Printed at the
RATHNAM PRESS,
MADRAS - 1.

INTRODUCTION

The first volume of the present work Paninisūtravyākya containing the Sūtras in the Purvardha of the Siddhānta-kaumudi was published in the year 1954. This is the continuation of the same containing the Sūtras of the Uttarardha beginning from Bhvādi and ending with the Linganuśāsanam. As promised in the earlier volume, the following Indices have been added to this work.

1. Index of Sūtras
2. ,, Vartikas
3. ,, Unadi Sūtras
4. ,, Linganuśasana Sūtras
5. ,, Ganas
6. ,, Gana Sūtras
7. ,, Verses and Passages cited as illustration
8. ,, Words given as examples

Since the authors referred to in this work are not many, a separate index for the same has not been prepared. In addition to the works mentioned in the previous volume, from which illustrations have been drawn, the following two more works *Viz.* Subhaşitatriśatī of Bhartrhari and Snugāvijayam of Sundararaja Kavi should be added to the list.

My thanks are due to the Sanskrit Pandits of the library Śrimans T. H. Viswanathan, N. S. Ramanujam, M. S. Vaidyanathan and V. R. Kalyanasundaram for preparing the press copy of the text and indices and correcting the proofs. My thanks are also due to the Rathnam Press for cooperating with me in completing the printing of this work without any delay.

Madras Govt.
Oriental Mss. Library.
30—4—1955.

T. CHANDRASEKHARAN,
Curator.

॥ श्रीरस्तु ॥

पाणिनिसूत्रव्याख्यायाः सूचीतिलकः प्रथमो भागः १९५४ तमे वर्षे प्रकाशितोऽस्ति । अधुना तदुत्तरावधिको द्वितीयो भागः स्वादिप्रकरणादिः लिङ्गानुशासनप्रकरणान्तः प्रकाश्यते । अस्मिंश्च भागे प्रतिज्ञानुसारं अधो-निर्दिष्टाः सूच्योऽष्टौ अन्ते संयोजिताः ।

(१) सूत्रसूची
(२) वार्तिकसूची
(३) उणादिसूत्रसूची
(४) लिङ्गानुशासनसूत्रसूची
(५) गणानुक्रमणी
(६) गणसूत्रसूची
(७) उदाहृतग्रन्थवचनसूची
(८) उदाहृतपदसूची

उदाहरणार्थोद्धृतग्रन्थानां तत्कर्तॄणां च बाहुल्याभावात् अस्मिन् तदर्थी सूचिका न संयोजिता । पूर्वभागे उदाहरणार्थोद्धृतग्रन्थैः सह सुभाषितत्रिशती स्नुषाविजयश्चेति ग्रन्थद्वयमधिकतया उदाहरणार्थमुद्धृतम् ।

एतद्ग्रन्थस्य सूचीनां च मुद्रापणे उपकृतवद्भ्यः श्रीयुतविश्वनाथ-रामानुजवैद्यनाथकल्याणसुन्दरमहोदयेभ्यः, अविलम्बेन मुद्रापयित्वा उपकृतवद्भ्यः रत्नमुद्रालयाधिकृतेभ्यश्च धन्यवादान् निवेदयामि ।

मद्रपुरी,
30 - 4 - '55.

इत्थं
ति. चन्द्रशेखरः

॥ विषयानुक्रमणिका ॥

	पुटसङ्ख्या
भ्वादिप्रकरणम्	१
अदादिप्रकरणम्	६१
जुहोत्यादिप्रकरणम्	६८
दिवादिप्रकरणम्	७०
स्वादिप्रकरणम्	७२
तुदादिप्रकरणम्	७४
रुधादिप्रकरणम्	७६
तनादिप्रकरणम्	७७
क्र्यादिप्रकरणम्	८०
चुरादिप्रकरणम्	८२
णिजन्तप्रकरणम्	९४
सन्नन्तप्रकरणम्	१०१
यङन्तप्रकरणम्	१०४
यङ्लुगन्तप्रकरणम्	१०८
नामधातुप्रकरणम्	१०९
कण्ड्वादिप्रकरणम्	१२६
आत्मनेपदप्रकरणम्	१२७
परस्मैपदप्रकरणम्	१८६
भावकर्मप्रकरणम्	१९४
कर्मकर्तृप्रकरणम्	१९६
लकारार्थप्रकरणम्	१९९
कृत्यप्रकरणम्	२१५
कृदन्तप्रकरणम्	२३८
उणादिप्रकरणम्	२८३

उत्तरकृदन्तप्रकरणम् - - -	५२१
वैदिकप्रकरणम् - -	५९४
लिङ्गानुशासनप्रकरणम् - - -	६९७
सूत्रसूची - - -	2
वार्तिकसूची - - -	36
उणादिसूत्रसूची - - -	45
लिङ्गानुशासनसूत्रसूची - -	56
गणानुक्रमणी - - -	60
गणसूत्रसूची - - -	64
उदाहरणश्लोकसूची - - -	65
उदाहृतपदसूची -	1[illegible]0

— : ※ : —

॥ श्रीः ॥

॥ पाणिनिसूत्रव्याख्या ॥

(सोदाहरणश्लोका)

उत्तरार्धम्

—:०:—

॥ तिङन्ते भ्वादिप्रकरणम् ॥

२१५१ । वर्तमाने लट् । (३. २. १२३)

२१५२ । लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः । (३. ४. ६९)

लकाराः सकर्मकेभ्यः कर्मणि कर्तरि च स्युरकर्मकेभ्यो भावे कर्तरि च ।

२१५७ । अनुदात्तङित आत्मनेपदम् । (१. ३. १२)

अनुदात्तेतो ङितश्च धातोरात्मनेपदं स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 1.

> **अगाधत** ततो व्योम हनूमानुरुविग्रहः ।
> **अत्यशेरत** तद्वेगं न सुपर्णार्कमारुताः ॥ 1949 ॥

हनूमान् व्योमागाधत । गाधृ लङ् । अनुदात्तेत्त्वादात्मनेपदम् । अगाहतेति पाठान्तरम् । गाहेर्लङ् । पूर्ववदात्मनेपदम् । तद्वेगं गरुडादित्यपवना **नात्यशेरत** नातिशयितवन्तः । शीङो ङित्त्वादात्मनेपदम् । शीङो लङ् ।

माघे—II. 42.

> विधाय वैरं सामर्षे नरेऽरौ य उदासते ।
> प्रक्षिप्योदर्चिषं कक्षे **शेरते** तेऽभिमारुतम् ॥ 1950 ॥

शेरते । शीङ् । लट् । ङित्त्वादात्मनेपदम् । लट् ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1092. आजिहीते । ओहाङ् । ङित्वादात्मनेपदम् ।

२१५८ । स्वरितञितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले । (१. ३. ७८)

स्वरितेतो ञितश्च धातोरात्मनेपदं स्यात् कर्तृगामिनि क्रियाफले ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 363. स्वमाहात्म्यं गूहमानः आवृण्वानः ।

नैषधे—V. 22.

सम्पदस्तव गिरामपि दूरा यन्न नाम विनयं विनयन्ते ।
श्रद्दधाति क इवेह न साक्षादाह चेदनुभवः परमाप्तः ॥ 1951 ॥

तव सम्पदो विनयं विनयन्ते । नयतेर्लट् । अनेनात्मनेपदम् । 'कर्तृस्थे चाशरीरे कर्मणि' (सू. 2710) इत्यनेनेति केचित् । तदसत् । सम्पदां कर्तॄणामचेतनत्वेन कर्मणो विनयस्य इन्द्रियनिष्ठत्वेन चाकर्तृस्थत्वादिति ।

२१६५ । शेषे प्रथमः । (१. ४. १०८)

मध्यमोत्तमयोरविषये प्रथमः स्यात् ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 288. भवान् रावणं हनिष्यति अवधीत् । 'अभिज्ञावचने लृट्' (सू. 2773) इति भूते लृट् । अदो हननं स्मरतीति काकुः । उभयत्राप्यनेन प्रथमपुरुषः ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 634. भवान् युद्धे चैद्येन विजेष्यते । कर्मणि लृट् । शेषे प्रथमः ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 824. हे राम ! भवान् सङ्क्रन्दनस्यापि श्रियोऽत्यन्तगो विनाशयिता स्यात् । शेषे प्रथमः ।

२१९७ । तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्याम् । (७. १. ३५)

आशिषि तुह्योस्तातङ् वा स्यात् । भवतु भवतात् ।

भट्टिकाव्ये—XX. 13.

तृणेढु त्वद्वियोगोत्थां राजन्यानां पतिः शुचम् ।
भवतादधियुक्ता त्वमत ऊर्ध्वं स्ववेश्मनि ॥ 1952 ॥

तृणेढु, भवतात् ।

२२१९ । माङि लुङ् । (३. ३. १७५)

रघुवंशे—I. 37.

मा भूदाश्रमपीडेति परिमेयपुरस्सरौ ।
अनुभावविशेषात्तु सेनापरिवृताविव ॥ 1953 ॥

आश्रमपीडा मा भूत् मास्तु । आशीरर्थे लुङ् । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः ।

२२२० । स्मोत्तरे लङ् च । (३. ३. १७६)

स्मोत्तरे माङि लङ् स्याल्लुङ् च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 341. मा स्मोपालभथाः नोपालभस्व । अनेन उपाङ्पूर्वाल्लभेर्लङ् । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 702. त्वं प्रतिकूला मा स्म भूः । चकाराल्लुङ् । अडागमप्रतिषेधः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 100.

विदित्वा शक्तिमात्मीयां रावणं विजिगीषवः ।
उक्तं पिपृच्छिपूणां वो मा स्म भूत सुपुप्सवः ॥ 1954 ॥

यूयं सुपुप्सवो मा स्म भूत । चकाराल्लुङ् । अडागमप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 381. अस्माकमुक्तं मृषा मा स्म बुध्वम् न जानीध्वम् । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 21.

मापराधोदियं किञ्चिदश्रयत्पत्युरन्तिकात् ।
सीतां राक्षस मा स्मैनां निगृह्णाः पापदुःखिताम् ॥ 1955 ॥

एनां मा स्म निगृह्णाः मा वधीः । अनेन वर्तमाने लङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 26.

मा स्म तिष्ठत तत्रस्थो वध्योऽसावहुतानलः ।
अस्त्रे ब्रह्मशिरस्युग्रे स्यन्दने चानुपार्जिते ॥ 1956 ॥

मा स्म तिष्ठत मा विलम्बध्वम् । गच्छतेत्यर्थः । लङ् । अडभावः ।

२२२३ । गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु । (२. ४. ७७)

एभ्यस्सिचो लुक् स्यात् । गापाविहेणादेशपिबती गृह्येते ।

भट्टिकाव्ये—XV. 31.

सामर्थ्यं चापि सोऽस्तम्भीद्विक्रमं चास्य नास्तभन् ।
शाखिनः केचिदध्यष्ठुर्न्यमाङ्क्षुरपरेऽम्बुधौ ॥ 1957 ॥

केचिद्भयाद्वृक्षानध्यष्ठुः । अस्थात् अस्थातां अस्थुः ।

भट्टिकाव्ये—XV. 6.

तेऽभाषिषत राजा त्वां दिदृक्षुः क्षणदाचर ।
सोऽस्नासीद्व्यलिपन्मांसमप्सासीद्वारुणीमपात् ॥ 1958 ॥

वारुणीमपात् पीतवान् । सिचो लुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 563. अगात् । 'इणो गा लुङि' (सू. 2458) इति गादेशः ।

२२२८ । न माङ्योगे । (६. ४. ७४)

अडाटौ न स्तः । मा भवान्भूत् । मा स्म भवत् भूद्रा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 341. मा सोपालभथाः । अडागमप्रतिषेधः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 103.

समगध्वं पुरः शत्रोर्मोदयध्वं रघूत्तमम् ।
मोपायध्वं भयं सीतां मोपायंस्त दशाननः ॥ 1959 ॥

भयं मोपायध्वम्, मोपायंस्त । उभयत्राप्यडभावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 489. कस्यचित् मोपस्कृथाः । अडभावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 270. माधिष्ठा निर्जनं वनं, माध्यवात्सीर्भुवम् । अडभावः ।

२२३२ । शेषे विभाषाऽकखादावषान्त उपदेशे । (८. ४. १८)

उपदेशे कादिखादिषान्तवर्जे गदनदादेरन्यस्मिन् धातौ परे उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य नेर्नस्य णत्वं वा स्यात् । प्रणिभवति प्रनिभवति ।

भट्टिकाव्ये—IX. 100.

प्रणिशाम्य दशग्रीव प्रणियातुमलं रुषम् ।
प्रणिजानीहि हन्यन्ते दूता दोषे न सत्यपि ॥ 1960 ॥

प्रणिजानीहि अवगच्छ । जानातेरशेषधातोरुपदेशावस्थायामकखाद्यषान्तत्वात् अनेन वा णत्वम् । प्रणिशम्य, प्रणियातुम् । 'नेर्गदनद' (सू. 2285) इति णत्वम् ।

२२३७ । इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः । (३. १. ३६)

इजादिर्यो धातुर्गुरुमान् ऋच्छत्यन्यस्तत आम् स्याल्लिटि ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 18.

ईक्षांचक्रेऽथ सौमित्रिमनुजज्ञे बलानि च ।
नमश्चकार देवेभ्यः पर्वतल्पं मुमोच च ॥ 1961 ॥

ईक्षांचक्रे दृष्टवान् । आम्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 678. हास्तिकानि वपुरुक्षांबभूवुः सिषिचुः । आम्प्रत्ययः ।

२२३९ । कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि । (३. १. ४०)

आमन्ताल्लिट्पराः कृभ्वस्तयोऽनुप्रयुज्यन्ते ।

२२४० । आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य । (१. ३. ६३)

पूर्ववदनुप्रयोगः ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 38.

अध्यासिसिषमाणेऽथ वियन्मध्यं क्षपाकरे ।
कासांचक्रे पुरी सौधैरतीवोद्भासिभिस्सितैः ॥ 1962 ॥

पुरी **कासांचक्रे** प्रचकाशे । 'कास्प्रत्ययात्' (सू. 2306) इत्याम् । कृञनुप्रयोगः । कास्ट आत्मनेपदम् । कासिवत् कृञस्तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1258. प्राच्यं प्राचि भवं पूर्वद्वारम् । **आंजिहिषांचक्रे** गन्तुमिष्टवान् । अहि गतौ आत्मनेपदम् । ततस्सनि 'पूर्ववत् सन' (सू. 2734) इत्यात्मनेपदम् । कृञनुप्रयोगस्याप्यात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 3.

वादयाञ्चक्रिरे ढक्काः पणवा दध्वनुर्हताः ।
काहलाः **पूरयांचक्रुः** पूर्णाः पेराश्च सस्वनुः ॥ 1963 ॥

ढक्काः वादकाः **वादयाञ्चक्रिरे** वादितवन्तः । वदेर्हेतुमण्ण्यन्तादात्मनेपदम् । कृञनुप्रयोगस्याप्यात्मनेपदम् । काहलाः **पूरयाञ्चक्रुः** पूरितवन्तः । 'पूरी आप्यायने' इति चौरादिकात्परस्मैपदम् । कृञनुप्रयोगस्यापि परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 273. अमी उद्धवरामकृष्णाः यानि उत्तुङ्गहेमपीठानि **अध्यासामासुः** अधितस्थुः । येषूपविष्टा इत्यर्थः । 'अधिशीङ्' (सू. 542) इति कर्मत्वम् । आस उपवेशने इत्यस्मात् लिट् । 'दयायासश्च' (सू. 2324) इत्याम्प्रत्यये 'कृञ्चानुप्रयुज्यते' (सू. 2239) इत्यस्तेरनुप्रयोगः । 'आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य' (सू. 2240) इति कृञ एव नियमात् अस्तेर्नात्मनेपदम् ।

माघे—I. 34.

निवेशयामासिथ हेलयोद्धृतं फणाभृतां छादनमेकमोकसः ।
जगत्त्रयैकस्थपतिस्त्वमुच्चकैरहीश्वरस्तम्भशिरस्सु भूतलम् ॥ 1964 ॥

त्वं शिरस्सु **निवेशयामासिथ** निहितवान् । ण्यन्ताल्लिट् । अस्तेरनुप्रयोगः ।

२२४८ । अत आदेः । (७. ४. ७०)

अभ्यासस्यादेरतो दीर्घः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1583. मृगा वाममानञ्चुः गतवन्तः । 'अञ्चु गतिपूजनयोः' लिट् ।

२२६२ । इदितो नुम्धातोः । (७. १. ५८)

स्कुदि, स्कुन्दते । श्विदि, श्विन्दते । वदि, वन्दते । भदि, भन्दते । मदि, मन्दते । स्पदि, स्पन्दते । क्लिदि, क्लिन्दते ।

भट्टिकाव्ये—XV. 23.

> दग्धशैल इवाभासीत् प्राकंस्त क्षयमेघवत् ।
> प्राचकम्पदुदन्वन्तं राक्षसानप्यतित्रसत् ॥ 1965 ॥

उदन्वन्तमचकम्पत् कम्पितवान् । कपि चलने इत्यस्य ण्यन्तस्य चङि रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 62.

> कुर्वन्तो ह्रवमाप्तानां पिपासावधकांक्षिणः ।
> द्वारं तमोघनप्रख्यं गुहायाः प्राविशन् द्रुतम् ॥ 1966 ॥

पिपासा पातुमिच्छा । तस्या वधोऽपनयनं तं कांक्षितुं शीलं येषामिति पिपासावधकांक्षिणः । 'काक्षि माक्षि कांक्षायां' इत्यस्मात् 'सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये' (सू. 2988) इति ताच्छील्ये, 'साधुकारिणि' (वा. 2038 सू. 2988) इति वा णिनिः । इदित्त्वान्नुम् ।

भट्टिकाव्ये—II. 19.

> न तज्जलं यन्न सुचारुपङ्कजं
> न पङ्कजं तद्यदलीनषट्पदम् ।
> न षट्पदोऽसौ न जुगुञ्ज यः कलं
> न गुञ्जितं तन्न जहार यन्मनः ॥ 1967 ॥

गुजि अव्यक्ते शब्दे । नुम् ।

२२६७ । वदव्रजहलन्तस्याचः । (७. २. ३)

नित्यं सिचि वृद्धिः । 'अतो हलादेर्लघोः' (सू. 2284) हलादेर्लघोरकारस्य इडादौ परस्मैपदे परे सिचि वृद्धिर्वा स्यात् । यथा अखादीत् अखदीत् । 'अतो ल्रान्तस्य' (सू. 2330) इति नित्यं सिचि वृद्धिः ।

भट्टिकाव्ये—XV. 9.

अवादीन्मां किमित्याह्वो राज्ञा च प्रत्यवादि सः ।
मा ज्ञासीस्त्वं सुखी रामो यदकार्षीत्स रक्षसाम् ॥ 1968 ॥

तमवादीत् उक्तवान् । अनेन वृद्धिः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 8.

अक्षारिषुः शराम्भांसि तस्मिन् रक्षःपयोधराः ।
न चाह्वालीन्न चाव्राजीत्त्रासं कपिमहीधरः ॥ 1969 ॥

अक्षारिषुः । अह्वालीत् । 'अतो हलादेः' (सू. 2284) इति विकल्पे प्राप्ते 'अतो ल्रान्तस्य' (सू. 2330) इति नित्यं सिचि वृद्धिः । नाव्राजीत् भयं न जगाम । अनेन वृद्धिः ।

२२६९ । इरितो वा । (३. १. ५७)

इरितो धातोश्च्लेरङ् वा स्यात्परस्मैपदे परे । च्युतिर्, अच्युतत् अच्योतीत् । श्च्युतिर्, अश्च्युतत् अश्च्योतीत् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 43.

ते तं व्याशिषताक्षौत्सुः पादैर्दन्तांस्तथाच्छिदन् ।
आर्जिजच्छरभो वृक्षं नीलस्त्वादित पर्वतम् ॥ 1970 ॥

दन्तैरच्छिदन् छिन्दन्ति स्म । छिदिर् । अङ् । पादैरक्षौत्सुः पिष्टवन्तः । क्षुदिर् संपेषणे । अङभावपक्षे रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 91.

अच्छैत्तां च महात्मानौ चिरमश्रमतां न च ।
तथा तावास्यतां बाणानतानिष्टां तमो यथा ॥ 1971 ॥

तौ शरजालानि अच्छैत्ताम् छिन्नवन्तौ । छिदिर्, अङभावपक्षे रूपम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 269. सैन्यं रक्तमच्युतत् । च्युतिधातोर्लुङि अङ् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 28.

सीतां जिघांसू सौमित्रे राक्षसावारतां ध्रुवम् ।
इदं शोणितमभ्यग्रं सम्प्रहारेऽश्च्युतत्तयोः ॥ 1972 ॥

श्च्युतिर् अङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 10.

उदतारीदुदन्वन्तं पुरं नः परितोऽरुधत् ।
व्यद्योतिष्ट रणे शस्त्रैरनैषीद्राक्षसान् क्षयम् ॥ 1973 ॥

रामो लङ्कामरुधत् आवृतवान् । रुधिर् आवरणे इत्यस्मात् लुङि अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 29. इमां पुरीमरौत्सीत् रुद्धवान् । रुधिधातोः लुङि सिचि वृद्धिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1104. मा रुदः । रुदिर्, लुङि अङ् । 'न माङ्' (सू. 2228) इति अडागमप्रतिषेधः ।

चम्पूरामायणे—I. 110.

ग.—अथ दशरथस्तनयैस्सह कृतविवाहैर्विदेहेभ्यः प्रतिनिवर्तमानः संवर्तसमयसमुज्जृम्भितहुतवहदुःसहरोषं भीषणदुर्वारपराक्रमं क्षत्रवर्गगर्वसर्वङ्कषपरश्वथधाराधीनरुधिरधाराकल्पितपितृतर्पणं दर्पवतामग्रेसरं उग्रप्रतापिनं तपस्समुचितं वल्कलं वसानमपि वासनावशादनतिपरिमुषितयुद्धश्रद्धं मध्येमार्गं भार्गवं मुनिं राममद्राक्षीत् ॥ 1974 ॥

दृशिर् लुङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 12.

वीर्यं मा न दर्दशस्त्वं मा न त्रास्थाः क्षतां पुरीम् ।
तवाद्राक्ष्म वयं वीर्यं त्वमजैषीः पुरा सुरान् ॥ 1975 ॥

2

तव वीर्यमद्राक्ष्म दृष्टवन्तो वयम् । अङभावपक्षे रूपम् । अद्राक्षीत् अद्राष्टां अद्राक्षुः । अद्राक्षीः अद्राष्टं अद्राष्ट । अद्राक्षं अद्राक्ष्व अद्राक्ष्म । अङ्पक्षे, अदर्शत् अदर्शतां अदर्शन् इत्यादि ।

२२७० । **उपसर्गात्सुनोतिसुवतिस्यतिस्तौतिस्तोभतिस्थासेनयसेधसिच-सञ्जस्वञ्जाम्** । (८. ३. ६५)

एषां सस्य षः स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 71.

अभिष्यन्तं कपिं क्रोधादभिपुण्वन्निवात्मनः ।
सम्प्रहाररसमुद्भूतै रक्तैः कोष्णैरसृश्च्युतैः ॥ 1976 ॥

अभिष्यन्तमन्तयन्तम् । 'षोऽन्तकर्मणि' लट् । ततः शतृ । **अभिपुण्वन्निव** पुञ् । शतृ । उभयत्र षत्वम् । अभ्यषुण्वन् अभ्यपिञ्चन्निति च पाठे 'प्राक्सितात्' (सू. 2275) इति षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 38.

सुग्रीवो मुमुदे देवास्साध्वित्यूचुस्सविस्मयाः ।
विभीषणोऽभितुष्टाव प्रशशंसुः प्लवङ्गमाः ॥ 1977 ॥

विभीषणोऽभितुष्टाव अभितुष्टवान् । ष्टुञ् स्तुतौ । तुष्टाव । उपसर्गं विना षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 72.

संग्रामे तान**धिष्ठास्यन्**निषद्य पुरतोरणम् ।
अविषीदन्नवष्टभ्यान् व्यष्टम्भान्नरविष्वणान् ॥ 1978 ॥

अधिष्ठास्यन् आक्रमिष्यन् । षत्वम् ।

अनर्घराघवे—IV. 23.

साकं शक्तिधरेण तत्रभवतो देवाद्भवानीपते-
र्यस्सम्यक्श्रमवाप चापनिगमं सम्यञ्चि सामानि च ।

शूराणाञ्च तपस्विनाञ्च परमां काष्ठामधिष्ठास्नुभि-
स्तेजोभिर्भगवानसौ भृगुपतिर्दिष्ट्याद्य दर्शिष्यते ॥ 1979 ॥

अधिष्ठास्नुभिः । 'ग्लाजि' (सू. 3119) इति क्स्नुः । अधिष्ठास्नुरिति अध्युपसर्गात्षत्वम् ।

चम्पूभारते—V. 11.

ग.— तावदनाकर्णितपूर्वगाण्डीवविस्फारश्रवणादहम्पूर्विकया युगपद**भिषेणयतो** दिविषदवध्यभावादध्यातमरणान् क्षिप्रं क्षुरप्रैर्विश्राणितविवरादुरसः कृतप्रयाणैः प्राणैः त्रिकोटिशो निवातकवचानपि प्रवातकवचानेव विरचय्य नभसि प्रमादपतितेन पतङ्ग-परिवेषेणेव स्फटिकप्राकारेण परिगुप्तिमतो हिरण्यपुराद्विदितबन्धुजनवृत्तान्ततया रोषादभि-गम्य कलहायमानान् कालकेयानपि कालगेहातिथीन् पाशुपतेन मन्त्रपूर्वं निमन्त्रया-ञ्चक्रे ॥ 1980 ॥

अभिषेणयतः सेनया अभिगमनं कुर्वतः । 'यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनम्' II. viii. 96. इत्यमरः । 'सत्यापपाश' (सू. 2563) इति णिचि ततः शतृ-प्रत्यये अनेन षत्वम् ।

माघे—VI. 64.

अभिषिषेणयिषुं भुवनानि यः
स्मरमिवाख्यत लोध्ररजश्च यः ।
क्षुभितसैन्यपरागविपाण्डुर
द्युतिरयं निरयन्नुदमूद्दिशः ॥ 1981 ॥

अभिषेणयति । 'सत्यापपाश' (सू. 2563) इत्यादिना सेनाशब्दाण्णिच् । अनेन षत्वम् । अभिषेणयितुमिच्छु**मभिषिषेणयिषुम्** । सन्नन्तादुप्रत्ययः ।

रघुवंशे—III. 42.

स पूर्वतः पर्वतपक्षशातनं ददर्श देवं नरदेवसम्भवः ।
पुनः पुनस्सूत**निषिद्ध**चापलं हरन्तमश्वं रथरश्मिसंयतम् ॥ 1982 ॥

निषिद्धम् । षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1628. **अभ्यपिञ्चत्** ।

माघे—II. 54.

चतुर्थोपायसाध्ये तु रिपौ सान्त्वमपक्रिया ।
स्वेद्यमामज्वरं प्राज्ञः कोऽम्भसा **परिषिञ्चति** 1983 ॥

षिञ्चू, सिञ्चति । **परिषिञ्चति** ।

चम्पूरामायणे—V. 46.

निःश्रेयसप्रणयिनीं पदवीं निरोद्धुं
त्रैलोक्यपापपरिपाकमिवात्तरूपम् ।
सूर्येन्दुपावकमहांसि तपोबलेन
जित्वा यथेष्टम**भिषिक्त**मिवान्धकारम् ॥ 1984 ॥

अभिषिक्तम् ।

चम्पूरामायणे—I. 60.

अथ सेनान्यमिच्छद्भिरुक्तस्सत्रब्रह्मभिस्सुरैः ।
बह्निरह्नाय जाह्नव्यां **न्यषिञ्चद्**वीर्यमैश्वरम् ॥ 1985 ॥

न्यषिञ्चत् निषिक्तवान् ।

माघे—VII. 16.

अशिथिलमपरावसज्य कण्ठे दृढपरिरम्भनुदद्धिःस्तनेन ।
हृषिततनुरुहा भुजेन भर्तुर्मृदुममृदु[1] **व्यतिषक्तमे**कबाहुम् ॥ 1986 ॥

षञ्ज सङ्गे, सक्तम् । **व्यतिषक्तम्** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 302. विभुः रामः ते नाम्नोऽपि परिशेषं न **स्थापयिष्यति** । किमुत कायमित्यर्थः । अत्राप्रयुक्तकायपदार्थद्योतकत्वात् अपेः 'अपिः पदार्थसम्भावनान्ववसर्गगर्हासमुच्चयेषु' (सू. 557) इति पदार्थे कर्मप्रवच-

1. व्यतिविद्धम् इति पाठान्तरम् ।

नीयत्वम् । रामः स्थाणुमपि जयेत् । तेनैव सम्भावनायां कर्मप्रवचनीयत्वम् । भवतो ग्रहणं क्रियत् । उभयत्राप्यनुपसर्गत्वान्न षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 303. हे नराशन ! अस्मानपि स्तुहि साधूक्तमिति प्रशंस ; अपि सेध निगृहाण । यथेच्छा तथा क्रियताम् । मया तु तथ्यमुक्तम् । अत्रान्ववसर्गे कामचारानुज्ञानेऽपेः कर्मप्रवचनीयसंज्ञा । त्वं कृशानौ दर्पमपि सिञ्चेः । अत्र गर्हायां कर्मप्रवचनीयसंज्ञया उपसर्गसंज्ञाबाधनात् स्तौतिसेधसिचां षत्वं न भवति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1923. **परिसेसिचां** परितः पौनःपुन्येन सेचनम् । सिचेर्यङन्तात् स्त्रियामप्रत्यये टाप् । 'सिचो यङि' (सू. 2640) इति षत्वप्रतिषेधः ।

२२७१ । सदिरप्रतेः । (८. ३. ६६)

प्रतिभिन्नादुपसर्गात्सदेस्सस्य षत्वं स्यात् ।

माघे—XIII. 64.

उदयाद्रिमूर्ध्नि युगपच्चकासतो-
र्दिननाथपूर्णशशिनोरसम्भवाम् ।
रुचिमासने रुचिरधाम्नि बिभ्रता-
वलघुन्यथ **न्यषदतां** नृपाच्युतौ ॥ 1987 ॥

आसने न्यषदताम् उपविष्टौ । षद्लृधातोर्लुङ् । पुषादित्वादङ् । अनेन षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1978. **अविषीदन्** अखिन्नस्सन् । **निषद्य** तोरणे स्थित्वा । उभयत्रापि सदेष्षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 91.

विषसादेन्द्रजिद् बुद्ध्वा बन्धे बन्धान्तरक्रियाम् ।
दिव्यबन्धो विषहते नापरं बन्धनं यतः ॥ 1988 ॥

बन्धे बन्धान्तरक्रियां **बुद्ध्वा विषसाद** । अनेन षत्वम् । 'सदेः परस्य लिटि' (सू. 2362) इत्यभ्यासात्परस्य षत्वप्रतिषेधः ।

किरातार्जुनीये—XII. 5.

न विसिस्मिये न विषसाद मुहुरलसतां नु चाददे ।
सत्त्वमुरुधृति रजस्तमसी न हतः स्म तस्य हतशक्तिपेलवे ॥ 1989 ॥

न विषसाद । पूर्ववत् ।

२२७२ । स्तन्भेः । (८. ३. ६.)

सौत्रस्य सस्य षः स्यात् । अप्रतेरिति नानुवर्तते ।

रघुवंशे—II. 32.

बाहुप्रतिष्टम्भविवृद्धमन्युरभ्यर्णमागस्कृतमस्पृशद्भिः ।
राजा स्वतेजोभिरदह्यतान्तर्भोगीव मन्त्रौषधरुद्धवीर्यः ॥ 1990 ॥

प्रतिष्टम्भेन प्रतिबन्धेन । 'प्रतिबन्धः प्रतिष्टम्भः' III. ii. 27. इत्यमरः । षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1978. पुरस्य तोरणं व्यष्टम्नात् अभिष्ठितवान् । 'प्राक्सिता' (सू. 2276) इति षत्वम् ।

२२७३ । अवाच्चालम्बनाविदूर्ययोः । (८. ३. ६८)

अवात्स्तन्भेरेतयोरर्थयोः षत्वं स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1978. **अवष्टब्धान**विदूरस्थान् । षत्वम् ।

२२७४ । वेश्च स्वनो भोजने । (८. ३. ६९)

व्यवाभ्यां स्वनतेस्सस्य षः स्याद्भोजने ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1978. विष्वणन्तीति **विष्वणाः** । पचाद्यच् । नराणां विष्वणा इति समासः । नरान् सशब्दमभ्यवहरन्त इत्यर्थः । विपूर्वात्स्वनतेर्भोजनार्थे षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 850. क्रोष्टा डिम्भं व्यष्वणत् सशब्दं भुक्तवान् । षत्वम् । व्यस्वनच्च अस्वनच्च । अभोजनार्थत्वात्षत्वं न ।

२२७५ । परिनिविभ्यः सेवसितसयसिवुसहसुट्स्तुस्वञ्जाम् । (८. ३. ७०)

परिनिविभ्यः परेषामेषां सस्य षः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1220. शिवैर्मरुद्भिर्निषेव्यमाणेन ।

भट्टिकाव्ये - IX. 73.

विषह्य राक्षसाः क्रुद्धाश्शस्त्रजालमवाकिरन् ।
यत्र व्यषहतेन्द्रोऽपि कपिः पर्यसहिष्ट तत् ॥ 1991 ॥

विषह्य सोढ्वा । सहेः षत्वम् । इन्द्रोऽपि न व्यषहत न सोढवान् । तच्छस्त्रजालं कपिः पर्यसहिष्ट परिसोढवान् । एतत्सूत्रानुवृत्तौ 'सिवादीनां' (सू. 2359) इति अड्व्यवायेऽपि सस्य वा षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1988. न विषहते । सहेष्षत्वम् ।

माघे—XVII. 10.

दुरीक्षतामभजत मन्मथस्तथा
यथा पुरा परिचितदाहधाष्टर्यया ।
ध्रुवं पुनस्सशरममुं तृतीयया
हरोऽपि न व्यषहत वीक्षितुं दृशा ॥ 1992 ॥

न व्यषहत नाशक्नोत् । एतत्सूत्रानुवृत्तौ 'सिवादीनां वाड्व्यवायेऽपि' (सू. 2359) इति विकल्पान्न षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1309. न विषेहिरे न सोढवन्तः ।

माघे—XIV. 29.

निर्जिताखिलमहार्णवौषधिस्यन्दसारममृतं ववल्गिरे ।
नाकिनः कथमपि प्रतीक्षितुं हूयमानमनले विषेहिरे ॥ 1993 ॥

कथमपि विषेहिरे ।

कुमारसंभवे—VIII. 9.

यन्मुखग्रहणमक्षताधरं दानमव्रणपदं नखस्य यत् ।
यद्रतं च सदयं प्रियस्य तत्पार्वती विषहते स्म नेतरत् ॥ 1994 ॥

माघे—XIX. 22.

केशप्रचुरलोकस्य **पर्यस्कारि** विकासिना ।
शेखरेणेव युद्धस्य शिरः कुसुमलक्ष्मणा ॥ 1995 ॥

प्रद्युम्नेन युद्धस्य शिरः अग्रभूमिः **पर्यस्कारि** परिष्कृतम् । कर्मणि लुङ् । 'सम्परिभ्याम्' (सू. 2550) इति सुट् । 'सिवादीनाम्' (सू. 2359) इत्यड्-व्यवायेऽपि वा सस्य षः ।

किरातार्जुनीये—VI. 17.

अधिरुह्य पुष्पभरनम्रशिखैः परितः **परिष्कृत**तलां तरुभिः ।
मनसः प्रसक्तिमिव मूर्ध्नि गिरेश्शुचिमाससाद स वनान्तभुवम् ॥ 1996 ॥

परिष्कृतम् । पूर्ववत्सुट् । अनेन षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1294. शीतरुचेरंशुजालं दिशं **समस्कुरुत** अभूष-यत् । सुट् अडभ्यासव्यवायेऽपीति नियमात्सम्पूर्वः । अत्र षत्वं न ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 47.

अतुष्यन्नमरास्सर्वे प्राहृष्यन् कपियूथपाः ।
पर्यष्वजत सौमित्रिं मूर्ध्न्यजिघ्रच्च राघवः ॥ 1997 ॥

राघवस्सौमित्रिं **पर्यष्वजत** आश्लिष्टवान् । 'प्राक्सितात्' (सू. 2276) इति अड्व्यवायेऽपि षत्वम् । 'परिनिविभ्य' (सू. 2275) इत्यादिना षत्वमिति जयमङ्गलाव्याख्यायाम् । 'उपसर्गात्सुनोति' (सू. 2270) इत्यत्र यदि ष्वञ्जधातुरुक्तः तदा प्राक्सितादिति षत्वम् । अस्मिन् सूत्रे यदि ष्वञ्जधातुरुक्तः तदा 'सिवादीनाम' (सू. 2359) इति षत्वम् ।

२२७६ । प्राक्सितादड्व्यवायेऽपि । (८. ३. ६३)

'परिनिविभ्यस्सेवसित' (सू. 2275) इत्यत्र सितशब्दात्प्राक् ये सुनोत्यादयः तेषामड्व्यवायेऽपि षत्वं स्यात् । न्यषेधत् । न्यषेधीत् । न्यषेधिष्यत ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1976. **अभ्यषुण्वन्** , **अभ्यषिञ्चन्** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1985. न्यषिञ्चत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1987. आसने न्यषदताम् उपविष्टौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1978. व्यष्टभ्नात् अधिष्ठितवान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 850. व्यष्वणत् ।

२२७७ । स्थादिष्वभ्यासेन चाभ्यासस्य । (८. ३. ६४)

प्राक्सितात् स्थादिष्वभ्यासेन व्यवायेऽपि षत्वं स्यात् । एषामेव चाभ्यासस्य न तु सुनोत्यादीनाम् । निषिषेध निषिषिधतुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 726. अधितष्ठौ अधिष्ठितवान् । अभ्यासेन व्यवायेऽपि षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1981. अभिषेणयितुमिच्छुः अभिषिषेणयिषुः । अनेन धात्वभ्याससकारयोष्षत्वम् ।

२२७८ । सेधतेर्गतौ । (८. ३. ११३)

गत्यर्थस्य सेधतेः षत्वं न स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 88.

दृष्ट्वा तामभनग्वृक्षान् द्विपो भन्परिसेधतः ।
परितश्चोद्विचिक्षेप क्रुद्धस्त्वयमिवानिलः ॥ 1998 ॥

परिसेधतः परित आधावतः । षिधू गत्यामिति धातोः अनेन षत्वप्रतिषेधः ।

२२७९ । स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा । (७. २. ४४)

इड् वा स्यात् ।

२२८४ । अतो हलादेर्लघोः । (७. २. ७)

हलादेर्लघोरकारस्य इडादौ परस्मैपदपरे सिचि वृद्धिर्वा स्यात् । अस्वादीत् अस्वदीत् । बद स्थैर्ये । अबादीत् अबदीत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1041. **अरासिषुः** रसिताः । रसेःपरस्मैपदिनो लुङ्, न रासेः, तस्यात्मनेपदित्वात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1971. अन्धकारप्रतानानि**प्रो** विस्तारितवन्तौ । वृद्धिः ।

२२८५ । **नेर्गदनदपतपदघुमास्यतिहन्तियातिवातिद्रातिप्सातिवपतिवहति-शाम्यतिचिनोतिदेग्धिषु च** । (८. ४. १७)

उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य नेर्णः स्याद्गदादिषु । प्रणिगदति ।

भट्टिकाव्ये—IX. 99.

प्रण्यगादीत् प्रणिघ्नन्तं पुनः **प्रणिनदन्निव** ।
ततः **प्रणिहितः** स्वार्थे राक्षसेन्द्रं विभीषणः ॥ 1999 ॥

प्रणिघ्नन्तं रावणं **प्रणिहितः** विभीषणः **प्रणिनदन्निव प्रण्यगादीत्** । सर्वत्र णत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1960. हे दशग्रीव ! **प्रणिशाम्य** प्रशान्तो भव । रूपं **प्रणियातुमलम्** । सर्वत्र णत्वम् ॥

माघे—XI. 1.

श्रुतिसमधिकमुच्चैः पञ्चमं पीडयन्तः
सततमृषभहीनं भिन्नकीकृत्य षड्जम् ।
प्रणिजगदुरकाकुश्रावकस्निग्धकण्ठाः
परिणतिमिति रात्रेर्मागधा माधवाय ॥ 2000 ॥

मागधा माधवाय रात्रेः **परिणतिम्** । प्रभातमित्यर्थः । **प्रणिजगदुः** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1048. **प्रणिगदन्तः** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1224. **प्रणिपातः** प्रणतिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 494. अन्यद्विषन्ने **प्रणिहन्मि** । अन्यनिद्विषं त्वां हन्मीत्यर्थः । 'जासिनिप्रहण' (सू. 617) इति कर्मणि शेषे षष्ठी । अनेन नेर्णत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 493. रामो राक्षसानां प्रणिहनिष्यति । पूर्ववत्षष्ठी । णत्वम् ।

२२८७ । उपसर्गादसमासेऽपि णोपदेशस्य । (८. ४. १४)

उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य णोपदेशस्य धातोर्नस्य णः स्यात्समासेऽसमासेऽपि ।

नैषधे—IV. 118.

द्रुतविगमितविप्रयोगचिह्णा-
मपि तनयां नृपतिः पदप्रणम्राम् ।
अकलयदसमाशुगाधिमग्नां
झटिति पराशयवेदिनो हि विज्ञाः ॥ 2001 ॥

पदप्रणम्रां पादपतिताम् । नमतेः णत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 637. **परिणायकस्य** परिणेतुः । नयतेर्ण्वुल् । णत्वम् ।

माघे—IX. 71.

निपपात सम्भ्रमभृतः श्रवणादसितभ्रुवः प्रणदितालिकुलम् ।
दयितावलोकविकसन्नयनप्रसरप्रणुन्नमिव वारिरुहम् ॥ 2002 ॥

प्रणदितं कूजत् । **प्रणुन्नं** प्रेरितम् । उभयत्र णत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 55. तिथीः शुक्लकृष्णपक्षतिथीः प्रणयति प्रवर्तयतीति **तिथिप्रणीः** चन्द्रः । 'सत्सू' (सू. 2975) इति क्विप् । अनेन णत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 134.

प्रणश्यन्नपि नाशक्नोदत्येतुं बाणगोचरम् ।
त्वयैवोक्तं महामायो मारीचो रामहस्तिनः ॥ 2003 ॥

प्रणश्यन् ।

२२९१ । जॄस्तम्भुम्रुचुम्लुचुग्रुचुग्लुचुग्लुञ्चुश्विभ्यश्च । (३. १. ५८)

... [illegible] वा स्यात् । अग्रुचत् अग्रोचीत् । अम्लुचत् अम्लोचीत् । अगुचत् अगोचीत् । अम्लुञ्चत् अम्लोचीत् ।

भट्टिकाव्ये — XV. 50.

> उदरे चाजरन्नन्ये तस्य पातालसंनिभे ।
> आकर्णमुग्रसर्वांगान् प्रपलायितुमिच्छतः ॥ 2004 ॥

अन्ये तस्योदरे अजरन् जीर्णाः । अङ् ।

भट्टिकाव्ये — VI. 30.

> मन्युर्मन्ये ममास्तम्भीद्विषादोऽस्तभद्ध्वनिम् ।
> अजारीदिव च प्रज्ञा बलं शोकात्तथाजरत् ॥ 2005 ॥

मम शोकः **अस्तम्भीत्** स्तब्धोऽभूत् । अङभावे रूपम् । विषादः ध्वनि-**मस्तभत्** स्तम्भ । अङ्पक्षेऽनुनासिकलोपः । प्रज्ञा **अजारीदिव** जीर्णेव । अङभावे सिचिवृद्धिरुसलोपश्च । बलं **चाजरत्** जीर्णम् । अङ् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 31.

> गृध्रस्येहाश्वतां पक्षौ कृत्तौ वीक्षस्व लक्ष्मण ।
> जिघत्सोर्नूनमापादि ध्वंसोऽयं तां निशाचरात् ॥ 2006 ॥

गृध्रस्य पक्षौ **अश्वतां** शूनौ । श्वयतेर्लुङ्यङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 80.

> मांसेनास्याश्वतां कुक्षी जठरं चाप्यशिश्वियत् ।
> बहूनामग्लुचत्प्राणानग्लोचीच्च रणे यशः ॥ 2007 ॥

वनवासिनां मांसेनास्य कुक्षी **अश्वताम्** शूनौ । अङ् । बहूनां प्राणानग्लुचत् हतवान् । ग्रुचुग्लुचुकुजुखुजु स्तेयकरणे अङ् । यशश्चाग्लोचीत् । अङभावपक्षे रूपम् ।

२२९२ । अजेर्व्यघञपोः । (२. ४. ५६)

अजेर्वी इत्यादेशः । विवाय विव्यतुः विव्युः ।

२२९८ । अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः । (७. ४. २५)

अजन्तस्याङ्गस्य दीर्घः स्याद्यादौ प्रत्यये परे, न तु कृत्सार्वधातुकयोः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1705. पतीयन्ती पतिमात्मन इच्छन्ती । 'सुप आत्मनः क्यच्' (सू. 2657) इति क्यचि अनेन दीर्घः । शतरि ङीप् ।

भट्टिकाव्ये—V. 73.

वल्गूयन्तीं विलोक्य त्वां स्त्री न मन्तूयतीह का ।
कान्तिं नाभिमनायेत को वा स्थाणुसमोऽपि ते ॥ 2008 ॥

वल्गूयति मन्तूयति ।

२३०१ । तॄफलभजत्रपश्च । (६. ४. १२२)

एषामत एकारोऽभ्यासलोपश्च स्यात् किति लिटि सेटि थलि च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 387. त्रेपे लज्जितम् । भावे लिट् । एत्त्वाभ्यासलोपौ ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 27.

सम्बभूवुः कबन्धानि प्रोहुश्शोणिततोयगाः ।
तेरुर्भटास्यपद्मानि ध्वजैः फेनैरिवाबभे ॥ 2009 ॥

आस्यपद्मानि तेरुः प्लुतानि । एत्त्वाभ्यासलोपौ ।

भट्टिकाव्ये—VII. 55.

भ्रेमुश्शिलोच्चयान्भीमांस्ते तेरुस्तरान्नदान् ।
आशंसवो लवं शत्रोस्सीतायाश्च विनिश्चयम् ॥ 2010 ॥

नदांस्तेरुः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 57.

उत्तेरिथ समुद्रं त्वं मदर्थेऽरीन् जिहिंसिथ ।
ममर्थ चातिघोरां मां धिग्जीवितलघूकृताम् ॥ 2011 ॥

समुद्रमुत्तेरिथ उत्तीर्णोऽसि । एत्त्वाभ्यासलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1376. राघवौ वनानि भेजतुः प्रापतुः । भजेर्लिट् । एत्वाभ्यासलोपौ ।

२३०३ । गुपूधूपविच्छिपणिपनिभ्य आयः । (३.१.२८)

एभ्य आयप्रत्ययः स्यात्स्वार्थे ।

२३०४ । सनाद्यन्ता धातवः । (३. १. ३२)

सनादयः कमेर्णिङन्ताः प्रत्ययाः अन्ते येषां ते धातुसंज्ञाः स्युः । गोपायति ।

किरातार्जुनीये—XVIII. 18.

आसेदुषां गोत्रभिदोऽनुवृत्त्या **गोपायकानां** भुवनत्रयस्य ।
रोचिष्णुरत्नावलिभिर्विमानैर्द्यौराचिता तारकितेव रेजे ॥ 2012 ॥

भुवनत्रयस्य **गोपायकानां** रक्षकानाम् । आयप्रत्ययान्ताण्ण्वुल् ।

माघे—IV. 52.

आच्छाद्य पुष्पपटमेष महान्तमन्त-
रावर्तिभिर्गृहकपोतशिरोधराभैः ।
स्वाङ्गानि धूमरुचमागुरवीं दधानै-
र्धूपायतीव पटलैर्नवनीरदानाम् ॥ 2013 ॥

एषोऽद्रिर्नीरदपटलैः स्वाङ्गानि धूपायतीव धूपैरभिवासयतीव । धूप सन्तापे इति धातोरायप्रत्ययः ।

२३०६ । कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि । (३. १. ३५)

इत्याम्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 328. रावणः **कासाञ्चक्रे** कुत्सितमभिहितवान् । कासृ शब्दकुत्सायां इत्यस्मात् लिटि आम् । खगः तं **बेभिदाञ्चक्रे** अत्यर्थं भिन्नवान् । बेभिद्यतेर्यङन्तात् आम् ।

वा० । कास्यनेकाज्ग्रहणं कर्तव्यम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 19.

चकासाञ्चक्रुरुत्तस्थुर्नेदुरानशिरे दिशः ।
वानरा भूधरान् रेधुर्बभञ्जुश्च ततस्तरून् ॥ 2014 ॥

ते चकासाञ्चक्रुः शोभन्ते स्म ।

भट्टिकाव्ये—V. 107.

उपासाञ्चक्रिरे द्रष्टुं देवगन्धर्वकिन्नराः ।
भल्लेन पक्षौ लोलूयाञ्चक्रे क्रव्यात्पतत्रिणः ॥ 2015 ॥

क्रव्यात् राक्षसः भल्लेन पतत्रिणः पक्षौ लोलूयाञ्चक्रे भृशं लुलाव । लुनातेर्यङन्ताल्लिट्याम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 12.

वि शिश्वासयिषाञ्चक्रुरालिलिङ्गुश्च योषितः ।
आज घ्रुर्मूर्ध्नि बालांश्च चुचुम्बुश्च सुतप्रियाः ॥ 2016 ॥

विशिश्वासयिषाञ्चक्रुः विश्वासयितुमिष्टवन्तः । ण्यन्तात्सन् । तस्माल्लिट्याम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 91.

ऊहिरे मूर्ध्नि सिद्धार्था गावश्चालेभिरे भटैः ।
प्रचुक्ष्णुवुर्महास्त्राणि जिज्ञासाञ्चक्रिरे हयान् ॥ 2017 ॥

भटा हयान् जिज्ञासाञ्चक्रिरे ज्ञातुमिच्छां कृतवन्तः । 'ज्ञाश्रुस्मृदृशां सनः' (सू. 2731) इत्यात्मनेपदम् । 'कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि' (सू. 2239) इत्यनुप्रयोगः । 'आम्प्रत्ययवत्' (सू. 2240) इति पूर्ववदात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 53.

ध्वजानुद्दुधुवुस्तुञ्जान्मांसं चेमुर्जुगुः पपुः ।
कामयाञ्चक्रिरे कान्तास्ततस्तुष्टा निशाचराः ॥ 2018 ॥

निशाचराः कान्ताः कामयाञ्चक्रिरे । कमेर्णिङ् । कामयतेर्लिट्याम् । पूर्ववदनुप्रयोगः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 87.

स त्रिश्चेय प्रचुक्षोद दन्तैरोष्ठं चखाद च ।
प्रगोपायाञ्चकाराशु यत्नेन परितः पुरम् ॥ 2019 ॥

स राजा पुरं लङ्कां प्रगोपायाञ्चकार रक्षितवान् । गुपू रक्षणे आयप्रत्ययान्तादाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1705. शूर्पणखा लक्ष्मणं प्राप्य प्रार्थयाञ्चक्रे प्रार्थितवती । प्रार्थयतेर्णिच् । आत्मनेपदम् । अनुप्रयोगस्याप्यात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 253. पक्षी अरिं सन्त्रासयाञ्चकार भीषयाञ्चक्रे । संत्रासयति इति परस्मैपदम् । अतोऽनुप्रयुक्तोऽपि परस्मैपदम् ।

२३१२ । णिश्रिद्रुस्रुभ्यः कर्तरि चङ् । (३. १. ४८)

ण्यन्तात् श्र्यादिभ्यश्च च्लेश्चङ् स्यात् कर्त्रर्थे लुङि परे ।

भट्टिकाव्ये—XV. 87.

अतस्तम्भदयं वज्रं स्वयम्भुवमतूतुपत् ।
अशिक्षिष्ट महास्त्राणि रणेऽरक्षीच्च राक्षसान् ॥ 2020 ॥

वज्रमतस्तम्भत् स्तम्भितवान् । स्तम्भेर्ण्यन्ताच्चङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1434. मुनिमभि न्यवीविशत् स्वाभिमुख्येनोपवेशितवान् । विशतेर्णौ चङ् ।

माघे—I. 16.

महामहानीलशिलारुचः पुरो निषेदिवान्कंसकृषस्य विष्टरे ।
श्रितोदयाद्रेरभिसायमुच्चकैरचूचुरच्चन्द्रमसोऽभिरामताम् ॥ 2021 ॥

अभिरामतामचूचुरत् चोरितवान् । चुर स्तेये इत्यस्मात् स्वार्थे ण्यन्ताच्चङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 984. आदिपूरुषो नारदं पर्यपूपुजत् परिपूजितवान् । णौ चङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 616. सः याममशिश्रियत् । श्रयतेर्लुङ् । चङि द्विर्भावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1331. तौ क्ष्मामाशिश्रियताम् आश्रितवन्तौ । चङ् ॥

भट्टिकाव्ये—VI. 17.

मा स्म द्राक्षीर्मृषा दोषं भक्तं मां मातिचिक्लिशः ।
शैलं न्वशिश्रियद्रामा नदीं नु प्रत्यदुद्रुवत् ॥ 2022 ॥

भक्तं मां मातिचिक्लिशः नातिक्लेशय । क्लिशेर्ण्यन्तात् सिपि चङ् । 'स्मोत्तरे लङ् च' (सू. 2220) इति चकाराल्लुङ् । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः । अशिश्रियत् आश्रिता । प्रत्यदुद्रुवत् प्रतिगता । पूर्ववत् चङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 79.

तस्याहारिषत प्राणा मुष्टिना वालिसूनुना ।
प्रादुद्रुवंस्ततः क्रुद्धास्सर्वे रावणयोऽङ्गदम् ॥ 2023 ॥

सर्वे रावणयो रावणस्यापत्यानि अङ्गदं प्रादुद्रुवन् गतवन्तः । चङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 56.

अलोठिष्ट च भूपृष्ठे शोणितञ्चाप्यसुस्रुवत् ।
तमादायापलायिष्ट व्यरोचिष्ट च राक्षसः ॥ 2024 ॥

शोणितं स्रुतम् । चङ् ।

२३१४ । णौ चङ्युपधाया ह्रस्वः । (७. ४. १)

२३१७ । सन्यतः । (७. ४. ७९)

अभ्यासस्यात इकारस्यात्सनि ।

माघे—XX. 28.

स दिवं समचिच्छदच्छरौघैः कृततिग्मद्युतिमण्डलापलापैः ।
ददृशेऽथ च तस्य चापयष्ट्यामिषुरेकैव जनैस्सकृद्विसृष्टा ॥ 2025 ॥

दिवं समचिच्छदन् छादयन्ति स्म । छदेर्णौ चङ्युपधाया ह्रस्वः । सन्वद्भावादनेनाभ्यासस्येत्वम् ।

भट्टिकाव्ये— XV. 3.

केशानलुञ्चन्नुन्नस्य गजानङ्गेष्वचिक्रमन् ।
शीतैरभ्यषिचंस्तोयैरम्लानैश्चाप्यदन्दशुः ॥ 2026 ॥

गजानचिक्रमन् क्रमयन्ति स्म । चङि सन्वद्भावादभ्यासस्येत्वम् ।

२३२० । ष्ठिवुक्लमुचमां शिति । (७. ३. ७५)

एषामचो दीर्घः स्याच्छिति ।

वा० । आङि चम इति वक्तव्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 475. वाजिकुञ्जरं रक्तमग्रीवन् । अक्लाम्यन् । अनेन दीर्घः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 70. हविर्भिताभिराचामति । दीर्घः ।

२३२१ । वा भ्राशभ्लाशभ्रमुक्रमुक्लमुत्रसित्रुटिलषः । (३. १. ७०)

एभ्यः श्यन्वा स्यात् कर्त्रर्थे सार्वधातुके परे ।

२३२२ । क्रमः परस्मैपदेषु । (७. ३. ७६)

क्रमेर्दीर्घः स्यात् परस्मैपदपरे शिति ।

माघे—I. 54.

बृहच्छिलानिष्ठुरकण्ठघट्टना-
द्विकीर्णलोलाग्निकणं सुरद्विपः ।
जगत्प्रभोरप्रसहिष्णु वैष्णवं
न चक्रमस्याक्रमताधिकन्धरम् ॥ 2027 ॥

अस्याधिकन्धरं चक्रं नाक्रमत । आत्मनेपदम् वृत्तौ । अतो न दीर्घः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 34.

अधर्मान्नात्रसः पाप लोकवादान्न चाबिभेः ।
धर्मदूषण नूनं त्वं नाजाना नाशृणोरिदम् ॥ 2028 ॥

अधर्मान्नात्रसः न त्रस्तोऽसि । पक्षे शप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 210. त्रस्यन्ती बिभ्यती । विकल्पेन श्यनि शतरि ङीप् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 5.

अपूजयंश्चतुर्वक्त्रं विप्रानार्चंस्तथास्तुवन् ।
समालिपत शक्रारिर्यानञ्चाश्यलपद्वरम् ॥ 2029 ॥

यानमश्यलपदभीष्टवान् । श्यनो विकल्पितत्वात्पक्षे शप् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 77.

अश्च्योतद्रुधिरं तोयमलषच्चातिविह्वलम् ।
अशीयत नृमांसादां बलं सुग्रीवबाधितम् ॥ 2030 ॥

तोयमलषदभिलपितवत् । विकल्पेन शप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1801. अभिलष्यन्ती । श्यन् ।

चम्पूभारते—I. 83.

तीव्रोदयादविनयान् दधतां क्रमेण
दुर्योधनाद्यसुहृदां दुरहङ्कृतीनाम् ।
पट्टाभिषेकमभिलष्यति कालदेशो
कुट्टाकभावकुतुकं कुरुते स भीमः ॥ 2031 ॥

अभिलष्यति । लष कान्तौ । श्यनि शत्रादेशः ।

२३२२ । क्रमः परस्मैपदेषु । (७. ३. ७६)

क्रमेर्दीर्घः स्यात् परस्मैपदपरे शिति । क्राम्यति क्रामति ।

२३२३ । स्नुक्रमोरनात्मनेपदनिमित्ते (७. २. ३६)

अत्रेवेट् । अक्रमीत् । 'वृत्तिसर्ग' (सू. 2711) इति आत्मनेपदं नित्यमेव । 'अनुपसर्गाद्वा' (सू. 2716) क्रामति क्रमते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 63. चिक्रिमिषया क्रमितुमिच्छया । क्रमेस्सन्नन्तात् 'अ प्रत्ययात्' (सू. 3279) इत्यकारप्रत्यये टाप् । अनेन इडागमो न । वृत्त्यादिष्वर्थनिरिक्तार्थेऽपि 'अनुपसर्गाद्वा' (सू. 2716) इत्यात्मनेपदम् । अनात्मनेपदनिमित्त इति निषेधाद्नेट् ।

२३२४ । दयायासश्च । (३. १. ३७)

दय अय आस् एभ्य आम् स्याल्लिटि ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 42.

> राघवो न दयाञ्चक्रे दधुर्धैर्यं न केचन ।
> मम्रे पतङ्गवद्रौद्रे हेति च विचुक्रुशे ॥ 2032 ॥

राघवो न दयाञ्चक्रे । आम्प्रत्ययः ।

भट्टिकाव्ये—V. 106.

> हन्तुं क्रोधवशादीहाञ्चक्राते तौ परस्परम् ।
> न वा पलायाञ्चक्रे विर्दयाञ्चक्रे न राक्षसः ॥ 2033 ॥

न दयांचक्रे नानुचकम्पे । विः पक्षी न पलायाञ्चक्रे न पलायितः ।

२३२६ । उपसर्गस्यायतौ । (८. २. १९)

अयतिपरस्य उपसर्गस्य यो रेफः तस्य लत्वम् । दयतेरयतेश्च लिट्याम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 41.

> कृत्तैरपि दृढक्रोधो वीरवक्त्रैर्न तत्यजे ।
> पलायाञ्चक्रिरे शेषा जिह्रियुः शूरमानिनः ॥ 2034 ॥

पलायाञ्चक्रिरे शेषाः । पूर्ववत् ।

माघे—III. 67.

निरन्तरालेऽपि विमुच्यमाने दूरं पथि प्राणभृतां गणेन ।
तेजोमहद्भिस्तमसेव दीपैर्द्विपैरसम्बाधमयाम्बभूवे ॥ 2035 ॥

द्विपैरयाम्बभूवे गतम् । भावे लिट् । आम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2015. देवगन्धर्वकिन्नरा उपासाञ्चक्रिरे । समीपे स्थिता इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 852. मृगपक्षिण आसाञ्चक्रिरे आसितवन्तः । आम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 613. मैथिली दशाननमुक्त्वा तूष्णीम् आसाञ्चक्रे ओपमास्त । आम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 273. अमी हेमपीठानि अध्यासामासुः अधितस्थुः । 'अधिशीङ्' (सू. 542) इति कर्मत्वम् । आस उपवेशने इत्यस्मात् लिट् । अनेन आम्प्रत्यये 'कृञ् च' (सू. 2239) इत्यस्तेरनुपयोगः । 'आम्प्रत्ययवत्' (सू. 2240) इति कृञ एवेति नियमात् अस्तेर्नात्मनेपदम् ।

२३२८ । दीपजनबुधपूरितायिप्यायिभ्योऽन्यतरस्याम् । (३. १. ६१)

एभ्यश्च्लेश्चिण् वा स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 67.

वायव्यास्त्रेण तं पाणिं रामोऽच्छैत्सीत्सहायुधम् ।
अदीपि तद्दस्तोऽसावधावीच्चारिसंमुखम् ॥ 2036 ॥

असावदीपि दीप्यते स्म । कर्तरि चिण् । 'चिणो लुक्' (सू. 2329) इति लुक् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 88.

अध्यगीष्टार्थशास्त्राणि यमस्याह्वोष्ट विक्रमम् ।
देवाहवेष्वदीपिष्ट नाजनिष्टास्य साध्वसम् ॥ 2037 ॥

यमस्याप्ययं विक्रममह्नोष्ट । अदीपिष्ट शोभितः । मयं नाज्ञानिष्ट न ज्ञातम् । चिण्वद्भावपक्षे रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 32.

क्रुद्धोऽदीपि रघुव्याघ्रो रक्तनेत्रोऽजनि क्षणात् ।
अबोधि दुःस्थं त्रैलोक्यं दीप्तैरापूरि भानुवत् ॥ 2038 ॥

रामोऽदीपि दिदीपे । रक्तनेत्रोऽजनि जातः । त्रैलोक्यं दुःस्थमबोधि बुद्धवान् । दीप्तैस्तेजोभिर्हेतुभिरापूरि । सर्वत्र कर्तरि लुङ् चिण् । 'चिणो लुक्' (सू. 2329) इति लुक् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 100.

विभीषणस्ततोऽबोधि सस्फुरौ रामलक्ष्मणौ ।
अपारीत्स गृहीतोल्को हतशेषान्प्लवङ्गमान् ॥ 2039 ॥

विभीषणो रामलक्ष्मणौ चलन्तावबोधि । चिण् । 'चिणो लुक्' (सू. 2329) इति तशब्दस्य लुक् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 101.

मा शोचिष्ट रघुव्याघ्रौ नामूषातामिति ब्रुवन् ।
अबाबुद्ध स नीलादीन्निहतान् कपियूथपान् ॥ 2040 ॥

अबाबुद्ध अवबुद्धवान् । चिणभावपक्षे रूपम् ।

माघे—XVI. 36.

यदपूरि पुरा महीपतिर्न मुखेन स्वयमागसां शतम् ।
अथ संप्रति पर्यपूपुरत्तदसौ दूतमुखेन शार्ङ्गिणः ॥ 2041 ॥

नापूरि । पूरयतेः कर्तरि लुङ् । चिणि तशब्दस्य लुक् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 123.

समगतकपिसैन्यं संमदेनातिमात्रं
विटपहरिणनाथस्सिद्धिमौहिष्ट नित्याम् ।

नृपतिमतिररंस्त प्राप्तकामेव हर्षात्
रजनिचरपतीनां सन्ततोऽतायि शोकः ॥ 2042 ॥

शोकः सन्ततोऽतायि वर्धते स्म । कर्तरि चिण् ।

२३३१ । सन्लिटोर्जेः । (७. ३. ५७)

इति कुत्वम् ।

भट्टिकाव्ये——IX. 70.

बलान्यभिषिषिक्षन्त तरुभिः कपिवारिदम् ।
विजिगीषुः पुनश्चक्रे व्यूहं दुर्जयमिन्द्रजित् ॥ 2043 ॥

कपिवारिदं विजिगीषुः । जयतेस्सनि कुत्वम् ।

नैषधे—IV. 1.

अथ नलस्य गुणं गुणमात्मभूः
सुरभि तस्य यशःकुसुमं धनुः ।
श्रुतिपथोपगतं सुमनस्तया
तमिषुमाशु विधाय जिगाय ताम् ॥ 2044 ॥

कामो भैमीं जिगाय । लिटि कुत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 106.

एवं विजिग्ये तां सेनां प्रहस्तोऽतिदुदर्प च ।
शशाम न च संक्रुद्धो निर्जुगोप निशाचरान् ॥ 2045 ॥

प्रहस्तस्तां विजिग्ये जितवान् । 'विपराभ्यां जेः' (सू. 2685) इति तङ् । अनेन कुत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 46.

आचिचाय स तैस्सेनामाचिकाय च राघवौ ।
बभाण च न मे मायां जिगायेन्द्रोऽपि किं नृभिः ॥ 2046 ॥

मम मायामिन्द्रोऽपि न जिगाय । कुत्वम् ।

माघे—XIX. 82.

युद्धमित्थं विधूतान्यमानवानभियो गतः ।
चैद्यः परान्पराजिग्ये मानवानभियोगतः ॥ 2047 ॥

चैद्यः परान् पराजिग्ये जिगाय । 'विपराभ्याम्' (सू. 2685) इति तङ् । लिटि कुत्वम् ।

२३३६ । शल इगुपधादनिटः क्सः । (३. १. ४५)

इगुपधो यः शलन्तः तस्मादनिटः च्लेः क्सादेशः स्यात् । अधुक्षत ।

भट्टिकाव्ये—XV. 8.

अतुषत्पीठमासन्नं निरदिक्षच्च काञ्चनम् ।
अस्मेष्ट कुम्भकर्णोऽल्पमुपाविक्षदथान्तिके ॥ 2048 ॥

पीठं निरदिक्षत् आदिष्टवान् । दिशेः क्सः । पीठे उपाविक्षत उपविष्टः । विशतेः क्सः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 412. प्रिये आत्मानं पत्युर्मे । सम्बन्धसामान्ये षष्ठी । मा घुक्षः मा संवृणु । गुहू संवरणे । लुङ् । क्सादेशः ।

२३४० । तीषसहलुभरुषरिषः । (७. २. ४८)

इड्वा स्यात् ।

माघे—I. 53.

अशक्नुवन्सोढुमधीरलोचनः सहस्ररश्मेरिव यस्य दर्शनम् ।
प्रविश्य हेमाद्रिगुहागृहान्तरं निनाय बिभ्यद्दिवसानि कौशिकः ॥2049॥

सोढुं । नेट् ।

किरातार्जुनीये—VI. 37.

विगणय्य कारणमनेकगुणं
निजयाथवा कथितमल्पतया ।

असदृश्यदः सहितुमर्हसि नः
क्व वनेचराः क्व निपुणा मतयः ॥ 2050 ॥

सहितुं सोढुम् । अनेनेडागमः ।

२३४१ । उषविदजागृभ्योऽन्यतरस्याम् । (३. १. ३८)

एभ्यो लिट्याम्वा स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 1.

ओषांचकार कामाग्निर्दशवक्त्रमहर्निशम् ।
विदांचकार वैदेहीं रामादन्यनिरुत्सुकाम् ॥ 2051 ॥

कामाग्निर्दशवक्त्रमोषाञ्चकार ददाह । रावणः वैदेहीं रामादन्यनिरुत्सुकां विदांचकार विवेद । उष दाहे परस्मैपदम् । विद ज्ञाने परस्मैपदम् । अतः 'आम्प्रत्ययवत्' (सू. 2240) इत्यनुप्रयोगः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 2.

प्रजागरांचकारारेरीहाखनिशमादरात् ।
विभयां प्रचकारागो काकुत्स्थादभिशङ्कितः ॥ 2052 ॥

प्रजागरांचकार अप्रमत्तः स्थितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1597. जातवेदा विश्वमुवोष ददाह । आम् न ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 62.

विचेत राम्स्तत्कृच्छ्मोषाञ्चक्रे शुचाथ सः ।
मन्युश्चास्य समाविव्ये विरुराव च लक्ष्मणम् ॥ 2053 ॥

शुचा ओषांचक्रे दग्धः । कर्मणि लिट् । आम्प्रत्ययः । पूर्ववदनुप्रयोगः ।

किरातार्जुनीये—VII. 36.

अगूढहासस्फुटदन्तकेसरं
मुखं स्विदेतद्विकसन्नु पङ्कजम् ।

इति प्रलीनां नलिनीवने सखीं
विदाम्बभूवुस्सुचिरेण योषितः ॥ 2054 ॥

योषितः सखीं विदाम्बभूवुः । आम् । 'कृञ् च' (सू. 2230) इति कृभ्वस्तयोऽनुप्रयुज्यन्ते । 'आम्प्रत्ययवत्' (सू. 2240) इति कृञ एवात्मनेपदस्य नियमः । भ्वस्त्योर्न नियमः ।

२३४३ । पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु । (३. १. ५५)

श्यन्विकरणपुषादेर्द्युतादेर्लृदितश्च परस्य च्लेरङ् स्यात्परस्मैपदेषु ।

किरातार्जुनीये—XI. 20.

मूलं दोषस्य हिंसादेरर्थकामौ स्म मा पुषः ।
तौ हि तत्त्वावबोधस्य दुरुच्छेदावुपप्लवौ ॥ 2055 ॥

त्वमर्थकामौ मा स्म पुषः । 'स्मोत्तरे लङ् च' (सू. 2220) इति चकाराल्लुङ् । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1971. तौ सौमित्र्यतिकायौ नाश्रमताम् न श्रान्तौ । श्रमिः पुषादिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2004. अश्विदन् प्रश्विन्नाः । पुषादित्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 26.

स्वपोषमपुषद्युष्मान् या पक्षिमृगशावकाः ।
अद्युतच्चेन्दुना सार्धं तां प्रब्रूत गता यतः ॥ 2056 ॥

हे पक्षिमृगशावकाः ! या सीता युष्मान् स्वेन धनेन पुष्ट्वा स्वपोषं 'स्वे पुषः' (सू. 3361) इति णमुल् अपुषत् । कषादित्वादनुप्रयोगः । पुषादित्वादङ् । इन्दुना सार्धमद्युतत् । इन्दुसाम्येन व्यद्योतिष्टेत्यर्थः । 'द्युद्भ्यो लुङि' (सू. 2345) इति विकल्पात्परस्मैपदम् । द्युतादित्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 66.

अस्यदन्निन्दुमणयो व्यरुचन्कुमुदाकराः ।
अलोठिषत वातेन प्रकीर्णाः स्तबकोच्चयाः ॥ 2057 ॥

इन्दुमणयः अस्यदन् प्रसुस्रुवुः । कुमुदाकरा व्यरुचन् विचकसुरित्यर्थः । द्युतादित्वादङ् । स्तबकोच्चया अलोठिषत लुठन्ति स्म । 'द्युद्भ्यो लुङि' (सू. 2345) इति परस्मैपदविकल्पातङ् । अतोऽङ् न ।

भट्टिकाव्ये—I. 18.

> गेयी: पुनर्जन्म जयाय यस्वं
> रूपादिबोधान्न्यवृतच्च यत्ते ।
> तत्त्वान्यबुद्धाः प्रतनूनि येन
> ध्यानं नृपस्तच्छिवमित्यवादीत् ॥ 2058 ॥

यद्ध्यानं रूपादिबोधात् न्यवृतत् न्यवर्तिष्ट । 'द्युद्भ्यो लुङि' (सू. 2345) इति विकल्पात्परस्मैपदम् । द्युतादित्वादङ् ।

रघुवंशे—VI. 5.

> तासु श्रिया राजपरम्परासु प्रभाविशेषोदयदुर्निरीक्ष्यः ।
> सहस्रधात्मा व्यरुचद्विभक्तः पयोमुचां पङ्क्तिषु विद्युतेव ॥ 2059 ॥

व्यरुचत् व्यद्योतिष्ट । 'द्युद्भ्यो लुङि' (सू. 2345) इति विकल्पात्परस्मैपदम् । द्युतादित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 695. उपागमत् । लृदित्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 22.

> मूर्ध्ना दिवमिवालेखीत् खं व्यापद्वपुषोरुणा ।
> पादाभ्यां क्ष्मामिवामैत्सीत् दष्ट्याधाक्षीदिव द्विपः ॥ 2060 ॥

खं व्यापत् व्याप्तवान् । लृदित्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 7.

> व्यवसिष्ट ततो द्रष्टुं रावणं प्रावृतद् गृहात् ।
> राजा यान्नं तमद्राक्षीदुदस्थाच्चैषदासनात ॥ 2061 ॥

प्रावृतत् प्रवृत्तः । 'द्युद्भ्यो लुङि' (सू. 2345) परस्मैपदम् । द्युतादित्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये---XV. 16.

राघवस्यामुषः कान्तामागमस्तो न चार्दिषः ।
मा नानुभूः स्वकान् दोषान् मा मुहो मा रुषो गुणान् ॥ 2062 ॥

राघवस्य कान्तामसुषः [illegible] । [illegible] इदं यद्धर्तो नियोजनम् । मुष खण्डने । पुषादित्वादङ् । स्वकान् दोषान्मा नानुभूः । मा मुहः मोहं मा गमः । मा रुषः रोषं मा कार्षीः । मुहिरुषिभ्यां पुषादित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 240. गिरिमन्वसृपत् लक्षीकृत्य गतः । ऌदित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1534. रामः क्रियां **नामुचत्** न त्यक्तवान् । मुचेर्ऌदनुबन्धत्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये---XV. 25.

अनंसीद्भूर्भरेणास्य रंहसा शाखिनोऽलुठन् ।
सिंहाः प्रादुद्रुवन्भीताः **प्राक्षुभन्** कुलपर्वताः ॥ 2063 ॥

शाखिनोऽलुठन् पतिताः । रुठ लुठ प्रतिघाते । द्युतादित्वादङ् । 'द्युद्भ्यो लुङि' (सू. 2345 ; इति परस्मैपदविकल्पः । कुलपर्वताः **प्राक्षुभन्** सञ्चलिताः । द्युतादित्वादङ् ।

भट्टिकाव्ये---XV. 27.

अस्पन्दिष्टाक्षि वामञ्च घोराश्चाराटिषुश्शिवाः ।
न्यपप्तन्मुसले गृध्रा दीप्तयापाति चोल्कया ॥ 2064 ॥

गृध्रा **न्यपप्तन्** उपविष्टवन्तः । ऌदित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1836. कथं वा त्वां **नावसन्** न भक्षितवन्तः । 'लुङ्सनोर्घस्ऌ' (सू. 2427) इत्यदेर्घस्ऌ । ऌदित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1817. अपुपत्स्वपोषम् । 'स्वे पुषः' (सू. 3361) इति णमुल् । 'अमैवाव्ययेन' (सू. 783) इति समासः । यथाविध्यनुप्रयोगः । पुषादित्वादङ् ।

२३४५ । द्युद्भ्यो लुङि । (१. ३. ९१)

द्युतादिभ्यो लुङः परस्मैपदं वा स्यात् । पुषादिसूत्रेण परस्मैपदेऽङ् । अद्युतत् अद्योतिष्ट । द्युतादिः—७. ४१.

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2056. या सीता युष्मान् स्वेन धनेन पुष्ट्वा स्वपोषम् (णमुल्) अपुपत् । कषादित्वादनुप्रयोगः । पुषादित्वादङ् । इन्दुना सार्धमद्युतत् । विकल्पात्परस्मैपदम् । द्युतादित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1973. रणे शस्त्रैर्व्यद्योतिष्ट द्योतितवान् । विकल्पेन परस्मैपदविधानादात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 71. असौ नरशिखित्रयी सभावेद्यां व्यद्योतिष्ट दीप्यते स्म । पूर्ववत् ।

माघे—V. 21.

छायाविधायिभिरनुज्झितभूतिशोभै-
रुच्छ्रायिभिर्बहलपाटलधातुरागैः ।
दूष्यैरिव क्षितिभृतां द्विरदैरुदार-
तारावलीविरचनैर्व्यरुचन्निवासाः ॥ 2065 ॥

निवासा दूष्यैर्व्यरुचन् रोचन्ते स्म । रुच दीप्तौ । विकल्पाल्लुङि परस्मैपदम् । अङ् ।

माघे—XV. 7.

कनकाङ्गदद्युतिभिरस्य गमितमरुचत्पिशङ्गताम् ।
क्रोधमयशिखिशिखापटलैः परितः परीतमिव बाहुमण्डलम् ॥ 2066 ॥

चैद्यस्य बाहुमण्डलं क्रोधमयशिखिशिखापटलैः परीतमिवारुचत् । विकल्पात्परस्मैपदम् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2059. अरुचत् । परस्मैपदम् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2061. गृहात्प्राघुतत् प्रवृत्तः । विकल्पात्परस्मैपदम् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2058. न्यवृतत् निवृत्तम् । वृतेर्द्युतादित्वात् विकल्पाल्लुङि परस्मैपदम् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2057. अस्यदच्छिन्दमानो व्यक्रन्दन्कुसुमाकराः । द्युतादित्वात्परस्मैपदम् । अङ् । स्तबकौघाया अश्लोठिपत कुर्वन्ति स्म । नङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2063. वृक्षा अलुठन् पतिताः । कुल्यपर्वताः प्राक्षुभन् सस्खलिताः । द्युतादित्वादङ् । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2024. अलोठिष्ट लुठने स्म । द्युतादिः । परस्मैपद-विकल्पेनात्मनेपदम् । नाङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1457. धैर्यं नाभ्रमन् न ध्वस्तमभूत् । द्युतादित्वात्परस्मैपदम् । अङ् ।

२३४७ । वृद्भ्यः स्यसनोः । (१. ३. ९२)

वृतादिभ्यः परस्मैपदं वा स्यात्स्ये सनि च ।

२३४८ । न वृद्भ्यश्चतुर्भ्यः । (७. २. ५९)

भट्टिकाव्ये— VIII. 67.

सीतान्तिके विवृत्सन्तं वर्त्स्यन्निसिद्धि प्लवङ्गमम् ।
पतत्त्रिणः शुभा मन्द्रमानुवानास्त्ववजिह्लदन् ॥ 2067 ॥

सीतान्तिके विवृत्सन्तं वर्तितुमिच्छन्तम् । वृतु वर्तने इति धातोस्सन्नन्ताल्लटः शत्रादेशः । वर्त्स्यत्सिद्धिं वर्तिष्यमाणसिद्धिम् । 'वृद्भ्यः स्यसनोः' (सू. 2347) इत्युभयत्र विकल्पात्परस्मैपदम् । अनेनेट्प्रतिषेधः ।

भट्टिकाव्ये— VIII. 68.

वर्तिष्यमाणमात्मानं सीतापत्युरिवान्तिके ।
उदपश्यत्तदा तथ्यैर्निमित्तैरिष्टदर्शनैः ॥ 2068 ॥

सीता आत्मानं पत्युरन्तिके वर्तिष्यमाणमिव । 'वृद्भ्यः स्यसनोः' (सू. 2347) इति परस्मैपदविकल्पादात्मनेपदम् । इट्प्रतिषेधो न ।

भट्टिकाव्ये— VIII. 69.

निरवर्त्स्यन्न चेद्वार्ता सीताया वितथैव नः ।
अकल्प्स्यदुद्यतिस्सर्वा हनूमानित्यचिन्तयत् ॥ 2069 ॥

सीताया वार्तां न निरवर्त्स्यच्चेत् । विकल्पात्परस्मैपदम् । इट्प्रतिषेधः ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 17.

इन्दोः स्यन्दिष्यते वह्निस्समुच्छोक्ष्यति सागरः ।
जलं वक्ष्यति तिग्मांशोः स्यन्त्स्यन्ति तमसां चयाः ॥ 2070 ॥

इन्दोः वह्निः स्यन्दिष्यते । परस्मैपदविकल्पात्तङ् । इट्प्रतिषेधो न । तिग्मांशो-स्तमसां चयाः स्यन्त्स्यन्ति । विकल्पात्परस्मैपदम् । अनेन इट्प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1538. वर्त्स्यन्तौ वर्धिष्यमाणौ । 'वृद्भ्यः स्यसनोः' (सू. 2347) इति विभाषया परस्मैपदम् । अनेन इडभावः ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 6.

रविस्तप्स्यति निश्शङ्कं वास्यत्यनियतं मरुत् ।
निर्वर्त्स्यत्यनुसङ्ग्रामः स्पन्त्स्यन्दुरुद्देष्यति ॥ 2071 ॥

अनुसङ्ग्रामः निर्वर्त्स्यति । परस्मैपदम् । नेट् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 7.

नीध्रं स्यन्दिष्यते मेधैरुध्रं वर्तिष्यते यमः ।
अनिकायस्य मरणे किं भविष्यन्ति नान्यथा ॥ 2072 ॥

मेधैस्तीध्रं स्यन्दिष्यते । भावे लृट् । आत्मनेपदम् । अत एवानेन इट्प्रति-षेधो न । तत्र परस्मैपदग्रहणमनुवर्तते । यम उग्रं वर्तिष्यते । आत्मनेपदे नेट्प्रतिषेधः ।

२३४०। अनुविपर्यभिनिभ्यः स्यन्दतेरप्राणिषु । (८. ३. ७२)

एभ्यः परस्याप्राणिकर्तृकस्य स्यन्दतेः सस्य षो वा स्यात् । अनुष्यन्दते अनुस्यन्दते वा जलम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 74.

विष्यन्दमानरुधिरो रक्तविस्यन्दपाटलान् ।
विष्कन्तृन्परिघेणाहन्नविष्कन्ना कपिद्विपः ॥ 2073 ॥

विष्यन्दमानरुधिरः कपिः । रक्तविस्यन्दपाटलान् । विभाषया षत्वम् । रक्तस्याप्राणित्वात् ।

माघे—IV. 58.

सायं शशाङ्ककिरणाहतचन्द्रकान्त-
निष्यन्दिनीरनिकरेण कृताभिषेकाः ।
अर्कोपलोल्लसितवह्निभिरह्नि तप्ता-
स्तीव्रं महाव्रतमिवात्र चरन्ति वप्राः ॥ 2074 ॥

चन्द्रकान्तेभ्यो निष्यन्दिना प्रस्राविणा । षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 799. तदङ्गनिष्यन्दजलेन ।

२३५० । कृपो रो लः । (७. २. १८)

रेफस्य लः स्यात् । कल्पते चक्लृपे ।

२३५१ । लुटि च क्लृपः । (१. ३. ९३)

लुटि स्यसनोश्च क्लृपेः परस्मैपदं वा स्यात् ।

२३५२ । तासि च क्लृपः । (७. २. ६०)

इतीट्प्रतिषेधः । ‘ क्लृपि सम्पद्यमाने ’ (वा. 1459 सू. 580) इति चतुर्थी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 379. फलाय कल्पते आरोग्याय भवति । रेफस्य लः । चतुर्थी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 377. कविरत्नतोऽपि सुभद्राकमनीयतायाः तुल्यै कथं कल्पेत पर्याप्तो भवेत् । अलमर्थयोगात् ‘ नमस्स्वस्ति ’ (सू. 588) इति वा चतुर्थी ।

भट्टिकाव्ये—XXII. 20. & 21

नैवं विरहदुःखेन वयं व्याधानितास्महे ।
श्रमोऽनुभविता नैवं भवद्भ्यां च वियोगजः ॥ 2075 ॥

एवं युवां मम प्रीत्यै कल्प्तास्थः कपिराक्षसौ ।
गन्तुं प्रयतितास्थे प्रातः सह मया यदि ॥ 2076 ॥

मम प्रीत्यै हे कपिराक्षसौ युवां कल्प्तास्थः सम्पादितास्थः । रेफस्य: लः । 'लुटि च क्लृपः' (सू. 2351) इति परस्मैपदम् । अनेन इट्प्रतिषेधः । 'क्लृपि' (वा. 1459. सू. 580) इति चतुर्थी ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 11.

आह्वास्यते विशङ्को मां योत्स्यमानः शतक्रतुः ।
प्रकल्प्स्यति च तस्यार्थो निकुम्भे दुर्हणे हते ॥ 2077 ॥

तस्यार्थः प्रकल्प्स्यति सम्पत्स्यते । चकारात् स्यसनोरपि परस्मैपदविकल्पः । अनेनेट्प्रतिषेधः ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 12.

कल्पिष्यते हरेः प्रीतिर्लङ्का चोपहनिष्यते ।
देवान्तक त्वया त्यक्तो रिपोर्यास्यामि वश्यताम् ॥ 2078 ॥

हरेरिन्द्रस्य प्रीतिः कल्पिष्यते भविष्यति । आत्मनेपदपक्षे नेट्प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2069. नः उद्यतिः उद्यमः समुद्रलङ्घनादिः वितथा अकल्प्स्यत् अभविष्यत् । क्लृ । लत्वम् । लुटि चेति चकारात् स्यसनोरपि वा परस्मैपदम् । इट्प्रतिषेधः ।

२३५४ । फणां च सप्तानाम् । (६. ४. १२५)

एषां वा एत्वाभ्यासलोपौ स्तः । राजृ दीप्तौ, राजति राजते । रेजतुः रराजतुः । रेजे रराजे । भ्राजे बभ्राजे । स्यमु, स्येमतुः सस्यमतुः । स्वन, स्वेनतुः सस्वनतुः ।

माघे—XVII. 51.

उपाहितैर्वपुषि निवातवर्मभिः
स्फुरन्मणिप्रकरपरार्ध्यकान्तिभिः ।
निरन्तरं नरपतयो रणाजिरे
रराजिरे शरनिकराचिता इव ॥ 2079 ॥

रराजिरे । विकल्पादेत्वाभ्यासलोपाभावः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 7.

जगर्जुर्जहृषुः शूरा रेजुस्तुष्टुविरे परैः ।
बबन्धुरङ्गुलित्राणि सन्नेहुः परिनिर्ययुः ॥ 2080 ॥

रेजुः शोभन्ते स्म । एत्वाभ्यासलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 296. भ्रेजिरे रेजिरे । कर्तरि लिट् । एत्वाभ्यासलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1720. योधाः भ्रेजिरे दीप्यन्ते स्म । एत्वाभ्यासलोपौ । विभीषणोऽपि बभ्राजे । तदभावः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 77.

ततः प्रजघटे युद्धं शस्त्राण्यासुः परस्परम् ।
चस्वनुराजुहूर्षुश्च स्येमुश्चुकुर्दिरे तथा ॥ 2081 ॥

स्येमुः शब्दं कृतवन्तः । एत्वाभ्यासलोपौ ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 83.

पस्पन्दे तस्य वामाक्षि सस्यमुश्चाशिवाः खगाः ।
तान्वव्राजावमत्यासौ बभासे च रणे शरैः ॥ 2082 ॥

खगाः सस्यमुः शब्दं कृतवन्तः । एत्वाभ्यासलोपाभावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1963. पेराः सस्वनुः । एत्वाभ्यासलोपाभावः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 4.

मृदङ्गा धीरमास्वेनुर्हतैः स्वेने च गोमुखैः ।
घण्टाः शिशिञ्जिरे दीर्घं जह्लादे पटहैर्भृशम् ॥ 2083 ॥

मृदङ्गा धीरमास्वेनुः गम्भीरं ध्वनिताः । एत्वाभ्यासलोपौ । गोमुखैः स्वेने ध्वनितम् । भावे लिट् ।

२३५५ । पतः पुम् । (७. ४. १९)

अङि परे । अपप्तत् ।

२३५६ । वा जॄभ्रमुत्रसाम् । (६. ४. १२४)

एषामेत्वाभ्यासलोपौ वा स्तः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 112.

तुतुपुर्वानरास्सर्वे नेशुश्चित्रा निशाचराः ।
जेरुराशा दशास्यस्य सैन्यं नीलं नुनाव च ॥ 2084 ॥

दशास्यस्य आशा मनोरथाः जेरुः जीर्णाः । एत्वाभ्यासलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2010. भ्रेमुः बभ्रमुः । एत्वाभ्यासलोपौ ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 9.

शूलानि भ्रमयाञ्चक्रुर्बाणानाददिरे शुभान् ।
भ्रेमुस्तुकूर्दिरे रेसुर्ववल्गुश्च पदातयः ॥ 2085 ॥

पदातयो भ्रेमुः इतस्ततो याताः । पूर्ववत् ।

किरातार्जुनीये—XV. 1.

अथ भूतानि वार्त्रघ्नशरेभ्यस्तत्र तत्रसुः ।
भेजे दिशः परित्यक्तमहेष्वासा च सा चमूः ॥ 2086 ॥

भूतान्यर्जुनशरेभ्यस्तत्रसुः बिभ्युः । विकल्पादेत्वाभ्यासलोपाभावः ।

२३५८ । सोढः । (८. ३. ११५)

सोढ्रूपस्य सहेःसस्य षत्वं न स्यात् । परिसोढा ।

भट्टिकाव्ये --IX. 89.

अप्रतिस्नव्यविकान्तमनिस्तब्धो महाहवे ।
विसोढवन्तमस्त्राणि व्यनदन्मन्त् दनस्वनिः ॥ 2087 ॥

अस्त्राणि विसोढवन्तम् । 'परिनिविभ्यः' (सू. 2275) इत्यादिना षत्वे प्राप्तेऽनेन प्रतिषेधः ।

२३५९ । सिवादीनां वाड्व्यवायेऽपि । (८. ३. ७१)

परिनिविभ्यः परेषां सिवादीनां सस्य षो वा स्यादड्व्यवायेऽपि । पर्यषहत पर्यसहत । 'उपसर्गात्सुनोति' (सू. 2270) इत्येतदारभ्य 'परिनिविभ्यः सेवसित-सयसिवुसहसुट्स्तुस्वञ्जाम्' (सू. 2275) इत्यत्र सितशब्दात्प्राक् ये सुनोत्यादयस्तेषा-मड्व्यवायेऽपि षत्वं नित्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1991. यदिन्द्रोऽपि न व्यपहत न विसोढवान् तत्कपिः पर्यसाहिष्ट परिसोढवान् । पर्यषहिष्टेति वा । परिनिविभ्य इत्यनुवृत्तौ अनेनाड्-व्यवायेऽपि वा षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1992. हरोऽपि तृतीयया दृशा सशरममुं पुनर्वीक्षितुं न व्यषहत नाशक्नोत् । पूर्ववत् षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1995. युद्धस्य शिरः अग्रभूमिः कुसुमलक्ष्मणा प्रद्युम्नेन पर्यस्कारि परिष्कृतम् । परिपूर्वात्करोतेः कर्मणि लुङ् । 'संपरिभ्यां करोतौ भूषणे' (सू. 2550) इति सुट् । 'परिनिविभ्यः' (सू. 2275) इत्यादिना षत्वे अनेन विकल्पः ।

२३६० । पाघ्राध्मास्थाम्नादाण्दृश्यर्तिसर्तिशदसदां पिबजिघ्रधमतिष्ठमन-यच्छपश्यर्छधौशीयसीदाः । (७. ३. ७८)

पादीनां पिबादयः स्युः इत्संज्ञकशकारादौ प्रत्यये परे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1875. या त्वां पिबति पानं करोति । पिबादेशः ।

भट्टिकाव्ये—III. 44.

वस्त्रान्नपानं शयनञ्च नाना कृत्वावकाशे रुचिसंप्रक्लृप्तम् ।
तान्प्रीतिमानाह मुनिस्ततस्सा निवध्वमाध्वं पिबतात्त शेध्वम् ॥2088॥

हे जनाः ! अस्मिन्नाश्रमे पिबत पेयजातं धयत । पूर्ववत्पिबादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1997. राघवस्सौमित्रिमजिघ्रत् । घ्रा गन्धोपादाने इत्यस्य जिघ्रादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 511. ध्वनीनां उद्धतैः ध्वनीन् कुर्वद्भिः । ध्मा शब्दाग्निसंयोगयोः इत्यस्य धमादेशः । पुष्पगन्धानामाजिघ्रैः पुष्पगन्धान् जिघ्रद्भिः । पूर्ववत् जिघ्रादेशः । सर्वत्र 'पाघ्राध्माधेट्दृशः शः' (सू. 2899) इति शप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1032. कम्बूनधमत् । ध्मो धमादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 811. नाडीः सिराः धमन्त्यापूरयन्तीति नाडिन्धमान् । 'नाडीमुष्टयोश्च' (सू. 2945) इति खश् ।

माघे—I. 12.

पतत्पतङ्गप्रतिमस्तपोनिधिः पुरोऽस्य यावन्न भुवि व्यलीयत ।
गिरेस्तटित्वानिव तावदुच्चकैर्जवेन पीठादुदतिष्ठदच्युतः ॥ 2089 ॥

उदतिष्ठत् । ष्ठा गतिनिवृत्तौ इत्यस्य तिष्ठादेशः ।

माघे—XIV. 60.

ध्येयमेकमपथे स्थितं धियः स्तुत्यमुत्तममतीतवाक्पथम् ।
आमनन्ति यमुपास्यमादराद्दूरवर्तिनमतीव योगिनः ॥ 2090 ॥

योगिनो यं ध्येयमेकमामनन्ति कथयन्ति । म्नाधातोर्मनादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 30.

तत्रेन्द्रजितमैक्षेतां कृतधिष्ण्यं समाहितम् ।
सोऽजुहोत्कृष्णवर्त्मानमामनन्मन्त्रमुत्तमम् ॥ 2091 ॥

स इन्द्रजित् मन्त्रमुत्तममामनन् आवर्तयन् । म्ना आवर्तने इत्यस्मात् शतरि मनादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 5.

अपथ्यमायतौ लोभादामनन्त्यनुजीविनः ।
प्रियं शृणोति यस्तेभ्यस्तमृच्छन्ति न सम्पदः ॥ 2092 ॥

अनुजीविनः प्रियमामनन्ति साध्विदमित्युपदिशन्ति । मनादेशः । तं सम्पदो न ऋच्छन्ति । अर्तेः ऋच्छादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 333. अन्ये पुष्पफलं वन्दीभिः समप्रायच्छन्त । वन्दीकृताभ्यः स्त्रीभ्यो ददुरित्यर्थः । दाण् दाने इत्यस्य यच्छादेशः । 'अशिष्ट' (सू. 568) इति तृतीया । 'दाणश्च' (सू. 2728) इति तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 27.

ब्रह्मादधाद्वधं तस्य तस्मिन्कर्मण्यसंस्थिते ।
प्रायच्छदाज्ञां सौमित्रेर्यूथपानां च राघवः ॥ 2093 ॥

राघवस्सौमित्रेर्यूथपानां च गन्तुमाज्ञां प्रायच्छत् दत्तवान् । दाण् दाने इत्यस्य यच्छादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 2.

भूमौ शेते दशग्रीवो महार्हशयनोचितः ।
नेक्षते विह्वलं मां च न मे वाचं प्रयच्छति ॥ 2094 ॥

मे वाचं प्रतिवचनं न प्रयच्छति न ददाति । दाणो यच्छादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 815. सूर्यं न पश्यतीत्यसूर्यम्पश्या । 'असूर्य' (सू. 2951) इति खश् । दृशेः पश्यादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 206. न सूर्यं पश्यतीत्यसूर्यम्पश्या । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 6.

प्राज्ञास्तेजस्विनस्सम्यक् पश्यन्ति च वदन्ति च ।
तेऽवज्ञाता महाराज क्राम्यन्ति विरमन्ति च ॥ 2095 ॥

पश्यन्ति । दृशेः पश्यादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 475. मृगा वाममार्छन् गताः । अर्तेः ऋच्छादेशः । ऋच्छ गतौ इत्यस्य वा रूपम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 366. बुद्धिमानपि शीयते विनश्यति । शद्लृ शातने शप् । शिति शीयादेशः । 'शदेश्शितः' (सू. 2362) इति तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2030. नृमांसादां बलमशीयत । लङ् । पूर्ववत् शीयादेशः । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 36.

आशुश्रुपन् स मैथिल्या वार्तां हर्म्येषु रक्षसाम् ।
शीयमानान्धकारेषु समचारीदशङ्कितः ॥ 2096 ॥

शीयमानान्धकारेषु चन्द्रोदयान्नश्यत्तिमिरेषु । शद्लृ शातने इति धातोः शिद्धाविनः 'शदेः शितः' (सू. 2362) इति तङ् । लटः शानच् । शदेः शीयादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 84.

मण्डलान्याटतां चित्रमच्छिन्तां शस्त्रसंहतीः ।
जगद्विस्मापयेतां तौ न च वीरावसीदताम् ॥ 2097 ॥

तौ वीरौ नासीदतां नावसन्नौ । षद्लृ धातोस्सीदादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 7.

लेढि भेषजवन्नित्यं यः पथ्यानि कटून्यपि ।
तदर्थं सेवते चाप्तान् कदाचिन्न स सीदति ॥ 2098 ॥

स कदाचिन्न सीदति अवसन्नो भवति । पूर्ववत्सीदादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 3.

विपाकोऽयं दशग्रीव सन्दृष्टोऽनागतो मया ।
त्वं तेनाभिहितः पथ्यं किं कोपं न नियच्छसि ॥ 2099 ॥

कोपं न नियच्छसि नापनयसि । निपूर्वोऽयं यमिरपनयने वर्तते । 'इषुगमियमां छः' (2400) इति छः । न दाणो यच्छादेशः ।

२३६१ । सदेः परस्य लिटि । (८. ३. ११८)

सदेरभ्यासात्परस्य षत्वं न स्याल्लिटि । निषसाद ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1988. इन्द्रजित विषसाद । षद्लृ लिट् । परस्य षत्वप्रतिषेधः । पूर्वस्य तु 'सदिरप्रतेः' (सू. 2271) इति षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1989. न विषसाद । पूर्ववत् ।

२३६२ । शदेश्शितः । (१. ३. ६०)

शिद्भाविनोऽस्मादात्मनेपदं स्यात् । शीयते । शशाद शेदतुः शेदुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2096. शीयमानान्धकारेषु नश्यत्तिमिरेषु । शद्लृ शातन इति धातोः शिद्भाविनः अनेन तङ् । लटः शानच् । 'पाघ्रा' (सू. 2360) इत्यादिना शदेः शीयादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2030. नृमांसादां बलमशीयत । शद्लृ शातने इत्यस्मात् लङ् । पूर्ववत्तङ् । शीयादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 366. वृद्धिमानपि शीयते विनश्यति । तङ् । शीयादेशः ।

२३६३ । गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि । (६. ४. ९८)

एषामुपधाया लोपः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 316. शात्रवान्निघ्नानं निहननशक्तम् । हन्तेरुपधालोपः ।

हन्धातुः परस्मैपदम् । 'ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चानश्' (सू. 3109) इति चानश् । न तु शानच् ।

भट्टिकाव्ये—V. 102.

न विसिष्माय न जिह्राय न चक्राम न विव्यथे ।
आघ्नानो विध्यमानोऽपि रणान्निववृते न च ॥ 2100 ॥

आघ्नानः स्वयमेव परं घ्नन् । 'आङो यमहनः' (सू. 2695) इत्यकर्मकाद्धन्तेस्तङ् । अनेनोपधालोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 827. पतिं हन्तीति **पतिघ्नम्** । 'लक्षणे' (सू. 2969) इति टक् । उपधालोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 828. हस्तिनो हन्तुं शक्तो **हस्तिघ्नः** । 'शक्तौ हस्ति' (सू. 2971) इति टक् । उपधालोपः । शत्रून् हन्तीति शत्रुघ्नान् । 'अमनुष्यकर्तृके' (सू. 2970) इति टक् । गिरीन् । [illegible] शत्रुघ्न इत्यादि मूलविभुजादित्वात्सिद्धम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 65.

सा स्तम्बघ्नपदन्यासान् विघनेन्दुसमद्युतिः ।
परिघोरुभुजानाह हसन्ती स्वागतं कपीन् ॥ 2101 ॥

स्तम्बो हन्यते येन पादन्यासेन स **स्तम्बघ्नः** । 'स्तम्बे क च' (सू. 3260) इति करणे कः । उपधालोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 969. तौ रामलक्ष्मणौ विराधाख्यं तं वसुधायां **निचख्नतुः** निखातवन्तौ । खनेर्लिट् । उपधालोपः ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 15.

तीव्रशुष्मप्रतापोऽयमशक्यस्सोढुमातपः ।
आघ्नान इव मन्दाग्रैरलातैस्सर्वतोमुखैः ॥ 2102 ॥

अलातैराघ्नान इव । 'आङो यमहनः' (सू. 2695) इत्यकर्मकादात्मनेपदम् । उपधालोपः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 32.

> उच्चखनाते नलेनाजौ स्फुरत्तपनाक्षिणी ।
> जम्बुमाली जहौ प्राणान् आत्मा मायिनिना हतः ॥ 2103 ॥

अक्षिणी उच्चखनाते । लिट् ।

२३६६ । ऋद्धनोः स्ये । (७. २. ७०)

ऋतो हन्तेश्च स्यस्य इट् स्यात् । भरिष्यति ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 1.

> ततः प्ररुदितो राजा रक्षसां हतबान्धवः ।
> किं करिष्यामि राज्येन सीतया किं करिष्यते ॥ 2104 ॥

करिष्यामि । करिष्यते । कृञो लृट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2078. लङ्का शत्रुनिरुपहनिष्यते विलोप्स्यते । कर्मणि लृट् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 49.

> स त्वं हनिष्यन्दुर्बुद्धिं कपिं व्रज ममाज्ञया ।
> मा नाज्ञी राक्षसीं मायां प्रस्तावीर्मा न विक्रमम् ॥ 2105 ॥

हनिष्यन् । लृट् । शतृ ।

२३७५ । विभाषा धेट्श्व्योः । (३. १. ४९)

इति चङ् वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2007. जठरमशिश्वियत् शूनम् । चङि रूपम् । मांसेनाश्वाश्वतां कुक्षी । 'जॄस्तम्भु' (सू. 2291) इति वा अङ् ।

भट्टिकाव्ये VI. 18.

> है वाचं देहि धैर्यं नः तव हेतोरसुस्रुवत् ।
> त्वं नो मतिमिवाधासीः नष्टा प्राणानिवादधः ॥ 2106 ॥

त्वं नः मतिमयंसीरिव । 'यमरम' (सू. 2377) इति सगिटौ । प्राणान् अदधः पीतवानिव । चङि रूपम् ।

२३७७ । यमरमनमातां सक् च । (७. २. ७३)

इति सगिटौ ।

भट्टिकाव्ये—XV. 66.

यैरघानि नगे बाली मारीचो दूषणस्तथा ।
अवामंस्त स तान् दर्पान् प्रोदयंसीच्च मुद्गरम् ॥ 2107 ॥

स कुम्भकर्णः मुद्गरं प्रोदयंसीत् उद्यतवान् । यमेस्सगिटौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 753. कृताकृतेभ्यः हेमरूपेभ्यो व्यरंसीत् विरतः । रमेर्लुङ् । 'व्याङ्परिभ्यो रमः' (सू. 2749) इति परस्मैपदम् । अनेन सगिटौ । 'जुगुप्साविराम' (वा. 1079 सू. 587) इति पञ्चमी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2063. अस्य भरेण भूरनंसीत् नता । णमु प्रह्वत्वे इत्यस्मात् लुङ् । सगिटौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1958. कुम्भकर्णः अस्नासीत् स्नातवान् । ष्णा शौचे इत्यस्मात् लुङ् । मांसमप्सासीत् । प्सा भक्षणे इत्यस्मात् लुङ् । उभयत्र आदन्तत्वात्सगिटौ ।

भट्टिकाव्ये—XV. 26.

उत्पाताः प्रादुरासंस्तस्य द्यौरश्चोतिष्ट शोणितम् ।
वायवोऽवासिषुर्भीमाः क्रूराश्चाकुवत द्विजाः ॥ 2108 ॥

वायवोऽवासिषुः वान्ति स्म । वा गतिगन्धनयोः इत्यस्मात् लुङ् । सगिटौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1965. अभासीत् भाति स्म । भा दीप्तौ इत्यस्मात् सगिटौ ।

भट्टिकाव्ये—XV. 108.

> प्राणिषुर्निहताः केचित् केचित्तु प्रोदभीष्मिषुः ।
> तमोऽन्येऽहासिषुर्वीरा व्यजृम्भिषत चापरे ॥ 2109 ॥

अन्ये तमो मोहमहासिषुः त्यक्तवन्तः । ओ हाक् त्यागे इत्यस्मात् आदन्तत्वात्सगिटौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1041. गोत्रानुसारक्षणात्सम्यगनुकूले नायासिषुः नागमन् । या प्रापणे इत्यस्मात् लुङ् । सगिटौ ।

भट्टिकाव्ये—VII. 26.

> विद्युत्वारं रवेर्भासो विभ्राजं शशलाञ्छनम् ।
> रामप्रत्तेषु भोगेषु नाहमज्ञासिषं रतः ॥ 2110 ॥

नाज्ञासिषं न ज्ञातवानस्मि । ज्ञा अवबोधने इत्यस्मात् लुङि सगिटौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 472. भरताग्रजो रामोऽग्लासीत् ग्लानिं गतः । ग्लायतेर्लुङ् ।

२३८२ । सर्तिशास्त्यर्तिभ्यश्च । (३. १. ५६)

एभ्यश्च्लेरङ् स्यात् कर्तरि लुङि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 340. रामः आयोधने लक्ष्मणायाशिषत् अवोचत् । शासु अनुशिष्टौ । लुङ् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1841. स राजा यं नृपं लघुन्यपि कर्मणि अशिषत् आज्ञापितवान् । पूर्ववदङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1950. सीतां जिघांसू राक्षसावारताम् आगतौ । ऋ गतौ । लुङ् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1080. मरुत्सुतः कुम्भकर्णमन्वारत् अनुगतः । अर्तेः लुङ्यङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1414. त्वय्युपागते सति ममाभीष्टास्सङ्कल्पा मनोरथास्समारन्त । सम्यगृतास्सत्या बभूवुरित्यर्थः । सम्पूर्वादर्तेर्लुङि 'समो गम्' (सू. 2699) इति तङि अङ् ।

२३८५ । स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु । (७. २. ७२)

एभ्यः सिच इट् स्यात्परस्मैपदेषु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2105. विक्रमं मा न प्रस्तावीः । प्रस्तुहीत्यर्थः । प्रपूर्वात् ष्टुञो लुङ् । इट् । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः ।

२३८६ । श्रुवः शृ च । (३. १. ७४)

श्रुवः शृ इत्यादेशः स्यात् श्नुप्रत्ययश्च । शृणोति शृणुतः ।

रघुवंशे—I. 39.

मनोऽभिरामाः शृण्वन्तौ रथनेमिस्वनोन्मुखैः ।
षड्जसंवादिनीः केका द्विधा भिन्नाः शिखण्डिभिः ॥ 2111 ॥

शृण्वन्तौ । श्रु श्रवणे लट् । शतृप्रत्ययः ।

२३९१ । वृतो वा । (७. २. ३८)

वृङ्वृञ्भ्यामृदन्ताच्चेटो दीर्घो वा स्यात् ।

माघे—XVI. 37.

यदनर्गलगोपुराननस्त्वमितो वक्ष्यसि किञ्चिदप्रियम् ।
विवरिष्यति तच्चिरस्य नः समयोद्वीक्षणरक्षितां क्रुधम् ॥ 2112 ॥

तत् अप्रियम् विवरिष्यति । दीर्घविकल्पः ।

माघे—XVII. 59.

धुसंहतैर्दधदपि धाम नीयते तिरस्कृतिं बहुभिरसंशयं परैः ।
यतः क्षितेरवयवसम्पदोऽणवस्त्विषां निधेरपि वपुरावरीषत ॥ 2113 ॥

अणवः सूक्ष्माः क्षितेरवयवसम्पदः त्विषां निधेरपि वपुरावरीषत आच्छादि-तवत्यः । वृञो लुङि तङ् । इटो दीर्घः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 641. नवपरिमलगन्धः केनोपायेन वरीतुमाच्छा-दयितुम् । इटो दीर्घः । शक्यः ।

माघे—XIII. 7.

अवलोक एव नृपतेः स्म दूरतो
रभसाद्रथादवतरीतुमिच्छतः ।
अवतीर्णवान्प्रथममात्मना हरि-
र्विनयं विशेषयति सम्भ्रमेण सः ॥ 2114 ॥

रथादवतरीतुं । विकल्पाद्दीर्घः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 17. शीतालुः शीतभीरुः अत एव सरस्यवतरि-तुमनिच्छुः । दीर्घविकल्पः ।

२३९३ । गुप्तिज्किद्भ्यस्सन् । (३. १. ५)

गुपेर्निन्दायां, तिजेः क्षमायां, कितेर्व्याधिप्रतीकारेऽर्थे नित्यं सन् स्यात् ।

किरातार्जुनीये— II. 43.

उपकारकमायतेर्भृशं प्रसवः कर्मफलस्य भूरिणः ।
अनपायि निबर्हणं द्विषां न तितिक्षासममस्ति साधनम् ॥ 2115 ॥

तितिक्षा क्षमा । तिज निशाने इति धातोरनेन क्षमार्थे सन्प्रत्ययः ।

अनर्घराघवे—IV. 15.

ग—मिथिलां प्रविश्य बलादाकृष्यमाणे कलत्रे कथं **तितिक्षेत** रघुराजपुत्रः ॥ 2116 ॥

२३९४ । मान्बधदान्शान्भ्यो दीर्घश्चाभ्यासस्य । (३. १. ६)

मानेर्जिज्ञासायां, बधेश्चित्तविकारे, दानेरार्जवे, शानेर्निशानेऽर्थे नित्यं सन् अभ्यासेकारस्य दीर्घश्च ।

अनर्घराघवे--IV. 15.

ग—लोकोत्तरं हि किमप्युन्मीलयन्तो जगति राज्योपभोगेभ्योऽपि बीभत्सन्ते महानुभावाः ॥ 2117 ॥

बीभत्सन्ते जुगुप्सन्ते । राज्योपभोगान्निन्दन्तीत्यर्थः । 'जुगुप्साविराम' (वा. 1079 सू. 587) इत्यादिनापादानता । अनेन सन् दीर्घश्च ।

उत्तररामचरिते—I. ४.

ग--एते हि हृदयमर्मच्छिदः संसारभावा येभ्यो बीभत्समानाः सन्त्यज्य सर्वान्कामान् अरण्येऽपि विश्राम्यन्ति मनीषिणः ॥ 2118 ॥

येभ्यो बीभत्समानाः जुगुप्समानाः । पूर्ववत् ।

२३०६ । दंशसञ्जस्वञ्जां शपि । (६. ४. २५)

२३०७ । रञ्जेश्च । (६. ४. २६)

एषां शपि नलोपः ।

किरातार्जुनीये— VIII. 16.

सलीलमासक्तलतान्तभूषणं
समासजन्त्या कुसुमावतंसकम् ।
स्तनोपपीडं नुनुदे नितम्बिना
घनेन कश्चिज्जघनेन कान्तया ॥ 2119 ॥

कुसुमावतंसकं समासजन्त्या शिरसि प्रतिदधत्या । सञ्जेर्नलोपः ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 23.

शक्ति संस्वजने शक्रो गोपायति हरिः श्रियम् ।
देवबन्धः प्रमोदन्ते चित्रीयन्ते घनोदयाः ॥ 2120 ॥

शक्रः शक्तिं संस्वजते गृह्णाति । स्वञ्जेर्नलोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1997. राघवः सौमित्रिं पर्यष्वजत् आश्लिष्टवान् । पूर्ववदनुनासिकलोपः । 'प्राक् सितादड्व्यवायेऽपि' (सू. 2276) इति वचनात् 'परिनिविभ्यः' (सू. 2275) इत्यादिना षत्वम् ।

२३९८ । वेः स्कन्देरनिष्ठायाम् । (८. ३. ७३)

षत्वं वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2073. विष्कन्तॄन् विष्कन्दनशीलान् चञ्चलान् । ताच्छील्ये तृन् । शत्रून्विष्कन्ता स्वयमचञ्चलः सन् । पूर्ववत्तृन् । उभयत्रापि षत्वम् ।

२३९९ । परेश्च । (८. ३. ७४)

अस्मात्परस्य स्कन्देस्सस्य षो वा । योगविभागादनिष्ठायामिति न सम्बध्यते । परिष्कन्दति परिस्कन्दति । परिष्कण्णः परिस्कन्नः । षत्वपक्षे णत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 75.

मेघनादः परिष्कन्दन् परिष्कन्दन्तमाश्रिषम् ।
अबध्नादपरिस्कन्दं ब्रह्मपाशेन विस्फुरन् ॥ 2121 ॥

मेघनादः **परिष्कन्दन्** परितो भ्रमन् । **परिष्कन्दन्तं** कपिम् । वा षत्वम् । **अपरिस्कन्दम्** । 'परिस्कन्दः प्राच्यभरतेषु' (सू. 3026) इति निपातः ।

२४०० । इषुगमियमां छः । (७. ३. ७७)

एषां छः स्याच्छिति परे ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 28.

तां प्रत्यैच्छन्नसुसम्प्रीतास्ततस्ते सविभीषणाः ।
निकुम्भिलां समभ्यायन्नचरुध्यन्त च राक्षसैः ॥ 2122 ॥

ते तामाज्ञां **प्रत्यैच्छन्** । प्रतीष्टवन्तः । इषु इच्छायां इत्यस्य छः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1292. दशरथो मिथिलामगच्छत् । गमेर्लङ् । छः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2099. हे दशग्रीव ! कोपं न नियच्छसि नापनयसि । यमेर्लट् ।

२४०३ । निसस्तपतावनासेवने । (८. ३. १०२)

षः स्यात् । निष्टपति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 28. आत्मानं निष्टपन्तीमिव सन्तापयन्तीमिव । षत्वम् ।

२४०६ । ऋदृशोऽङि गुणः । (७. ४. १६)

ऋवर्णान्तानां दृशेश्च गुणः स्यादङि । अदर्शत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1030. कुम्भकर्णमन्वारत् अनुगतः । 'सर्ति' (सू. 2382) इत्यङि गुणः ।

२४०९ । वचिस्वपियजादीनां किति । (६. १. १५)

सम्प्रसारणं स्यात्किति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1977. देवाः सम्भित्यूचुः । सम्प्रसारणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 842. इष्टं इष्टिः यागः । यजेर्भावे क्तः । सम्प्रसारणम् ।

२४१२ । ग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिपृच्छतिभृज्जतीनां ङिति च । (६. १. १६)

एषां किति ङिति च सम्प्रसारणं स्यात् ।

अनर्घराघवे— IV. 41.

पुरमथनधनुर्विमर्दनोत्थं प्रदहदहर्दिवमस्ति तीव्रमर्चिः ।
रघुजनककुटुम्बयोः पूरैः परमिह शान्तिमुशन्ति शस्त्रभाजः ॥ 2123 ॥

पुरमथनधनुर्विमर्दनोत्थं तीव्रमर्चिरहर्दिवं प्रदहदन्ति । शशभाजोऽस्मदादयो रघुजनककुटुम्बबान्धैः परमर्चिषः शान्तिमुशन्ति इच्छन्ति । वश कान्तौ । सम्प्रसारणम् ।

२४१३ । लिटि वयो यः । (६. १. ३८)

वयो यस्य संप्रसारणं न स्याल्लिटि । ऊयतुः ऊयुः ।

२४१४ । वश्चास्यान्यतरस्यां किति । (६. १. ३९.)

वयो यस्य वो वा स्यात्किति लिटि । ऊवतुः ऊवुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 387. सायकाः खमूयुः आवृतवन्तः, वसुधाञ्च ऊवुः छादितवन्तः । वेञ् तन्तुसन्ताने इत्यस्मात् लिटि तस्य वयिरादेशः । यकारस्य वकारादेशः ।

२४१८ । लिपिसिचिह्वश्च । (३. १. ५३)

एभ्यः च्लेरङ् स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 109.

अजिघ्रपंस्तथैवान्यानोषधीरालिपंस्तथा ।
एवं तेऽचेन्दिपुम्सर्वे वीर्यं चाधिपनाधिकम् ॥ 2124 ॥

अलिपन् लिप्तवन्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1958. **व्यलिपत्** समालिप्तवान् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2026. शीतैस्तोयैर**भ्यषिञ्चन्** । 'प्राक्सितादड्व्यवायेऽपि' (सू. 2276.) इति षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1967. त्वं कस्मान्मा**माह्वः** आहूतवान् । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2004. सखीना**ह्वन्** आहूतवन्तः । अङ् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 21.

इह सा **व्यलिपद्**गन्धैः स्नान्तीहा**भ्यषिचज्**जलैः ।
इहाहं द्रष्टु**माह्व** तां स्मरन्नेवं मुमोह सः ॥ 2125 ॥

अलिपत । अभ्यपिचत् । आह्वम् ।

२४१९ । आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् । (३. १. ५४)

अह्वत अह्वास्त ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 737. चेदिराट् मुरारिमाह्वत मस्पर्धमाकारयामास । '**स्पर्धायामाङः**' (सू. 2074) इति तङि लुङ् । अनेनाङादेशः ।

भट्टिकाव्ये— II. 51.

> उद्भ्रमो राघवमाह्वतैवं धनुस्सबाणं कुरु मानियासीः ।
> पराक्रमज्ञः प्रियसन्नतिस्तं नम्रः क्षितीन्द्रोऽनुनिनीपुरूचे ॥ 2126 ॥

असौ राघवमाह्वत । पूर्ववदङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1039. ते वानराः कुम्भकर्णमाह्वन्त स्पर्धमाना आहूतवन्तः । पक्षेऽङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 28.

> आक्लिष्ट तानसंमान्य दर्पात्स प्रधनक्षितिम् ।
> ततोऽनर्दीदनन्दीच्च शत्रूनाह्वास्त चाहवे ॥ 2127 ॥

कुम्भकर्णः शत्रूनाह्वास्त आहूतवान् । पूर्ववत्तङ् । अङभावपक्षे रूपम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1220. या पूः अमरावतीमाह्वास्त आहूतवती । सिजादेशः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 22.

> तस्याल्लिपत शोकाग्निः स्वान्तं काष्ठमिव ज्वलन् ।
> अलिप्तेवानिलः शीतो वने तं न त्वजिह्लदत् ॥ 2128 ॥

अलिपत । अलिप्त ।

भट्टिकाव्ये—VI. 23.

> स्नानेऽभ्यपिचताम्भोभी रुदन् दयितया विना ।
> तथाभ्यपिक्त वारीणि पितृभ्यः शोकमूर्च्छितः ॥ 2129 ॥

अभ्यषिचत । अभ्यषिक्त ।

२४२० । विभाषा श्वेः । (६. १. ३०)

श्वयतेः संप्रसारणं वा स्याल्लिटि यङि च । शुशाव शुशुवतुः । शिश्वाय शिश्वियतुः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 79.

रक्तं प्रचुश्च्युतुः क्षुण्णाः **शिश्वियुः** शूरविक्षताः ।
अभ्यतां **शुशुवुर्बाणान्** भुजाः साक्षुब्धमुष्टयः ॥ 2130 ॥

केचित् **शिश्वियुः** । असंप्रसारणपक्षे रूपम् । भुजाः **शुशुवुः** गताः । गत्यर्थे द्रष्टव्यम् । संप्रसारणपक्षे रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—III. 30.

आबद्धभीमभ्रुकुटीविभङ्ग-
श्शोश्वीयमानारुणरौद्रनेत्रः ।
उच्चैरुपालब्ध स कैकयीं च
शोके मुहुश्चाविरतं न्यमाङ्क्षीत् ॥ 2131 ॥

स भरतः **शोश्वीयमाने** अतिरोदनाद्भृशं शूने । श्वयतेर्यङन्तात् लटः शानजादेशः । विकल्पादसंप्रसारणे रूपम् ।

॥ इति तिङन्तभ्वादिप्रकरणम् ॥

—:o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथादादिप्रकरणम् ॥

--:०%०:--

२४२३ । अदिप्रभृतिभ्यः शपः । (२. ४. ७२)

लुक् स्यात् । अत्ति अत्तः अदन्ति ।

२४२४ । लिट्यन्यतरस्याम् । (२. ४. ४०)

अदो घस्लृ वा स्याल्लिटि । जघास । 'गमहन' (सू. 2363) इत्युपधालोपः । जक्षतुः । आद आदतुः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 40.

विभिन्ना जुघुरुर्घोरं जक्षुः क्रव्याशिनो हतान् ।
सुस्रुवुः शोणितं रक्तं छिन्नाश्चेलुः क्षणं भुजाः ॥ 2132 ॥

क्रव्याशिनः शृगालादयः हतान् जक्षुः भक्षितवन्तः । अदेर्घस्लृ । उपधालोपः ।

माघे—XVIII. 76.

नैरन्तर्यच्छिन्नदेहान्तरालं दुर्भक्षस्य ज्वालिना वाशितेन ।
योद्धुर्व्रणप्रोतमादीप्य मांसं पाकापूर्वस्वादमादे शिवाभिः ॥ 2133 ॥

शिवाभिर्मांसमादे जघसे । भक्षितमित्यर्थः । विकल्पादत्तेः घस्लादेशः ।

२४२७ । लुङ्सनोर्घस्लृ । (२. ४. ३७)

अदो घस्लृ स्याल्लुङि सनि च । लृदित्वादङ् । अघसत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1836. व्यालाः श्वापदाः त्वां कथं वा नाघसन् नाभक्षयन् । घस्लादेशो अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2006. सीतां घस्तुमतु वा इच्छोः जिघत्सोः बिभक्षयिषोः । घसेः अदेर्वा सन्नन्तादुप्रत्ययः । अदेरपि लुङ्सनोर्घस्लृ ।

माघे—VI. 49.

विगतसस्यजिघत्समघट्टयत्
कलमगोपवधूर्न मृगव्रजम् ।
श्रुततदीरितकोमलगीतक-
ध्वनिमिषेऽनिमिषेक्षणमग्रतः ॥ 2134 ॥

जिघत्सा घस्तुमत्तुं वा इच्छा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 169. जिघत्साम् । पूर्ववत् ।

२४३१ । हन्तेर्जः । (६. ४. ३६)

आदेशः ।

नैषधे—IV. 59.

कुरु करे गुरुमेकमयोघनं
बहिरितो मुकुरञ्च कुरुष्व मे ।
विशति तत्र यदैव विधुस्तदा
सखि सुखादहितं जहि तं द्रुतम ॥ 2135 ॥

विधुं जहि मारय । हन्तेर्लोटि सिपि हिरादेशो जादेशश्च ।

२४३२ । आर्धधातुके । (२. ४. ३५)

इत्यधिकृत्य ।

२४३४ । लुङि च । (२. ४. ४३)

इति वधादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 412. मारीचं न्यवधिषम् अमीमरम् । हन्तेर्वधादेशः ।

२४३६ । चक्षिङः ख्याञ् । (२. ४. ५४)

२४३७ । वा लिटि । (२. ४. ५५)

माघे—XV. 95.

सम्प्रत्युपेयाः कुशली पुनर्युधः
सम्मेष्टमाशीर्गिरि मर्तुरीरिता ।
मद्यः प्रसाद्य द्वितयेन नेत्रयोः
प्रत्याचचक्षे गलदम्भसा प्रियाः ॥ 2136 ॥

आशीराशीर्वादः । गलदम्भसा नेत्रयोः द्वितयेन प्रत्याचचक्षे प्रत्याख्यातः । विकल्पान्न चक्षिङः ख्याञादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 880. सा शूर्पणखा रामोपक्रममाचख्यौ । ख्याञादेशः ।

२४३८ । अस्यतिवक्तिख्यातिभ्योऽङ् । (३. १. ५२)

च्लेरङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1594. सर्वेषामिषुभृतां यशांसि निरास्थत् निरस्तवान् । अस्यतेरङ् । थुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1971. तौ बाणानास्थताम् क्षिप्तवन्तौ । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 284. मुनिः वेदिं परितः राक्षसान् निरास्थत् निरस्तवान् ।

भट्टिकाव्ये—I. 19.

आख्यन्मुनिस्तस्य शिवं समाधे-
र्विघ्नन्ति रक्षांसि वने क्रतूंश्च ।
तानि द्विषद्वीर्यनिराकरिष्णु-
स्तृणेढु रामस्सह लक्ष्मणेन ॥ 2137 ॥

मुनिराख्यत् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 35.

अनर्दिषुः कपिव्याघ्रास्सम्यक् चायुत्सताहवे ।
नानमर्दीदवादीच्च निरास्थच्च तत्राहतान् ॥ 2138 ॥

निरास्थत् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 39.

अद्राष्टां ते रघुव्याघ्रावाख्यच्चैनं विभीषणः ।
एष व्यजेष्ट देवेन्द्रं नाशङ्किष्ट विवस्वतः ॥ 2139 ॥

आख्यत् कथितवान् ।

नैषधे—V. 20.

वीक्ष्य तस्य विनये परिपाकं पाकशासनपदं स्पृशतोऽपि ।
नारदः प्रमदगद्गदयोक्त्या विस्मितः स्मितपुरस्सरमाख्यत् ॥ 2140 ॥

२४४२ । शीङो रुट् । (७. १. ६)

रुडागमः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 751. रक्षांसि शेरते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1949. सुपर्णकुमारास्तास्तत्रैगं नात्यशेरत । लङ् । तेऽप्येनमतिशयितुं न शेकुरित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1950. ते कक्षेऽग्निं निक्षिप्य शेरते ।

२४५० । ब्रुवः पञ्चानामादित आहो ब्रुवः । (३. ४. ८४)

ब्रुवो लटः परस्मैपदानामादितः पञ्चानां णलादयः पञ्च वा स्युर्ब्रुवश्चाहादेशः ।

२४५१ । आहस्थः । (८. २. ३५)

इति थादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1444. त्वमात्थ ब्रवीषि । ब्रुव इति सिपः थादेशः ब्रुवश्चाहादेशः । अनेन हकारस्य थकारः ।

२४५५ । इणो यण् । (६. ४. ८१)

इति यत्वम् ।

२४५६ । दीर्घ इणः किति । (७. ४. ६९)

भट्टिकाव्ये—III. 40.

ईयुर्भरद्वाजमुनेर्निकेतं यस्मिन्विशश्राम समेत्य रामः ।
च्युताशनायाः फलवद्भिभूत्या व्यास्यन्नुदन्यां शिशिरैः पयोभिः ॥2141॥

निकेतमीयुः जग्मुः । यणादेशः । अभ्यासदीर्घः ।

२४५८ । इणो गा लुङि । (२. ४. ४५)

'गातिस्था' (सू. 2223) इति सिचो लुक् । अगात् अगातां अगुः । अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 563. मधुपावलिः अगान्निरगात् निर्गता । गादेशः । अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 334. आगात् आगतः।

२४५९ । गाङ् लिटि । (२. ४. ४९)

इङो गाङ् स्याल्लिटि । अधिजगे अधिजगाते अधिजगिरे ।

२४६० । विभाषा लुङ्लृङोः । (२. ४. ५०)

इङो गाङ् वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2014. अर्थशास्त्राण्यध्यगीष्ट अधीतवान् । गाङादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3[illegible]. स नृपो वेदानध्यैष्ट अधीतवान् । गाङभावपक्षे रूपम् ।

२४६४ । विदो लटो वा । (३. ४. ८३)

वेत्तेर्लटः परस्मैपदानां णलादयो वा स्युः । वेद विदतुः विदुः । पक्षे वेत्ति वित्त इत्यादि ।

२४६५ । विदाङ्कुर्वन्त्वित्यन्यतरस्याम् । (३. १. ४१)

लोटि आम्प्रत्ययादिनिपातः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 4.

विदाङ्कुर्वन्तु रामस्य वृत्तमित्यवदत्स्वकान् ।
रक्षांसि रक्षितुं सीतामशिषश्च प्रयत्नवान् ॥ 2142 ॥

विदाङ्कुर्वन्तु जानन्तु । विध्यर्थे लोट् । आम्प्रत्ययादिनिपातः ।

माघे—II. 111.

कृत्वा कृत्यविदस्तीर्थेष्वन्तः प्रणिधयः पदम् ।
विदाङ्कुर्वन्तु महतस्तलं विद्विषदम्भसः ॥ 2143 ॥

२४७२ । उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्यच्परः । (८. ३. ८७)

उपसर्गेभ्यः प्रादुसश्च परस्यास्तेस्सस्य षः स्याद्यकारेऽचि च परे । निष्यात् । प्रादुःष्यात् । निषन्ति । प्रादुःषन्ति ।

माघे—VIII. 12.

आलापैस्तुलितरवाणि माधवीनां
माधुर्यादमलपतत्रिणां कुलानि ।
अन्तर्धामुपययुरुत्पलावलीषु
प्रादुःष्यात्क इव जितः पुरः परेण ॥ 2144 ॥

परेण जितः क इव पुरो जेतुरग्रे प्रादुःष्यात् प्रादुर्भवेत् । षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 81.

प्रादुष्षन्ति न संत्रासा यस्य रक्षस्समागमे ।
तस्य क्षत्रियदुष्पूतेरयं प्रणिधिरागतः ॥ 2145 ॥

यस्य रक्षस्समागमे संत्रासा न प्रादुष्षन्ति प्रादुर्भवन्ति । अस्तेस्सस्य षत्वम् ।

२४७४ । रुदादिभ्यः सार्वधातुके । (७. २. ७६)

रुद्, स्वप्, श्वस् अन्, जक्ष् एभ्यो वलादेस्सार्वधातुकस्येट् स्यात् । रोदिति ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 10.

समाश्वसिमि केनाहं कथं प्राणिमि दुर्गतः ।
लोकत्रयपतिर्भ्राता यस्य मे स्वपिति क्षितौ ॥ 2146 ॥

लोकत्रयपतिः क्षितौ स्वपिति । अहं केनोपायेन समाश्वसिमि शोकं त्यजामि । **प्राणिमि** जीवामि । इट् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 19.

हविर्जक्षिति निःशङ्को मखेषु मघवानसौ ।
प्रवाति स्वेच्छया वायुरुद्गच्छति च भास्करः ॥ 2147 ॥

मघवान् मखेषु हविर्जक्षिति भक्षयति । इट् ।

२४७७ । सुविनिर्दुर्भ्यः सुपिसूतिसमाः । (८. ३. ८८)

इति षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2145. तस्य क्षत्रियदुष्षूतेः । सूयत इति सूतिः । सूयतेः कर्मणि स्त्रियां क्तिन् । षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 82.

दृष्ट्वा सुषुप्तं राजेन्द्रं पापोऽयं विषमाशयः ।
चारकर्मणि निष्णातः प्रविष्टः प्रमदावनम् ॥ 2148 ॥

सुषुप्तम् सुष्ठु सुप्तम् ।

२४८२ । इद्दरिद्रस्य । (६. ४. ११४)

दरिद्रातेरिकारः स्यात् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 31.

नेदानीं शक्रयक्षेन्द्रौ बिभीतो न दरिद्रितः ।
न गर्वं जहितो दृप्तौ न क्लिश्नीतो दशानन ॥ 2149 ॥

शक्रयक्षेन्द्रौ न **दरिद्रितः** दरिद्रौ न भवतः ।

॥ इत्यदादिप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ जुहोत्यादिप्रकरणम् ॥

:०:

२४८९ । जुहोत्यादिभ्यः श्लुः । (२. ४. ७५)

२४९० । श्लौ । (६. १. १०)

धातोर्द्वे स्तः । जुहोति जुहुतः ।

२४९१ । भीह्रीभृहुवां श्लुवच्च । (३. १. ३९.)

एभ्यो लिड्याम् वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2052. रावणो बिभयांप्रचकार अतिमात्रं बिभाय । प्रोपसर्गव्यवधानं तृक्षांप्रचक्रुरितिवत् समाधेयम् । प्रबिभयाञ्चकारेति पाठे छन्दोभङ्गः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 612. न जिह्रयाञ्चकार न जिह्राय । ऊर्जं न बिभरामास न बभार ।

भट्टिकाव्ये—IV. 5.

पुरो रामस्य जुहवाञ्चकार ज्वलने वपुः ।
शरभङ्गः प्रविश्यारात्सुतीक्ष्णमुनिकेतनम् ॥ 2150 ॥

शरभङ्गो रामस्य पुरो वपुः ज्वलने जुहवाञ्चकार आजुहाव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 26. शुष्मणि तैर्हवींषि जुहवांबभूविरे । जुहोतेः कर्मणि लिट् ।

२४९२ । भियोऽन्यतरस्याम् । (६. ४. ११५)

इत्वं वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2149. शक्रयक्षेन्द्रौ न बिभीतः न भयं कुरुतः। इत्वाभावपक्षे रूपम्।

माघे—V. 5.

आरक्ष मग्नमवमत्य सृणिं शिताग्र-
मेकः पलायत जवेन कृतार्तनादः।
अन्यः पुनर्मुहुरुदप्लवदस्तभार-
मन्योन्यतः पथि बताबिभितामिभोष्ट्रौ॥ 2151॥

इभोष्ट्रावन्योन्यतः अबिभितां भीतवन्तौ। ञि भी भये। लङ्। इत्वम्।

२४९८। जहातेश्च। (६. ४. ११६)

इत् स्याद्वा। पक्षे ईत्वम्। जहितः जहीतः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2149. गर्वं जहितः परित्यजतः। इत्वम्।

२४९९। आ च हौ। (६. ४. ११७)

जहातेर्हौ परे आ स्याच्चादिदीतौ। जहाहि जहिहि जहीहि।

भट्टिकाव्ये—XX 10.

जहीहि शोकं वैदेहि प्रीतये धेहि मानसम्।
रावणे जहिहि द्वेषं जहाहि प्रमदावनम्॥ 2152॥

शोकं जहीहि। द्वेषं जहिहि। प्रमदावनं जहाहि। रूपत्रयम्।

॥ इति जुहोत्यादिप्रकरणम्॥

॥ श्रीरस्तु

॥ अथ दिवादिप्रकरणम् ॥

—:०:—

२५०५ । दिवादिभ्यः श्यन् । (३. १. ६९)

दीव्यति ।

२५०९ । विभाषा लीयतेः । (६. १. ५१)

इति पक्षे आत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 44.

अपलापयमानस्य शत्रुंस्तस्याभवन् मतिः ।
मिथ्या कारयते चारैः घोषणां राक्षसेश्वरः ॥ 2153 ॥

अपलापयमानस्य ।

२५१४ । श्लिष आलिङ्गने । (३. १. ४६)

इत्यालिङ्गनार्थे श्लेः क्सादेशः स्यात् नान्यत्र । अश्लिक्षत्कन्यां देवदत्तः । समश्लिषज्जतुकाष्ठम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 412. प्रियं मा न श्लिक्षः । आलिङ्ग इत्यर्थः । ' न माङ्योगे ' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः । श्लिष्यतेर्लुङि क्सादेशः ।

माघे—XV. 6.

क्षणमाश्लिषद्घटितशैलशिखरकठिनांसमण्डलः ।
स्तम्भमुपहितविधूतिमसावधिकावधूनितसमस्तसंसदम् ॥ 2154 ॥

असौ चैद्यः उपहितविधूतिं अधिकावधूनितसमस्तसंसदं स्तम्भं क्षणमाश्लिषत् अंसेनाश्लिष्टवान् । पुषादित्वाच्च्लेरङादेशः । आलिङ्गनार्थे क्सादेशः स्यात् ।

माघे.—VIII. 20.

नेच्छन्ती सममुमुना सरोऽवगाढुं
रोषस्यः प्रतिजलमीरिता सखीभिः ।

आश्लिक्षद्भयचकितेक्षणं नवोढा
बोढारं विपदि न दूषितातिभूमिः ॥ 2155 ॥

२५१७ । मस्जिनशोर्झलि । (७. १. ६०)

नुम् स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1957. अपरेऽम्बुधौ न्यमाङ्क्षुः निमग्नाः । नुम् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 26.

विनङ्क्ष्यति पुरी क्षिप्रं तूर्णमेष्यन्ति वानराः ।
असन्धित्सोस्तवेत्येतद्विभीषणसुभाषितम् ॥ 2156 ॥

एषा पुरी विनङ्क्ष्यति । लृट् । नुम् ।

भट्टिकाव्ये—IV. 33.

पर्यशाप्सीद्द्विविष्टासौ संदर्श्य भयदं वपुः ।
अविस्फवच्च बन्धूनां निनङ्क्षुर्विक्रमं मुहुः ॥ 2157 ॥

निनङ्क्षुः नष्टुमिच्छुः । नशेस्सनि नुम् ।

२५१९ । शमामष्टानां दीर्घः श्यनि । (७. ३. ७४)

प्रणिशाम्यति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1960. हे दशग्रीव ! प्रणिशाम्य प्रशान्तो भव । शाम्यतेर्लोट् । दीर्घः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 39.

व्यजिघृक्षत्सुग्रीवस्तस्य प्रामाद्यद्गुणिनां हिते ।
आशङ्कत सुहृद्बन्धूनवृद्धान्वृद्धमन्यत ॥ 2158 ॥

प्रामाद्यत् प्रमादं गतः । मदी हर्षे इत्यस्मात् लङ् । दीर्घः ।

॥ इति दिवादिप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ स्वादिप्रकरणम् ॥

—:o:—

२५२३ । स्वादिभ्यः श्नुः । (३. १. ७३)

सुनोति सुनुतः ।

२५२४ । सुनोतेः स्यसनोः । (८. ३. ११७)

स्ये सनि च परे सुञः षो न स्यात् । विसोष्यति ।

भट्टिकाव्ये—IX. 90.

तेऽभिज्ञाय निसोष्यन्तं रक्तैः रक्षांसि सव्यथाः ।
अन्यैरप्यायतैर्मत्तुर्वरत्राशृङ्खलादिभिः ॥ 2159 ॥

ते राक्षसा रक्तैर्निसोष्यन्तं प्लावयिष्यतम् । षत्वप्रतिषेधः ।

२५२५ । विभाषा चेः । (७. ३. ५८)

अभ्यासात्परस्य चिञः कुत्वं वा स्यात्सनि लिटि च । प्रगिचिकाय चिचाय चिक्ये चिच्ये ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2046. स इन्द्रजित् सर्पास्त्रैर्वानराणां सेनामाचिचाय छन्नवान् । अकुत्वपक्षे रूपम् । राघवौ चाचिकाय । कुत्वपक्षे रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 47.

आचिक्याते च भूयोऽपि राघवौ तेन पन्नगैः ।
तौ मुमुहतुरुद्विग्नौ वसुधायां च पेततुः ॥ 2160 ॥

तेन इन्द्रजिता राघवौ आचिक्याते छन्नौ । कर्मणि लिट् ।

२५३१ । हेरचङि । (७. ३. ५६)

अभ्यासात्परस्य हिनोतेर्हस्य कुत्वं स्यान्न तु चङि । जिघाय ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 36.

गदा शक्रजिता जिघ्ये तां प्रतीयेष वालिजः ।
रथं ममन्थ सहयं शाखिनास्य ततोऽङ्गदः ॥ 2161 ॥

इन्द्रजिता गदा जिघ्ये प्रहिता । हिनोतेः कर्मणि लिट् । कुत्वम् ।

२५३२ । राधो हिंसायाम् । (६. ४. १२३)

एत्वाभ्यासलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2014. वानरा भूधरान् रेधुः उन्मूलितवन्तः । एत्वाभ्यासलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1101. यदुयोधैर्द्विषन्तो रेधिरे जिहिंसिरे । राध्यतेः कर्मणि लिट् । एत्वाभ्यासलोपौ ।

॥ इति स्वादिप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ तुदादिप्रकरणम् ॥

—:o✵o:—

२५३४ । तुदादिभ्यः शः । (३. १. ७७)

तुदति । तुदते ।

२५३७ । स्फुरतिस्फुलत्योर्निर्निविभ्यः । (८. ३. ७६)

षत्वं वा स्यात् । निष्फुरति निःस्फुरति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2121. विस्फुरन् दीप्यमानः । षत्वाभावपक्षे रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 76.

विष्फुलद्भिर्गृहीतोऽसौ विष्फुलः पुरुपाशनैः ।
विष्कम्भितुं समर्थोऽपि नाचलद्ब्रह्मगौरवात ॥ 2162 ॥

विष्फुलद्भिर्हर्षाच्चलद्भिः । विष्फुलति दीप्यतीति विष्फुलः । पचाद्यच् । विभाषा षत्वम् ।

२५३८ । म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च । (१. ३. ६१)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1418. कृतान्तोऽपि म्रियेत । अनेन तङ् ।

२५३९ । किरतौ लवने । (६. १. १४०)

छेदेऽर्थे सुट् । उपस्किरति ।

वा० । अडभ्यासव्यवायेऽपि सुट् कात्पूर्व इति वक्तव्यम् । (3699.)

२५४० । हिंसायां प्रतेश्च । (६. १. १४१)

उपात्प्रतेश्च किरतेः सुट् स्याद्धिंसायाम् । उपस्किरति । प्रतिस्किरति ।

अनर्घराघवे—II. 56.

विधानमानुश्रविकं गृहेषु नः
प्रतिस्किरन्ती किमियं प्रतीक्ष्यते ।
सुबाहुमुख्यैः सममाततायिभि-
र्गृहाण चापं निगृहाण ताटकाम् ॥ 2163 ॥

प्रतिस्किरन्ती नाशयन्ती । सुट् ।

माघे—I. 47.

सटाच्छटाभिन्नघनेन बिभ्रता
नृसिंह सैंहीमतनुं तनुं त्वया ।
स मुग्धकान्तास्तनसङ्गभङ्गुरै-
रुरोविदारं **प्रतिचस्करे** नखैः ॥ 2164 ॥

प्रतिचस्करे हतः । किरतेः कर्मणि लिट् ।

॥ इति तुदादिप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ रुधादिप्रकरणम् ॥

—:o:—

२५४३ । रुधादिभ्यः श्नम् । (३. १. ७८)

२५४५ । तृणह इम् । (७. ३. ९२)

भट्टिकाव्ये—XVIII. 33.

तृणेह्मि देहमात्मीयं त्वं वाचं न ददासि चेत् ।
द्राघयन्ति हि मे शोकं स्मर्यमाणा गुणास्तव ॥ 2165 ॥

देहं तृणेह्मि हन्मि ।

२५४६ । अञ्जेः सिचि । (७. २. ७१)

इति इट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2105. मायां मा नाञ्जीः ।

॥ इति रुधादिप्रकरणम् ॥

—:o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ तनादिप्रकरणम् ॥

—:o:—

२५५० । संपरिभ्यां करोतौ भूषणे । (६. १. १३७)

२५५१ । समवाये च । (६. १. १३८)

संपरिपूर्वस्य करोतेस्सुट् स्यात् भूषणे सङ्घाते चार्थे । संस्करोति । अलङ्करोतीत्यर्थः । संस्कुर्वन्ति सङ्घीभवन्तीत्यर्थः । संपूर्वस्य कचिदभूषणेऽपि सुट् 'संस्कृतं भक्षाः' (सू. 1217) इति ज्ञापकात् । 'परिनिविभ्यः' (सू. 2275) इति षः । परिष्करोति । 'सिवादीनां वा, (सू. 2359) इति वा षत्वम् । पर्यष्कार्षीत् पर्यस्कार्षीत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1294. शीतरुचेः स्फुरदंशुजालं माघवनीं ककुभं **समस्कुरुत** अभूषयत् । कात्पूर्वस्सुडागमः 'अड्भ्यासव्यवायेऽपि' (सू. 2553) इति नियमात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1995. युद्धस्य शिरः अग्रभूमिः कुसुमलक्ष्मणा प्रद्युम्नेन **पर्यस्कारि** भूषितम् । परिपूर्वात्करोतेः कर्मणि लुङ् । **अनेन सुट्** । 'सिवादीनां वा' (सू. 2359) इति षत्वविकल्पः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1584. द्विजः **संस्कृता** योग्यत्वमापादिता । संपूर्वस्य कचिदभूषणेऽपीष्यत इति सुट् ।

रघुवंशे—XV. 31.

सखा दशरथस्यापि जनकस्य च मन्त्रकृत् ।
सञ्चस्कारोभयप्रीत्या मैथिलेयौ यथाविधि ॥ 2166 ॥

वाल्मीकिः मैथिलेयौ यथाविधि **सञ्चस्कार** संस्कृतवान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 26. प्रणयनादि**संस्कृते** ।

विश्वगुणादर्शे—347.

विश्रुताश्रितवात्सल्यं वीरं विजयराघवम् ।
नमस्कुरुत यो गृध्रं समस्कुरुत दाहतः ॥ 2167 ॥

यो रामः गृध्रं दाहतः समस्कुरुत दाहसंस्कारं चक्रे ।

२५५२ । उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु च । (६. १. १३९)

उपात्कृञः सुट् स्यादेष्वर्थेषु । चात्प्रागुक्तयोरर्थयोः । प्रतियत्नो गुणाधानम् । विकृतमेव वैकृतं विकारः । वाक्यस्याध्याहारः आकांक्षितैकदेशपूरणम् । उपस्कृता कन्या । अलङ्कृतेत्यर्थः । उपस्कृता ब्राह्मणाः । समुदिता इत्यर्थः । एधो दकस्योपस्कुरुते । गुणाधानं करोतीत्यर्थः । उपस्कृतं भुंक्ते । विकृतमित्यर्थः । उपस्कृतं ब्रूते । वाक्याध्याहारेण ब्रूत इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1253. मस्करी रैवतकगिरिमुपस्कुरुते अलंकरोति । डुकृञ् करणे उभयपदी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 489. कस्यचिन्मोपस्कृथाः । अध्वश्रमार्थं न किञ्चित्खाद्यपेयादिकमुपस्कर्तव्यम् । प्रतियत्ने सुट् । सतो गुणान्तराधानं प्रतियत्नः । करोतेर्लुङ् । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः । 'गन्धन' (सू. 2705) इत्यादिना प्रतियत्ने तङ् । 'कृञः प्रतियत्ने' (सू. 614) इति कर्मणि षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 477. रामलक्ष्मणौ इहागमस्योपास्कृषाताम् आगमनमुपस्कृतवन्तौ । दृढीकृतवन्तावित्यर्थः । लुङ् । पूर्ववत् सुट् । तङ् । षष्ठी ।

विश्वगुणादर्शे—472.

उपस्कारैः स्फारैरुपचितरसामोदभरम-
प्यवैत्यन्नं गेहे कृतमनतिभोग्यं बुधजनः ।
अभूयःसंस्कारिण्यपि हविषि देवालयभवे
त्वनल्पं भोग्यत्वं पुनरघहरत्वञ्च मनुते ॥ 2168 ॥

उपस्कारैः व्यञ्जनैः ।

२५५३ । सुट् कात्पूर्वः । (६. १. १३५)

वा० । अड्भ्यासव्यवायेऽपि । (3698–9.)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2166. समस्कार ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1294. समस्कुरुत ।

॥ इति तनादिप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ क्र्यादिप्रकरणम् ॥

—:०:—

२५५४ । क्र्यादिभ्यः श्ना । (३. १. ८१)

२५५५ । स्तन्भुस्तुन्भुस्कन्भुस्कुन्भुस्कुञ्भ्यः श्नुश्च । (३. १. ८२)

चात् श्ना । स्कुनोति । स्कुनुते । स्कुनाति । स्कुनीते ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 19.

सौमित्रिराकुलस्तस्मिन् ब्रह्मास्त्रं सर्वरक्षसाम् ।
निधनायाजुहूषत्तं व्यष्टभ्नाद्रघुनन्दनः ॥ 2169 ॥

रघुनन्दनो लक्ष्मणं व्यष्टभ्नात् निवारितवान् । श्नाप्रत्ययः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 45.

तस्मान्निरपतद्भूरि शिलाशूलेष्टिमुद्गरम् ।
माहेश्वरेण सौमित्रिरस्तभ्नात्तत्सुदुर्जयम् ॥ 2170 ॥

सौमित्रिस्तन्माहेश्वरेण अस्तभ्नात् स्तम्भितवान् । श्नाप्रत्ययः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 82.

आस्कन्दल्लक्ष्मणं बाणैरत्यक्रामच्च तं द्रुतम् ।
राममभ्यद्रवज्जिष्णुरस्कुनाच्चेषुवृष्टिभिः ॥ 2171 ॥

इषुवृष्टिभिरस्कुनात् छादितवान् । स्कुञ् आप्रवणे । श्नाप्रत्ययः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 83.

अपौहद्बाणवर्षं तद्बले रामो निराकुलः ।
प्रत्यस्कुभ्नोद्दशग्रीवं शरैराशीविषोपमैः ॥ 2172 ॥

दशग्रीवं बाणैः प्रत्यस्कुभ्नोत् प्रतीपं छादितवान् । श्नुप्रत्ययः ।

२५५६ । वेः स्कभ्नातेर्नित्यम् । (८. ३. ७७)

वेः परस्य स्कभ्नातेः सस्य षः स्यात् । विष्कभ्नोति विष्कभ्नाति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2162. विष्कम्भितुं विचलितुम् ।

॥ इति क्र्यादिप्रकरणम् ॥

—o✿o—

———

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ चुरादिप्रकरणम् ॥

—:o:—

२५६३ । सत्यापपाशरूपवीणातूलश्लोकसेनालोमत्वचवर्मवर्णचूर्णचुरादिभ्यो णिच् । (३. १. २५)

एभ्यो णिच् स्यात् ।

वा० । अर्थवेदयोरप्यापुग्वक्तव्यः । (1758.)

सत्यं करोत्याचष्टे वा सत्यापयति । अर्थापयति । वेदापयति । पाशं विमुञ्चति विपाशयति । रूपं पश्यति रूपयति । वीणयोपगायति उपवीणयति । तूलेन अनुकुष्णाति अनुतूलयति । तृणाग्रं तूलेनानुघट्टयतीत्यर्थः । श्लोकैरुपस्तौति उपश्लोकयति । सेनया अभियाति अभिषेणयति । 'उपसर्गात्सुनोति' (सू. 2270) इति षः । अभ्यषेणयत् । 'प्राक्सितात्' (सू. 2276) इति षः । अभिषिषेणयिषति 'स्थादिष्वभ्यासेन च' (सू. 2277) इति षः । लोमान्यनुमार्ष्टि अनुलोमयति । त्वचं गृह्णाति त्वचयति । चर्मणा संनह्यति संचर्मयति । वर्णं गृह्णाति वर्णयति । चूर्णैरवध्वंसते अवचूर्णयति । चुर स्तेये चोरयति । स्वार्थे णिच् ।

चम्पूभारते—I. 21.

तूर्णं प्रधाव्य तुरगं स्वयमन्यतोऽसौ
पाण्डुः कुलं परिववार लुलाययूनाम् ।
अग्रे विशालकरधूननदुर्विधत्वात्
सत्यापितद्विरदभावविपर्ययाणाम् ॥ 2173 ॥

सत्यापयतेः कर्मणि क्तः ।

रघुवंशे—VIII. 33.

अथ रोधसि दक्षिणोदधेः श्रितगोकर्णनिकेतमीश्वरम् ।
उपवीणयितुं ययौ रवेरुदगावृत्तिपथेन नारदः ॥ 2174 ॥

शिवमुपवीणयितुं वीणया उपगातुम् । वीणाशब्दादुपगानार्थे णिच् । ततस्तुमुन् ।

किरातार्जुनीये—X. 38.

श्रुतिसुखमुपवीणितं सहायै-
रविरललाञ्छनहारिणश्च कालाः ।
अविहितहरिसूनुविक्रियाणि
त्रिदशवधूषु मनोभवं वितेनुः ॥ 2175 ॥

उपवीणितं वीणया उपगानम् । वीणाशब्दाण्णिजन्ताद्भावे क्तः ।

चम्पूभारते—V. 57.

संद्रष्टुं तव पादमूलमधुना सर्वैः समं बन्धुभिः
देव भ्रातरमागतं वनतले लेशेन हेतोर्विना ।
पापः कश्चन गायको दिविषदां हा हन्त बध्वा दृढं
निःशङ्करुपवीणितो निजभटैरग्रं नयत्युच्चकैः ॥ 2176 ॥

उपवीणितः वीणयोपगीतः । कर्मणि क्तः ।

चम्पूभारते—IV. 94.

ग— तथाविध एवासौ चिरादाचरितचेतनः स्वागताचारदर्शनैरुत्थाय पुरतो घण्टाक्वणक्वणात्कारसहचरेण कण्ठगर्जितेन कम्बोः कल्पितसुधारसमोक्षे महोक्षे निषेदिवांसं भुजमूलप्रसारितगिरिजापाणियुगलनखराङ्कुरयोरगीङ्किगुणीकृतहारमणिरमणीयवक्षसं पारिषदगणाञ्जलिकमलवनमध्यराजहंसायमानं मार्दवभरितशार्दूलचर्मनिर्मितपरमयनपर्यङ्कोप-रिभागतिर्यगर्पितचरणपल्लवसंवाहनपरेण शिलादकुमारेण च दर्पदुर्ललननिवारणाय मुख-बन्धनकनकशृङ्खलेन निरुध्य मुहुर्मुहुः करपुटास्फालितककुदशृङ्गेण भृङ्गिणा च लक्ष्यमा-णोभयपक्षभागं गाण्डीवदण्डताडनात्पीडितचूडाशशिनमाश्वासयितुमवतरद्भिरुडुनिकरैरिव सुरतरुकुसुमवर्षपरम्पराभिरभिरामं जटाभस्मकुराभीरधारानिर्झरैरिव चतुर्भिराम्नायपुरुषैः परिपठ्य-मानशतरुद्रीयविरुदमन्त्रसम्भारं सन्निधिमवलम्बमानैरम्बुरुहमृणालिमस्तुरगैः करुणावीक्ष्य-माणभक्तजनरक्षणापदानप्रकरणं कर्णपूरीकृततमालमञ्जरीमधुमिषेण कटाक्षात् साक्षात्कृपा-मिव वर्षन्तं प्रज्वलद्भिः परिष्कारपन्नगफणारत्नैर्नूत्नैः शारदाभ्रैरिवानुरज्यमानावयवं अवतंस-शशिकलापरिगलितकिरणधारापातशीतासहिष्णुतयेव दन्तपटगर्भवर्तिना स्मितेन सूचित-

हृदयप्रसादं भगवन्तं महादेवमुद्वीक्ष्य पक्ष्मतटरूढविटपिसमुत्पाटनपटुभिः प्रमोदाश्रुपूरैर्नदीमातृकायमाणपुलकाङ्कुरः सविनयमुपसृत्य पादारविन्दयोः सहस्रकृत्वः प्राणंसीत् ॥ 2177 ॥

उपवीण्यमानम् । उपवीणयतेः कर्मणि लटश्शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1000. **मैमीमुपावीणयत्** वीणयोपगायति स्म । णिचि लङ् ।

चम्पूभारते—VIII. 29.

ग— तदनु निखिलमहरारम्भकृत्यमवसाय्य बालातपेन वलाहक इव घुसृणमसृणितेन पटीरपङ्केन चर्चितकलेवरः पङ्केरुहशङ्किनीभिरञ्चललिखितराजहंसराजिभिरवकृष्यमाणेनेव पीताम्बरभागेन परिचुम्बितप्रपदपल्लवः निजोदरान्तरनवकाशतया बहिर्निर्गतैर्जगदण्डशिशुभिरिव मुक्ताफलैः प्रत्युप्तमेखलामुखभागो वर्षाहेमन्तसमययोरप्यविनश्वरं लक्ष्मीलीलाकमलमुपश्लोकितुमागतेन दिनमणिबिम्बेनेव कौस्तुभेन देदीप्यमानभुजान्तरो दनुजपरिषदुत्पातरक्तपरीवेषेणेव पद्मरागकेयूरेण परिमण्डितभुजदण्डो निर्गत्य सुयोधनदुर्वासितायाः नगरभुवः स्पर्शनं परिहर्तुमिव द्वारि सविनयमुपागतेन दारुकेण संयोजितमणिपादुकः किञ्चिदवनमितपूर्वकायेन विदुरेण वितीर्यमाणहस्तावलम्बो गुरुकृपप्रमुखैर्ब्रह्मसङ्घैः प्रतिपाद्यमानां जयाशिषं शिरसा प्रतिगृह्णानः कुशलप्रश्नकोरकितमोदाभ्यां कुरुराजदेवव्रताभ्यां सदनाभिगमनाय संप्रार्थ्यमानश्चिरतरावसरं प्रतिपालयतामक्षौहिणीपतीनामञ्जलिकमलवनावलिमवलोकनेन सम्भावयमानो मुकुन्दो वन्दिवृन्दपरिपठ्यमानकंसादिविजयविरुदावलिप्रचन्यमन्थुरेण मञ्जुकुसुमगन्धसम्पदन्धीकृतपुष्पन्धयझङ्कारसहचरवादित्रघोषेण मेघवर्त्मनुन्मिषन्तीभिस्सौदामिनीभिरिव कनकवेत्रलताभिराकुलीकृतेन महता राजपथेन सुयोधनादिभिश्चतुर्भिरध्यासितपूर्वं सभामण्डपं शनैः शनैरवजगाहे ॥ 2178 ॥

उपश्लोकितुं श्लोकैरुपस्तोतुम् ।

अनर्घराघवे—I. 10.

ग— उपक्रममाणश्च स कविः स्वनिर्भासशब्दब्रह्माणमाचार्यं प्राचेतसं गिरं च देवतामेवमुपश्लोकितवान् ॥ 2179 ॥

उपश्लोकयतेः क्त्वसुमप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1980. **अभिषेणयतः** सेनयाभियतः । अभिषेणयतेर्लटः शतृप्रत्ययः ।

चम्पूरामायणे—VI. 75.

ग— अनुपद**मभिषेणयति** विभीषणे तेनाविनीतेन भीषणेन विमुक्तां शक्तिमर्धचन्द्रेण दारयन्नपारयन् सोढुमदसीयमविनयममर्षाकुलस्सौमित्रिरमोघं माघवनममुञ्चदस्त्रम् ॥ 2180 ॥

सेनया अभियन् **अभिषेणयन्** तस्मिन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1981. भुवनान्य**भिषिषेणयिषुं** अभिषेणयितुं सेनया अभियातुमिच्छुम् । 'यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनम्' II. viii. 96. इत्यमरः । सेनाशब्दाण्णिचि सन्नन्तादुप्रत्ययः । 'स्थादिषु' (सू. 2277) इति धात्वभ्याससकारयोः षत्वम् ।

माघे—XV. 75.

दधतो भयानकतरत्वमुपगतवतस्समानताम् ।
धूमपटलपिहितस्य गिरेः **समवर्मयन्** सपदि मेदिनीभृतः ॥ 2181 ॥

समवर्मयन् संवर्मयन्ति स्म । सम्यग्वर्माण्यामोचयन्नित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 919. **संवर्मितं** सम्यक्कवचितम् । संवर्मयतेः क्तः ।

अनर्घराघवे—V. 15.

पतिते व्यसने दैवाद्दारुणे दारुणात्मनि ।
संवर्मयति वज्रेण धैर्यं हि महतां मनः ॥ 2182 ॥

भट्टिकाव्ये—XIV. 24.

भल्लैश्च बिभिदुस्तीक्ष्णैर्विविधुस्तोमरैस्तथा ।
गदाभिश्**चूर्णयाञ्चक्रुः** शितैश्चक्रैश्च चिच्छिदुः ॥ 2183 ॥

चूर्णयाञ्चक्रुः चूर्णितवन्तः । अनेन णिच् । चूर्ण प्रेरणे इति चौरादिकाद्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 967. हे भैमि ! भवत्या किं वा अर्थाप्यते ।

अनर्घराघवे—III. 59.

पौराणीभिरनेकविक्रमकथागाथाभिरर्थापिता-
स्ते वीरस्य जयन्ति राक्षसपतेः दोःस्तम्भदम्भोलयः ।
यानुत्प्रेक्ष्य विशोषयन्मदमयं मैरेयमैरावणो
भूषास्रग्भिरभूदमात्यमधुपश्रेणीषु साधारणः ॥ 2184 ॥

अर्थापिताः । णाविष्ठवद्भावात् पृथुं करोति प्रथयति । मृदुं करोति म्रदयति । भृशं कृशं दृढं भ्रशयति क्रशयति द्रढयति । स्रग्विणं स्रजयति । श्रीमतीं श्रीमन्तं वा श्रययति । पयस्विनीं पयसयति । स्थूलं स्थवयति । दूरं दवयति । युवानं युवयति । कनयति । अन्तिकं नेदयति । बाढं साधयति । वृद्धं ज्यापयति । वर्षयति । प्रियं प्रापयति । स्थिरं स्थापयति । स्फिरं स्फावयति । उरुं वरयति वारयति । बहुलं बंहयति । गुरुं गरयति । दीर्घं द्राघयति । वृन्दारकं वृन्दयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1851. **नेदयत्** अन्तिकस्थं कुर्वन् । अन्तिकशब्दात् तत्करोतीतिण्यन्तात् लटः शत्रादेशः । णाविष्ठवद्भावात् 'अन्तिकबाढयोर्नेदसाधौ' (सू. 2014) इति नेदादेशः । **दवयत्** दूरीकुर्वन् । दूरशब्दात्तत्करोतीति ण्यन्तात् लटः शत्रादेशः । णाविष्ठवद्भावात् 'स्थूलदूर' (सू. 2015) इत्यादिना यणादिपरलोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1852. को मां **स्रजयति** स्रग्विणं करोति । णाविष्ठवद्भावात् विनो लुक् । को वा ममासनं **नेदयति** अन्तिकं करोति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1416. क्षुद्रा नः **क्षोदयन्ति** । क्षुद्रशब्दात् तत्करोतीति ण्यन्ताल्लट् । णाविष्ठवद्भावात् 'स्थूलदूर' (सू. 2015) इत्यादिना यणादिपरलोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1455. **संबंहयन्तीं** सम्यग्बहुलीकुर्वन्तीम् । सम्पूर्वाद्बहुलशब्दात्तत्करोतीति ण्यन्ताल्लटश्शतरि ङीप् । णाविष्ठवद्भावात् 'प्रियस्थिर' (सू. 2016) इत्यादिना बहुलशब्दस्य बंहादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1604. **भूमयन्ति** स्वसामर्थ्यम् । बहोर्भावो भूमा । पृथ्वादित्वादिमनिच् । 'बहोर्लोप' (सू. 2017) इति भूरादेशः । भूमास्यास्तीति भूमवत् । 'तदस्यास्ति' (सू. 1894) इति मतुप् । भूमवत्कुर्वन्ति भूमयन्ति । भूमवच्छब्दात् तत्करोतीति णिचि लट् । णाविष्ठवद्भावात् 'विन्मतोर्लुक्' (सू. 2020) इति मतुपो लुक् । **कनयन्ति** अल्पां कुर्वन्ति । अल्पशब्दात्तत्करोतीति ण्यन्ताल्लट् । णाविष्ठवद्भावात् 'युवाल्पयोः' (सू. 2019) इति वा कनादेशः ।

२५६४ । णिचश्च । (१. ३. ७४)

णिजन्तादात्मनेपदं स्यात्कर्तृगामिनि क्रियाफले । **चोरयते** ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 61.

अवाद्वायुः शनैर्यस्यां लतां **नर्तयमानवत्** ।
नायासयन्त संत्रस्ता ऋतवोऽन्योन्यसम्पदः ॥ 2185 ॥

यस्यामशोकवनिकायां वायुर्लतां **नर्तयमानवत्** नृत्यं कारयन्निव । नृतिश्चलने वर्तते । ततश्च 'निगरण' (सू. 2753) इति परस्मैपदं प्राप्तं 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना प्रतिषिद्धम् । अनेनात्मनेपदम् । ऋतवोऽन्योन्यसम्पदं नायासयन्त नोपपीडयन्ति स्म । आङ्पूर्वाद्यमेः चित्तवत्कर्तृकत्वात् 'अणावकर्मकात्' (सू. 2754) इति परस्मैपदं प्राप्तं 'न पादमि' (सू. 2755) इति प्रतिषिद्धम् । अनेनात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 242. यस्यां शशी वापीर्ज्योत्स्नामृतं **अपाययत** पायितवान् । 'निगरण' (सू. 2753) इति प्राप्ते तिपि 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना प्रतिषिद्धे अनेन तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 63.

प्रादमयन्त पुष्पेषु यस्यां बन्द्यः समाहृताः ।
परिमोहयमाणाभी राक्षसीभिस्समावृताः ॥ 2186 ॥

यस्यां बन्द्यः पुष्पेषु **प्रादमयन्त** शमितवत्यः । तन्मतस्याचरणात् परिमोहयमाणाभिः व्यामोहयन्तीभिः । दमिपरिमुहोः 'अणौ' (सू. 2754) इत्यादिना प्राप्तस्य परस्मैपदस्य 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना प्रतिषेधे अनेनात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 64.

यस्यां वासयते सीतां केवलं स रिपुः स्मरात् ।
न त्वरोचयतात्मानं चतुरो वृद्धिमानपि ॥ 2187 ॥

दशाननो यस्यां सीतां वासयते स्म वासितवान् । आत्मानं नारोचयत । रोचिवास्योः 'अणौ' (सू. 2754) इत्यादिना प्राप्तस्यापि परस्मैपदस्य 'न पादमि' (सू. 2755) इति प्रतिषेधे अनेन तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. रघूत्तमे मोदयध्वमानन्दयत । मुद हर्षे । ण्यन्ताल्लोटि अनेन तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 234. किं विलापयसेऽत्यर्थम् । अनेनात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 833. रामो वालिनं सुग्रीवेणाह्वाययत । ह्वयतेराङ्पूर्वाण्ण्यन्ताल्लङ् । अकर्त्रभिप्रायत्वात् अनेन नात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 56.

ततः प्राकारमारोहत् क्षपाटानविबोधयन् ।
नायोधयत्समर्थोऽपि सीतादर्शनलम्पटः ॥ 2188 ॥

स हनूमान् क्षपाटानविबोधयन् । बुधेर्ण्यन्तात् अनेनात्मनेपदे प्राप्ते 'बुधयुध' (सू. 2752) इत्यादिना परस्मैपदम् । लटः शतृ । समर्थोऽपि तान्नायोधयत् न योधितवान् । युधेर्ण्यन्तात्पूर्ववत्तङि प्राप्ते अणावकर्मकत्वात् चित्तवन्निशाटकर्तृकत्वाच्च 'अणावकर्म' (सू. 2754) इत्यादिना परस्मैपदम् । बुधादिसूत्रे युधिग्रहणं तु अचित्तवत्कर्तृकार्थं यथा योधयति काष्ठानीति द्रष्टव्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1061. कामः स्वकर्म कारयन् स्वप्रयोजनं रतिकृत्यं कामिजनैः कारयन् यद्गेहमास्ते । स्वार्थं कारयमाणाभिः कारयन्तीभिः । उभयत्रापि करोतेर्ण्यन्तात् अनेन नित्यतया आत्मनेपदे प्राप्ते स्वशब्देन कर्त्रभिप्रायत्वस्य प्रतीयमानत्वात 'विभाषोपपदेन प्रतीयमाने' (सू. 2744) इति विकल्पेनात्मनेपदम् ।

२५६५ । भ्राजभासभाषदीपजीवमीलपीडामन्यतरस्याम् । (७. ४. ३)

एषामुपधाया ह्रस्वो वा स्याच्चङ्परे णौ । अपीपिडत् अपिपीडत् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 93.

अबिभ्रजत्ततः शस्त्रमैषीकं राक्षसो रणे।
तदप्यध्वसदासाद्य माहेन्द्रं लक्ष्मणेरितम् ॥ 2189 ॥

अबिभ्रजत् दीपितवान्। उपधाया ह्रस्वः।

भट्टिकाव्ये—XV. 82.

अदिदीपत्ततो वीर्यं नीलं चापीपिडच्छरैः।
युद्धोन्मत्तस्तु नीलेन गिरिणानायि संक्षयम् ॥ 2190 ॥

युद्धोन्मत्तो वीर्यमदिदीपत्। ह्रस्वाभावपक्षे रूपम्। नीलं चापीपिडत् पीडितवान्। ह्रस्वपक्षे रूपम्।

भट्टिकाव्ये—XV. 83.

अबभ्राजत्ततः शक्तिं त्रिशिराः पवनात्मजे।
हनूमता क्षतास्तस्य रणेऽसृपत वाजिनः ॥ 2191 ॥

त्रिशिरा वीर्यमबभ्राजत् दीपयति स्म। ह्रस्वाभावपक्षे रूपम्।

भट्टिकाव्ये—XV. 110.

अजिह्मरत्स काकुत्स्थौ शेषांश्चाजीजिवत्कपीन्।
हनूमानथ ते लङ्कामग्निनादीदिपन् द्रुतम् ॥ 2192 ॥

हनूमान् शेषांश्च कपीनजीजिवत् जीवयति स्म। ते जीविता लङ्कामदीदिपन् दीपितवन्तः। ह्रस्वपक्षे रूपम्।

भट्टिकाव्ये—XV. 111.

समन्तादर्दीपत्ततः सैन्यममार्गीद्गलतोमरम्।
अमार्क्षीच्चासिपत्राद्दीनबभासत्परश्वथान् ॥ 2193 ॥

सैन्यं परश्वथान् अबभासत् दीपितवत्।

भट्टिकाव्ये—XV. 122.

प्रौर्णुवीत्तेजसारातिमरासींश्च भयङ्करम् ।
प्रीदां चास्य तथाकाक्षीदजिजीवद्यथा न तम् ॥ 2194 ॥

तं नाजिजीवत् न जीवयति स्म । ह्रस्वाभावपक्षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 666. नलिनी कर्त्री अब्जनयनं न्यमिमीलत् निमीलयति स्म । विकल्पाल्लोपधाह्रस्वः । अत एव नाभ्यासदीर्घः । 'भ्राजभास' (सू. 3157) इति क्विप् ।

२५६६ । अत्स्मृदृत्वरप्रथम्रदस्तृस्पशाम् । (७. ४. ९५)

अभ्यासस्यात्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 81.

परिघेणावधिष्टाथ रणे देवान्तको बली ।
मुष्टिनाददरत्तस्य मूर्धानं मारुतात्मजः ॥ 2195 ॥

मुष्टिना अददरत् दारितवान् । ण्यन्तस्य दॄ विदारणे इत्यस्य चङ्परे णौ अभ्यासस्यात्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 48.

रक्तेनाचिक्लिददूमिं सैन्यैश्चातस्तरद्धतैः ।
नाताप्सीद्भक्षयन् क्रूरो नाश्रमत् घ्नन् प्लवङ्गमान् ॥ 2196 ॥

हतैः सैन्यैर्भूमिमतस्तरत् छादितवान् । स्तृणातेर्णौ चङि रूपम् । अत्वम् ।

२५६९ । चिस्फुरोर्णौ । (६. १. ५४)

आत्वं वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1518. विस्फारयाञ्चकाराश्रम् ।

२५७० । अर्तिह्रीव्लीरीक्नूयीक्ष्माय्यातां पुग्णौ । (७. ३. ३६)

इति पुगागमः । अर्पयति । ह्रेपयति । व्लेपयति । रेपयति । क्नोपयति । क्ष्मापयति । स्थापयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2062. न चार्पिपः नार्पितवानसि । अर्तेर्णौ पुगागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1275. कुलीनाः स्वामिनो भर्तॄन् ह्रेपयन्ति किम् । पुगागमः ।

रघुवंशे—VI. 49.

त्रस्तेन तार्क्ष्यात्किल कालियेन
मणिं विसृष्टं यमुनौकसा यः ।
वक्षःस्थलव्यापिरुचं दधानः
स कौस्तुभं ह्रेपयतीव कृष्णम् ॥ 2197 ॥

सुषेणः कृष्णं ह्रेपयतीव व्रीडयतीव । पुगागमः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 85.

व्योम प्राचिनुतां बाणैः क्ष्मामक्ष्मापयतां गतैः ।
अभिन्तां तूर्णमन्योन्यं शिक्षाश्चातनुतां मुहुः ॥ 2198 ॥

क्ष्मामक्ष्मापयतां कम्पितवन्तौ । क्ष्मायी विधूनने । पुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 511. स्वयं ग्लपिताः पीडिताः । ग्लायतेर्ण्यन्तात्कर्मणि क्तः । पुगागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 970. स्नपितेव क्षालितेव । स्नातेर्ण्यन्तात्कर्मणि क्तः ।

माघे—V. 51.

दुःखेन भोजयितुमाशयिता शशाक
तुङ्गाग्रकायमनमन्तमनादरेण ।
उत्क्षिप्तहस्ततलदत्तविषाणपिण्ड-
स्नेहस्रुतिस्नपितबाहुरिभाधिराजम् ॥ 2199 ॥

स्नपितबाहुः आप्लुतभुजः । स्नातेर्ण्यन्तात्कर्मणि क्तः । पुक् ।

माघे—XVIII. 15.

रोदोरन्ध्रं व्यश्नुवानानि लोलै-
रङ्ग्यान्तर्मापितैः स्थावराणि ।
केचिद्दुर्वीमेत्य पंक्तिपद्मां
क्रीणन्ति स्म प्राणमूल्यैर्यशांसि ॥ 2200 ॥

मापितैः मातेर्माङो वा ण्यन्तात्कर्मणि क्तः । पुगागमः ।

२५७२ । नाग्लोपिशास्वृदिताम् । (७. ४. २)

वा० । धूञ्प्रीञोर्नुग्वक्तव्यः । (4519.)

भट्टिकाव्ये—XVII. 64.

ततोऽच्चिक्रीयताम्भोधेर्धनुश्चाधूनयन्महत् ।
रामः समाहितं तस्य नाप्तैरन्ये न चापरे ॥ 2201 ॥

रामो धनुश्च महत् अधूनयत् विधूनितवान् ।

२५७३ । ई च गणः । (७. ४. ९७)

गणेरभ्यासस्य ईत्स्यात् चङ्परे णौ । चादत् । अजगणत् अजीगणत् ।

माघे—VI. 15.

अजगणन्गणशः प्रियमग्रतः
प्रणतमप्यभिमानितया न याः ।
सति मधावभवन्मदनव्यथा-
विधुरिता धुरि ताः कुकुरस्त्रियः ॥ 2202 ॥

याः प्रियं नाजगणन् न गणयन्ति स्म । गणेश्चौरादिकाण्णौ चङ् । अभ्यासस्य पाक्षिकमीत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 5.

स तान्वाजीगणत्सर्वान्निच्छयाबुद्ध च स्वयम् ।
अबूबुधत मां कस्मादप्राक्षीच्च निशाचरान् ॥ 2203 ॥

स कुम्भकर्णः उपद्रुतान्वाजीगणत् न गणयति स्म । गणेः स्वार्थिकण्यन्तस्य अदन्तस्याभ्यासस्य अनेनेत्वम् ।

॥ इति चुरादिप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ णिच्प्रकरणम् ॥

--:०:--

२५७५ । तत्प्रयोजको हेतुश्च । (१. ४. ५५)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 261. रक्षोभिः प्रयोज्यैः आज्ञां त्वद्वाक्यं कारय । मां प्रियाण्युपहारय । सीतायाः प्रयोजककर्तृत्वम् । अन्येषां प्रयोज्यकर्तृत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 266. स दुर्योधनः अनुजीविनस्सखीनिव दर्शयते ।

२५७६ । हेतुमति च । (३. १. २६)

प्रयोजकव्यापारे प्रेषणादौ वाच्ये धातोः णिच् स्यात् ।

२५७८ । स्रवतिशृणोतिद्रवतिप्रवतिप्लवतिच्यवतीनां वा । (७. ४. ८१)

एषामभ्यासोकारस्येत्वं वा स्यत् । असिस्रवत् असुस्रवत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 247. दूता भरतमर्थं नाशिश्रवन् न श्रावयन्ति स्म । अभ्यासस्य इत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 108.

> तस्य क्षेमे महाराज नामृष्मलखिला वयम् ।
> पौलस्त्योऽशिश्रवत्तं च जीवन्तं पवनात्मजम् ॥ 2204 ॥

पौलस्त्यो विभीषणः तं जाम्बवन्तं जीवन्तं पवनात्मजमशिश्रवत् श्रावितवान् । शृणोतेर्ण्यन्ताच्चङि अभ्यासस्येत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1039. अपिप्लवम् ।

२५८० । स्तम्भुसिवुसहां चङि । (८. ३. ११६)

उपसर्गनिमित्त एषां सस्य षो न स्याच्चङि । अवातस्तंभत् । पर्यसीषिवत् । न्यसीषहत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2087. इन्द्रजित् मारुतिं व्यतस्तम्भत् स्तम्भयति स्म । स्तम्भेर्णौ चङि षत्वप्रतिषेधः ।

२५८३ । विभाषा वेष्टिचेष्ट्योः । (७. ४. ९६)

अभ्यासस्यात्वं वा स्याच्चङ्परे णौ । अववेष्टत् अविवेष्टत् । अचचेष्टत् अचिचेष्टत् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 60.

> अतत्वरच्च तान्योद्धुमचचेष्टच्च राघवौ ।
> कुम्भकर्णो न्यवर्तिष्ट रणेऽयुत्सत वानराः ॥ 2205 ॥

सुग्रीवो राघवौ योद्धुमचचेष्टत् व्यापारयति स्म । अत्वपक्षे रूपम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 61.

> अविवेष्टन्नृपादेशादारुक्षंश्चाशु राक्षसम् ।
> तानधावीत्समारूढांस्तेऽप्यस्रंसिपताकुलाः ॥ 2206 ॥

वानरान् रामः राक्षसमविवेष्टत् वेष्टयति स्म ।

२५८७ । लोपः पिबतेरीच्चाभ्यासस्य । (७. ४. ४)

पिबतेरुपधाया लोपः स्यात् अभ्यासस्य ईदन्तादेशश्च चङ्परे णौ । अपीप्यत् । पा पाने । आदन्त्वात् 'अर्ति ह्री' (सू. 2570) इति पुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 244. युवानो वधूः मद्यमपीप्यन् पाययन्ति स्म । पिबतेर्णौ चङि अनेन धात्वकारस्य लोपः ईकारादेशश्चाभ्यासस्य । 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना निगरणार्थत्वनिमित्तपरस्मैपदनिषेधेऽपि 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यात्मनेपदविकल्पात्पाक्षिकं परस्मैपदम् । 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना वधूरित्यणिकर्तुः कर्मत्वम् ।

२५९२ । लियः संमाननशालीनीकरणयोश्च । (१. ३. ७०)

लीङ्लियोर्ण्यन्तयोरात्मनेपदं स्यादकर्तृगेऽपि फले पूजाभिभवयोः प्रलम्भने चार्थे । जटाभिर्लापयते । पूजामधिगच्छतीत्यर्थः । श्येनो वर्तिकामुल्लापयते । अभिभवतीत्यर्थः । बालमुल्लापयते । वञ्चयतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰, 2153. शत्रूनपलापयमानस्य शालीनीकुर्वाणस्य । न्यक्कुर्वाणस्येत्यर्थः । लीङ् श्लेषणे इति धातोः दैवादिकाण्णयन्तात् शालीनीकरणे आत्मनेपदम् ।

२५९४ । भीस्म्योर्हेतुभये । (१. ३. ६८)

ण्यन्ताभ्यामाभ्यामात्मनेपदं स्याद्धेतोश्चेत् भयस्मयौ । भयग्रहणमुपलक्षणम् । तेन स्मयतेरपि भवति । मुण्डो भापयते ।

२५९५ । भियो हेतुभये षुक् । (७. ३. ४०)

भी ई इति ईकारः प्रश्लिष्यते । ईकारान्तस्य भियः षुक् स्याण्णौ हेतुभये । भीषयते ।

२५९६ । नित्यं स्मयतेः । (६. १. ५७)

स्मयतेरेचो नित्यमात्वं स्याण्णौ हेतोः स्मये । जटिलो विस्मापयते ।

भट्टिकाव्ये— VIII. 42.

अभीषयन्त ये शक्रं राक्षसा रणपण्डिताः ।
अविस्मापयमानस्तान् कपिराटीद्गृहाद्गृहम् ॥ 2207 ॥

ये राक्षसाः शक्रमभीषयन्त भीषितवन्तः । 'भियो हेतुभये षुक्' (सू. 2595) इति षुक् । कपिस्तान् अविस्मापयमानो विस्मयमलम्भयन् । 'भीस्म्योर्हेतुभये' (सू. 2594) इत्यत्र भय इति स्मयस्याप्युपलक्षणत्वात् उभयत्रात्मनेपदम् । अनेनात्वे 'अर्तिह्री' (सू. 2570) इत्यादिना पुक् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 78.

रुरुजुर्बभ्रञ्जिरे फेणुर्बहुधा हरिराक्षसाः ।
वीरा न बिभयाञ्चक्रुर्भीषयाञ्चक्रिरे परान् ॥ 2208 ॥

वीरास्सात्त्विका न बिभयाञ्चक्रुः न बिभ्यति स्म । बिभेतेरणौ परस्मैपदित्वादनुप्रयोगे परस्मैपदम् । परान् शत्रून् धैर्यगुणयुक्ताः प्रयोजका भीषयाञ्चक्रिरे भीषयन्ते स्म । 'भीस्म्योर्हेतुभये' (सू. 2594) इति तङ् । 'भियो हेतुभये' (सू. 2595) इति षुक् । अनुप्रयोगेऽपि तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 81.

आलोकयत्स काकुत्स्थमधृष्णोद्धोरमध्वनत् ।
धनुरभ्रमयद्भीममभीषयत विद्विषः ॥ 2209 ॥

स रावणो विद्विषः अभीषयत त्रासितवान् । 'भीस्म्योर्हेतुभये' (सू. 2594) इति तङ् । 'भियो हेतुभये' (सू. 2595) इति षुक् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 36.

प्राचूचुर्णच्च पादाभ्यामबिभीषत च द्रुतम् ।
अतर्दीच्चैव शूलेन कुम्भकर्णः प्लवङ्गमान् ॥ 2210 ॥

अबिभीषत भीषयते स्म । षुक् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2097. रामरावणौ जगद्विस्मापयेताम् विस्मापितवन्तौ । 'भीस्म्योर्हेतुभये' (सू. 2594) इति तङ् । अनेनात्वम् । 'अर्तिह्री' (सू. 2570) इत्यादिना पुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1307. आत्मवृत्तौ विस्मितं दिलीपं सिंहो मनुष्यवाचा करणेन पुनः विस्मापयन् विस्मयं प्रापयन् निजगाद । ष्मिङ् ईषद्धसने इति धातोर्णिचि शतृप्रत्ययः । विस्मापयन्निति पाठे पुगागममात्रं वक्तव्यम् । तच्च 'नित्यं स्मयतेः' (सू. 2596) इति हेतुभयविवक्षायामेवेति 'भीस्म्योर्हेतुभये' (सू. 2594) इत्यात्मनेपदे विस्मापयमान इति स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 731. असौ रामः यद्धवन्तं भीरुं **शैररभाययत्** भायितवान्। पुगात्मनेपदे न भवतः भयहेतोरभावात्। अत्र हि शरेभ्यो भयं न तु रामात्।

मेघसन्देशे—I. 61.

तत्रावश्यं वलयकुलिशोद्धट्टनोद्गीर्णतोयं
  नेष्यन्ति त्वां सुरयुवतयो यन्त्रधारागृहत्वम्।
ताभ्यो मोक्षस्तव यदि सखे घर्मलब्धस्य न स्यात्
  क्रीडालोलाः श्रवणपरुषैर्गर्जितै**र्भाययेस्ताः** ॥ 2211 ॥

भाययेस्ताः। अत्र पुगात्मनेपदे न भवतः।

२५९७। स्फायो वः। (७. ३. ४१)

णौ। स्फावयति।

भट्टिकाव्ये—XII. 76.

भ्रूभङ्गमादाय विहाय धैर्यं
  विभीषणं भीषणरूक्षचक्षुः।
गिरं जगादोग्रपदामुदग्रः
  स्वं **स्फावयन्** शक्ररिपुः प्रभावम् ॥ 2212 ॥

शक्ररिपुः रावणः स्वं प्रभावं **स्फावयन्** वर्धयन्। शतृ। वत्वम्।

भट्टिकाव्ये—XVII. 43.

ताव**स्फावयतां** शक्तीर्बाणांश्चाकिरतां मुहुः।
वारुणं लक्ष्मणोऽक्षिप्यदक्षिपद्रौद्रमिन्द्रजित् ॥ 2213 ॥

ताविन्द्रजिल्लक्ष्मणौ शक्तीः सामर्थ्य**मस्फावयताम्** वर्धितवन्तौ। लङ्। वः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2157. असौ राक्षसी बन्धूनां विक्रमं मुहुः पुनःपुन**रपिस्फवत्** स्फीतीचकार। 'अर्तिह्री' (सू. 2570) इत्यतः णावित्यनुवृत्तौ **अनेन वत्वम्**। स्फायतेश्चङ्।

२५९९ । रुहः पोऽन्यतरस्याम् । (७. ३. ४३)

णौ वा पादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 436. प्रायेण नीचानपि मेदिनीभृतः जनः समेन पथा अधिरोहति । सेना पुनः पथो मार्गानेव महामहीध्रान् परितोऽध्यरोहयत् । रोहतेर्गत्यर्थत्वात् 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना पथामणिकर्तॄणां णौ कर्मत्वम् । पादेशाभावपक्षे रूपम् ।

चम्पूभारते—V. 3.

पाणिना परिमृशन्नमुमिन्द्रः पक्ष्मलीकृतजयन्तमहेर्ष्यः ।
आदरेण धुरि नाकिगणानामासनार्धमधिरोपयति स्म ॥ 2214 ॥

पादेशः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 8.

धनूंष्यारोपयाञ्चक्रू रुरुहुस्ते रथादिषु ।
असीनुद्ववृहुर्दीप्तान् गुर्वीरुच्चिक्षिपुर्गदाः ॥ 2215 ॥

धनूंष्यारोपयाञ्चक्रुः । णौ पादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 237. अथ विश्वामित्रः त्रिशङ्कुं दिवमारोपयामास ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 170. परिजनैर्यानादवरोप्यमाणाः । रुहेर्ण्यन्तात्कर्मणि लटश्शानजादेशः । पकारः ।

२६०० । क्रीङ्जीनां णौ । (६. १. ४८)

एषामेच आत्वं स्याण्णौ । क्रापयति । अध्यापयति । जापयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1150. अध्यापयन्तं ब्रह्मविद्यां ग्राहयन्तम् । आत्वे पुगागमः ।

२६०१ । णौ च संश्चङोः । (२. ४. ५१)

सन्परे चङ्परे च णौ इङो गाङ् वा स्यात् । अध्यजीगपत् । अध्यापिपत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 241. सुग्रीवः कपिसमाहारं दिशामायाममध्यापिपत् बोधितवान् । इङो णौ 'क्रीङ्' (सू. 2600) इत्यात्वे 'अर्तिह्री' (सू. 2570) इत्यादिना पुक् । चङ्परे गाङभावपक्षे रूपम् ।

२६०५ । वा चित्तविरागे । (६. ४. ९१)

वा० । रञ्जेर्णौ मृगरमणे नलोपो वक्तव्यः । (4067.)

उपधानकारलोपः ।

माघे—VI. 9.

मधुकरैरपवादकरैरिव स्मृतिभुवः पथिका हरिणा इव ।
कलतया वचसः परिवादिनी स्वरजिता रजिता वशमाययुः ॥ 2216 ॥

अपवादकरैः हरिणा यथा रजितास्तथा मधुकरैः पथिका रजिता रञ्जिताः । रञ्जेर्ण्यन्तात्कर्मणि क्तः । नलोपः । इहोपमानमृगसादृश्यात् औपचारिकं मृगत्वमुपमेयेषु पथिकेष्वप्यस्तीत्यविरोधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1000. सोऽर्जुनो मृगान् रजयाञ्चकार रमयामास । नलोपः ।

चम्पूभारते—II. 5.

ग—ततः पातालभुवि तदागमनकौतुकिना वासुकिना संमानितस्य धृतिमानितस्ततोऽष्टासु दिशासु तदनुगुणपरिगणनदिनगणमत्ययशाङ्किनिश्चितैरपत्यैस्सह विचिन्त्य वत्स रिपुभर्त्सन भीम ! क्व वा निषीदसीति विषीदन्त्या नवमपि वासरमनवममेव सञ्जनयन् प्रभञ्जनभूरमृताञ्जनैरिव दृशौ रञ्जयामास ॥ 2217 ॥

मृगरमण एव नलोपो नान्यत्र ॥

रघुवंशे—IV. 12.

यथा प्रह्लादनाच्चन्द्रः प्रतापात्तपनो यथा ।
तथैव सोऽभूदन्वर्थो राजा प्रकृतिरञ्जनात् ॥ 2218 ॥

प्रकृतिरञ्जनं न मृगरजनम् ।

॥ इति णिच्प्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ सन्नन्तप्रकरणम् ॥

—:०:—

२६१० । सनि ग्रहगुहोश्च । (७. २. १२)

ग्रहेर्गुहेरुगन्ताच्च सन इण्ण स्यात् । 'ग्रहिज्या' (सू. 2412) इति सम्प्रसारणम् । जिघृक्षति ।

माघे—XIV. 7.

सम्भृतोपकरणेन निर्मलां
कर्तुमिष्टिमभिवाञ्छता मया ।
त्वं समीरण इव प्रतीक्षितः
कर्षकेण बलजान्पुपूषता ॥ 2219 ॥

पुपूषता पवितुं शोधितुम् निर्बुसीकर्तुमिच्छता । पुनातेस्सन्नन्ताल्लटः शत्रादेशः । चकारादिट्प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1954. रावणं विजिघृक्षवः ।

२६११ । किरश्च पञ्चभ्यः । (७. २. ७५)

कॄ गॄ दृङ् धृङ् प्रच्छ एभ्यस्सन इट् स्यात् । पिपृच्छिषति । चिकरिषति । जिगरिषति । जिगलिषति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1954. पिपृच्छिषूणां प्रष्टुमिच्छूनाम् । प्रच्छेस्सनीडागमः ।

२६१९ । आप्ज्ञप्यृधामीत् । (७. ४. ५५)

एषामच ईस्स्यात्सादौ सनि । 'अत्र लोपोऽभ्यासस्य' (सू. 2620) इत्यभ्यासलोपः ।

किरातार्जुनीये— III. 4.

धर्मात्मजो धर्मनिबन्धिनीनां
प्रसूतिमेनः प्रणुदां श्रुतीनाम् ।
हेतुं तदभ्यागमने परीप्सु-
स्सुखोपविष्टं मुनिमाबभाषे ॥ 2220 ॥

तदभ्यागमने तस्य मुनेरागमने हेतुं परीप्सुः जिज्ञासुः । आप्नोतेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः । ईकारः । अभ्यासलोपः ।

२६२१ । दम्भ इच्च । (७. ४. ५६)

वा० । तनिपतिदरिद्रातिभ्यः सनो वा इड्वाच्यः । (5059.)

२६२२ । तनोतेर्विभाषा । (६. ४. १७)

अस्योपधाया दीर्घो वा स्याज्झलादौ सनि । तितांसति तितंसति तितनिषति । कूलं पिपतिषति । पित्सति ।

किरातार्जुनीये—VI. 15.

स जगाम विस्मयमुदीक्ष्य पुरः
सहसा समुत्पिपतिषोः फणिनः ।
प्रहितं दिवि प्रजविभिः श्वसितैः
शरदभ्रविभ्रममपां पटलम् ॥ 2221 ॥

समुत्पिपतिषोस्समुत्पतितुमिच्छोः । पतेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः । विकल्पेनेडागमः ।

माघे—IX. 1.

अभितापसम्पदमथोष्णरुचिर्निजतेजसामसहमान इव ।
पयसि प्रपिप्सुरपराम्बुनिधेरधिरोढुमस्तगिरिमभ्यपतत् ॥ 2222 ॥

पयसि प्रपिप्सुः प्रपतितुमिच्छुः । पतेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः । इडभावपक्षे ‘ सनि ’ (सू. 2623) इतीसादेशः ।

२६२३ । सनि मीमाघुरभलभशकपतपदामच इस् । (७. ४. ५४)

एषामच इस् स्यात् । डुमिञ् मीञ्, मित्सति मित्सते । मा माने, मित्सति । माङ्मेङोः, मित्सते । दोदाणोः, दित्सति । देङ्, दित्सते । दाञ्, दित्सति दित्सते । धेट्, धित्सति । धाञ्, धित्सति धित्सते । रभ्, रिप्सते । लभ्, लिप्सते । शक्लृ, शिक्षति । शक मर्षणे, शिक्षति शिक्षते । पत, पित्सति । पद, पित्सते ।

भट्टिकाव्ये—II. 25.

क्षुद्रान्न जक्षुर्हरिणान्मृगेन्द्रा
विशश्वसे पक्षिगणैस्समन्तात् ।
नेनम्यमानाः फलदित्सयेव
चकाशिरे तत्र लता विलोलाः ॥ 2223 ॥

दित्सया दातुमिच्छया । ददातेस्सन् । अभ्यासलोपः । स्त्रियामप्रत्यये टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 340. रामो जनकसम्भवां **लिप्सुः** लब्धुमिच्छुः । [illegible]कारे अभ्यासलोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2222. प्रपित्सुः प्रपतितुमिच्छुः । पतेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः । ‘ तनिपति ’ (वा. 5059 सू. 2621.) इतीडभावपक्षे इसादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 168. पदवीं प्रपित्सुना प्रपत्तुमिच्छुना । प्रपद्यतेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः । इसादेशः । ‘ अत्र लोपः ’ (सू. 2620) इत्यभ्यासलोपः ।

॥ इति सन्नन्तप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ यङन्तप्रकरणम् ॥

—:०※०:—

२६२९। धातोरेकाचो हलादेः क्रियासमभिहारे यङ्। (३. १. २२)

पौनःपुन्यं भृशार्थश्च क्रियासमभिहारः । तस्मिन् द्योत्ये यङ् स्यात्। 'सनाद्यन्ताः' (सू. 2304) इति धातुत्वाल्लडादयः। ङिदन्तत्वादात्मनेपदम्। पुनःपुनरतिशयेन वा भवति बोभूयते। बोभूयाञ्चक्रे। अबोभूयिष्ट।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 71. **जाज्वल्यमाना** भृशं ज्वलन्ती। यङि लटः शानच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 339. **रोरुयमाणः** भृशं रुदन्। रुदेर्यङन्ताल्लटश्शानच्।

२६३०। गुणो यङ्लुकोः। (७.४.८२)

अभ्यासस्य गुणः स्यात् यङि यङ्लुकि च।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 688 **लेलिहानाः** पुनः पुनर्लेहनशीलास्सर्पाः। लिहेर्यङ्लुगन्ताच्छील्ये चानश्। अभ्यासस्य गुणः।

वा०। सूचिसूत्रिमूत्र्यट्यर्त्यशूर्णोतिभ्यो यङ् वाच्यः। (1751.)

सोसूच्यते। सोसूत्र्यते। मोमूत्र्यते।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 175. अरण्यानीमटाट्यमानः तस्यां भृशमटन्। अटतेर्यङन्ताल्लटश्शानच्।

भट्टिकाव्ये—XVII. 75.

> आटाट्यतावमत्यासौ दुर्निमित्तानि संयुगे।
> अधुनोद्धनुरक्षौघैः प्रोर्णोनूयत विद्विषः ॥ 2224 ॥

असौ रावणः आटाट्यत अत्यर्थमाटत्। यङ्।

भट्टिकाव्ये—XVII. 73.

ततोऽधावन्महाघोरं रथमास्थाय रावणः ।
अक्ष्मायत महीगृध्राः तमारार्यन्त भीषणाः ॥ 2225 ॥

गृध्राः तमारार्यन्त अत्यर्थं गतवन्तः । यङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 206. अरार्यसे । अटाट्यसे । ऋ गतौ । यङ् ।

२६३४ । नित्यं कौटिल्ये गतौ । (३. १. २३)

गत्यर्थात्कौटिल्य एव यङ् स्यान्न तु क्रियासमभिहारे । कुटिलं व्रजति वाव्रज्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 609. दन्द्रम्यन्त इति दन्द्रमणान् कुटिलगमनशीलान् । द्रमु पादविक्षेपे । यङ् । 'जुचङ्क' (सू. 3130) इति युच् । अतो लोपः । यस्य लोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1929. कुटिलं क्रमणं गतिः चङ्क्रमा । यङ् । अप्रत्यये टाप् ।

२६३५ । लुपसदचरजपजभदहदशगृभ्यो भावगर्हायाम् । (३. १. २४)

एभ्यो धात्वर्थगर्हायामेव यङ् स्यात् । गर्हितं लुम्पति लोलुप्यते । सासद्यते ।

भट्टिकाव्ये—IV. 31.

तस्याः सासद्यमानाया लोलयावान् रघूत्तमः ।
असिं कौक्षेयमुद्यम्य चकारापनसं मुखम् ॥ 2226 ॥

सासद्यमानायाः समीपे गर्हितं सीदन्त्याः प्रविशन्त्याः । सदेर्यङि लटश्शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1705. चञ्चूर्यमाणा इतस्ततो गर्हितं चरन्ती । भावगर्हायां चरेर्यङि 'चरफलोश्च' (सू. 2636) इत्यभ्यासस्य नुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1604. अमराः लङ्कामभितः चञ्चूर्यन्ते गर्हितं चरन्ति । यङ् । नुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 971. जञ्जपूकः गर्हितजापी । भावगर्हायां यङ् । 'जपजभ' (सू. 2638) इत्यभ्यासस्य नुक् । 'यजजप' (सू. 3146) इत्यूकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 65. दन्दह्यते गर्हितं दहति । अनेन यङ् । 'जपजभ' (सू. 2638) इति नुक् ।

माघे—XX. 58.

प्रचलत्पतगेन्द्रपत्रवातप्रसभोन्मूलितशैलदत्तमार्गैः ।

भयविह्वलमाशु दन्दशूकैर्विवशैराविविशे स्वमेव धाम ॥ 2227 ॥

भावगर्हितं दशन्ति भृशमिति दन्दशूकाः । यङ् । अभ्यासस्य नुक् । 'यज' (सू. 3146) इत्यूकप्रत्ययः ।

२६३६ । चरफलोश्च । (७. ४. ८७)

अनयोरभ्यासस्यातो नुक् स्याद्यङ्यङ्लुकोः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1661. चञ्चूर्यते भृशं चरतीति चञ्चुरः । चरतेर्यङन्तात्पचाद्यच् । अनेन नुक् । 'यङोऽचि च' (सू. 2650) इति यङो लुक् ।

२६३८ । जपजभदहदशभञ्जपशां च । (७. ४. ८६)

एषामभ्यासस्य नुक् स्यात् यङ्यङ्लुकोः । गर्हितं जपति जंजप्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 971. जञ्जपूकः गर्हितजापी । 'लुपसद' (सू. 2635) इति यङ् । अनेन नुगागमः । 'यज' (सू. 3146) इत्यूकप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 65. दन्दह्यते गर्हितं दहति । यङ् । नुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2227. भावगर्हितं दशन्ति भृशमिति दन्दशूकैः । यङ् । नुक् । 'यज' (सू. 3146) इत्यूकप्रत्ययः ।

२६४० । सिचो यङि । (८. ३. ११२)

सिचः सस्य षो न स्याद्यङि । निसेसिच्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1923. परिसेसिचाम् परितः पौनःपुन्येन सेचनम् । सिञ्चतेर्यङन्तात्स्त्रियामप्रत्यये टाप् । 'उपसर्गात्सुनोति' (सू. 2270) इत्यादिना षत्वे प्राप्तेऽनेन प्रतिषेधः ।

॥ इति यङन्तप्रकरणम् ॥

—:o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ यङ्लुगन्तप्रकरणम् ॥

—:0:—

२६५० । यङोऽचि च । (२. ४. ७४)

इति यङो लुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1661. चञ्चूर्यते भृशं चरतीति चञ्चुरः । चरतेर्यङन्तात्पचाद्यच् । 'चरफलोश्च' (सू. 2636) इति नुक् । अनेन यङो लुक् ।

॥ इति यङ्लुगन्तप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ नामधातुप्रकरणम् ॥

—:o:—

२६५७ । सुप आत्मनः क्यच् । (३. १. ८)

इषिकर्मणः एषितृसंबन्धिनः सुबन्तादिच्छायामर्थे क्यच्प्रत्ययो वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3. वृषं पुरुषमात्मन इच्छतीति **वृषस्यन्ती** कामुकी । क्यच् । 'अश्वक्षीर' (सू. 2662) इत्यसुगागमः । लटः शत्रादेशः । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1705. **पतीयन्ती** पतिमात्मन इच्छन्ती । क्यच् । शतरि ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1099. **वृषस्यन्ती** । पूर्ववत् क्यच् । असुगागमः । शतरि ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 256. पुत्रमात्मन इच्छता **पुत्रीयता** पुत्रकामेन । अनेन क्यच् । 'क्यचि च' (सू. 2658) इतीकारः । शतृ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 611. अश्नीत पिबतेति सातत्येन यस्यां क्रियायां सा अश्नीतपिबता । गृहे सर्वनियामकत्वं स्वाम्यमिति यावत् । मयूरव्यंसकादिषु 'आख्यातमाख्यातेन क्रियासातत्ये' (ग. सू. 20. सू. 754) इति समासः । तामात्मन इच्छन्ती **अश्नीतपिबतीयन्ती** । क्यचि शतरि ङीप् ।

अनर्घराघवे—V. 1.

पुत्रीयता दशरथेन मुनिप्रसादात्
प्राप्ताः पुराणपुरुषस्य कलाश्चतस्रः ।
तासामयं गुणमयः प्रथमः कुमारो
वीरोद्धतः पुनरसावपरस्तृतीयः ॥ 2228 ॥

पुत्रीयता । पूर्ववत् ।

२६६१ । अशनायोदन्यधनाया बुभुक्षापिपासागर्धेषु । (७. ४. ३४)

क्यजन्ता निपात्यन्ते । अशनायति । उदन्यति । धनायति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2141. ते जनाः च्युताशनायाः निवृत्तक्षुधः । उदन्यां पिपासाम् । क्यच् । 'अ प्रत्ययात्' (सू. 3279) इत्यकारप्रत्ययः । टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 924. उदकमिच्छन् उदन्यन् पिपासुः । उदन्यतेश्शतृप्रत्ययः ।

किरातार्जुनीये—XIII. 56.

सावलेपमुपलिप्सते परै-
रभ्युपैति विकृतिं रजस्यपि ।
अर्थितस्तु न महान्समीहते
जीवितं किमु धनं धनायितुम् ॥ 2229 ॥

धनमात्मन एषितुं धनायितुम् । क्यच् । निपातनादाकारः ।

२६६२ । अश्वक्षीरवृषलवणानामात्मप्रीतौ क्यचि । (७. १. ५१)

एषां क्यचि असुगागमः स्यात् ।

वा० । अश्ववृषयोर्मैथुनेच्छायाम् । (4309.)

अश्वस्यति बडवा । वृषस्यति गौः ।

वा० । क्षीरलवणयोर्लालसायां । (4315.)

क्षीरस्यति बालः । लवणस्यति उष्ट्रः ।

वा० । सर्वप्रातिपदिकानां क्यचि लालसायां सुगसुकौ । (4616-4617.)

दधिस्यति दध्यस्यति । मधुस्यति मध्वस्यति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3. वृषं पुरुषमात्मन इच्छतीति वृषस्यन्ती कामुकी । वृष आत्मनः क्यच् । अनेनासुगागमः । शतरि ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1099. वृषस्यन्ती । पूर्ववत् ।

चम्पूरामायणे—III. 17.

वृषस्यन्ती वृषस्कन्धं राघवं रावणानुजा ।
भूयः शूर्पणखा भेजे शूर्पकारातिबाधिता ॥ 2230 ॥

वृषस्यन्ती । पूर्ववत् ।

२६६३ । काम्यच्च । (३. १. ९)

उक्तविषये काम्यच् स्यात् । पुत्रमात्मन इच्छति पुत्रकाम्यति । यशस्काम्यति । सर्पिष्काम्यति । मान्ताव्ययेभ्योऽप्ययं स्यादेव । किंकाम्यति । स्वःकाम्यति । क्यच् तु न । किमिच्छति । इदमिच्छति । स्वरिच्छति ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 24.

बिभ्रत्यस्त्राणि सामर्षा **रणकाम्यन्ति** चामराः ।
चकासति च मांसादां तथा रन्ध्रेषु जाग्रति ॥ 2231 ॥

अमरा **रणकाम्यन्ति** आत्मनो रणमिच्छन्ति । काम्यच् ।

माघे—XIX. 65.

रयेण **रणकाम्यन्तौ** दूरादुपगताविभौ ।
गतासुरन्तरा दन्ती वरण्डक इवाभवत् ॥ 2232 ॥

रणकाम्यन्तौ रणमात्मन इच्छन्तौ । रणशब्दात्काम्यच् । सनाद्यन्तधातुत्वात् लटश्शतृ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 589. **पुत्रकाम्या** आत्मनः पुत्रेच्छा । पुत्रशब्दात्काम्यजन्तात् अप्रत्यये टाप् ।

भट्टिकाव्ये—V. 44.

त्वं तु भीरुरसुदुर्बुद्धे नित्यं **शरणकाम्यसि** ।
गुणांश्चापह्नुषेऽस्माकं स्तौषि शत्रूंश्च नस्तथा ॥ 2233 ॥

शरणकाम्यसि शरणमात्मन इच्छसि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1832. **यशस्काम्यन्** यश आत्मन इच्छन्। काम्यचि शतृ। 'पाशकल्पककाम्येषु'। (वा. 5033. सू. 152) इति विसर्जनीयस्य सत्वम्।

२६६४। उपमानादाचारे। (३. १. १०)

उपमानात्कर्मणस्सुबन्तादाचारेऽर्थे क्यच् स्यात्। पुत्रमिवाचरति पुत्रीयति छात्रम्। विष्णूयति द्विजम्।

वा०। अधिकरणाच्चेति वक्तव्यम्। (1717.)

प्रासादीयति कुट्यां भिक्षुः। कुटीयति प्रासादे।

२६६५। कर्तुः क्यङ् सलोपश्च। (३. १. ११)

उपमानात्कर्तुः सुबन्तादाचारे क्यङ् वा स्यात्। कृष्ण इवाचरति कृष्णायते।

वा०। ओजसोऽप्सरसो नित्यमितरेषां विभाषया। (1719-1720.)

ओजायते। अप्सरायते। यशायते यशस्यते। विद्वायते विद्वस्यते।

चम्पूभारते—VI 86.

संख्याय यानेषु समारुरुक्षा-
केलिस्पृशां कीचकबान्धवानाम्।
अश्वप्रसङ्गेऽप्यभिधीयमानो
गन्धर्वशब्दो **गरलायते** स्म॥ 2234॥

गन्धर्वशब्दो **गरलायते** स्म। क्यङन्तात्कर्तरि लट्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1206. ध्यानेन। कर्तरि तृतीया। **जीमूतनादायितम्**। **पुण्याहघोषायितम्**। **माङ्गल्यतूर्यायितम्**। सर्वत्र क्यङन्ताद्भावे क्तः।

चम्पूरामायणे—IV. 23.

दत्तार्जुनविलासेन धार्तराष्ट्रान्निरस्यता ।
तेन जीमूतकालेन देवकीनन्दनायितम् ॥ 2235 ॥

जीमूतकालेन देवकीनन्दनायितम् । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये—V. 76.

ओजायमाना तस्याध्र्यं प्रदाय जनकात्मजा ।
उवाच दशमूर्धानं सादरा गद्गदं वचः ॥ 2236 ॥

ओज इवाचरन्ती **ओजायमाना** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1801. अप्सरा इवाचरन्तीति **अप्सरायमाणा** अप्सरःकल्पाः । 'कर्तुः' (सू. 2665) इति क्यङन्ताच्छानच् । ओजसो नित्यं सलोपः ।

चम्पूभारते—II. 97.

ग.—तत्र मुहूर्तगुणेष्विव समन्ता**दोजायमानेषु** दीपेषु मन्त्रविदां वदनेष्विव शब्दायमानेषु वाद्येषु कुलपालिकाः कमनीयमणिकोरकितैः कनकभूषणैरविकृतसहजरामणीयकां कन्यकाममीषां सकाशे निवेशयामासुः ॥ 2237 ॥

वा० । सर्वप्रातिपदिकेभ्यः क्विब्वा वक्तव्यः । (1722.)

चम्पूभारते—V. 27.

त्रस्तस्य तद्वपुरुदीक्ष्य सजातिशङ्कि-
मैनाकसंशय**कुठारित**पक्षलोपम् ।
मोहे यथा नयनयोर्मुकुलीबभूव
बोधे तथैव करयोरपि युग्ममस्य ॥ 2238 ॥

कुठार इवाचरितः **कुठारितः** । क्विबन्तात्कर्तरि क्तः ।

विश्वगुणादर्शे—71.

अश्मामास तृणं प्रियाद्रुहि **तृणामास** स्मरारेर्धनु-
र्दारामास मुनेश्शिलापि **नृवरामास** स्वयं पादुका ।

कुल्यामास महार्णवोऽपि कपयो योधाम्बभूवुस्तथा
पौलस्त्यो मशकाम्बभूव बहुना त्वं मानुषामासिथ ॥ 2239 ॥

अस्त्रामास आयुधवदाचचार । तृणामास । दारामास । नृवरामास । कुल्यामास । योधाम्बभूवुः । मशकाम्बभूव । त्वं मानुषामासिथ । अस्त्रादि-शब्दादाचारार्थे क्विपि लिट्याम्प्रत्ययः । अस्तेर्भवतेर्वानुप्रयोगः । 'कयङ्' (सू. 837) इति पुंवद्भावः ।

२६६७ । भृशादिभ्यो भुव्यच्वेर्लोपश्च हलः । (६. १. १२)

अभूततद्भावविषयेभ्यो भृशादिभ्यो भवत्यर्थे क्यङ् स्याद्धलन्तानामेषां लोपश्च । अभृशो भृशो भवति भृशायते । भृशादिः— २. १.

भट्टिकाव्ये—XVII. 93.

राघवस्याभृशायन्त सायकैस्तैरुपद्रुतः ।
ततस्तूर्णं दशग्रीवो रणक्ष्मां पर्यशोषयत् ॥ 2240 ॥

बाणा अभृशायन्त अभृशा भृशा अभवन् । शीघ्रगतयो जाता इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2008. ते कान्ति विलोक्य को नाभिमनायेत नोत्सुकायेत । क्यङ् । सम्भावनायां लिङ् ।

भट्टिकाव्ये—V. 74.

दुःखायते जनस्सर्वस्स एवैकस्सुखायते ।
यस्योत्सुकायमाना त्वं न प्रतीपायसेऽन्तिके ॥ 2241 ॥

यस्यान्तिके त्वमुत्सुकायमाना उत्सुका भवन्ती न प्रतीपायसे अप्रतिकूला भवसि । उभयत्रापि भृशादित्वात्क्यङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 276. अपण्डितः पण्डितो भवन् पण्डितायमानः । भृशादित्वात् क्यङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 207. कपिः मन्दायमानगमनः सुप्तजनप्रबोधशङ्कया मन्दीभवद्गतिः । क्यङन्ताल्लटश्शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 690. अशीघ्रैः शीघ्रैर्भवद्भिः **शीघ्रायमाणैः** । भृशादिक्यङन्ताल्लटश्शानच् ।

भट्टिकाव्ये—XI. 27.

पयोधरांश्चन्दनपङ्कदिग्धान्
वासांसि चामृष्टमृजानि दृष्ट्वा ।
स्त्रीणां सपत्न्यो जहृषुः प्रभाते
मन्दायमानानुशयैर्मनोभिः ॥ 2242 ॥

मेघसन्देशे—I. 38.

तां कस्याञ्चिद्भवनवलभौ सुप्तपारावतायां
नीत्वा रात्रिं चिरविलसनात्खिन्नविद्युत्कलत्रः ।
दृष्टे सूर्ये पुनरपि भवान्वाहयेदध्वशेषं
मन्दायन्ते न खलु सुहृदामभ्युपेतार्थकृत्याः ॥ 2243 ॥

न **मन्दायन्ते** खलु न मन्दा भवन्ति हि ।

चम्पूभारते—I. 82.

ग—एवं वत्सभावेऽपि भक्तिमत्सु तेषु निजपितृवत्सलतामसकृत्समीक्ष्य मत्सरेण **दुर्मनायमानो** हृदयालवाले सुयोधनो राधेयप्रधानदुर्बोधनमेघोत्सेचसविषधरणीरुहमधिरूढामकुतोनिरोधां विरोधविषवीरुधमेधाञ्चक्रे ॥ 2244 ॥

दुर्मनायमानः दुर्मना भवन् । भृशादित्वात्क्यङ् । शानच् ।

२६६८ । लोहितादिडाज्भ्यः क्यष् । (३. १. १३)

लोहितादिभ्यो डाजन्ताच्च भवत्यर्थे क्यष् स्यात् ।

२६६९ । वा क्यषः । (१. ३. ९०)

क्यषन्तात्परस्मैपदं वा स्यात् । लोहितायति लोहितायते । पटपटायति **पटपटायते** ।

यत्तु—

लोहितश्यामदुःखानि हर्षगर्वसुखानि च ।
मूर्छानिद्राकृपाधूमाः करुणा नित्यचर्मणी ॥

इति पठित्वा श्यामादिभ्योऽपि क्यषि पदद्वयमुदाहरन्ति । तद्भाष्यवार्तिकविरुद्धम् । तस्मात्तेभ्यः क्यङेव । श्यामायते । लोहितादिः—३. २.

किरातार्जुनीये—IX. 4.

गम्यतामुपगते नयनानां लोहितायति सहस्रमरीचौ ।
आससाद विरहय्य धरित्रीं चक्रवाकहृदयान्यभितापः ॥ 2245 ॥

सहस्रमरीचौ लोहितो भवतीति **लोहितायति** । क्यष् । परस्मैपदम् । शतृप्रत्ययः ।

किरातार्जुनीये—XII. 4.

न पपात सन्निहितपक्तिसुरभिषु फलेषु मानसम् ।
तस्य शुचिनि शिशिरे च पयस्यमृतायते हि सुतपस्सुकर्मणाम् ॥ 2246 ॥

सुतप एवामृतायते अमृतवदाचरति । क्यष् । अनेनात्मनेपदम् । लोहितादिराकृतिगणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1204. सितापि **तिक्तायते** तिक्ता भवति । क्यष् । आत्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 207. **मन्दायमान**गमनः मन्दीभवद्गतिः । भृशादिक्यङन्तालटः शानच् । मन्दशब्दस्य लोहितादित्वात् क्यषि विकल्पादात्मनेपदम् । **हरितायन्तः** पलाशवर्णा भवन्तः । लोहितादिक्यषन्तात अनेन परस्मैपदम् । शतृ । **शकशकायद्भिः** । 'अव्यक्तानुकरणे' (सू. 2128) इति डाच् । द्विर्वचनम् । अनेन क्यष् । विकल्पात्परस्मैपदम् । शतृ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1380. अश्यामानि श्यामानि भवन्तीति **श्यामायमानानि** । क्यष् । आत्मनेपदम् । शानच् ।

चम्पूभारते—I. 67.

ग—अथ कदाचिदखिलहरिदन्तरनिरन्तरवलमानमलयपवमानकम्पितचम्पक-सम्पादितसौरभसम्पदनुकम्पितनिलिम्पपथाः मनसिजविजयसहकारचतुरसहकारपल्लवतल्लजपरिचर्वण**गर्वायमाण**कलकण्ठयुवकण्ठोक्तपथिकजनसन्दोहजीवितसन्देहा वनदेवतावदनतिलकायमानतिलकावलिकलिकापलितंभावुकनभोविभागा मदनहुतभुगङ्गारसदृशकमलभृङ्गारुमधुरससञ्चारचितमदभृङ्गारवविभवतुङ्गारहितमिथुनशृङ्गाररसाः समुन्मिषद्वासन्तिकामिषेण सीमन्तिनीरतेरुदन्तं दुरन्तं विचिन्त्य रहसि वसन्तं नृपं तं हसन्त इव वसन्तोदयवासरा मन्दंमन्दमरण्याङ्कधरण्यां कमपि विकासमापादयामासुः ॥ 2247 ॥

गर्वायमाणः क्यष् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1928. वानराः **किलकिलायन्तः** किलकिलाशब्दं कुर्वाणाः । डाचि क्यषि पक्षे परस्मैपदम् ।

अनर्घराघवे—V. 12.

तत्तादृग्दशकण्ठवञ्चनरुषा **धूमायमानो** गिरं
नार्घोक्तप्रविलीनवर्णविधुरामार्यः समाप्नोति मे ।
चापे तातजटायुजीवितकथापर्यन्तधूमायित-
क्रोधोत्पीडनिपीतशोकजडिमा दृष्टिस्तु विश्राम्यति ॥ 2248 ॥

धूमायमानः धूममुद्वमन् । 'फेनाच्च' (वा. 1734. सू. 2672) इति चकारात्क्यङ् इति व्याख्याने ।

२६७० । कष्टाय क्रमणे । (३. १. १४)

चतुर्थ्यन्तात्कष्टशब्दात् उत्साहेऽर्थे क्यङ् स्यात् । कष्टाय क्रमते कष्टायते । पापं कर्तुमुत्सहते इत्यर्थः ।

वा॰ । सत्त्रकक्षकष्टकृच्छ्रगहनेभ्यः कण्वचिकीर्षायामिति वक्तव्यम् । (1761.)

कण्वं पापम् । सत्त्रादयो वृत्तिविषये पापार्थाः । तेभ्यो द्वितीयान्तेभ्यः चिकीर्षायां क्यङ् । पापं चिकीर्षतीत्यस्वपदविग्रहः । सत्त्रायते कक्षायत इत्यादि ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 96.

ततः प्रोदसहन्तसर्वे योद्धुमभ्यद्रवन्परान् ।
अकृच्छ्रायत च प्राप्तो रथेनान्येन रावणः ॥ 2249 ॥

रावणः **अकृच्छ्रायत** कृच्छ्राय पापाय कर्मणे क्रमितवान् । क्यङ् ।

२६७१ । कर्मणो रोमन्थतपोभ्यां वर्तिचरोः । (३. १. १५)

रोमन्थतपोभ्यां कर्मभ्यां क्रमेण वर्तनायां चरणे चार्थे क्यङ् स्यात् । रोमन्थं वर्तयति रोमन्थायते ।

वा० । हनुचलन इति वक्तव्यम् । (1762.)

चर्वितस्याकृष्य पुनश्चर्वणमित्यर्थः ।

वा० । तपसः परस्मैपदं च । (1766.)

तपश्चरति तपस्यति ।

भट्टिकाव्ये—VI. 70.

नायास्यसि **तपस्यन्ती** गुरूनसम्यगतूतुषः ।
यमान्नोदविजिष्ठास्त्वं निजाय तपसेऽतुषः ॥ 2250 ॥

तपस्यन्ती तपश्चरन्ती । क्यङ् । परस्मैपदम् । शतरि ङीप् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 21.

शाम्यत्यृतुसमाहारस्तपस्यन्ति वनौकसः ।
नो नमस्यन्ति ते बन्धून् वरिवस्यन्ति नामराः ॥ 2251 ॥

वनौकसो मुनयः **तपस्यन्ति** तपश्चरन्ति ।

नैषधे—I. 82.

विदर्भसुभ्रूस्तनतुङ्गतासये
घटानिवापश्यदलं **तपस्यतः** ।

फलानि धूमस्य धयानधोमुखान्
सदाडिमे दोहदधूपिनि द्रुमे ॥ 2252 ॥

तपस्यतः तपश्चरतः । क्यङ् । शतृ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 82. **तपस्यतः** ।

२६७२ । **बाष्पोष्मभ्यामुद्वमने** । (३. १. १६)

आभ्यां कर्मभ्यां क्यङ् स्यात् । बाष्पमुद्वमति बाष्पायते । ऊष्मायते ।

वा० । फेनाच्चेति वक्तव्यम् । (1764.)

फेनायते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1147. **बाष्पायमाणः** बाष्पमुद्वमन् ।

चम्पूभारते—V. 100.

ग—तत्र कदाचिदाश्रमद्वारि हा हा महाभागाः ! मम होमसाधनमरणिमपहृत्य हरिणोऽयमितो धावतीति **बाष्पायमाणस्य** कस्यचिदग्रजन्मनः शोकनिवारणाय चक्रीकृत्य चापमनुधावतस्तान् पार्थान् पार्श्वलताताडनानुपक्तनवकिसलयजालमुल्लवनवेगपवनबहिर्ज्वलद्वह्निशिखाकन्दलमिवारणिं विषाणया बिभ्राणः कतिपुचित्पदेषु सुग्रह इव कतिषुचिद्दुरासद इव विचित्रगतिः कोऽपि कृष्णसारो दूरमाकृष्य स्वयमन्तरधात् ॥ 2253 ॥

बाष्पायमाणस्य ।

चम्पूभारते—V. 108.

वत्स द्वेषिनियुद्धजीवनभुज प्रख्यानिधे मारुते
कर्णाकर्णिकया निशम्य भवता प्राप्तामवस्थामिमाम् ।
शोकेनानिशमेकचक्रनगरीभाजां च **बाष्पायितुं**
स्वस्रीयैस्सह सौबलस्य च मुदा कोऽप्येष कालो ह्यभूत् ॥2254॥

बाष्पायितुम् । क्यङन्तात्तुमुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1464. **ऊष्मायमाणः** तेज उद्वमन् । क्यङ् ।

माघे—III. 72.

आश्लिष्टभूमिं रसितारमुच्चै-
र्लोलद्भुजाकारबृहत्तरङ्गम् ।
फेनायमानं पतिमापगाना-
मसावपस्मारिणमाशशङ्के ॥ 2255 ॥

फेनायमानं फेनमुद्गमन्तम् । अनेन क्यङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1365. **फेनायमानः** ।

अनर्घराघवे—II. 70.

उन्मीलन्ति मृणालकोमलरुचो राजीवसंवर्तिका-
संवर्तव्रतवृत्तयः कतिपये पीयूषभानोः कराः ।
अप्युच्चैर्धवलीभवत्सु गिरिषु क्षुब्धोऽयमुन्मज्जता
बिम्बेनेव तमोमयो निधिरपामह्नाय **फेनायते** ॥ 2256 ॥

फेनायते फेनमुद्गमति ।

२६७३ । **शब्दवैरकलहाभ्रकण्वमेघेभ्यः करणे** । (३. १. १७)

एभ्यः कर्मभ्यः करोत्यर्थे क्यङ् स्यात् । शब्दं करोति शब्दायते । पक्षे तत्करोतीति णिजपीष्यत इति न्यासः । शब्दयति ।

वा० । सुदिनदुर्दिननीहारेभ्यश्च । (1736 - 1737.)

सुदिनायते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1914. **शब्दायमानानि** शब्दं कुर्वाणानि । क्यङन्ताल्लटश्शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1214. **शब्दायमानं** शब्दं कुर्वाणम् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 91.

तामापतन्तीं सौमित्रिस्त्रिधाकृन्तच्छिलीमुखैः ।
अशब्दायन्त पश्यन्तस्ततः क्रुद्धो निशाचरः ॥ 2257 ॥

पश्यन्तः अशब्दायन्त शब्दं कृतवन्तः । क्यङन्ताल्लङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2237. शब्दायमानेषु शब्दं कुर्वाणेषु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 276. वैरायमाणेभ्यः वैरं कुर्वाणेभ्यः । क्यङि शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 366. वैरायते वैरं करोति । क्यङ् ।

माघे—II. 115.

सविशेषं सुते पाण्डोर्भक्तिं भवति तन्वति ।
वैरायितारस्तरलाः स्वयं मत्सरिणः परे ॥ 2258 ॥

परे शत्रवः स्वयमेव वैरायितारो वैरं कर्तारः । क्यङन्तात्कर्तरि लुट् ।
अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1980. कलहायमानान् युद्धं कुर्वाणान् ।
अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1736. कलहायन्ते कलहं कुर्वन्ति । क्यङ् ।

अनर्घराघवे—V. 23.

ग—वत्स लक्ष्मण ! दुरात्मना दनुकबन्धेन कलहायमानो वयस्यस्ते गुह इव श्रूयते । बहुच्छलानि रक्षांसि । तत्त्वरितमभ्युपपद्यस्व ॥ 2259 ॥

कलहायमानो युद्धं कुर्वन् ।

अनर्घराघवे—III. 10.

लुम्पन्नदृष्टजामातृसम्पदां शुचमद्य नः ।
त्वदागमनजन्मायमानन्दस्सुदिनायते ॥ 2260 ॥

आनन्दो नस्सुदिनायते सुदिनं करोति । अनेन क्यङ् ।

२६७४ । सुखादिभ्यः कर्तृवेदनायाम् । (३. १. १८)

सुखादिभ्यः कर्मभ्यो वेदनायामर्थे क्यङ् स्यात् । सुखादिः—३. ३.

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2241. सर्वो जनो दुःखायते दुःखमनुभवति । स एक एव सुखायते सुखमनुभवति । उभयत्रापि क्यङ् ।

चम्पूरामायणे—IV. 12.

अयमसुखयदेवं देव धीमान् हनूमान्
रिपुरिति भवतोऽपि त्रस्तमस्तौजसं माम् ।
दवहुतवहधूमस्तोम इत्यम्बुवाहा-
च्चकितमिव मयूरं मारुतो वारिशीतः ॥ 2261 ॥

हनूमान्मामसुखयत् ।

२६७५ । नमोवरिवश्चित्रङः क्यच् । (३. १. १९)

करणे इत्यनुवृत्तेः क्रियाविशेषे पूजायां परिचर्यायामाश्चर्ये च । नमस्यति देवान् । पूजयतीत्यर्थः । वरिवस्यति गुरून् । शुश्रूषत इत्यर्थः । चित्रीयते । विस्मयत इत्यर्थः । विस्मापयत इत्यन्ये ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2251. अमरास्ते बन्धून् नो **नमस्यन्ति** । न **वरिवस्यन्ति** न परिचरन्ति । क्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो 2120. घनोदयाश्चित्र**वीयन्ते** । चित्रङ आश्चर्ये । क्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 217. **नमस्यन्तं** प्रणमन्तम् । क्यचि लटः शत्रादेशः ।

चम्पूरामायणे—V. 47.

सोऽपि प्लवङ्गमभिवीक्ष्य समीरपुत्रं
चित्रीयमाणहृदयः पिशिताशनेन्द्रः ।
कैलासशैलचलनागसि शापदायी
नन्दीश्वरस्स्वयमुपागत इत्यमंस्त ॥ 2262 ॥

चित्रीयमाणहृदयः ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 51.

अम्मीनवरिवस्यंश्च तेऽनमस्यंश्च शङ्करम् ।
द्विजानप्रीणयञ्शान्त्यै यातुधाना भवद्विधः ॥ 2263 ॥

ते अग्नीनवरिवस्यन् परिचारितवन्तः । वरिवसः परिचर्यायां क्यच् । तदन्ताल्लङ् । शङ्करं अनमस्यन् पूजितवन्तः । नमसः पूजायां क्यच् । तदन्ताल्लङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो 2201. रामः शस्त्रौघैः अचित्रीयत आश्चर्यीभूतः । चित्रङ आश्चर्ये क्यच् । तदन्ताल्लङ् ।

नैषधे—VI. 97.

> वर्षेषु यद्भारतमार्यधुर्याः स्तुवन्ति गार्हस्थ्यमिवाश्रमेषु ।
> तत्रास्मि पत्युर्वरिवस्ययाहं शर्मोर्मिकिम्मीरितधर्मलिप्सुः ॥ 2264 ॥

वरिवस्यया शुश्रूषया । 'वरिवस्या तु शुश्रूषा' II. vii. 35. इत्यमरः । वरिवस्यतेः क्यजन्तात् 'अ प्रत्ययात्' (सू. 3279) इत्यकारप्रत्यये टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 367. वरिवस्यत परिचरत । लोट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो 1480. चित्रीयमाणश्रीत्रीभवन् । चित्रङ आश्चर्ये । क्यचि शानच् ।

२६७६ । पुच्छभाण्डचीवराण्णिङ् । (३. १. २०)

वा० । पुच्छादुदसने व्यसने पर्यसने च । (1746.)

विविधं विरुद्धं वोत्क्षेपणं व्यसनम् । उत्पुच्छयते । विपुच्छयते । परिपुच्छयते ।

वा० । भाण्डात्समाचयने । (1744.)

संभाण्डयते भाण्डानि समाचिनोति । राशीकरोतीत्यर्थः ।

वा० । चीवरादार्जने परिधाने च । (1745.)

सञ्चीवरयते भिक्षुः । चीवराण्यर्जयति परिधत्ते वेत्यर्थः ।

अनर्घराघवे—VI. 1.

> दग्धाः प्रदीप्तपावकपरिचयपिण्डस्थहेमवेश्मानः ।
> क्षणमुत्पुच्छयमाने हनुमति लङ्कापुरोद्देशाः ॥ 2265 ॥

हनुमत्युत्पुच्छयमाने पुच्छमुत्क्षिपति सति । णिङ् ।

अनर्घराघवे—VI. 39.

दशमुखशरपीडितापगानो-
घमपरिपुच्छयमानवानराणि ।
सरभसमभिसान्त्वयन्बलानि
द्विपममियोधयति प्लवङ्गराजः ॥ 2266 ॥

परिपुच्छयमानः पुच्छं पर्यस्यन् । इतस्ततो नयन्नित्यर्थः । णिङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1321. मात्राः कमण्डल्वादिकं सम्भाण्डच्य समाचित्य । राशीकृत्येत्यर्थः । अनेन णिङ् ।

अनर्घराघवे—II. 68.

प्रत्यासन्नतुषारदीधितिकरक्लिश्यत्तमोवल्लरी-
वल्याभिर्मृगधूपवल्लिभिरमी संमीलितव्यञ्जनाः ।
श्वःसञ्चीवरयिष्यमाणवटुकन्याधूतशुष्यत्त्वचो
निद्राणातिथयस्तपोधनगृहाः कुर्वन्ति नः कौतुकम् ॥ 2267 ॥

सञ्चीवरयिष्यमाणाः परिधास्यमानाः । परिधानार्थे णिङ् ।

२६७७ । मुण्डमिश्रश्लक्ष्णलवणव्रतवस्त्रहलकलकृततूस्तेभ्यो णिच् । (३. १. २१)

कृञर्थे । मुण्डं करोति मुण्डयति ।

वा० । व्रताद्भोजनतन्निवृत्त्योः । (5060.)

पयः शूद्रान्नं वा व्रतयति ।

वा० । वस्त्रात्समाच्छादने । (5061.)

संवस्त्रयति ।

वा० । हल्यादिभ्यो ग्रहणे । (5062.)

वा० । हलिकल्योरदन्तत्वं च निपात्यते । (1747.)

हलिं कलिं वा गृह्णाति हलयति कलयति । महद्धलं हलिः । कृतं गृह्णाति कृतयति । तूस्तानि विहन्ति वितूस्तयति । तूस्तं केशा इत्येके । जटीभूताः केशा इत्यन्ये । पापमित्यपरे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1321. वस्त्रे संवस्त्र्य समाच्छाद्य । अनेन णिच् । तदन्तात् क्त्वो ल्यप् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 54.

अदिहंश्चन्दनैः शुभ्रैर्विचित्रं समवस्त्रयन् ।
अधारयन्स्रजः कान्ता वर्म चान्ये दधुर्द्रुतम् ॥ 2268 ॥

विचित्रं शोभनं समवस्त्रयन् आच्छादितवन्तः । पूर्ववत् णिचि लङ् ।

॥ इति नामधातुप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ कण्ड्वादिप्रकरणम् ॥

—:o※o:—

२६७८ । कण्ड्वादिभ्यो यक् । (३. १. २७)

एभ्यो धातुभ्यो नित्यं यक् स्यात्स्वार्थे । कण्ड्वादिः—३. ४.

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2008. वल्गूयन्तीं मनो हरन्तीम् । न मन्तूयति न कुप्यति । नेर्ष्यतीत्यर्थः । उभयत्र धातोः कण्ड्वादित्वाद्यक् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 31.

मन्तूयिष्यति यक्षेन्द्रो **वल्गूयिष्यति** नो यमः ।
ग्लास्यन्त्यपतिपुत्राश्च वने वानरयोषितः ॥ 2269 ॥

यक्षेन्द्रो दाशरथिमापन्नं श्रुत्वा **मन्तूयिष्यति** दुर्मना भविष्यति । यमश्च न **वल्गूयिष्यति** हृष्टमना न भविष्यति । मन्तुवल्गुशब्दाभ्यां कण्ड्वादिभ्यो यक् । तदन्ताल्लृट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 392. पार्थश्चित्राङ्गदया सह **सुखयन्** सुखमनुभवन् । सुखयतेः कण्ड्वादेर्यगन्ताल्लटः शत्रादेशः ।

रघुवंशे—II. 37.

कण्डूयमानेन कटं कदाचि-
द्वन्यद्विपेनोन्मथिता त्वगस्य ।
अथैनमद्रेस्तनया शुशोच
सेनान्यमालीढमिवासुरास्त्रैः ॥ 2270 ॥

कण्डूयमानेन ।

॥ इति कण्ड्वादिप्रकरणम् ॥

—o※o—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथात्मनेपदप्रकरणम् ॥

—:०:—

'अनुदात्तङित आत्मनेपदम्' (सू. 2157)। आस्ते। शेते। 'म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च' (सू. 2538)। म्रियते। 'भीस्म्योर्हेतुभये' (सू. 2594)। भीषयते। 'लियः सम्माननशालीनीकरणयोश्च' (सू. 2592)। लापयते। 'स्वरितञितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले' (सू. 2158)। गूहमानः 'अभिवादिदृशोः' (वा. 1114. सू. 541)। अभिवादयते। 'शदेः शितः' (सू. 2362)। शीयते।

२६७९। भावकर्मणोः। (१. ३. १३)

इत्यात्मनेपदम्। बभूवे। अनुबभूवे।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 933. हनुमतार्केणेव **अभायत** अदीप्यत। तेन **गम्यमानम्**। कर्मणि शानच्। भातेर्गमेश्च क्रमात् भावकर्मणेरात्मनेपदम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 291. मया **किमास्यते** किमर्थं स्थीयते। आसेर्भावे लट्।

माघे—XX. 79.

श्रिया जुष्टं दिव्यैस्सपटहरवैरन्वितं पुष्पवर्षै-
र्वपुष्टश्चैद्यस्य क्षणमृषिगणैः **स्तूयमानं** निरीय।
प्रकाशेनाकाशे दिनकरकरान्विक्षिपद्विस्मिताक्षै-
र्नरेन्द्रैरौपेन्द्रं वपुरथ विशद्धाम **वीक्षाम्बभूवे** ॥ 2271 ॥

ऋषिगणैः **स्तूयमानम्**। कर्मणि शानच्। चैद्यस्य धाम तेजः नरेन्द्रैर्वी**क्षांबभूवे** वीक्षितम्। ईक्षतेः कर्मणि लिट्। अनेनात्मनेपदम्।

२६८०। कर्तरि कर्मव्यतिहारे। (१. ३. १४)

क्रियाविनिमये द्योत्ये कर्तर्यात्मनेपदं स्यात्। व्यतिलुनीते।

२६८१ । न गतिहिंसार्थेभ्यः । (१. ३. १५)

भट्टिकाव्ये—VIII. 3.

वियति व्यत्यतन्वातां मूर्ती हरिपयोनिधी ।
व्यत्यैतां चोत्तमं मार्गमर्केन्द्रेन्दुनिषेवितम् ॥ 2272 ॥

हरिपयोनिधी हनूमत्सागरौ वियति मूर्ती शरीरे **व्यत्यतन्वाताम्** मिथो मत्सराद्व्यतिहारेणावर्धयतामित्यर्थः । तनोतेर्लङि अनेन तङ् । परस्परकरणं कर्मव्यतिहारः । मार्गं **व्यत्यैतां** अन्योन्यमत्यक्रामताम् । इणो गत्यर्थात्कर्मव्यतिहारे लङि तसस्तामादेशः । अनेन निषेधान्न तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 4.

व्यतिजिग्ये समुद्रोऽपि न धैर्यं तस्य गच्छतः ।
व्यत्यगच्छच्च न गतं प्रचण्डोऽपि प्रभञ्जनः ॥ 2273 ॥

गच्छतः तद्गतिप्रतिबन्धाय वर्धमानमात्मानं विजित्य लङ्घयतस्तस्य मारुतेर्धैर्यमुत्साहं समुद्रोऽपि न **व्यतिजिग्ये** । स्वजयिनं तं प्रतिजेतुं न शशाकेत्यर्थः । जयतेर्लिट् । अनेन तङ् । गच्छतः आत्मानमतीत्य धावतस्तस्य गतं गतिं प्रचण्डः प्रभञ्जनोऽपि न व्यत्यगच्छत् न व्यतिचक्राम । अनेन प्रतिषेधात् कर्मव्यतिहारेऽपि न गमेरात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 5.

व्यतिघ्नतीं व्यतिघ्नन्स राक्षसीं पवनात्मजः ।
जघानाविश्य वदनं निर्याभित्त्वोदरं द्रुतम् ॥ 2274 ॥

स पवनात्मजो **व्यतिघ्नन्तीं** घाते घातं कुर्वतीम् । व्यतिपूर्वात् हन्तेः शतरि ङीप् । व्यतिशब्दः कर्मव्यतिहारद्योतनार्थः । राक्षसीं समुद्रादुत्थितां काञ्चन नक्तञ्चरीं **व्यतिघ्नन्** स्वयमपि घाते घ्नन्नेव । पूर्ववत् शतृ । अनेन निषेधादुभयत्र कर्मव्यतिहारेऽपि नात्मनेपदम् ।

अनर्घराघवे—III. 17.

स्मरन्ति लोकार्थममी किल श्रुती-
रिति प्रतिष्ठामधिगन्तुमीश्महे ।
परं यदेषां पुनरस्ति वैभवं
तदेत एव व्यतिविद्रते यदि ॥ 2275 ॥

व्यतिविद्रते अन्योन्यं जानन्ति । विद ज्ञाने इत्यस्मात् व्यतिपूर्वात् 'कर्तरि कर्मव्यतिहारे' (सू. 2680) इति तङ् । 'वेत्तेर्विभाषा' (सू. 2701) इति रुट् ।

२६८२ । इतरेतरान्योन्योपपदाच्च । (१. ३. १६)

वा० । परस्परोपपदाच्चेति वक्तव्यम् । (900.)

इतरेतरस्य अन्योन्यस्य परस्परस्य वा व्यतिलुनन्ति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1722. उदन्वान् प्रेयुषी निशाचरी च अन्योन्यमन्योन्यस्य शब्दान् शब्दैस्सह व्यतियुतः स मिश्रीकुरुतः स । यु मिश्रण इति धातोः 'लट् स्मे' (सू. 2778.) इति भूते लट् । अत्रापि कर्मव्यतिहारे आत्मनेपदस्य अनेन प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1947. इमाः अन्योन्येषां दानोद्भेदान् करादिमदस्थानानि पुष्करैरामृशन्तः प्रायुध्यन्त युद्धं चक्रुः । कर्तरि लङ् । अनुदात्तेत्वलक्षणोऽत्र तङ् ।

२६८३ । नेर्विशः । (१. ३. १७)

आत्मनेपदम् । निविशते ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 7.

न्यविक्षत महाग्राहसङ्कुलं मकरालयम् ।
सैका बहूनां कुर्वाणा नक्राणां स्वाशितंभवम् ॥ 2276 ॥

सा राक्षसी मकरालयं न्यविक्षत प्राविक्षत् । विशेर्लुङि अनेनात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 274. त्वं मे मनः कर्म अभिन्यविक्षथाः । मनसि निविष्टासीत्यर्थः । अभिनिपूर्वाद्विशेर्लुङ् । अनेन तङ् । 'अभिनिविशश्च' (सू. 543) इत्याधारस्य मनसः कर्मत्वम् ।

माघे—I. 19.

स काञ्चने यत्र मुनेरनुज्ञया
नवाम्बुदश्यामतनुर्न्यविक्षत ।
जिगाय जम्बूजनितश्रियः श्रियं
सुमेरुशृङ्गस्य तदा तदासनम् ॥ 2277 ॥

स हरिर्यत्रासने । 'अभिनिविशश्च' (सू. 543) इत्यस्य वैकल्पिकत्वात् अत्र सप्तमी । पूर्वस्मिन् मकरालयमिति कर्म । न्यविक्षत उपविष्टवान् । अनेनात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1733. सुग्रीवः किष्किन्धाद्रिं न्यविशत प्राविशत् । तङ् ।

रघुवंशे—XII. 38.

इत्युक्त्वा मैथिलीं भर्तुरङ्के निविशतीं भयात् ।
रूपं शूर्पणखा नाम्नस्सदृशं प्रत्यपद्यत ॥ 2278 ॥

भयाद्भर्तुरङ्के निविशतीम् आलिङ्गन्तीम् । [1]अत्र परस्मैपदं चिन्त्यम् ।

२६८४ । परिव्यवेभ्यः क्रियः । (१. ३. १८)

अकर्त्रभिप्रायार्थमिदम् । परिक्रीणीते, विक्रीणीते, अवक्रीणीते ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 8.

कृतेनोपकृतं वायोः परिक्रीणानमुत्थितम् ।
पित्रा संरक्षितं शक्रात् स मैनाकाद्रिमैक्षत ॥ 2279 ॥

वायोरुपकृतम् । कृतेन प्रत्युपकारेण विश्रमदानरूपेण परिक्रीणानं विनिमिन्वन्तम् । उपकारस्य प्रत्युपकारं कुर्वाणमित्यर्थः । क्रीणातेरात्मनेपदम् ।

---

1 निर्विशतीमिति पाठपक्षे नेयमनुपपत्तिः ।

२६८५ । विपराभ्यां जेः । (१. ३. १९)

विजयते । पराजयते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 411. खमाकाशम् । द्वितीया । **पराजयमानः** परिभवन् । आच्छादयन्नित्यर्थः । आत्मनेपदम् । शानच् । वैरिणं रावणम् । द्वितीया । **विजेषिष्ठाः** विजयस्व । विपूर्वाज्जयतेराशीर्लिङ् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 410. रावणस्य प्रीतेः **पराजयमानां** पराङ्मुखीभवन्तीम् । प्रीतिमसहमानामित्यर्थः । 'पराजेरसोढः' (सू. 589) इति प्रीतेरपादानत्वम् । अनेनात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 849. स दशरथः षड्वर्गं **व्यजेष्ट** विजितवान् । आत्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 69.

> वर्धते ते तपो भीरु **व्यजेष्ठा** विघ्ननायकान् ।
> **अजैषीः** कामसंमोहौ संप्राप्था विनयेन वा ॥ 2280 ॥

विघ्ननायकान् **व्यजेष्ठाः** जितवत्यसि । लुङ् । तङ् । कामसंमोहौ **अजैषीः** जितवत्यसि कच्चित् । न तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 13.

> मरिष्यामि **विजेष्ये** वा हताश्चेत्तनया मम ।
> हनिष्यामि रिपूंस्तूर्णं न जीविष्यामि दुःखितः ॥ 2281 ॥

शत्रून् **विजेष्ये** । तङ् ।

माघे—XIV. 31.

> प्राशुराशु हवनीयमत्र यत्तेन दीर्घममरत्वमध्यगुः ।
> उद्धतानधिकमेधितौजसो दानवांश्च विबुधा **विजिग्यिरे** ॥ 2282 ॥

विबुधा दानवान् **विजिग्यिरे** जितवन्तः । कर्तरि लिट् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1517. सैनिका विपक्षं **व्यजिगीषन्त** जेतुमैच्छन् 'पूर्ववत्सनः' (सू. 2734) इत्यात्मनेपदम् ।

किरातार्जुनीये—XII. 30.

विजिगीषते यदि जगन्ति युगपदथ सञ्जिहीर्षति ।
प्राप्तुमभवमभिवाञ्छति वा वयमस्य नो विषहितुं क्षमा रुचः ॥ 2283 ॥

पुरुषो जगन्ति विजिगीषते विजेतुमिच्छति । विपूर्वाज्जयतेस्सन्नन्ताल्लट् । पूर्ववदात्मनेपदम् ।

२६८६ । आङो दोऽनास्यविहरणे । (१. ३. २०)

आङ्पूर्वाद्ददातेर्मुखविकसनादन्यत्रार्थे वर्तमानादात्मनेपदं स्यात् । विद्यामादत्ते। अनास्य इति किम् ? मुखं व्याददाति । आस्यग्रहणमविवक्षितम् । विपादिकां व्याददाति । 'पादस्फोटो विपादिका' II. vi. 52. इत्यमरः । नदी कूलं व्याददाति वा । पराङ्गकर्मकान्न निषेधः । व्याददते पिपीलिकाः पतङ्गस्य मुखम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 10.

फलान्यादत्स्व चित्राणि परिक्रीडस्व सानुषु ।
साध्वनुक्रीडमानानि पश्यन् वृन्दानि पक्षिणाम् ॥ 2284 ॥

फलान्यादत्स्व गृहाण । आङ्पूर्वाद्ददातेर्लोट् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2085. बाणानाददिरे गृहीतवन्तः । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 80.

रणे चिक्रीड धूम्राक्षस्तं ततर्जानिलात्मजः ।
आददे च शिलां साश्वं पिपेषास्य रथं तथा ॥ 2285 ॥

अनिलात्मजः शिलामाददे गृहीतवान् । तङ् ।

अनर्घराघवे—II. 54.

निर्मज्जच्चक्षुरन्तर्भ्रमदतिकपिशक्रूरतारानरास्थि-
ग्रन्थिं दन्तान्तरालग्रथितमविरतं जिह्वया घट्टयन्ती ।
ध्वान्तेऽपि व्यात्तवक्त्रज्वरदनलशिखाजर्जरैर्व्यक्तकर्मा
निर्मान्ती गृध्ररौद्रीं दिवमुपरि परिक्रीडते ताटकेयम् ॥ 2286 ॥

व्यात्तं विस्तीर्णं वस्त्रम् । अनास्यविहरणे इति निषेधात् व्याङ्पूर्वाद्ददातेः परस्मैपदम् । कर्मणि क्तः ।

किरातार्जुनीये—XVI. 16.

उज्झत्सु संहार इवास्तसङ्ख्य-
महाय तेजस्विषु जीवितानि ।
लोकत्रयास्वादनलोलजिह्वं
न व्याददात्याननमत्र मृत्युः ॥ 2287 ॥

मृत्युः आननं न व्याददाति न विवृणोति । निषेधात्परस्मैपदम् ।

माघे—XVIII. 78.

कव्यात्पूगैः पुष्कराण्यानकानां
प्रत्याशाभिर्मेदसो दारितानि ।
आभीलानि प्राणिनः प्रत्यवस्यन्
कालो नूनं व्याददावाननानि ॥ 2288 ॥

पुष्कराण्येव आननानि मृत्युर्व्याददौ । परस्मैपदम् ।

२६८७ । क्रीडोऽनुसंपरिभ्यश्च । (१. ३. २१)

चादाङः । अनुक्रीडते । सङ्क्रीडते । परिक्रीडते । आक्रीडते । अनोः कर्मप्रवचनीयान्न । माणवकमनुक्रीडति । तेन सहेत्यर्थः ।

वा० । समोऽकूजने । (904.)

संक्रीडते । कूजने तु संक्रीडति चक्रम् ।

वा० । शिक्षेर्जिज्ञासायाम् । (906.)

धनुषि शिक्षते ।

वा० । आशिषि नाथः (910.)

सर्पिषो नाथते । 'आशिषि नाथः' (सू. 616) इति तु कर्मणि षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2284. सानुषु अनुक्रीडमाणानां विहरतां पक्षिणां बृन्दानि पश्यन् परिक्रीडस्व विहर । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2286. परिक्रीडते ताटकेयम् । तङ् ।

मेघसन्देशे—II. 4.

मन्दाकिन्याः सलिलशिशिरैस्सेव्यमाना मरुद्भि-
मन्दाराणामनुतटरुहां छायया वारितोष्णाः ।
अन्वेष्टव्यैः कनकसिकतामुष्टिनिक्षेपगूढैः
सङ्क्रीडन्ते मणिभिरमरप्रार्थिता यत्र कन्याः ॥ 2289 ॥

यत्रालकायां कन्याः संक्रीडन्ते । तङ् ।

चम्पूभारते—VII. 59.

ग—अथ तथेत्यभ्युपगम्य क्षतजपङ्कारुणितनेमिरेखैर्द्विपदोत्पातिकालातचक्रैरिव परिभ्रमद्भिश्चक्रैस्संक्रीडता शताङ्गेन पथि गच्छन् अग्रेसरघोटकखुरपुटकुट्टनत्रुटित-धरणीतलोच्चलितरजोभाराक्रमणविनम्रीकृतपक्ष्मणापि कुरुकुलजेत्रोऽयमिति विस्मयचल-विस्तारितेन चक्षुषा बृहन्नलामप्यनादृत्य मुहुर्मुहुरापिबद्भिः पौरैरनुगम्यमानोऽयमुत्तरो नलकूबर इवालकां स्वां नगरीं प्रविश्य परस्परोपमर्दनद्विगुणितवन्दिवादित्रघोषेण महता राजमार्गेणोपलक्षितः पितुस्सभामभिजगाम ॥ 2290 ॥

संक्रीडता कूजता । अकूजन इति निषेधात्परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1500 संक्रीडद्भिः शताङ्गैः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1076. संक्रीडन्ती सङ्घर्षात्कूजन्ती । अकूजन इति वचनात् कूजनेऽनेन नात्मनेपदम् ।

नैषधे—III. 50.

विधिं वधूसृष्टिमपृच्छमेव
तद्यानयुग्यो नलकेलियोग्याम् ।
त्वन्नामवर्णा इव कर्णपीता
मयास्य संक्रीडति चक्रचक्रे ॥ 2291 ॥

चक्रचक्रे संक्रीडति सति कूजति सति । कूजने परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 490. हे वैदेहि धृत्या नाथस्व आशास्व । धैर्यमवलम्बस्वेत्यर्थः । 'आशिषि नाथः' (सू. 616) इति कर्मणि शेषे षष्ठी । अत्र 'आशिषि नाथः' इत्युपसङ्ख्यानात्तङ् ।

२६८८ । अपाच्चतुष्पाच्छकुनिष्वालेखने । (६. १. १४२)

अपात्किरतेस्सुट् स्यात् ।

वा० । सुडपि हर्षादिष्वेव वक्तव्यः । (3706.)

वा० । किरतेर्हर्षजीविकाकुलायकरणेष्विति वाच्यम् । (907.)

अपस्किरते वृषो हृष्टः, कुक्कुटो भक्षार्थी, श्वा आश्रयार्थी च ।

वा० । आङि नुप्रच्छ्योः । (909.)

आनुते । आपृच्छते ।

वा० । शप उपालम्भे । (911.)

तङ् । 'श्लाघह्नुङ्' (सू. 572) इति चतुर्थी । कृष्णाय शपते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 251. अपस्किरमाणैः विष्किरैः शकुनिभिः भक्षार्थिभिः । आलेखने सुट् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1095. महोक्षाश्चतुष्पादः सरितां रोधांसि अपचस्करिरे आलिलिखुः । हर्षादित्यर्थः । सुट् । तङ् ।

माघे—XII. 74.

तीर्त्वा जवेनैव नितान्तदुस्तरां
नदीं प्रतिज्ञामिव तां गरीयसीम् ।
शृङ्गैरपस्कीर्णमहत्तटीभुवा-
मशोभतोच्चैर्नदितं ककुद्मताम् ॥ 2292 ॥

शृङ्गैरपस्कीर्णा आलेखिताः । 'अपाच्चतुष्पात्' (सू. 2688) इति सुट् । आत्मनेपदात् कर्मणि क्तः ।

अनर्घराघवे—V. 11.

भुजविटपमदेन व्यर्थमन्धम्भविष्णु-
धिगपसरसि चौरंकारमाक्रुश्यमानः ।
त्वदुरसि विदधातु स्वामपस्कारकेलिं
कुटिलकरजकोटिक्रूरकर्मा जटायुः ॥ 2293 ॥

नखैर्विदारणमपस्कारः । जटायुः शकुनिः हर्षात् । अनायासादिति यावत् । सुट् । आत्मनेपदाद्धस् ।

अनर्घराघवे—V. 17.

भग्नोऽयं कथमस्ति रावणरथस्तातेन वज्राङ्कुर-
क्रूरापस्किरमाणभङ्गुरनखत्रोटित्रुटद्बन्धनः ।
हा सीरध्वजराजपुत्रि स तदा दृष्टस्त्वया धन्यया
पक्षीन्द्रो दशकण्ठकुञ्जरशिरस्सञ्चारिपञ्चाननः ॥ 2294 ॥

तातेन जटायुषा शकुनिना वज्राग्रवत्क्रूरे अपस्किरमाणे विदारयन्त्यौ नखत्रोटी । तङ् । सुट् ।

रघुवंशे—II. 10.

मरुत्प्रयुक्ताश्च मरुत्सखाभं
तमर्च्यमारादभिवर्तमानम् ।
अवाकिरन् बाललताः प्रसूनै-
राचारलाजैरिव पौरकन्याः ॥ 2295 ॥

बाललताः प्रसूनैः आचारलाजैः पौरकन्या इव अवाकिरन् । अत्र सुट् तङ् च न ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2067. पतत्रिणो हनूमन्तं आनुवाना धन्योऽसीति स्तुवाना इव । नु स्तुताविति धातोः ‘ आङि नुप्रच्छ्योः ’ इत्युपसङ्ख्यानादात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 63.

समीहे मर्तुमानर्चे तेन वाचाखिलं बलम् ।
आपपृच्छे च सुग्रीवं स्वं देशं विससर्ज च ॥ 2296 ॥

सुग्रीवमापपृच्छे । तङ् ।

माघे—XI. 38.

कृतगुरुतरहारच्छेदमालिङ्ग्य पत्यौ
परिशिथिलितगात्रे गन्तुमापृच्छमाने ।
विगलितनवमुक्तास्थूलबाष्पाम्बुबिन्दुः
स्तनयुगमबलायास्तत्क्षणं रोदितीव ॥ 2297 ॥

भर्तरि गन्तुमापृच्छमाने सति । तङ् ।

मेघसन्देशे—I. 12.

आपृच्छस्व प्रियसखममुं तुङ्गमालिङ्ग्य शैलं
वन्द्यैः पुंसां रघुपतिपदैरङ्कितं मेखलासु ।
काले काले भवति भवतो यस्य संयोगमेत्य
स्नेहव्यक्तिश्चिरविरहजं मुञ्चतो बाष्पमुष्णम् ॥ 2298 ॥

चित्रकूटाद्रिमालिङ्ग्य आपृच्छस्व । 'आनन्दनसभाजने । आप्रच्छनम्' III. ii. 7. इत्यमरः । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 348. कामिनस्ताभ्यो योषिद्भ्यः । 'श्लाघ' (सू. 572) इति चतुर्थी । अशप्सत न मे त्वदन्या प्रियास्तीति तदीयशरीरस्पर्शनेन शपथं चक्रुः । 'शप उपालम्भे' इत्यात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1413. असौ भरतः शपथानशप्यत् । अत्र न तङ् । न च चतुर्थी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2157. असौ राक्षसी पर्यशाप्सीत् आक्रुष्टवती । 'शप उपालम्भे' इति तङ् न भवति । उपालम्भो हि वाचा शरीरस्पर्शनम् । अत एव 'श्लाघ' (सू. 572) इति चतुर्थ्यपि न ।

२६८९ । समवप्रविभ्यः स्थः । (१. ३. २२)

आत्मनेपदम् । संतिष्ठते, अवतिष्ठते, प्रतिष्ठते, वितिष्ठते ।

चम्पूरामायणे— II. 20.

सत्योद्यां गिरमिह निर्वहस्व मा वा
सन्मानं भुवि न सहेय राममातुः ।
संस्थास्ये विषमुपभुज्य पश्यतस्ते
सत्राहं त्यजसि न चेत्प्रवर्तमानम् ॥ 2299 ॥

विषमुपभुज्य संस्थास्ये मरिष्यामि । सम्पूर्वात्तिष्ठतेस्तङ् ।

चम्पूरामायणे— IV. 10.

ग— पुरैकदा वालिनमननुभुजबलमखिलकुलाचलचालनचतुरं चतुरर्णवलङ्घनजङ्घालं दुन्दुभिर्नाम वृन्दारकारिर्लुलायकायः परिभूय समरे समतिष्ठत ॥ 2300 ॥

दुन्दुभिः समतिष्ठत अम्रियत ।

माघे— II. 34.

विपक्षमखिलीकृत्य प्रतिष्ठा खलु दुर्लभा ।
अनीत्वा पङ्कतां धूलिमुदकं नावतिष्ठते ॥ 2301 ॥

उदकं नावतिष्ठते । अवपूर्वात्तिष्ठतेस्तङ् ।

भट्टिकाव्ये— XVIII. 4.

भजन्ति विपदस्तूर्णमतिक्रामन्ति सम्पदः ।
तान्मदान्नावतिष्ठन्ते ये मते न्यायवादिनाम् ॥ 2302 ॥

ये मदात् न्यायवादिनां मते नावतिष्ठन्ते । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये— VIII. 11.

क्षणं भद्रावतिष्ठस्व ततः प्रस्थास्यसे पुनः ।
न तत्संस्थास्यते कार्यं दक्षेणोरीकृतं त्वया ॥ 2303 ॥

क्षणमवतिष्ठस्व ततः प्रस्थास्यसे यास्यसि । कार्यं न संस्थास्यते । अपि तु निष्पत्स्यत एवेत्यर्थः । सर्वत्र तङ् ।

भट्टिकाव्ये—III. 12.

प्रस्थास्यमानावुपसेदुषस्तौ
शोशुच्यमानानिदमूचतुस्तान् ।
किं शोचतेहाभ्युदये बतास्मान्
नियोगलाभेन पितुः कृतार्थान् ॥ 2304 ॥

प्रस्थास्यमानौ प्रयास्यन्तौ । शानच् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 44.

तस्याग्न्यम्बुक्रियां कृत्वा **प्रतस्थाते** पुनर्वनम् ।
विषाद्मीयिवांसौ तौ विचिन्वानावितस्ततः ॥ 2305 ॥

रामलक्ष्मणौ वनं प्रति **प्रतस्थाते** । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1518. रामः **प्रतस्थे** गन्तुं प्रवृत्तः । तङ् ।

माघे—XIX. 80.

धूतधौतासयः प्रष्ठा **प्रातिष्ठन्त** क्षमाभृताम् ।
शौर्यानुरागनिकषः सा हि वेलानुजीविनाम् ॥ 2306 ॥

प्रष्ठाः अग्रेसराः **प्रातिष्ठन्त** प्रस्थिताः । तङ् ।

माघे—XIII. 47.

अकृतस्वसद्मगमनादरः क्षणं
लिपिकर्मनिर्मित इव **व्यतिष्ठत** ।
गतमच्युतेन सह शून्यतां गतः
प्रतिपालयन्मन इवाङ्गनाजनः ॥ 2307 ॥

अङ्गनाजनः क्षणं **व्यतिष्ठत** आस्ते । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 993. **वितिष्ठमानम्** । शानच् ।

वा० । आङः प्रतिज्ञायामुपसङ्ख्यानम् । (912)

शब्दं नित्यमातिष्ठते । नित्यत्वेन प्रतिजानीत इत्यर्थः ।

अनर्घराघवे—V. 38.

ग.—तौ चास्माकं तत्र विहारिषु निशाचरेषु पाटच्चरीं वृत्तिमातिष्ठमानौ भवद्भिः प्रतिकर्तव्यौ ॥ 2308 ॥

वृत्तिमातिष्ठमानौ स्वीकुर्वाणौ । शानच् ।

२६९० । प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्च । (१. ३. २३)

'श्लाघह्नुङ्' (सू. 572) इति चतुर्थी । गोपी कृष्णाय तिष्ठते । आशयं प्रकाशयतीत्यर्थः । तिष्ठतेऽस्मिन्निति स्थेयो विवादपदनिर्णेता । संशय्य कर्णादिषु तिष्ठते यः । कर्णादीन् निर्णेतृत्वेन आश्रयतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 349. असौ राक्षसी सौमित्रये । 'श्लाघह्नुङ्' (सू. 572) इति चतुर्थी । तस्यै स्वाभिप्रायं प्रकाशयन्ती स्थिता । तिष्ठतेः कर्मकर्तरि लिट् । प्रकाशने तङ् ।

चम्पूरामायणे—IV. 19.

क्षितिपतितनयानां हन्त गर्भेश्वराणां
किमु निरवधि मौग्ध्यं शौर्यवज्जन्मसिद्धम् ।
मम हृदि निरपाये वर्तमाने कवीन्द्रे
रघुवर यदमुष्मै तिष्ठसे चापपाणिः ॥ 2309 ॥

राम त्वममुष्मै तिष्ठसे आत्मानं प्रकाशयन् वर्तसे ।

चम्पूभारते—IV. 34.

एकेन यत्सुबलसूर्युगपद्गृहीतुम्
अक्षेण सर्वविषयान् नृपतेरशक्नोत् ।
अस्मात्परं जगति वाच्यतयाभ्युपेत्य
तिष्ठेत किं नु परमाद्भुतवाचकाय ॥ 2310 ॥

शकुनिः एकाक्षेण युधिष्ठिरस्य सर्वविषयान् युगपद्ग्रहीतुमशक्नोदिति यत् अस्मात्परमन्यत परमाद्भुतवाचकाय वाच्यतया अर्थत्वेनाभ्युपेत्य तिष्ठेत किं नु ! न तिष्ठेतेत्यर्थः । तङ् । चतुर्थी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1559. जनकतनया समाणा चेन्मह्यं न तिष्ठेत किम्? तिष्ठेतैवेत्यर्थः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1329. एतस्मै जम्भारये कस्तिष्ठेत क आत्मानं प्रकाशयेत्। अपि तु न कोऽपि। तङ्। चतुर्थी।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 350. हे प्राज्ञे नः प्रीतिस्त्वयि तिष्ठते सर्वकार्य-संशयेषु स्थेये निर्णेतरि त्वयि तिष्ठते। त्वद्वाक्ये वर्तत इत्यर्थः। इति वयं तुभ्यं तिष्ठामहे स्वाभिप्रायं प्रकाशयामः। उभयत्र आत्मनेपदम्।

किरातार्जुनीये—III. 14.

जहातु नैनं कथमर्थसिद्धिः संशय्य कर्णादिषु तिष्ठते यः।
असाधुयोगा हि जयान्तरायाः प्रमाथिनीनां विपदां पदानि ॥ 2311 ॥

धृतराष्ट्रः संशय्य सन्दिह्य कर्णादिषु तिष्ठते। कर्णादीन् दुर्मन्त्रिणः सन्दिग्धार्थेषु निर्णेतृत्वेनावलम्बत इत्यर्थः। स्थेयाख्यायामात्मनेपदम् ॥

२६९१। उदोऽनूर्ध्वकर्मणि। (१. ३. २४)

मुक्तावुत्तिष्ठते। अनूर्ध्वेति किम्? पीठादुत्तिष्ठति।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 350. मित्रार्थे मित्रप्रयोजने उत्तिष्ठमानमुद्युञ्जानम्। तङि शानच्।

माघे—XIV. 17.

इत्युदीरितगिरं नृपस्त्वयि
श्रेयसि स्थितवति स्थिरा मम।
सर्वसम्पदिति शौरिमुक्तवान्
उद्वहन्मुदमुदस्थित क्रतौ ॥ 2312 ॥

युधिष्ठिरः क्रतावुदस्थित क्रतुं कर्तुमुद्युक्तवान्। तिष्ठतेर्लुङ्। तङ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1588. उत्तिष्ठमानः वर्धमानः। शानच्।

किरातार्जुनीये—XI. 13.

अन्तकः पर्यवस्थाता जन्मिनस्सन्ततापदः ।
इति त्याज्ये भवे भव्यो मुक्तावुत्तिष्ठते जनः ॥ 2313 ॥

जनो मुक्तौ मोक्ष उत्तिष्ठते उद्युक्तो भवति । तङ् ।

माघे—II. 118.

इति विशकलितार्थामौद्धवीं वाचमेना-
मनुगतनयमार्गामर्गलां दुर्नयस्य ।
जनितमुदमुदस्थादुच्चकैरुच्छ्रितोरः-
स्थलनियतनिषण्णश्रीश्रुतां शुश्रुवान् सः ॥ 2314 ॥

स हरिः उदस्थात् आसनादुत्थितवान् । ऊर्ध्वकर्मणि परस्मैपदम् ।

माघे—XV. 59.

रभसादुदस्थुरथ युद्धमनुचितभियोऽभिलाषुकाः ।
सान्द्रमकुटकिरणोच्चलितस्फटिकांशवस्सदसि मेदिनीभृतः ॥ 2315 ॥

मेदिनीभृत उदस्थुः उत्थिताः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2089. अच्युतः पीठादुदतिष्ठत् । परस्मैपदम् ।

चम्पूरामायणे—V. 1.

ततो हनूमान् दशकण्ठनीतां
सीतां विचेतुं पथि चारणानाम् ।
महेन्द्रशैलस्य खगेन्द्रवेगः
प्रस्थादुदस्थात्प्रथमानवेगः ॥ 2316 ॥

हनूमान् महेन्द्रशैलस्य प्रस्थादुदस्थात् उत्थितः । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2061. रावणः आसनादुदस्थात् उत्थितः । ऊर्ध्वकर्मकत्वादात्मनेपदं न भवति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2014. वानरा उत्तस्थुः उत्थिताः । न तङ् ।

२६९२ । उपान्मन्त्रकरणे । (१. ३. २५)

आग्नेय्या आग्नीध्रमुपतिष्ठते ।

वा॰ । उपाद्देवपूजासङ्गतिकरणमित्रकरणपथिष्विति वाच्यम् । (914.)

आदित्यमुपतिष्ठते । कथं तर्हि उपतस्थे सरस्वतीति ? देवतात्वारोपात् । नृपस्य देवतांशत्वाद्वा । गङ्गा यमुनामुपतिष्ठते, उपश्लिष्यतीत्यर्थः । रथिकानुपतिष्ठते, मित्रीकरोतीत्यर्थः । पन्थाः स्रुघ्नमुपतिष्ठते । प्राप्नोतीत्यर्थः ।

वा॰ । वा लिप्सायामिति वक्तव्यम् । (919.)

भिक्षुकः प्रभुमुपतिष्ठते उपतिष्ठति वा । लिप्सयोपगच्छतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1695. ये द्विजास्सन्ध्यात्रयं मन्त्रैस्सूर्यमुपतिष्ठन्ते ।

रघुवंशे—XV. 76.

स्वरसंस्कारवत्यासौ पुत्राभ्यामथ सीतया ।
ऋचेवोदर्चिषं सूर्यं रामं मुनिरुपस्थितः ॥ 2317 ॥

असौ मुनिः स्वरसंस्कारवत्या ऋचा सूर्यमिवोपस्थितः । उपपूर्वात्तिष्ठतेः ' उपान्मन्त्रकरणे ' इत्यात्मनेपदात् क्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1539. सरस्वती स्तुतिभिः रघुमुपतस्थे देवताबुध्या पूजितवती ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1594. असौ दशरथः त्र्यम्बकादन्यं नोपास्थित नासेविष्ट । उपपूर्वात्तिष्ठतेर्लुङि देवपूजायामात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1798. सरस्वतीमुपतिष्ठे यजामि सङ्गतीकरोमि वा । तङ् ।

नैषधे—VI. 100.

प्रक्षीण एवायुषि कर्मकृष्टे नरान्न तिष्ठत्युपतिष्ठते यः ।
बुभुक्षते नाकमपथ्यकल्पं धीरस्तमापातसुखोन्मुखं कः ॥ 2318 ॥

उपतिष्ठते सङ्गच्छति । सङ्गतिकरणे तङ् ।

भट्टिकाव्ये—V. 68.

> सुकृतं प्रियकारी त्वं कं रहस्युपतिष्ठसे ।
> पुण्यकृच्चाटुकारस्ते किङ्करस्सुरतेषु कः ॥ 2319 ॥

हे सुभगे त्वं कं सुकृत**मुपतिष्ठसे** सङ्गच्छसि । 'समो गम्यृच्छि' (सू. 2699) इति अकर्मकात् सङ्गतिकरणे तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 42.

> मा वधिष्ठा जटायुं मां सीतां रामाहमैक्षिषि ।
> **उपास्थितैव**मुक्ते तं सखायं राघवः पितुः ॥ 2320 ॥

राघवो जटायुष**मुपास्थित** सङ्गतः । सङ्गतिकरणे तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 720. **उपास्थिषत** उपस्थिताः । तेन सङ्गता इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 871. निखिलान् तिथीन् पूर्णिमातिथिरतिथि**रुपतस्थे** । अतिथीभूय सङ्गतेत्यर्थः । सङ्गतिकरणे तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 955. पुष्पधन्वा शतमख**मुपतस्थे** सङ्गतवान् । सङ्गतिकरणे तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 23.

> यत्कृतेऽरीन् व्यगृह्णीम समुद्रमतराम च ।
> सा हतेति वदन्राम**मुपातिष्ठ**न्मरुत्सुतः ॥ 2321 ॥

मरुत्सुतो राम**मुपातिष्ठत्** । अत्र यमुना गङ्गामुपतिष्ठत इत्येवं सङ्गतिकरणमुपश्लेषो नास्तीति तङ् न भवति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1021. रक्षांसि गजेन्द्रै**रुपास्थुः** सेवामकार्षुः ।

अनर्घराघवे—II. 61.

अलमिष्ट्वा मखान्मूर्खाः खड्गधारेयमस्ति नः ।
अदवीयानयं पन्थाः स्वर्लोकमुपतिष्ठते ॥ 2322 ॥

अयं पन्थाः स्वर्लोकमुपतिष्ठते प्राप्नोतीत्यर्थः । पथि तङ् ।

चम्पूरामायणे—I. 53.

ग—इत्थं दाशरथिः कौशिकोत्पत्तिकथानिशमननिरायामयामिनीयामानुबन्धो बन्धूकस्तबकसुन्दरबन्धुरेण सन्ध्यारागेण प्राचीमुखेन शोणीकृतेन शोणाभिधानं दधानेन नदेन प्रवर्तितप्रत्यूषकृत्यः कृतनियमेन मुनिना सह गङ्गामुपतिष्ठमानेन पथा प्रातिष्ठत ॥ 2323 ॥

गङ्गामुपतिष्ठमानेन गङ्गां प्राप्नुवता पथा । शानच् ।

२६९३ । अकर्मकाच्च । (१. ३. २६)

उपातिष्ठतेरकर्मकात् आत्मनेपदं स्यात् । भोजनकाल उपतिष्ठते । सन्निहितो भवतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 973. हे वीर! अव्यग्रमुपतिष्ठस्व सन्निधत्स्व । आत्मनेपदम् ।

२६९४ । उद्विभ्यां तपः । (१. ३. २७)

अकर्मकादित्येव । उत्तपते वितपते । दीप्यत इत्यर्थः ।

वा० । स्वाङ्गकर्मकाच्चेति वक्तव्यम् । (916.)

उत्तपते वितपते पाणिम् । चैत्रो मैत्रस्य पाणिमुत्तपति । सन्तापयतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 973. रविरत्यर्थं वितपते । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2102. तीव्रमुत्तपमानो दीप्यमान आतपस्सोढुमशक्यः । शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1101. द्युतीनां पतिरर्कस्सुतरामुत्तपते प्रकाशते । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1503. अयं त्विषां पतिर्विलपते । तङ् ।

माघे—IX. 67.

कुसुमादपि स्मितदृशास्सुतरां
सुकुमारमङ्गमिति नापरथा ।
अनिशं निजैरकरुणः करुणं
कुसुमेषुरुत्तपति यद्विशिखैः ॥ 2324 ॥

कुसुमेषुरकरुणो निजैर्विशिखैरनिशमुत्तपति । तापयतीत्यर्थः । तपतिरयं भौवादिकस्सकर्मकः । अतस्तङ् न ।

२६९५ । आङो यमहनः । (१. ३. २८)

आयच्छते आहते । अकर्मकात्स्वाङ्गकर्मकादित्येव । नेह । परस्य शिर आहन्ति । कथं तर्हि 'आजघ्ने विषमविलोचनस्य वक्षः' इति भारविः, 'आहध्वं मा रघूत्तमम्' इति भट्टिश्च । प्रमाद एवायमिति भागवृत्तिः । प्राप्येत्यध्याहारो वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. आहध्वं मा रघूत्तममिति क्वचित्पाठः । रघूत्तमं प्राप्य माहध्वम् । लुङि मध्यमपुरुषबहुवचनम् । 'आशंसायां भूतवच्च' (सू. 2790) इति भविष्यदर्थे भूतवत् । भयं मोपायध्वं मा गन्धयत । गन्धनं सूचनम् । आविष्करणमिति यावत् । आङ्पूर्वाद्यमेर्लुङि सकर्मकादात्मनेपदं चिन्त्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2102. अलातैराघ्नानः ताडयन् । आङ्पूर्वाद्धन्तेरकर्मकादात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2100. आघ्नानः । शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 831. व्यायच्छमानयोः व्याप्रियमाणयोः । यमेराङ्पूर्वकादकर्मकादात्मनेपदम् । बाणमायंसीत उपसंहृतवान् । यमेराङ्पूर्वात् अकर्त्रभिप्रायत्वात् 'समुदाङ्भ्यः' (सू. 2742) इति नात्मनेपदम् । सकर्मकत्वात् अनेनापि न तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2320. हे राम ! मा वधिष्ठाः । मा वधीरित्यर्थः । आङ्पूर्वाद्धन्तेरकर्मकत्वादात्मनेपदम् । 'आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्' (सू. 2696) इति वधादेशः ।

भट्टिकाव्ये—I. 27.

अथ जगदुरनीचैराशिषस्तस्य विप्रा-
स्तुमुलकलनिनादं तूर्यमाजघ्नुरन्ये ।
अभिमतफलशंसी चारु पुस्फोर बाहु-
स्तरुषु चुकुवुरुच्चैः पक्षिणश्चानुकूलाः ॥ 2325 ॥

तूर्यमाजघ्नुः ताडयामासुः । सकर्मकत्वान्न तङ् ।

माघे—VII. 17.

मुहुरसुसममाघ्नती नितान्तं
प्रणदितकाञ्चि नितम्बमण्डलेन ।
विषमितपृथुहारयष्टि तिर्य-
क्कुचमितरं तदुरःस्थले निपीड्य ॥ 2326 ॥

असुसममाघ्नती ताडयन्ती । हन्तेराङ्पूर्वाल्लटश्शत्रादेशे ङीप् । सकर्मकत्वान्न तङ् ।

माघे—XV. 10.

करकुड्मलेन निजमूरुमुरुतरनगाश्मकर्कशम् ।
त्रस्तचपलचलमानजनश्रुतभीमनादमयमाहतोच्चकैः ॥ 2327 ॥

अयं चैद्यः निजमूरुं करकुड्मलेन आहत हतवान् । आङ्पूर्वाद्धन्तेर्लङ् । 'स्वाङ्गकर्मकाच्चेति वक्तव्यम्' (वा. 916. सू. 2694) इत्यात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 96.

आजघ्नुस्तूर्यजातानि तुष्टुवुश्चानुजीविनः ।
रजः प्रववृधे घोरं घोषश्च व्यानशे दिशः ॥ 2328 ॥

तूर्यजातानि आजघ्नुस्ताडितवन्तः । सकर्मकत्वान्न तङ् ।

किरातार्जुनीये—XVII. 63.

उन्मज्जन्मकर इवामरापगाया
वेगेन प्रतिमुखमेत्य बाणनद्याः ।
गाण्डीवी कनकशिलानिभं भुजाभ्या-
माजघ्ने विषमविलोचनस्य वक्षः ॥ 2329 ॥

गाण्डीवी अर्जुनः विषमविलोचनस्य वक्षः भुजाभ्यामाजघ्ने ताडितवान् । त्र्यम्बकस्य वक्षः प्राप्य इत्यध्याहारं स्वीकृत्याऽकर्मकत्वादात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 46.

दिशो द्योतयमानाभिर्दिव्यनारीभिराकुलम् ।
श्रियमायच्छमानाभिरुत्तमाभिरनुत्तमम् ॥ 2330 ॥

श्रियमायच्छमानाभिः स्वीकुर्वाणाभिः । सकर्मकादपि कर्त्रभिप्रायत्वात् 'समुदाङ्भ्यः' (सू. 2742) इति तङ् । 'इषुगमि' (सू. 2400) इति छः ।

२६९६ । आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् । (२. ४. ४४)

हनो वधादेशो वा लुङि आत्मनेपदेषु परेषु । आवधिष्ट आवधिषाताम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2320. हे राम ! मा वधिष्टाः मा अवधिष्ठाः । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः । आङ्पूर्वात् हन्तेरकर्मकात् 'आङो यमहनः' (सू. 2695) इति तङ् । अनेन वधादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2195. देवान्तको बली परिघेणावधिष्ट हतवान् । 'आङो यमहनः' (सू. 2695) इति तङ् । अनेन वधादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. 'आहथ्वं मा रघूत्तमम्' इति क्वचित्पाठः । आहथ्वं मा । माङ्योगादडागमप्रतिषेधः । रघूत्तमम् प्राप्य माहथ्वम् । वधादेशाभावपक्षः ।

माघे—XV. 73.

जगदन्तकालसमवेतविपदविषमेरितारवम् ।
धीरनिजरवविलीनगुरुप्रतिशब्दमस्य रणतूर्यमावधि ॥ 2331 ॥

रणतूर्यं रणदुन्दुभिः आवधि आहतम् । आङ्पूर्वाद्धन्तेः कर्मणि लुङ् । 'भावकर्मणोः (सू. 2679) इति तङ् । अनेन हनो वधादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1027. अकम्पनः कम्पनश्च तौ अङ्गदेन अहसाताम् । कर्मणि लुङ् । वधादेशाभावपक्षः । अघानि अहसातामित्यादि ।

माघे—XV. 23.

अमुरस्त्वया न्यवधि कोऽपि मधुरिति कथं प्रतीयते ।
दण्डदलितसरघः प्रथसे मधुसूदनस्त्वमिति सूदयन्मधु ॥ 2332 ॥

मधुरिति कोऽप्यसुरस्त्वया न्यवधि अघानि । हन्तेः कर्मणि लुङ् । अनेन वधादेशः । 'आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्' (सू. 2419) इति त्वङ्विधायकम् ।

२६९८ । यमो गन्धने । (१. २. १५)

गन्धनं सूचनं परदोषाविष्करणम् । सिच् कित् । उदायत । गन्धने किम् । उदायंस्त पादम् । आकृष्टवानित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. भयं मोपायध्वम् । मा गन्धयतेत्यर्थः । सकर्मकादात्मनेपदं चिन्त्यम् । दशाननः सीतां मोपायंस्त न स्वीकरोतु । 'उपाद्यमः स्वकरणे' (सू. 2729) इति तङ् । 'विभाषोपयमने' (सू. 2730) इति सिचः कित्वपक्षे सीतामुपायत ।

२६९९ । समो गम्यृच्छिभ्याम् । (१. ३. २९)

अकर्मकाभ्यामित्येव । सङ्गच्छते ।

२७०० । वा गमः । (१. २. १४)

सिच् कित् । समगंस्त, समगत । समृच्छिष्यते । अकर्मकाभ्यां किम् । ग्रामं सङ्गच्छति ।

वा० । विदिप्रच्छिस्वरतीनामुपसङ्ख्यानम । (918.)

वेत्तेरेव ग्रहणम् । संवित्ते संविदाते ।

२७०१ । वेत्तेर्विभाषा । (७. १. ७)

रुडागमो वा स्यात् । संविद्रते । संविदते । सम्पृच्छते । संस्वरते ।

वा० । अर्तिश्रुदृशिभ्यश्चेति वक्तव्यम् । (926.)

संशृणुते । संपश्यते ।

वा० । उपसर्गादस्यत्यूह्योर्वेति वाच्यम् । (920.)

अकर्मकादिति निवृत्तम् । ग्रन्थं निरस्यति निरस्यते । समूहति समूहते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1414. हे कपे संशृणुष्व आकर्णय । शृणोतेस्सम्पूर्वादकर्मकादात्मनेपदम् । वनैः सङ्गच्छस्व तानि सङ्गच्छ । सम्पूर्वाद्गमेः पूर्ववत्तङ् । मम अभीष्टा मनोरथास्समारन्त । सम्यगृताः सत्या बभूवुरित्यर्थः । सम्पूर्वादर्तेर्लुङि पूर्ववत्तङि ' सर्तिशास्ति ' (सू. 2382) इत्यादिना च्लेरङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1739. के न संविद्रते न विदन्ति । सम्पूर्वाद्विदेः अकर्मकात्तङ् । ' वेत्तेर्विभाषा ' इति रुट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 228. यो न संशृणुते न शृणोति । सम्पूर्वाच्छृणोतेरकर्मकात्तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 428. सेनाम्भोधी सञ्जग्माते मिलितवन्तौ । सम्पूर्वाद्गच्छतेरकर्मकाल्लिट् । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 6.

कपिनाम्भोधिधीरेण समगंसत राक्षसाः ।
वर्षास्वुद्धततोयौघाः समुद्रेणेव सिन्धवः ॥ 2333 ॥

राक्षसाः कपिना हनूमता वर्षासु सिन्धवस्समुद्रेणेव समगंसत सङ्गताः । सम्पूर्वाद्गमेर्लुङ् । ' समो गम्यृच्छि ' (सू. 2699) इत्यादिना तङ् । ' वा गमः ' (सू. 2700) इति सिचः कित्त्वम् ।

माघे—XIII. 17.

रथवाजिपत्तिकरिणीसमाकुलं
तदनीकयोस्समगत द्वयं मिथः ।
दधिरे पृथक्करिण एव दूरतो
महतां हि सर्वमथ वा जनातिगम् ॥ 2334 ॥

अनीकयोर्द्वयं मिथस्समगत सङ्गतम् । सम्पूर्वाद्गमेर्लुङ् । 'समो गमृ' (सू. 2399) इति तङ् । 'वा गमः' (सू. 2700) इति कित्वम् ।

किरातार्जुनीये—XVIII. 42.

असंविदानस्य ममेश संविदां
तितिक्षितुं दुश्चरितं त्वमर्हसि ।
विरोध्य मोहात्पुनरभ्युपेयुषां
गतिर्भवानेव दुरात्मनामपि ॥ 2335 ॥

असंविदानस्याज्ञानस्य मम । सम्पूर्वाद्विदेरकर्मकात्तङि शानच्

भट्टिकाव्ये—IX. 28.

द्रुतं संस्वरिषीष्ठाश्च निर्भयः प्रथनोत्तमे ।
स मायानामगात्सोता कपेर्विधवितुं द्युतिम् ॥ 2336 ॥

त्वं निर्भयस्सन् संस्वरिषीष्ठाः सम्यक् शब्दायस्व । स्वरतेराशीर्लिङ् । 'विदिप्रच्छि' (वा. 918. सू. 2700) इत्यादिना तङ् । 'स्वरति' (सू. 2279) इत्यादिना विकल्पेनेट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2042. कपिसैन्यं हर्षेण समगत सङ्गतम् । तङ् । 'वा गमः' (सू. 2700) इति सिचः कित्वम् ।

नैषधे—VI. 103.

नित्यं नियत्या परवत्यशेषे
कः संविदानोऽप्यनुयोगयोग्यः ।
अचेतना सा च न वाचमर्हेत्
वक्ता तु वक्तृश्रमकर्म भुङ्क्ते ॥ 2337 ॥

संविदानो विद्वान् । सम्पूर्वाद्विदेरात्मनेपदम् । ततः शानच् ।

सुरस्त्रियो गतैः कलहंसविक्रमं, कलत्रभारैः पुलिनं, मुखैस्सरोजानि निरासिरे निरस्तवत्यः । अस्यतेः कर्तरि लिट् । 'उपसर्गात्' इति विकल्पेनात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 98.

सोऽभ्यष्ठीयत रामेण शस्त्रं पाशुपतं ततः ।
निरास्यत दशास्यस्तच्छक्रास्त्रेणाजयत्तृपः ॥ 2346 ॥

दशास्यः पाशुपतमस्त्रं निरास्यत क्षिप्तवान् । 'उपसर्गात्' इति वा तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 103.

राक्षसोऽतर्जयत्सूतं पुनश्चाढौकयद्रथम् ।
निरास्येतामुभौ बाणानुभौ धुर्यानविध्यताम् ॥ 2347 ॥

उभौ रामरावणौ बाणान् निरास्येतां क्षिप्तवन्तौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 546. अन्यो मुग्धवधूं दोर्भ्यामुदास्थ । विकल्पात्परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 115. इन्दुः लेखया कलया तिमिरं आदिवराहः दंष्ट्रया भुवो मण्डलमिव उदासे उच्चिक्षिपे । अस्यतेः कर्तरि लिट् । तङ् ।

किरातार्जुनीये—X. 31.

कुसुमनगवनान्युपैतुकामा
किसलयिनीमवलम्ब्य चूतयष्टिम् ।
क्वणदलिकुलनूपुरा निरासे
नलिनवनेषु पदं वसन्तलक्ष्मीः ॥ 2348 ॥

वसन्तलक्ष्मीः नलिनवनेषु पदं निरासे निदधे । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2172. तद्बाणवर्षं रामो भल्लैरपोहत् अपनीतवान् । पक्षे तिप् ।

२७०३ । निसमुपविभ्यो ह्वः । (१. ३. ३०)

निह्वयते ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 17.

के न संविद्रते वायोर्मैनाकाद्रिर्यथा सखा ।
यत्नादुपह्वये प्रीतः संह्वयस्व विवक्षितम् ॥ 2349 ॥

उपह्वये त्वामाह्वयामि । अकर्मकादिति निवृत्तम् । विवक्षितमभिप्रेतं संह्वयस्व । कथयेत्यर्थः । ह्वयतेस्तङ् ।

२७०४ । स्पर्धायामाङः । (१. ३. ३१)

कृष्णश्चाणूरमाह्वयते । स्पर्धायां किम् । पुत्रमाह्वयति ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 44.

चुकोपेन्द्रजिदत्युग्रं सर्पास्त्रञ्चाजुहाव सः ।
आजुहुवे तिरोभूतः परानीकं जहास च ॥ 2350 ॥

इन्द्रजित्सर्पास्त्रमाजुहाव आहूतवान् । अस्पर्धायां परस्मैपदम् । परानीकमाजुहुवे स्पर्धते स्म । स्पर्धायामात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2077. शतक्रतुः योत्स्यमानो मामाह्वास्यते । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2147. कुम्भकर्णः आहवे शत्रूनाह्वास्त आहूतवान् आगच्छत युध्यध्वमिति । अनेन तङ् । 'आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्' (सू. 2419) इत्यङभावपक्षे रूपम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1267. तं सौमित्रिराह्वयत । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 737. चेदिराट् मुरारिमाह्वत क यासि मामभ्येहीति सस्पर्धमाकारयामास । पूर्ववत्तङि 'आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्' (सू. 2419) इत्यङ्पक्षे रूपम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 721. खगकुलानि । कर्म । आह्वयते प्रीत्या आह्वानं कुर्वाणाय । आङ्पूर्वात् ह्वयतेः परस्मैपदाच्छतरि चतुर्थ्यन्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2126. असौ जामदग्न्यो राघवमाह्वत सस्पर्धमाहूतवान् । ह्वेञो लुङ् । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 18.

द्यामिवाह्वयमानं तं स्वोच्छ्रायेण कपिः ।
उपकुर्वन्तमत्यर्थं प्रकुर्वाणोऽनुजीविवत् ॥ 2351 ॥

द्यामाह्वयमानं सस्पर्धमाकारयन्तमिव । तङ् ।

किरातार्जुनीये—XIII. 3.

घनपोत्रविदीर्णशालमूलो
निबिडस्कन्धनिकाषरुग्णवप्रः ।
अयमेकचरोऽभिवर्तते मां
समरायेव समाजुहूषमाणः ॥ 2352 ॥

समाजुहूषमाण इव समाह्वातुमिच्छन्निव । समाह्वयतेः सन्नन्तात् शानच् । अनेन तङ् । 'पूर्ववत्सनः' (सू. 2734) इति सन्नन्तात्तङ् ।

किरातार्जुनीये—VIII. 27.

अथ स्फुरन्मीनविधूतपङ्कजा
विपङ्कतीरस्खलितोर्मिसंहतिः ।
पयोऽवगाढुं कलहंसनादिनी
समाजुहावेव वधूः सुरापगा ॥ 2353 ॥

सुरापगा वधूः समाजुहावेव आकारयामासेव । अस्पर्धायां न तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 959. आजुहाव कुशध्वजम् ।

२७०५ । गन्धनावक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतियत्नप्रकथनोपयोगेषु कृञः ।
(१. ३. ३२)

गन्धनं हिंसा । उत्कुरुते । सूचयतीत्यर्थः । सूचनं हि प्राणवियोगानुकूलत्वाद्धिंसैव । अवक्षेपणं भर्त्सनम् । श्येनो वर्तिकामुदाकुरुते । भर्त्सयतीत्यर्थः । हरिमुपकुरुते सेवते । परदारान्प्रकुरुते तेषु सहसा प्रवर्तते । एधोदकस्योपस्कुरुते गुणमाधत्ते । 'उपात्प्रतियते' (सू. 2552) इति सुट् । 'कृञः प्रतियत्ने' (सू. 614) इति कर्मणि षष्ठी । गाथाः प्रकुरुते प्रकथयति । शतं प्रकुरुते धर्मार्थं विनियुङ्क्ते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2351. उपकुर्वन्तं विश्रमदानेन आद्रियमाणम् । अनुजीविवत् भृत्यवत् । प्रकुर्वाणः सेवमानः । कृञः सेवने तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 489. कुलभार्यां प्रकुर्वाणं सहसा सङ्गृह्णानम् । साहसिक्ये तङ् । कस्यचिन्मोपस्कृथाः । अध्वश्रमार्थं न किञ्चित्खाद्यपेयादिकमुपस्कर्तव्यमित्यर्थः । प्रतियत्ने तङ् । सुट् । कर्मणि षष्ठी । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 477. राजेन्द्रौ रामलक्ष्मणौ इहागमस्योपास्कृषाताम् उपस्कृतवन्तौ । दृढीकृतवन्तावित्यर्थः । प्रतियत्ने तङ् । सुट् । कर्मणि षष्ठी । 'न माङ्योगे' (सू. 2228) इत्यडागमप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1253. मस्करी रैवतकगिरिमुपस्कुरुते अलङ्करोति । 'सम्परिभ्यां करोतौ भूषणे' (सू. 2551) 'उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु च' (सू. 2552) इति भूषणार्थे सुट् । कृञ उभयपदित्वात् अत्रात्मनेपदम् । कर्मणि षष्ठी न ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 500. रावणो वनात्सीतामपचक्रे अवक्षिप्तवान् भर्त्सितवान् । अवक्षिप्य जहारेत्यर्थः । अवक्षेपणे तङ् ।

अनर्घराघवे—II. 73.

पौलोमीकुचकुम्भकुङ्कुमरजःस्वाजन्यजन्मोद्धताः
शीतांशोर्द्युतयः पुरन्दरपुरीसीम्नामुपस्कुर्वते ।
एताभिर्लिहतीभिरन्धतमसान्युद्ग्रथ्नतीभिर्दिशः
क्षोणीमास्तृणतीभिरन्तरतमं व्योमेदमोजायते ॥ 2354 ॥

शीतांशोः द्युतयः पुरन्दरपुरीसंक्रान्तमुपस्कुर्वते गुणान्तराधानं विदधति । प्रतियत्ने तङ् । षष्ठी ।

२७०६ । अधेः प्रसहने । (१. ३. ३३)

प्रसहनं क्षमाभिभवश्च । षह मर्षणेऽभिभवे च इति पाठात् । शत्रुमधिकुरुते । क्षमत इत्यर्थः । अभिभवतीति वा । प्रसहनमभिभव इति काशिका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 500. यं रावणं हरिरिन्द्रोऽपि नाधिचक्रे न प्रसेहे नाभिबभूव । अभिभवितुं नाशकदित्यर्थः । तङ् ।

२७०७ । वेः शब्दकर्मणः । (१. ३. ३४)

स्वरान्विकुरुते । उच्चारयतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 500. अयाहं स्वरान्विकुर्वाणः विविधं शब्दान् कुर्वाणः । क्ष्वेडमान इति यावत् ।

२७०८ । अकर्मकाच्च । (१. ३. ३५)

वेः कृञ इत्येव । छात्रा विकुर्वते विकारं लभन्ते ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 21.

विकुर्वे नगरे तस्य पापस्याद्य रघुद्विषः ।
विनेष्ये वा प्रियान्प्राणान् उदानेष्येऽथवा यशः ॥ 2355 ॥

तस्य नगरे विकुर्वे विविधं चेष्टिष्ये । यथेष्टं पराक्रमिष्यामीत्यर्थः । विपूर्वात्करोतेः अनेन तङ् ।

२७०९ । संमाननोत्सञ्जनाचार्यकरणज्ञानभृतिविगणनव्ययेषु नियः । (१. ३. ३६)

शास्त्रे नयते । शास्त्रस्थं सिद्धान्तं शिष्येभ्यः प्रापयतीत्यर्थः । तेन च शिष्यसंमाननं फलितम् । उत्सञ्जने, दण्डमुन्नयते । उत्क्षिपतीत्यर्थः । माणवकमुपनयते ।

विधिना आत्मसमीपं प्रापयतीत्यर्थः। उपनयनपूर्वकेणाध्यापनेन हि उपनेतरि आचार्यत्वं क्रियते। ज्ञाने, तत्त्वं नयते। निश्चिनोतीत्यर्थः। कर्मकरानुपनयते। भृतिदानेन स्वसमीपं प्रापयतीत्यर्थः। विगणनं ऋणादेः निर्यातनम्। करं विनयते। राज्ञे देयं भागं परिशोधयतीत्यर्थः। शतं विनयते। धर्मार्थं विनियुङ्क्त इत्यर्थः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2355. प्राणान्विनेष्ये स्वाम्यर्थे अपनेष्यामि। व्यये तङ्। धर्मादिषु विनियोगो व्ययः। संमानयिष्यामि वा विपूर्वान्नयतेस्सम्मानने तङ्। स्वाम्यर्थं प्राणानां क्लेशनं सम्माननं पर्यवस्यति। यश उदानेष्ये उत्सञ्जयिष्यामि। शत्रुविजयेन कीर्तिमुच्चैः करिष्यामीत्यर्थः। उत्सञ्जने तङ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1858. वसिष्ठः सुतान् स्वकाले गर्भैकादशे वर्षे **उपानेष्ट** उपनीतवान्। नयतेर्लुङ्। आचार्यकरणे आत्मनेपदम्।

२७१०। कर्तृस्थे चाशरीरे कर्मणि। (१. ३. ३७)

नियः कर्तृस्थे कर्मणि यदात्मनेपदं प्राप्तं तच्छरीरावयवभिन्न एव स्यात्। क्रोधं विनयते अपगमयति।

भट्टिकाव्ये—VIII. 22.

विनेष्ये क्रोधमथवा क्रममाणोऽरिसंसदि।
इत्युक्त्वा खे पराक्रंस्त तूर्णं सूनुर्नभस्वतः॥ 2356 ॥

क्रोधं **विनेष्ये** नयतेस्तङ्। कर्तृस्थस्य क्रोधकर्मणोऽशरीरत्वात्।

रघुवंशे—IV. 65.

विनयन्ते स तद्योधा मधुभिर्विजयश्रमम्।
आस्तीर्णाजिनरत्नासु द्राक्षावलयभूमिषु॥ 2357 ॥

तस्य रघोर्योधा मधुभिर्विजयश्रमं **विनयन्ते** स अपनीतवन्तः। तङ्।

रघुवंशे—IV. 67.

विनीताध्वश्रमास्तस्य सिन्धुतीरविचेष्टनैः।
दुधुवुर्वाजिनः स्कन्धान् लग्नकुङ्कुमकेसरान्॥ 2358 ॥

विनीताध्वश्रमाः । विपूर्वान्नयतेरात्मनेपदात्कर्मणि क्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1951, कृपणो निधिं न विनयन्ते न लुम्पन्ति । 'स्वरित' (सू. 2158) इत्यादिना आत्मनेपदम् । अनेन सूत्रेणेति केचित् । तदसत् । सम्पदां कर्तृणामचेतनत्वेन कर्मणो निरूप्येन्द्रियनियतत्वेन चाकर्तृस्थत्वादिति ।

रघुवंशे—XV. 48.

> इत्याप्तवचनाद्रामो विनेष्यन्वर्णविक्रियाम् ।
> दिशः पपात पत्रेण वेगनिष्कम्पकेतुना ॥ 2359 ॥

वर्णविक्रियां वर्णविचारं विनेष्यन् अपनेष्यन् । अत्र न तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 233, दुष्यन्त्यान्विनेष्यन्निव । न तङ् ।

माघे—X. 62.

> अम्बरं विनयतः प्रियपाणे-
> र्योषितश्च करयोः कलहस्य ।
> वारणामिव विधातुमभीक्ष्णं
> कक्ष्यया च वलयैश्च शिशिञ्जे ॥ 2360 ॥

अम्बरं वस्त्रं विनयतः अपसारयतः । न तङ् ।

माघे—VII. 57.

> विनयति सुदृशो दृशः परागं
> प्रणयिनि कौसुममाननानिलेन ।
> तदहितयुवतेरभीक्ष्णमक्ष्णो-
> र्द्वयमपि रोषरजोभिरापुपूरे ॥ 2361 ॥

प्रणयिनि सुदृशो दृशः परागं विनयति सति ।

२७११ । वृत्तिसर्गतायनेषु क्रमः । (१. ३. ३८)

वृत्तिरप्रतिबन्धः । ऋचि क्रमते बुद्धिः । न प्रतिहन्यत इत्यर्थः । सर्ग उत्साहः । अध्ययनाय क्रमते उत्सहते । क्रमन्तेऽस्मिन् शास्त्राणि । स्फीतानि भवन्तीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2356. अरिसंसदि क्रममाणः अप्रतिबन्धं विजृम्भमाणः । वृत्तौ अप्रतिबन्धे तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 20.

मोज्जिग्रहस्सुनीतानि मा स्म क्रंस्था न संयुगे ।
मोपालब्धाः कुतैर्दोषैर्मा न वाक्षीर्हितं परम् ॥ 2362 ॥

संयुगे युद्धे विषयभूते न मा क्रंस्थाः मोत्साहं न कार्षीः । अपि तूत्सहस्व । क्रमेस्सर्गे उत्साहे तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2027. वैष्णवं चक्रं रावणस्याधिकन्धरं कन्धरायां नाक्रमत अप्रतिहतं न क्रमते स्म न प्रवर्तते स्म । किन्तु प्रतिहतमेवेत्यर्थः । वृत्तावात्मनेपदम् । वृत्तिरप्रतिबन्धः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1648. नैष्ठिकानां मुनीनां मतिर्विषयेषु क्रमते । न केनापि प्रतिबध्यत इत्यर्थः । वृत्तौ तङ् ।

२७१२ । उपपराभ्याम् । (१. ३. ३९)

वृत्त्यादिष्वाभ्यामेव क्रमेर्न तूपसर्गान्तरपूर्वात् । उपक्रमते । पराक्रमते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2356. नभस्वतस्सूनुः खे पराक्रंस्त । अप्रतिबन्धेनोत्साहेन वा जगामेत्यर्थः । परापूर्वात्क्रमेर्वृत्तौ सर्गे वा तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 23.

परीक्षितुमुपाक्रंस्त राक्षसी तस्य विक्रमम् ।
दिवमाक्रममाणेव केतुतारा भयप्रदा ॥ 2363 ॥

राक्षसी तस्य हनुमतो विक्रमं परीक्षितुमुपाक्रंस्त उत्सेहे । उद्युक्तेत्यर्थः । उपपूर्वात्क्रमेस्सर्गे तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 592. त्वां द्रष्टुमुपाक्रंसि अप्रतिबन्धमुपक्रान्तवानस्मि । वृत्तौ तङ् । सर्ग उत्साहे तङिति जयमङ्गलः ।

किरातार्जुनीये—XVI. 18.

माया स्विदेषा मतिविभ्रमो वा
ध्वस्तं नु मे वीर्यमुताहमन्यः ।
गाण्डीवमुक्ता हि यथा पुरा मे
पराक्रमन्ते न शराः किराते ॥ 2364 ॥

न पराक्रमन्ते अप्रतिबन्धेन न प्रवर्तन्ते । वृत्तावात्मनेपदम् ॥

२७१३ । आङ उद्गमने । (१. ३. ४०)

आक्रमते सूर्यः । उद्यत इत्यर्थः ।

वा० । ज्योतिरुद्गमन इति वाच्यम् । (921.)

नेह । आक्रामति धूमो हर्म्यतलात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2363. दिवमाकाशं प्रति आक्रममाणा उद्गच्छन्ती केतुतारेव ज्योतिरिव । क्रमेराङ्पूर्वादात्मनेपदम् ।

रघुवंशे—V. 71.

यावत्प्रतापनिधिराक्रमते न भानु-
रह्नाय तावदरुणेन तमो निरस्तम् ।
आयोधनाग्रसरतां त्वयि वीर याते
किं वा रिपूंस्तव गुरुः स्वयमुच्छिनत्ति ॥ 2365 ॥

प्रतापनिधिर्भानुर्यावन्नाक्रमते नोद्गच्छति । तङ् ।

२७१४ । वेः पादविहरणे । (१. ३. ४१)

साधु विक्रमते वाजी ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 24.

जले विक्रममाणाया हनूमान् शतयोजनम् ।
आस्यं प्रविश्य निरगादणूभूयाप्रचेतितः ॥ 2366 ॥

विक्रममाणायाः पादाभ्यां विहरन्त्याः । विपूर्वात्क्रमेः पादविक्षेपार्थात्तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1555. विचक्रमे विचचार । पूर्ववत्तङ् ।

माघे—V. 9.

उद्यत्कृशानुशकलेषु खुराभिघातात्
भूमीसमायतशिलाफलकाचितेषु ।
पर्यन्तवर्त्मसु विचक्रमिरे महाश्वाः
शैलस्य दर्दुरपुटानिव वादयन्तः ॥ 2367 ॥

महाश्वा विचक्रमिरे । जग्मुः । तङ् ।

२७१५ । प्रोपाभ्यां समर्थाभ्याम् । (१. ३. ४२)
समर्थौ तुल्यार्थौ । प्रारम्भेऽनयोस्तुल्यार्थता । प्रक्रमते उपक्रमते ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 25.

द्रष्टुं प्रक्रममाणोऽसौ सीतामम्भोनिधेस्तटम् ।
उपाक्रंस्ताकुलं घोरैः क्रममाणैर्निशाचरैः ॥ 2368 ॥

सीतां द्रष्टुं प्रक्रममाणः आरभमाणोऽसौ हनूमानम्भोनिधेस्तटं उपाक्रंस्त क्रमितुमारब्धवान् । उभयत्राप्यात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 346. रावणस्सीतां हन्तुं प्राक्रमत प्रारब्धवान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1965. कुम्भकर्णः प्राक्रंस्त प्रस्थितः । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 28.

रक्तपङ्के गजास्सेदुर्न प्रचक्रमिरे रथाः ।
निममज्जुस्तुरङ्गाश्च गन्तुं नोत्सेहिरे भटाः ॥ 2369 ॥

रथा न प्रचक्रमिरे न गन्तुमारब्धाः । तङ् ।

माघे—IX. 43.

इति निश्चितप्रियतमागतयः
सितदीधितावुदयवत्यबलाः ।

प्रतिकर्म कर्तुमुपचक्रमिरे
समये हि सर्वमुपकारिकृतम् ॥ 2370 ॥

अबलाः प्रतिकर्म प्रसाधनं कर्तुमुपचक्रमिरे आरब्धवत्यः । तङ्.

रघुवंशे—II. 15.

सञ्चारपूतानि दिगन्तराणि
कृत्वा दिनान्ते निलयाय गन्तुम् ।
प्रचक्रमे पल्लवरागताम्रा
प्रभा पतङ्गस्य मुनेश्च धेनुः ॥ 2371 ॥

धेनुः पतङ्गस्य प्रभा च निलयाय गन्तुं प्रचक्रमे आरब्धवती । तङ्

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2179. उपक्रममाणः आरभमाणः । तङ् ।

२७१६ । अनुपसर्गाद्वा । (१. ३. ४३)

क्रामति क्रमते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2368. क्रममाणैरितस्ततः सञ्चरद्भिः । विकल्पेनात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये— V. 30.

उत्पत्य खं दशग्रीवो मनोयायी शितास्त्रभृत् ।
समुद्रसविधावासं मारीचं प्रति चक्रमे ॥ 2372 ॥

दशग्रीवश्चक्रमे जगाम । पूर्ववत्तङ् ।

रघुवंशे—XVII. 32.

स पुरं पुरुहूतश्रीः कल्पद्रुमनिभध्वजाम् ।
क्रममाणश्चकार द्यां नागेनैरावतौजसा ॥ 2373 ॥

सोऽतिथिः रघुवंश्यः कुञ्जरेण क्रममाणः चरन् । वैकल्पिकमात्मनेपदम् ।

२७१७ । अपह्नवे ज्ञः । (१. ३. ४४)

तङ् वा स्यात् । शतमपजानीते । अपलपतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1687. स हनूमानात्मानं स्वस्वरूपमपजानानः अपह्नुवानः । जानातेरपोपसृष्टादपह्नवेऽर्थे तङ् ।

२७१८ । अकर्मकाच्च । (१. ३. ४५)

तङ् वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1687. रात्रौ ज्ञास्ये भोत्स्ये अनुसन्धास्यामि ।

माघे—XIX. 40.

नानाजाववजानाना सा जनौघघनौजसा ।
परानिहाऽहानिराप तान्वियाततयान्विता ॥ 2374 ॥

नानाजौ चित्रयुद्धे ओजसा अवजानाना अवज्ञां कुर्वती । तङ् ।

कुमारसम्भवे—II. 31.

एवं यदात्थ भगवन्नामृष्टं नः परैः पदम् ।
प्रत्येकं विनियुक्तात्मा कथं न ज्ञास्यसि प्रभो ॥ 2375 ॥

त्वं कथं न ज्ञास्यसि न वेत्सि । वर्तमानेऽपि वचनभङ्ग्या भविष्यन्निर्देशः प्रसिद्धः । आत्मनेपदविकल्पः ।

२७१९ । संप्रतिभ्यामनाध्याने । (१. ३. ४६)

शतं सञ्जानीते । अवेक्षत इत्यर्थः । शतं प्रतिजानीते । अङ्गीकरोतीत्यर्थः । 'संज्ञोऽन्यतरस्यां कर्मणि' (सू. 567) इति कर्मणि तृतीया वा स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 329. अनिलात्मजो हनूमान् मैथिल्या सञ्जानानः एषेति मैथिलीं जानन् । आत्मनेपदम् । कर्मणि तृतीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 330. अहं मायामियान् सञ्जानानः पश्यन् । आत्मनेपदम् । कर्मणि द्वितीया ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 64.

आदिदेश स किष्किन्धां राघवौ नेतुमङ्गदम् ।
प्रतिजज्ञे स्वयं चैव सुग्रीवो रक्षसां वधम् ॥ 2376 ॥

सुग्रीवो रक्षसां वधं प्रतिजज्ञे अहमेव व्यापादयामीति । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1687. प्रत्यज्ञास्त प्रतिज्ञानवान् । तङ् । प्रत्यज्ञासीदिति पाठे आध्यातवानित्यर्थः । 'अनाध्याने' इति निषेधात् ।

भट्टिकाव्ये— VIII. 27.

सञ्जानानान् परिहरन् रावणार्थंचरान्बहून् ।
लङ्कां समाविशद्रात्रौ वदमानोऽरिदुर्गमाम् ॥ 2377 ॥

सञ्जानानान् स्वपरान् परामृशतः । अनाध्याने तङ् ।

अनर्घराघवे—IV. 1.

स्तोकोन्निद्रनिदाघदीधितिमहस्तन्द्रालुचन्द्रातपा-
स्तायन्ते ककुभो रथाङ्गगृहिणीगार्हस्थ्यगर्हाभिधः ।
अद्यापि स्वकुलायशाखिशिरसि स्थित्वा रुवन्तो मुहुः
तूर्ष्णीं प्रत्यभिजानते बलिभुजो भीताः स्वयूथ्यस्वरान् ॥ 2378 ॥

प्रत्यभिजानते सम्यग्जानन्ति । अभिना प्रतेर्व्यवधानादनेन न तङ् । किन्तु कर्मव्यतीहारे तङ् ।

२७२० । भासनोपसम्भाषाज्ञानयत्नविमत्युपमन्त्रणेषु वदः । (१. ३. ४७)

शास्त्रे वदते । भासमानो ब्रवीतीत्यर्थः । उपसम्भाषोपसान्त्वनम् । भृत्यानुपवदते । सान्त्वयतीत्यर्थः । ज्ञाने, शास्त्रे वदते । यत्ने, क्षेत्रे वदते । विमतौ, क्षेत्रे विवदन्ते । उपमन्त्रणमुपच्छन्दनम् । उपवदते प्रार्थयते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2377. वदमानो वदितुं जानानः । ज्ञाने वदेरात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2338. असौ हनुमान् किञ्चिन्नोपावदिष्ट नोपसम्भाषितवान् । उपसान्त्वनवादमपि केनचिन्नाकरोदित्यर्थः । उपसम्भाषायामुपसान्त्वनापराख्यायामात्मनेपदम् । केनचिन्न व्यवदिष्ट विवादश्च नाकरोत् । विमतौ तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 395. तां दमयन्तीं विवोढुमुपगता भुवः परिवृढा न विवदन्ते किम् न कलहिष्यन्ते किम् ? सामीप्ये लट् । विमतावात्मनेपदम् ।

अनर्घराघवे—V. 6.

ग.—भो भो लक्ष्मण! वैशेषिककटन्दीपण्डितो जगद्विजयमानः पर्यटामि। कासौ रामस्तेन सह विवदिष्ये ॥ 2379 ॥

विवदिष्ये उद्ग्राहं करिष्ये योत्स्ये च। अनेन तङ्।

अनर्घराघवे—IV. 5.

प्रियवसतेरपयान्त्यो मिथः करम्बितकराम्बुजन्मानः।
करजव्रणविरलस्तनपुलकममूः किमपि विवदन्ते ॥ 2380 ॥

अमूः स्त्रियः विवदन्ते विवादं कुर्वन्ति। विमतौ तङ्।

२७२१। व्यक्तवाचां समुच्चारणे। (१. ३. ४८)

मनुष्यादीनां संभूयोच्चारणे वदेरात्मनेपदं स्यात्। संप्रवदन्ते ब्राह्मणाः। नेह, संप्रवदन्ति खगाः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2338. रावणस्य गुणान्प्रवदमानान् सम्भूय कथयतः। तङ्। अभिवदनव्यवहारसमर्था मनुष्यादयो व्यक्तवाचः।

२७२२। अनोरकर्मकात्। (१. ३. ४९)

भट्टिकाव्ये—VIII. 29.

जल्पितोत्कृष्टसङ्गीतप्रनृत्तस्मितवल्गितैः।
घोषस्यान्ववदिष्टेव लङ्का पूतक्रतोः पुरः ॥ 2381 ॥

लङ्का स्वर्गस्य घोषस्य। सम्बन्धसामान्ये षष्ठी। अन्ववदिष्टेव अनुचकारेव। अकर्मकात्तङ्।

चम्पूरामायणे—I. 40.

आश्रुतः श्रुतवृत्तेन तेन सुन्दप्रियावधः।
तमेवान्ववदत्तस्य चापः शिञ्जारवच्छलात् ॥ 2382 ॥

रामेण ताटकावधः आश्रुतः। तस्य चापः शिञ्जारवच्छलात्तमेवान्ववदत्। सकर्मकात्त्र तङ्।

२७२३ । विभाषा विप्रलापे । (१. ३. ५०)

विप्रवदन्ते विप्रवदन्ति वा वैद्याः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1035. विप्रवदमानैः युगपत् परस्परविरुद्धं प्रलपद्भिः । तङ् ।

२७२४ । अवाद्ग्रः । (१. ३. ५१)

अवगिरते । ' गृणातिस्तु अवपूर्वो न प्रयुज्यत एव ' इति भाष्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1035. मांसशोणितमवगिरमाणैः गिलद्भिः । गिरतेस्तौदादिकात्तङ् ।

२७२५ । समः प्रतिज्ञाने । (१. ३. ५२)

शब्दं नित्यं सङ्गिरते । प्रतिजानीत इत्यर्थः । प्रतिज्ञाने किम् ? सङ्गिरति ग्रासम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 31.

> यथार्थं सङ्गिरन्ते स्म गोष्ठीषु स्वामिनो गुणान् ।
> पानशौण्डाः पथः क्षीबा वृन्दैरुदचरन्त च ॥ 2383 ॥

राक्षसाः पिशाचाश्च गोष्ठीषु स्वामिनो गुणान् सङ्गिरन्ते स्म प्रतिजानते स्म । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—III. 8.

> वसूनि देशांश्च निवर्तयिष्यन्
> ग्रामं नृपस्सङ्गिरमाण एव ।
> तयावजज्ञे भरताभिषेको
> विषादशङ्कुश्च मतौ निचख्ने ॥ 2384 ॥

नृपो रामं वनगमनान्निवर्तयिष्यन् वसूनि देशांश्च सङ्गिरमाण एव देवि एतानि ते दास्यामीति प्रतिजानान एव । गिरतेस्तौदादिकात् तङि लटः शानच् ।

असुरसमरवेलाजातबाधावसाने
वरयुगमदिशस्त्वं प्रीतिपूर्वं यया मे ।
अशिथिलगुणबन्धास्सत्यसन्धा नरेन्द्रा
जललिपिरिति कामं सङ्गिरन्तां गिरं ताम् ॥ 2385 ॥

सङ्गिरन्ताम् । लोट् ।

२७२६ । उदश्चरः सकर्मकात् । (१. ३. ५३)

घर्ममुच्चरते । उल्लङ्घ्य गच्छतीत्यर्थः । सकर्मकात्किम् ? बाष्पमुच्चरति । उपरिष्टाद्गच्छतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2383. राक्षसाः पिशाचाश्च बृन्दैः सङ्घशः पथो मार्गान् उदचरन्त उल्लङ्घ्य चरन्ति स्म । उत्पथप्रवृत्तास्सञ्चेरुरित्यर्थः । तङ् ।

माघे—XVII. 52.

अथोच्चकैर्जरठकपोतकन्धरा-
तनूरुहप्रकरविपाण्डुरद्युति ।
बलैश्चलच्चरणविधूतमुच्चल-
द्घनावलीरुदचरत क्षमारजः ॥ 2386 ॥

क्षमारजः कर्तृ । घनावलीः कर्म । उदचरत । तङ् ।

अनर्घराघवे—II. 4.

प्राचीविभ्रमकर्णिकाकमलिनीसंवर्तिकास्संप्रति
द्वे तिस्रो रमणीयमम्बरमणेर्द्यामुच्चरन्ते रुचः ।
सूक्ष्मोच्छ्वासमपीदमुत्सुकतया संभूय कोषाद्बहिः
निष्कामद्भ्रमरौघसम्भ्रमभरादम्भोजमुज्जृम्भते ॥ 2387 ॥

अम्बरमणेर्द्वे तिस्रो रुचो द्यामुच्चरन्ते ।

नैषधे—V. 48.

यो मघोनि दिवमुच्चरमाणे
रम्भया मलिनिमालमलम्भि ।

ऊर्णी एव स खलज्ज्वलदस्त्राः
शान्तमन्तरमभापत भङ्ग्या ॥ 2388 ॥

मघोनि दिवमुच्चरमाणे सति उत्पतति सति । तङ् ।

माघे—XV. 53.

प्रतिघः कुतोऽपि समुपेत्य नरपतिगणं समाश्रयत् ।
यामि हरणजनितानुशयस्समुदाचचार निज एव रुक्मिणः ॥2389॥

समुदाचचार समुद्दिदीपे । उदः आङा व्यवहितत्वात् अकर्मकत्वाच्च न तङ् ।

रघुवंशे—XVI. 87.

तस्याः स्पृष्टे मनुजपतिना साहचर्याय हस्ते
माङ्गल्योर्णावलयिनि पुरः पावकस्योच्छिखस्य ।
दिव्यस्तूर्यध्वनिरुदचरव्द्यश्नुवानो दिगन्तान्
गन्धोदग्रं तदनु ववृषुः पुष्पमाश्चर्यमेघाः ॥ 2390 ॥

तूर्यध्वनिरुदचरत् उत्थितः । अकर्मकात्परस्मैपदम् ।

२७२७ । समस्तृतीयायुक्तात् । (१. ३. ५४)

रथेन सञ्चरते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 333. अन्ये यानैः वाहनैस्समचरन्त सञ्चरितवन्तः । सम्पूर्वाच्चरेस्तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2096. स हनूमान् रक्षसां हर्म्येषु समचारीत् सञ्चचार । अतृतीयायोगान्न तङ् ।

रघुवंशे—XIII. 19.

क्वचित्पथा सञ्चरते सुराणां
क्वचिद्घनानां पततां क्वचिच्च ।

यथाविधो मे मनसोऽभिलाषः
प्रवर्तते पश्य तथा विमानम् ॥ 2391 ॥

विमानं क्वचित्सुराणां क्वचिद्धनानां क्वचित्पततां पथा सञ्चरते । पथेतितृतीया-योगाच्चरेस्तङ् ।

माघे—X. 7.

स्वादनेन सुतनोरविचारा-
दोष्ठतस्समचरिष्ट रसोऽत्र ।
अन्यमन्यदिव यन्मधु यूनः
स्वादुमिष्टमतनिष्ट तदेव ॥ 2392 ॥

सुतनोः कर्न्याः स्वादनेन आस्वादनेन । तृतीया । ओष्ठतः ओष्ठात् । रसोऽत्र मधुनि अविचारादसंशयात्समचरिष्ट सङ्क्रान्तः । सम्पूर्वाच्चरतेर्लुङ् । तङ् ।

नैषधे—VI. 57.

पद्भ्यां नृपस्सञ्चरमाण एष
चिरं परिभ्रम्य कथं कथञ्चित् ।
विदर्भराजप्रभवानिवासं
प्रासादमभ्रङ्कषमाससाद ॥ 2393 ॥

एष नृपः पद्भ्यां सञ्चरमाणो गच्छन् । तङ् ।

चम्पूरामायणे—I. 21.

ग.—सोऽयं कदाचित् क्रीडाधराधरमारुह्य सावरोधवधूजनश्चरणाभ्यां सञ्चरेत चेत् आगमिष्यत्याग इति अनाविष्कृतातपो भयेन भगवान् सहस्रभानुरपि सङ्कुचित-भानुरेव तत्सानूनि नूनं संश्रयते ॥ 2394 ॥

रावणश्चरणाभ्यां सञ्चरेत चेत् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 479. सुपथा सञ्चरमाणाः । तङ् ।

चम्पूभारते—IV. 70.

ग.—तदानीमेव रजतगिरिशिखरान्निर्गच्छन्तौ किमेतदिति सांशयिकैरपि तदनुसरणोचितवेषरचनानुकूलैः प्रमथकुलैः परिवार्यमाणौ समुच्छलितलाङ्गूलमितस्ततो धावद्भिः दूरचारश्रमविदारितवदनलम्बमानरसनाग्रनिपातिनीभिः शृगिकाकणिकाभिः वनपद्धतिं शुद्धतरीं कुर्वद्भिः दृढतरश्वसितकम्पमानावयवैः तेषु तेषु वनगुल्मेषु श्वापदानन्विष्यान्विष्य हुङ्कारमाचरद्भिः विश्वनियमविश्वकद्रुभिरविमुच्यमानपार्श्वभागौ दीपकमृगायमाणनिजहरिणशावकपार्ष्णिभागानुधाविनौ भाविनि पदे पदे वनदेवताभिरर्प्यमाणनुरतरुप्रसवास्तरणेन प्रशमिततुहिनजडिमोद्वेगेन हिमवतः कटकपथेन सविलासं सञ्चरमाणौ कावेतौ कदाचिदप्यदृष्टपूर्वौ वनमस्मदीयमाक्रमेते इति रोषकषायिततया निवारयितुकामैरपि तेजोविशेषेण प्रतिहतोत्साहैरन्यैः शबरयुवभिः केवलमवलोक्यमानौ जटावल्लरीमूलपल्लवमुकुलीभवदञ्जलिभिः तपस्विपुञ्जैर्नभसि विमानवेगं निरुध्य हर्षाश्रुभिर्मरुद्भिश्चाभिवर्ध्यमाणजयशब्दौ तौ जगदादिमौ दम्पती सनियममुपासीनस्य शुनासीरसुतस्य तपोवनसीमानं शनैः शनैः आसीदताम् ॥ 2395 ॥

कटकपथेन सविलासं संचरमाणौ । तङ् ।

चम्पूभारते—XI. 41.

तत्र तत्र युधि सञ्चरमाणः शल्यसारथिमता स रथेन ।
चूषितारिमदवारितयासौ सूर्यसूनुरपि चण्डकरोऽभूत् ॥ 2396 ॥

रथेन सञ्चरमाणः ।

चम्पूभारते—VIII. 71.

कमनीययशोभरे तनूजे कवचोत्कर्तनकर्कशाद्भकेऽपि ।
मलिनाम्बुदुलं नरेन्द्रपत्न्या नयनं तत्र चिरेण सञ्चचार ॥ 2397 ॥

नरेन्द्रपत्न्या नयनं तत्र कर्णे चिरेण सञ्चचार । न तङ् ।

२७२८ । दाणश्च सा चेच्चतुर्थ्यर्थे । (१. ३. ५५)

सम्पूर्वाद्दाणस्तृतीयान्तेन युक्तादुक्तं स्यात्, सा च तृतीया चेच्चतुर्थ्यर्थे । दास्या संयच्छते । व्यवहितेऽपि, दास्या संप्रयच्छते । 'अशिष्ट' (वा. 5040 सू. 568.) इति तृतीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 333. अन्ये शुभं पुष्पफलं बन्दीभिः **संप्रायच्छन्त** । बन्दीकृताभ्यः स्त्रीभ्यो ददुरित्यर्थः । दाण् दाने इति धातोः 'पाघ्रा' (सू. 2360) इति यच्छादेशः । अनेनात्मनेपदम् । 'अशिष्ट' (वा. 5040. सू. 568) इति वचनात् चतुर्थ्यर्थे तृतीया ।

२७२९ । उपाद्यमः स्वकरणे । (१. ३. ५६.)

स्वकरणं स्वीकारः । भार्यामुपयच्छते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 348. काश्चिकान्ताः आसवं कोपात् **नोपायंसत** न स्वीचक्रुः । अनेन पाणिग्रहणे विधानेऽपि अत्र स्वीकरणमात्रे तङ्प्रयोगश्चिन्त्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. दशाननः सीतां **नोपायंस्त** न स्वीकरोत् । तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो 50. सौमित्रे मा**मुपायंस्थाः** । उपयच्छस्वेत्यर्थः । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—IV. 28.

ततो वावृत्यमानासौ रामशालां न्यविक्षत ।
मामुपायंस्त रामेति वदन्ती सादरं वचः ॥ 2398 ॥

असौ राक्षसी वावृत्यमाना रामं वृण्वाना । वरिष्यन्ती सतीत्यर्थः । वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवत्प्रत्ययः । वावृतु वरणे इति धातोः दैवादिकाल्लटः कर्तरि शानच् । हे राम मा**मुपायंस्त** परिणयतु भवान् । शेषत्वविवक्षायां प्रथमपुरुषः । अनेन तङ् ।

माघे—XV. 27.

जगति श्रिया विरहितोऽपि
यदुदधिसुता**मुपायथाः** ।

ज्ञातिजनजनितनामपदां
त्वमतदिभव:पतिरिति प्रथासगाः ॥ 2399 ॥

त्वमुदधिसुताम्रुपायथा विवाहमकरोः । तङ् ।

रघुवंशे-- XIV. 87.

सीतां हित्वा दशमुखरिपुर्नोपयेमे यदन्यां
तस्या एव प्रतिकृतिसखो यत्क्रतूनाजहार ।
वृत्तान्तेन श्रवणविषयप्रापिणा तेन भर्तुः
सा दुर्वारं कथमपि परित्यागदुःखं विषेहे ॥ 2400 ॥

रामः सीतां हित्वा अन्यां नोपयेमे न परिणीतवान् । तङ् ।

२७३०. । विभाषोपयमने । (१. २. १६)

यमः सिच् किद्वा स्याद्विवाहे । रामः सीतामुपायत उपायंस्त वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 50. सौमित्रे मामुपायंस्थाः । सिचः किद्भावपक्षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2398. मामुपायंस्त रामः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. दशाननः सीतां मोपायंस्त न स्वीकरोतु । पूर्ववत् ।

२७३१ । ज्ञाश्रुस्मृदृशां सनः (१. ३. ५७)

सन्नन्तानामेषां प्राग्वत् । धर्मं जिज्ञासते । शुश्रूषते । सुस्मूर्षते । दिदृक्षते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 348. प्रेम जिज्ञासमानाभ्यः ज्ञातुं इच्छन्तीभ्यः । जानातेः सन्नन्तादात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 34.

प्रादिदृक्षत नो नृत्तं नाशुश्रूषत गायनान् ।
रामं सुस्मूर्षमाणोऽसौ कपिर्विरहदुःखितम् ॥ 2401 ॥

शर्मं शुस्मूर्षमाणः स्मर्तुमिच्छन् । स्मरतेः सन्नन्ताल्लटः शानच् । कपिः कुत्रापि नृत्तं नो प्रादिदृक्षत प्रद्रष्टुं नैच्छन् । गायनान् नाशुश्रूषत श्रोतुं नैच्छत् । दृशेः शृणोतेश्च सन्नन्तात्तङि लुङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1072. जनकोऽस्य रामस्य बाहोर्बलं जिज्ञासमानो ज्ञातुमिच्छन् । जानातेः सन्नन्तात्तङि लटः शानच् ।

चम्पूरामायणे—I. 88.

ग—तां कैतवेन शुश्रूषमाणः शतधारपाणिः पादकलितकचकलापामापन्ननिद्रां अपवित्रेति निर्वर्ण्यावगाहिततदीयजठरः सप्तधा गर्भं निर्भिद्य निर्जगाम ॥2402॥

शुश्रूषमाणः । शृणोतेः सन्नन्ताल्लटः शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 339. दिदृक्षमाणः द्रष्टुमिच्छन् । दृशेः सन्नन्तादात्मनेपदम् । शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 377. चतुर्थमप्याश्रमं अस्यार्जुनस्य साधनीभूय तां सुभद्रां दिदृक्षते स द्रष्टुमैच्छत् । दृशेः सन्नन्ताल्लट् ।

२७३२ । नानोर्ज्ञः । (१. ३. ५८)

पुत्रमनुजिज्ञासति । पूर्वसूत्रस्यैवायं निषेधः ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 85.

अनुजिज्ञासता तस्मै लङ्कादर्शनमिन्दुना ।
तमोऽपहविमुक्तांशु पूर्वस्यां दिश्युदैयत ॥ 2403 ॥

तस्मै हनूमते लङ्कादर्शनं अनुजिज्ञासता अनुज्ञातुमिच्छतेव । जानातेः सन्नन्ताल्लटः शत्रादेशः । अनुपूर्वस्य सन्नन्तस्यात्मनेपदप्रतिषेधः ।

२७३३ । प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः (१. ३. ५९)

आभ्यां सन्नन्ताच्छ्रुव उक्तं न स्यात् । प्रतिशुश्रूषति । आशुश्रूषति । कर्मप्रवचनीयात्स्यादेव । देवदत्तं प्रतिशुश्रूषते ।

अनर्घराघवे—V. 35.

ग—वत्स गुह ! न तावत्प्रकाशमेवं प्रतिशुश्रूषति मे हृदयम् ॥ 2404 ॥

प्रतिशुश्रूषति अङ्गीकारमिच्छति । 'ज्ञाश्रु' (सू. 2731) इति प्राप्तस्य तङः अनेन प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 378. राघवस्तस्मै विभीषणाय । 'प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः पूर्वस्य कर्ता' (सू. 578) इति चतुर्थी । निशाचरैश्वर्यं प्रतिशुश्राव प्रतिज्ञातवान् । प्रतिपूर्वाच्छृणोतेर्लिट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2096. स हनूमान् मैथिल्या वार्तां वृत्तान्तमाशुश्रूषन् समन्ताच्छ्रोतुमिच्छन् । आङ्पूर्वाच्छृणोतेः सन्नन्तात् लटः शत्रादेशः । अनेनात्मनेपदप्रतिषेधः ।

२७३४ । पूर्ववत्सनः । (१. ३. ६२)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1962. क्षपाकरे चन्द्रे वियन्मध्यमध्याशिशिषमाणे अध्यासितुमिच्छति । 'अधिशीङ्' (सू. 542) इति कर्मत्वम् । आस उपवेशने आत्मनेपदम् । सन्नन्तादपि पूर्ववदात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 66. सीतां वयं लिप्सामहे लब्धुमिच्छामः । लभेरात्मनेपदात् सनि तदन्ताल्लट् । पूर्ववदात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1517. सैनिका व्यजिगीषन्त विजेतुमैच्छन् । जि जये परस्मैपदम् । 'विपराभ्यां जेः' (सू. 2685) इति तङ् । विजयते । सनि पूर्ववदात्मनेपदम् । विजिगीषते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2352. वराहः समराय समाजुहूषमाण इव समाह्वातुमिच्छन्निव । समाह्वयतेः सन्नन्ताच्छानच् । 'स्पर्धायामाङः' (सू. 2704) इति तङ् । ततः सन्नन्तादपि पूर्ववत्तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2283. विजिगीषते विजेतुमिच्छति । विपूर्वाज्जयतेरात्मनेपदात्सन्नन्ताल्लट् ।

२७३५ । प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु । (१. ३. ६४)

प्रयुङ्क्ते । उपयुङ्क्ते ।

वा० । स्वराद्यन्तोपसर्गादिति वक्तव्यम् । (939.)

उद्युङ्क्ते । नियुङ्क्ते ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 39.

इन्दुं चषकसंक्रान्तमुपायुङ्क्त यथामृतम् ।
प्रयुञ्जानः प्रिया वाचः समज्यानुरतो जनः ॥ 2405 ॥

जनः कामिजनः प्रिया वाचश्चाटूक्तीः प्रयुञ्जानो ब्रुवाणः सन् चषके संक्रान्तमिन्दुममृतं यथामृतमिव उपायुङ्क्त उपयुक्तवान् । पीतवानिवेत्युत्प्रेक्षा । उभयत्रापि तङ् ।

भट्टिकाव्ये—III. 51.

अरण्ययाने सुकरे पिता मां
प्रायुङ्क्त राज्ये बत दुष्करे त्वाम् ।
मा गाः शुचं धीर भरं वहामु-
माभाषि रामेण वचः कनीयान् ॥ 2406 ॥

पिता मां सुकरे अरण्ययाने त्वां दुष्करे राज्ये प्रायुङ्क्त नियुक्तवान् । तङ् ।

रघुवंशे—VIII. 21.

पणबन्धमुखान्गुणानजः
षडुपायुङ्क्त समीक्ष्य तत्फलम् ।
रघुरप्यजयद्गुणत्रयं
प्रकृतिस्थं समलोष्टकाञ्चनः ॥ 2407 ॥

23

अजः षड्गुणान् तत्फलं समीक्ष्य उपायुङ्क्त । फलिष्यन्तमेव गुणं प्रायुङ्क्तेत्यर्थः । तङ् ।

अनर्घराघवे—II. 19.

तपःकृशतरैरङ्गैः सद्माकारितैरिव ।
सायंप्रातरमी पुण्यमग्निहोत्रं प्रयुञ्जते ॥ 2408 ॥

प्रयुञ्जते कुर्वते । तङ् ।

अनर्घराघवे—II. 16.

इत्थमेतन्महातीर्थमध्यासीना द्विजातयः ।
अकुतोभयसंचाराः षट्कर्माणि प्रयुञ्जते ॥ 2409 ॥

२७३६ । समः क्ष्णुवः । (१. ३. ६५)

संक्ष्णुते शस्त्रम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 40.

संक्ष्णुवान इवोत्कण्ठामुपाभुङ्क्त सुरामृतम् ।
ज्योत्स्नया विगलन्मानस्तरुणो रक्षसां गणः ॥ 2410 ॥

रक्षसां गणः उत्कण्ठामन्योन्यरागं संक्ष्णुवान इव उत्तेजयन्निव । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 55.

समक्ष्णुवत शस्त्राणि प्रामृजन्खङ्गसंहतीः ।
गजादीनि समारोहन् प्रातिष्ठन्ताथ सत्वराः ॥ 2411 ॥

योद्धारः शस्त्राणि समक्ष्णुवत । क्ष्णु तेजने इत्यस्मात् संपूर्वात्तङ् ।

अनर्घराघवे—IV. 18.

आजन्मब्रह्मचारी पृथुलभुजशिलास्तम्भविभ्राजमान-
ज्याघातश्रेणिसंज्ञान्तरितवसुमतीचक्रजैत्रप्रशस्तिः ।

वक्षःपीठे घनास्त्रव्रणकिणकठिने संक्ष्णुवानः पृषत्कान्
प्राप्तो राजन्यगोष्ठीवनगजमृगयाकौतुकी जामदग्न्यः ॥ 2412 ॥

जामदग्न्यः घनास्त्रव्रणकिणकठिने वक्षःपीठे पृषत्कान् संक्ष्णुवानस्तेजयन् । तङ् ।

२७३७ । भुजोऽनवने । (१. ३. ६६)

ओदनं भुंक्ते । अभ्यवहरतीत्यर्थः । 'बुभुजे पृथिवीपालः पृथिवीमेव केवलाम्' 'वृद्धो जनो दुःखशतानि भुंक्ते' । इहोपभोगो भुजेरर्थः । अनवने किम् । महीं भुनक्ति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2410. रक्षसां गणः सुरामृतसुधा भुंक्त उपभुक्तवान् । पपावित्यर्थः । अनेन तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1060. स रामः शूल्यमुख्यं च बुभुजे भुक्तवान् । पूर्ववत्तङ् ।

भट्टिकाव्ये --XVI. 5.

उद्यस्यति हरिर्वज्रं विचरिष्यति निर्भयः ।
भोक्ष्यते यज्ञभागांश्च शूरमानं च वक्ष्यति ॥ 2413 ॥

हरिरिन्द्रः यज्ञभागांश्च भोक्ष्यते भक्षयिष्यति । तङ् ।

रघुवंशे—XII. 18.

स विसृष्टस्तथेत्युक्त्वा भ्रात्रा नैवाविशत्पुरीम् ।
नन्दिग्रामगतस्तस्य राज्यं न्यासमिवाभुनक् ॥ 2414 ॥

स भरतः पुरीं नाविशदेव नन्दिग्रामगतः सन् तस्य रामस्य राज्यं न्यासमिवाभुनक् अपालयत् । न तु उपभुक्तवान् । अवनार्थे निषेधान्न तङ् ।

रघुवंशे—XV. 1.

कृतसीतापरित्यागः स रत्नाकरमेखलाम् ।
बुभुजे पृथिवीपालः पृथिवीमेव केवलाम् ॥ 2415 ॥

स राजः पृथिवीमेव बुभुजे भुक्तवान् ।

रघुवंशे—XVIII. 3.

पौत्रः कुशस्यापि कुशेशयाक्षः
ससागरां सागरधीरचेताः ।
एकातपत्रां भुवमेकवीरः
पुरार्गलादीर्घभुजो बुभोज ॥ 2416 ॥

कुशस्य पौत्रो निषधोऽपि भुवं बुभोज पालयामास । अवने इति निषेधादवनार्थे परस्मैपदम् ।

रघुवंशे—III. 4.

दिवं मरुत्वानिव भोक्ष्यते भुवं
दिगन्तविश्रान्तरथो हि तत्सुतः ।
अतोऽभिलाषे प्रथमं तथाविधे
मनो बबन्धान्यरसान् विलङ्घ्य सा ॥ 2417 ॥

तत्सुतो रघुर्मरुत्वान् दिवमिव भुवं भोक्ष्यते उपभोक्ष्यते । तङ् ।

अनर्घराघवे—III. 40.

मघोनस्तद्वीरं कुलिशमलसीकृत्य समरे
भुनक्ति स्वाराज्यं त्रिभुवनभटोऽयं दशमुखः ।
श्रियो नानास्थानभ्रमणरमणीयां चरलता
मवच्छिद्य स्वस्मिन्नपि भुजवने पूरयति यः ॥ 2418 ॥

अयं दशमुखः स्वाराज्यं स्वर्गं भुनक्ति अवति । न तङ् ।

२७३८ । णेरणौ यत्कर्म णौ चेत्स कर्ताऽनाध्याने । (१. ३. ६७)

ण्यन्तादात्मनेपदं स्यादणौ या क्रिया सैव चेण्ण्यन्तेनोच्यते । अणौ यत्कर्मकारकं स चेण्णौ कर्ता स्यात्, न त्वाध्याने ।

माघे—XII. 5.

उत्क्षिप्तगात्रः स विडम्बयन्नभः
समुत्पतिष्यन्तमगेन्द्रमुच्चकैः ।
आकुञ्चितप्रोहनिरूपितक्रमं
करेणुरारोहयते निषादिनम् ॥ 2419 ॥

करेणुर्निषादिनं आरोहयते स्म । स्वयमेव स्वात्मन्यारोपयत इत्यर्थः । रुहेर्गत्यर्थत्वात् 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना अणिकर्तुर्निषादिनः कर्मत्वम् । अत्र कर्त्रभिप्राये 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यात्मनेपदे सिद्धेऽपि अकर्त्रभिप्राये अनेन तङ् । अणिकर्मणः करेणोरेवात्र ण्यन्ते कर्तृत्वात् । तस्यैव चार्थात्कर्मत्वात् इति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 266. स दुर्योधनः अनुजीविनो भृत्यान् सखीनिव **दर्शयते** । सुहृदः बन्धुभिः समानमानान् **दर्शयते** । बन्धुतां कृताधिपत्यामिव **दर्शयते** । पश्यन्ति भृत्या राजानम् । दर्शयते भृत्यान्राजा । इह त्वण्यन्तावस्थायां कर्तॄणां भृत्यानां णौ कर्मत्वमिति भवत्येवात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 264. गृहेऽपि स्वां वनितां ह्रीनिमीलि वदनं कथं **दर्शयिताहे** दर्शयिष्यामि । तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 41.

मध्वपाययत स्वच्छं सोत्पलं दयितान्तिके ।
आत्मानं सुरताभोगविस्रम्भोत्पादनं मुहुः ॥ 2420 ॥

मधु मद्यं कर्तृ, मुहुरात्मानं **अपाययत** । दयितकर्तृकं स्वकर्मकं पानं मधु दयितैः स्वयमेव कारयदित्यर्थः । पिबतेर्ण्यन्तात् लङ् । अणिकर्मणः कर्तृत्वकर्मत्वोभयविवक्षायां अकर्त्रभिप्राये अनेन तङ् ।

२७३९ । गृधिवंच्योः प्रलम्भने । (१. ३. ६९)

प्रतारणेऽर्थे ण्यन्ताभ्यामाभ्यां प्राग्वत् । माणवकं गर्धयते वंचयते वा ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 43.

सीतां दिदृक्षुः प्रच्छन्नः सोऽगर्धयत राक्षसान् ।
अवञ्चयत मायाश्च स्वमायाभिर्नरद्विषाम् ॥ 2421 ॥

स हनूमान् राक्षसानगर्धयत विप्रलब्धवान् । नरद्विषां मायाश्च स्वमायाभिः अवञ्चयत वञ्चितवान् । उभयत्रापि तङ् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 15.

मूर्खास्त्वामवञ्चयन्त ये विश्रब्धगिरं जनम् ।
प्रमाणीकृत्यमानान् युक्तमक्षैस्त्वं न जनस्थान् ॥ 2422 ॥

मूर्खास्त्वामववञ्चन्त विप्रलब्धवन्तः । वञ्चु प्रलम्भने । ण्यन्तस्य अनेन तङि चङि रूपम् ।

२७४० । मिथ्योपपदात्कृञोऽभ्यासे । (१. ३. ७१)

णेः इत्येव । पदं मिथ्या कारयते । स्वरादिदुष्टमसकृदुच्चारयतीत्यर्थः । मिथ्योपपदात्किम् । पदं सुष्ठु कारयति । अभ्यासे किम् । सकृत्पदं मिथ्या कारयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2153. तस्य हनूमतो राक्षसेश्वरो रावणश्चारैर्नगररक्षिजनैर्घोषणामन्तः ज्ञात्वा सद्यो मारयत इत्येवंरूपां डिण्डिमवाद्यपूर्विकामाघोषणां पुनःपुनर्मिथ्या कारयते अर्थशून्यमेव अभ्यासेनावृत्त्या कारयतीत्यर्थः । कृञो ण्यन्तात्तङ् ।

२७४१ । अपाद्वदः । (१. ३. ७३)

न्यायमपवदते । कर्त्रभिप्राय इत्येव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 363. नृभ्योऽपवदमानस्य मनुष्येभ्यो द्रुह्यतः । अनेन तङ् । 'क्रुधद्रुह' (सू. 875) इत्यादिना संप्रदानत्वाच्चतुर्थी ।

माघे—XVII. 19.

परानमी यदपवदन्त आत्मनः
स्तुवन्ति च स्थितिरसतामसाविति ।

निनाय नो विकृतिमविस्मितः स्मितं
मुखं शरच्छशधरमुग्धमुद्धवः ॥ 2423 ॥

अमी खलाः परानन्यान् अपवदन्ते निन्दन्ति । अनेनात्मनेपदम् ।

अनर्घराघवे—IV. 53.

नृपानप्रत्यक्षान् किमपवदसे नन्वयमवहं
शिशुक्रीडाभग्नत्रिपुरहरधन्वा तव पुरः ।
अहङ्कारक्रूरार्जुनभुजवनव्रश्चनकला-
निसातो मे बाहुः कथय कतरस्ते प्रहरतु ॥ 2424 ॥

अपवदसे निन्दसि । तङ् ।

२७४२ । समुदाङ्भ्यो यमोऽग्रन्थे । (१. ३. ७५)

व्रीहीन् संयच्छते । भारमुद्यच्छते । वस्त्रमायच्छते । अग्रन्थे किम् । उद्यच्छति वेदम् । अधिगन्तुमुद्यमं करोतीत्यर्थः । कर्त्रभिप्राय इत्येव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2330. श्रियमायच्छमानाभिः स्वीकुर्वाणाभिः । आङ्पूर्वाद्यच्छतेः सकर्मकात् अनेन तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 831. व्यायच्छमानयोर्व्याप्रियमाणयोः । यमेराङ्पूर्वादकर्मकात् 'आङो यमहनः' (सू. 2695) इति तङ् । बाणमायंसीत् उपसंहृतवान् । यमेराङ्पूर्वादकर्त्रभिप्रायत्वात् अनेन न तङ् । सकर्मकत्वात् 'आङो यमहनः' (सू. 2695) इति न तङ् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 47.

नित्यमुद्यच्छमानाभिः स्मरसंभोगकर्मसु ।
जानानाभिरलं लीलाकिलिकिंचितविभ्रमान् ॥ 2425 ॥

कामक्रीडासु नित्यमुद्यच्छमानाभिरुद्युञ्जानाभिः । अस्य सकर्मकाधिकारत्वात् इह यमेरकर्मकत्वादात्मनेपदं चिन्त्यम् ।

भट्टिकाव्ये— XVII. 92

उद्यच्छन्तं महाशक्तिमुद्यच्छन्नपहस्तगम् ।
रामानुजं तथाविध्यत्स महीं न्यपतच्छ्रमात् ॥ 2426 ॥

महाशक्तिमुद्यच्छन् उद्यतवान् । अनेन तङ् न भवति अकर्त्रभिप्रायत्वात् ।

रघुवंशे—XVI. 29.

उद्यच्छमाना गमनाय पश्चा-
त्पुरो निवेशे पथि च व्रजन्ती ।
सा यत्र सेना ददृशे नृपस्य
तत्रैव सामग्र्यमतिं चकार ॥ 2427 ॥

उद्यच्छमाना उद्योगं कुर्वती । पूर्ववच्चिन्त्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 348. आसवमुदायंसत [1] । उदाङ्पूर्वस्य यम आदानार्थत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 50.

मा न स्रावीर्महास्त्राणि मा न धावीर्गिरिं रणे ।
वानरं मा न संयंसीर्विज तूर्णमहाक्षमः ॥ 2428 ॥

वानरं मा न संयंसीः मा न वधीः । तङ् ।

२७४३ । अनुपसर्गाज्ज्ञः । (१. ३. ७६)

गां जानीते । अनुपसर्गादित्यत्र । स्वर्गं लोकं न प्रजानाति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2425. विश्रवान् जानानाभिः । कर्त्रभिप्राये तङ् ।

1. मु. पु. उपायंसत इति पाठः ।

भट्टिकाव्ये—I. 23.

क्रुध्यन् कुलं धक्ष्यति विप्रवह्निः
यास्यन् सुतस्तप्स्यति मां समन्युम् ।
इत्थं नृपः पूर्वमवालुलोचे
ततोऽनुजज्ञे गमनं सुतस्य ॥ 2429 ॥

सुतस्य गमनमनुजज्ञे अनुज्ञातम् । नृपेणेति विभक्तिविपरिणामेन योज्यम् । कर्मणि लिट् । ज्ञा अवबोधन इति परस्मैपदित्वात् । न च अनुपूर्वादस्मादात्मनेपदं विहितम् ।

चम्पूरामायणे—III. 26.

ग—एतदाकर्ण्य विदीर्णहृदया हृदयदयितप्रेम्णा कर्तव्याकर्तव्यमजानाना जानकी जानीहि भ्रातरमिति सौमित्रिमादिदेश ॥ 2430 ॥

कर्तव्याकर्तव्यमजानाना । तङि लिटः शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 960. जानकीजानिरिति जानीहि जनमिमम् । ज्ञा अवबोधने । परस्मैपदम् । लोट् ।

२७४४ । विभाषोपपदेन प्रतीयमाने । (१. ३. ७७)

वा तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1061. झषध्वजः कामः स्वं कर्म कारयन् स्वप्रयोजनं रतिकृत्यं कामिजनैः कारयन् । मदविमोहितान् यूनः स्वार्थं रतिकर्म कारयमाणाभिः । 'हृक्रोरन्यतरस्याम्' (सू. 541) इति विकल्पात् अणिकर्तुः कर्मत्वम् । स्वशब्देन कर्त्रभिप्रायत्वस्य प्रतीयमानत्वात् अनेनोभयत्रापि विकल्पादात्मनेपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 49.

कान्तिं स्वां वहमानाभिः यजन्तीभिः स्वविग्रहान् ।
नेत्रैरिव पिबन्तीभिः पश्यतां चित्तसंहतीः ॥ 2431 ॥

स्वां कान्तिं वहमानाभिः । वहन्तीभिः स्वविग्रहान् । यजन्तीभिः पूजयन्तीभिः । परिष्कुर्वन्तीभिरित्यर्थः । विकल्पात्तङ् ।

॥ इति आत्मनेपदप्रकरणम् ॥

—:o✲o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ परस्मैपदप्रकरणम् ॥

— :o: —

शेषात्कर्तरि परस्मैपदम् । (सू. 2159)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2431. पश्यतां चित्तसंहृतीः पिबन्तीभिरिव गृह्णन्तीभिरिव । शेषात्कर्तरि परस्मैपदम् ।

२७४५ । अनुपराभ्यां कृञः । (१. ३. ७९)

करोतेः परस्मैपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 50.

तद्धनूमान् पराकुर्वन् अगमत्पुष्पकं प्रति ।
विमानं मन्दरस्याद्रेरनुकुर्वदिव श्रियम् ॥ 2432 ॥

हनूमान् तद्रावणगृहं पराकुर्वन् परिहरन् मन्दराद्रेः श्रियमनुकुर्वत् विडम्बयदिव स्थितं पुष्पकम् । उभयत्रापि करोतेः परस्मैपदम् ।

माघे—VI. 48.

मुखसरोजरुचं मदपाटलां
अनुचकार चकोरदृशां यतः ।
धृतनवातपमुत्सुकतामतो
न कमलं कमलम्भयदम्भसि ॥ 2433 ॥

धृतनवातपं अम्भसि कमलं मदपाटलां चकोरदृशां मुखसरोजरुचं अनुचकार । अनेन परस्मैपदम् ।

२७४६ । अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः । (१. ३. ८०)

अभिक्षिपति ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 51.

तस्मिन्कैलाससंकाशे शिरःशृङ्गे भुजद्रुमम् ।
अभिक्षिपन्तमैक्षिष्ट रावणं पर्वतश्रियम् ॥ 2434 ॥

विमाने पर्वतश्रियमभिक्षिपन्तमभिभवन्तम् । पर्वतकल्पमित्यर्थः । परस्मैपदम् ।

२७४७ । प्राद्वहः । (१. ३. ८१)

प्रवहति ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 52.

प्रवहन्तं मदामोदं सुप्तं परिजनान्वितम् ।
मघोने परिमृष्यन्तमारमन्तं परं स्मरे ॥ 2435 ॥

मदामोदं कस्तूरीपरिमलं प्रवहन्तम् । प्रकिरन्तमित्यर्थः ।

२७४८ । परेर्मृषः । (१. ३. ८२)

परिमृष्यति । भौवादिकस्य तु परिमर्षति । इह परेरिति विभज्य वहेरपीति केचित् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2435. मघोने इन्द्राय परिमृष्यन्तमसूयन्तम् । अनेन परस्मैपदम् ।

२७४९ । व्याङ्परिभ्यो रमः । (१. ३. ८३)

विरमति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2435. स्मरे कामे आरमन्तमासजन्तम् । अनेन परस्मैपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 53.

व्यरमत्प्रथनाद्यस्मात्परित्रस्तः सहस्रदृक् ।
क्षणं पर्यरमत्तस्य दर्शने मारुतात्मजः ॥ 2436 ॥

सहस्राक्षः प्रथनान्न्यरमत् । व्यरंसीत् । 'जुगुप्साविराम' (वा. 1079. सू. 587) इत्यादिना अपादानत्वम् । रावणदर्शने मारुतात्मजः क्षणं पर्यरंसन् अभिरतोऽभूत् । उभयत्रापि परस्मैपदम् । 'यमरम' (सू 2377.) इति सगिटौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1037. ते जना आरेमुः आक्रीडन् । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 653. माधवो हरिः विरराम तूष्णीमास । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 405. देवि ! आग्रहाद्विरम । पञ्चमी । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1563. आपदः विरमन्ति । परस्मैपदम् ।

कुमारसंभवे—III. 58.

भविष्यतः पत्युरुमा च शम्भोः
समाससाद प्रतिहारभूमिम् ।
योगात्स चान्तः परमात्मसंज्ञं
दृष्ट्वा परं ज्योतिरुपारराम ॥ 2437 ॥

उपारराम उपरतः । परस्मैपदम् ।

२७५० । उपाच्च । (१. ३. ८४)

यज्ञदत्तमुपरमति । उपरमयतीत्यर्थः । अन्तर्भावितण्यर्थोऽयम् ।

२७५१ । विभाषाकर्मकात् । (१. ३. ८५)

उपाद्रमेरकर्मकात्परस्मैपदं वा ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 54.

उपारंसीच्च संपश्यन् वानरस्तं चिकीर्षितात् ।
रम्यं मेरुमिवाभूतकाननं श्रमनोर्मिभिः ॥ 2438 ॥

हनूमान् रावणं संपश्यन् चिकीर्षितात् सीतान्वेषणात् । 'जुगुप्साविराम' (वा. 1079. सू. 587) इति पंचमी । **उपारंसीत्** । व्यरंसीत् । 'उपाच्च' (सू. 2750) इत्यनुवृत्तौ अनेन विकल्पात्परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1916. वायुसंभवः हनूमान् उपारंस्त । ततो गृहान्निवृत्त इत्यर्थः । उपपूर्वाद्रमेर्लुङ् । पक्षे तङ् ।

किरातार्जुनीये—IV. 17.

स मन्थरावल्गितपीवरस्तनीः
परिश्रमक्लान्तविलोचनोत्पलाः ।
निरीक्षितुं नोपरराम वल्लवी-
रभिप्रनृत्ता इव वारयोषितः ॥ 2439 ॥

सोऽर्जुनो वल्लवीर्गोपीर्वारयोषित इव निरीक्षितुं नोपरराम न विरमति स्म । परस्मैपदम् ।

किरातार्जुनीये—IX. 44.

साचि लोचनयुगं नमयन्ती
रुन्धती दयितवक्षसि पातम् ।
सुभ्रुवो जनयति स्म विभूषां
संगतावुपरराम च लज्जा ॥ 2440 ॥

उपरराम । परस्मैपदम् ।

२७५२ । बुधयुधनशजनेङ्प्रुद्रुस्रुभ्यो णेः (१. ३. ८६)

एभ्यो ण्यन्तेभ्यः परस्मैपदं स्यात् । 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यस्यापवादः । बोधयति पद्मम् । योधयति काष्ठानि । नाशयति दुःखम् । जनयति सुखम् । अध्यापयति । प्रावयति । प्रापयतीत्यर्थः । द्रावयति । विलापयतीत्यर्थः । स्रावयति । स्यन्दयतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2188. स हनूमान् क्षपाटान् निशाचरान् अविबोधयन् अज्ञापयन् । बुधेः ण्यन्तात् 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यात्मनेपदे प्राप्ते अनेन परस्मैपदम् । लटः शतृ । तान्नायोधयत् न योधितवान् । युधेः ण्यन्तात् पूर्ववत् तङि प्राप्ते तस्याणावकर्मकत्वात् चित्तवन्निशाटकर्तृकत्वाच्च 'अणावकर्मकात्' (सू. 2754) इत्यादिनैव परस्मैपदम् । अत्र सूत्रे युधिग्रहणं त्वचित्तवत्कर्तृकार्थम् । यथा योधयति काष्ठानि ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 57.

अध्यासीद्राघवस्याहं नाशयेयं कथं शुचम् ।
वैदेह्या जनयेयं वा कथमानन्दमुत्तमम् ॥ 2441 ॥

अहं राघवस्य शुचं कथं वा नाशयेयम् । वैदेह्याः कथं वोत्तममानन्दं जनयेयम् । अत्र नशिजन्योः णिचि लिङि पूर्ववत्तङि प्राप्ते 'अणावकर्मकात्' (सू. 2754) इत्यादिनैव परस्मैपदम् । अत्र सूत्रे तद्ग्रहणं च तद्वदेवाचित्तवत्कर्तृकार्थम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 58.

दृष्ट्वा राघवकान्तां तां द्रावयिष्यामि राक्षसान् ।
तस्या हि दर्शनात्पूर्वं विक्रमः कार्यनाशकृत् ॥ 2442 ॥

राक्षसान् द्रावयिष्यामि पलाययिष्यामि । अत्रापि द्रुवतेर्ण्यन्तादणावित्यादिनैव परस्मैपदम् ।

भट्टिकाव्ये—VIII. 59.

चिन्तयन्नित्थमुत्तुङ्गैः प्रावयन्तीं दिवं वनैः ।
अशोकवनिकामारादपश्यत्स्तबकाचिताम् ॥ 2443 ॥

वृक्षसमूहैर्दिवमाकाशं प्रावयन्तीं व्याप्नुवन्तीम् । प्रु गताविति धातोर्ण्यन्तात् पूर्ववत्तङि प्राप्ते अनेन परस्मैपदम् ।

२७५३ । निगरणचलनार्थेभ्यश्च । (१. ३. ८७)

निगारयति । आशयति । भोजयति । चलयति । कम्पयति वा ।

वा० । अदेः प्रतिषेधः । (959.)

आदयते देवदत्तेन । 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना अणिकर्तुः कर्मत्वे 'आदिखाद्योर्न' (वा. 1109. सू. 540) इति तस्य प्रतिषेधः । 'शेषात्' (सू. 2159) इत्यकर्त्रभिप्राये परस्मैपदं स्यादेव । आदयत्यन्नं वटुना ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 234. अहं प्रीतः सन् भवतीं भुवनत्रयं **भोजयिष्यामि** । निगरणार्थत्वात्परस्मैपदम् । प्रत्यवसानार्थत्वात् 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना अणिकर्तुः कर्मत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 257. एतैः राक्षसैः **खादयिष्यामि** भोजयिष्यामि । निगरणार्थत्वात्परस्मैपदम् । 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना प्रत्यवसानार्थे कर्मसंज्ञायां प्राप्तायां 'आदिखाद्योर्न' (वा. 1109. सू. 540) इति प्रतिषेधात्कर्तृसंज्ञैव भवति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 242. शशी दशमुखाज्ञया संपूर्णः सन् वापीः ज्योत्स्नामृतम**पाययत** पायितवान् । पिबतेः प्रत्यवसानार्थत्वात् 'गतिबुद्धि' (सू. 540) इत्यादिना अणिकर्तुः कर्मत्वम् । निगरणार्थत्वात्प्राप्तस्य परस्मैपदस्य 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1117. कपिव्याघ्रस्तरू**नचलयन्न**कम्पयन् । चलनार्थे परस्मैपदम् ।

२७५४ । अणावकर्मकाच्चित्तवत्कर्तृकात् (१. ३. ८८)

ण्यन्तात्परस्मैपदं स्यात् । शेते कृष्णस्तं गोपी शाययति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2188. हनूमान्राक्षसान्ना**योधयत्** न योधितवान् । अणावकर्मकत्वाच्चित्तवन्निशाटकर्तृकत्वाच्चानेन परस्मैपदम् । बुधादिसूत्रे युधिग्रहणमचित्तवत्कर्तृकार्थम् । यथा योधयति काष्ठानीति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2441. अहं राघवस्य शुचं कथं वा **नाशयेयम्** । वैदेह्याः कथं वोत्तममानन्दं जनयेयम् । नशिजन्योः अणावकर्मकत्वादचित्तवत्कर्तृकत्वाच्च 'बुधयुध' (सू. 2752) इत्यादिना परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2442. राक्षसान् **द्रावयिष्यामि** पलाययिष्यामि । द्रवतेर्ण्यन्ताच्चित्तवत्कर्तृकात् अनेन परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1117. पक्षिणोऽ**त्रासयन्** । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 234. रावणं पार्श्वे **शायय** । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1152. पुरुषाशिनां राजानं मां योधयिष्यति। चित्तवत्कर्तृकत्वादनेनैव परस्मैपदम्।

किरातार्जुनीये—II. 18.

मदसिक्तमुखैर्मृगाधिपः
करिभिर्वर्तयते स्वयंहतैः।
लघयन्खलु तेजसा जग-
न्न महानिच्छति भूतिमन्यतः॥ 2444॥

मृगाधिपो मदसिक्तमुखैः स्वेनैव हतैः करिभिर्वर्तयते वृत्तिं करोति। तेनैव जीवतीत्यर्थः। चौरादिकात् वृतेर्लिङ्। भौवादिकस्य तु अनेन परस्मैपदं स्यात्।

किरातार्जुनीये—XV. 36.

परिमोहयमाणेन शिक्षालाघवलीलया।
जैष्णवी विशिखश्रेणी परिजह्रे पिनाकिना॥ 2445॥

परिमोहयमाणेन व्यामोहयता। अनेन परस्मैपदे प्राप्ते 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना तत्प्रतिषेधादात्मनेपदम्। शानच्।

२७५५। न पादम्याङ्यमाङ्यसपरिमुहरुचिनृतिवदवसः। (१. ३. ८९)

एभ्यो ण्यन्तेभ्यः परस्मैपदम्। न। पिबतिर्निगरणार्थः। इतरे चित्तवत्कर्तृकाकर्मकाः। नृतिश्चलनार्थोऽपि। तेन सूत्रद्वयेन प्राप्तिः पाययते। दमयते। आयामयते। आयासयते। परिमोहयते। रोचयते। नर्तयते। वादयते। वासयते।

वा०। धेट उपसंख्यानम्। (962.)

धापयेते शिशुमेकं समीची। अकर्त्रभिप्राये 'शेषात्' (सू.2159) इति परस्मैपदं स्यादेव। वत्सान्पाययति पयः। दमयन्ती कमनीयतामदम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2185. लतां नर्तयमानवत्। नृतिश्चलने वर्तते। ततश्च 'निगरण' (सू. 2753) इत्यादिना परस्मैपदं प्राप्तम् अनेन प्रतिषिद्धम्। ऋतवोऽन्योन्यसंपदः **नायासयन्त** नोपपीडयन्ति स्म। आङ्पूर्वाद्यसेः चित्तवत्कर्तृकत्वात् 'अणौ' (सू. 2754) इत्यादिना परस्मैपदं प्राप्तमनेन प्रतिषिद्धम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 242. शशी संपूर्णः सन् ज्योत्स्नामृतं वापीरपाययत पायितवान् । निगरणार्थत्वात्तिपि प्राप्तेऽनेन प्रतिषिद्धे 'णिचश्च' (सू. 2564) इति तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2186. यस्यां वन्यः कामं प्रादमयन्त शमितवत्यः तन्मतस्याचरणात् परिमोहयमाणाभिः व्यामोहयन्तीभिः । दमिपरिमुह्योः 'अणौ' (सू. 2754) इत्यादिना प्राप्तस्य परस्मैपदस्य अनेन प्रतिषेधे 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2187. दशाननो यस्यां सीतां वासयते स्म वासितवान् । न त्वरोचयतात्मानम् । रोचिवास्योः 'अणौ' (सू. 2754) इत्यादिना प्राप्तस्य परस्मैपदस्यानेन प्रतिषेधे 'णिचश्च' (सू. 2564) इति तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 244. युवानः अनुतर्षपदेन प्रेम स्वा वधूरपीप्यन् पाययन्ति स्म । पिबतेर्णौ चङि लोपः । अनेन परस्मैपदनिषेधेऽपि 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यात्मनेपदविकल्पात्पाक्षिकं परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 245. पाययते । अनेन निषेधात्तङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2445. परिमोहयमाणेन व्यामोहयता 'अणावकर्मकात्' (सू. 2754) इति परस्मैपदे प्राप्तेऽनेन प्रतिषेधादात्मनेपदम् । शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 246. पायय । परस्मैपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 243. अपाययत् । पिबतेर्निगरणार्थत्वेऽपि अनेन प्रतिषेधात्तङ् ।

॥ इति परस्मैपदप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ भावकर्मप्रकरणम् ॥

—:०:—

२७५८। च्चिण्भावकर्मणोः। (३. १. ६६)

च्लेश्चिण् स्यात् भावकर्मवाचिनि तशब्दे परे। अभावि।

भट्टिकाव्ये—VI. 34,

अदोहीव विषादोऽस्य समरुद्धेव विक्रमः।
समभावि च कोपेन न्यश्वसीच्चायतं मुहुः ॥ 2446 ॥

कोपेन समभावि सम्भूतम्। भावे चिण्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1968. राज्ञा स कुम्भकर्णः प्रत्यवादि प्रत्युक्तः। कर्मणि लुङ्। चिण्।

२७६१। आतो युक् चिण्कृतोः। (७. ३. ३३)

आदन्तानां युगागमः स्यात् चिणि ञिति णिति कृति च।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1292. आख्यायकेभ्य आख्यातृभ्यः। ख्यातेर्ण्वुलि युक्।

२७६३। नोदात्तोपदेशस्य मान्तस्यानाचमेः। (७. ३. ३४)

उपधाया वृद्धिर्न स्याच्चिणि ञिति णिति कृति च। अशमि। अदमि।

भट्टिकाव्ये—XVII. 101.

ताभ्यामन्योन्यमासाद्य समवाप्यत संशमः।
लक्षेण पत्रिणां वक्षः क्रुद्धो रामस्य राक्षसः ॥ 2447 ॥

संशमः संशमनम् । घञि अनेन वृद्धिप्रतिषेधः ।

२७६५ । विभाषा चिण्णमुलोः । (७. १. ६९)

लभेर्नुमागमो वा स्यात् । अलम्भि अलाभि । प्रादेर्नित्यं नुम् । प्रालम्भि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 986. दिग्गजैः याथार्थ्यमलम्भि लब्धम् । लभेर्ण्यन्तात् कर्मणि लुङ् । विकल्पान्नुमागमः ।

माघे—XX. 54.

उपमानमलाभि लोलपक्ष-
क्षणविक्षिप्तमहाम्बुवाहमत्स्यैः ।
गगनार्णवमन्तरा सुमेरोः
कुलजानां गरुडैरिलाधराणाम् ॥ 2448 ॥

गरुडैरिलाधराणामुपमानमलाभि । लभेः कर्मणि लुङ् । विकल्पान्नुमभावः ।

॥ इति भावकर्मप्रकरणम् ॥

नैषधे— III. 120.

अहो तपःकल्पतरुर्नलीय-
स्त्वत्पाणिजाग्रस्फुरदङ्कुरश्रीः ।
त्वद्भ्रूयुगं यस्य खलु द्विपत्री
तवाधरो रज्यति यत्कलम्बः ॥ 2452 ॥

तवाधरो यत्कलंबः रज्यति स्वयमेव रक्तो भवति ।

॥ इति कर्मकर्तृप्रकरणम् ॥

—:o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ लकारार्थप्रकरणम् ॥

२७७३ । अभिज्ञावचने लृट् । (३. २. ११२)

स्मृतिबोधिन्युपपदे भूतानद्यतने धातोर्लृट् स्यात् । लङोऽपवादः । स्मरसि कृष्ण गोकुले वत्स्यामः । एवं बुध्यसे चेतयसे इत्यादियोगेऽपि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 288. हे कृष्ण भवान् दाशरथिर्भवन् वनान्ताद्वनितापहारिणं अमुं रावणं पयोधिं विलङ्घ्य लङ्कां निकषा हनिष्यति अवधीत् । अनेन भूते लृट् । अदो हननं स्मरसीति काकुः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 141.

> म्रियमाणः स सुग्रीवमूचे सद्भावमागतः ।
> सम्भविष्याव एकस्याममिजानासि मातरि ॥ 2453 ॥

हे वत्स एकस्यां मातरि सम्भविष्यावः सम्भूतावित्यर्थः । अभिजानासि स्मरसि । अनेन अभिज्ञावचने उपपदे भूतानद्यतने लृट् । अभिजानासीत्येतत् अभिज्ञावचनम् । अभिज्ञा स्मृतिः ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 36.

> नाभिज्ञा ते महाराज जेष्यावः शक्रपालितम् ।
> दृप्तदेवगणाकीर्णमावां सह सुरालयम् ॥ 2454 ॥

हे महाराज ते नाभिज्ञा सुरालयमावां जेष्यावः जितवन्तौ । अनेन लृट् । तत्र भूतानद्यतन इति वर्तते ।

२७७४ । न यदि । (३. २. ११३)

यद्योगे उक्तं न । अभिजानासि कृष्ण यद्वने अभुञ्ज्महि ।

भट्टिकाव्ये—VI, 142.

अवसाव नगेन्द्रेषु यत्पास्यावो मधूनि च ।
अभिजानीहि तत्सर्वं बन्धूनां समयो ह्ययम् ॥ 2455 ॥

अभिजानाहि स्मर यन्नगेन्द्रेषु अवसाव उषितवन्तौ । अत्राभिज्ञावचनस्य यच्छब्दस्य सन्निहितत्वात् अनेन लृटि प्रतिषिद्धे लङेव भवति । अत्र वासमात्र-प्रत्यभिज्ञावचनमुपपदम् ।

२७७५ । विभाषा साकाङ्क्षे । (३. २. ११४)

उक्तविषये लृड्वा स्यात् लक्ष्यलक्षणभावेन साकांक्षश्चेद्धात्वर्थः । स्मरसि कृष्ण वने वत्स्यामस्तत्र गाश्चारयिष्यामः । वासो लक्षणम् । चारणं लक्ष्यम् । पक्षे लङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2455. वत्स अभिजानासि यन्नगेन्द्रेषु अवसाव उषितवन्तौ मधूनि च यत्पास्यावः । तथा च नगेन्द्रेषु यद्वत्स्यावः तत्र मधूनि च पास्यावः तत्सर्वमभिजानासीति योज्यम् । अनेन पक्षे यच्छब्दसहिते साकाङ्क्षे प्रत्यभिज्ञावचने उपपदे विकल्पात् भूते लट् । एवं यदवसाव अपिबाव चेति लङि च द्रष्टव्यम् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 37.

नाभिज्ञाते सयक्षेन्द्रं भङ्क्ष्यावो यवमं बलात् ।
रत्नानि चाहरिष्यावः प्राप्स्यावश्च पुरीमिमाम् ॥ 2456 ॥

सयक्षेन्द्रं यमं आवां भङ्क्ष्यावः भग्नवन्तौ । रत्नानि चाहरिष्यावः । इमां च पुरीं लङ्कां प्राप्स्यावः । अनेन लृट् । लक्ष्यलक्षणयोः संबन्धे प्रयोक्तुराकाङ्क्षा । तत्र भंजनं लक्षणम् । रत्नाद्याहरणं लक्ष्यम् ।

२७७६ । हशश्वतोर्लङ् च । (३. २. ११६)

अनयोरुपपदयोर्लिड्विषये लङ् स्यात् । चालिट् । इति हाकरोच्चकार वा । शश्वदकरोच्चकार वा ।

भट्टिकाव्ये—VI. 143.

दैवं न विदधे नूनं युगपत्सुखमावयोः ।
शश्वद्बभूव तद्दुःस्थं यतो नाविति हाकरोत् ॥ 2457 ॥

तद्दैवं शश्वत् सदा दुःस्थं प्रतिकूलं बभूव अभवत् । लङ् च इति चकारात् शश्वच्छब्दे उपपदे भूतानद्यतनपरोक्षे लिट् । यतो यस्मात्तौ आवामिति हाकरोत् एवं विप्रयुक्तौ चकार ह । तेनैव हाशब्दोपपदे तस्मिन्नेवार्थे लङ् ।

२७७८ । लट् स्मे । (३. २. ११८)

लिटोऽपवादः । यजति स्म युधिष्ठिरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 626. जामदग्न्यः पथि एति स्म इतवान् । प्राप्त इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 17. शीतालुः सरस्यवतरितुमनिच्छुस्तटभुव्यासीना रम्भोरूः सस्मितेन भर्त्रा सिच्यते स्म सिक्ता ।

कुमारसम्भवे—VII. 28.

अखण्डितं प्रेम लभस्व पत्यु-
रित्युच्यते ताभिरुमा स्म नम्रा ।
तया तु तस्यार्धशरीरभाजा
पश्चात्कृताः स्निग्धजनाशिषोऽपि ॥ 2458 ॥

नम्रा प्रणतोमा ताभिः सखीभिः पत्युः प्रेम लभस्व इत्युच्यते स्म अभिहिता । अनेन भूतार्थे लट् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 1.

व्यश्नुते स्म ततः शोको नाभिसंबन्धसंभवः ।
विभीषणमसावुच्चै रोदिति स्म दशाननम् ॥ 2459 ॥

शोको विभीषणं व्यश्नुते स्म व्याप्तवान् । विभीषणः रोदिति स्म । अनेन भूतानद्यतनपरोक्षे लट् ।

२७७९ । अपरोक्षे च । (३. २. ११९)

भूतानद्यतने लट् स्यात् स्मयोगे । एवं स्म पिता ब्रवीति ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 13.

येन पूतक्रतोर्मूर्ध्नि स्थीयते स्म महाहवे ।
तस्यापीन्द्रजितो दैवाद् ध्वांक्षैः शिरसि लीयते ॥ 2460 ॥

येन इन्द्रजिता पूतक्रतोरिन्द्रस्य महाहवे महासमरे मूर्ध्नि अग्रतः स्थीयते स्म स्थितम्। अनेन लट् । विभीषणस्य भूतानद्यतनपरोक्षार्थत्वात्तस्यापि शिरसि ध्वांक्षैर्लीयते । वर्तमाने भावे लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 484. हे राजन् त्वमिदमजानन् स्वविक्रममीडिषे स्म स्तुतवानसि । त्वं सीतां नेच्छसि स्म नेष्टवानसि । विषयाणां शब्दादीनां नेशिषे स्म विषयान्न जितवानसि । 'अधीगर्थ' (सू. 613) इति कर्मणि षष्ठी । सर्वत्रानेन लट् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 18.

त्वं स्म वेत्थ महाराज यत्स्माह न विभीषणः ।
पुरा त्यजसि यत्क्रुद्धो मां निराकृत्य संसदि ॥ 2461 ॥

हे महाराज विभीषणो यदाह स्म उक्तवान् तत्त्वं न वेत्थ स्म न विदितवानसि । उभयत्रानेन लट् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 36.

ऊर्ध्वं म्रिये मुहूर्ताद्धि विह्वलः क्षतबान्धवः ।
मन्ये स्म हितमाख्यामि न करोमि तवाप्रियम् ॥ 2462 ॥

मन्ये हितमाख्यामि स्म आख्यातवानहम् । अनेन लट् ।

२७८० । ननौ पृष्टप्रतिवचने । (३. २. १२०)

अनद्यतने परोक्ष इति निवृत्तम् । भूते लट् स्यात् । अकार्षीः किम् ? ननु करोमि भोः ।

२७८१ । नन्वोर्विभाषा । (३. २. १२१)

अकार्षीः किम् । न करोमि, नाकार्षम् । अहं नु करोमि, अहं न्वकार्षम् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 17.

अपृष्टो नु ब्रवीति त्वां मन्त्रे मातामहो हितम् ।
न करोमीति पौलस्त्य तदा मोहात्त्वमुक्तवान् ॥ 2463 ॥

मन्त्रे मातामहो माल्यवान् अपृष्टः सन् हितं नु ब्रवीति । हे पौलस्त्य त्वं पुनर्हितमकार्षीरिति माल्यवता पृष्टम् । तदा तस्मिन्काले न करोमीति मोहादुक्तवान् । अत्र नुशब्दे नशब्दे चोपपदे पृष्टप्रतिवचने भूते धात्वर्थे विभाषानेन लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2462. ममाप्रियं मा कार्षीरिति पृष्टः सन् अहं न करोमि तवाप्रियमिति न कृतवानसि । अनेन पृष्टप्रतिवचने लट् ।

२७८२ । पुरि लुङ् चास्मे । (३. २. १२२)

पुराशब्दयोगे भूतानद्यतने विभाषा लुङ् । चाल्लट् । न तु स्मयोगे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2461. संक्रुद्धः सन् मां संसदि निराकृत्य पुरा पूर्वं त्यजसि त्यक्तवानसि । अत्र सूत्रे चकाराल्लट् ।

किरातार्जुनीये—I. 38.

पुराधिरूढः शयनं महाधनं
विबोध्यसे यः स्तुतिगीतिमङ्गलैः ।
अदभ्रदर्भामधिशय्य स स्थलीं
जहासि निद्रामशिवैः शिवारुतैः ॥ 2464 ॥

शयनमधिरूढः सन् स्तुतिगीतमङ्गलैः करणभूतैः पुरा विबोध्यसे । वैतालिकैरिति शेषः । पूर्वं विबोधित इत्यर्थः । अनेन भूतार्थे लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2343. रक्षांसीति पुरापि संशृणुमहे पूर्वमेवास्माभिः श्रुतम् । अत्र चकाराद्भूते लट् ।

२७८३ । यावत्पुरानिपातयोर्लट् । (३. ३. ४)

यावद्भुङ्क्ते । पुरा भुङ्क्ते ।

माघे—XII. 43.

> व्यासेद्धुमस्मानवधानतः पुरा
> चलत्यसावित्युपकर्णयन्नसौ ।
> गीतानि गोप्याः कलमं मृगव्रजो
> न नूनमत्तीति हरिर्व्यलोकयत् ॥ 2465 ॥

असौ कोऽपि अस्मान् व्यासेद्धुं निवारयितुमवधानतो गीतैकाग्रयात् पुरा चलति चलिष्यति । भविष्यदर्थे लट् ।

रघुवंशे—XII. 30.

> तं विनिष्पिष्य काकुत्स्थौ पुरा दूषयति स्थलीम् ।
> गन्धेनाशुचिना चेति वसुधायां निचख्नतुः ॥ 2466 ॥

विराधः अशुचिना गन्धेन स्थलीमाश्रमभुवं पुरा दूषयति दूषयिष्यति । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 35.

> न गच्छामि पुरा लङ्कामायुर्यावद्दधाम्यहम् ।
> कदा भवति मे प्रीतिस्त्वां पश्यामि न चेदहम् ॥ 2467 ॥

यावदहमायुर्दधामि धारयिष्यामि । भविष्यति लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 312. एषोऽतिथिः यस्यान्नस्य पुरा तृप्यति येनान्नेन तृप्तो भविष्यति । भविष्यति लट् । 'पूरणगुण' (सू. 705) इति षष्ठीसमासनिषेधे सुहितार्थे करणे षष्ठ्यनुमीयते ।

२७८४ । विभाषा कदाकर्ह्योः । (३. ३. ५)

भविष्यति लट् वा स्यात् । कदा कर्हि वा भुङ्क्ते भोक्ष्यते भोक्ता वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1566. कर्हि कदा को मे प्रियं वदति वदिष्यति । भविष्यति लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2467. कदा कस्मिन् काले मे प्रीतिर्भवति भविष्यति । भविष्यति लट् ।

२७८९ । वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवद्वा । (३. ३. १३१)

समीपमेव सामीप्यम् । स्वार्थे ष्यञ् । वर्तमानप्रत्ययाः वर्तमानसमीपे भूते भविष्यति च वा स्युः । कदा आगतोऽसि । अयमागच्छामि । अयमागमम् । कदा गमिष्यसि । एष गच्छामि गमिष्यामि वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2398. असौ राक्षसी वावृत्त्यमाना रामं वृण्वाना । वरिष्यन्ती सतीत्यर्थः । वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवत्प्रत्ययः । वावृतु वरणे दैवादिकाल्लटः शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 873. स्वपुण्यजितां गतिं यामो यास्यामः । वर्तमान-सामीप्ये लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1305. म्रियामहे न गच्छामः । सामीप्ये लट् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 38.

> एष पेक्ष्याम्यरीन् भूयो न शोचिष्यसि रावण ।
> जगद्रक्ष्यसि नीराममवगाहिष्यसे दिशः ॥ 2468 ॥

अरीन्पेक्ष्यामि चूर्णयिष्यामि । वर्तमानवत्प्रत्ययस्य विकल्पेन विधानात् लडेव भवति ।

२७९० । आशंसायां भूतवच्च । (३. ३. १३२)

भविष्यति काले भूतवद्वर्तमानवच्च प्रत्यया वा स्युराशंसायाम् । देवश्चेदवर्षी-द्वर्षति वर्षिष्यति वा धान्यमवाप्स्म वपामो वप्स्यामो वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1959. शत्रोः पुरः समगध्वम् संगस्यध्वे संगताः । स्थास्यध्व इत्याशास्महे इत्यर्थः । 'समो गम्यृच्छिभ्यः' (सू. 2699) इति । अकर्मकादात्मनेपदम् । लुङ् । अनेन भविष्यदर्थे भूतवत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 50. मामुपायंस्थाः परिणय । 'उपाद्यमः स्वकरणे' (सू. 2729) इति तङ् । अनेन भूतवत्प्रत्ययः । लुङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2398. मामुपायंस्त परिणयतु भवान् । शेषत्वविवक्षायां प्रथमपुरुषः । अनेन भविष्यदर्थे भूतवत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2204. वयं नामृष्महि । भविष्यदर्थे लुङ् ।

२७९१ । क्षिप्रवचने लृट् । (३. ३. १३३)

क्षिप्रपर्याये उपपदे पूर्वविषये लृट् स्यात् । वृष्टिश्चेत्क्षिप्रमाशु त्वरितं वायास्यति शीघ्रं वप्स्यामः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2156. क्षिप्रमेषा पुरी विनङ्क्ष्यति । तूर्णं वा नरास्तां समेष्यन्ति । उभयत्रापि क्षिप्रवचने लृट् ।

२७९९ । गर्हायां लडपिजात्वोः । (३. ३. १४२)

आभ्यां योगे लट् स्यात् कालत्रये गर्हायाम् । अपि जायां त्यजसि, जातु गणिकामाधत्से, गर्हितमेतत् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 16.

मन्त्रे जातु वदन्त्यज्ञास्त्वं तानप्यनुमन्यसे ।
कथं नाम भवांस्तत्र नावैति हितमात्मनः ॥ 2469 ॥

मन्त्रे अज्ञा जातु वदन्ति । तानपि त्वमनुमन्यसे अनुमतवान् । अपिजात्वोरुपपदयोः कालसामान्ये लट् ।

भट्टिकाव्ये—XVIII. 32.

त्वयापि नाम रहिताः कार्याणि तनुमो वयम् ।
कुर्मश्च जीविते बुद्धिं धिक् तृष्णां कृतनाशिनीम् ॥ 2470 ॥

वद्वयं त्वयापि विना कार्याणि राज्याङ्गानि तनुमः प्रसारयिष्यामः । भविष्यति लट् ।

२८०० । विभाषा कथमि लिङ् च । (३. ३. १४३)

गर्हायामित्येव । कालत्रये लिङ् । चाल्लट् । कथं धर्मं त्यजेः त्यजसि वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2469. तत्र भवान् आत्मनो हितं कथं नावैति न विदितवान्। कथंशब्दे उपपदे चकाराद्गर्हायां लट्।

भट्टिकाव्ये—XIX. 6.

प्रकुर्याम वयं देशे गर्ह्ये तत्र कथं रतिम्।
यत्र विंशतिहस्तस्य न सोदर्यस्य सम्भवः॥ 2471 ॥

कथं वयं गर्ह्ये रतिं प्रकुर्याम करिष्यामः। नैवेत्यर्थः। गर्हायामित्यधिकृत्य अनेन कथमित्युपपदे भविष्यति लिङ्।

२८०१। किंवृत्ते लिङ्लटौ। (३. ३. १४४)

गर्हायामित्येव। विभाषा तु नानुवर्तते। कः कतरः कतमो वा हरिं निन्देत् निन्दिष्यति वा। लङ् प्राग्वत्।

भट्टिकाव्ये—XIX. 16.

अज्ञवन्नोत्सहेथाः किं धेया धीरत्वमच्युतम्।
स्थेयाः कार्येषु बन्धूनां हेयाः शोकोद्भवं तमः॥ 2472 ॥

२८०२। अनवक्लृप्त्यमर्षयोरकिंवृत्तेऽपि। (३. ३. १४५)

गर्हायामिति निवृत्तम्। अनवक्लृप्तिरसंभावना। अमर्षोऽक्षमा। न संभावयामि न मर्षये वा भवान् हरिं निन्देत् निन्दिष्यति वा। कः कतरः कतमो वा हरिं निन्देत् निन्दिष्यति वा; लट् प्राग्वत्।

भट्टिकाव्ये—XVI. 21.

अमर्षो मे परः सीतां राघवः कामयिष्यते।
च्युतराज्यात्सुखं तस्मात्किं किलासाववाप्स्यति॥ 2473 ॥

अमर्षः क्रोधः पर उत्कृष्टो मम यद्राघवः सीतां कामयिष्यते। अमर्षे लट्। च्युतराज्यात्तस्मादसौ सीता किं किल नाम सुखमवाप्स्यति तन्न संभावयामि। 'किं किलास्त्यर्थेषु लट्' (सू. 2803) इति अनवक्लृप्तावसंभावनायां लट्।

भट्टिकाव्ये—XIX, 17.

नावकल्प्यमिदं ग्लायेद्यत्कृच्छ्रेषु भवानपि ।
न पृथग्जनवज्जातु प्रमुह्येत्पण्डितो जनः ॥ 2474 ॥

नावकल्प्यमिदं न संभाव्यमेतत् येन कृच्छ्रेषु भवानपि ग्लायेत् ग्लानिं याति । अनवक्लृप्तावसंभावनायां लिङ् । यस्मात्पण्डितो जनः पृथग्जनवत् जातु कदाचिदपि न प्रमुह्येत् न मोहं यातीति संभावयामः । 'जातुयदोर्लिङ्' (सू. 2804) इत्यनवक्लृप्तौ लिङ् ।

२८०३ । किंकिलास्त्यर्थेषु लृट् । (३. ३. १४६)

अनवक्लृप्त्यमर्षयोरित्येतद्गर्हायां चेति यावदनुवर्तते । किंकिलेति समुदायः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2473. च्युतराज्याद्रामात् असौ सीता किंकिल नाम सुखमवाप्स्यति तन्न संभावयामि । अनवक्लृप्तावसंभावनायां लृट् ।

२८०४ । जातुयदोर्लिङ् । (३. ३. १४७)

वा० । यदायद्योरुपसंख्यानम् । (2275.)

लटोऽपवादः । जातु यद्यदा यदि वा त्वादृशो हरिं निन्देत् नावकल्पयामि न मर्षयामि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2474. यस्मात्पण्डितो जनः पृथग्जनवत् जातु कदचिदापि न प्रमुह्येत् न मोहं यातीति संभावयामः । अनवक्लृप्तौ लिङ् ।

२८०५ । यच्चयत्रयोः । (३. ३. १४८)

यच्च यत्र वा त्वमेवं कुर्या न श्रद्दधे न मर्षयामि ।

भट्टिकाव्ये—XIX, 18.

यच्च यत्र भवांस्तिष्ठेत्तत्रान्यो रावणस्य न ।
यच्च यत्र भवान्सीदेन्महद्भिस्तद्विगर्हितम् ॥ 2475 ॥

यत्र देशे काले वा यत् भवांस्तिष्ठेत् तत्रान्यो रावणस्य न । त्वयि तिष्ठति मन्त्रार्थमवस्थानं कः करिष्यति । नैतत्संभावयामः । तस्य तत्र न्यूनत्वात् अन्यस्मिन् अनवक्लृप्तिः । यच्छब्देनोपपदेन योगात् यच्चयत्रयोरनवक्लृप्तौ भविष्यति लिङ् । यच्चेति निपातसमुदायो यच्छब्दस्यार्थे वर्तते ।

२८०६ । गर्हायां च । (३. ३. १४९)

अनवक्लृप्त्यमर्षयोरिति निवृत्तम् । यच्चयत्रयोर्योगे गर्हायां लिङेव स्यात् । यच्च यत्र वा त्वं शूद्रं याजयेः अन्याय्यं तत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो०।2475. यत्र देशे काले वा यच्च भवान्सीदेत् तत्र स्यात् महद्भिर्विगर्हितम् । अनेन सर्वलकाराणामपवादो लिङ् ।

२८०७ । चित्रीकरणे च । (३. ३. १५०)

यच्च यत्र वा त्वं शूद्रं याजयेः । आश्चर्यमेतत् ।

भट्टिकाव्ये—XIX. 19.

आश्चर्यं यच्च यत्र त्वां प्रब्रूयाम वयं हितम् ।
अपि साक्षात्प्रशिष्यास्त्वं कृच्छ्रेष्विन्द्रपुरोहितम् ॥ 2476 ॥

यत्र देशे काले वा यद्वयमपि त्वां हितं प्रब्रूयामैतदाश्चर्यम् । विचित्रमेतत् । अनेन लिङ् । यच्चयत्रयोरिति वर्तते । त्वामित्यकथितं कर्म ।

२८०९ । उताप्योः समर्थयोर्लिङ् । (३. ३. १५२)

बाढमित्यर्थे अनयोस्तुल्यार्थता । उत अपि वा हन्यादघं हरिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2476. त्वं कृच्छ्रेषु व्यसनेषु साक्षादिन्द्रपुरोहितमपि प्रशिष्याः बाढं शिक्षयसि । अनेन लिङ् अपिशब्दस्योपपदत्वात् ।

भट्टिकाव्ये—XIX. 20.

कामो जनस्य जह्यास्त्वं प्रमादं नैर्ऋताधिप ।
उत द्विपोऽनुशोचेयुर्विप्लवे किमु बान्धवाः ॥ 2477 ॥

विप्लवे विनाशे द्विषः शत्रवोऽपि उत अनुशोचेयुः अनुशोचन्ति किमु बान्धवाः । अनेन लिङ् ।

२८१० । कामप्रवेदनेऽकच्चिति । (३. ३. १५३)

स्वाभिप्रायाविष्करणे गम्यमाने लिङ् स्यात् न तु कच्चिति । कामो मे भुञ्जीत भवान् । अकच्चितीति किम् । कच्चिज्जीवति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2477. हे नैर्ऋताधिप त्वं प्रमादं जह्याः त्यज । अस्य जनस्य पौरस्य कामः इच्छा । अनेन लिङ् । कामप्रवेदनं च जनाभिप्रायप्रकाशनम् ।

भट्टिकाव्ये—V. 59.

यायास्त्वमिति कामो मे गन्तुमुत्सहसे न च ।
इच्छुः कामयितुं त्वं मामित्यसौ जगदेतया ॥ 2478 ॥

त्वं यायाः रामान्वेषणाय गच्छेरिति मे कामोऽभिप्रायः । कामप्रवेदने स्वाभिप्रायाविष्करणापराख्ये लिङ् ।

२८१३ । हेतुहेतुमतोर्लिङ् । (३. ३. १५६)

वा स्यात् । कृष्णं नमेच्चेत् सुखं यायात् । कृष्णं नमस्यति चेत् सुखं यास्यति । भविष्यत्येवेष्यते । नेह । हन्तीति पलायते ।

भट्टिकाव्ये—XIX. 21.

स भवान् भ्रातृवद्रक्षेद्यथावदखिलं जनम् ।
न भवान् संप्रमुह्येच्चेदाश्वस्युश्च निशाचराः ॥ 2479 ॥

चेद्यदि भवान्न संप्रमुह्येत् मोहं न गच्छेत् तदा स भवान् भ्रातृवत् रावणवदखिलं जनं यथावत्सम्यक् रक्षेत् । एते च निशाचरा आश्वस्युः आश्वासं गच्छेयुः । अनेन लिङ् । अत्र प्रमोहो हेतुः । जनरक्षणं निशाचराश्वासनं च हेतुमत् ।

२८१४ । इच्छार्थेषु लिङ्लोटौ । (३. ३. १५७)

वा० । कामप्रवेदन इति वक्तव्यम् । (2276.)

इच्छामि भुञ्जीत भुङ्क्तां वा भवान् । एवं कामये प्रार्थय इत्यादियोगे बोध्यम् ।

भट्टिकाव्ये—XIX. 25.

इच्छा मे परमानन्दैः कथं त्वं वृत्रशत्रुवत् ।
इच्छेद्धि सुहृदं सर्वो वृद्धिसंस्थं यतः सुहृत् ॥ 2480 ॥

इयं च मे इच्छा महती यत् त्वं वृत्रशत्रुवत् इन्द्र इव कथमानन्दैः मुदितो भविष्यसि । अनेन लिङ् ।

२८१६ । इच्छार्थेभ्यो विभाषा वर्तमाने । (३. ३. १६०)

लिङ् स्यात् । पक्षे लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2480. सर्व एव सुहृत् सुहृदं वृद्धिसंस्थं उदयस्थं इच्छेत् इच्छति ।

२८१७ । प्रैषातिसर्गप्राप्तकालेषु कृत्याश्च । (३. ३. १६३)

लोट् च । प्रैषो विधिः । अतिसर्गः कामचारानुज्ञा । भवता यष्टव्यम् । भवान्यजताम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2088. मुनिर्भरतादीनाह स निवध्वं परिधत्त वस्त्राणि । वस आच्छादने विधौ लोट् । आध्वं उपविशत । आसेः पूर्ववत् । आत्त खादत अन्नादिकम् । अद भक्षणे लोट् । पानादिकं पिबत । पा पाने लोट् । शेध्वम् स्वपित शयने । सर्वत्र विधौ लोट्, इति जयमङ्गलः । अतिसर्गे लोट्, अतिसर्गः कामचाराभ्यनुज्ञा इति मल्लिनाथः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3311. एनं धृतराष्ट्रमर्थसिद्धिः कथं न जहातु । अहात्वेवेत्यर्थः । प्राप्तकाले लोट् । तस्य हानिकालः प्राप्त इत्यर्थः ।

२८१८ । लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके । (३. ३. १६४)

प्रैषादयोऽनुवर्तन्ते । मुहूर्तादूर्ध्वं यजेत । यजताम् । यष्टव्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2462. मुहूर्तादूर्ध्वमुपरि अहं म्रिये मरिष्यामि क्षतबान्धवत्वात् विह्वलः सन् । अनेन मरणस्य निमित्तभूतं प्राप्तकालं लोडर्थं दर्शयति । तेनानेन लोडर्थलक्षणे भविष्यति लट् । लोडर्थश्च प्रैषादिकः ।

२८२२ । अर्हे कृत्यतृचश्च । (३. ३. १६९)

चाल्लिङ् । त्वं कन्यां वहेः ।

भट्टिकाव्ये—XX. 18.

उत्तिष्ठस्व मते पत्युर्यतस्वालङ्कृतौ तथा ।
प्रतिष्ठस्व च तं द्रष्टुं द्रष्टव्यं त्वं महीपतिम् ॥ 2481 ॥

द्रष्टव्यं दर्शनार्हम् । अनेनार्हे तव्यप्रत्ययः । अवश्यद्रष्टव्यं वा । 'कृत्याश्च' (सू. 3312.) इत्यावश्यके तव्यप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 256. मान्यो मानार्हः । अनेन ण्यत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1036. अर्च्या अर्चनार्हाः । अर्चनीयमर्चनार्हम् ।

२८२३ । शकि लिङ् च । (३. ३. १७२)

शक्तौ लिङ् स्यात् । चात्कृत्याः । भारं त्वं वहेः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 824. क्रुद्धो भवान् सङ्क्रन्दनस्यापि श्रियो लक्ष्म्या अत्यन्तगो विनाशयिता स्यात् । प्रत्यर्थीभवितुं शक्नुयादित्यर्थः । शक्यार्थे लिङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 816. यो वाली संग्रामे रविमपि शमयेत् अवसादयेत् । शमयितुं शक्नोतीत्यर्थः । पूर्ववत् ।

रघुवंशे—III. 21.

श्रुतस्य यायादयमन्तमर्भक-
स्तथा परेषां युधि चेति पार्थिवः ।
अवेक्ष्य धातोर्गमनार्थमर्थवि-
च्चकार नाम्ना रघुमात्मसंभवम् ॥ 2482 ॥

अयमर्भकः श्रुतस्यान्तं यायात्। युधि परेषामन्तं यायात्। यातुं शक्नुयादित्यर्थः। शक्यार्थे लिङ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1956. वध्यः हन्तुं शक्यः।

नैषधे.—III 15.

धार्यः कथंकारमहं भवत्या
वियद्विहारी वसुधैकगत्या।
अहो शिशुत्वं तव खण्डितं न
स्मरस्य सख्या वयसाप्यनेन ॥ 2483 ॥

धार्यः। धर्तुं गृहीतुं शक्य इत्यर्थः। शक्यार्थे कृत्यप्रत्ययः।

२८२५। क्रियासमभिहारे लोट् लोटो हिस्वौ वा च तध्वमोः। (३. ४. २)

पौनःपुन्ये भृशार्थे च द्योत्ये धातोर्लोट् स्यात्। तस्य च हिस्वौ स्तः। 'यथाविध्यनुप्रयोगः पूर्वस्मिन्' (सू. 2827) इत्यनुप्रयोगः। 'क्रियासमभिहारे द्वे वाच्ये' (वा. 4695 सू. 2828) इति वा 'क्रियासमभिहारे च' (वा. 4695 सू. 2147) इति वा द्विर्वचनम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1946. हे वायो पुनीहि पुनीहीति जगत्त्रयं पुनः पुनः पुनामि भृशं वा पुनामीत्यभिप्रायः त्वं जगत्त्रयं पुनन्। अनेन लोट्। तस्मै परस्मैपदसंबन्धी हिरादेशः। क्रियासमभिहारे द्विर्वचनम्। पुनन्निति 'यथाविध्यनुप्रयोगः' (सू. 2827) इति पुनातेरनुप्रयोगः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1087. वसुन्धरे त्वं धत्स्व धत्स्वेति अहं पुनः पुनः दधे भृशं वा दध इति एवमभिप्राया जगन्ति दधती। क्रियासमभिहारे लोट्। तस्य चात्मनेपदसंबन्धिनः स्वादेशः। द्विर्वचनम्। 'यथाविध्यनुप्रयोगः' (सू. 2827) इति दधातेरनुप्रयोगः।

२८२६। समुच्चयेऽन्यतरस्याम्। (३. ४. ३)

अनेकक्रियासमुच्चये द्योत्ये प्रागुक्तं वा स्यात्। 'समुच्चये सामान्यवचनस्य' (सू. 2828) इत्यनुप्रयोगः।

भट्टिकाव्ये—XX. 32.

रसान्संहर दीप्यस्व ध्वान्तं जहि नभो भ्रम ।
इतीहमानस्तिग्मांशो वृत्तं ज्ञातुं घटस्व मे ॥ 2484 ॥

हे तिग्मांशो त्वमपि अहं रसान् संहर संहरामि दीप्यस्व दीप्ये ध्वान्तं जहि हन्मि नभो भ्रम भ्रमामीत्येवमभिप्रायः ईहमानश्चेष्टमानः । अनेन लोट् । तस्य च यथायोगं हिस्वादेशौ । ईहमान इति सामान्यवचनस्यानुप्रयोगः ।

भट्टिकाव्ये—XX. 33.

स्वर्गे विद्यस्व भुव्यास्व भुजङ्गनिलये भव ।
एवं वसन्ममाकाश संबुध्यस्व कृताकृतम् ॥ 2485 ॥

आकाश त्वं स्वर्गे विद्यस्व अहं विद्ये भुवि आस्व आसे भुजङ्गनिलये भव भवामीत्येवमभिप्रायो वसन् । पूर्ववल्लोट् । हिस्वादेशः । वसन् इति सामान्यवचनस्यानुप्रयोगः ।

भट्टिकाव्ये—XX. 30.

खमट द्यामटाटोर्वीमित्यटन्त्योऽतिपावनाः ।
यूयमापो विजानीत मनोवृत्तिं शुभां मम ॥ 2486 ॥

यूयमापः खमट द्यामट उर्वीमट इति । वयमन्तरिक्षमटाम देवलोकमटाम भूलोकमटाम इत्येवमभिप्रायाः सर्वत्राटन्त्यः । आकाशादिकारकभेदात् अनेकाटनक्रियासमुच्चयः । ततश्चानेन लोट् । अटन्त्य इति सामान्यवचनस्यानुप्रयोगः । आकाशाद्युपगामिनीनामटनाक्रियायां पुनरटनक्रियायाः सामान्याया अनुप्रयोगः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1090. बलीयो रावणः नमुचिद्विषा विगृह्य विरुध्य पुरीममरावतीमवस्कन्दावस्कन्दामि अवरुणध्मि, नन्दनं लुनीहि लुनामि, रत्नानि मुषाण मुष्णामि । अमराङ्गना हर हरामि, इत्यभिप्रायः अहर्दिवं दिवोऽस्वास्थ्यं चक्रे । अनेन लोट् । चक्रे इति सामान्यवचनस्यानुप्रयोगः ।

॥ इति लकारार्थप्रकरणम् ॥

—:o✻o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ कृत्यप्रकरणम् ॥

—:o:—

२८३१ । कृत्याः । (३. १. ९५)

अधिकारोऽयं ण्वुलः प्राक् ।

२८३२ । कर्तरि कृत् । (३. ४. ६७)

कृत्प्रत्ययः कर्तरि स्यादिति प्राप्ते,

२८३३ । तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः । (३. ४. ७०)

एते भावकर्मणोरेव स्युः ।

रघुवंशे—VIII. 94.

तीर्थे तोयव्यतिकरभवे जह्नुकन्यासरय्वो-
देहत्यागादमरगणनालेख्यमासाद्य सद्यः ।
पूर्वाकाराधिकचतुरया संगतः कान्तयासौ
लीलागारेष्वरमत पुनर्नन्दनाभ्यन्तरेषु ॥ 2487 ॥

अमरगणनायां लेख्यं लेखनम् । भावार्थे ण्यत् ।

२८३४ । तव्यत्तव्यानीयरः । (३. १. ९६)

धातोरेते प्रत्ययाः स्युः ।

वा० । वसेस्तव्यत्कर्तरि णिच्च । (1920.)

वसतीति वास्तव्यः ।

वा० । केलिमर उपसंख्यानम् । (1919.)

पचेलिमा माषाः पक्तव्याः । भिदेलिमाः सरला भेत्तव्याः ।

भट्टिकाव्ये—IV. 47.

प्रष्टव्यं पृच्छतस्तस्य कथनीयमवीवचत् ।
आत्मानं वनवासं च जेयं चारिं रघूत्तमः ॥ 2488 ॥

प्रष्टव्यम् पृच्छतस्तस्य कथनीयं वक्तव्यम् । क्रमात्तव्यानीयरौ ।

माघे—I. 66.

तपेन वर्षाः शरदा हिमागमो
वसन्तलक्ष्म्या शिशिरः समेत्य च ।
प्रसूनक्लृप्तिं दधतः सदर्तवः
पुरेऽस्य वास्तव्यकुटुम्बितां ययुः ॥ 2489 ॥

वसन्तीति वास्तव्याः । तव्यत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 214. पचेलिमं स्वतः पक्वम् । 'केलिमर उपसंख्यानम्' इति पचेः केलिमर्प्रत्ययः । कर्मकर्तरि चायमिष्यत इत्याह वृत्तिकारः ।

२८३५ । कृत्यचः । (८. ४. २९)

उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्याच उत्तरस्य कृत्स्थस्य नस्य णत्वं स्यात् । प्रयाणीयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1046. परिमोहिणं तच्छीलम् । नस्य णत्वम् ।

२८३६ । णेर्विभाषा । (८. ४. ३०)

उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य ण्यन्ताद्विहितो यः कृत् तत्स्थस्य नस्य णो वा स्यात् । प्रयापणीयम् प्रयापनीयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2186. परिमोहयमाणाभिः व्यामोहयन्तीभिः । मुह्यतेर्ण्यन्तात् लटः शानच् । अनेन कृन्नकारस्य विभाषा णत्वम् । 'अणौ' (सू. 2754) इत्यादिना प्राप्तस्य परस्मैपदस्य 'न पादमि' (सू. 2755) इत्यादिना प्रतिषेधे 'णिचश्च' (सू. 2564) इत्यात्मनेपदम् ।

२८४० । न भाभूपूकमिगमिप्यायीवेपाम् । (८. ४. ३४)

एभ्यः कृत्स्य णो न । प्रभानीयम् । प्रभवनीयम् ।

वा० । पूञ एवेह ग्रहणमिष्यते । (5011.)

पूङस्तु प्रपवणीयः सोमः ।

वा० । ण्यन्तभादीनामुपसंख्यानम् । (5012.)

प्रभापनीयम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 107.

हरेः प्रगमनं नास्ति न प्रभानं हिमद्रुहः ।
नाति प्रवेपनं वायोर्मया गोपायिते वने ॥ 2490 ॥

हरेः प्रगमनं संचारो नास्ति । हिमद्रुहः न प्रभानम् न प्रकर्षेण दीप्तिः । वायोर्नातिप्रवेपनम् मन्दगमनम् । 'कृत्यचः' (सू. 2835) इति प्राप्तस्य णत्वस्य अनेन प्रतिषेधः ।

२८४१ । कृत्यल्युटो बहुलम् । (३. ३. ११३)

स्नान्त्यनेन स्नानीयं चूर्णम् । दीयतेऽस्मै दानीयो विप्रः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 80.

अक्लेश्यमसिनाभ्यन्तं कबन्धवधमभ्यधुः ।
धिङ्गः प्रपतनं घोरं क्लेदान्तत्वमनाथवत् ॥ 2491 ॥

असिना । कृतमिति शेषः । अत एवाक्लेश्यम् अक्लेशकरम् । आशुभावादिति भावः । अनेन कर्तरि कृत्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1005. माद्यन्त्यनेनेति मद्यं मदिरा । अनेन करणार्थे यत्प्रत्ययः ।

रघुवंशे—XVI. 21.

बलिक्रियावर्जितसैकतानि
स्नानीयसंसर्गमनाप्नुवन्ति ।

उपान्तवानीरगृहाणि दृष्ट्वा
शून्यानि दूये सरयूजलानि ॥ 2492 ॥

स्नानीयानि स्नानसाधनानि चूर्णादीनि । करणे अनीयर्प्रत्ययः ।

रघुवंशे—VIII. 65.

धृतिरस्तमिता रतिश्च्युता
विरतं गेयमृतुर्निरुत्सवः ।
गतमाभरणप्रयोजनं
परिशून्यं शयनीयमद्य मे ॥ 2493 ॥

शेतेऽस्मिन्निति शयनीयम् तल्पम् । अधिकरणार्थेऽनीयर्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 861. नाकसदां संतर्पयतीति सन्तर्पणः सन्तर्पयिता । कर्तरि ल्युट् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 81.

ततो मन्दगतः पक्षी तेषां प्रायोपवेशनम् ।
पयःपानमिवाशंसुः महानायादशोभनः ॥ 2494 ॥

न शोभत इत्यशोभनः । कर्तरि ल्युट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 41. प्रियवियुक्तवधूजनचेतसाम् । कर्मणि षष्ठी । अनवनी अरक्षणी । अवतेः कर्तरि ल्युट् । टित्त्वात् ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 76. पङ्क्तेः पावनं पावयितारम् । पावयतेः कर्तरि ल्युट् ।

२८४२ । अचो यत् । (३. १. १७)

अजन्ताद्धातोर्यत्स्यात् । चेयम् । जेयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2486. जेयं जेतव्यम् । यत्प्रत्ययः ।

किरातार्जुनीये—XV. 5.

स सासिः सासुसूः सासो
येयायेयाययाययः ।
ललौ लीलां ललोऽलोलः
शशीशशिशुशीः शशन् ॥ 2495 ॥

येया यातव्याः । यत्प्रत्ययः ।

२८४३ । ईद्यति । (६. ४. ६५)

यति परे आत ईत्स्यात् । गुणः । देयं ग्लेयम् ।

वा० । तकिशसिचतियतिजनिभ्यो यद्वाच्यः । (1922.)

तक्यं शस्यं चत्यं यत्यं जन्यम् ।

वा० । हनो वा यद्वधश्च वक्तव्यः । (1923.)

वध्यः । पक्षे वक्ष्यमाणो ण्यत् । घात्यः ।

भट्टिकाव्ये—III. 27.

स प्रोषिवानेत्य पुरं प्रवेक्ष्यन्
शुश्राव घोषं न जनौघजन्यम् ।
आकर्णयामास न वेदनादा-
न्न चोपलेभे वणिजां पणायान् ॥ 2496 ॥

जनौघजन्यं जनसमूहेन जन्यमुत्पाद्यम् । 'तकिशसि' इति यत् । अथवा जनौघजन्यं जनसङ्घजातम् । 'भव्यगेय' (सू. 2894) इति कर्तरि निपातः ।

२८४४ । पोरदुपधात् । (३. १. ९८)

पवर्गान्तादुदुपधाद्यत्स्यात् । शप्यम् । लभ्यम् ।

चम्पूरामायणे—I. 35.

योगेन लभ्यो यः पुंसां संसारापेतचेतसाम् ।
नियोगेन पितुः सोऽयं रामः कौशिकमन्वगात् ॥ 2497 ॥

लभ्यः प्राप्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 572. वैदेही कथं नु लभ्या प्राप्या । यत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1305. उपलम्भ्यां प्रशस्ताम् । अनेन यत् । 'उपात्प्रशंसायाम्' (सू. 2846) इति यत्प्रत्यये नुम् इति जयमङ्गलः । उपलम्भ्यां प्रशस्ततया सर्वथा द्रष्टव्यामित्यर्थः । 'उपात्प्रशंसायाम्' (सू. 2846) इति लभेर्यकारादिप्रत्ययविषये नुमागमः । अत एव प्रत्ययात्पूर्वं नुमि सत्यदुपधत्वाभावाद्यतोऽप्राप्तौ 'ऋहलोर्ण्यत्' (सू. 2872) इति ण्यत् । यण्ण्यतोः स्वरे विशेष इति मल्लिनाथः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 26.

संवुवूर्षुः स्वमाकूतमाज्ञां विवरिषुर्द्रुतम् ।
अवरिष्टाक्षमक्षम्यं कपिं हन्तुं दशाननः ॥ 2498 ॥

कपिं हन्तुमक्षम्यं क्षन्तुमशक्यमक्षम् । यत् ।

किरातार्जुनीये—IX. 35.

न स्रजो रुरुचिरे रमणीभ्य-
श्चन्दनानि विरहे मदिरा वा ।
साधनेषु हि रतेरुपधत्ते
रम्यतां प्रियसमागम एव ॥ 2499 ॥

रम्यन्ते एष्विति रम्याणि । यत्प्रत्ययः । 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इत्यधिकरणार्थः ।

२८४५ । आङो यि । (७. १. ६५)

आङः परस्य लभेर्नुम् स्याद्यादौ प्रत्यये विवक्षिते । नुमि कृते अदुपधत्वाभावात् ण्यदेव । आलम्भ्यो गौः ।

२८४६ । उपात्प्रशंसायाम् । (७. १. ६६)

उपलम्भ्यः साधुः । स्तुतौ किम् । उपलब्धुं शक्य उपलभ्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1305. उपलम्भ्यां प्रशस्ततया सर्वथा द्रष्टव्याम् । अनेन लभेर्यकारादिप्रत्ययविषये नुमागमः । नुमि कृते अदुपधत्वाभावात् ण्यदेव ।

२८४७ । शकिसहोश्च । (३. १. ९९)

शक्यम् । सह्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 572. हरिः सुग्रीवः कथं द्रष्टुं शक्यः । वियोगश्च कथं सह्यः । यत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 77. अरिभिरसह्यं दुःसहं धनुः । यत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 98. अस्य गुरोर्मन्युः क्रोधः कोटिशो गाः स्पर्शयता प्रतिपादयता भवता विनेतुमपनेतुं शक्यः । विनेतुमित्यत्र विपूर्वान्नयतेः परस्मैपदात्तुमुन् । मन्योरकर्तृस्थत्वात् ।

२८४८ । गदमदचरयमश्चानुपसर्गे । (३. १. १००)

गद्यम् । मद्यम् । चर्यम् ।

वा० । चरेराङि चागुरौ । (1925.)

आचर्यो देशः । गन्तव्य इत्यर्थः । अगुरौ किम् । आचार्यो गुरुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 572. एतत्सर्वं त्वया मम गद्यं वाच्यम् । यत्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1005. माद्यन्त्यनेनेति मद्यं मदिरा । 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इति करणार्थत्वम् । अनेन यत् । पापं चर्यं चरणीयम् यस्य स पापचर्यः । पूर्ववद्यत् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 50.

प्रयातस्तव यम्यत्वं शस्त्रभृतो ब्रवीमि ते ।
रावणेन हृता सीता लङ्कां नीता सुरारिणा ॥ 2500 ॥

तव यम्यत्वं वश्यत्वं प्रयातः । यमेः पूर्ववद्यत् ।

रघुवंशे—III. 45.

त्रिलोकनाथेन सदा मखद्विष-
स्त्वया नियम्या ननु दिव्यचक्षुषा ।
स चेत्स्वयं कर्मसु धर्मचारिणां
त्वमन्तरायो भवसि च्युतो विधिः ॥ 2501 ॥

त्रिलोकनाथेन त्वया मखद्विषः क्रतुविघातका नियम्या ननु शिक्ष्याः खलु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 310. निगाद्यं निगदितव्यम् । 'ऋहलोर्ण्यत्' (सू. 2872) 'गदमद' (सू. 2848) इत्यादिना सोपसर्गाद्यतेरनिषेधात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1287. आचार्यत्वम् । अगुराविति निषेधान्न यत् ।

२८४९ । अवद्यपण्यवर्या गर्ह्यपणितव्यानिरोधेषु । (३. १. १०१)

अवद्यं पापम् । पण्या गौः । व्यवहर्तव्येत्यर्थः । शतेन वर्या कन्या ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 573. वदितुमनर्हमवद्यं गर्ह्यम् । पापमिति यावत् । वदेर्नञ्पूर्वात् क्यबपवादी गर्ह्यार्थे यत्प्रत्ययान्तो निपातः । अनवद्योऽगर्ह्यः । पण्यः पणितव्यः । त्वया प्रत्युपकारेण विनिमेतव्यः । पण व्यवहारे । पणितव्यार्थे ण्यदपवादी पूर्ववद्यत्प्रत्ययान्तो निपातः । असौ सुग्रीवो भवता वर्यः । मित्रत्वेनाप्रतिबन्धं वरणीय इत्यर्थः । अनिरोधेऽर्थे वृञः पूर्ववत् ण्यदपवाद्येव यत्प्रत्ययान्तो निपातः । स्त्रियामस्य निपातनात् पुंसि प्रयोगः कवेः स्वातन्त्र्यात् । यद्वा वार्य इति ण्यदन्तपाठः प्रत्युदाहरणार्थः ।

माघे—XVI. 35.

त्वयि भक्तिमता न सत्कृतः
कुरुराजा कुरुरेव चेदिपः ।

प्रियमांसमृगाधिपोज्झितः
किमवद्यः करिकुम्भजो मणिः ॥ 2502 ॥

अवद्यः किम् । अनवद्य एवेत्यर्थः ।

रघुवंशे—VI. 69.

तं प्राप्य सर्वावयवानवद्यं
व्यावर्ततान्योपगमात्कुमारी ।
न हि प्रफुल्लं सहकारमेत्य
वृक्षान्तरं कांक्षति षट्पदाली ॥ 2503 ॥

सर्वेष्ववयवेषु अनवद्यमदोषम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1507. पण्यैः क्रय्यैः पण्यद्रव्यैः ।

२८५० । वह्यं करणम् । (३. १. १०२)

वहन्त्यनेनेति वह्यं शकटम् । करणं किम् । वाह्यं वोढव्यम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 52.

तेन वह्येन हन्तासि त्वमर्थं पुरुषाशिनाम् ।
राक्षसं क्रूरकर्माणं शक्रारिं दूरवासिनम् ॥ 2504 ॥

हे राम त्वं वहन्त्यनेनेति वह्यं शकटम् । अनेन ण्यदपवादेन यत्प्रत्ययान्तो निपातः । इह वह्येन करणेन सहायभूतेन तेन सुग्रीवेण ।

रघुवंशे—VI. 10.

मनुष्यवाह्यं चतुरस्रयान-
मध्यास्य कन्या परिवारशोभि ।
विवेश मञ्चान्तरराजमार्गं
पतिंवरा क्लृप्तविवाहवेषा ॥ 2505 ॥

मनुष्यैर्वाह्यम् । ण्यत् ।

२८५१ । अर्यः स्वामिवैश्ययोः । (३. १. १०३)

ऋ गतौ । अस्माद्यत् । ण्यतोऽपवादः । अर्यः स्वामी वैश्यो वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2504. पुरुषाशिनामर्यं स्वामिनम् । यत्प्रत्ययान्तो निपातः ।

माघे—XVIII. 52.

शोचित्वाग्रे भृत्ययोर्मृत्युभाजो-
र्यः प्रेम्णा नो तथा वल्लभस्य ।
पूर्वं कृत्वा नेतरस्य प्रसादं
पश्चात्तापादाप दाहं यथान्तः ॥ 2506 ॥

ऋच्छतीत्यर्यः स्वामी ।

भट्टिकाव्ये—VI. 54.

तेन संगतमार्येण रामाजर्यं कुरु द्रुतम् ।
लङ्कां प्राप्य ततः पाप दशग्रीवं हनिष्यसि ॥ 2507 ॥

आर्येण अर्तुमर्हेण । ऋ गतौ । ण्यत् । प्रत्युदाहरणम् ।

२८५२ । उपसर्या काल्या प्रजने । (३. १. १०४)

गर्भग्रहणे प्राप्तकाला चेदित्यर्थः । उपसर्या गौः । गर्भाधानार्थं वृषभेणोपगन्तुं योग्येत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 471. उपसर्या उपसंक्रमणीया । प्राप्तगर्भग्रहणकालेत्यर्थः । 'काल्योपसर्या प्रजने' II. ix. 70. इत्यमरः । सर्तेरुपपूर्वाद्यत्प्रत्ययान्तो निपातः ।

२८५३ । अजर्यं संगतम् । (३. १. १०५)

नञ्पूर्वाज्जीर्यतेः कर्तरि यत् संगतं चेद्विशेष्यम् । न जीर्यतीत्यजर्यम् । 'तेन संगतमार्येण रामाजर्यं कुरु द्रुतम्' इति भट्टिः । "मृगैरजर्यं जरसोपदिष्टमदेहबन्धाय पुनर्बबन्ध" इत्यत्र तु संगतमिति विशेष्यमध्याहार्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2507. हे राम आर्येण तेन सुग्रीवेण । न जीर्यतीत्यजर्यमनपायि । अनेन संगतविषये जीर्यतेर्नञ्पूर्वात्कर्तरि यत्प्रत्ययान्तो निपातः । संगतं संगतिम् । सख्यमित्यर्थः । भावे क्तः । द्रुतं कुरु ।

रघुवंशे—XVIII. 6.

तस्मै विसृज्योत्तरकोसलानां
धर्मोत्तरस्तत्प्रभवे प्रभुत्वम् ।
मृगैरजर्यं जरसोपदिष्ट-
मदेहबन्धाय पुनर्बबन्ध ॥ 2508 ॥

नलस्तस्मै नभसे पुत्रायोत्तरकोसलानां प्रभुत्वं विसृज्य दत्वा मृगैरजर्यम् । संगतमिति शेषः । बबन्ध । मोक्षार्थं वनं गत इत्यर्थः ।

२८५४ । वदः सुपि क्यप्च । (३. १. १०६)

उत्तरसूत्रादिह भाव इत्यपकृष्यते । वदेर्भावे क्यप् स्यात् चाद्यत् अनुपसर्गे सुप्युपपदे । ब्रह्मोद्यं ब्रह्मवद्यम् । ब्रह्म वेदः । तस्य वदनमित्यर्थः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 55.

अनृतोद्यं न तत्रास्ति सत्यवद्यं ब्रवीम्यहम् ।
मित्रभूयं गतस्तस्य रिपुहत्यां करिष्यसि ॥ 2509 ॥

तत्र सुग्रीवे अनृतोद्यमनृतवचनं नास्ति । भावे क्यप् । अहं सत्यवद्यं सत्यवचनं ब्रवीमि । अत्रैव सूत्रे चकाराद्यत् ।

भट्टिकाव्ये—V. 60.

मृषोद्यं प्रवदन्तीं तां सत्यवद्यो रघूत्तमः ।
निरगाच्छत्रुहस्तं त्वं यास्यसीति शपन्वशी ॥ 2510 ॥

सत्यवद्यं सत्यवादः । चकाराद्यत् । तद्वान् सत्यवद्यः । अर्शआदिभ्योऽच् । अथवा सत्यं वदतीति 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इति कर्तरि कृत् । अनेन यत् । मृषोद्यं मृषावादम् । 'राजसूय' (सू. 2865) इत्यादिना भावे क्यबन्तो निपातः ।

भट्टिकाव्ये— VI. 58.

स राजसूययाजीव तेजसा सूर्यसन्निभः ।
अमृषोद्यं वदन् रुच्यो जगाहे द्यां निशाचरः ॥ 2511 ॥

मृषोद्यं मृषावदनम् । मृषापूर्वाद्वदेः अनेन पक्षे यति प्राप्ते नित्यं क्यबेव निपातितः 'राजसूय' (सू. 2865) इत्यादिना ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 573. वदितुमनर्हमवद्यं गर्ह्यम् । वदेर्नञ्पूर्वात् क्यबपवादो गर्ह्यार्थे यत्प्रत्ययान्तो निपातः 'अवद्यपण्य' (सू. 2849) इत्यादिना ।

२८५५ । भुवो भावे । (३. १. १०७)

क्यप् स्यात् । ब्रह्मणो भावो ब्रह्मभूयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2509. मित्रभूयं मित्रभावं । क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 753 द्युनिवासभूयं देवभूयम् । क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 679. ब्रह्मभूयम् ।

नैषधे—V. 61.

वीक्ष्य तस्य वरुणस्तरुणत्वं
यद्बभार निबिडं जडभूयम् ।
नौचिती जडपतेः किमु सास्य
प्राज्यविस्मयरसस्तिमितस्य ॥ 2512 ॥

जडभूयं जडत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 479. देवभूयम् ।

२८५६ । हनस्त च । (३. १. १०८)

अनुपसर्गे सुप्युपपदे हन्तेर्भावे क्यप् स्यात् तकारश्चान्तादेशः । ब्रह्मणो हननम् ब्रह्महत्या । स्त्रीत्वं लोकात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2509. रिपुहत्यां शत्रुवधम् । हन्तेः क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 5. ब्रह्महत्या ।

२८५७ । एतिस्तुशास्वृदृजुषः क्यप् । (३. १. १०९)

एभ्यः क्यप् स्यात् ।

२८५८ । ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् । (६. १. ७१)

इत्यः । स्तुत्यः । 'शास इदङ्हलोः' (सू. 2486) इतीत् । शिष्यः । वृ वृञ् । वृत्यः । वृङस्तु वार्या ऋत्विजः । आदृत्यः । जुष्यः ।

वा० । शंसिदुहिगुहिभ्यो वा । (1835.)

इति काशिका । शस्यं शंस्यम् । दुह्यं दोह्यम् । गुह्यं गोह्यम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 56.

आदृत्यस्तेन वृत्येन स्तुत्यो जुष्येण संगतः ।
इत्यः शिष्येण गुरुवद्गृध्यमर्थमवाप्स्यसि ॥ 2513 ॥

वृत्येन त्वया मित्रत्वेन वरणीयेन जुष्येण हनुमदादीनां सेव्येन । त्वमादृत्यः सुग्रीवादीनामादरणीयः । स्तुत्यः स्तोतव्यः । शिष्येण शासनीयेनान्तेवासिना । 'शास' (सू. 2486) इतीकारः । इत्य एतव्यः । सर्वत्र 'एतिस्तु' (सू. 2857) इति क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1049. स्तुत्यं स्तोतव्यम् ।

२८५९ । ऋदुपधाच्चाक्लृपिचृतेः । (३. १. ११०)

वृत् वृत्यम् । वृध् वृध्यम् । क्लृपिचृत्योस्तु कल्प्यम् चर्त्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2513. गृध्यमभिकांक्ष्यम् । क्यप् ।

२८६० । ई च खनः । (३. १. १११)

चात्क्यप् । खेयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 575. तस्य सुग्रीवस्य । 'कृत्यानां कर्तरि वा' (सू. 629) इति षष्ठी । अन्यो द्वितीयोऽपि सागरः नाखेयः । खनितुमशक्यो न । क्यप् । ईकारश्चान्तादेशः ।

२८६१ । भृञोऽसंज्ञायाम् । (३. १. ११२)

भृत्याः कर्मकराः । भर्तव्या इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 575. भृत्या भर्तव्याः कर्मकराः ।

२८६२ । मृजेर्विभाषा । (३. १. ११३)

मृजेः क्यप् वा स्यात् । पक्षे ण्यत् । मृज्यः मार्ग्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 575. तस्य मन्युः शोकस्त्वया मार्ग्यो मार्जनीयः। तेन च ते शोको मृज्यो मार्ष्टव्यः । क्यपि मृज्यः । ण्यति मार्ग्यः ।

२८६५ । राजसूयसूर्यमृषोद्यरुच्यकुप्यकृष्टपच्याव्यथ्याः । (३. १. ११४)

एते सप्त क्यबन्ता निपात्यन्ते । लतात्मकः सोमो राजा । स सूयतेऽत्रेति अधिकरणे क्यब्निपातनाद्दीर्घः । राजसूयः राजसूयम् । अर्धर्चादिः । सरत्याकाशे सूर्यः । कर्तरि क्यब्निपातनादुत्वम् । यद्वा षू प्रेरणे तुदादिः । सुवति कर्मणि लोकं प्रेरयति । क्यपो रुट् । मृषोपपदाद्वदेः कर्मणि नित्यं क्यप् मृषोद्यम् । विशेष्यनिघ्नोऽयम् । 'उच्छ्रायसौन्दर्यगुणा मृषोद्याः' । रोचते रुच्यः । गुपेरादेः कुत्वं च संज्ञायाम् । सुवर्णरजतभिन्नं धनं कुप्यम् । गोप्यमन्यत् कृष्टे पच्यन्त इति कृष्टपच्याः । कर्मकर्तरि क्यप् । न व्यथते अव्यथ्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2510. मृषोद्यं प्रवदन्तीम् । भावे क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2511. राज्ञा सूयत इति राजसूयः क्षत्रियाधिकारः क्रतुविशेषः । सुनोतेः क्यबन्तो निपातः । सरति सुवतीति वा सूर्यः । पूर्ववन्निपातः । मृषोद्यं मृषावादं न भवतीति अमृषोद्यं सत्यवादम् । मृषापूर्वाद्वदेः 'वदः सुपि क्यप् च' (सू. 2854) इति पक्षे यति प्राप्ते नित्यं क्यबेव निपातितः । रोचत इति रुच्यो रोचमानः । कर्तरि निपातः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 59.

अकृष्टपच्याः पश्यन्तौ ततो दाशरथी लताः ।
रत्नान्नपानकुप्यानामाढ्तुर्नष्टसंस्मृती ॥2514॥

कृष्टे पच्यन्त इति कृष्टपच्याः। कर्मकर्तरि निपातनात्क्यपि ततो नञ्समासः अकृष्टपच्या लताः। कुप्यत इति कुप्यं हेमरूप्यातिरिक्तं धनम्। गुपेर्निपातनात्क्यपि गुपेरादेः कुत्वं च संज्ञायामिति गस्य कः।

भट्टिकाव्ये—VI. 60.

समुत्तरन्तावव्यथ्यौ नदान्भिद्योद्ध्यसन्निभान्।
सिध्यतारामिव ख्यातां शबरीमापतुर्वने ॥ 2515 ॥

अव्यथ्यौ अव्यथमानौ अश्रान्तावित्यर्थः। नञ्पूर्वाद्व्यथेस्तत एव निपातनात्कर्तरि क्यप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2510. मृषोद्यं मृषावादम्। 'राजसूय' (सू. 2865) इत्यादिना क्यबन्तो निपातः। सत्यं वदतीति सत्यवद्यः। 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इति कर्तरि कृत्यः। 'वदः सुपि क्यप् च' (सू. 2854) इति चकाराद्यत्। अर्शआदिभ्योऽच्।

माघे—IV. 10.

मुदे मुरारेरमरैः सुमेरो-
रानीय यस्योपचितस्य शृङ्गैः।
भवन्ति नोद्दामगिरां कवीना-
मुच्छ्रायसौन्दर्यगुणा मृषोद्याः ॥ 2516 ॥

उच्छ्रायसौन्दर्यगुणाः कवीनां मृषा उद्यन्त इति मृषोद्या मिथ्यावाच्याः। क्यबन्तो निपातः।

माघे—XIX. 89.

विद्विषोऽद्विषुरुद्वीक्ष्य तथाप्यासन्निरेनसः।
अरुच्यमपि रोगघ्नं निसर्गादेव भेषजम् ॥ 2517 ॥

रोचत इति रुच्यम्। न रुच्यम् अरुच्यमरोचमानम्। क्यबन्तो निपातः।

२८६६। भिद्योद्ध्यौ नदे। (३. १. ११५)

मिदेरुज्झेश्च क्यप् । उज्झेर्धत्वं च । भिनत्ति कूलं भिद्यः । उज्झत्युदकमुद्ध्यः । नदे किम् । भेत्ता । उज्झिता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2515. भिद्योद्ध्यौ नदौ । क्यबन्तो निपातः ।

रघुवंशे—XI. 8.

वीचिलोलभुजयोस्तयोर्गतं
शैशवाच्चपलमप्यशोभत ।
तोयदागम इवोद्ध्यभिद्ययो-
र्नामधेयसदृशं विचेष्टितम् ॥ 2518 ॥

उद्ध्यभिद्ययोर्नदविशेषयोः ।

२८६७ । पुष्यसिध्यौ नक्षत्रे । (३. १. ११६)

अधिकरणे क्यब्निपात्यते । पुष्यन्त्यस्मिन्नर्थाः पुष्यः । सिध्यन्त्यस्मिन् सिध्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2515. सिध्यन्त्यस्मिन्नर्थाः इति सिध्यः पुष्यः । अधिकरणे निपातनात् क्यप् ।

२८६८ । विपूयविनीयजित्या मुञ्जकल्कहलिषु । (३. १. ११७)

पुञ्नीञ्जिभ्यः क्यप् । विपूयो मुञ्जः । रज्वादिकरणाय शोधयितव्य इत्यर्थः । विनीयः कल्कः । पिष्टौषधिविशेष इत्यर्थः । पापमिति वा । जित्यो हलिः । बलेन कृष्टव्य इत्यर्थः । कृष्टसमीकरणार्थं स्थूलकाष्ठम् हलिः । विपव्यं विनेयम् जेयम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 61.

वसानां वल्कले शुद्धे विपूयैः कृतमेखलाम् ।
क्षामामञ्जनखण्डाभां दण्डिनीमजिनास्तराम् ॥ 2519 ॥

विपूयन्त इति विपूया मुञ्जाः । विपूर्वात्पवतेर्मुञ्जार्थे कर्मणि क्यबन्तो निपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 893. अविनीयसंभ्रमविकासिभक्तिभिः अविनीयोऽकल्कः । अकपट इति यावत् । संभ्रम आदरः । क्यबन्तो निपातः ।

२८६९ । प्रत्यपिभ्यां ग्रहेः । (३. १. ११८)

वा० । छन्दसीति वक्तव्यम । (1944.)

प्रतिगृह्यम । अपिगृह्यम् । लोके तु प्रतिग्राह्यम् । अपिग्राह्यम् ।

२८७० । पदास्वैरिबाह्यापक्ष्येषु च । (३. १. ११९)

अवगृह्यम प्रगृह्यम् पदम् । अस्वैरी परतन्त्रः । गृह्यकाः शुकाः । पञ्जरादि-बन्धनेन परतन्त्रीकृताः इत्यर्थः । बाह्यायां ग्रामगृह्या सेना । ग्रामबहिर्भूतेत्यर्थः । स्त्रीलिङ्गनिर्देशात्पुंनपुंसकयोर्न । पक्षे भवः पक्ष्यः । दिगादित्वाद्यत् । आर्यैर्गृह्यत आर्य-गृह्यः । तत्पक्षाश्रित इत्यर्थः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 62.

प्रगृह्यपदवत्साध्वीं स्पष्टरूपामविक्रियाम् ।
अगृह्यां वीतकामत्वाद्देवगृह्यामनिन्दिताम् ॥ 2520 ॥

प्रगृह्यपदवत् । यस्य पदस्य प्रगृह्यसंज्ञा तत्पदं प्रगृह्यम् । 'प्रत्यपिभ्यां ग्रहेः' (सू. 2869) इत्यनुवृत्तौ अनेन प्रपूर्वाद्ग्रहेः पदेऽभिधेये क्यप् । अगृह्यां स्वतन्त्राम् । ग्रहेरस्वैरिविषये क्यप् । गृह्या अस्वैरिणी । अस्वतन्त्रा न भवतीत्यगृह्या । वीतकामत्वात् । वीतरागा हि स्वतन्त्रा भवन्ति । देवगृह्यां देवपक्ष्यां क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1307. आर्यगृह्यम् आर्याणां सतां गृह्यं पक्ष्यम् । क्यप् ।

२८७१ । विभाषा कृवृषोः । (३. १. १२०)

क्यप् स्यात् । कृत्यम् । वृष्यम् । पक्षे—

२८७२ । ऋहलोर्ण्यत् । (३. १. १२४)

ऋवर्णान्ताद्धलन्ताच्च धातोर्ण्यत् स्यात् । कार्यम् । वर्ष्यम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 63.

धर्मकृत्यरतां नित्यमवृष्यफलभोजनाम् ।
दृष्ट्वा तामसुचद्रामो युग्यायात इव श्रमम् ॥ 2521 ॥

नित्यं धर्मकृत्यरतां धर्मकार्यासक्ताम् । अवृष्याणि अनिन्द्रियवर्धनानि । 'विभाषा' (सू. 2871) इत्युभयत्र क्यप् । ह्रस्वस्य तुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 705. कृत्यं कर्म ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2507. आर्येण अर्तुमर्हेण । ऋ गतौ । अनेन ण्यत् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 64.

स तामूचेऽथ कच्चित्त्वममावस्यासमन्वये ।
पितॄणां कुरुषे कार्यमपाक्यैः स्वादुभिः फलैः ॥ 2522 ॥

अपाक्यैरपचनीयैः अनग्निपक्वैरित्यर्थः । अनेन ण्यत् । पितॄणां कार्यम् । पूर्ववत् ण्यत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1036. अर्च्या अर्चनार्हाः । 'अर्हे कृत्य' (सू. 2822) इति कृत्यः । अनेन ण्यत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 692. ओष्ठाभ्यामेवावलोप्तुमत्तुमर्हाणि ओष्ठावलोप्यानि । अतिमृदूनीत्यर्थः । अनेन ण्यत् । 'कृत्यैरधिकार्थवचने' (सू. 695) इति करणे तृतीयासमासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1305. उपलम्भ्यां प्रशस्ततया सर्वथा द्रष्टव्यामित्यर्थः । 'उपात्प्रशंसायां' (सू. 2846) इति लभेर्यकारादिप्रत्ययविषये नुमागमः । अत एव प्रत्ययात्पूर्वं नुमि सति अदुपधत्वाभावाद्यतोऽप्राप्तौ अनेन ण्यत् । यण्ण्यतोः स्वरे विशेषः ।

रघुवंशे—I. 3.

मन्दः कवियशः प्रार्थी गमिष्याम्यपहास्यताम् ।
प्रांशुलभ्ये फले लोभादुद्बाहुरिव वामनः ॥ 2523 ॥

अपहास्यताम् । ण्यत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1787. अनूच्यत इति अनुवाक्या । सा च प्रशास्तृपाठ्या, तदभावे होतृपाठ्या देवआह्वानी ऋक् । ण्यत् । कुत्वम् । शब्दसंज्ञात्वात् 'वचोऽशब्दसंज्ञायाम्' (सू. 2883) इति न प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 310. इदं न निगाद्यं न निगदितव्यम् । अनेन ण्यत् । 'गदमद' (सू. 2848) इत्यादिना सोपसर्गाद्यतो निषेधात् ।

२८७३ । युग्यं च पत्रे । (३. १. १२१)

पत्रं वाहनम् । युग्यो गौः । शकटादिना योक्तव्य इत्यर्थः । अत्र क्यप् कुत्वं च निपात्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2521. रामः युग्यं पत्रं वाहनम् । क्यबन्तो निपातः । तेनायात इव श्रममसुचत् । 'तद्वहति रथयुगप्रासंगम्' (सू. 1627) इति तद्धिते तु युगं वहति युग्यः ।

२८७४ । अमावस्यदन्यतरस्याम् । (३. १. १२२)

अमोपपदाद्वसेरधिकरणे ण्यत् वृद्धौ सत्यां पाक्षिको ह्रस्वश्च निपात्यते । अमा सह वसतोऽस्यां चन्द्रार्कावमावास्या अमावस्या वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2522. अमावस्या । अमावास्येति वा पाठः ।

२८८१ । ण्य आवश्यके । (७. ३, ६५)

कुत्वं न । अवश्यपाच्यम् ।

२८८२ । यजयाचरुचप्रवचर्चश्च । (७. ३. ६६)

ण्ये कुत्वं न । याज्यम् । याच्यम् । रोच्यम् । प्रवाच्यं ग्रन्थविशेषः । अर्च्यम् ।

त्यजेश्च । त्याज्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1787. इज्यतेऽनयेति याज्या होतृपाठ्या यागसाधनं ऋक् । 'ऋहलोर्ण्यत्' (सू. 2872) इति ण्यः । 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इति करणार्थता । अनेन कुत्वप्रतिषेधः ।

रघुवंशे—I. 28.

द्वेष्योऽपि संमतः शिष्टस्तस्यार्तस्य यथौषधम् ।
त्याज्यो दुष्टः प्रियोऽप्यासीदङ्गुलीवोरगक्षता ॥ 2524 ॥

30

त्याज्यः । 'त्यजेश्च' इति कुत्वप्रतिषेधः ।

२८८३ । वचोऽशब्दसंज्ञायाम् । (७. ३. ६७)

ण्ये कुत्वप्रतिषेधः । वाच्यः । शब्दाख्यायां तु वाक्यम् ।

चम्पूभारते—I. 12.

उपेत्य तां पाण्डुरुदारविक्रमः
प्रजामनः पल्लवयन्प्रशासनात् ।
यशःप्रकाशैर्यमुनासखीसखै-
र्निनाय लोकं निजनामवाच्यताम् ॥ 2525 ॥

ण्ये कुत्वप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1787. अनूच्यत इति अनुवाक्या ऋक् । 'चजोः' (सू. 2863) इति कुत्वम् । शब्दसंज्ञात्वात्कुत्वप्रतिषेधो न । वाक्यलक्षणविदः । पूर्ववत् ।

२८८५ । भोज्यं भक्ष्ये । (७. ३. ६९)

भोग्यमन्यत् ।

२८८६ । ओरावश्यके । (३. १. १२५)

उवर्णान्ताद्धातोर्ण्यत्स्यात् अवश्यंभावे द्योत्ये । लाव्यम् । पाव्यम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 65.

अवश्यपाव्यं पवसे कच्चित्त्वं देवभागधैः ।
आसाव्यमध्वरे सोमं द्विजैः कच्चिन्नमस्यसि ॥ 2526 ॥

अवश्यपाव्यं अवश्यंभावेन पावयितव्यम् । अनेन ण्यत् ।

२८८७ । आसुयुवपिरपिलपित्रपिचमश्च । (३. १. १२६)

षुञ् आसाव्यम् । यु मिश्रणे याव्यम् । वाप्यम् । राप्यम् । लाप्यम् । त्राप्यम् । आचाम्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2526. द्विजैरासाव्यम् अभिषोतव्यम् । आङ्पूर्वात्सुनोतेर्ण्यत् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 66.

आचाम्यं सन्ध्ययोः कच्चित्संयक्ते न प्रहीयते ।
कच्चिदग्निमिवानाय्यं काले संमन्यसेऽतिथिम् ॥ 2527 ॥

ते तवाचाम्यमाचमनकर्म । ण्यत् ।

२८८८ । आनाय्योऽनित्ये । (३. १. १२७)

आङ्पूर्वान्नयतेर्ण्यदायादेशश्च निपात्यते । गार्हपत्यान्नित्यादानीय प्रणीतोऽग्निरनित्यः आनाय्यः दक्षिणाग्निः । 'यो गार्हपत्यादानीय दक्षिणाग्नौ प्रणीयते । तस्मिन्नानाय्य' II. vii. 21. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2527. आनाय्यम् । आङ्पूर्वान्नयतेर्ण्यदायादेशनिपातः ।

२८८९ । प्रणाय्योऽसंमतौ । (३. १. १२८)

संमतिः प्रीतिविषयीभवनं कर्मव्यापारः । तथा भोगेष्वादरोऽपि संमतिः । प्रणाय्यश्चोरः । प्रीत्यनर्ह इत्यर्थः । प्रणाय्योऽन्तेवासी । विरक्त इत्यर्थः । प्रणेयोऽन्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 359. धर्मद्रोही धर्मविघातकः प्रणाय्यो जनः सतामसंमतश्चोरजनः ।

२८९० । पाय्यसान्नाय्यनिकाय्यधाय्या मानहविर्निवाससामिधेनीषु । (३. १.१२९)

मीयतेऽनेन पाय्यं मानम् । ण्यत् धात्वादेः पत्वं च । आतो युक् । सम्यक् नीयते होमार्थमग्निं प्रति इति सान्नाय्यं हविर्विशेषः । ण्यदायादेशः समो दीर्घश्च निपात्यते । निचीयतेऽस्मिन् धान्यादिकमिति निकाय्यो निवासः । अधिकरणे ण्यत् आय् धात्वादेः कुत्वं च निपात्यते । धीयतेऽनया समिदिति धाय्या ऋक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1004. सन्नीयत इति सान्नाय्यं हविर्विशेषः। हविर्विशेषे संपूर्वान्नयतेर्ण्यदायादेशोपसर्गदीर्घाणां निपातः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 359- निकाय्यं निवासम्। ण्यत्। 'निकाय्य-निलयालयाः' II. ii. 5. इत्यमरः।

नैषधे—II. 56.

> अधिलं मधु तत्कथा मम श्रवणप्राहुणिकीकृता जनैः।
> मदनानलबोधने भवेत्खग धाय्या धिगधैर्यधारिणः॥ 2528॥

मदनानलबोधने कामाग्निप्रज्वलने धाय्या सामिधेनी भवेत्। 'ऋक् सामिधेनी धाय्या च या स्यादग्निसमिन्धनी' II. vii. 22. इत्यमरः।

२८९१। क्रतौ कुण्डपाय्यसंचाय्यौ। (३. १. १३०)

कुण्डेन पीयतेऽस्मिन् सोमः कुण्डपाय्यः क्रतुः। संचीयतेऽसौ संचाय्यः।

भट्टिकाव्ये—VI. 68.

> कुण्डपाय्यवतां कच्चिदग्निचित्यावतां तथा।
> कथाभी रमसे नित्यमुपचाय्यवतां शुभे॥ 2529॥

कुण्डैः पीयते सोमोऽस्मिन् कुण्डपाय्यः क्रतुविशेषः। स्वरार्थं यत्प्रत्ययान्तो निपातः।

२८९२। अग्नौ परिचाय्योपचाय्यसमूह्याः। (३. १. १३१)

अग्निधारणार्थे स्थलविशेषे एते साधवः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2529. उपचाय्यः चित्याग्निविशेषः। चिनोतेर्ण्यत्।

२८९३। चित्याग्निचित्ये च। (३. १. १३२)

चीयतेऽसौ चित्योऽग्निः। अग्नेश्चयनमग्निचित्या।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2529. अग्निचित्या अग्निचयनम्। चिनोतेः स्वरार्थं भावे यकारः तुक् च निपातितः।

२८९४ । भव्यगेयप्रवचनीयोपस्थानीयजन्याप्लाव्यापात्या वा ।
(३. ४. ६८)

एते कृत्यान्ताः कर्तरि वा निपात्यन्ते । भवतीति भव्यः । भव्यमनेन वा । गायतीति गेयः साम्नामयम् । गेयं सामानेन वा इत्यादि ।

नैषधे—I. 120.

अवश्यभव्येष्वनवग्रहग्रहा
यया दिशा धावति वेधसः स्पृहा ।
तृणेन वात्येव तयानुगम्यते
जनस्य चित्तेन भृशावशात्मना ॥ 2530 ॥

अवश्यभव्येषु अवश्यंभाव्यर्थेषु । अनेन कर्तरि यत्प्रत्ययान्तो निपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2496. जनौघजन्यं जनसंघजातम् । अनेन कर्तरि निपातः । 'अचो यत्' (सू. 2842) इत्यत्र ।

वा० शसिचतियतिजनीनामुपसंख्यानम् ।

इति केचित् ।

माघे—V. 15.

अग्रे गतेन वसतिं परिगृह्य रम्या-
मापात्यसैनिकनिराकरणाकुलेन ।
यान्तोऽन्यतः प्लुतकृतस्वरमाशु दूरा-
दुद्बाहुना जुहुविरे मुहुरात्मवर्ग्याः ॥ 2531 ॥

आपतन्तीत्यापात्याः स्वयमाक्रमितुमागच्छन्तः । अनेन कर्तरि ण्यदन्तो निपातः ।

॥ इति कृत्यप्रकरणम् ॥

—०—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ कृदन्तप्रकरणम् ॥

—:o:—

२८९५ । ण्वुल्तृचौ । (३. १. १३३)

धातोरेतौ स्तः । 'युवोरनाकौ (सू. 1247) इत्यकादेशः । कारकः । कर्ता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 507. सुग्रीवस्तव सख्यस्य सखित्वस्य । 'कर्तृकर्मणो कृति' (सू. 623) इति कृद्योगे कर्मणि षष्ठी । **कारकः** कर्ता । मैथिल्याः सीतायाः । पूर्ववत् षष्ठी । द्रष्टा असि । कृदृशिभ्यां क्रमात् ण्वुल्तृचौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 564. एतानि सहजकवचकुण्डलानि **याचकं** याचिष्यमाणम् । 'अकेनोर्भविष्यदाधमर्ण्ययोः' (सू. 628) इति कृद्योगे षष्ठीप्रतिषेधात् द्वितीया । याचकमित्यत्र 'तुमुन्ण्वुलौ क्रियायां क्रियार्थायाम्' (सू. 3175) इति भविष्यत्यर्थे ण्वुल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 716. धरस्य पर्वतस्य । कृद्योगे कर्मणि षष्ठी । **उद्धर्ता** । कर्तरि तृच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 542. वनाकम्पं **कर्ता** साधुकारी । 'तृन्' (सू. 3115) इति साध्वर्थे तृन् । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधात् द्वितीया । नभः **पूरयितारः** । पूर्ववत तृन् द्वितीया च ।

अनर्घराघवे—III. 37.

विपदां प्रति**कर्तारो** यस्योपायैरथर्वभिः ।
त्वादृशाः सन्ति किं तस्य कल्याणमनुयुज्यते ॥ 2532 ॥

त्वादृशा विपदां **प्रतिकर्तारः** । तृच् । कर्मणि षष्ठी । तृनि विपदाशब्दो भिदादिरादन्तः । अत्र सख्यस्य कारकः, मैथिल्या द्रष्टा, धरस्योद्धर्ता, विपदां प्रतिकर्तारः इत्यादौ 'तृजकाभ्यां कर्तरि' (सू. 709) इति न समासः ।

२८९६ । नन्दिग्रहिपचादिभ्यो ल्युणिन्यचः । (३. १. १३४)

नन्द्यादेर्ल्युः ग्रह्यादेर्णिनिः पचादेरच् स्यात् । नन्दयतीति नन्दनः । ग्राही । पचतीति पचः । पचादिराकृतिगणः । नन्दिग्रहिपचादयः क्रमेण ३. ५, ३. ६, ३. ७ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 507 नन्दयतीति नन्दनः । कपीनां नन्दनः **कपिनन्दनः** । निरुपपदाधिकारात् कर्तरि ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1376. मुनीन्द्राणां **नन्दनानि** नन्दकानि । वनौकसां **रमणानि** मनोरमाणि । उभयत्रापि नन्द्यादित्वाल्ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1215. वाश्यन्त इति **वाशनैः** कूजद्भिः । रोचन्त इति **रोचनैः** रोचमानैः । उभयत्रापि नन्द्यादित्वाल्ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1123. ताराणां नक्षत्राणां **परिभावीनि** तिरस्कारीणि । चेतसां विरहितचित्तानां मथ्नन्तीति **मन्थीनि** प्रमाथीनि । **उद्भासीनि** विकासीनि । सर्वत्र ग्रह्यादित्वाण्णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1045. वदतीति वदः । पचाद्यच् । कुत्सितस्य वदः **कद्वदः** । 'रथवदयोश्च' (सू. 1028) इति कोः कदादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 704. वर्धयत इति वर्धनौ । भूमेर्वर्धनौ **भूमिवर्धनौ** । नन्द्यादित्वात् ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 705- **क्षितिवर्धनम्** । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 701. सहत इति सहः । पचाद्यच् । गमागमयोः सहः गमागमसहः । **भीषणं** भयङ्करम् । नन्द्यादित्वात् ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1836. पालयतीति **पालः** । पचाद्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1722. **भीषणान**तिभयङ्करान् । नन्द्यादित्वात् ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 206. **स्त्रीपुंसभीषणे** । ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 618. **भीषणाभ्यः** भयङ्कराभ्यः । नन्द्यादित्वात् कर्तरि ल्युप्रत्यये स्त्रियां टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 40. **जमदग्निसूनुपितृतर्पणीः** तेषां तृप्तिकरीः । अपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 41. अवतीत्यवनी न अवनी अनवनी नवनीपवनावलिः । 'कृत्यल्युटो बहुलं' (सू. 2841) इति कर्तरि ल्युट्। टित्त्वात् 'टिड्ढाणञ्' (सू. 470) इत्यादिना स्त्रियां ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 23. भीषयतीति भीषणम् । ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 702. ग्राहिणी आग्रहिणी मा स्म भूः । गन्तुमुत्सहत इत्युत्साहिनी भव । उद्भासत इति उद्भासिनी भूत्वा नोऽस्माकं वक्षःसंमर्दिनी वक्षःसंपीडयित्रीति षष्ठीसमासः । अनुपपदाधिकारात् । भव । सर्वत्र ग्रह्यादित्वाण्णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 931. चरतीति चरः । पचाद्यच् । स एव चारः । प्रज्ञादित्वादण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 50. चरतीति चरी । सह चरी सहचरीति सुप्सुपेति समासः । पचादिषु चरडिति टित्करणात् 'टिड्ढाणञ्' (सू. 470) इति ङीप् । केचित् सह चरतीति सहचरी । 'विभाषा सेना' (सू. 828) इत्यादिना चकारात् टप्रत्ययः । टित्त्वात् ङीबित्याहुः ।

रघुवंशे—II. 29.

स पाटलायां गवि तस्थिवांसं
धनुर्धरः केसरिणं ददर्श ।
अधित्यकायामिव धातुमय्यां
लोध्रद्रुमं सानुमतः प्रफुल्लम् ॥ 2533 ॥

धरतीति धरः पचाद्यच् । धनुषो धरः धनुर्धरः । प्रफुल्लो विकसितः । फुल्ल विकसन इति धातोः पचाद्यच् । प्रफुल्तमिति पाठे ञि फला विशरण इति धातोः कर्तरि क्तः ।

माघे—I. 23.

युगान्तकालप्रतिसंहृतात्मनो
जगन्ति यस्यां सविकासमासत ।

तनौ ममुस्तत्र न कैटभद्विष-
स्तपोधनाभ्यागमसंभवा मुदः ॥ 2534 ॥

सम्भवन्तीति संभवाः । पचाद्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1908. चरतीति चरः । पचाद्यच् । स एव चारः । प्रज्ञाद्यण् ।

माघे—II. 93.

षाड्गुण्यमुपयुञ्जीत शक्त्यपेक्षो रसायनम् ।
भवन्त्यस्यैवमङ्गानि स्थास्नूनि बलवन्ति च ॥ 2535 ॥

अपेक्षत इत्यपेक्षः । पचाद्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 542. धरन्तीति धराः । पचाद्यच् । पयसां धराः पयोधराः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 824. संक्रन्दनस्येन्द्रस्य । ल्युः ।

रघुवंशे—XV. 5.

ते रामाय वधोपायमाचख्युर्विबुधद्विषः ।
दुर्जयो लवणः शूली विशूलः प्रार्थ्यतामिति ॥ 2536 ॥

लुनातीति लवणः । नन्द्यादित्वात् ल्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 568. कालयवनादयः एनं चैद्यमनुयायिनः अनुयास्यन्तः । 'भविष्यति गम्यादयः' (सू. 3171) इति णिनिः । अतः 'अकेनोः' (सू. 628) इति कर्मणि षष्ठ्याः प्रतिषेधात् द्वितीया । ग्रह्यादिणिनेस्तु ताराणां परिभावीनि । चेतसां मन्थीनि इति [वत्] कर्मणि षष्ठी [स्यात्] ।

२८९७ । इगुपधज्ञाप्रीकिरः कः । (३. १. १३५)

एभ्यः कः स्यात् । क्षिपः । लिखः । बुधः । कृशः । ज्ञः । प्रीणातीति प्रियः । किरतीति किरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 512. न जानातीत्यज्ञः । प्रीणयतीति प्रियः प्रीतिकरः । यूनां कर्मणि षष्ठी । वितृन्दन्तीति वितृदाः हिंसकाः । उत्किरन्ति विक्षिपन्तीति उत्किराः । कुसुमानामुत्किराः कुसुमोत्किराः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 695. विशेषेण बुध्यन्त इति विबुधाः । कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1704. गिरिषु ज्ञान् गिरिज्ञान् । कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 87. शोभत इति शुभा । कः ।

रघुवंशे—X. 20.

सर्वज्ञस्त्वमविज्ञातः सर्वयोनिस्त्वमात्मभूः ।
सर्वप्रभुरनीशस्त्वमेकस्त्वं सर्वरूपभाक् ॥ 2537 ॥

सर्वेषां ज्ञः सर्वज्ञः । कः ।

२८९८ । आतश्चोपसर्गे । (३. १. १३६)

कः स्यात् । सुग्लः । प्रज्ञः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 512. प्रकर्षेण ग्लायतीति प्रग्लः प्रग्लानः । कप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1229. प्रतिष्ठत इति प्रष्ठोऽग्रगामी । तिष्ठतेः प्रोपसृष्टात्कर्तरि कः । 'प्रष्ठोऽग्रगामिनि' (सू. 2917) इति षत्वनिपातः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 54.

परिभावं मृगेन्द्राणां कुर्वन्तो नगमूर्धसु ।
विन्ध्ये तिग्मांशुमार्गस्य चेरुः परिभयोपमे ॥ 2538 ॥

उपमातीत्युपमे सदृशे । कः । 'आतश्चोपसर्गे' (सू. 3283) इत्यङि तु उपमा सादृश्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 846. दुष्ठु तिष्ठतीति दुस्थः । कर्तरि कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 952. प्रष्ठम् । पूर्ववत्कः । षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2295. आभातीत्याभः । कः । अङि तु आभा ।

रघुवंशे—XI. 16.

तीव्रवेगधुतमार्गवृक्षया प्रेतचीवरवसास्वनोग्रया ।
अभ्यभावि भरताग्रजस्तया वात्ययेव पितृकाननोत्थया ॥ 2539 ॥

उत्थया उत्पन्नया । उत्पूर्वातिष्ठतेः कर्तरि कः ।

नैषधे—V. 51.

मेनका मनसि तापमुदीतं यद्विधित्सुरकरोदवहित्थाम् ।
तत्स्फुटं निजहृदः पुटपाके पङ्क्तिसिमसृजद्बहिरुत्थाम् ॥ 2540 ॥

उत्थाम् । पूर्ववत् ।

२८९९ । पाघ्राध्माधेट्दृशः शः । (३. १. १३७)

पिबतीति पिबः । जिघ्रः । धमः । धयः । धया कन्या । धेटष्टित्त्वात् स्तनन्धयी इति खशीव ङीप् प्राप्तः । पश्यः । 'पाघ्रा' (सू. 2360) पादीनां पिबादयः स्युरित्संज्ञकशकारादौ प्रत्यये परे इति पश्यादेशः । केचिदुपसर्ग इति नानुवर्तयन्ति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 511. ध्वनीनाम् । कर्मणि षष्ठी । उद्धमन्तीत्युद्धमाः । मधूनाम् । पूर्ववत् षष्ठी । उद्धयन्तीत्युद्धयाः पातारः । पुष्पगन्धानाम् । पूर्ववत् षष्ठी । आजिघ्रन्तीत्याजिघ्राः आघ्रातारः तैः । सर्वत्र शप्रत्ययः । 'पाघ्रा' (सू. 2360) इत्यादिना घ्राध्मोर्जिघ्रधमादेशौ । धेटो धयादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2252. धूमस्य दोहदधूमस्य । कर्मणि षष्ठी । धयन्तीति धयान् पातॄन् । अनुपसृष्टाया अपि धेटश्शप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1138. पुष्पन्धयैः भृङ्गैः । अनेन शप्रत्यये पृषोदरादित्वान्मुमि पुष्पन्धय इति साधुः । असूर्यम्पश्यः । उग्रम्पश्यः । पाणिन्धमः । एते खश्प्रत्ययान्ताः । शित्वात् 'पाघ्रा' (सू. 2360) इत्यादिना पश्यधमादेशौ ।

२९०० । अनुपसर्गाल्लिम्पविन्दधारिपारिवेद्युदेजिचेतिसातिसाहिभ्यश्च । (३. १. १३८)

शः स्यात् । लिम्पः । विन्दः । धारयः । पारयः । वेदयः । उदेजयः । चेतयः । सातयः । साहयः ।

वा० । नौ लिम्पेर्वाच्यः । (1968.)

निलिम्पा देवाः ।

वा० । गवादिषु विन्देस्संज्ञायाम् । (1969.)

गोविन्दः । अरविन्दः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 509. कुसुमोर्मिणाम् । कर्मणि षष्ठी । धारयन्तीति धारयैः धारकैः । पारयन्तीति पारयैः शक्तैः । हृदयानामुदेजयन्तीत्युदेजयैः उत्कम्पनैः । सर्वत्र शप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 513. तनोर्देहस्य लिम्पन्तीति लिम्पैरिव । शप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1858. विन्दन्तीति विन्दान् लब्धॄन् । परमार्थस्य विन्दान् परमार्थविन्दान् । विदेर्लाभार्थादनुपसर्गादिति शः । उदेजयन्ति उत्कम्पयन्तीत्युदेजयान् भीकरान् । शः ।

भट्टिकाव्ये—V. 21.

न तं पश्यामि यस्यासौ भवेन्नोदेजया मतेः ।
त्रैलोक्येनापि विन्दस्त्वं तां क्रीत्वा सुकृती भव ॥ 2541 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1002. माल्यानां धारयो धारयिता माल्यधारयः । शः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 971. धारयो मृदलाबुनः । पूर्ववत् ।

२९०१ । ददातिदधात्योर्विभाषा । (३. १. १३९)

शः स्यात् । अनुपसर्गादित्येव । ददः । दधः । पक्षे वक्ष्यमाणो णः । प्रदः प्रधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 513. मादृग्भ्यो वियोगिभ्यो दुःखस्य ददतीति ददैर्दायकैः । विकल्पात्कर्तरि शः । आमोदं सौरभं दधतीति धायैः दधानैः । शाभावपक्षे आकारान्तत्वात् 'श्याद्व्यध' (सू. 2903) इत्यादिना णप्रत्यये युगागमः । 'कर्तृकर्मणोः कृति' (सू. 623) इत्यत्र शेषत्वविवक्षायामेव षष्ठीविधानात्, इह तदविवक्षायामामोदमिति कर्मणि द्वितीया ।

२९०२ । ज्वलितिकसन्तेभ्यो णः । (३. १. १४०)

ज्वलादिभ्यः कसन्तेभ्यो णः स्याद्वा । पक्षे अच् । ज्वालः ज्वलः । चालः चलः । अनुपसर्गादित्येव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 513. ज्वलयतीति ज्वलः प्रज्वलनात्मकः । णविकल्पात्पचाद्यच् ।

रघुवंशे—XIX. 38.

सङ्गमाय निशि गूढचारिणं
चारदूतिकथितं पुरोगताः ।
वञ्चयिष्यसि कुतस्तमोवृतः
कामुकेति चकृषुस्तमङ्गनाः ॥ 2542 ॥

चरन्तीति चाराः गूढचारिण्यः । णप्रत्ययः । चाराश्च ता दूतयश्च चारदूतयः ।

२९०३ । श्याद्व्यधास्रुसंस्र्वतीणवसावहृलिहश्लिषश्वसश्च । (३. १. १४१)

श्यैङ्प्रभृतिभ्यो नित्यं णः स्यात् । अवश्यायः । प्रतिश्यायः । आत्, धायः दायः । व्याधः । स्रु गतौ आङ्पूर्वस्सम्पूर्वश्च । आस्रावः । संस्रावः । अत्यायः । अवसायः । अवहारः । लेहः । श्लेषः । श्वासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 513. आमोदं दधतीति धायैः दधानैः । 'ददातिदधात्योः' (सू. 2901) इति शाभावपक्षे आकारान्तत्वादनेन णप्रत्ययः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 81.

अवश्यायकणास्रावाश्चारुमुक्ताफलत्विषः ।
कुर्वन्ति चित्रसंस्रावं चलत्पर्णाग्रसम्भृताः ॥ 2543 ॥

अवश्यायत इत्यवश्यायः हिमं तस्य कणाः एवास्रवन्तीत्यास्रावा निष्यन्दाः। निष्यन्दमानहिमबिन्दव इत्यर्थः। चित्तं संस्रवतीति संस्रावं द्रवं कुर्वन्ति। द्रावयन्तीत्यर्थः। सर्वत्र कर्तरि णः।

भट्टिकाव्ये—VI. 82.

अवसायो भविष्यामि दुःखस्यास्य कदा न्वहम्।
न जीवस्यापहारो मां करोति सुखिनं यमः॥ 2544॥

अहं कदा नु अस्य दुःखस्य अवस्यतीत्यवसायः अवसायकः समापको भविष्यामि। यमोऽन्तकोऽपि जीवस्यापहरतीत्यपहारो हर्ता सन् मां सुखिनं करोति। अवापपूर्वास्यतेर्हरतेश्च णप्रत्ययः।

भट्टिकाव्ये—VI. 83.

दह्येऽहं मधुनो लेहैर्दावैस्मैर्यथा गिरिः।
नायः को नु स येन त्वां व्रताहं विगतज्वरः॥ 2545॥

मधुनो मकरन्दस्य लिहन्तीति लेहैर्मधुलिड्भिः। लिहेर्णः।

२९०४। दुन्योरनुपसर्गे। (३. १. १४२)

णः स्यात्। दुनोतीति दावः। दवतेस्तु पचाद्यच्। दवः। नयतीति नायः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2545. दुन्वन्तीति दावैः दवानलैः। नयतीति नायः उपायः। णः।

२९०५। विभाषा ग्रहः। (३. १. १४३)

णो वा। पक्षेऽच्। जलचरे ग्राहः। ज्योतिषु ग्रहः। भवतेश्चेति काशिका। भवो देवः संसारश्च। भावाः पदार्थाः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1719 ग्रहेणाङ्गारकादिना। ग्राहेण नक्रेण। व्यवस्थितविभाषया जलचरे कर्तरि णः। ज्योतिषि पचाद्यच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2276. गृह्णन्तीति ग्राहाः जलचराः। ग्रहेर्जलचरे कर्तरि णप्रत्ययः।

२९०६ । गेहे कः । (३. १. १४४)

गेहे कर्तरि ग्रहेः कः स्यात् । गृह्णाति धान्यादिकमिति गृहम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1719. वनान्तान्वनप्रदेशान् स्मरस्य गृह्णन्तीति गृहान् । अर्धर्चादिपाठात्पुंलिङ्गता ।

२९०७ । शिल्पिनि ष्वुन् । (३. १. १४५)

क्रियाकौशलं शिल्पम् । तद्वत्कर्तरि ष्वुन् स्यात् ।

वा० । नृतिखनिरञ्जिभ्य एव । (4197.)

नर्तकः नर्तकी । खनकः खनकी ।

वा० । असि अके अने च रञ्जेर्नलोपो वाच्यः । (4067.)

रजकः रजकी । भाष्यमते क्वुन् । टाप् । रजिका । पुंयोगे रजकी ।

भट्टिकाव्ये—VI. 85.

वाताहतचलच्छाखा **नर्तका** इव शाखिनः ।
दुस्सहा हा परिक्षिप्ताः कणद्भिरलिगाथकैः ॥ 2546 ॥

नृत्यन्तीति **नर्तका** लासका इव । ष्वुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 122. सोऽग्निवर्णः अभिनयातिलङ्घिनीर्नर्तकीः । ष्वुन् । 'षिद्गौरादिभ्यः' (सू. 498) इति ङीष् । 'नर्तकीलासिके समे' I. vi. 9. इत्यमरः ।

२९०८ । गस्थकन् । (३. १. १४६)

गायतेस्थकन् स्यात् शिल्पिनि कर्तरि । गाथकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2546. अलिभिरेव **गाथकैः** गायकैः । गायतेश्शिल्पिनि थकन् ।

२९०९ । ण्युट् च । (३. १. १४७)

गायनः । टित्वाद्गायनी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2401. गायनान् गायकान् । गायतेश्शिल्पिनि ण्युट् ।

२९१० । हश्च व्रीहिकालयोः । (३. १. १४८)

हाको हाङश्च ण्युट् स्यात् व्रीहौ काले च कर्तरि । जहात्युदकमिति हायनो व्रीहिः । जहाति भावानिति हायनो वर्षः । जिहीते प्राप्नोतीति वा ।

भट्टिकाव्ये—VI. 86.

> एकहायनसारङ्गगती रघुकुलोत्तमौ ।
> लवकौ शत्रुशक्तीनामृश्यमूकमगच्छताम् ॥ 2547 ॥

जिहीते भावानिति हायनः संवत्सरः । जहातेर्जिहीतेश्च तन्त्रेणोपादानात् यथासंख्यं व्रीहिकालयोर्ण्युट् ।

२९११ । प्रुसृल्वः समभिहारे वुन् । (३. १. १४९)

समभिहारग्रहणेन साधुकारित्वं लक्ष्यते । प्रवकः । सरकः । लवकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2547. शत्रुशक्तीनां लवकौ साधुच्छेदनौ । लुनातेः समभिहारे लक्षणया साधुकारित्वे वुन् ।

२९१२ । आशिषि च । (३. १. १५०)

आशीर्विषयार्थवृत्तेर्धातोर्वुन् स्यात् कर्तरि । जीवतात् जीवकः । नन्दतात् नन्दकः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 87.

> तौ वालिप्रणिधी मत्वा सुग्रीवोऽचिन्तयत्कपिः ।
> बन्धुना विगृहीतोऽहं भूयासं जीवकः कथम् ॥ 2548 ॥

सुग्रीवः तौ राघवौ वालिप्रणिधी मत्वा अहं कथं जीवको जीव्यसमीत्यर्थः । आशीरर्थे वुन् । भूयासमिति तस्यैव स्फुटार्थमनुवादः ।

२९१३ । कर्मण्यण् । (३. २. १)

कर्मण्युपपदे धातोरण्प्रत्ययः स्यात् । उपपदसमासः । कुम्भं करोतीति कुम्भकारः ।

वा० । शीलिकामिभक्ष्याचरिभ्यो णः । (1980)

मांसशीला । मांसकामा । मांसभक्षा । कल्याणाचारा ।

वा० । ईक्षिक्षमिभ्यां च । (1981.)

सुखप्रतीक्षा । बहुक्षामा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 805. शत्रून् लुनीत इति शत्रुलावौ शत्रुघातिनौ । कर्मण्यण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1669. सुताननुबध्नाति सन्तनोतीति सुतानुबन्धं कर्म । पूर्ववदण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1355. बन्धुता भरतं प्रतीक्षत इति भरतप्रतीक्षा । णप्रत्ययः । अतस्त्रियां टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 61. शालीन् गोपायन्ति रक्षन्तीति शालिगोप्यः सस्यपालिकाः स्त्रियः । कर्मण्यण् । 'टिड्ढाणञ्' (सू. 470) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2465. गोप्या शालिगोप्या । गौरादित्वान्ङीष् । अनुपपदत्वान्नाण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 63. कपोतान्पक्षिणः पालयन्तीति कपोतपाल्यः । कर्मण्यणि ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 114. हव्यं वहतीति हव्यवाहः । कर्मण्यण् ।

माघे—XX. 70.

ज्वलतः शमनाय चित्रभानोः
प्रलयाप्लावमिवाभिदर्शयन्तः ।
ववृषुर्वृषनादिनो नदीनां
प्रतटारोपितवारि वारिवाहाः ॥ 2549 ॥

वारि वहन्तीति वारिवाहा मेघाः । कर्मण्यण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 92. प्रतिहारं रक्षतीति प्रतिहाररक्षी द्वारपालिका । कर्मण्यणि ङीप् ।

माघे—VI. 21.

अरुणिताखिलशैलवना मुहु-
  र्विदधती पथिकान् परितापिनः ।
विकचकिंशुकसंहतिरुच्चकै-
  रुदवहद्धव्यवहव्यवहश्रियम् ॥ 2550 ॥

हव्यवहः । पचाद्यच् । षष्ठीसमासः ।

२९१४ । ह्वावामश्च । (३. २. २)

एभ्योऽण् स्यात् । कापवादः । स्वर्गह्वायः । तन्तुवायः । धान्यमायः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 805. व्योम मिमीत इति व्योममायः । माङ कर्मोपपदादण् ।

२९१५ । आतोऽनुपसर्गे कः । (३. २. ३)

आदन्ताद्धातोरनुपसर्गात्कर्मण्युपपदे कः स्यान्नाण् । गोदः । पार्ष्णित्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 806. शर्म सुखं कर्म ददातीति शर्मदं हितकारिणम् । अनेन कः । द्वाभ्यां पिबतीति द्विपः । पिबतेरादन्तत्वेऽपि अनुपसर्गोपपदत्वेऽपि कर्मोपपदत्वाभावात् 'सुपि स्थः' (सू. 2916) इत्यत्र सुपीति योगविभागात् कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1092. मधु पिबतीति मधुपः । अमृतं पिबतीत्यमृतपः । आदन्तात्पिबतेरनुपसर्गकर्मोपपदात्कः । स्त्रियां मधुपा अमृतपेति टाप् ।

किरातार्जुनीये—IV. 13.

गतान् पशूनां सहजन्मबन्धुतां
  गृहाश्रयं प्रेम वनेषु बिभ्रतः ।
ददर्श गोपानुपधेनु पाण्डवः
  कृतानुकारानिव गोभिरार्जवे ॥ 2551 ॥

गाः पान्तीति गोपाः गोपालकाः । अनेन कः । स्त्रियां टाप् । पुंयोगे तु गोप्य इति ङीष् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 695. नॄन्पातीति नृपः । पूर्ववत्कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 169. गाः पान्तीति गोपाः; तेषां भार्या गोप्यः । अनेन कः । 'पुंयोगादाख्यायाम्' (सू. 504) इति ङीष् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 77. अङ्गुलीस्त्रायत इत्यङ्गुलित्रम् । अनेन कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 832. किं किं दधातीति किष्किन्धा गुहा । अनेन कः । स्त्रीत्वाट्टाप् । पारस्करादित्वात्सुडादिनिपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1214. भयदम् । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1433. अब्दो मेघः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2495. येया यातव्याः । अयेया अयातव्याः । येयाश्चायेयाश्च येयायेयास्तेषामाये लाभे याति प्राप्नोतीति येयायेयाययः । अयः शुभावहदैवं यातीत्यययः । येयायेयाययश्चासावययश्चेति येयायेयाययायय: । याधातोरुभयत्राप्यनेन कः ।

किरातार्जुनीये—XI. 45.

> क्षत्रियस्तनयः पाण्डोरहं पार्थो धनञ्जयः ।
> स्थितः प्रास्तस्य दायादैर्भ्रातुर्ज्येष्ठस्य शासने ॥ 2552 ॥

दायं पैतृकं धनमाददत इति दायादा ज्ञातयः । 'स्वामीश्वर' (सू. 636) इत्यादिसूत्रेण सोपसर्गादपि दायादेति कप्रत्ययान्तो निपातनात् साधुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1875. स्वां विटं पिबति पाति इति वा विटपा सा ।

२९१६ । सुपि स्थः । (३. २. ४)

सुपीति योगो विभज्यते । सुप्युपपदे आदन्तात्कः स्यात् । द्वाभ्यां पिबतीति द्विपः । समस्थः । विषमस्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 806. विषमे तिष्ठतीति विषमस्थः आपन्नः । अनेन कप्रत्ययः । द्विपः । द्वाभ्यां पिबतीत्यर्थे सुपीति योगविभागात्कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1052. जनकाश्रमे तिष्ठतीति जनकाश्रमस्थम् । अनेन कः ।

रघुवंशे—VI. 12.

तां प्रत्यभिव्यक्तमनोरथानां
महीपतीनां प्रणयाग्रदूत्यः ।
प्रवालशोभा इव पादपानां
शृङ्गारचेष्टा विविधा बभूवुः ॥ 2553. ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1704. नद्यां स्नान्तीति नदीष्णान् नदीतरणे कुशलान् । अत्र सुपीति योगविभागात्कः । 'निनदीभ्यां स्नातेः कौशले' (सू. 3082) इति षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—II. 14.

वियोगदुःखानुभवानभिज्ञैः
काले नृपांशं विहितं ददद्भिः ।
आहार्यशोभारहितैरमायै-
रैक्षिष्ट पुंभिः प्रचितान्स गोष्ठान् ॥ 2554 ॥

गावस्तिष्ठन्त्यत्रेति गोष्ठाः गोनिवासव्रजाः । अनेन कः । 'अम्बाम्ब' (सू. 2918) इति षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 892. भूमौ तिष्ठतीति भूमिष्ठः । अनेन कः । अम्बाम्बेति षत्वम् ।

किरातार्जुनीये—XI. 17.

भयङ्करः प्राणभृतां मृत्योर्भुज इवापरः ।
असिस्तव तपःस्थस्य न समर्थयते शमम् ॥ 2555 ॥

तपसि तिष्ठतीति तपःस्थः तपश्चरन्नित्यर्थः । अनेन कः ।

चम्पूभारते—V. 24.

इत्युक्त एष परिघं धरणौ निधाय
कक्षं दृढं परिधाय भुजार्गलाभ्याम् ।

तं कष्टमेव न शशाक स तु प्लवङ्गो
बालस्थया वनतयास्य मनश्चकर्ष ॥ 2556 ॥

बाले तिष्ठतीति बालस्थया । अनेन कः ।

२९१७ । प्रष्ठोऽग्रगामिनि । (८. ३. ९२)

प्रतिष्ठत इति प्रष्ठो गौः । अग्रतो गच्छतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 952. प्रतिष्ठतेऽग्र इति प्रष्ठमग्रगामिनम् । 'आतश्चोपसर्गे' (सू. 2898) इति कर्तरि कः । अनेन निपातनात्षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1229. मारुतिप्रष्ठाः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1119 सर्वनारीगुणैः प्रष्ठाम् ।

रघुवंशे—XV. 10.

आदिष्टवर्त्मा मुनिभिस्स गच्छंस्तपतां वरः ।
विरराज रथप्रष्ठैर्वालखिल्यैरिवांशुमान् ॥ 2557 ॥

रथैः प्रष्ठैः रथप्रष्ठैः । पूर्ववत् ।

२९१८ । अम्बाम्बगोभूमिसव्यपद्वित्रिकुशेकुशङ्क्वङ्गुमञ्जिपुञ्जिपरमेबर्हिर्दिव्यग्निभ्यः स्थः । (८. ३. ९७)

एभ्यः स्थस्य सस्य षः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2554. गावस्तिष्ठन्त्यत्रेति गोष्ठा गोनिवासत्रजाः । 'सुपि स्थः' (सू. 2916) इति कप्रत्ययः । अनेन षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1382. गावस्तिष्ठन्त्येष्विति गोष्ठानि गोस्थानानि । कप्रत्ययः । षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 892. भूमौ तिष्ठतीति भूमिष्ठः । कप्रत्ययः । अनेन षत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 97.

भूमिष्ठस्यासमं युद्धं रथस्थेनेति मातलिः ।
आहरद्रथमत्युग्रं सशस्त्रं मघवाज्ञया ॥ 2558 ॥

भूमिष्ठस्य । पूर्ववत् ।

माघे—XV. 17.

तव धर्मराज इति नाम कथमिदमपष्ठु पठ्यते ।
भौमदिनमभिदधत्यथ वा भृशमप्रशस्तमपि मङ्गलं जनाः ॥ 2559 ॥

अपष्ठु असत्यम् । 'अपदुः' (उ. सू. 25) इत्यौणादिकः कुप्रत्ययः । अनेन षत्वम् *

चम्पूरामायणे—V. 20.

ग.—अयि सकलसमाचारप्रतिष्ठानिष्ठः परमेष्ठी ननु कुलगुरुर्भवतः परकलत्ररतिरपत्रपां जनयति हि गोत्रजातानाम् ॥ 2560 ॥

परमे स्थाने तिष्ठतीति परमेष्ठी पितामहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1119. दिवि तिष्ठतीति दिविष्ठाम् । 'सुपि स्थः' (सू. 2916) इति कः । अनेन षत्वम् । दिवीति निर्देशादलुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2157. दिविष्ठा पूर्ववत् ।

२९१९ । तुन्दशोकयोः परिमृजापनुदोः । (३. २. ५)

तुन्दशोकयोः कर्मणोरुपपदयोराभ्यां कः स्यात् ।

वा० । आलस्यसुखाहरणयोरिति वक्तव्यम् । (1988.)

तुन्दं परिमार्ष्टीति तुन्दपरिमृजोऽलसः । शोकापनुदः सुखस्याहर्ता । अलसादन्यत्र तुन्दपरिमार्ज एव । यश्च संसारासारत्वोपदेशेन शोकमपनुदति स शोकापनोदः ।

---

* इदं चिन्त्यम् । कप्रत्ययान्तस्य तिष्ठतेरेवानेन षत्वविधानात् । अपष्ठु इत्यत्र तु तिष्ठतेः कुप्रत्ययान्तत्वात् 'सुषामादिषु च' (सू. 1022) इति षत्वम् ।

वा० । कप्रकरणे मूलविभुजादिभ्य उपसङ्ख्यानम् । (1989.)

मूलानि विभुजति मूलविभुजो रथः । मूलविभुजादिः— २. ८. आकृतिगणोऽयम् ।

अनर्घराघवे—VII. 110.

इह युवतिवदनकान्तिभिराप्यायिततुन्दपरिमृजश्शेते ।
भुक्तापभुक्तहिमरुचिमरीचिरन्तःपुरचकोरः ॥ 2561 ॥

तुन्दपरिमृजोऽलसः । कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 806. शोकमपनुदतीति शोकापनुदम् । कः ।

भट्टिकाव्ये—III. 15.

पौरा निवर्तध्वमिति न्यगादी-
चातस्य शोकापनुदा भवेत ।
मा दर्शतान्यं भरतं च मत्तो
निवर्तयेत्याह रथं स दूतम् ॥ 2562 ॥

शोकापनुदाः । पूर्ववत्कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 696. शोकमपनुदतीति शोकापनुदेन । कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 236. महीं धरन्तीति महीध्राः । मूलविभुजादित्वात्कः ।

२९२० । प्रे दाज्ञः । (३. २. ६)

दारूपाज्जानातेश्च प्रोपसृष्टात्कर्मण्युपपदे कः स्यात् । अणोऽपवादः । सर्वप्रदः । पथिप्रज्ञः ।

भट्टिकाव्ये—VI. 90.

विश्वासप्रदवेषोऽसौ पथिप्रज्ञस्समाहितः ।
चित्तसंख्यो जिगीषूणामुत्पपात नभःस्थलम् ॥ 2563 ॥

विश्वासं प्रददातीति विश्वासप्रदो वेषो यस्य सः । पन्थानं प्रजानातीति पथिप्रज्ञः । पथि कुशल इत्यर्थः । ददातेर्जानातेश्च प्रोपसृष्टात्कर्मोपपदात्कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2363. भयप्रदा भीषणा । कः ।

२९२१ । समि ख्यः । (३. २. ७)

गोसङ्ख्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2563. चित्तानि सञ्चष्टे, सङ्ख्यातीति वा चित्तसंख्यः चित्तज्ञः । संपूर्वात्ख्यातेः चक्षिङादेशाच्च कर्मोपपदात् कः ।

२९२२ । गापोष्टक् । (३. २. ८)

वा० । पिबतेस्सुराशीध्वोरिति वाच्यम् । (1990.)

अनुपसृष्टाभ्यामाभ्यां टक् स्यात् कर्मण्युपपदे । सामगः सामगी । उपसर्गे तु सामसङ्गायः । सुरापी । शीधुपी । अन्यत्र क्षीरपा ब्राह्मणी । सुरां पाति रक्षतीति सुरापा । 'आतोऽनुपसर्गे कः' (सू. 2915) इति कः । टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 807. सुरां पिबन्तीति **सुरापा** मद्यपाः । सामानि गायन्तीति **सामगाः** । टक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1246. **सुरापिणः** सुरापैर्युक्ताः । सुरां पिबन्तीति सुरापाः । टक् । ते येषां सन्तीति मत्वर्थीयः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 887. **सामगम्** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1875. वयममुष्य विटपस्य दानयोग्या न खलु । किन्तु या रहस्त्वां विटं पिबति च पाति च । तस्यै । विटं पिबतीति विटपा । विटं पातीति विटपा । उभयत्रापि 'आतोऽनुपसर्गे कः' (सू. 2915) इति कः । अत एव टाप् । सुरापी शीधुपीत्यत्र तु टक्प्रत्ययः । 'टिड्ढाणञ्' (सू. 470) इत्यादिना ङीप् । अमुं विटान् पातीति **विटपं** पल्लवं ददस्व ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1092. मधु पिबतीति **मधुपः** । अमृतं पिबतीत्यमृतपः । उभयत्रापि आतोऽनुपसर्गे कः (सू. 2915) इति कः ।

२९२३ । हरतेरनुद्यमनेऽच् । (३. २. ९)

अंशहरः । अनुद्यमने किम् ? भारहारः ।

वा० । शक्तिलाङ्गलाङ्कुशतोमरयष्टिघटघटीधनुःषु ग्रहेरुपसंख्यानम् । (1992.)

शक्तिग्रहः । लाङ्गलग्रहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 808. मनो हरतीति मनोहरम् । अनेनाच् ।

माघे—VII. 52.

अधिरजनि जगाम धाम तस्याः
प्रियतमयेति रुषा स्रजावनद्धः ।
पदमपि चलितुं युवा न सेहे
किमिव न शक्तिहरं ससाध्वसानाम् ॥ 2564 ॥

शक्तिं हरतीति शक्तिहरम् । पूर्ववदच् ।

माघे—VI. 65.

शिशिरमासमपास्य गुणोऽस्य नः
क इव शीतहरस्य कुचोष्मणः ।
इति धियास्तरुषः परिरेभिरे
घनमतो नमतोऽनुमतान्प्रियाः ॥ 2565 ॥

शीतं हरतीति शीतहरः । अच् ।

माघे—XVI. 38.

निशमय्य तदूर्जितं शिनेर्वचनं नप्तुरनातुरेनसाम् ।
पुनरुज्झितसाध्वसं द्विषामभिधत्ते स्म वचो वचोहरः ॥ 2566 ॥

वचो हरतीति वचोहरः दूतः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 197. दुष्प्रवृत्तिर्वार्ता तां हरति प्रापयतीति दुष्प्रवृत्तिहरा । अच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 594. पश्यतोहरः । पश्यतः पश्यन्तमनादृत्य 'षष्ठी चानादरे' (सू. 635) इति षष्ठी । हरतीति हरः पचाद्यच् । समासे 'वाग्दिक्पश्यद्भ्यो युक्तिदण्डहरेषु' (वा. 3897. सू. 979) इत्यलुक् ।

२९२४ । वयसि च । (३. २. १०)

कवचहरः कुमारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 808. वर्म हरत इति वर्महरौ कवचधारणवयस्कौ । अनेनाच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1704. योधान् हरन्तीति योधहरैः । योधवयोग्यवयस्कैरित्यर्थः । अच् ।

रघुवंशे—VIII. 93.

सम्यग्विनीतमथ वर्महरं कुमार-
मादिश्य रक्षणविधौ विधिवत्प्रजानाम् ।
रोगोपसृष्टतनुदुर्वसतिं मुमुक्षुः
प्रायोपवेशनमतिर्नृपतिर्बभूव ॥ 2567 ॥

वर्म हरतीति वर्महरः कवचधारणार्हवयस्कः । अनेनाच् ।

२९२५ । आङि ताच्छील्ये । (३. २. ११)

पुष्पाण्याहरति तच्छीलः पुष्पाहरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 808. सुखमाहर्तुं शीलमस्यास्तीति सुखाहरः आनन्दकरः । अच् ।

रघुवंशे—I. 49.

वनान्तरादुपावृत्तैस्समित्कुशफलाहरैः ।
पूर्यमाणमदृश्याग्निप्रत्युद्यातैस्तपस्विभिः ॥ 2568 ॥

समिधश्च कुशाश्च फलानि च आहर्तुं शीलमेषामिति समित्कुशफलाहरैः । हरतेराङ्पूर्वादच् ।

२९२६ । अर्हः । (३. २. १२)

अर्हतेरच् स्यात्कर्मण्युपपदे । पूजार्हा ब्राह्मणी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 808. भिक्षामर्हतीति भिक्षार्हः । अर्हतेः कर्मोपपदादच् ।

२९२७ । स्तम्बकर्णयो रमिजपोः । (३. २. १३)

वा० । हस्तिसूचकयोरिति वक्तव्यम् । (1994.)

स्तम्बे रमते स्तम्बेरमो हस्ती । 'तत्पुरुषे कृति' (सू. 972) इति 'हलदन्तात्' (सू. 966) इति वा अलुक् । कर्णेजपः सूचकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 809. स्तम्बे रमेते स्तम्बेरमौ हस्तिनौ । हस्तिन्यच् ।

माघे—V. 34.

पन्थानमाशु विजहीहि पुरः स्तनौ ते
पश्यन्प्रतिद्विरदकुम्भविशङ्किचेताः ।
स्तम्बेरमः परिणिनंसुरसावुपैति
षिङ्गैरगद्यत ससम्भ्रममेव काचित् ॥ 2569 ॥

स्तम्बे तृणे रमत इति स्तम्बेरमः । अनेनाच् । अलुक् ।

रघुवंशे—V. 72.

शय्यां जहत्युभयपक्षविनीतनिद्राः
स्तम्बेरमा मुखरशृङ्खलकर्षिणस्ते ।
येषां विभान्ति तरुणारुणरागयोगा-
द्भिन्नाद्रिगैरिकतटा इव दन्तकोशाः ॥ 2570 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1261. कर्णे जपन्त्युपांशु सूचयन्तीति कर्णेजपाः पिशुनाः । अच् ।

अनर्घराघवे—VI. 66.

दिक्पालद्विपदर्पदानलहरीसौरभ्यगर्भानिलैः
पक्षैरेव समस्तराक्षसकथाकल्पान्तकर्णेजपाः ।

दीयन्ते रघुपुङ्गवेन कतिचित्पौलस्त्यमौलिष्वमी
पौलोमीनयनाम्बुसीकरकणावग्राहिणो मार्गणाः ॥ 2571 ॥

कर्णेजपाः ।

२९२८ । शमिधातोस्संज्ञायाम् । (३. २. १४)

शंभवः । शंवदः । शङ्करा नाम परिव्राजिका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 809. शङ्करेणेश्वरेण । अच् ।

२९२९ । अधिकरणे शेतेः । (३. २. १५)

खे शेते खशयः ।

वा० । पार्श्वादिषूपसंख्यानम् । (1996.)

पार्श्वाभ्यां शेते पार्श्वशयः । पृष्ठशयः । उदरेण शेते उदरशयः । पार्श्वादिः—३. ९.

वा० । उत्तानादिषु कर्तृषु । (1998.)

उत्तानश्शेते उत्तानशयः । अवमूर्धशयः । अवनतो मूर्धा यस्य सः । अधोमुखः शेत इत्यर्थः ।

वा० । गिरौ डश्छन्दसि । (1999.)

गिरौ शेते गिरिशः । कथं तर्हि ‘ गिरिशमुपचचार प्रत्यहं सा सुकेशी ’ इति । गिरिरस्यास्तीति विग्रहे लोमादित्वाच्छः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 810. गुहासु शेरत इति गुहाशयैः । अच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 154. मनसि शेत इति मनसिशयः कामः । अनेनाच् । ‘ हलदन्तात् ’ (सू. 966) इत्यलुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1116. वृक्षे शेरत इति वृक्षेशयाः । अच् । ‘ शयवास ’ (सू. 976) इत्यलुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1743. गिरिशः । लोमादित्वाच्छः ।

२९३० । चरेष्टः । (३. २. १६)

अधिकरण उपपदे । कुरुचरः कुरुचरी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 810. निशासु चरन्तीति निशाचराः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 706. खे चरन्तीति खेचराः खगाः तेषूत्तमम् । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 852. रात्रौ चरन्तीति रात्रिञ्चराः राक्षसाः । चरेष्टः । 'रात्रेः कृति विभाषा' (सू. 1008) इति पक्षे मुमागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 51. रात्रिचरी राक्षसी । चरेष्टः । मुमागमो न । टित्वान्ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 862. निशाचराः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1125. निशिचराः । अलुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1777. चमूचराः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 74. निशाचर ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1124. वने चरन्तीति वनेचराः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1797. नक्तञ्चरी राक्षसी ।

२९३१ । भिक्षासेनादायेषु च । (३. २. १७)

भिक्षां चरतीति भिक्षाचरः । सेनाचरः । आदायेति ल्यबन्तम् । आदायचरः । कथं 'प्रेक्ष्य स्थितां सहचरीम्' इति । पचादिषु चरटिति टित्करणान्ङीप् । चकारात्सहोपपदात् चरेष्ट इति केचित् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1124. वनेचराग्रयणाम् । कर्मणि षष्ठी । आदाय गृहीत्वा चरति भक्षयतीत्यादायचरः । अनेन टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 50. चरतीति चरी । पचाद्यच् । चरडिति टित्करणान्ङीप् । तेन सहशब्दस्य सुप्सुपेति समासः । सह चरतीति सहचरी । अत्र चकाराट्टप्रत्यय इति केचित् । तत्रापि टित्वान्ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 396. सुमित्राया अपत्यं पुमान्सौमित्रिः लक्ष्मणः । 'बाह्वादिभ्यश्च' (सू. 1096.) इतीञ् । स च सीता च सौमित्रिसीतम् । सर्वो द्वन्द्वो विभाषयैकवद्भवतीति वचनात् एकवद्भावः । अन्यथा अनुचरशब्दात् पचादिषु चरडिति टित्करणात् स्त्रियां ङीपि 'नद्यृतश्च' (सू. 833) इति कप्प्रसङ्गात् । समासान्तानित्यत्वेऽपि पुंवद्भावानुपपत्तेरिति । तदनुचरं यस्य तस्य रामस्य ।

२९३२ । पुरोऽग्रतोऽग्रेषु सर्तेः । (३. २. १८)

पुरस्सरः । अग्रतस्सरः । अग्रमग्रेण अग्रे वा सरतीत्यग्रसरः । सूत्रे अग्र इत्येदन्तत्वमपि निपात्यते । कथं तर्हि 'यूथं तदग्रसरगर्वितकृष्णसारम्' इति । बाहुलकादिति हरदत्तः ।

कुमारसंभवे—VI. 49.

गगनादवतीर्णा सा यथावृद्धपुरस्सरा ।
तोयान्तर्भास्करालीव रेजे मुनिपरम्परा ॥ 2572 ॥

यथावृद्धं वृद्धानुक्रमेण स्थिताः । पुरस्सरा अग्रेसराः यस्यास्सा तथोक्ता । अनुपसर्जनाधिकारान्न ङीप् ।

माघे—XVII. 43.

यथा यथा पटहरवस्समीपता-
मुपागमत्स हरिवराग्रतस्सरः ।
तथा तथा हृषितवपुर्मुदाकुला
द्विषां चमूरजनि जनीव चेतसा ॥ 2573 ॥

अग्रतस्सरतीति अग्रतस्सरः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1124. अग्रे सरतीत्यग्रेसरः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1779. अग्रेसरः । पूर्ववत् ।

रघुवंशे—VI. 33.

> अस्य प्रयाणेषु समग्रशक्ते-
> रग्रेसरैर्वाजिभिरुत्थितानि ।
> कुर्वन्ति सामन्तशिखामणीनां
> प्रभाप्ररोहास्तमयं रजांसि ॥ 2574 ॥

अग्रेसरैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2365. अग्रसरः ।

२९३३ । पूर्वे कर्तरि । (३. २. १९)

कर्तृवाचिनि पूर्वशब्द उपपदे सेर्तष्टः स्यात् । पूर्वस्सरतीति पूर्वसरः । कर्तरि किम् । पूर्वं देशं सरतीति पूर्वसारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1124. पूर्वस्सरतीति पूर्वसरः अग्रयायी । टप्रत्ययः ।

किरातार्जुनीये—XVI. 33.

> त्विषां ततिः पाटलितांबुवाहा
> सा सर्वतः पूर्वसरीव सन्ध्या ।
> निनाय तेषां द्रुतमुल्लसन्ती
> विनिद्रतां लोचनपङ्कजानि ॥ 2575 ॥

पूर्वा सरतीति पूर्वसरी । टप्रत्यये ङीप् । 'सर्वनाम्नो वृत्तिमात्रे पुंवद्भावः' (वा. 1376, सू. 728) इति पूर्वशब्दस्य पुंवद्भावः ।

२९३४ । कृञो हेतुताच्छील्यानुलोम्येषु । (३. २. २०)

एषु द्योत्येषु करोतेष्टः स्यात् । यशस्करी विद्या । यशोहेतुरित्यर्थः । श्राद्धकरः । श्राद्धं करोति ताच्छील्येनेति श्राद्धकरः । वचनकरः आज्ञाकरः । अनुकूलवर्तीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 279. यशः करोतीति यशस्करः यशोहेतुः । दयां करोति ताच्छील्येनेति दयाकरम् । पितुर्वाक्यकरमाज्ञाकरम् अनुकूलवर्तिनम् । क्रमाद्धेत्वाद्यर्थेषु टः ।

भट्टिकाव्ये—V. 50.

योगिक्षेमकरं कृत्वा सीताया लक्ष्मणं ततः ।
मृगस्यानुपदी रामो जगाम गजविक्रमः ॥ 2576 ॥

योगक्षेमौ करोतीति योगक्षेमकरम् । हेतौ टः । ग्रहणवता तदन्तविधेरभावात् 'क्षेमप्रियमद्रेऽण् च' (सू. 2961) इत्यण्खचौ न भवतः । सीतायाः स्थितिपालनहेतुभूतं लक्ष्मणं कृत्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 53. निश्रेयसं कुर्वन्तीति निश्रेयसकरीः । निःश्रेयसहेतूनित्यर्थः । हेत्वर्थे टः । टित्त्वान्ङीप् । शमिधातोः संज्ञायां (सू. 2928) इत्यचि शङ्करा । शङ्करा नाम परिव्राजिका । न ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 106. कामार्थयशांसि कुर्वन्ति ताच्छील्येनेति कामार्थयशस्करीषु । ताछील्ये टः । ङीप् ।

भट्टिकाव्ये—V. 29.

अतुल्यमहसा सार्धं रामेण मम विग्रहः ।
त्रपाकरस्तथाप्येष यतिष्ये तद्विनिग्रहे ॥ 2577 ॥

त्रपां कर्तुं शीलमस्य त्रपाकरः । ताच्छीलिकष्टः ।

भट्टिकाव्ये—V. 78.

निहन्ता वैरकाराणां सतां बहुकरस्सदा ।
पारश्वथिकरामस्य शक्तेरन्तकरो रणे ॥ 2578 ॥

सतां बहुकरो बहूपकर्ता । ताच्छील्ये टः ।

माघे—XVI. 22.

उपकारपरः स्वभावतस्सततं सर्वजनस्य सज्जनः ।
असतामनिशं तथाप्यहो गुरुहृद्रोगकरी तदुन्नतिः ॥ 2579 ॥

गुरुहृद्रोगकरी । ताच्छील्ये टः । ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2319. किमपि करोत्यानुकूल्येनेति किङ्करः दासः। आनुलोम्ये ट इति केचित्। 'दिवाविभा' (सू. 2935) इति ट इति केचित्।

भट्टिकाव्ये—XXII. 35.

काव्यमिदं विहितं मया वलभ्यां
श्रीधरसेननरेन्द्रपालितायाम्।
कीर्तिरितो भवतान्नृपस्य तस्य
प्रेमकरः क्षितिपो यतः प्रजानाम् ॥ 2580 ॥

प्रजानां प्रेमकरः प्रेमानुकूलः। आनुलोम्ये टः।

भट्टिकाव्ये—XX. 6.

न हि प्रेष्यवधं घोरं करवाण्यस्तु ते मतिः।
एधि कार्यकरस्त्वं मे गत्वा प्रवद राघवम् ॥ 2581 ॥

कार्यकरः कार्यकरणे अनुकूलः। आनुलोम्ये टः।

२९३५। दिवाविभानिशाप्रभाभास्कारान्तानन्तादिबहुनान्दीकिंलिपिलिबिबलिभक्तिकर्तृचित्रक्षेत्रसंख्याजङ्घाबाह्वहर्यत्तद्धनुररुष्षु। (३. २. २१)

एषु कृञष्टः स्यादहेत्वादावपि। दिवाकरः। विभाकरः। निशाकरः। भास्करः। बहुकरः। बहुशब्दस्य वैपुल्यार्थे सङ्ख्यापेक्षया पृथग्ग्रहणम्। लिपिलिबिशब्दौ पर्यायौ। संख्या, एककरः। द्विकरः। कस्कादित्वादहस्करः। 'नित्यं समासेऽनुत्तरपदस्थस्य' (सू. 159) इति षत्वम्। धनुष्करः। अरुष्करः।

वा०। किंयत्तद्बहुषु कृञोऽज्विधानम्। (2002.)

किङ्करा। यत्करा। तत्करा। हेत्वादौ टं बाधित्वा परत्वादच्। पुंयोगे ङीष्। किङ्करी।

भट्टिकाव्ये—V. 99.

अहमन्तकरो नूनं ध्वान्तस्येव दिवाकरः।
तव राक्षस रामस्य नेयः कर्मकरोपमः ॥ 2582 ॥

अन्तं करोतीत्यन्तकरः विनाशयिता । दिवाकरस्सूर्यः । अन्तकरदिवाकर-शब्दौ अनेन टप्रत्ययान्तौ ।

भट्टिकाव्ये—V. 100.

सतामरुष्करं पक्षी वैरकारं नराशिनम् ।
हन्तुं कलहकारोऽसौ शब्दकारः पपात खम् ॥ 2583 ॥

सतामरुष्करं धर्मे स्थितानां पीडाकरम् । अरुश्शब्दः पीडोपलक्षणपरः । अनेन टः ।

कुमारसंभवे—IV. 13.

अवगम्य कथीकृतं वपुः प्रियबन्धोस्तव निष्फलोदयः ।
बहुलेऽपि गते निशाकरस्तनुतां दुःखमनङ्ग मोक्ष्यति ॥ 2584 ॥

निशाकरः । टः ।

रघुवंशे—X. 74.

कृशानुरपधूमत्वात्प्रसन्नत्वात्प्रभाकरः ।
रक्षोविप्रकृतावास्तामपविद्धशुचाविव ॥ 2585 ॥

प्रभाकरः सूर्यः ।

माघे—XX. 33.

सलिलार्द्रवराहदेहनीलो विदधद्भास्करमर्थशून्यसंज्ञम् ।
प्रचलायतलोचनारविन्दं विदधे तद्बलमन्धमन्धकारः ॥ 2586 ॥

भासं प्रकाशं करोतीति भास्करः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1431. भास्करः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1160. अहः करोतीत्यहस्करः सूर्यः । टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1253. अहस्करः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2578. सतां बहुकार्यं करोतीति बहुकरः। अनेन टः। स्त्रीविवक्षायान्तु 'कियत्तद्बहुषु' इति करोतेरच्। अन्तकरो विनाशयिता। अन्तं करोतीत्यन्तकरः। टः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2319. किमपि करोतीति किङ्करो दासः। अनेन टः। स्त्रीविवक्षायां पूर्ववदच्। बहुकरः : ताच्छील्ये टः। किङ्करः। आनुलोम्ये टः इति मल्लिनाथः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1611. लिपिकरी। टः। टित्वान्ङीप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 163. अविद्यावैदेहीशतलिपिकरीणां मम धियाम्। टः। ङीप्।

२९३६। कर्मणि भृतौ। (३. २. २२)

कर्मशब्द उपपदे करोतेष्टः स्याद्भृतौ। कर्मकरो भृतकः। कर्मकारोऽन्यः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2582. कर्म करोतीति कर्मकरो भृत्यः।

२९३७। न शब्दश्लोककलहगाथावैरचाटुसूत्रमन्त्रपदेषु। (३. २. २३)

टप्रतिषेधात्कर्मण्यण्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2583. वैरकारं सीताहरणेन वैरायमाणम्। शब्दकारं सिंहनादकरम्। कलहकारः युद्धकरः। सर्वत्राण्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2578. वैरकाराणां वैरयितॄणाम्। टप्रतिषेधात्कर्मण्यण्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2319. सुरतेषु ते तव चाटुकारः प्रियवादी। अण्।

नैषधे—VI. 82.

पदं शतेनापि मखैर्यदिन्द्रस्तस्मै स ते याचनचाटुकारः।
कुरु प्रसादं तदलङ्कुरुष्व स्वीकारकृद्भ्रूनटनक्रमेण॥ 2587॥

ते तव याचनेन प्रार्थनया चाटुकारः प्रियंवदः। टप्रतिषेधात्कर्मण्यण्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 69. चाटुकाराः कराः।

कुमारसंभवे—VIII. 25.

तस्य जातु मलयस्थलीरतेर्धूतचन्दनलतः प्रियाक्लमम् ।
आचचाम सलवङ्गकेसरश्चाटुकार इव दक्षिणानिलः ॥ 2588 ॥

दक्षिणानिलश्चाटुकारश्चाटुप्रयोगः । प्रियवाद इति यावत् । भावे घञ् । पार्वतीश्रममाचचाम जहार । यथा लोके महानपि श्रम एकेन प्रियवादेनापनीयते तद्वद्दक्षिणमारुतेनापि तस्यास्सकलोऽपि सुरतश्रमो हृत इत्यर्थः ।

रघुवंशे—VI. 27.

जगाद चैनामयमङ्गनाथः
सुराङ्गनाप्रार्थितयौवनश्रीः ।
विनीतनागः किल सूत्रकारै-
रैन्द्रं पदं भूमिगतोऽपि भुङ्क्ते ॥ 2589 ॥

सूत्रकारैः । कर्मण्यण् ।

२९३८ । स्तम्बशकृतोरिन् । (३. २. २४)

वा० । व्रीहिवत्सयोरिति वक्तव्यम् । (2003.)

स्तम्बकरिर्व्रीहिः । शकृत्करिर्वत्सः । व्रीहिवत्सयोः किम् । स्तम्बकारः । शकृत्कारः ।

२९३९ । हरतेर्दृतिनाथयोः पशौ । (३. २. २५)

दृतिनाथयोरुपपदयोर्हृञ इन्स्यात् पशौ कर्तरि । दृतिं हरतीति दृतिहरिः । नाथं नासारज्जुं हरतीति नाथहरिः । पशौ किम् । दृतिहारः । नाथहारः । 'हरतेरनुद्यमनेऽच्' (सू. 2923) शक्तिहरः । शीतहरः । मनोहरः ।

२९४० । फलेग्रहिरात्मम्भरिश्च । (३. २. २६)

फलानि गृह्णातीति फलेग्रहिः । उपपदस्य एदन्तत्वं ग्रहेरिन्प्रत्ययश्च निपात्यते । आत्मानं बिभर्तीत्यात्मम्भरिः । आत्मनो मुमागमः । भृञ इन् । चात्कुक्षिम्भरिः । चान्द्रास्तु आत्मोदरकुक्षिष्विति पेठुः । 'ज्योत्स्नाकरम्भमुदरम्भरयश्चकोराः' इति मुरारिः ।

'स्युरवन्ध्यः फलेग्रहिः' II. iv. 6. इति, ' उभावात्मम्भरिः कुक्षिम्भरिः स्वोदरपूरके ' III. i. 21. इति चामरः ।

चम्पूभारते—I. 52.

पुष्पात्प्रागेव सुषुवे पुत्रमेषेति वीरुधः ।
फलेग्रहय एवासन् प्रसूनात्प्राक् पृथावने ॥ 2590 ॥

वीरुधः **फलेग्रहयः** फलधारिण्यः ।

चम्पूभारते—X. 32.

महारथ त्वं मम वाञ्छितद्रुमम्
फलेग्रहिं न प्रतनोषि यस्मात् ।
कृपेतिशब्दोऽपि बभूव नूनं
ह्रस्वस्त्वयि स्याल इव त्वदीये ॥ 2591 ॥

फलेग्रहिम् सफलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 478. वनस्पतीनां वृक्षाणां फलानि गृह्णन्तीति **फलेग्रहीन्** फलग्राहिणः । यद्यपि फलेग्रहिर्वृक्ष इति काशिकायाम् । अत्र प्रौढ्या रूढ्यनादरेण योगमात्राश्रयणेन मुनिविशेषणत्वमुक्तम् । नराणां पिशितै**रात्मम्भरिः** । इनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1102. अन्धतमसप्राग्भार**कुक्षिम्भरिः** ।

अनर्घराघवे—II. 44.

यातोऽस्तमेष चरमाचलचूडचुम्बी
पङ्केरुहप्रकरजागरणप्रदीपः ।
आस्सर्वतः स्फुरतु कैरवमाः पिबन्तु
ज्योत्स्नाकरम्भ**मुदरम्भरयश्च**कोराः ॥ 2592 ॥

अनर्घराघवे—II. 83.

स्मेरा दिशः कुमुदमुद्भिदुरं पिबन्ति
ज्योत्स्नाकरम्भ**मुदरम्भरयश्च**कोराः ।

आः कीदृगत्रिमुनिलोचनदूषिकायां
पीयूषदीधितिरिति प्रथितोऽनुरागः ॥ 2593 ॥

चम्पूरामायणे—VI. 11.

सरसपटीरकुञ्जवनसञ्जवनाभिपत-
न्मृगमदगन्धगन्धवहमेदुरितेऽम्बुनिधेः ।
तटनिकटे लुठत्पनसतालरसालफलै-
रुदितमदा विचेरुरुदरम्भरयो हरयः ॥ 2594 ॥

२९४१ । एजेः खश् । (३. २. २८)

ण्यन्तादेजेः खश् स्यात् ।

२९४२ । अरुर्द्विषदजन्तस्य मुम् । (६. ३. ६७)

अरुषो द्विषतोऽजन्तस्य च मुमागमः स्यात् खिदन्त उत्तरपदे न त्वव्ययस्य । जनमेजयतीति जनमेजयः ।

वा० । वातशुनीतिलशर्धेष्वजधेट्तुदजहातिभ्यः खश उपसंख्यानम् । (2005.)

वातमजा मृगाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 811. सत्वान्प्राणिन एजयन्ति कम्पयन्तीति **सत्वमेजयाः** सर्वप्राणिभीषणाः । एजेः खश् । अजन्तान्मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 695. परान् तापयतीति **परन्तपः** शत्रुघाती । पूर्ववन्मुमागमः ।

भट्टिकाव्ये—II. 17.

विचित्रमुच्चैः प्लवमानमारात्
कुतूहलं त्रस्नु ततान तस्य ।
मेघात्ययोपात्तवनोपशोभं
कदम्बकं वातमजं मृगाणाम् ॥ 2595 ॥

वातमजतीति वातमजं मृगाणां कदम्बकम्। 'वातप्रमीर्वातमृगः' II. v. 7. इत्यमरः। वातोपपदादजेः खशि मुमागमः।

२९४३। खित्यनव्ययस्य। (६. ३. ६६)

खिदन्ते परे पूर्वपदस्य ह्रस्वः स्यात्। ततो मुम्। शुनिन्धयः। तिलन्तुदः। शर्धञ्जहा माषाः। शर्धोऽपानशब्दस्तं जहातीति विग्रहः। जहातिरन्तर्भावितण्यर्थः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 811. नाडीस्सिरा धमन्त्युपप्लोत्पीडनादापूरयन्तीति नाडिन्धमान्। 'नाडी तु धमनिस्सिरा' II. vi. 65. इत्यमरः। खश्। मुम्। ह्रस्वः। मार्गान्।

भट्टिकाव्ये—VII. 13.

निन्दको रजनिंमन्यं दिवसं क्लेशको निशाम्।
प्रावृष्यनैषीत्काकुत्स्थः कथञ्चित्परिदेवकः॥ 2596 ॥

दिवसं रजनिंमन्यं रजनीमात्मानं मन्यमानं मेघान्धकारात्। 'आत्ममाने खश्च' (सू. 2993) इति ह्रस्वः।

माघे—IV. 62.

प्रीत्यै यूनां व्यवहिततपनाः
प्रौढध्वान्तं दिनमिह जलदाः।
दोषामन्यं विदधति सुरत-
क्रीडायासश्रमशमपटवः॥ 2597 ॥

दिनं दोषा रात्रिमात्मानं मन्यत इति दोषामन्यं रात्रिमानिनम्। दोषेत्यव्ययम्। तदुपपदान्मन्यतेर्धातोः पूर्ववत् खश्। अनव्ययस्येत्यव्ययनिषेधात् न दोषाशब्दस्य ह्रस्व-मुमागमौ।

२९४४। नासिकास्तनयोर्ध्माधेटोः। (३. २. २९)

वा०। स्तने धेटो नासिकायां ध्मश्चेति वाच्यम्। (2006—7.)

स्तनं धयतीति स्तनन्धयः। धेटष्टित्वात् स्तनन्धयी। नासिकंधमः नासिकन्धयः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 811. स्तनं धयतीति स्तनन्धयो बालः । धेटः खश् । मुमागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 226. स्तनन्धयान्वत्सान् । खश् । मुम् ।

रघुवंशे—XIV. 78.

पयोधरैराश्रमबालवृक्षान्
संवर्धयन्ती स्वबलानुरूपैः ।
असंशयं प्राक्तनयोपपत्तेः
स्तनन्धयप्रीतिमवाप्स्यसि त्वम् ॥ 2598 ॥

स्तनन्धयति पिबतीति स्तनन्धयः शिशुः । खश् । मुम् ।

चम्पूभारते—I. 69.

ग.—अथास्मिन्नमुना तपोवनपरिसरे पटीरगिरिबन्धुना गन्धवहस्तनन्धयेन सन्निधिं नीयमानः मद्रजःपरिग्रहः तपस्यन्तमपि मनस्यन्तः कं परितापसम्पदा न लिम्पेदित्यर्थान्तरमपि अलिगिरा बोधयन्त्यामिव वनवासन्त्यां समुन्मिषन्त्यामयं क्षणादेव क्षितिपतिरिक्षुधन्वनो लक्ष्यतामध्यरुक्षत् ॥ 2599 ॥

स्तनन्धयेन । पूर्ववत् ।

चम्पूरामायणे—VI. 86.

ग.—तदनु वारुणेन वैश्वानरं वैननेयेन वातन्धयं वायव्येन वारिदं प्राभाकरेण तामिस्रं माहेन्द्रेण दानवं माहेश्वरेण वैष्णवं च परस्परमेवमस्त्रमस्त्रेण भिन्दानयोरनयोरनिशमाहवाग्रहादविदितान्यहानि सप्त व्यतीयुः ॥ 2600 ॥

वातन्धयं नागास्त्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1138. पुष्पन्धयाः । उभयत्रापि पाघ्रादिना शप्रत्यये पृषोदरादित्वान्मुम् ।

२९४५ । नाडीमुष्ट्योश्च । (३. २. ३०)

एतयोरुपपदयोः कर्मणोर्ध्माधेटोः खश् स्यात् । यथासङ्ख्यं नेष्यते । नाडिन्धमः नाडिन्धयः । मुष्टिन्धमः मुष्टिन्धयः ।

वा० । घटीखारीखरीषूपसंख्यानम् । (2008.)

घटिन्धमः घटिंधय इत्यादि । खारी परिमाणविशेषः । खरी गर्दभी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 811. नाडीर्धमन्तीति नाडिन्धमान् । खश् ।

अनर्घराघवे—IV. 2.

प्राचीं वासकसज्जिकामुपगते भानौ दिशां वल्लभे
पश्यैता रुचयः पतङ्गदृषदामाग्नेयनाडिन्धमाः ।
लोकस्य क्षणदानिरङ्कुशरसौ सम्भोगनिद्रागमौ
कोकस्तोमकुमुद्वतीविपिनयोर्निक्षेपमातन्वते ॥ 2601 ॥

आग्नेयनाडीं धमन्तीति आग्नेयनाडिन्धमाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 30. चतुस्समुद्रमुष्टिन्धयेन कलशयोनिना ।

२९४६ । उदि कूले रुजिवहोः । (३. २. ३१)

उत्पूर्वाभ्यां रुजिवहिभ्यां कूले कर्मण्युपपदे खश् स्यात् । कूलमुद्रुजतीति कूलमुद्रुजः । कूलमुद्वहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 812. कूलान्युद्वहन्त्युत्क्रम्य वहन्तीति कूलमुद्वहाः । कूलान्युद्रुजन्तीति कूलमुद्रुजाः । उभयत्रापि खशि मुमागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1097. कूलान्युद्रुजन्तीति कूलमुद्रुजाः । खश्प्रत्ययः । 'अरुर्द्विष' (सू. 2942) इति मुमागमः ।

अनर्घराघवे—V. 53.

प्राणैस्समं कनकपुष्करकण्ठमाला-
सूत्रेण दाशरथये विहितातिथेयः ।
दिक्कूलमुद्वहयशस्सरिदादिशैल-
श्शेते स वीरशयने कपिचक्रवर्ती ॥ 2602 ॥

२९४७ । वहाभ्रे लिहः । (३. २. ३२)

वहः स्कन्धस्तं लेढीति वहंलिहो गौः । अभ्रंलिहो वायुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 297. अभ्रंलिहाग्रं अभ्रस्पृक्शिखरम् । खश् । 'अरुर्द्विष' (सू. 2942) इत्यादिना मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 813. अभ्रं लेढीत्यभ्रंलिहम् । खश् । मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 701. अभ्रं लिहन्तीत्यभ्रंलिहान् अभ्रंकषान् । खशि मुमागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1340. अभ्रंलिहानि । खशि मुम् ।

रघुवंशे—XIV. 29.

तस्यै प्रतिश्रुत्य रघुप्रवीर-
स्तदीप्सितं पार्श्वचरानुयातः ।
आलोकयिष्यन्मुदितामयोध्यां
प्रासादमभ्रंलिहमारुरोह ॥ 2603 ॥

अभ्रंलिहम् । खश् । मुम् ।

२९४८ । परिमाणे पचः । (३.२.३३)

प्रस्थंपचा स्थाली । खारिम्पचः कटाहः ।

२९४९ । मितनखे च । (३. २. ३४)

मितम्पचा ब्राह्मणी । नखम्पचा यवागूः । पचिरत्र तापवाची ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 813. अल्पं पचन्तीति अल्पंपचान् । अत्र मितेत्यर्थग्रहणात् खश् । चकारस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वाद्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 814. मितं पचतीति मितंपचः । खश् । नञ्समासेऽमितम्पचः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 173. नखान्पचन्तीति नखम्पचाः । खशि मुमागमः ।

चम्पूरामायणे—II. 41.

घर्मे निदाघकिरणस्य करैः कठोरैः
कान्तारमध्यपदवीषु नखम्पचासु ।
त्वां वीक्ष्य संस्थुलपदां वनदेवताभि-
र्निन्दिष्यते नियतमेव निमेषहानिः ॥ 2604 ॥

नखम्पचासु । खश् । मुम् ।

२९५० । विध्वरुषोस्तुदः । (३. २. ३५)

विधुन्तुदः । अरुन्तुदः ।

नैषधे—IV. 43.

अथ मुहुर्बहुनिन्दितचन्द्रया
स्तुतविधुन्तुदया च तया बहु ।
पतितया स्मरतापमये गदे
निजगदेऽश्रुविमिश्रमुखी सखी ॥ 2605 ॥

विधुं तुदतीति विधुन्तुदो राहुः । खश् । मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1770. विधुन्तुदो राहुः ।

रघुवंशे—I. 71.

असह्यपीडं भगवन्नृणमन्त्यमवेहि मे ।
अरुन्तुदमिवालानमनिर्वाणस्य दन्तिनः ॥ 2606 ॥

अरुर्मर्म तुदतीत्यरुन्तुदम् मर्मस्पृक् । खश् । मुमागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 815. अरुं तुदतीत्यरुन्तुदेन मर्मभेदिना । खश् । मुमागमः ।

२९५१ । असूर्यललाटयोर्दृशितपोः । (३. २. ३६)

असूर्यमित्यसमर्थसमासः दृशिना नञस्सम्बन्धात् । सूर्यं न पश्यन्तीत्यसूर्यम्पश्या राजदाराः । ललाटन्तपस्सूर्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 815. सूर्यं न पश्यन्तीत्यसूर्यम्पश्या: । खशि मुमागम: । 'पाघ्रा' (सू. 2360) इति दृशे: पश्यादेश: ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 816. ललाटं तपतीति ललाटन्तप: । खशि मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 206. असूर्यम्पश्य: । खश् ।

२९५२ । उग्रम्पश्येरम्मदपाणिन्धमाश्च । (३. २. ३७)

एते निपात्यन्ते । उग्रमिति क्रियाविशेषणम् । तस्मिन्नुपपदे दृशे: खश् । उग्रं पश्यतीत्युग्रम्पश्य: । इरा उदकं तेन माद्यति दीप्यतेऽविन्धनत्वादिति इरंमदो मेघज्योति: । इह निपातनाच्छ्यन्न । पाणयो ध्मायन्तेऽस्मिन्निति पाणिन्धमोऽध्वा । अन्धकाराद्यावृत इत्यर्थ: । तत्र हि सर्पाद्यपनोदनाय पाणय: शब्द्यन्ते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 104. उग्रं पश्यन्तीत्युग्रम्पश्या: ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 817. उग्रं पश्यतीत्युग्रम्पश्य: ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 916. पाणिन्धमा: ।

२९५३ । प्रियवशे वद: खच् । (३. २. ३८)

प्रियंवद: । वशंवद: ।

वा० । गमे: सुपि वाच्य: । (2009.)

असंज्ञार्थमिदम् । मितङ्गमो हस्ती ।

वा० । विहायसो विह इति वाच्यम् । (2010.)

वा० । खच्च डिद्वा वाच्य: । (2011.)

विहङ्ग: विहङ्गम: । भुजङ्ग: भुजङ्गम: । संज्ञायां तु 'गमश्च' (सू. 2964) इति खच् । सुतङ्गम: ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 499. प्रियंवद: ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1705. प्रियं वदतीति प्रियंवदा । खच् । मुमागम: ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 50. वशंवदां वशवर्तिनीम् । खच् । मुमागमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 817. वशं वदतीति वशंवदोऽनुकूलचारी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1488. प्लवङ्गमानाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2262. प्लवङ्गम् ।

चम्पूरामायणे--V. 32.

अथ तमुवाच सा जनकराजसुता मुदिता
किमु तव दुष्करं चरणलंघितवारिनिधेः ।
अपि तु मया सह प्लवगपुङ्गव यास्यसि चे-
न्नियतमपायिनी परिणमेद्भवतः पदवी ॥ 2607 ॥

'अन्यत्रापि दृश्यत इति वक्तव्यम्' (वा. 2018. सू. 2965) इति डप्रत्ययः ।

चम्पूभारते—II. 4.

मर्मदत्तदशना भुजङ्गमा
मारुतेर्वपुषि सुप्तिभूरुहः ।
मुष्टिमेयतनवो विरेजिरे
मूलिका इव बहिर्विनिर्गताः ॥ 2608 ॥

चम्पूरामायणे—IV. 35.

तत्रासनं द्रुतमपास्य पतिः कपीनां
तत्रास नम्रवदनो घनचापघोषात् ।
सन्तोषमोक्षमिव भूरि भजन्भुजङ्ग-
स्सन्तापनाशपिशुनात्तरुणाभ्रघोषात् ॥ 2609 ॥

भुजङ्गः । 'सर्पः पृदाकुर्भुजगो भुजङ्गोऽहिर्भुजङ्गमः' I. vii. 6. इत्यमरः । भुजगः । डप्रत्ययः । भुजङ्गः । खचि डित्पक्षः । भुजङ्गमः । खचि डिदभावपक्षः ।

माघे—VI. 45.

तनुरुहाणि पुरो विजितध्वने-
धवलपक्षविहङ्गमकूजितैः ।
जगलुरक्षमयेव शिखण्डिनः
परिभवोऽरिभवो हि सुदुस्सहः ॥ 2610 ॥

विहङ्गमाः पक्षिणः । खचि डिद्भावपक्षः ।

माघे—I. 7.

विहङ्गराजाङ्गरुहैरिवायतै-
र्हिरण्मयोर्वीरुहवल्लितन्तुभिः ।
कृतोपवीतं हिमशुभ्रमुच्चकै-
र्घनं घनान्ते तटितां गणैरिव ॥ 2611 ॥

विहङ्गाः । खश् । डित्पक्षः ।

माघे—IV. 36.

विहगाः कदम्बसुरभाविह गाः
कलयन्त्यनुक्षणमनेकलयम् ।
भ्रमयन्नुपैति मुहुरभ्रमयं
पवनश्च धूतनवनीपवनः ॥ 2612 ॥

विहगाः । 'अन्यत्रापि दृश्यते' (वा. 2018. सू. 2965) इति डः । 'डे च विहायसो विहादेशो वक्तव्यः' (वा. 2012. सू. 2965) इति विहादेशः ।

२९५४ । द्विषत्परयोस्तापेः । (३. २. ३९)

खच् स्यात् ।

२९५५ । खचि ह्रस्वः । (६. ४. ९४)

खचि परे णावुपधाया ह्रस्वः स्यात् । द्विषन्तं परं वा तापयतीति द्विषन्तपः । परन्तपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 499. परन्तप । द्विषन्तपम् । खच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 695. परान् तापयतीति परन्तपः शत्रुघाती । खच् । ह्रस्वः । मुम् ।

चम्पूभारते—I. 26.

ग. तदनन्तरमसौ परन्तपस्समन्ततः शकुन्तरवनिरन्तरदिगन्तरादखिलमृगशरण्यादरण्यादुत्प्लवमानस्य कस्यचिदनुप्लवनमन्दीभूतजवचमूरोश्चमूरोस्सरणिमनुसरमाणस्तदीयतनूरुहचित्रबिन्दुनिकरैरिव गगनमुत्पतद्भिः खुररजोभिरनुमीयमानतुरगगतिः सुदूरनुपपात ॥ 2613 ॥

परन्तपः । पूर्ववत् ।

२९५६ । वाचि यमो व्रते । (३. २. ४०)

वाक्शब्द उपपदे यमेः खच् स्याद्व्रते गम्ये ।

२९५७ । वाचंयमपुरन्दरौ च । (६. ३. ६९)

वाक्पुरोरमन्तत्वं निपात्यते । वाचंयमो मौनव्रती । व्रते किम् । अशक्त्यादिना वाचं यच्छतीति वाग्यामः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 818. वाचं यच्छतीति वाचंयमः । खच् । निपातनान्मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1150. वाचंयमान् । पूर्ववत् ।

चम्पूभारते—IV. 38.

तादृक्षे समुपस्थिते परिभवे सभ्येषु वाचंयमे-
ष्वाध्यायत्सु विधेर्बलं स्वदयितेष्वन्येष्वशक्तेष्वपि ।
निश्चित्यार्तिमतां गतिं यदुपतिं नीव्यां करौ कुर्वती
सा चक्रन्द तदोच्चकैरिह हरे त्रायस्व हा मामिति ॥ 2614 ॥

वाचंयमेषु ।

२९५८। पूःसर्वयोर्दारिसहोः। (३. २. ४१)

पुरं दारयतीति पुरन्दरः। 'वाचंयम' (सू. 2957) इति निपातनान्मुम्। सर्वंसहः। 'अरुर्द्विष' (सू. 2942) इति मुम्। सहिग्रहणमसंज्ञार्थम्। संज्ञायां तु 'संज्ञायां' (सू. 2963) इति खचि शत्रुंसह इति। 'भगे च दारेः' (वा. 2013) इति काशिका। बाहुलकेन लब्धमिदमित्याहुः। भगं दारयतीति भगन्दरः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 818. सर्वं सहत इति सर्वंसहं सर्वकार्यक्षमम्। खचि मुम्। सुग्रीवम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 267. सर्वंसहायाः सीतायाः. खचि मुम्।

२९५९। सर्वकूलाभ्रकरीषेषु कषः। (३. २. ४२)

सर्वङ्कषः खलः। कूलङ्कषा नदी। अभ्रङ्कषो वायुः। करीषङ्कषा वात्या।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 819. सर्वं कषन्तीति सर्वङ्कषाणि सर्वव्यापीनि। अभ्रं कषतीत्यभ्रंकषम्। उभयत्रापि खचि मुम्।

माघव्याख्या—5.

मल्लिनाथः सुधीस्सोऽयं महोपाध्यायशब्दभाक्।
विधत्ते माघकाव्यस्य व्याख्यां सर्वङ्कषाभिधाम्॥ 2615॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1974. गर्वसर्वङ्कषः।

अनर्घराघवे—VI. 3.

दोस्सन्दोहवशंवदत्रिभुवनश्रीगर्वसर्वङ्कषः
कैलासोद्धरणप्रचण्डचरितो वीरः कुबेरानुजः।
यत्रायं स्वयमस्ति सेयममरावत्यापि वन्द्या पुरी
नीता मर्कटकेन कामपि दशां धिग्दैवमावश्यकम्॥ 2616॥

सर्वङ्कषः।

माघे—XII. 60.

कृष्णोरुरोधःपरिपूरिताम्भसः
समस्थलीकृत्य पुरातनीर्नदीः ।
कूलङ्कषौघास्सरितस्तथापराः
प्रवर्तयामासुरिभा मदाम्बुभिः ॥ 2617 ॥

कूलं कषन्तीति कूलङ्कषाः । खच् ।

चम्पूभारते—IX. 38.

नद्यास्सुतेन जनितैर्नवदेववर्गै-
स्सान्द्रे स्वधाम्नि सति सङ्कुचितस्थितीनाम् ।
स्वर्गौकसामजनि सा स्वयमेव काम्या
कूलङ्कषा कुशिकनन्दनकोपमुद्रा ॥ 2618 ॥

कूलङ्कषा ।

चम्पूभारते—II. 17.

तस्याशयं हृदि विदन्नपि धर्मसूनु-
स्तातस्य वाचमविलम्ब्य तथेत्यगृह्णात् ।
तत्तादृशेषु गुरुशासनपालनेषु
कूलङ्कषं गुणगणेन कुलं हि पूरोः ॥ 2619 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2393. अभ्रङ्कषतीत्यभ्रङ्कषम् अत्युन्नतम् । खचि मुम् ।

२९६० । मेघर्तिभयेषु कृञः । (३. २. ४३)

मेघङ्करः । ऋतिङ्करः । भयङ्करः । भयशब्देन तदन्तविधिः । अभयङ्करः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 820. मेघान्करोतीति मेघङ्करम् । भयङ्करम् । खच् । मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 487. मेघान् करोतीति मेघङ्करं मेघजनकं । खच् । मुम् ।

माघे—XV. 58.

इति तददा विकृतरूपमभजदविभिन्नचेतसम् ।
मारबलमिव भयङ्करतां हरिबोधिसत्त्वमभि राजमण्डलम् ॥ 2620 ॥

भयङ्करताम् । खच् । मुम् ।

माघे—XVII. 45.

क्षणेन च प्रतिमुखतिग्मदीधिति-
प्रतिप्रभास्फुरदसिदुःखदर्शना ।
भयङ्करा भृशमपि दर्शनीयतां
ययावसावसुरचमूश्च भूभृताम् ॥ 2621 ॥

भयं करोतीति भयङ्करा ।

नैषधे—IV. 55.

शशकलङ्क भयङ्कर मादृशां
ज्वलसि यन्निशि भूतपतिं श्रितः ।
तदमृतस्य तवेदृशभूतता-
द्भुतकरी परमूर्धविधूननी ॥ 2622 ॥

भयङ्कर ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1138. मेघङ्करम् । खच् । मुम् । पुष्पन्धया भृङ्गाः 'पाघ्रा' (सू. 2899) इत्यादिना शप्रत्यये पृषोदरादित्वान्मुमि पुष्पन्धय इति साधुः ।

चम्पूरामायणे—V. 37.

ग—तदनु सरभसमारक्षिकरक्षोगणनिवेदितप्रमदवनकदनकुपितदशवदनप्रेषितान् पितृपतिकिङ्करभयङ्करान् किङ्करान् प्रहस्तपुत्रेण जम्बुमालिना सह निहत्यचैत्यतोरण-मुपगतवति हनूमति ॥ 2623 ॥

भयङ्करान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2555. भयङ्करः ।

२९६१ । क्षेमप्रियमद्रेऽण् च । (३. २. ४४)

एषु कृञोऽण् स्यात् । चात्खच् । क्षेमङ्करः क्षेमकारः । प्रियङ्करः प्रियकारः । मद्रङ्करः मद्रकारः । कथं तर्हि 'अल्पारम्भाः क्षेमकरा' इति । कर्मणश्शेषत्वविवक्षायां पचाद्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 625. अन्योन्यस्य प्रियं कुरुत इति **प्रियङ्करौ** । क्षेमं कुर्वन्तीति **क्षेमङ्कराणि** । चकारादुभयत्रापि खच् । मुम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 131.

> यत्स्वधर्ममधर्मं त्वं दुर्बलं प्रत्यपद्यथाः ।
> रिपौ रामे च निश्शङ्को नैतत्क्षेमङ्करं चिरम् ॥ 2624 ॥

क्षेमङ्करम् । खच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1265. पितुः **प्रियङ्करः** प्रियकारी । तपस्विनां **क्षेमकारः** क्षेमङ्करः । यथाक्रमं खजणौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2319. प्रियं करोतीति **प्रियकारी** । अणि ङीप् ।

रघुवंशे—XIV. 48.

> सा नीयमाना रुचिरान्प्रदेशान्
> प्रियङ्करो मे प्रिय इत्यनन्दत् ।
> नाबुद्ध कल्पद्रुमतां विहाय
> जातं तमात्मन्यसिपत्रवृक्षम् ॥ 2625 ॥

प्रियङ्करः । खच् । मुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2576. योगक्षेमौ शरीरस्थितिपालने करोतीति **योगक्षेमकरम्** । 'कृञो हेतु' (सू. 2934) इत्यादिना हेतौ टः । ग्रहणवता तदन्तविधेरभावात् अण्खचौ न भवतः ।

२९६२ । आशिते भुवः करणभावयोः । (३. २. ४५)

आशितशब्द उपपदे भवतेः खच् । आशितो भवत्यनेन आशितम्भवः ओदनः । आशितस्य भवनं आशितम्भवः । आशितः कर्ता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 821. आशित इति आङ्पूर्वादश्नातेरविवक्षिते कर्मणि कर्तरि क्तः। आशितस्य भाव आशितम्भवः। भावे खच्। मुमागमः। अशनम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2276. आशिता भुक्तवन्तः। कर्तरि क्तः। आशितानां भवनमाशितम्भवमाशितत्वम्। भावे खच्। मुम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1888. आशितानामाशितवतां भवनमाशितम्भवं मृष्टाशितत्वम्। भावे खच्। मुम्।

२९६३। संज्ञायां भृतॄवृजिधारिसहितपिदमः। (३. २. ४६)

विश्वं बिभर्तीति विश्वम्भरः विश्वम्भरा। रथन्तरं साम। इह रथेन तरतीति व्युत्पत्तिमात्रम्। न त्ववयवार्थानुगमः। पतिंवरा कन्या। शत्रुञ्जयो हस्ती। युगन्धरः पर्वतः। शत्रुन्तपः। शत्रुंसहः। अरिन्दमः। दमिः शमनायाम्। 'रसा विश्वम्भरा। स्थिरा'। II. i. 2. 'सर्वंसहा वसुमती वसुधोर्वी वसुन्धरा' II. i. 3. इत्यमरः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 822. बलिं दमयतीति बलिन्दमो बलिध्वंसी विष्णुः। विश्वं बिभर्तीति विश्वम्भरा भूः। उभयत्रापि खच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 823. वसूनि धारयतीति वसुन्धरा भूः। खच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1773. विश्वं बिभर्तीति विश्वम्भरो विश्वत्राता। खच्। मुम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 93. विश्वम्भरा।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2505. पतिं वृणोतीति पतिंवरा। 'अथ स्वयंवरा। पतिंवरा च वर्या' II. vi. 7. इत्यमरः। खच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 82. धनञ्जयाभिधाम्। खच्।

चम्पूभारते—VII. 57.

ग.—तदनु हरिदङ्गणविशृङ्खलविश्रमितजयशङ्खरवो निजायुधनिक्षेपरक्षिषु भूतकुटुम्बेषु नवरुधिराञ्जलिपानतृप्तिकिलिकिलितमनुभवितुकाम इव पुनरपि पितृवनमेत्य तरुनिहितशस्त्रसम्भारः पुरात्सहायातेषु गुणेष्वावामेव तव रणाद्भुतदर्शनं प्रतिबध्निते

इत्युपालब्धुं कृतसान्निध्याभ्यां क्लैव्यसारथ्याभ्यां भूयः कृतानुषङ्गनः कुरुकुञ्जरो भूमिञ्जयमेवं जगाद ॥ 2626 ॥

भूमिञ्जय इत्युत्तरस्यैव नामान्तरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1544. परंतप इति संज्ञा ।

२९६४ । गमश्च । (३. २. ४७)

सुतङ्गमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 823. वालिना समोऽन्यो बली नास्तीति हृदयङ्गमम् । मम स्वानुभवं हि वस्तु हृदयङ्गममित्युच्यते । तेन 'संज्ञायां' (सू. 2963) इत्यधिकृत्य अनेन खच् ।

भट्टिकाव्ये—V. 67.

हृदयङ्गममूर्तिस्त्वं सुभगम्भावुकं वनम् ।
कुर्वाणा भीमम्प्येतद्ददाभ्यैः केन हेतुना ॥ 2627 ॥

हृदयं गच्छतीति हृदयङ्गमा हृद्या । अनेन खच् मुम् । असंज्ञायाम् 'गमेस्सुपि वाच्यः' (वा. 2009. सू. 2953) इति खच् । मितङ्गमो हस्ती । प्लवङ्गमः कपिः । भुजङ्गमस्सर्पः । विहङ्गमः पक्षी । 'खच्च डिद्वा वाच्यः' (वा. 2011. सू. 2953). प्लवङ्गः । भुजङ्गः । 'विहायसो विह इति वाच्यम्' । (वा. 2010. सू. 2953) विहङ्गः । प्लवगः । भुजगः । विहगः । 'अन्यत्रापि दृश्यत इति वाच्यम्' (वा. 2018. सू. 2965) इति डः । 'डे च विहायसो विहादेशो वक्तव्यः' (वा. 2012. सू. 2965) इति विहादेशः ।

२९६५ । अन्तात्यन्ताध्वदूरपारसर्वानन्तेषु डः । (३. २. ४८)

संज्ञायामिति निवृत्तम् । एषु गमेर्डः स्यात् । अन्तं गच्छतीत्यन्तगः इत्यादि ।

वा० । सर्वत्रपन्नयोरुपसङ्ख्यानम् । (2014.)

सर्वत्रगः । पन्नं पतितं गच्छतीति पन्नगः । पन्नमिति पद्यतेः क्तान्तं क्रियाविशेषणम् ।

वा० । उरसो लोपश्च । (2015.)

उरसा गच्छतीत्युरगः ।

वा० । सुदुरोरधिकरणे । (2016.)

सुखेन गच्छत्यत्र सुगः । दुर्गः ।

वा० । अन्यत्रापि दृश्यत इति वक्तव्यम् । (2018.)

ग्रामगः ।

वा० । डे च विहायसो विहादेशो वक्तव्यः । (2012.)

विहगः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1024. अन्तगान् पारगान् । डः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 67. अध्वानं गच्छन्तीत्यध्वगाः पथिकाः । डः ।

रघुवंशे—X. 5.

तस्मिन्नवसरे देवाः पौलस्त्योपप्लुता हरिम् ।
अभिजग्मुर्निदाघार्ताश्छायावृक्षमिवाध्वगाः ॥ 2628 ॥

अध्वगाः । डः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 824. दूरगैर्दूरगामिभिः । [1]अत्यन्तगाः अतिभूमिं गताः । सर्वत्र गमेर्डः ।

नैषधे—II. 9

मृगया न विगीयते नृपैरपि धर्मागममर्मपारगैः ।
स्मरसुन्दर मां यदत्यजस्तव धर्मस्स दयोदयोज्ज्वलः ॥ 2629 ॥

धर्मागममर्मपारगैर्धर्मशास्त्रतत्त्वपारदर्शिभिः । डः ।

---

1. इदमत्यन्तगश्रिय इति पाठाभिप्रायेण ।

किरातार्जुनीये—IX. 63.

रागकान्तनयनेषु नितान्तं विद्रुमारुणकपोलतलेषु ।
सर्वगापि ददृशे वनितानां दर्पणेष्विव मुखेषु मदश्रीः ॥ 2630 ॥

सर्वगा सर्वाङ्गगता । डः ।

माघे—IV. 15.

यत्रोज्झिताभिर्मुहुरम्बुवाहैः
समुन्नमद्भिर्न समुन्नमद्भिः ।
वनं बबाधे विषपावकोत्था
विपन्नगानामविपन्नगानाम् ॥ 2631 ॥

पन्नगाः सर्पाः । डः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2160. पन्नगैः । डः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 670. उरगः । डः ।

किरातार्जुनीये—XIV. 32.

सुगेषु दुर्गेषु च तुल्यविक्रमै-
र्जवादहंपूर्विकया यियासुभिः ।
गणैरविच्छेदनिरुद्धमाबभौ
वनं निरुच्छ्वासमिवाकुलाकुलम् ॥ 2632 ॥

सुखेन दुःखेन च गच्छन्त्येष्विति सुगेषु सुगमेषु । दुर्गेषु दुर्गमेषु च । समविषमदेशेष्वित्यर्थः । अधिकरणार्थे डः । टिलोपः ।

माघे—VI. 33.

शमिततापमपोढमहीरजः
प्रथमबिन्दुभिरम्बुमुचोऽम्भसाम् ।

अविरलैरचलाङ्गनमङ्गना-
जनसुगं न सुगन्धि न चक्रिरे ॥ 2633 ॥

सुखेन गच्छत्यस्मिन्निति सुगम् । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2607. प्लवगः । 'अन्यत्रापि दृश्यत इति वक्तव्यम्' इति डः ।

चम्पूरामायणे—V. 39.

अनिमिषभुवने वा व्योम्नि वा भूतले वा
समरमुपगतं त्वां वीक्षितुं कस्समर्थः ।
इति नुतिवचनेन श्लाघयन्मेघनादं
प्लवगमिह नयेति प्राहिणोद्राक्षसेन्द्रः ॥ 2634 ॥

प्लवगम् । पूर्ववत् ।

चम्पूरामायणे—I. 14.

क्षीराम्भोधेर्जठरमभितो देहभासां प्ररोहैः
कालोन्मीलत्कुवलयदलाद्वैतमापादयन्तम् ।
आतन्वानं भुजगशयने कामपि क्षौमगौरे
निद्रामुद्रां निखिलजगतीरक्षणे जागरूकाम् ॥ 2635 ॥

भुजगः । पूर्ववत् ।

चम्पूभारते—III. 22.

नालीकात्कुवलयसङ्क्रमे स्खलित्वा
मग्नाधः पयसि रमेव तत्र काचित् ।
तं दृष्ट्वा भुजगसुता मिथो रिरंसु-
स्सन्तुष्टा हृदयमिवानयत्स्वगेहम् ॥ 2636 ॥

भुजगः । पूर्ववत् ।

माघे—VI. 50.

कृतमदं निगदन्त इवाकुली-
कृतजगत्त्रयमूर्जमतङ्गजम् ।
ववुरयुक्छदगुच्छसुगन्धय-
स्सततगास्ततगानगिरोऽलिभिः ॥ 2637 ॥

सततं गच्छन्तीति **सततगाः** सदागतयः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1037. अपां समूहः आपम् । तेन गच्छन्तीत्यापगा नद्यः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1150. पादाभ्यां गच्छन्तीति **पद्गाः** पादचारिणः । पूर्ववड्डः । 'पादस्य पदा' (सू. 990) इति पादशब्दस्य पदादेशः इति मल्लिनाथः । तदा पदग इति स्यात् । पूर्ववड्डः । 'हिमकाषि' (सू. 992) इति चकारस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् गमोत्तरपदे पदादेशः । 'पद्यत्य' (सू. 991) इत्यत्र पदिति योगविभागाद्वा पदादेशः । तदा पद्ग इति स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2612. **विहगाः** । पूर्ववड्डः । विहायसो विहादेशः ।

२९६६ । आशिषि हनः । (३. २. ४९)

शत्रुं वध्याच्छत्रुहः । आशिषि किम् । शत्रुघातः ।

वा० । दारावाहनोऽणन्तस्य च टः संज्ञायाम् । (2019.)

दारुशब्द उपपदे आङ्पूर्वाद्धन्तेरण् टकारस्यान्तादेशो वक्तव्य इत्यर्थः । दार्वाघाटः ।

वा० । चारौ वा । (2020.)

चार्वाघाटः चार्वाघातः ।

वा० । कर्मणि समि च । (2021.)

कर्मण्युपपदे सम्पूर्वाद्धन्तेरुक्तं वेत्यर्थः । वर्णान्संहन्तीति वर्णसङ्घाटः । पदसङ्घाटः । वर्णसङ्घातः । पदसङ्घातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 825. दस्यून् शत्रून्वध्यात् दस्युहः। आशीरर्थे हन्तेर्डप्रत्ययः।

२९६७। अपे क्लेशतमसोः। (३. २. ५०)

अपपूर्वाद्धन्तेर्डः स्यात्। अनाशीरर्थमिदम्। क्लेशापहः पुत्रः। तमोऽपहः सूर्यः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 825. तमांस्यपहन्तीति तमोऽपहः सूर्यः। हन्तेरपपूर्वाड्डप्रत्ययः।

भट्टिकाव्ये—VI. 112.

अतिप्रियत्वान्न हि मे कातरं प्रतिपद्यते।
चेतो वालिवधं रामक्लेशापहमुपस्थितम् ॥ 2638 ॥

क्लेशानपहन्तीति क्लेशापहम् सर्वदुःखोच्छेदकम्। पूर्ववड्डः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2403. तमोऽपघ्नन्तीति तमोऽपहाः। डः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 634. तमांस्यपहन्तीति तमोऽपहं अहर्पतिम्। डः।

रघुवंशे—X. 2.

न चोपलेभे पूर्वेषामृणनिर्मोक्षसाधनम्।
सुताभिधानं स ज्योतिः सद्यः शोकतमोऽपहम् ॥ 2639 ॥

शोक एव तमस्तदपहन्तीति शोकतमोऽपहम्। अत्राभयङ्कर इतिवत् उपपदेऽपि तदन्तविधिमाश्रित्य डप्रत्ययः।

रघुवंशे—X. 66.

अथाग्र्यमहिषी राज्ञः प्रसूतिसमये सती।
पुत्रं तमोऽपहं लेभे नक्तं ज्योतिरिवौषधिः ॥ 2640 ॥

तमोऽपहम्। डः।

२९६८। कुमारशीर्षयोर्णिनिः। (३. २. ५१)

कुमारघाती। शिरसः शीर्षभावो निपात्यते। शीर्षघाती।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 827. शीर्षाणि हन्तीति शीर्षघातिनम् शिरश्छेदिनम्। हन्तेर्णिनिः ।

२९६९ । लक्षणे जायापत्योष्टक् । (३. २. ५२)

हन्तेष्टक् स्याल्लक्षणवति कर्तरि । जायाघ्नो ना । पतिघ्नी स्त्री । टित्त्वान्ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 827. पतिं हन्तीति पतिघ्नम् । टक् । 'गमहन' (सू. 2363) इत्यादिनोपधालोपः ।

२९७० । अमनुष्यकर्तृके च । (३. २. ५३)

जायाघ्नस्तिलकालकः । पतिघ्नी पाणिरेखा । पित्तघ्नं घृतम् । अमनुष्य इति किम् । आखुघातः शूद्रः । अथ कथं 'बलभद्रः प्रलम्बघ्नः शत्रुघ्नः कृतघ्न' इत्यादि । मूलविभुजादित्वात्सिद्धम् । चोरघातो नगरघातो हस्तीति तु बाहुलकादणि बोध्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 828. शत्रुं घ्नन्तीति शत्रुघ्नान्गिरीन् ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 33.

मित्रघ्नस्य प्रचुक्षोद गदयाङ्गं विभीषणः ।
सुग्रीवः प्रघसं नेहे बहूनरामस्ततर्द च ॥ 2641 ॥

मित्रघ्नस्य राक्षसस्य ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 215. शत्रून् हन्तीति शत्रुघ्नः । अमानुषत्वविवक्षया टक् । चकारात्कचिन्मनुष्यकर्तृकेऽपि टक्प्रत्यय इति कौमारः ।

रघुवंशे—VII. 54.

स दक्षिणं तूणमुखेन वामं व्यापारयन्हस्तमलक्ष्यताजौ ।
आकर्णकृष्टा सकृदस्य योद्धुर्मौर्वीव बाणान्सुषुवे रिपुघ्नान् ॥2642॥

रिपून् घ्नन्तीति रिपुघ्नान् बाणान् । टक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2517. रोगान् हन्तीति रोगघ्नम् आरोग्यकारि भेषजम् । टक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1074. सन्तापघ्नं कालमेघम् । टक् ।

रघुवंशे—XV. 6.

आदिदेशाथ शत्रुघ्नं तेषां क्षेमाय राघवः ।
करिष्यन्निव नामास्य यथार्थमरिनिग्रहात् ॥ 2643 ॥

शत्रून् हन्तीति शत्रुघ्नः । चकारात्कृतघ्नशत्रुघ्नादयस्सिद्धा इति दुर्गसिंहः । पाणिनीयेऽपि 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इति बहुलग्रहणाद्यथेष्टसिद्धिः ।

रघुवंशे—XI. 21.

नैर्ऋतघ्नमथ मन्त्रवन्मुनेः
प्रापदस्त्रमवदानतोषितात् ।
ज्योतिरिन्धननिपाति भास्करा-
त्सूर्यकान्त इव ताटकान्तकः ॥ 2644 ॥

नैर्ऋतघ्नं अस्त्रम् । टक् ।

२९७१ । शक्तौ हस्तिकवाटयोः । (३. २. ५४)

हन्तेष्टक् स्याच्छक्तौ द्योत्यायाम् । मनुष्यकर्तृकार्थमिदम् । हस्तिघ्नो ना । कवाटघ्नश्चोरः । कपाटेति पाठान्तरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 828. हस्तिनो हन्तुं शक्तो हस्तिघ्नः । कुत्वोपधालोपौ । हस्तिघ्न इव हस्तिघ्नः । अस्य सूत्रस्य मनुष्यकर्तृकार्थारम्भकत्वात् । वाली चामनुष्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1388. कपाटघ्नीं किरणलहरीम् । पूर्ववत् ।

२९७२ । पाणिघताडघौ शिल्पिनि । (३. २. ५५)

हन्तेष्टक् टिलोपो घत्वञ्च निपात्यते पाणिताडयोरुपपदयोः । पाणिघः । ताडघः । शिल्पिनि किम् । पाणिघातः । ताडघातः ।

वा० । राजघ उपसंख्यानम् । (2022.)

राजानं हन्ति राजघः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 828. पाणीन् घ्नन्तीति पाणिघैः पाणिवादकैः शिल्पिभिः तद्विदैः । निपातनाट्टकि टिलोपकुत्वे ।

नैषधे—I. 10.

अनल्पदग्धारिपुरानलोज्ज्वलै-
निर्जप्रतापैर्वलयं ज्वलद्भुवः ।
प्रदक्षिणीकृत्य जयाय सृष्टया
रराज नीराजनया स राजघः ॥ 2945 ॥

राज्ञो हन्तीति राजघः ।

२९७३ । आढ्यसुभगस्थूलपलितनग्नान्धप्रियेषु च्व्यर्थेष्वच्वौ कृञः करणे ख्युन् । (३. २. ५६)

एषु च्व्यर्थेषु अच्व्यन्तेषु कर्मसूपपदेषु कृञः ख्युन् स्यात् । अनाढ्यमाढ्यं कुर्वन्त्यनेन आढ्यङ्करणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 541. अनाढ्य आढ्यः क्रियतेऽनेनेति आढ्यङ्करणम् । अप्रियं प्रियं क्रियतेऽनेनेति प्रियङ्करणम् । उभयत्र ख्युन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 88. नग्नङ्करणी । ख्युन् । 'नञ्स्नञ्' (वा. 2425. सू. 470) इति ङीप् ।

चम्पूभारते—X. 95.

ग.—तदनु कोककुटुम्बिनीनां नग्नंकरणे महसि समारूढविहायसि क्रोधनिद्रारोधसाधारणीभवदरुणिमदुष्कृतिफलैरायोधनधरणीरुधिरधुनीषु पङ्केरुहाण्यङ्कुरयन्तो घटोत्कचविराटपाञ्चालपञ्चताप्रपञ्चितवैरभारतया गुरोरायुर्हेतुमलीकाक्षरं परिमार्ष्टुमलीकवचनमेकं प्रयुज्यतां भवतेति धर्मजातमनुकूलयन्तो वसुदेववासवकुमारादयः प्रथमसन्निकृष्टस्य धृष्टद्युम्नस्य वरूथिनीविमाथिनीं वारणधोरणीं प्रचेतसमिव पयोधरपरम्परां पुरोधाय भृशं खस्य गुणं शङ्खस्य परिपूरणेन दुर्वहं कुर्वन्तं कौरवसेनापतिमभिजग्मुः ॥ 2646 ॥

नग्नङ्करणे । ख्युन् ।

चम्पूभारते—IV. 42.

> चेलानि कर्षन्निरमन्धसूनु-
> स्तस्यास्तु नग्नङ्करणस्स नाभूत् ।
> श्रमात्स्खलित्वा धरणौ पतन्सन्
> दन्तावलेरेव जनव्रजानाम् ॥ 2647 ॥

नग्नंकरणः । ख्युन् ।

चम्पूभारते—V. 17.

ग—एकदा तत्र स्नुषावत्सलतयेव मारुतेन पुरतोनीतमसासहिमटवीपर्यटनखेद-सम्पदामन्धङ्करणमलिकुलचेतसामासेचनकमक्ष्णां कमपि कल्हारमुकुलमादाय क लभ्येत पुनरेतादृशमिति कुतुकहर्षाभ्यां सूचिततर्षया पार्षद्या रहसि याचितः पार्षदश्चिः क्षणं विचिन्त्य तद्विचिचीषया दिशमुदीचीं प्रतस्थे ॥ 2648 ॥

अन्धङ्करणमलिकुलचेतसाम् । ख्युन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 89. पलितङ्करणी जरेयम् । ख्युन् । 'नञ्स्नञी-कक् (वा. 2425. सू. 470) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 90. प्रियङ्करणीरपः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1115. सुभगङ्करणैः । ख्युन् ।

अनर्घराघवे—VII. 100.

> अस्मिन्माल्यवतस्तटीपरिसरे कादम्बिनीडम्बरः
> स स्थूलङ्करणो मदश्रुपयसामासीदवर्षन्नपि ।
> यद्धारावलितैर्न शाखिभिरपि त्वत्पालितैर्मा तथा
> दृष्ट्वा कन्दलितं न केकिभिरपि प्रारम्भि सङ्गीतकम् ॥ 2649 ॥

स्थूलङ्करणः । ख्युन् ।

२९७४ । कर्तरि भुवः खिष्णुच्खुकञौ । (३ २ ५७)

आढ्यादिषु च्व्यर्थेष्वच्व्यन्तेषु भवतेरेतौ स्तः । अनाढ्य आढ्यो भवतीत्याढ्यम्भविष्णुः । आढ्यम्भावुकः । 'स्पृशोऽनुदके क्विन्' (सू. 432) घृतस्पृक् । कर्मणीति निवृत्तम् । मन्त्रेण स्पृशतीति मन्त्रस्पृक् । 'ऋत्विक्' (सू. 373) व्याख्यातम् । 'त्यादादिषु' (सू. 429.) व्याख्यातम् ।

वा० । समानान्ययोश्चेति वाच्यम् । (2029.)

सदृक् सदृशः । अन्यादृक् अन्यादृशः ।

वा० । क्सोऽपि वाच्यः । (2030.)

तादृक्षः । सदृक्षः । अन्यादृक्षः । 'दृग्दृशवतुषु' (सू. 1017) इति समानस्य सभावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 540. अप्रियः प्रियो भवन् **प्रियम्भावुकः** । **प्रियम्भविष्णुः** । 'आढ्यसुभग' (सू. 2973.) इत्यनुवृत्तौ अनेन भवतेः कर्त्रर्थे यथायोगमुभौ प्रत्ययौ ।

चम्पूभारते—VII. 70.

ग—अन्येद्युरात्मजमुखादमीषां याथार्थ्यमवगम्य चकितचकितः कुटुम्बेन सह सचिवान्पुरस्कृत्य सभामागतो विराटो नामान्तरसन्निधानादिव हायनमेकमनुपसर्पद्भिः स्वैः स्वैर्वेषैः प्रकृतिमापन्नेन सोदर्यजनेन समुपास्यमानस्य युधिष्ठिरस्य चरणनलिनयोः **पलितम्भावुकेन** मौलिना मरालयुगकेलिमुल्लुलयाञ्चकार ॥ 2650 ॥

पलितम्भावुकेन धवलीभूतशिरोरुहेण । खुकञ् ।

चम्पूभारते—XI. 25.

ग—इति तस्य मद्राध्यक्षस्य **तादृक्षमृभुक्षणः** कुमारपक्षपातं समीक्ष्य कर्मसाक्षिनन्दनोऽपि रौक्ष्यवर्जितं पदविभागचमत्कृति**सुभगम्भावुकं** वचनमेवमवादीत् ॥ 2651 ॥

सुभगम्भावुकम् । खुकञ् । **तादृक्षं** तादृशम् । 'क्सोऽपि वाच्यः' इति क्सः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2247. **पलितम्भावुकाः** । खुकञ् ।

भट्टिकाव्ये—IV. 13.

परेद्यव्यद्यपूर्वेद्युरन्येद्युश्चापि चिन्तयन् ।
वृद्धिक्षयौ मुनीन्द्राणां प्रियम्भावुकतामगात् ॥ 2652 ॥

प्रियम्भावुकः । खुकञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2627. **सुभगम्भावुकम्** । खुकञ् ।

भट्टिकाव्ये—III. 1.

वधेन संख्ये पिशिताशनानां
क्षतान्तकस्याभिभवेन चैव ।
आढ्यभविष्णुर्यशसा कुमारः
प्रियम्भविष्णुर्न स यस्य नासीत् ॥ 2653 ॥

अनाढ्य आढ्यो भवतीत्याढ्यम्भविष्णुः । अप्रियः प्रियो भवतीति **प्रियम्भविष्णुः** । खिष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1087. **सुभगम्भावुको** मनोहरीभूतः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1069. **प्रियम्भावुकैः** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2293. अनन्धः एवान्धो भवतीत्यन्धम्भविष्णुः । खिष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 578. समाना दृश्यत इति **सदृक्** सदृशी । 'समानान्ययोश्च' इत्युपसंख्यानात् समानोपपदात्दृशेः क्विन् । 'दृग्दृशवतुषु' (सू. 1017) इति समानस्य सभावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 830. ऋतौ ऋतुं वा ऋतुप्रयुक्तो वा यजतीति **ऋत्विक्** । **दधृक्** धृष्टः। क्विन्।

भट्टिकाव्ये—VI. 119.

गुहाया निरगाद्वाली सिंहो मृगमिव द्युवन् ।
भ्रातरं युङ् भियस्संख्ये घोषेणापूरयन् दिशः ॥ 2654 ॥

युङ् योक्ता । दिक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 832. सदृक् । किन् ।

२९७५. । सत्सूद्विषद्रुहदुहयुजविदभिदच्छिदजिनीराजामुपसर्गेऽपि क्विप् । (३.२.६१)

एभ्यः क्विप्स्यादुपसर्गे सत्यसति च सुप्यपपदे । द्युसत् उपनिषत् । अण्डसूः प्रसूः । मित्रद्विट् प्रद्विट् । मित्रध्रुक् प्रध्रुक् । गोधुक् प्रधुक् । अश्वयुक् प्रयुक् । वेदवित् निविदित्यादि ।

वा० । अग्रग्रामाभ्यां नयतेर्णो वाच्यः । (5064.)

अग्रणीः । ग्रामणीः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 832. किष्किन्धाद्रौ सीदतीति किष्किन्धाद्रिसत् । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 833. वालिने द्रुह्यतीति वालिद्रुहम् । क्विप् । अङ्गदं सूत इत्यङ्गदसूः । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 798. नभसि सीदन्तीति नभस्सदः । क्विप् ।

चम्पूभारते—II. 47.

तमिमं प्रसुवा रहस्युदन्तं
गदितो वायुसुतो बलावलेपात् ।
मनसा न बकं लिलेह रात्र्या-
मनसा धारितमन्नराशिमेव ॥ 2655 ॥

प्रसुवा जनन्या । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1924. द्विषः । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1016. मनद्रुहाम् । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 226. गा दुहन्तीति गोदुहः गोदोहकान् । क्विप् । '

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. पिशङ्गमौञ्ज्या युज्यत इति पिशङ्गमौञ्जीयुक् । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 227. वाचो विदन्ति वाग्विदः । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1787. वाक्यरुग्गाभिदः । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 110. गोलभित् । क्विप्

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 834. वाजरसेनान्योः । नयतेः क्विप् । तनुच्छिदः । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1034. लोकच्छिदः । भ्राजादिसूत्रादनुपपदे क्विप्यनुवृत्ते 'अन्येभ्योऽपि दृश्यते' (सू. 3153) इति तच्छील्ये क्विप् ।

माघे—IX. 30.

उदमज्जि कैटभजितश्शयना-
दपनिद्रपाण्डुरसरोजरुचा ।
प्रथमप्रबुद्धनदराजसुता-
वदनेन्दुनेव तुहिनद्युतिना ॥ 2656 ॥

कैटभजित् । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2216. परिवादिनी स्वरजित् । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 55. तिथीः प्रणयतीति तिथिप्रणीः चन्द्रः । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2503. कुरुराट् । क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 371. भूतानामनभिद्रुहः अहिंसकस्य । क्विप् । 'क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म' (सू. 576) इति कर्मसंज्ञायां 'कर्तृकर्मणोः कृति' (सू. 623) इति कर्मणि षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2495. असून् जुदन्ति प्रेरयन्तीत्यसुसुवो बाणाः । क्विप् ।

रघुवंशे—V. 4.

अप्यग्रणीर्मन्त्रकृतामृषीणां कुशाग्रबुद्धे कुशली गुरुस्ते ।
यतस्त्वया ज्ञानमशेषमाप्तं लोकेन चैतन्यमिवोष्णरश्मेः ॥ 2657 ॥

अग्रणीः । क्विप् ।

चम्पूरामायणे—II. 29.

ग.—बहवः खलु पितृनिदेशगौरवात् गोहत्यामपि मातृवधमपि तारुण्यविनिमयमपि कण्डुरैणुकेयपूरुप्रभृतयः कुर्वाणाः निर्विचारं तेनाचारवतामग्रण्य इति गण्यन्ते ॥ 2658 ॥

अग्रणीः । क्विप् ।

२९७६ । भजो ण्विः । (३. २. ६२)

सुप्युपसर्गे चोपपदे भजेर्ण्विः स्यात् । अंशभाक् प्रभाक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 834. दूरभाक् दूरगतः । ण्विः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 753. क्षितिपालभाग्भ्यः राजार्हेभ्यः । ण्विः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 25. अर्धांशभाक् । ण्विः ।

२९७७ । अदोऽनन्ने । (३. २. ६८)

विट् स्यात् । आमनत्ति आमात् । सस्यात् । अनन्ने किम् । अन्नादः । 'विड्वनो' (सू. 2982) इत्यात्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 834. प्राणानत्तीति प्राणादं प्राणहारिणम् । विट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2030. नृमांसमदन्तीति नृमांसादः । विट् ।

२९७८ । क्रव्ये च । (३. २. ६९)

अदेर्विट् । पूर्वेण सिद्धे वचनमण्बाधनार्थम् । क्रव्यात् आममांसभक्षकः । कथं तर्हि 'क्रव्यादोऽस्रप आशरः' इति । पक्वमांसशब्द उपपदेऽण् । उपपदस्य क्रव्यादेशः पृषोदरादित्वात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 835. क्रव्यमदन्तीति **क्रव्यादो** मांसभक्षकाः गृध्रगोमायुप्रभृतयः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 810. क्रव्यमदन्तीति **क्रव्याद्भिः** आममांसभक्षकैः सिंहव्याघ्रादिभिः । विट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2288. क्रव्यमदन्तीति **क्रव्यादो** मांसभक्षकाः कङ्क-गृध्रादयः । विट् ।

चम्पूरामायणे—I. 68.

क्रव्याद्वपुषा सोऽश्वमहारि हरिणा हयः ।
ततस्तं नष्टमन्वेष्टुं सौमतेयाः प्रतस्थिरे ॥ 2659 ॥

पक्वमांसमत्तीति **क्रव्यादः** । अत्र कर्मण्यण् । क्रव्यादेशः ।

२९७९ । दुहः कब्घश्च । (३. २. ७०)

कामदुघा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 835. कामान् दोग्धीति **कामदुघः** । कप् । घकार-श्चान्तादेशः ।

रघुवंशे—I. 81.

सुतां तदीयां सुरभेः कृत्वा प्रतिनिधिं शुचिः ।
आराधय सपत्नीकः प्रीता **कामदुघा** हि सा ॥ 2660 ॥

कामदुघा । कप्प्रत्ययः घादेशश्च ।

२९८० । अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते । (३. २. ७५)

मनिन् कनिप् वनिप् विच् एते प्रत्ययाः स्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 836. अग्रे गच्छतीत्यग्रेगावा अग्रगामी। गमेर्वनिप्। 'विड्वनोः' (सू. 2982) इत्यात्वम्। 'वनो र च' (सू. 456) इति स्त्रियां ङीपि अग्रेगावरीति स्यात्।

२९८२। विड्वनोरनुनासिकस्यात्। (६. ४. ४१)

अनुनासिकस्य आत्स्यात्। विजायत इति विजावा।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 834. प्राणानत्तीति प्राणादम्। विट्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 836. अग्रे गच्छतीत्यग्रेगावा। वनिप्।

२९८३। क्विप्च। (३. २. ७६)

उखास्रत वाहभ्रट् इत्यादयः। 'ब्रह्मभ्रूण' (सू. 2998) इत्यादिना भूते क्विप्। 'भ्राजभास' (सू. 3157) इति निरुपपदताच्छील्यादौ क्विप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 836. अभिभवतीत्यभिभूरभिभविता। क्विप्।

भट्टिकाव्ये—VI. 40.

न्यवर्तयत्सुमित्राभूस्तं चिकीर्षुं जगत्क्षयम्।
क्षात्रं तेजो विवृण्वन्तं दिधक्षन्तमिवानलम्॥ 2661॥

सुमित्रायां भवतीति सुमित्राभूः सौमित्रिः। क्विप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 135. पवनाद्भवतीति पवनभूः। क्विप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 25. नरभुजाम्। क्विप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 173. हिमानीभृत्। क्विप्।

अनर्घराघवे—III. 61.

समन्तादुत्तालैस्सुरसहचरीचामरमरु-
तरङ्गैरुन्मीलद्भुजपरिघसौरभ्यशुचिना।
स्वयं पौलस्त्येन त्रिभुवनभुजा चेतसि कृता-
मरे राम त्वं मा जनकपतिपुत्रीमुपयथाः॥ 2662॥

त्रिभुवनं भुनक्तीति त्रिभुवनभुक्। क्विप्।

२९८७ । स्थः क च । (३. २. ७७)

चात्क्विप् । संस्थः संस्थाः । शमि सुखे तिष्ठतीति शंस्थः सुखैकवृत्तिः । तिष्ठतेः कप्रत्ययः ।

२९८८ । सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये । (३. २. ७८)

अजात्यर्थे सुपि धातोर्णिनिः स्यात्ताच्छील्ये द्योत्ये । उष्णभोजी । शीतभोजी । अजातौ किम् । ब्राह्मणानामन्त्रयिता । ताच्छील्ये किम् । उष्णं भुङ्क्ते कदाचित् । प्रसिद्धश्चोपसर्गेऽपि णिनिः 'स बभूवोपजीविनाम्' । 'अनुयायिवर्गः' 'पतत्यधो धाम विसारि' 'न वञ्चनीयाः प्रभवोऽनुजीविभिः' इत्यादौ ।

वा० । साधुकारिण्युपसंख्यानम् । (2038.)

वा० । ब्रह्मणि वदः । (2039.)

अताच्छील्यार्थं वार्तिकद्वयम् । साधुदायी । ब्रह्मवादी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 837. रिपून् हन्तुं शीलमस्येति रिपुघातिनम् । णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1328. द्विरदैर्गच्छतीति द्विरदगामिना । अनेन णिनिः । द्विरदवद्गच्छतीति द्विरदगामिना इति तु 'कर्तर्युपमाने' (सू. 2989) इति णिनौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1292. अध्वन्यतुरङ्गैः यातीति अध्वन्यतुरङ्गयायी । णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 752. पादौ कषन्तीति पत्काषिणः । ताच्छील्ये णिनिः । 'हिमकाषि' (सू. 992) इति पादशब्दस्य पदादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1152. पत्काषी पादाभ्यां गमनशीलः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1212. मधु लेढुं शीलमेषामिति मधुलेहिनः । ताच्छील्ये णिनिः । मधुलेहगीताविति पाठान्तरम् । तत्र लिहन्तीति लेहाः । पचाद्यच् । मधुनो लेहा इति षष्ठीसमासः । मधु लिहन्तीति वा कर्मण्यण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1966. पिपासावधं कांक्षितुं शीलं येषामिति पिपासावधकांक्षिणः । ताच्छील्ये णिनिः । साधुकारिणि वा ।

चम्पूभारते—V. 52.

स्वसमाननाम्न्यनयवे नटद्गुणा-
द्धनुषश्च्युतैस्स युधि देवगायिनाम् ।
अतिरस्कृतां गलतलैकवर्तिनी-
मखिले वपुष्यपि चकार सायकैः ॥ 2663 ॥

देवगायिनाम् । साधुकारिणि णिनिः । गलतलैकवर्तिनीम् । ताच्छील्ये णिनिः । 'ऋन्नेभ्य' (सू. 306) इति ङीप् ।

चम्पूभारते—V. 53.

गगने शिरश्चलयतः श्रवोऽञ्चला-
द्गलितापि दूरमवतंसमञ्जरी ।
पुनरुन्नमद्भिरिषुपक्षवायुभिः
पुरतोऽभवत्कलहभोजिनो मुनेः ॥ 2664 ॥

कलहभोजिनो नारदस्य । ताच्छील्ये णिनिः ।

रघुवंशे—I. 16.

भीमकान्तैर्नृपगुणैस्स बभूवोपजीविनाम् ।
अधृष्यश्चाभिगम्यश्च यादोरत्नैरिवार्णवः ॥ 2665 ॥

उपजीविनामाश्रितानाम् । उपपूर्वाज्जीवतेर्णिनिः ।

रघुवंशे—II. 4.

व्रताय तेनानुचरेण धेनो-
र्न्यषेधि शेषोऽप्यनुयायिवर्गः ।
न चान्यतस्तस्य शरीररक्षा
स्ववीर्यगुप्ता हि मनोः प्रसूतिः ॥ 2666 ॥

अनुयायिनः । अनुपूर्वाद्यातेर्णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 568. कालयवनादयः एनं चैद्यमनुयायिनः अनुयास्यन्तः। अत्र तु 'भविष्यति गम्यादयः' (सू. 3171) इति णिनिः। 'अकेनोर्भविष्यत्' (सू. 628) इति षष्ठीप्रतिषेधः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1890. **विसारि**। विपूर्वात्सृ गतौ इति धातोर्णिनिः।

२९८९। कर्तर्युपमाने। (३. २. ७९)

णिनिः स्यात्। उष्ट्र इव क्रोशति उष्ट्रक्रोशी। ध्वाङ्क्षरावी। अताच्छील्यार्थं जात्यर्थश्च सूत्रम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 837. बान्धवा इव क्रोशन्तीति **बान्धवक्रोशिनः** तद्वद्विलपन्तः। णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2372. मनोवद्यातीति **मनोयायी** मनोवेगीत्यर्थः। यातेर्णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 18. सिंहवन्नर्दतीति **सिंहनर्दी**। णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1127. प्रावृषिजाम्भोद इव नदतीति **प्रावृषिजाम्भोदनादी**। णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 37. हंसवद्गच्छतीति **हंसगामिनी**। णिनिः। 'ऋन्नेभ्यो ङीप्' (सू. 306) इति ङीप्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2339. खरवन्नदन्तीति **खरनादिनः**। णिनिः। **अशुभशंसिनः** अनिष्टसूचनशीलान्। अत्र तु 'सुप्यजातौ' (सू. 2988) इति ताच्छील्ये णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1328. **द्विरदगामिना**। णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2549. वृषवद्वृषभवन्नदन्ति गर्जन्तीति **वृषनादिनः**। णिनिः।

किरातार्जुनीये—XVI. 55.

ततो धरित्रीधरतुल्यरोधस-
स्तटिल्लतालिङ्गितनीलमूर्तयः।

अधोमुखाकाशसरिन्निपातिनी-
रपः प्रसक्तं मुमुचुः पयोमुचः ॥ 2667 ॥

अधोमुखाकाशसरिन्निपातिनीः । णिनिः । ङीप् ।

किरातार्जुनीये—XVI. 57.

महानले भिन्नसिताभ्रपातिभि-
स्समेत्य सद्यः कथनेन फेनताम् ।
व्रजद्भिरार्द्रेन्धनवत्परिक्षयं
जलैर्वितेने दिवि धूमसन्ततिः ॥ 2668 ॥

भिन्नसिताभ्राणीव पतन्तीति भिन्नसिताभ्रपातिभिः । णिनिः ।

किरातार्जुनीये—XII. 42.

बृहदुद्वहञ्जलदनादि धनुरुपहितैकमार्गणम् ।
मेघनिचय इव संववृते रुचिरः किरातपृतनापतिश्शिवः ॥ 2669 ॥

जलद इव नदतीति जलदनादि । णिनिः ।

२९९० । व्रते । (३. २. ८०)

णिनिः स्यात् । स्थण्डिलशायी । 'यः स्थण्डिले व्रतवशाच्छेते स्थण्डिलशाय्यसौ । स्थाण्डिलश्चाथ' II. vii. 44. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 838. वने वर्तन्ते शास्त्रतो नियमादिति वनवर्तिनः अनेन णिनिः ।

२९९१ । बहुलमाभीक्ष्ण्ये । (३. २. ८१)

पौनःपुन्ये द्योत्ये सुप्युपपदे णिनिः । क्षीरपायिण उशीनराः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 838. मधु पिबन्त्यभीक्ष्णमिति मधुपायिन्यो नित्यभोगिन्यः । आभीक्ष्ण्ये णिनिः ।

किरातार्जुनीये—XII. 34.

द्विषतः परासिसिषुरेष सकलभुवनाभितापिनः ।
क्रान्तकुलिशकरवीर्यबलान्मदुपाश्रनं विहितवान्महत्तपः ॥ 2670 ॥

सकलभुवनान्यभितापयन्त्यभीक्ष्णमिति सकलभुवनाभितापिनः । णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2013. आवर्तिभिरभीक्ष्णं भ्रमद्भिः । णिनिः ।

२९९२ । मनः । (३.२.८२)

सुपि मन्यतेर्णिनिः स्यात् । दर्शनीयमानी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2034. शूरमानिनः । णिनिः ।

२९९३ । आत्ममाने खश्च । (३.२.८३)

स्वकर्मके मनने वर्तमानान्मन्यतेस्सुपि खश् स्यात् । चाण्णिनिः । पण्डितमात्मानं मन्यते पण्डितम्मन्यः । पण्डितमानी । 'खित्यनव्ययस्य' (सू. 2943) इति पूर्वपदस्य ह्रस्वः । कालीमन्या । दिवामन्या । ह्रस्वो न । 'क्यङ्मानिनोश्च' (सू. 837.) इति पुंवद्भावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 839. शूरमात्मानं मन्यत इति शूरमानी । चकारान्मन्यतेर्णिनिः । साधुमात्मानं मन्यत इति साधुंमन्यम् । खश् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 18. शूरमात्मानं मन्यत इति शूरंमन्यः । खश् ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 40.

भेष्यते मुनिभिस्त्वत्तस्त्वमधिष्ठास्यसि द्विषः ।
ज्ञास्येऽहमद्य सङ्ग्रामे समस्तैश्शूरमानिभिः ॥ 2671 ॥

चकारान्मन्यतेर्णिनिः ।

भट्टिकाव्ये—XVI. 41.

ज्ञायिष्यन्ते मया चाद्य वीरम्मन्या द्विषद्गणाः ।
गूहिष्यामि क्षितिं कृत्तैरद्य गात्रैर्वनौकसाम् ॥ 2672 ॥

वीरम्मन्याः । खश् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 790. श्रियमात्मानं मन्यत इति श्रियम्मन्या। श्रीमन्तमात्मानं मन्यत इति श्रीमन्म्मन्यः। उभयत्र खश्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2596. रजनिमात्मानं मन्यत इति रजनिम्मन्यम्। खशि मुमागमः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2597. दोषा रात्रिमात्मानं मन्यत इति दोषामन्यम्। दोषेत्यव्ययम्। तदुपपदान्मन्यतेर्धातोः खश्प्रत्ययः। 'खित्यनव्ययस्य' (सू. 2943.) इत्यव्ययनिषेधान्न दोषाशब्दस्य ह्रस्वमुमागमौ।

भट्टिकाव्ये—XII. 83.

करोति वैरं स्फुटमुच्यमानः
प्रतुष्यति श्रोत्रसुखैरपथ्यैः।
विवेकशून्यः प्रभुरात्ममानी
महाननर्थस्सुहृदां बतायम्॥ 2673॥

आत्ममानी।

२९९५। भूते। (३.२.८४)

अधिकारोऽयम्।

२९९६। करणे यजः। (३.२.८५)

करण उपपदे भूतार्थाद्यजेर्णिनिः स्यात्कर्तरि। सोमेनेष्टवान् सोमयाजी। अग्निष्टोमयाजी।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 840. हविषा इष्टवान् हविर्याजी। भूते णिनिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2511. राज्ञा सूयत इति राजसूयः क्षत्रियाधिकारः क्रतुविशेषः। तेनेष्टवान् राजसूययाजी। भूतार्थे णिनिः।

माघे—XIV. 10.

पूर्वमङ्ग जुहुधि त्वमेव वा
स्नातवत्यवभृथे ततस्त्वयि।

सोमपायिनि भविष्यते मया
वाञ्छितोत्तमवितानयाजिना ॥ 2674 ॥

वाञ्छितोत्तमवितानेन राजसूयाख्येन यजतीति वाञ्छितोत्तमवितानयाजिना ।

२९९७ । कर्मणि हनः । (३.२.८६)

कुत्सितग्रहणं कर्तव्यमित्युक्तम् । कर्मणीत्येतत् 'सहे च' (सू. 3006) इति यावदधिक्रियते । पितृव्यघाती ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 840. ब्रह्म हतवतां ब्रह्मघ्नाम् । भूते क्विप् । अन्यव्यासक्तघाती । अन्येन व्यासक्तं हतवान् अन्यव्यासक्तघाती । भूते णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1870. सीतां हतवन्तं सीताघातिनम् । हन्तेः कुत्सितार्थे भूते णिनिः ।

२९९८ । ब्रह्मभ्रूणवृत्रेषु क्विप् । (३. २. ८७)

एषु कर्मसूपपदेषु हन्तेर्भूते क्विप्स्यात् । ब्रह्महा । भ्रूणहा । वृत्रहा ।
अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 840. ब्रह्माणं हतवतां ब्रह्मघ्नाम् । भूते क्विप् ।

रघुवंशे—III. 62.

तथापि शस्त्रव्यवहारनिष्ठुरे
विपक्षभावे चिरमस्य तस्थुषः ।
तुतोष वीर्यातिशयेन वृत्रहा
पदं हि सर्वत्र गुणैर्निधीयते ॥ 2675 ॥

वृत्रं हतवानिति वृत्रहा । भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2086. वृत्रहा इन्द्रः ।

कुमारसंभवे—VII. 46.

कम्पेन मूर्ध्नश्शतपत्रयोनिं वाचा हरिं वृत्रहणं स्मितेन ।
आलोकमात्रेण सुरानशेषान्सम्भावयामास यथाप्रधानम् ॥ 2676 ॥

वृत्रं हतवन्तं वृत्रहणम् इन्द्रम् । भूते क्विप् ।

रघुवंशे—IX. 23.

प्रियतमाभिरसौ तिसृभिर्बभौ
तिसृभिरेव भुवं सहशक्तिभिः ।
उपगतो विनिनीषुरिव प्रजा
हरिहयोऽरिहयोगविचक्षणः ॥ 2677 ॥

अरीन्घ्नन्तीति अरिहणः रिपुघ्नाः । हन्तेः क्विप् । 'ब्रह्मभ्रूणवृत्रेषु क्विप्' (सू. 2998) इति नियमस्य प्रायिकत्वात्कचिदन्यस्मिन्नप्युपपदे दृश्यते । मधुहा ।

२९९९ । सुकर्मपापमन्त्रपुण्येषु कृञः । (३. २. ८९)

सुकर्मादिषु कृञः क्विप् स्यात् । सुकृत । कर्मकृत् । पापकृत् । मन्त्रकृत् । पुण्यकृत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 841. पुण्यकृतः पुण्यं कृतवतः । पापकृत् पापं कृतवान् । सुकृतां साधुकारिणाम् । सर्वत्र भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2319. शोभनं कृतवान् सुकृत् । पुण्यकृत् । उभयत्र भूते क्विप् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 83.

जटायुः पुण्यकृत्पक्षी दण्डकारण्यसञ्चरः ।
कृत्वा राघवकार्यं यः स्वरारूढोऽग्निसंस्कृतः ॥ 2678 ॥

पुण्यं कृतवान्पुण्यकृत् । भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2166. मन्त्रकृत् मन्त्रद्रष्टा । भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2657. मन्त्रकृतां मन्त्रद्रष्टॄणाम् । भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1505. पुण्यकृतः । भूते क्विप् ।

रघुवंशे—I. 61.

तव मन्त्रकृतो मन्त्रैर्दूरात्प्रशमितारिभिः ।
प्रत्यादिश्यन्त इव मे दृष्टलक्ष्यभिदश्शराः ॥ 2679 ॥

मन्त्रान्कृतवान्मन्त्रकृत् । भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 984. अपुण्यकृतां पुण्यमकृतवताम् । भूते क्विप् ।

३००० । सोमे सुञः । (३. २. ९०)

सोमसुत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 842. सोमं सुतवान् सोमसुत् । सोमयाजीत्यर्थः । क्विप् ।

रघुवंशे—XVIII. 26.

कौसल्य इत्युत्तरकोसलानां
पत्युः पतङ्गान्वयभूषणस्य ।
तस्यौरसस्सोमसुतस्सुतोऽभू-
न्नेत्रोत्सवस्सोम इव द्वितीयः ॥ 2680 ॥

सोमसुतः सोमं सुतवतः ।

३००१ । अग्नौ चेः । (३. २. ९१)

अग्निचित् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 842. अग्निं चितवानग्निचित् । अग्न्यर्थमिष्टकाचयनं कृतवानित्यर्थः । भूते क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1326. अग्निं चितवन्तोऽग्निचितः । क्विप् ।

रघुवंशे—VIII. 25.

श्रुतदेहविसर्जनः पितुश्चिरमश्रूणि विमुच्य राघवः ।
विदधे विधिमस्य नैष्ठिकं यतिभिस्सार्धमनग्निमग्निचित् ॥ 2681 ॥

अग्निं चितवानग्निचित् । क्विप् ।

३००२ । कर्मण्यग्न्याख्यायाम् । (३. २. ९२)

कर्मण्युपपदे कर्मण्येव कारके चिनोतेः क्विप् यात् अग्न्याधारस्थलविशेषस्याख्यायाम् । श्येन इव चितः श्येनचित् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 842. रथचक्रवच्चीयत इति रथचक्रचित् । क्विप् । रथचक्रविधः अग्न्यर्थो हि तदाकारेष्टकाचय इत्युच्यते । तद्द्वारेणाग्निरपि ।

३००३ । कर्मणीनि विक्रियः । (३. २. ९३)

कर्मण्युपपदे विपूर्वात्क्रीणातेरिनिः स्यात् ।

वा० । कुत्सितग्रहणं कर्तव्यम् । (2047.)

सोमविक्रयी । घृतविक्रयी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 843. मांसं विक्रीतवान्मांसविक्रयी । निकृष्टकर्मकारीत्यर्थः । क्रीणातेः कुत्सायामिनिः ।

३००४ । दृशेः क्वनिप् । (३. २. ९४)

कर्मणि भूत इत्येव । पारं दृष्टवान्पारदृश्वा । 'वनो र च' (सू. 456) इति स्त्रियां ङीप् । रेफश्चान्तादेशः । पारदृश्वरी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 843. पापं दृष्टवान् तेन पापदृश्वना निरन्तरपापचिन्तकेन । दृशेः क्वनिप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 271. विवेकदृश्वा विवेकदर्शी । क्वनिप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 18. यमास्यं दृष्टवती यमास्यदृश्वरी । भूतार्थे कर्मोपपदाद्दृशेः क्वनिप् । 'वनो र च' (सू. 456) इति ङीप् ।

चम्पूभारते—I. 26.

ग—एवमश्रान्तमृगयापरिश्रान्तमपरिमितस्वेदशीकरनिकरकोरकितफालमूलमातेनिरे तमाश्यानं तुहिनगिरिदेश्याः नन्दनीयमन्दिमानः मानससरोऽरविन्दमकरन्दसौरभपारदृश्वानो मातारिश्वानः ॥ 2682 ॥

पारं दृष्टवन्तः पारदृश्वानः । क्वनिप् ।

३००५ । राजनि युधिकृञः (३. २. ९५)

क्वनिप्स्यात् । युधिरन्तर्भावितण्यर्थः । राजानं योधितवान्राजयुध्वा । राजकृत्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 844. राजानं कृतवान् राजकृत्वा । कृञः क्वनिप् ।

३००६ । सहे च । (३. २. ९६)

कर्मणीति निवृत्तम् । सहयुध्वा । सहकृत्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 844. सह युद्धवन्तं सहयुध्वानम् । युधेः क्वनिप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2340. सहयुध्वानौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 19. सहकृत्वरी सहकारिणी । क्वनिप् । 'वनो र च' (सू. 456.) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1729. सहकृत्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1564. सहयुध्वा ।

३००७ । सप्तम्यां जनेर्डः (३. २. ९७)

सरसिजम् । मन्दुरायां जातो मन्दुरजः । 'ङ्यापोः' (सू. 1001) इति ह्रस्वः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 845. कृते कृतयुगे जातैः कृतजैः । अनेन जनेर्डः । द्विजैः द्विजातैः । 'अन्येष्वपि दृश्यते' (सू. 3011) इति डः । सप्तम्यामित्युपलक्षणम् । असप्तम्यामपि दृश्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1123. जले जातानि जलेजानि । अनेन डः । 'तत्पुरुषे कृति बहुलम्' (सू. 972) इत्यलुक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1120. शिरसि जाताश्शिरसिजाः । सप्तम्यां जनेर्डः । 'अमूर्धमस्तकात्स्वाङ्गात्' (सू. 970) इत्यलुक् । 'उपपदमतिङ्' (सू. 782) इति समासः । एतेन मनसिजो व्याख्यातः ।

३००८ । पञ्चम्यामजातौ । (३. २. ९८)

जातिशब्दवर्जिते पञ्चम्यन्त उपपदे जनेर्डः स्यात् । संस्कारजः । अदृष्टजः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 845. कौसल्याया जातः कौसल्याजः । अनेन डः । कौसल्याशब्दस्यासंज्ञात्वात् 'ङ्याप्योः' (सू. 1001) इति ह्रस्वो न ।

३००९ । उपसर्गे च संज्ञायाम् । (३. २. ९९)

'प्रजा स्यात्सन्ततौ जने' III. iii. 32 इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 846. प्रजाताः प्रजाः । अनेन डः ।

३०१० । अनौ कर्मणि । (३. २. १००)

अनुपूर्वाज्जनेः कर्मण्युपपदे डः स्यात् । पुमांसमनुरुध्य जाता पुमनुजा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 846. आत्मानमनु जात आत्मानुजः । अनेन डः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2426. राममनु जातवान्रामानुजः । अनेन डः ।

३०११ । अन्येष्वपि दृश्यते । (३. २. १०१)

अन्येष्वप्युपपदेषु जनेर्डः स्यात् । अजः । द्विजः । ब्राह्मणजः । धात्वन्तरादपि कारकान्तरेष्वपि क्वचित् । परितः खाता परिखा ।

भट्टिकाव्ये—VI. 136.

मन्ये किंजमहं भ्रन्तं त्वामक्षत्रियजे रणे ।
लक्ष्मणाधिज दुर्वृत्तं प्रयुक्तमनुजेन नः ॥ 2683 ॥

अधिजातोऽधिजो । भज इत्यर्थः 'उपसर्गे च संज्ञायाम्' (सू. 3009) इत्युक्तम् । असंज्ञायामपि दृश्यते । अनुजातेनानुजेन । 'अनौ कर्मणि' (सू. 3010) इत्युक्तम् । अकर्मण्यपि दृश्यते । क्षत्रियाज्जातं क्षत्रियजम् । 'पञ्चम्यामजातौ' (सू. 3008) इत्युक्तम् । जातावपि दृश्यते । किंजं कुतोऽपि जातम् । 'सप्तम्यां जनेर्डः' (सू. 3007) इत्युक्तम् । असप्तम्यामपि दृश्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1150. पादाभ्यां गच्छन्तीति पद्गाः पादचारिणः । 'अन्यत्रापि दृश्यते' (वा. 2018. सू. 2965) इत्यभूते गमेर्डः । 'हिमकाषिहतिषु

च' (सू. 992) इति चकारात् 'पद्यति' (सू. 991) इत्यत्र पदिति योगविभागाद्वा पादशब्दस्य पत् इत्यादेशः । 'कर्मण्यण्' (सू. 2913) इत्यत आरभ्य 'अन्येष्वपि दृश्यते' (सू. 3011) इत्येतत्पर्यन्तं 'उपपदमतिङ्' (सू. 782) इति उपपद-समासः ।

३०१२ । क्तक्तवतू निष्ठा । (१. १. २६)

एतौ निष्ठासंज्ञौ स्तः ।

३०१३ । निष्ठा । (३. २. १०२)

भूतार्थवृत्तेर्धातोर्निष्ठा स्यात् । तत्र 'तयोरेव' (सू. 2833) इति भावकर्मणोः क्तः । 'कर्तरि कृत्' (सू. 2832) इति कर्तरि क्तवतुः । स्नातं मया । स्तुतस्त्वया विष्णुः । विष्णुर्विश्वं कृतवान् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 137.

प्रत्यूचे वालिनं रामो नाकृतं कृतवानहम् ।
यज्वभिस्सुत्वभिः पूर्वैर्जरद्भिश्च कपीश्वर ॥ 2684 ॥

नाकृतं कृतवानहम् । अपि तु कृतमेव कृतवानहम् । अनेन भूते क्तक्तवतू ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 9. व्याप्तवत्या । विपूर्वादाप्लृ व्याप्ताविति धातोः भूते क्तवतुप्रत्ययः । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 622. आरूढवता । अनेन रुहेः क्तवतुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2114. अवतीर्णवान् रथादवरूढः । अनेन तरतेः क्तवतुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 586. त्वया कर्त्रा प्रहृतं तु प्रहारस्तु । भावे क्तः । 'नपुंसके भावे क्तः' (सू. 3090) इति नपुंसकत्वविशिष्टे भावे कालसामान्ये क्तः ।

३०१६ । रदाभ्यां निष्ठातो नः पूर्वस्य च दः । (८. २. ४२)

रेफदकाराभ्यां परस्य निष्ठातस्य नः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1023. अभ्यर्णं विदूरमासन्नमित्यर्थः। अभिपूर्वा-र्दर्देः कर्तरि क्तः। 'अर्मेश्चाविदूर्ये' (सू. 3065) इतीट्प्रतिषेधाद् अनेन नत्वम्।

३०१७। संयोगादेरातो धातोर्यण्वतः। (८. २. ४३)

निष्ठातस्य नः स्यात्। द्राणः। स्त्यानः। ग्लानः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1270. आप्यानं स्थूलम्। 'प्यैङ् वृद्धौ' इति धातोरात्वे अनेन निष्ठातो नः। ओ प्यायी वृद्धावित्यस्य तु 'ओदितश्च' (सू. 3019) इति निष्ठानत्वम्। यलोपः। 'आङ्पूर्वस्यान्धू' (वा. 3461. सू. 3072) इति नियमात् 'प्यायः पी' (सू. 3072) इति पीभावो न।

रघुवंशे—IV. 24.

सरितः कुर्वती गाधाः पथश्चाश्यानकर्दमान्।
यात्रायै चोदयामास तं शक्तेः प्रथमं शरत्॥ 2685॥

आश्यानकर्दमान् शुष्कपङ्कान्। श्यैङ् गतावित्यस्मान्निष्ठानत्वम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2682. आश्यानम्। पूर्ववत्।

३०१८। ल्वादिभ्यः। (८. २. ४४)

एकविंशतेर्लूञादिभ्यः प्राग्वत्। लूनः। ज्या, 'ग्रहिज्या' (सू. 2412) इति संप्रसारणे जीनः।

वा०। दुग्वोर्दीर्घश्च। (4832.)

दु गतौ, दूनः। 'टु दु उपतापे' इत्ययं तु न गृह्यते सानुबन्धकत्वात्। 'मृदुतया दुतया' इति माघः। गूनः।

वा०। पूञो विनाशे। (4833.)

पूना यवाः। विनष्टा इत्यर्थः। पूतमन्यत्।

वा०। सिनोतेर्ग्रासकर्मकर्तृकस्य। (4834.)

सिनो ग्रासः । ग्रास इति किम् । सिता पाशेन सूकरी । कर्मकर्तृक इति किम् । सितो ग्रासो देवदत्तेन ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 691. नखैर्लूनं क्षतम् । निष्ठानत्वम् ।

माघे—IV. 30.

धूमाकारं दधति पुनस्सौवर्णे
वर्णेनाग्नेस्सदृशि तटे पश्यामी ।
श्यामीभूताः कुसुमसमूहेऽलीनां
लीनामालीमिह तरवो बिभ्राणाः ॥ 2686 ॥

लीनां स्थिताम् । निष्ठानत्वम् ।

माघे—VI. 59.

व्रणभृता सुतनोः कलसीत्कृत-
स्फुरितदन्तमरीचिमयं दधे ।
स्फुटमिवावरणं हिममारुतै-
र्मृदुतया द्रुतया सरलेखया ॥ 2687 ॥

टु दु उपतापे इति धातोर्स्वादिकात्कर्मणि क्तः ।

३०१९ । ओदितश्च । (८. २. ४५)

भुजो, भुग्नः । टु ओ श्वि, उच्छूनः । ओ हाक्, प्रहीणः ।

किरातार्जुनीये—XVI. 36.

महास्त्रदुर्गे शिथिलप्रयत्नं
दिग्वारणेनेव परेण रुग्णे ।
भुजङ्गपाशान्भुजवीर्यशाली
प्रबन्धनाय प्रजिघाय जिष्णुः ॥ 2688 ॥

रुग्णे भग्ने । रुजो भङ्गे । कर्मणि क्तः । निष्ठातकारस्य नत्वम् ।

भट्टिकाव्ये —IX. 1.

द्रुभङ्गध्वनिसंविग्ना रुदत्पक्षिकुलाकुलाः ।
अकार्षुः क्षणदाचर्यो रावणस्य निवेदनम् ॥ 2689 ॥

संविग्नाः सन्त्रस्ताः । ओ विजि भये । कर्तरि क्तः । नत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 2.

यदताप्सीच्छनैर्भानुर्यत्रावासीन्मितं मरुत् ।
तदाप्यानं हिमोऽस्रेण भनक्त्युपवनं कपिः ॥ 2690 ॥

आप्यानं वर्धितम् । ओ प्यायी वृद्धौ । कर्मणि क्तः । निष्ठानत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 16.

मांसोपभोगसंशूनानुद्विग्नांस्तानवेत्य सः ।
उद्वृत्तनयनो मित्रान्मन्त्रिणः स्वान्व्यसर्जयत् ॥ 2691 ॥

उद्विग्नान्भीतान् । ओ विजि भये । कर्तरि क्तः । शूनान् स्थूलान् । टु ओ श्वि गतिवृद्ध्योः । कर्तरि क्तः । निष्ठानत्वम् ।

३०२६ । परिस्कन्दः प्राच्यभरतेषु । (८. ३. ७५)

मूर्धन्याभावो निपात्यते । परिस्कन्दः । प्राच्य इति किम् । परिष्कन्दः परिस्कन्दः । 'परेश्च' (सू. 2399) इति षत्वविकल्पः । 'परेश्च' (सू. 2399) इत्यत्र अनिष्ठायामिति न सम्बध्यते । परिस्कन्नः परिष्कण्णः । षत्वपक्षे णत्वम् । 'वेः स्कन्देरनिष्ठायाम्' (सू. 2398) षत्वं वा स्यात् । विष्कन्ता विस्कन्ता । निष्ठायां तु विस्कन्नः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2121. मेघनादः परिस्कन्दन् परिष्कन्दन्तं अरिम् । 'परेश्च' (सू. 2399) इति वा षत्वम् । अपरिस्कन्दम् । अनेन षत्वाभावनिपातः । अवध्नात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2073. विष्कन्तॄन् विविधं स्कन्तुं शीलमेषामिति तान् । अविस्कन्ता कपिः । विभाषा षत्वम् ।

३०२७ । प्रतिस्तब्धनिस्तब्धौ च । (८. ३. ११४)

अत्र षत्वं न स्यात् । 'स्तम्भेः' (सू. 2272) इति षत्वस्यायं प्रतिषेधनिपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2087. अनिस्तब्धोऽनभिभूतः । अप्रतिस्तब्धः अनभिभूतः । उभयत्र षत्वप्रतिषेधनिपातनम् ।

३०२८ । द्विवोऽविजिगीषायाम् । (८. ३. ४९)

इति निष्ठानत्वम् । द्यूनः । विजिगीषायां तु द्यूतम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1235. आद्यूनः औदरिकः । 'आद्यूनस्स्यादौदरिको विजिगीषाविवर्जिते' III. i. 21. इत्यमरः । आङ्पूर्वाद्दीव्यतेः क्तः । निष्ठानत्वम् ।

३०२९ । निर्वाणोऽवाते । (८. २. ५०)

निःपूर्वाद्वातेर्निष्ठातस्य नत्वं स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1241. उद्यानं निर्वाणं वृक्षरहितम् । अवाते किम् । निर्वातः प्रदेशः ।

३०३० । शुषः कः । (८. २. ५१)

निष्ठात इत्येव । शुष्कः ।

भट्टिकाव्ये—III. 14.

विद्युत्प्रणाशं स वरं प्रनष्टो
यद्वोर्ध्वशोषं तृणवद्विशुष्कः ।
अर्थे दुरापे किमुत प्रवासे
न शासनेऽवास्थित यो गुरूणाम् ॥ 2692 ॥

विशुष्कः । निष्ठातकारस्य कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1819. शुष्कं नीरसम् । निष्ठातकारस्य ककारः ।

३०३१ । पचो वः (८. २. ५२)

पक्वः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 190. पक्कम् ।

३०३२ । क्षायो मः । (८. २. ५३)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 190. मध्ये क्षामा कृशा ।

किरातार्जुनीये—XIV. 35.

ततस्सदर्पं प्रतनुं तपस्यया
मदस्रुतिक्षाममिवैकवारणम् ।
परिज्वलन्तं निधनाय भूभृतां
दहन्तमाशा इव जातवेदसम् ॥ 2693 ॥

क्षामं कृशम् । निष्ठातकारस्य मकारः ।

३०३५ । अनुपसर्गात्फुल्लक्षीबकृशोल्लाघाः । (८. २. ५५)

ञि फला । फुल्लः । निष्ठातस्य लत्वं निपात्यते । फुल्लवान्, क्तवतुः । क्षीबादिषु तु क्तप्रत्ययस्यैव तलोपः । क्षीबो मत्तः । कृशस्तनुः । उल्लाघो नीरोगः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2533. प्रफुल्लो विकसितः । 'फुल्ल विकसने, इति धातोः पचाद्यच् सोपसर्गत्वात् । प्रफुल्तमिति तकारपाठे 'ञि फला विशरणे' इति धातोः कर्तरि क्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2383. क्षीबा मत्ता । 'मत्ते शौण्डोत्कटक्षीबा' III. i. 33. इत्यमरः । 'क्षीबृ मदे' इति धातोः कर्तरि क्तः । निपातनात्तलोपः ।

किरातार्जुनीये—IX. 3.

अंशुपाणिभिरतीव पिपासुः
पद्मजं मधु भृशं रसयित्वा ।
क्षीबतामिव गतः क्षितिमेष्य-
ल्लोहितं वपुरुवाह पतङ्गः ॥ 2694 ॥

क्षीबः ।

किरातार्जुनीये—IX. 67.

रुन्धती नयनवाक्यविकासं
सादितोभयकरा परिरम्भे ।
व्रीडितस्य ललितं युवतीनां
क्षीबता बहुगुणैरनुजह्रे ॥ 2695 ॥

क्षीबः ।

३०३६ । आदितश्च । (७. २. १६)

आकारेतो निष्ठाया इण् न स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1259. **विश्वस्तः** विस्रब्धः । 'समौ विस्रम्भविश्वासौ' II. viii. 24. इत्यमरः । विश्वस्ता विधवा । 'विश्वस्ताविधवे समे, II. vi ii. इत्यमरः । अत्र चकारादनुक्तसमुच्चयार्थाच्छ्वसेर्निष्ठायामिट्प्रतिषेधः ।

३०३८ । नुदविदोन्दत्राघ्राह्रीभ्योऽन्यतरस्याम् । (८. २. ५६)

एभ्यो निष्ठातस्य नो वा । नुन्नः नुत्तः । विद विचारणे रौधादिक एव गृह्यते उन्दिना परेण साहचर्यात् । विन्नः वित्तः । वेत्तेस्तु विदितः । विद्यतेर्विन्नः ।

३०३९ । श्वीदितो निष्ठायाम् । (७. २. १४)

श्वयतेरीदितश्च निष्ठायामिण् न । उन्दी, उन्नः उत्तः । त्राणः त्रातः । घ्राणः घ्रातः । ह्रीणः ह्रीतः ।

चम्पूरामायणे—IV. 11.

तत्र वालिकरनुन्ननिष्पत-
द्दुन्दुभिप्रभवरक्तबिन्दुभिः ।
पाटलं तदभवन्मुनेर्वनं
तस्य वक्त्रमपि रोषरूषितम् ॥ 2696 ॥

नुन्नः प्रेरितः । 'नुद प्रेरणे' इति धातोः कर्मणि क्तः । निष्ठातस्य नः ।

माघे—I. 27.

जगत्यपर्याप्तसहस्रभानुना
　　न यन्नियन्तुं समभावि भानुना ।
प्रसह्य तेजोभिरसङ्ख्यतां गतै-
　　रतस्त्वया नुत्तमनुत्तमं तपः ॥ 2697 ॥

नुत्तं नुन्नम् । विकल्पान्निष्ठानत्वाभावः ।

नैषधे—III. 67.

इतीरिता पत्ररथेन तेन ह्रीणा च हृष्टा च बभाण भैमी ।
चेतो नलं कामयते मदीयं नान्यत्र कुत्रापि च साभिलाषम् ॥2698॥

ह्रीणा लज्जिता । विकल्पान्निष्ठानत्वम् ।

चम्पूरामायणे—IV. 10.

ग.—अथ विदितवृत्तान्तैरमात्यैरभिषेचिते मयि वाली मायाविनं निहत्य खरतरभुजपरिघविघट्टितबिलवदनपिधानस्तरसा रसातलात्पुरं प्रविष्टोऽतीव रुष्टः प्रभ्रष्टाशयं बहुशः प्रणिपतन्तं प्रतिपादितयाथातथ्यममुं जनं निरागसमपि नगरान्निरकासयत् ॥ 2699 ॥

विदितः ज्ञातः । 'विद ज्ञाने' इति वेत्तेः कर्मणि क्तः ।

३०४६ । वसतिक्षुधोरिट् । (७. २. ५२)

आभ्यां क्त्वानिष्ठयोर्नित्यमिट् स्यात् । उषितः । क्षुधितः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 39.

पवितो नु गुणैर्वातैश्शीतैः पूत्वा पयोनिधौ ।
बभञ्जाध्युषितं भूयः क्षुधित्वा पत्रिभिर्वनम् ॥ 2700 ॥

पत्रिभिरध्युषितं क्षुधित्वा बुभुक्षित्वा । नित्यमिट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1432.उषितेन । कर्तरि क्तः । इट् ।

रघुवंशे—IV. 46.

बलैरध्युषितास्तस्य विजिगीषोर्गताध्वनः ।
मारीचोद्भ्रान्तहारीता मलयाद्रेरुपत्यकाः ॥ 2701 ॥

अध्युषिताः । 'उपान्वध्याङ्वसः' (सू. 544) इति कर्मत्वम् । अतः कर्मणि क्तः ।

रघुवंशे—II. 19.

वसिष्ठधेनोरनुयायिनं त-
मावर्तमानं वनिता वनान्तात् ।
पपौ निमेषालसपक्ष्मपङ्क्ति-
रुपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम् ॥ 2702 ॥

उपपूर्वो वसधातुर्भोजननिवृत्तावकर्मकः । अतः कर्तरि क्तः ।

रघुवंशे—II. 39.

तस्यालमेषा क्षुधितस्य तृप्त्यै
प्रदिष्टकाला परमेश्वरेण ।
उपस्थिता शोणितपारणा मे
सुरद्विषश्चान्द्रमसी सुधेव ॥ 2703 ॥

क्षुधितस्य बुभुक्षितस्य ।

३०४७ । अञ्चेः पूजायाम् । (७. २. ५३)

पूजार्थादञ्चेः क्त्वानिष्ठयोरिट् स्यात् । अञ्चितः । गतौ तु अक्तः ।

भट्टिकाव्ये—XII. 21.

अथाञ्चितोरस्कमुदीर्णदृष्टिः
कृत्वा विवक्षाप्रवणं शरीरम् ।
निवृत्तपाणिर्विवृतोत्तरार्धं
विभीषणोऽभाषत यातुधानान् ॥ 2704 ॥

अञ्चितं पूजितम् । इट् । 'नाञ्चेः पूजायाम्' (सू. 424) इत्यनुनासिकलोपप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 891. उदञ्चिते उत्क्षिप्ते अक्षिणी येन स उदञ्चिताक्षः आकाशस्थापितदृष्टिः । अञ्चितः सङ्कोचितः दक्षिणोरुर्येन सोऽञ्चितदक्षिणोरुः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 40.

उच्चैरञ्चितलाङ्गूलः शिरोऽञ्चित्वैव संवहन् ।
दधद्विलुभितं वातैः केसरं वह्निपिङ्गलम् ॥ 2705 ॥

अञ्चितलाङ्गूलः उदञ्चितवालधिः । शिरोऽञ्चित्वैव उदञ्चयैव । पूजार्थे इट् । इयमेवानयोः पूजा यदुन्नमनम् ।

३०४८ । लुभो विमोहने । (७. २. ५४)

लुभः क्त्वानिष्ठयोर्नित्यमिट् स्यान्न तु गार्ध्ये । लुभितः । गार्ध्ये, लुब्धः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1214. विलुभितप्लवं व्याकुलितगमनम् । इट् । विमोहनं व्याकुलीकरणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2705. वातैर्विलुभितम् । अनेन विमोहने क्त्वानिष्ठयोर्नित्यमिट् । विमोहनं व्याकुलीकरणमिति काशिका ।

३०४९ । क्लिशः क्त्वानिष्ठयोः । (७. २. ५०)

इड्वा स्यात् । क्लिशितः क्लिष्टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1214. क्लिशित्वा क्लिष्ट्वा । क्लिश्यतेर्विकल्पादिडागमः ।

भट्टिकाव्ये—XXII. 7.

त्वया सन्दर्शितारौ ते माल्यवद्दण्डकावने ।
उपद्रुतश्चिरं द्वन्द्वैर्ययोः क्लिशितवानहम् ॥ 2706 ॥

अहं क्लिशितवान्पीडामनुभूतवान् । निष्ठायामिट् ।

भट्टिकाव्ये—IX, 38.

मायाभिस्सुचिरं क्लिष्ट्वा राक्षसोऽक्लिशितक्रियम् ।
संप्राप्य वानरं भूमौ पपात परिघाहतः ॥ 2707 ॥

क्लिष्ट्वा क्लिशित्वा । अक्लिशितक्रियम् । इड्विकल्पः ।

अनर्घराघवे—II. 57.

अलं क्लिशित्वा गुरुमल्पकोऽयं
विधिस्त्वदाज्ञैव गरीयसी नः ।
न कौशिकस्य त्वयि धर्मपुत्रे
पुत्रे मधुच्छन्दसि वा विशेषः ॥ 2708 ॥

क्लिशित्वा । इट् ।

३०५० । पूङश्च । (७. २. ५१)

पूङः क्त्वानिष्ठयोरिड्वा स्यात् ।

३०५१ । पूङः क्त्वा च । (१. २. २२)

पूङः क्त्वा निष्ठा च सेट् कित्र स्यात् । पवितः पूतः । क्त्वाग्रहणमुत्तरार्थम् । 'नोपधात्' (सू. 3324) इत्यत्र हि क्त्वैव सम्बध्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2700. पयोनिधौ **पूत्वा** स्नानेन पवित्वा । **अतः पवितः** पूतस्सन् । क्त्वानिष्ठयोरिड्विकल्पः ।

माघे—XIV. 26.

तत्र मन्त्रपवितं हविः क्रतावश्नतो न वपुरेव केवलम् ।
वर्णसम्पदमतिस्फुटां दधन्नाम चोज्ज्वलमभूद्धविर्भुजः ॥ 2709 ॥

पवितं पूतम् । विकल्पादिडागमः ।

३०५२ । आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च । (३. ४. ७१)

आदिकर्मणि यः क्तस्स कर्तरि स्यात् । चाद्भावकर्मणोः ।

३०५४ । विभाषा भावादिकर्मणोः । (७. २. १७)

भावे आदिकर्मणि च आदितो निष्ठाया इड्वा स्यात् । प्रस्वेदितश्चैत्रः । प्रस्वेदितं तेन ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2104. प्ररुदितः क्रन्दितुमारब्धः । आदिकर्मणि क्तः ।

३०५५ । मृषस्तितिक्षायाम् । (१. २. २०)

सेट् निष्ठा किन्न स्यात् । मर्षितः मर्षितवान् । क्षमायां किम् । अपमृषितं वाक्यम् । अविस्पष्टमित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 526. अपमृषितमतितिक्षितम् । तितिक्षायामेव कित्त्वप्रतिषेधः । अतितिक्षायां कित्त्वान्न गुणः ।

३०५६ । उदुपधाद्भावादिकर्मणोरन्यतरस्याम् । (१. २. २१)

उदुपधात्परा भावादिकर्मणोस्सेट् निष्ठा वा किन्न स्यात् । द्युतितम् द्योतितम् । मुदितं मोदितम् ।

३०५८ । क्षुब्धस्वान्तध्वान्तलग्नम्लिष्टविरिब्धफाण्टबाढानि मन्थमनस्तमःसक्ताविस्पष्टस्वरानायासभृशेषु । (७. २. १८)

क्षुब्धादीन्यष्टावनिट्कानि निपात्यन्ते समुदायेन मन्थादिषु वाच्येषु । द्रवद्रव्यसंपृक्तास्सक्तवो मन्थः, मन्थनदण्डश्च । क्षुब्धो मन्थश्चेत् । स्वान्तं मनः । ध्वान्तं तमः । लग्नं सक्तम् । निष्ठानत्वमपि निपात्यते । म्लिष्टमविस्पष्टम् । विरिब्धः स्वरः । 'म्लेच्छ रेभृ, इत्यनयोरुपधाया इत्वमपि निपात्यते । फाण्टमनायाससाध्यः कषायविशेषः । माधवस्तु नवनीतभावात्प्रागवस्थापन्नं द्रव्यं फाण्टमिति वेदभाष्ये आह । बाढं भृशम् । अन्यत्र तु क्षुभितम् । क्षुब्धो राजा इति त्वागमशास्त्रस्यानित्यत्वात् । स्वनितं ध्वनितं लगितं म्लेच्छितं विरेभितं फणितं बाहितम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2256. क्षुब्धो मन्थे निपातितः ।

अनर्घराघवे—I. 35.

निर्मुक्तशेषधवलैरचलेन्द्रमन्थ-
संक्षुब्धदुग्धमयसागरगर्भगौरैः ।

राजन्निदं बहुलपक्षदलन्मृगाङ्क-
च्छेदोज्ज्वलैस्तव यशोभिरशोभि विश्वम् ॥ 2710 ॥

संक्षुब्धो मथितः । पूर्ववत् । ततस्समस्समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1082. आस्वान्ताः आस्वनिताः । 'रुष्यम' (सू. 3069) इतीट्प्रतिषेधविकल्पादुभयरूपता । अनेन निपातनात् मनसि नित्यमनिट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1004. विरिब्धाः स्वराः । अनेन 'रेभृ शब्दे' इति धातोः स्वरे विरिब्धशब्दो निष्ठान्तोऽनिट्त्वेन निपातितः ।

३०५९ । धृषिशसी वैयात्ये । (७. २. १९)

धृष्टः विशस्तः । अन्यत्र धर्षितः विशसितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 447. [1]धृष्टम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 18.

तान्दृष्ट्वातिदृढान् धृष्टान्प्राप्तान्परिवृढाज्ञया ।
कष्टं विनर्दतः क्रूरान् शस्त्रघुष्टकरान्कपिः ॥ 2711 ॥

धृष्टो वियातः । धृषेर्निष्ठायामिट्प्रतिषेधः ।

३०६० । दृढः स्थूलबलयोः । (७. २. २०)

स्थूले बलवति च निपात्यते । दृह दृहि वृद्धौ । क्तस्येडभावः । तस्य ढत्वम् । हस्य लोपः । इदितो नलोपश्च । दृहितः । दृंहितोऽन्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2711. अतिदृढान्बलवतः ।

३०६१ । प्रभौ परिवृढः । (७. २ २१)

वृह वृहि वृद्धौ । निपातनं प्राग्वत् । परिवृहितः । परिवृंहितोऽन्यः ।

---

1. धृष्णमिति पाठे नैतदुदाहरणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2711. परिवृढस्य प्रभोः । निपातनादनिट् । क्त्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 395. भुवः परिवृढाः प्रभवो भूपतयः ।

३०६२ । कृच्छ्रगहनयोः कषः । (७. २. २२)

कषो निष्ठाया इट् न स्यात् एतयोरर्थयोः । कष्टं दुःखं तत्कारणञ्च । 'स्यात्कष्टं कृच्छ्रमाभीलम्' I. ix. 3. इत्यमरः । कष्टो मोहः । कष्टं शास्त्रम् । दुरवगाहमित्यर्थः । कषितमन्यत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2711. कष्टं कृच्छ्रम् । कषेर्निष्ठायामिडभावः ।

३०६३ । घुषिरविशब्दने । (७. २. २३)

घुषिर्निष्ठायामनिट् स्यात् । घुष्टा रज्जुः । अविशब्दने किम् । घुषितं वाक्यम् । शब्देन प्रकटीकृताभिप्रायमित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2711. शस्त्रैः शस्त्रघर्षणैः घुष्टकरान् शब्दायमानपाणीन् । घुषेऽर्विशब्दनात् स्वाभिप्रायाविष्करणात् अन्यत्र शब्दनमात्रेऽनेन निष्ठायामिट्प्रतिषेधः ।

३०६४ । अर्देस्संनिविभ्यः । (७. २. २४)

एतत्पूर्वादर्देर्निष्ठाया इट् न स्यात् । समर्णः न्यर्णः व्यर्णः । अर्दितोऽन्यः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 19.

अन्यर्णोगिरिकूटाभानभ्यर्णानार्दिदद् द्रुतम् ।
वृत्तशास्त्रान्महारम्भानदान्तांस्त्रिदशैरपि ॥ 2712 ॥

नितरामर्दितो न्यर्णः । स न भवतीत्यन्यर्णः । स्वयं परैरहिंसितः । अर्द हिंसायामिति धातोर्निष्ठा । अनेनेट्प्रतिषेधः ।

३०६५ । अभेश्चाविदूर्ये । (७. २. २५)

अभ्यर्णम् । नातिदूरमासन्नं वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2712. अभ्यर्णानविदूरान् । निष्ठायामाविदूर्यार्थे इट्प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1024. अभ्यर्णमविदूरम् आसन्नमित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1990. अभ्यर्णम् ।

३०६६ । णेरध्ययने वृत्तम् । (७. २. २६)

ण्यन्ताद्वृतेः क्तस्येडभावो णिलुक् चाधीयमानेऽर्थे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2712. वृत्तशास्त्रोऽधीताम्नवेदः । अनेन निपातः ।

३०६७ । शृतं पाके । (६. १. २७)

श्रातिश्रपयत्योः क्ते शृभावो निपात्यते क्षीरहविषोः पाके । शृतं क्षीरम् । स्वयमेव विक्लिन्नं पक्वं वेत्यर्थः । क्षीरहविर्भ्यामन्यत्तु श्राणं श्रपितं वा ।

३०६८ । वा दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टच्छन्नज्ञप्ताः । (७. २. २७)

एते णिचि निष्ठान्ता वा निपात्यन्ते । पक्षे, दमितः शमितः पूरितः दासितः स्पाशितः छादितः ज्ञापितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2712. त्रिदशैरप्यदान्तान् अदमितान् । दमेर्ण्यन्तात् निष्ठायामिडभावणिलोपनिपातः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 20.

दमितारिः प्रशान्तौजा नादापूरितदिङ्मुखः ।
जघान रुषितो रुष्टांस्त्वरितस्तूर्णमागतान् ॥ 2713 ॥

दमिता अरयो येन स दमितारिः । प्रशान्तं शत्रूणामोजो येन स प्रशान्तौजाः । नादापूरितानि दिङ्मुखानि येन सः नादापूरितदिङ्मुखः । दमिशमिपुरीणां ण्यन्तानां निष्ठायां विकल्पेनेट्प्रतिषेधनिपातनादुभयरूपता ।

किरातार्जुनीये—XII. 54.

कच्छान्ते सुरसरितो निधाय सेना-
मन्वीतः स कतिपयैः किरातवर्यैः ।
प्रच्छन्नस्तरुगहनैस्स गुल्मजालै-
र्लक्ष्मीवाननुपदमस्य सम्प्रतस्थे ॥ 2714 ॥

तरुगहनैः प्रच्छन्नः छादितः ।

माघे—IV. 19.

आच्छादितायतदिगम्बरमुच्चकैर्गा-
माक्रम्य संस्थितमुदग्रविशालश्रृङ्गम् ।
मूर्ध्नि स्फुरत्तुहिनदीधितिकोटिमेन-
मुद्वीक्ष्य को भुवि न विस्मयते नगेशम् ॥ 2715 ॥

आच्छादितानि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2633. शमिततापं शान्ततापम् । उभयरूपता ।

३०६९ । रुष्यमत्वरसंघुषास्वनाम् । (७. २. २८)

एभ्यो निष्ठाया इड्वा । रुषितः रुष्टः । आन्तः अमितः । तूर्णः त्वरितः । संङ्घुष्टः संघुषितः । आस्वान्तः आस्वनितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2713. रुषितः क्रुद्धः । रुष्टान् क्रुद्धान् । तूर्णमागतान् । त्वरितः त्वरावान् । विकल्पादुभयरूपता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1082. सङ्घुष्टैः सङ्घुषितैः । आक्रन्दनैरित्यर्थः । अभ्यमितत्रासं प्राप्तभयम् । अम गत्यादिषु । आस्वान्ता आस्वनिताः । सङ्घुष्टाभ्यमितास्वान्ताः विकल्पितेटः । 'क्षुब्धस्वान्त' (सू. 3058) इति निपातनान्मनसि नित्यमनिट् । मा माने, माङ् माने च । निष्ठा । मितमल्पम् । अमितमनल्पम् । 'द्यति' (सू. 3074) इति इकारोऽन्तादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 659. निमितानि निक्षिप्तानि । 'डुमिञ् प्रक्षेपणे' इति धातोः कर्मणि क्तः ।

३०७० । हृषेर्लोमसु । (७. २. २९)

हृषेर्निष्ठायां इड्वा स्यात् लोमसु विषये । हृष्टं हृषितं लोम ।

वा० । विस्मितप्रतिघातयोश्च । (4417.)

हृष्टो हृषितो मैत्रः । विस्मितः प्रतिहतो वेत्यर्थः । अन्यत्र तु, हृषु अलीके । उदित्वान्निष्ठायां नेट् । हृष तुष्टौ । इट् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 22.

भयसंहृष्टरोमाणस्ततस्तेऽपचितत्विषः ।
क्षणेन क्षीणविक्रान्ताः कपिनानेषत क्षयम् ॥ 2716 ॥

संहृष्टरोमाणः भयोद्गतरोमाञ्चाः । विकल्पादनिट्त्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1986. हृषिततनुरुहा । इडागमः ।

३०७१ । अपचितश्च । (७. २. ३०)

चायेर्निपातोऽयं वा । अपचितः अपचायितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2716. अपचितत्विषोऽपचायितत्विषः । नष्टचेतस इत्यर्थः । पाठान्तरं अपचितद्विषः । अपचितानां पूजितानामृषीणां शत्रवः । निपातनाच्चायतेर्निष्ठायां विकल्पादनिट्त्वम् ।

माघे—VII. 61.

अपचितकुसुमा विहाय वल्ली-
र्युवतिषु कोमलमाल्यमालिनीषु ।
पदमुपदधिरे कुलान्यलीनां
न परिचयो मलिनात्मनां प्रधानम् ॥ 2717 ॥

अपचितानि युवतिभिरुपात्तानि कुसुमानि । पूर्ववत् ।

३०७२ । प्यायः पी । (६. १. २८)

पी वा स्वान्निष्ठायाम् । व्यवस्थितविभाषेयम् । तेन स्वाङ्गे नित्यम् । पीनं मुखम् । अन्यत्र प्यानः । पीनः स्वेदः ।

वा० । सोपसर्गस्य न । (5065.)

प्रप्यानः ।

वा० । आङ्पूर्वस्यान्धूधसोस्स्यादेव । (3461.)

आपीनोऽन्धुः । आपीनमूधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1270. आप्यानं स्थूलं स्कन्धकण्ठांसम् । 'प्यैङ् वृद्धौ' इत्यस्मादाङ्पूर्वात् 'संयोगादेः' (सू. 3017) इति निष्ठातो नः । ओ प्यायी वृद्धावित्यस्य वा रूपम् । 'ओदितश्च' (सू. 3019) इति निष्ठानत्वम् । पीभावस्तु आङ्पूर्वस्यान्धूधसोर्नित्यमिति नियमान्न भवति । सोपसर्गस्य न पीभावः ।

रघुवंशे—II. 18.

आपीनभारोद्वहनप्रयत्नात्
गृष्टिर्गुरुत्वाद्वपुषो नरेन्द्रः ।
उभावलञ्चक्रतुरञ्चिताभ्यां
तपोवनावृत्तिपथं गताभ्याम् ॥ 2718 ॥

आपीनमूधः । अत्र पीभावः ।

शतकत्रये—III. 11.

न ध्यातं पदमीश्वरस्य विधिवत्संसारविच्छित्तये
स्वर्गद्वारकपाटपाटनपटुर्धर्मोऽपि नोपार्जितः ।
नारीपीनपयोधरोरुयुगलं स्वप्नेऽपि नालिङ्गितं
मातुः केवलमेव यौवनवनच्छेदे कुठारा वयम् ॥ 2719 ॥

पीनौ पयोधरौ । स्वाङ्गे नित्यं पीभावः ।

३०७४ । द्यतिस्यतिमास्थामित्ति किति । (७. ४. ४०)

एषामिकारोऽन्तादेशः स्यात्तादौ किति । दो अवखण्डने, दितः । षोऽन्तकर्मणि, सितः । मा, माङ्, मेङ्, मितः । ष्ठा, स्थितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग. 2682. अपरिमितस्वेदशीकरनिकरैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 10. स्थितः । स्थिताम् ।

३०७५ । शाच्छोरन्यतरस्याम् । (७. ४. ४१)

शितः शातः । छितः छातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2151. शिताग्रं तीक्ष्णमुखं सृणिम् । शो तनूकरणे । विकल्पादिकारोऽन्तादेशः ।

माघे—I. 45.

पुराणि दुर्गाणि निशातमायुधं
बलानि शूराणि घनाश्च कञ्चुकाः ।
स्वरूपशोभैकफलानि नाकिनां
गणैर्यमाशङ्क्य तदादि चक्रिरे ॥ 2720 ॥

आयुधं च निशातं निशितम् । 'शो तनूकरणे' इति धातोः क्तः । विकल्पात्पक्षे आत्वम् ।

माघे—XVIII. 71.

सन्दानान्तादस्त्रिभिः शिक्षिताश्वै-
राविश्याधश्शातशस्त्रावलूनाः ।
कूर्मौपम्यं व्यक्तमन्तर्नदीना-
मैभाः प्रापन्नङ्घ्रयोऽसृङ्मयीनाम् ॥ 2721 ॥

शातं निशितम् । विकल्पादित्वाभावः ।

माघे—XIX. 5.

रामे रिपुश्शरानाजिमहेष्वास विचक्षणे ।
कोपादथैनं शितया महेष्वा स विचक्षणे ॥ 2722 ॥

शितया शातया । विकल्पादित्वम् ।

३०७६ । दधातेर्हिः । (७. ४. ४२)

तादौ किति । अभिहितं निहितम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1293. निहितम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1024. पुरो धीयत इति पुरोहितः । निष्ठा । हिरादेशः ।

३०७७ । दो दद्घोः । (७. ४. ४६)

घुसंज्ञकस्य दा इत्यस्य दद् स्यात्तादौ किति । दत्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1293. गुरुणा दत्तम् ।

३०७८ । अच उपसर्गात्तः । (७. ४. ४७)

अजन्तादुपसर्गात्परस्य दा इत्यस्य घोरचस्तः स्यात्तादौ किति । प्रत्तः । अवत्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 648. प्रत्तं दत्तम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 348. प्रियैः प्रत्तं दत्तम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 334. श्रियं प्रत्तवान् प्रकर्षेण दत्तवान् । प्रपूर्वाद्ददातेः क्तवतुप्रत्ययः ।

अवदत्तं विदत्तं च प्रदत्तं चादिकर्मणि ।
सुदत्तमनुदत्तञ्च निदत्तमिति चेष्यते ॥ [इति भाष्यम]

चशब्दाद्यथाप्राप्तम् ।

३०८१ । वाक्रोशदैन्ययोः । (६. ४. ६१)

क्षियो निष्ठायां दीर्घो वा स्यादाक्रोशे दैन्ये च । क्षीणायुर्भव । क्षितायुर्वा । क्षीणोऽयं तपस्वी । क्षितो वा । 'निष्ठायामण्यदर्थे' (सू. 3014) इति दीर्घः । 'क्षियो दीर्घात्' (सू. 3015) इति निष्ठातस्य नः । क्षीणवान् । भावकर्मणोस्तु क्षितः कामो मया ।

३०८२ । निनदीभ्यां स्नातेः कौशले । (८. ३. ८९)

आभ्यां स्नातेस्सस्य षः स्यात् कौशले गम्ये । निष्णातः शास्त्रेषु । नद्यां स्नातीति नदीष्णः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2148. चारकर्मणि निष्णातः कुशलः । षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1136. आतिथ्ये निष्णान्तीति आतिथ्यनिष्णाः आतिथ्यकुशलाः । षत्वम् । 'आतश्चोपसर्गे' (सू. 2898) इति कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1704. नद्यां स्नान्तीति नदीष्णान् । षत्वम् । 'सुपि स्थः' (सू. 2916) इत्यत्र सुपीति योगविभागात्कः ।

रघुवंशे—XVI. 75.

ततस्समाज्ञापयदाशु सर्वा-
नानायिनस्तद्विचये नदीष्णान् ।
बन्ध्यश्रमास्ते सरयूं विगाह्य
तमूचुरम्लानमुखप्रसादाः ॥ 2723 ॥

नद्यां स्नान्ति कौशलेनेति नदीष्णान् । षत्वं कः । पूर्ववत् ।

३०८३ । सूत्रं प्रतिष्णातम् । (८. ३. ९०)

प्रतिष्णातं सूत्रम् । शुद्धमित्यर्थः । अन्यत्र प्रतिस्नातम् ।

भट्टिकाव्ये—IX. 83.

सुप्रतिष्णातसूत्राणां कपिष्ठलसमत्विषाम् ।
स्थितां वृत्ते द्विजातीनां रात्रावैक्षत मैथिलीम् ॥ 2724 ॥

सुष्ठु प्रतिष्णातं शुद्धं सूत्रं येषां तेषां सुप्रतिष्णातसूत्राणाम् ।

३०८४ । कपिष्ठलो गोत्रे । (८. ३. ९१)

कपिष्ठलेनामकस्य पुत्रः कापिष्ठलिः । गोत्रे किम् । कपीनां स्थलम् कपिस्थलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2724. कपिष्ठलः । कपिष्ठलो नाम गोत्रप्रवर्तकः कश्चिदृषिः । निपातनात्षत्वम् ।

३०८५। विकुशमिपरिभ्यः स्थलम्। (८. ३. ९६)

एभ्यः स्थलस्य सस्य षः स्यात्। विष्ठलं कुष्ठलं शमिष्ठलं परिष्ठलम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1119. कुष्ठले भूतले। षत्वम्।

३०८६। गत्यर्थाकर्मकश्लिषशीङ्स्थासवसजनरुहजीर्यतिभ्यश्च।
(३. ४. ७२)

एभ्यः कर्तरि क्तः स्यात् भावकर्मणोश्च। गङ्गां गतः। गङ्गां प्राप्तः। ग्लानस्सः। लक्ष्मीमाश्लिष्टो हरिः। शेषमधिशयितः। वैकुण्ठमधिष्ठितः। शिवमुपासितः। हरिदिनमुपोषितः। राममनुजातः। गरुडमारूढः। विश्वमनुजीर्णः। पक्षे प्राप्ता गङ्गा तेनेत्यादि।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1805. दिलीपेऽपि दिवं याते। कर्तरि क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2255. आश्लिष्टा भूमिर्येन स आश्लिष्टभूमिः। कर्मणि क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 527. मणिरत्नाधिशयितं मणिरत्नैरधिशयितम्। कर्मणि क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1494. अधिरूढेन। कर्तरि क्तः। महीरुहा। सुराधिपेनाधिष्ठिता। कर्मणि क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1432. उषितेन वसता। वसेः कर्तरि क्तः। 'मतिबुद्धि' (सू. 3089) इत्यादिना सूत्रेण चकाराद्वर्तमानार्थता।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2701. मलयाद्रेरुपत्यकाः बलैरध्युषिताः। 'उपान्वध्याङ्वसः' (सू. 544) इति कर्मत्वम्। अतः कर्मणि क्तः।

रघुवंशे—VI. 78.

असौ कुमारस्तमजोऽनुजात-
स्त्रिविष्टपस्येव पतिं जयन्तः।

गुर्वीं धुरं यो भुवनस्य पित्रा
धुर्येण दम्यस्सदृशं बिभर्ति ॥ 2725 ॥

अजः तं रघुमनुजातः। तस्माज्जात इत्यर्थः। कर्तरि क्तः। सोपसृष्टत्वात्सकर्मकत्वम्। आह चात्र सूत्रे वृत्तिकारः श्लिषादयस्सोपसृष्टास्सकर्मका भवन्तीति।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1822. दिनकरे उदयगिरिशिखरमधिरूढे। कर्तरि क्तः।

३०८७। क्तोऽधिकरणे च ध्रौव्यगतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः। (३. ४. ७६)

एभ्योऽधिकरणे क्तः स्यात्। चाद्यथाप्राप्तम्। ध्रौव्यं स्थैर्यम्।

मुकुन्दस्यासितमिदमिदं यातं रमापतेः।
भुक्तमेतदनन्तस्येत्यूचुर्गोप्यो दिदृक्षवः॥

'अधिकरणवाचिनश्च' (सू. 626) इति षष्ठी। 'अधिकरणवाचिना च' (सू. 707) इति न समस्यते।

पक्षे आसेरकर्मकत्वात्कर्तरि भावे च। आसितो मुकुन्दः। आसितं तेन। गत्यर्थेभ्यः कर्तरि कर्मणि च। रमापतिरिदं यातः। तेनेदं यातम्। भुजेः कर्मणि। अनन्तेनेदं भुक्तम्। कथं भुक्ता ब्राह्मणा इति। भुक्तं भावे क्तः। तदस्ति एषामिति मत्वर्थीयोऽच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 528. रामस्य षष्ठी। शेतेऽस्मिन्निति शयितं शयनस्थानम्। ध्रौव्ये अधिकरणे क्तः। भुंक्तेऽस्मिन्निति भुक्तं भोजनस्थानम्। प्रत्यवसानार्थे अधिकरणे क्तः। तिष्ठत्यस्मिन्निति स्थितं निवासस्थानम्। ध्रौव्यार्थेऽधिकरणे क्तः। प्रकामति गच्छत्यस्मिन्निति प्रक्रान्तं चङ्क्रमणस्थानम्। गत्यर्थेऽधिकरणे क्तः। सर्वत्र 'अधिकरणवाचिना' (सू. 707) इति निषेधान्न समासः। जल्पितं। हसितम्। भावे क्तः। 'न लोक' (सू. 627) इति निषेधेऽपि नपुंसके भाव उपसंख्यानमिति शेषे षष्ठी।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 527. मणिरत्नानामधिशयितमधिष्ठानमिति ध्रौव्येऽधिकरणे क्त इति व्याख्यायां वर्तते। तदा न समासः स्यात्। अतः कर्मणि क्तः। मणिरत्नैरधिशयितं मणिरत्नाधिशयितमिति तृतीयासमासः मृगाध्यासितशाद्वलानीतिवत्।

३०८९ । मतिबुद्धिपूजार्थेभ्यश्च । (३. २. १८८)

वर्तमाने क्तः । मतिरिहेच्छा बुद्धेः पृथगुपादानात् । राज्ञां मत इष्टः । तैरिष्यमाण इत्यर्थः । 'क्तस्य च वर्तमाने' (सू. 625) इति षष्ठी । बुद्धः । विदितः । पूजितः । अर्चितः । चकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थः । 'शीलितो रक्षितः क्षान्त आक्रुष्टो जुष्ट इत्यपि' इत्यादि । 'क्तेन च' (सू. 706) इति न समस्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 714. अहमेव महीपतेः मतः महीपतिना मन्यमानः । वर्तमाने क्तः । षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 514. रामस्य संमतं रामेण संमन्यमानम् । वर्तमाने क्तः । 'क्तस्य च वर्तमाने' (सू. 625) इति 'न लोक' (सू. 627) इति प्रतिषेधबाधेन षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 196. जनमता जनेनावबुद्धा । 'मनु अवबोधने' इत्यस्य भूते निष्ठायां रूपम् । 'न लोक' (सू. 627.) इति षष्ठीप्रतिषेधात्कर्तरि तृतीया । तस्याश्च 'कर्तृकरणे' (सू. 694) इति समासः । अनेन वर्तमाने क्तप्रत्यये तु 'क्तस्य च वर्तमाने' (सू. 625) इति षष्ठ्यां 'क्तेन च पूजायां' (सू. 706) इति समासप्रतिषेधः स्यात् ।

कुमारसंभवे—IV. 36.

तदनुज्वलनं मदर्पितं त्वरयेर्दक्षिणवातवीजनैः ।
विदितं खलु ते यथा स्मरः क्षणमप्युत्सहते न मां विना ॥2726॥

ते तव विदितं खलु । वर्तमाने क्तः । षष्ठी ।

कुमारसंभवे—VI. 26.

विदितं वो यथा स्वार्था न मे काश्चित्प्रवृत्तयः ।
ननु मूर्तिभिरष्टाभिरित्थम्भूतोऽस्मि सूचितः ॥ 2727 ॥

वः युष्माकं विदितम् । बुद्ध्यर्थत्वात् वर्तमाने क्तः । तद्योगात् षष्ठी । समासश्च न ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 524. तव न **विदितम्** । त्वया न ज्ञायमानमित्यर्थः । वर्तमाने क्तः । षष्ठी । समासो न ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 715. भुवनेषु विदिते प्रसिद्धे **भुवनविदिते** । 'निष्ठा' (सू. 3013) इति भूतार्थे क्तः । 'मतिबुद्धि' (सू. 3089) इत्यादिना क्ते 'क्तस्य च वर्तमाने' (सू. 625) इति षष्ठ्यां 'क्तेन च पूजायाम्' (सू. 706) इति निषेधात्समासो न स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 521. सतामपूजितम् । सद्भिरपूज्यमानमित्यर्थः । वर्तमाने क्तः । षष्ठी । समासप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 522. महीभृतां **महितं** पूजितम् । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 523. ते तव न **ज्ञातम्** । त्वया न ज्ञायत इत्यर्थः । पूर्ववत् ।

माघे—IV. 33.

कुशेशयैरत्र जलाशयोषिता
मुदा रमन्ते कलभा विकस्वरैः ।
प्रगीयते सिद्धगणैश्च योषिता-
मुदारमन्ते कलभाविकस्वरैः ॥ 2728 ॥

जलाशयोषिता ह्रदेषु वसन्तः । 'गत्यर्थाकर्मक' (सू. 3086) इत्यादिना वसेः कर्तरि क्तः । अत्र सूत्रे चकारात् वर्तमानार्थत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1432. मनस्सु चित्तेषु **उषितेन** वसता । पूर्ववत्कर्तरि क्तः । 'वसतिक्षुधोः' (सू. 3046) इतीडागमः । पूर्ववद्वर्तमानार्थता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2439. अभिप्र**नृत्ता** नृत्यन्तीः । 'गत्यर्थ' (सू. 3086) इत्यादिना कर्तरि क्तः । अत्र सूत्रे चकाराद्वर्तमानार्थत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 526. अच्युतार्चनं यस्याप**मृषितं** अतितिक्षितम् । असोढमित्यर्थः । 'मृष तितिक्षायां' इति धातोः कर्मणि क्तः । उपसर्गवशाद्विपरीतार्थता । अत एव 'मृषस्तितिक्षायाम्' (सू. 3055) इति तितिक्षायामेव कित्त्वप्रतिषेधादतिति-

क्षायां क्त्वान्न गुणः। अत्र सूत्रे चकाराद्वर्तमानार्थता । 'क्तस्य च वर्तमाने' (सू. 625) इति षष्ठी।

किरातार्जुनीये—X. 5.

अवचयपरिभोगवन्ति हिंस्रैः
सहचरितान्यमृगाणि काननानि।
अभिदधुरभितो मुनिं वधूभ्य-
स्समुदितसाध्वसविक्लवं च चेतः ॥ 2729 ॥

सहचरितास्सह चरन्तः। कर्तरि क्तः।

३०९०। नपुंसके भावे क्तः। (३. ३. ११४)

क्लीबत्वविशिष्टे भावे कालसामान्ये क्तः स्यात्। जल्पितम्। शयितम्। हसितम्। 'न लोक' (सू. 627) इति षष्ठीप्रतिषेधात्तृतीया। 'नपुंसके भाव उपसंख्यानं' इति षष्ठी तु शेषत्वविवक्षायाम्।

नैषधे—I. 48.

उरोभुवा कुम्भयुगेन जृम्भितं
नवोपहारेण वयःकृतेन किम्।
त्रपासरिद्दुर्गमपि प्रतीर्य सा
नलस्य तन्वी हृदयं विवेश यत् ॥ 2730 ॥

कुम्भयुगेन। कर्तरि तृतीया। जृम्भितं जृम्भणम्। भावे क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1890. अनूरुसारथेः सूर्यस्य **गतम्**। शेषत्वविवक्षायां षष्ठी। गम्लृ गतौ। भावे क्तः। जनैरीक्षितम् कर्तरि तृतीया। भावे क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 613. **पराक्रान्तं** पराक्रमः। भावे क्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 821. **आशित** इत्याङ्पूर्वादश्नातेरविवक्षिते कर्मणि कर्तरि क्तः। **उत्क्रुष्टं** किलकिलायितम्। **वल्गितं** धावनम्। **शयितं स्थितञ्च**। सर्वत्र भावे निष्ठा। कपीनामिति शेषत्वविवक्षायां षष्ठी।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 528. जल्पितम् । हसितम् । भावे क्तः । रामस्येति पूर्ववत् षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2494. मन्दगतो मन्दगमनः । भावे क्तः ।

३०९१ । सुयजोर्ङ्वनिप् । (३. २. १०३)

सुनोतेर्यजेश्च ङ्वनिप्स्याद्भूते । सुत्वा सुत्वानौ । यज्वा यज्वानौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2684. यज्वभिर्विधिवदिष्टवद्भिः । सुत्वभिः सोमं सुतवद्भिः । भूते ङ्वनिप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 860. सुत्वनः सुतवतः । ङ्वनिप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 630. यज्वभिर्विधिवदिष्टवद्भिः । 'यज्वा तु विधिनेष्टवान्' II. vii. 8. इत्यमरः । ङ्वनिप् ।

३०९२ । जीर्यतेरतृन् । (३. २. १०४)

भूत इत्येव । जरन् जरन्तौ जरन्तः । वासरूपन्यायेन निष्ठापि । जीर्णः जीर्णवान् । शतृ, जीर्यन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2684. जरद्भिर्वृद्धैः । अतृन्प्रत्ययः ।

३०९३ । छन्दसि लिट् । (३. २. १०५)

३०९४ । लिटः कानज्वा । (३. २. १०६)

३०९५ । क्वसुश्च । (३. २. १०७)

इह भूतसामान्ये छन्दसि लिट् । तस्य विधीयमानौ क्वसुकानचावपि छान्दसाविति त्रिमुनिमतम् । कवयस्तु 'तं तस्थिवांसंनगरोपकण्ठे' 'श्रेयांसि सर्वाण्यधिजग्मुषस्ते' इत्यादि बहुलं प्रयुञ्जते ।

रघुवंशे—XI. 19.

बाणभिन्नहृदया निपेतुषी
सा स्वकाननभुवं न केवलाम् ।

विष्टपत्रयपराजयस्थिरां
रावणश्रियमपि व्यकम्पयत् ॥ 2731 ॥

निपेतुषी निपतिता । अनेन क्वसुप्रत्ययः । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् ।

३०९६ । वस्वेकाजाद्धसाम् । (७. २. ६७)

इट् । एकाच्, आरिवान् । आत्, ददिवान् । जक्षिवान् ।

३०९७ । भाषायां सदवसश्रुवः । (३. २. १०८)

सदादिभ्यो भूतसामान्ये भाषायां लिड्वा स्यात्, तस्य च नित्यं क्वसुः । 'निषेदुषीमासनबन्धधीरः' । 'अध्यूषुषस्तामभवज्जनस्य' । शुश्रुवान् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 138.

ते हि जालैर्गले पाशैस्तिरश्चामुपसेदुषाम् ।
ऊषुषां परदारैश्च सार्धं निधनमैषिषुः ॥ 2732 ॥

उपसेदुषामुपसन्नानाम् । ऊषुषाम् । उभयत्रापि क्वसुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 533. अहं शुश्रुवानश्रौषम् । क्वसुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 10. निषेदुषीम् । क्वसुः । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् । 'सदिरप्रतेः' (सू. 2271) इति सस्य षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2304. उपसेदुषः उपसन्नान् । सदेर्लिटः क्वसुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1041. आसेदुषः प्राप्तान् । क्वसुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2496. प्रोषिवान् प्रोषितः । क्वसुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1708. निषेदिवान् उपविष्टः । क्वसुः । षत्वम् । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 534. स शुश्रुवान् श्रुतवान् । लिटः क्वसुः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 22.

रावणश्शुश्रुवाञ्छत्रून् राक्षसानभ्युपेयुषः ।
स्वयं युयुत्सयाञ्चक्रे प्राकाराग्रे निषेदिवान् ॥ 2733 ॥

रावणः शुश्रुवान्प्राकाराग्रे निषेदिवान् निषण्णः । क्वसुः ।

रघुवंशे—XIV. 46.

स शुश्रुवान्मातरि भार्गवेण
पितुर्नियोगात्प्रहृतं द्विषद्वत् ।
प्रत्यग्रहीदग्रजशासनं त-
दाज्ञा गुरूणां ह्यविचारणीया ॥ 2734 ॥

शुश्रुवान् श्रुतवान् ।

३०९८ । उपेयिवाननाश्वाननूचानश्च । (३. २. १०९)

एते निपात्यन्ते । उपपूर्वादिणो भाषायामपि भूतमात्रे लिङ् । तस्य नित्यं क्वसुः । उपेयिवान् । 'उपेयुषः स्वामपि मूर्तिमग्र्याम्' । उपेयुषी । उपेत्यविवक्षितम् । ईयिवान् । समीयिवान् । नञ्पूर्वादश्नातेः क्वसुरिडभावश्च । 'धृतजयधृतेरनाशुषः' इति अनुपूर्वाद्वचेः कर्तरि कानच् । वेदस्यानुवचनं कृतवाननूचानः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 397. मातामहावासमुपेयिवांसम् उपगतम् । क्वस्वन्तो निपातः ।

भट्टिकाव्ये—IV. 1.

निवृत्ते भरते धीमानत्रे रामस्तपोवनम् ।
प्रपेदे पूजितस्तस्मिन् दण्डकारण्यमीयिवान् ॥ 2735 ॥

ईयिवान् प्राप्तः । उपेयिवानिति क्वस्वन्तनिपातने उपोपसर्गाभ्यासस्यातन्त्रत्वात् अन्योपसृष्टोऽनुपसृष्टो वा साधुरेव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2733. अभ्युपेयुषः अभिमुखमुपगतवतः । क्वसुः ।

किरातार्जुनीये—IV. 32.

जगत्प्रसूतिर्जगदेकपावनी
व्रजोपकण्ठं तनयैरुपेयुषी ।
द्युतिं समग्रां समितिर्गवामसा-
वुपैति मन्त्रैरिव संहिताहुतिः ॥ 2736 ॥

तनयैर्वत्सैरुपेयुषी सङ्गता । क्वसुः । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 71. उपेयुषी मिलिता । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1722. [1]प्रेयुषी प्रेता मृता । क्वसन्तनिपातने ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 662. विकासमुपेयुषी उपगते विलोचने । क्वसुः ।

भट्टिकाव्ये—III. 19.

प्रतीयुषा पूर्वहशो जनेन द्यौर्भानुशीतांशुविनाकृतेव ।
राजन्यनक्षत्रसमन्वितापि शोकान्धकारक्षतसर्वचेष्टा ॥ 2737 ॥

प्रतीयुषा । क्वसुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1701. अनाशुषः । नञ्पूर्वादश्नातेः क्वसन्तनिपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 533. अत्रा भुक्तां श्रियमुपेयिवान् सङ्गमिवान् । अनूचानैः वेदविद्भिः । इण्वची क्वसुकानजन्तौ निपातितौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1672. अनूचानाः साङ्गवेदप्रवक्तारः । अनुपूर्वाद्वचेः कानजन्तो निपातः ।

३०९९ । विभाषा गमहनविदविशाम् । (७. २. ६८)

एभ्यो वसोरिड्वा । जग्मिवान् जगन्वान् । जघ्निवान् जघन्वान् । विविदिवान् विविद्वान् । विविशिवान् विविश्वान् । विशिना साहचर्याद्विन्दतेर्ग्रहणम् । वेत्तेस्तु विविद्वान् ।

---

1. इदं 'प्रेयुषी च निशाचरी' इति पाठाभिप्रायेण ।

वा० । दृशेश्च । (4452.)

ददृशिवान् ददृश्वान् ।

३१०० । लटः शतृशानचावप्रथमासमानाधिकरणे । (३. २. १२४)

शबादि । पचन्तं चैत्रं पश्य ।

३१०१ । आने मुक् । (७. २. ८२)

मुमागमः स्यादाने परे । पचमानं चैत्रं पश्य । लडित्यनुवर्तमाने पुनर्लड्ग्रहण-मधिकविधानार्थम् । तेन प्रथमासामानाधिकरण्येऽपि क्वचित् । सन् ब्राह्मणः ।

वा० । माङ्याक्रोश इति वाच्यम् । (2109.)

'मा जीवन्यः परावज्ञादुःखदग्धोऽपि जीवति' । 'माङि लुङ्' (सू. 2216) इति प्राप्ते एतद्वचनसामर्थ्याल्लट् ।

३१०२ सम्बोधने च । (३. २. १२५)

हे पचन् । हे पचमान ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3. वृषं पुरुषमात्मार्थमिच्छतीति वृषस्यन्ती कामुकी । 'वृषस्यन्ती तु कामुकी' II. vi. 9. इत्यमरः । 'सुप आत्मनः क्यच्' (सू. 2657) इति क्यच् । 'अश्वक्षीर' (सू. 2662) इत्यसुगागमः । लटः शतृ । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 531. बहुशैवलक्ष्मतां दधतः । परस्मैपदात् शतृ । 'न लोक' (सू. 627) इति निषेधात्कर्मणि द्वितीया ।

माघे—I. 5.

दधानमम्भोरुहकेसरद्युती-
जटाश्शरच्चन्द्रमरीचिरोचिषम् ।
विपाकपिङ्गास्तुहिनस्थलीरुहो
धराधरेन्द्रं व्रततीततीरिव ॥ 2738 ॥

जटाः । द्वितीया । दधानं दधतम् । आत्मनेपदाल्लटश्शानच् ।

माघे—IV. 6.

छायां निजस्त्रीचटुलालसानां
मदेन किञ्चिच्चटुलालसानाम् ।
कुर्वाणमुत्पिञ्जलजातपत्रै-
र्विहङ्गमानां जलजातपत्रैः ॥ 2739 ॥

छायां कुर्वाणम् । छायामिति द्वितीया । कुर्वाणमित्यात्मनेपदाल्लटश्शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 452. कुळस्य कुरसुतसदसः । अत्र शेषे षष्ठी । अनुकुर्वन् । परस्मैपदाल्लटः शतृ ।

माघे—II. 45.

माजीवन्यः परावज्ञादुःखदग्धोऽपि जीवति ।
तस्याजननिरेवास्तु जननीक्लेशकारिणः ॥ 2740 ॥

माजीवन् गर्हितजीवी । 'माङ्याक्रोशे' (पा. 2109. सू. 3101.) इति लटः शतृ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1124. हे द्विषन् ।

३१०३ । लक्षणहेत्वोः क्रियायाः । (३. २. १२६)

शतृशानचौ । शयाना भुञ्जते यवनाः । अर्जयन्वसति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1733. वानरेन्द्रः सुग्रीवः समन्तात्कपिभिः नामग्राहं स्तूयमानः । स्तौतेः कर्मणि लटः लक्षणे शानच् । विराजन् दीप्यमानः । लक्षणे शतृ । किष्किन्धाद्रिं न्यविशत ।

माघे—VII. 26.

असकलकलिकाकुलीकृतालि-
स्खलनविकीर्णविकासिकेसराणाम् ।
मरुदवनिरुहां रजो वधूभ्य-
स्समुपहरन्विचकार कोरकाणि ॥ 2741 ॥

मरुत् वनानिलः अवनिरुहां रजो वधूभ्यस्समुपहरन् प्रयच्छन् । धनमर्जयन् वसतीतिवत् हेत्वर्थे शतृप्रत्ययः । कोरकाणि विचकार । विकासयामासेत्यर्थः ।

माघे—XIV. 28.

उन्नमन् सपदि धूम्रयन्दिशः
सान्द्रतां दधदधःकृताम्बुदः ।
द्यामियाय दहनस्य केतनः
कीर्तयन्निव दिवौकसां प्रियम् ॥ 2742 ॥

उन्नमन् दिशो धूम्रयन् दहनस्य केतनः धूमो दिवौकसां प्रियं कीर्तयन् कथयन्निव कीर्तनहेतोरिव । कीर्तनार्थमिवेत्यर्थः । कीर्तयन्निति हेत्वर्थे शतृ । द्यामियाय प्राप ।

३१०४ । ईदासः । (७. २. ८३)

आसः परस्यानस्य ईत् स्यात् । आसीनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 17. तटभुवि आसीना उपविष्टा । आसेः कर्तरि शानच् । ईकारः ।

३१०५ । विदेः शतुर्वसुः । (७. १. ३६)

वेत्तेः परस्य शतुर्वसुरादेशो वा स्यात् । विदन् विद्वान् । स्त्रियां, विदन्ती विदुषी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 13. वेत्तीति विदुषी विशेषज्ञा । शतुर्वसुः । 'उगितश्च' (सू. 455) इति ङीप् ।

३१०६ । तौ सत् । (३. २. १२७)

तौ शतृशानचौ सत्संज्ञौ स्तः ।

३१०७ । लटः सद्वा । (३. ३. १४)

करिष्यन्तं करिष्यमाणं पश्य । हे करिष्यन् । अर्जयिष्यन्वसति । करिष्यतीति करिष्यन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 399. पुण्यवनाय प्रयास्यतः तपोवनं गमिष्यतः । लटः शतृ । 'गत्यर्थकर्मणि' (सू. 585) इत्यादिना कर्मणि चतुर्थी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2304. प्रस्थास्यमानौ प्रवास्यन्तौ । 'समव' (सू. 2689) इत्यात्मनेपदम् । लटः शानच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 532. यातुधानान् घातयिष्यन् । हन्तेर्ण्यन्तात् लटः शतृ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1538. वर्त्स्यन्तौ वर्धिष्यमाणौ । लटः शतृ । 'वृद्भ्यः स्यसनोः' (सू. 2347) इति विभाषा परस्मैपदम् । 'न वृद्भ्यः' (सू. 2348) इतीडभावः ।

३१०८ । पूङ्यजोः शानन् । (३. २. १२८)

वर्तमाने । पवमानः । यजमानः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 853. पवत इति पवमानो वायुः । शानन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 26. यजमानो यष्टा । यजेः शानन्प्रत्ययः ।

३१०९ । ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चानश् । (३. २. १२९)

एषु द्योत्येषु कर्तरि चानश् । भोगं भुञ्जानः । कवचं बिभ्राणः । शत्रुं निघ्नानः ।

माघे—VI. 75.

स्तनयोस्समयेन याङ्गनाना-
मभिनद्धारसमा न सा रसेन ।
परिरम्भरुचिं ततिर्जलाना-
मभिनद्धा रसमानसारसेन ॥ 2743 ॥

रसमानाः कूजनशीलाः । ताच्छील्ये चानश् । रसतेः परस्मैपदित्वान्न शानच् ।

माघे — X. 59.

आमृशद्भिरभितो वलिवीची-
लोलमानमवलम्बितहस्तैः ।
सुभ्रुवामनुभवात्प्रतिपेदे
मुष्टिमेयमिति मध्यमभीष्टैः ॥ 2744 ॥

लोलमानान्दोलनशीलाः । ताच्छील्ये चानश्, न तु शानच् । लोलेः परस्मैपदित्वात् । अत एव 'लोलमानादयश्चानशि' (काव्यालं० सू V. ii. 8) इति वामनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1802. लोलमानं लुठमानम् । लोलतेरनात्मनेपदित्वात्ताच्छील्ये चानश् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 688. लेलिहाना: पुनः पुनर्लेहनशीलाः सर्पाः । लिहेर्यङ्लुगन्तात्ताच्छील्ये चानश् । 'गुणो यङ्लुकोः' (सू. 2630) इत्यभ्यासस्य गुणः । लिहेर्लिटः कानजिति वल्लभः । तदानीमभ्यासगुणानुपपत्तिः भूतार्थासङ्गतिश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1197. अनुसरमाणैरनुसरणशीलैः । ताच्छील्ये चानश् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 397. सोढुमशक्नुवाना । 'शकधृष' (सू. 3177) इत्यादिना तुमुन् । शक्नोतेः परस्मैपदित्वान्न शानच् । ताच्छील्ये चानश् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 316. शितान् बाणान् । दीव्यमानं देवनशीलम् । महागदा अस्यमानं क्षेपमाणम् । तद्योग्यवयस्कमित्यर्थः । शालवान् निघ्नानं निहननशक्तम् । क्रमात् त्रिषु ताच्छील्यादिषु चानश् ।

२११० । इङ्धार्योः शत्रकृच्छ्रिणि । (३. २. १३०)

आभ्यां शतृ स्यादकृच्छ्रिणि कर्तरि । अधीयन् । धारयन् । अकृच्छ्रिणि किम् । कृच्छ्रेणाधीते धारयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1252. आत्मरतां विद्यामुपनिषदमधीयन् अकृच्छ्रेणाधीयानः । मस्करिव्रतं धारयन् अकृच्छ्रेण दधानः । उभयत्र शतृप्रत्ययः ।

३१११ । द्विषोऽमित्रे । (३. २. १३१)

शतृ । 'द्विषः शतुर्वा' (वा. 1522. सू. 627.) इति द्वितीयाषष्ठ्यौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 562 मुरं द्विषन् मुरारिः । अनेन शतृप्रत्यये 'न लोक' (सू. 627) इत्यत्र द्विषः शतुर्वा इति वचनाद्वैकल्पिकः षष्ठीप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1124. हे द्विषन् अमित्र । शतृप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 224. द्विषन् । शतृ ।

३११३ । अर्हः प्रशंसायाम् । (३. २. १३३)

अर्हन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 313. अर्हतः पूज्यस्य प्रशस्तस्य । शतृ ।

३११४ । आ क्वेस्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिषु । (३. २. १३४)

'भ्राजभास' (सू. 3157) इति क्विपमभिव्याप्य वक्ष्यमाणाः प्रत्ययास्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिषु कर्तृषु बोध्याः ।

३११५ । तृन् । (३. २. १३५)

कर्ता कटम् । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधात् द्वितीया । तृचि तु कृद्योगे कर्मणि षष्ठी स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 542. वनाकम्पं कर्ता तत्साधुकारी । तृन्प्रत्ययः । वनाकम्पमिति द्वितीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 543. श्रियं अत्यन्तीनत्वं नेता प्रापणशीलः । ताच्छील्ये तृन् । षष्ठीप्रतिषेधः । नयतिर्द्विकर्मकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 530. यश उपादाता साधु सम्पादयिता । साधुकारिणि तृन् । षष्ठीप्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 544. पितॄन् तर्पयिता । तृन् । द्वितीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 558. कमलान्याप्याययितारं साधु वर्धयन्तम् । 'न य' (सू. 3132) इति यकारान्ताद्युच्प्रतिषेधे साधुकारिणि तृन् । द्वितीया ।

किरातार्जुनीये—XII. 33.

बदरीतपोवननिवासनिरतमवगात मान्यथा ।
धातुरुदयनिधने जगतां नरमंशमादिपुरुषस्य गां गतम् ॥ 2745 ॥

जगतामुदयनिधने सृष्टिसंहारौ । द्वितीया । धातुः कर्तुः । तृन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2532. विपद्दाम् । टाबन्तात् द्वितीया । प्रतिकर्तारः । तृन् । विपदां विपत्तीनां प्रतिकर्तारः । तृच् । षष्ठी ।

३११६ । अलंकृञ्निराकृञ्प्रजनोत्पचोत्पतोन्मदरुच्यपत्रपवृतुवृधुसहचर इष्णुच् । (३. २. १३६)

अलङ्करिष्णुः । निराकरिष्णुः । प्रजनिष्णुः । उत्पचिष्णुः । उत्पतिष्णुः । उन्मदिष्णुः । रोचिष्णुः । अपत्रपिष्णुः । वर्तिष्णुः । वर्धिष्णुः । सहिष्णुः । चरिष्णुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1595. **रोचिष्णवः** साधु दीप्यमानाः । **प्रजनिष्णूनां** साधु प्रादुर्भवताम् । साधुकारिणीष्णुच् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 3.

निराकरिष्णवो भानुं दिवं **वर्तिष्णवो**ऽभितः ।
अलङ्करिष्णवद्भान्तस्तटित्वन्त**श्चरिष्णवः** ॥ 2746 ॥

भानुं **निराकरिष्णवो** निराकरणशीलाः । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद् द्वितीया । दिवमभितो **वर्तिष्णवः** वर्तनस्वभावाः । **अलङ्करिष्णवः** अलङ्करणशीला इव **चरिष्णवो** गमनशीलाः । इष्णुच् ।

भट्टिकाव्ये —VII. 4.

तान्विलोक्यासहिष्णुस्सन् विललापोन्मदिष्णुवत् ।
वसन्माल्यवति ग्लास्नू रामो जिष्णुरधृष्णुवत् ॥ 2747 ॥

असहिष्णुरसहनशीलः । **उन्मदिष्णुः** उन्मदनशीलः तद्वत् । इष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2137. द्विषतां वीर्यं निराकरिष्णुः निराकरणशीलः । ताच्छील्ये इष्णुच् 'न लोक' (सू. 627) इति निषेधाद् द्वितीया । 'द्वितीया' (सू. 686) इति योगविभागात्समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 534. सुतविप्रयोगमसहिष्णुः असहनशीलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 399. रोचिष्णु रोचनशीलम् । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 286. निराकरिष्णू प्रतिपक्षनिराकरणशीलौ । वर्धिष्णू वर्धनशीलौ । वर्तिष्णू वर्तनशीलौ । उत्पतिष्णू उत्पतनशीलौ । सहिष्णू सहनशीलौ । सर्वत्र ताच्छील्ये इष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 616. भुवनान्तरेषु सञ्चरिष्णुः सञ्चरणशीलः । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2027. अप्रसहिष्णु अप्रसहनशीलम् । प्रसहनमभिभव इति वृत्तिकारः । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

माघे—V. 20.

रोचिष्णुकाञ्चनचयांशुपिशङ्गिताशा
वंशध्वजैर्जलदसंहतिरुल्लिखन्त्यः ।
भूभर्तुरायतनिरन्तरसन्निविष्टाः
पादा इवाभिबभुरावलयो रथानाम् ॥ 2748 ॥

रोचिष्णवो रोचनशीलाः । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

माघे—VIII. 46.

पर्यच्छे सरसि हृतेंऽशुके पयोभि-
र्लोलाक्षे सुरतगुरावपत्रपिष्णोः ।
सुश्रोण्या दलवसनेन वीचिहस्त-
न्यस्तेन द्रुतमकृताब्जिनी सखित्वम् ॥ 2749 ॥

अपत्रपिष्णोः लज्जाशीलायाः । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 839. उन्मदिष्णवः अत्यन्तमदशीलाः । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 226. वर्धिष्णुः वर्धनशीलः । ताच्छील्ये इष्णुच् ।

नैषधे—VI. 75.

हुताशकीनाशजलेशदूती-
निराकरिष्णोः कृतकाकुयाच्ञाः ।
भैम्या वचोभिस्स्व निजां तदाशां
न्यवर्तयद् दूरमपि प्रयाताम् ॥ 2750 ॥

निराकरिष्णोः । इष्णुच्

३११८ । भुवश्च । (३. २. १३८)

छन्दसीत्येव । भविष्णुः । कथं तर्हि 'जगत्प्रभोरप्रभविष्णु वैष्णवं' इति । निरङ्कुशाः कवयः । चकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थः । भ्राजिष्णुरिति वृत्तिः । एवं क्षयिष्णुः । नैतद्भाष्ये दृष्टम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2027. अप्रभविष्णु । अप्रसहिष्णु इति पाठान्तरम् ।

अनर्घराघवे—III. 15.

ग—भगवन् यदन्यत् किञ्चिदभिदधाति तत्र प्रभविष्णुर्भवान् ॥ 2751 ॥

प्रभविष्णुः प्रभावशीलः ।

नैषधे—III. 126.

कामः कौसुमचापदुर्जयममुं जेतुं नृपं त्वां धनु-
र्वल्लीमव्रणवंशजामधिगुणामासाद्य माद्यत्यसौ ।
ग्रीवालंकृतिपट्टसूत्रलतया पृष्ठे कियल्लम्बया
भ्राजिष्णुं कचरेखयेव निवसत्सिन्दूरसौन्दर्यया ॥ 2752 ॥

भ्राजिष्णुं ताच्छील्येन भ्राजमानाम् । भुवश्चेति चकारादिष्णुच् ।

रघुवंशे—XVI. 69.

ततो नृपेणानुगताः स्त्रियस्ता
भ्राजिष्णुना सातिशयं विरेजुः ।
प्रागेव मुक्ता नयनाभिरामाः
प्राप्येन्द्रनीलं किमुतोन्मयूखम् ॥ 2753 ॥

भ्राजिष्णुना । पूर्ववत् ।

३११९ । ग्लाजिस्थश्च क्स्नुः । (३. २. १३९)

छन्दसीति निवृत्तम् । गिदयं न तु कित् । तेन स्थ ईत्वं न । ग्लास्नुः । गित्वान्न गुणः । जिष्णुः । स्थास्नुः । चाद्भुवः । भूष्णुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2747. जिष्णुर्जयशीलोऽपि । ग्लास्नुः ग्लसनशीलः । अनेन ताच्छील्ये क्स्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 43. स्थास्नुः स्थिरा । क्स्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1274. स्थास्नुं स्थितिशीलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1880. नरकस्य जिष्णवः । शेषे षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 640. स्थास्नुतां स्थायित्वम् । क्स्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 510. भूष्णुः भविता भवनशीलः । 'भूष्णुर्भविष्णुर्भविता' III. i. 29 इत्यमरः । चकाराद्भवतेः क्स्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2535. स्थास्नूनि स्थिराणि । क्स्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 134. सुन्दरी दमयन्ती ऊरुयुगेन रम्भां तरुं परं जिष्णुः किमु । किं तु रम्भां तरुणीमपि जिष्णुरेव । क्स्नुः । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

अनर्घराघवे—V. 5.

ऐक्ष्वाकेण पुरापि कौशिकमखादारभ्य लङ्केश्वरो
धत्ते शाश्वतिकं विरोधमधुना त्वेते हता बान्धवाः ।

उत्साहप्रभुमन्त्रशक्तिभिरलंभूष्णुच्छलज्ञो बली
दृप्तश्शूर्पणखानिकारमपरं दृष्ट्वा कथं मृष्यते ॥ 2754 ॥

अलंभूष्णुरतिसमर्थः । चकारात् क्स्नुः ।

३१२०। त्रसिगृधिधृषिक्षिपेः क्नुः । (३. २. १४०)

त्रस्नुः । गृध्नुः । धृष्णुः । क्षिप्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2595. त्रस्नु चकितं त्रसनशीलम् । ताच्छील्ये क्नुः ।

भट्टिकाव्ये—V. 31.

संपत्य तत्सखीडेऽसौ तं वृत्तान्तमशिश्रवत् ।
त्रस्नुनाथ श्रुतार्थेन तेनागादि दशाननः ॥ 2755 ॥

त्रस्नुना । पूर्ववत् ।

रघुवंशे—XIV. 47.

अथानुकूलश्रवणप्रतीता-
मत्रस्नुभिर्युक्तधुरं तुरङ्गैः ।
रथं सुमन्त्रप्रतिपन्नरश्मि-
मारोप्य वैदेहसुतां प्रतस्थे ॥ 2756 ॥

अत्रस्नुभिः । पूर्ववत् ।

रघुवंशे—I. 21.

जुगोपात्मानमत्रस्तो भेजे धर्ममनातुरः ।
अगृध्नुराददे सोऽर्थमसक्तस्सुखमन्वभूत् ॥ 2757 ॥

अगृध्नुरगर्धनशीलः । ताच्छील्ये क्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 399. धृष्णुः धृतिशीलः । क्नुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2747. अधृष्णुवदधीरवत् । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 532. रक्षोगणं क्षिप्नुम् । क्नुः । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

अनर्घराघवे—VI. 20.

मा भैष्टं कमठेन्द्रपन्नगपती कश्चिन्न वैशेषिको
भूमेरद्य भरः पतिः पलभुजामाज्ञापयत्येष वाम् ।
दोश्शैलौ हरता पृथक्पृथगयो मूर्धानमुत्क्षिप्नुना
रामेणापि लघूकृतं पतति यत्तत्कौम्भकर्णं वपुः ॥ 2758 ॥

मूर्धानमुत्क्षिप्नुना । पूर्ववत् क्नुः । द्वितीया ।

३१२१ । शमित्यष्टाभ्यो घिनुण् । (३. २. १४१)

उकार उच्चारणार्थ इति काशिका । अनुबन्ध इति भाष्यम् । तेन शमिनितरा शमिनीतरा इत्यत्र 'उगितश्च' (सू. 987) इति ह्रस्वविकल्पः । शमी तमी दमी श्रमी भ्रमी क्षमी क्लमी प्रमादी । उत्पूर्वान्मदेः अलंकृञादिसूत्रेणेष्णुजुक्तः । वासरूप-विधिना घिनुणपि । उन्मादी । ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्नास्तीति तु प्रायिकम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 5.

भ्रमी कदम्बसम्भिन्नः पवनः शमिनामपि ।
क्लमित्वं कुरुतेऽत्यर्थं मेघशीकरशीतलः ॥ 2759 ॥

भ्रमी भ्रमणशीलः । **शमिनां** शान्तिशीलानाम् **क्लमित्वं** क्लमशीलत्वम् । भ्रमि-शमिक्लमिभ्यः ताच्छील्ये घिनुण् ।

माघे—II. 43.

मनागनभ्यावृत्त्या वा कामं क्षाम्यतु यः क्षमी ।
क्रियासमभिहारेण विराध्यन्तं क्षमेत कः ॥ 2760 ॥

क्षमी सहनशीलः । घिनुण् ।

माघे—XVI. 54.

परिपाति न केवलं शिशूनिति तन्नामनि मा स्म विश्वसीः ।
तरुणानपि रक्षति **क्षमी** स शरण्यः शरणागतान् द्विषः ॥ 2761 ॥

क्षमी । पूर्ववत् ।

३१२२। सम्पृचानुरुधाङ्यमाङ्यसपरिसृसंसृजपरिदेविसंज्वरपरिक्षिप-परिरटपरिवदपरिदहपरिमुहदुषद्विषद्रुहदुहयुजाक्रीडविविचत्यज-रजभजातिचरापचरामुषाभ्याहनश्च। (३. २. १४२)

घिनुण् स्यात्। सम्पर्की। अनुरोधी। आयामी। आयासी। परिसारी। संसर्गी। परिदेवी। संज्वारी। परिक्षेपी। परिराटी। परिवादी। परिदाही। परिमोही। दोषी। द्वेषी। द्रोही। दोही। योगी। आक्रीडी। विवेकी। त्यागी। रागी। भागी। अतिचारी। अपचारी। आमोषी। अभ्याघाती।

भट्टिकाव्ये—VII. 6.

संज्वारिणेव मनसा ध्वान्तमायासिना मया।
द्रोहि खद्योतसम्पर्कि नयनामोषि दुस्सहम्॥ 2762॥

संज्वारिणेव संज्वरशीलेनेव। आयासिना आयासशीलेन। द्रोहि द्रोहशीलम्। खद्योतसम्पर्कि ज्योतिरिङ्गणसम्पर्कशीलम्। नयनयोः। कृद्योगे कर्मणि षष्ठी। आमोषि मोषणशीलं नयनामोषि। सर्वे घिनुणन्ताः।

भट्टिकाव्ये—VII. 7.

कुर्वन्ति परिसारिण्यो विद्युतः परिदेविनम्।
अभ्याघातिभिरामिश्राश्चातकैः परिराटिभिः॥ 2763॥

परिदेविनं परिदेवनशीलम्। परिसारिण्यः परिसरणशीलाः। परिराटिभिः परिरटनशीलैः। अभ्याघातिभिः अभिहननशीलैः। पूर्ववत् घिनुण्।

भट्टिकाव्ये—VII. 8.

संसर्गी परिदाहीव शीतोऽप्याभाति शीकरः।
सोढुमाक्रीडिनोऽशक्याः शिखिनः परिवादिनः॥ 2764॥

संसर्गी संसर्जनशीलः। परिदाहीव परिदहनशील इव। आक्रीडिनो नर्तनशीलाः। परिवादिनः परिवदनशीला इव। पूर्ववत् घिनुण्।

भट्टिकाव्ये—VII. 9.

एता दैवानुरोधिन्यो द्वेषिण्य इव रागिणम् ।
पीडयन्ति जनं धाराः पतन्त्योऽनपचारिणम् ॥ 2765 ॥

द्वेषिण्य इव द्वेषणशीला इव । रागिणं रागशीलम् । घिनुणि च 'रञ्जेः' (वा. 4067. सू. 2605.) इत्यनुनासिकलोपः । अत्र सूत्रे रजेति निपातनाद्वा । अनपचारिणमनपराधशीलम् । दैवस्यानुरोधिन्यः अनुवर्तनशीलाः दैवानुरोधिन्यः । पूर्ववद्घिनुण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1046. अम्भसाम् । कृद्योगे कर्मणि षष्ठी । परिक्षेपी परित्यजनशीलः । योगिनमपि योगशीलमपि । सुखदुःखस्य । पूर्ववत् षष्ठी । त्यागिनं त्यागशीलम् । परिमोहिणं परिमोहनशीलम् । पूर्ववत् घिनुण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 681. परिदेविनी परिदेवनशीला । घिनुण् ।

रघुवंशे—XVII. 7.

तयोर्दिवस्पतेरासीदेकः सिंहासनार्धभाक् ।
द्वितीयापि सखी शच्याः पारिजातांशभागिनी ॥ 2766 ॥

पारिजातांशभागिनी पारिजातांशस्य ग्राहिणी । भजेर्घिनुण् ।

कुमारसंभवे—VI. 77.

योगिनो यं विचिन्वन्ति क्षेत्राभ्यन्तरवर्तिनम् ।
अनावृत्तिभयं यस्य पदमाहुर्मनीषिणः ॥ 2767 ॥

योगिनः । घिनुण् ।

३१२३ । वौ कषलसकत्थस्रम्भः । (३. २. १४३)

विकाषी । विलासी । विकत्थी । विस्रम्भी ।

भट्टिकाव्ये—VII. 11.

विकत्थी याचते प्रत्तमविस्रम्भी मुहुर्जलम् ।
पर्जन्यं चातकः पर्णे निकृन्तन्निव मानसम् ॥ 2768 ॥

विकत्थी विकत्थनशीलः । पर्जन्यादन्यं न याचे इत्यात्मश्लाघाशील इत्यर्थः । अविस्रम्भी अविश्वासशीलः । उभयत्रापि घिनुण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1425. विलासी विलसनशीलः । घिनुण् ।

माघे—VI. 23.

दलितकोमलपाटलकुड्मले
निजवधूश्वसितानुविधायिनि ।
मरुति वाति विलासिभिरुन्मद-
भ्रमदलौ मदलौल्यमुपाददे ॥ 2769 ॥

विलासिभिर्विलसनशीलैः । घिनुण् ।

रघुवंशे—VI. 14.

विस्रस्तमंसादपरो विलासी
रत्नानुविद्धाङ्गदकोटिलग्नम् ।
प्रालम्बमुत्कृष्य यथावकाशं
निनाय साचीकृतचारुवक्त्रः ॥ 2770 ॥

विलासी विलसनशीलः । घिनुण् ।

३१२४ । अपे च लषः । (३. २. १४४)

चाद्वौ । अपलाषी । विलाषी ।

भट्टिकाव्ये—VII. 12.

प्रलापिनो भविष्यन्ति कदा न्वेतेऽपलाषिणः ।
प्रमाथिनो वियुक्तानां हिंसकाः पापदर्दुराः ॥ 2771 ॥

अपलाषिणोऽपलषणशीलाः । घिनुण् ।

३१२५ । प्रे लपसृद्रुमथवदवसः । (३. २. १४५)

प्रलापी । प्रसारी । प्रद्रावी । प्रमाथी । प्रवादी । प्रवासी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2771. प्रलापिनः प्रलपनशीलाः । अनर्थाशंविण इत्यर्थः । प्रमाथिनः प्रमथनशीलाः । उभयत्र घिनुण् ।

किरातार्जुनीये—XVII. 34.

अस्त्रैस्समानामतिरेकिणीं वा
पश्यन्निषूणामपि तस्य शक्तिम् ।
विषादवक्तव्यबलः प्रमाथी
स्वमाललम्बे बलमिन्दुमौलिः ॥ 2772 ॥

प्रमाथी शत्रुमर्दनः । घिनुण् ।

३१२६ । निन्दहिंसक्लिशखादविनाशपरिक्षिपपरिरटपरिवादिव्याभाषासूयो वुञ् । (३. २. १४६)

पञ्चम्यर्थे प्रथमा । एभ्यो वुञ् स्यात् । निन्दकः हिंसक इत्यादि । ण्वुला सिद्धे वुञ्वचनं ज्ञापकं तच्छीलादिषु वासरूपन्यायेन तृजादयो नेति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2771. वियुक्तानां हिंसका हिंसनशीलाः । ताच्छील्ये वुञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2596. निन्दकः निन्दनशीलः । क्लेशकः क्लेशनशीलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 566. प्राणिनामहिंसकः अहिंसनशीलः । ताच्छील्ये वुञ् ।

३१२७ । देविक्रुशोश्चोपसर्गे । (३. २. १४७)

आदेवकः । आक्रोशकः । उपसर्गे किम् । देवयिता क्रोष्टा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2596. परिदेवकः परिदेवनशीलः । वुञ् ।

३१२८ । चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच् । (३. २. १४८)

चलनार्थाच्छब्दार्थाच युच् स्यात् । चलनः । कम्पनः । शब्दनः । रवणः । अकर्मकात्किम् । पठिता विद्याम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 649. चेष्टनैश्चलनैः । रवणैश्शब्दनैः । क्रमाद्युच् ।

माघे—XII. 9.

उत्थातुमिच्छन्विधृतः पुरोबला-
न्निधीयमाने भरभाजि यन्त्रके ।
अर्धोज्झितोद्गारविजर्झरस्वरः
स्वनाम निन्ये रवणः स्फुटार्थताम् ॥ 2773 ॥

रौतीति रवण उष्ट्रः । 'रु शब्दे' इति धातोस्ताच्छील्ये युच् ।

३१२९ । अनुदात्तेतश्च हलादेः । (३. २. १४९)

अकर्मकाद्युच् स्यात् । वर्तनः वर्धनः । अनुदात्तेतः किम् । भविता । हलादेः किम् । एधिता । अकर्मकात्किम् । वसिता वस्त्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 649. उत्कण्ठाया औत्सुक्यस्य वर्धनैः । ताच्छील्ये कर्तरि युच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 609. द्योतनं साधु द्योतमानम् । युच् ।

३१३० । जुचङ्क्रम्यदन्द्रम्यसृगृधिज्वलशुचलषपतपदः । (३. २. १५०)

जवनः । चङ्क्रमणः । दन्द्रमणः । सरणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 609. शोचनः शोकशीलः । दन्द्रम्यन्त इति दन्द्रमणान् कुटिलगमनशीलान् । 'द्रमु पादविक्षेपे' इत्यस्मात् 'नित्यं कौटिल्ये गतौ' (सू. 2634) इति यङि युच् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 16.

कपिश्चङ्क्रमणोऽद्यापि नासौ भवति गर्धनः ।
कुर्वन्ति क्रोधनं तारा मण्डना गगनस्य माम् ॥ 2774 ॥

गर्धनो विषयगृध्नुः । चङ्क्रमणः शनैर्गमनशीलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 694. जवना वेगवतीः । युच् ।

माघे—XV. 70.

विशिखान्तराण्यतिपपात सपदि जवनैस्स वाजिभिः ।
द्रष्टुमलघु रभसापतिता वनिताश्चकार न सकामचेतसः ॥ 2775 ॥

जवनैर्जवनशीलैः । युच् ।

रघुवंशे—IX. 56.

तत्प्रार्थितं जवनवाजिगतेन राज्ञा
तूणीमुखोद्धृतशरेण विशीर्णपङ्क्ति ।
श्यामीचकार वनमाकुलदृष्टिपातै-
र्वातेरितोत्पलदलप्रकरैरिवार्द्रैः ॥ 2776 ॥

जवनो जवनशीलः । युच् ।

३१३१ । क्रुधमण्डार्थेभ्यश्च । (३. २. १५१)

क्रोधनः । रोषणः । मण्डनः । भूषणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2774. गगनस्य मण्डयन्तीति मण्डना भूषणाः । क्रुध्यतीति क्रोधनम् । उभयत्र ताच्छील्ये कर्तरि युच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1502. दिङ्मण्डलीमकुटस्य मण्डनः । युच् ।

३१३२ । न यः । (३. २. १५२)

यकारान्ताद्युच् न स्यात् । क्नूयी, क्नूयिता । क्ष्मायी, क्ष्मायिता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 558. कमलानि । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद् द्वितीया । आप्यायितारं साध्वाप्यायन्तम् । 'ओ प्यायी वृद्धौ' इत्यस्मात् अनेन यकारान्ताद्युच्प्रतिषेधे साधुकारिणि तृन् ।

३१३३ । सूददीपदीक्षश्च । (३. २. १५३)

युज्न स्यात्। सूदिता। दीपिता। दीक्षिता। यदि सूदेर्युज् न, कथं मधुसूदनः। नन्द्यादिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 558. दीपितारं दीप्रम्। युच्प्रतिषेधात्तृन्।

३१३४। लषपतपदस्थाभूवृषहनकमगमशॄभ्य उकञ्। (३. २. १५४)

लाषुकः पातुक इत्यादि।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 615. पातुका। उकञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 548. प्रकृतिं प्रतिपादुकैः। उकञ्। 'न लोक' (सू. 627) इति निषेधात् द्वितीया।

भट्टिकाव्ये—II. 22.

आयोधने स्थायुकमस्त्रजात-
ममोघमभ्यर्णमहाहवाय।
ददौ वधाय क्षणदाचराणां
तस्मै मुनिः श्रेयसि जागरूकः॥ 2777॥

आयोधने स्थायुकं स्थितिकरणशीलम्। उकञ्। आतो युक्।

नैषधे—VI. 63.

दलोदरे काञ्चनकेतकस्य क्षणान्मषीभावुकवर्णरेखम्।
तस्यैव यत्र स्वमनङ्गलेखं लिलेख भैमी नखलेखिनीभिः॥ 2778॥

मषीभावुकाः श्यामीभवन्त्यः। मषीशब्दात् च्विप्रत्ययान्ताद्भवतेः अनेन उकञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 549. सवितुर्मरीचीः। 'न लोक' (सू. 627) इति निषेधाद् द्वितीया। परिभावुकैः तिरस्कारकैः। उकञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 539. द्यौः पुष्पचयम्। द्वितीया। वर्षुका वर्षणशीला। उकञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 547. अपो जलानि वर्षुकस्य वर्षणशीलस्य। पूर्ववत् ।

चम्पूभारते—II. 50.

एवं को वापराध्नोत्यमुमविगणयन्बाहुमन्त्रेति घुष्यन्
व्यक्तोरोरक्तरेखाकृतविरुदजगद्घातुकत्वप्रशस्तिः ।
क्रोशन्मर्त्याङ्गखादत्वरणपरिचलत्सृक्कलग्नास्थिदण्ड-
स्थूले दंष्ट्रे दधानः पवनभुवमभि प्राद्रवद्यातुधानः ॥ 2779 ॥

जगत् । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद् द्वितीया । घातुकः हननशीलः । उकञ् । जगद्घातुकः । 'द्वितीया श्रित' (सू. 686) इत्यत्र द्वितीयेति योगविभागात्समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 561. अभ्रमुकामुकः । अभ्रम्वाः 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधेऽपि 'कमेरनिषेधः' (वा. 1519. सू. 627) इति वचनात् षष्ठ्येव । कामुकः उकञ् । 'कृद्योगा च' (वा. 1317. सू. 703) इति षष्ठीसमासः ।

नैषधे—V. 137.

इत्याकर्ण्य क्षितीशस्त्रिदशपरिषदस्ता गिरश्चाटुगर्भा
वैदर्भीकामुकोऽपि प्रसभविनिहितं दूत्यभारं बभार ।
अङ्गीकारं गतेऽस्मिन्नमरपरिबृढस्सम्भृतानन्दमूचे
भूयादन्तर्धिसिद्धेरनुविहितभवच्चित्तता यत्र तत्र ॥ 2780 ॥

वैदर्भीकामुकः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 104. कामुकः । उकञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 34. कन्यकात्वेऽपि मयि विषये एषा कामुकी कामशीला । अनेन ताच्छील्ये उकञ् । 'जानपद' (सू. 500) इत्यादिना मैथुनेच्छार्थे ङीष् । 'इच्छावती कामुका स्याद्वृषस्यन्ती तु कामुकी' II. vi. 9. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 559. वर्षुके वर्षणशीले । गृह एव स्थायुकः स्थितिशील: । अध्वानं द्वितीया । गामुको गमनशील: । उकञ् ।

अनर्घराघवे—VII. 119.

देवस्याम्बुजसम्भवस्य भवनादम्भोधिनागामुका
सेयं मौलिविभूषणं भगवतो भर्गस्य भागीरथी ।
उद्घातानपहाय विग्रहमिह स्रोतःप्रतीपानपि
स्रोतस्तीव्रतरस्वरा गमयति द्राग् ब्रह्मलोकं जनान् ॥ 2781 ॥

आगामुका आगमनशीला । उकञ् ।

भट्टिकाव्ये—XXII. 15.

आख्यातासि हतं शत्रुमभिषिक्तं विभीषणम् ।
सुग्रीवं चार्जितं मित्रं सर्वांश्चागामुकान्द्रुतम् ॥ 2782 ॥

द्रुतमागामुकानागमनशीलान् । उकञ् ।

३१३५ । जल्पभिक्षकुट्टलुण्टवृङः षाकन् । (३. २. १५५)

जल्पाकः । भिक्षाकः । कुट्टाकः । लुण्टाकः । वराकः । वराकी । षित्वात् ङीष् । जल्पाकी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 120. जल्पाकीभिर्जल्पनशीलाभिः । षाकन् । षित्वान्ङीष् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2031. कुट्टाकभावकुतुकम् । कुट्टाकः पाणिकुट्टन-शील: । षाकन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 121. त्रिभुवनतमोलुण्टाकीनां त्रिभुवनतमसां लुण्टनकर्त्रीणाम् । लुटि स्तेये । षाकन् । ङीष् ।

३१३६ । प्रजोरिनिः । (३. २. १५६)

प्रजवी प्रजविनौ प्रजविनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 121. प्रजविना प्रकृष्टगमनशीलेन । इनिः ।

३१३७ । जिदृक्षिविश्रीण्वमाव्यथाभ्यमपरिभूप्रसूभ्यश्च । (३. २. १५७)

जयी । दरी । क्षयी । विश्रयी । अत्ययी । वमी । अव्यथी । अभ्यमी । परिभवी । प्रसवी ।

किरातार्जुनीये—XVI. 64.

वीतप्रभावतनुरप्यतनुप्रभावः
प्रत्याचकाङ्क्ष **जयिनीं** भुजवीर्यलक्ष्मीम् ।
अस्त्रेषु भूतपतिनापहृतेषु जिष्णु-
र्वर्षिष्यता दिनकृतेव जलेषु लोकः ॥ 2783 ॥

जयिनीं जयशीलाम् । इनिः । 'ऋन्नेभ्यः' (सू. 306) इति ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो° 1541. **अनादरिणम**नादरशीलम् । आङ्पूर्वो दृङ् । **अव्यथिनं** निर्भयशीलम् । नञ्पूर्वो व्यथिः । शैले **विश्रयिणं** तत्र स्थितिशीलम् । विपूर्वः श्रयतिः । **अभ्यमी** अभिमुखगमनशीलः । अभिपूर्वोऽमिः । **परिभवी** साधु परिभवं जनयन् । अभिपूर्वो भवतिः ।

रघुवंशे—XVII. 71.

प्रवृद्धौ हीयते चन्द्रस्समुद्रोऽपि तथाविधः ।
स तु तत्समवृद्धिश्च न चाभूत्ताविव **क्षयी** ॥ 2784 ॥

क्षयी क्षयशीलः । इनिः ।

रघुवंशे—XVI. 41.

सा **मन्दुरासंश्रयिभि**स्तुरङ्गै-
श्शालाविधिस्तम्भगतैश्च नागैः ।
पूराबभासे विपणिस्थपण्या
सर्वाङ्गनद्धाभरणेव नारी ॥ 2785 ॥

मन्दुरासंश्रयिभिः मन्दुरायां स्थितिशीलैः । इनिः ।

माघे—XV. 12.

प्रथमं शरीरजविकारकृतमुकुलबन्धमव्यथी
भाविकलहफलयोगमसौ वचनेन कोपकुसुमं व्यचीकसत् ॥ 2786 ॥

न व्यथते न बिभेति अव्यथी निर्भीकः । इनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1779. परिभवि साधु परिभवं जनयत् । इनिः ।

मेघसंदेशे—I. 62.

हेमाम्भोजप्रसवि सलिलं मानसस्याददानः
कुर्वन्कामं क्षणमुखपटप्रीतिमैरावतस्य ।
धुन्वन्कल्पद्रुमकिसलयान्यंशुकानीव वातै-
र्नानाचेष्टैर्जलद ललितैर्निर्विशेस्तं नगेन्द्रम् ॥ 2787 ॥

हेमाम्भोजानाम् । कृद्योगे कर्मणि षष्ठी । प्रसूत इति प्रसवि । इनिः । 'कृद्योगा च' (वा. 1317. सू. 703.) इति समासः ।

३१३८ । स्पृहिगृहिपतिदयिनिद्रातन्द्राश्रद्धाभ्य आलुच् । (३. २. १५८)

स्पृहयालुः । गृहयालुः । पतयालुः । दयालुः । निद्रालुः । तन्द्रालुः । श्रद्धालुः ।

वा० । शीङो वाच्यः । (2140.)

शयालुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 352. स्त्रीभ्यः स्पृहयालुं स्त्रीकामुकम् । 'स्पृहेरीप्सितः' (सू. 574.) इति सम्प्रदानत्वम् । अदयालुवत् अदयनशील इव । निद्रालुं निद्राशीलम् । श्रद्धालुं साध्वभिलषन्तम् । सर्वत्रालुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 555. सरोरुहां श्रियः । 'न लोक' (सू. 672) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया । करलीलया गृहयालुः ग्रहीता । ग्रह् ग्रहणे । आलुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 637. रूपथं गृहयालोः । पूर्ववत् ।

चम्पूभारते—II. 80.

वीरेण तेन विशिखेन विलूनमूलं
चक्रभ्रमेण पतयालु तदा शरव्यम् ।
अस्मिन् समाजवलयेत्ययमेव दोष्मा-
नित्याहिताभिनयलीलमिवाबभासे ॥ 2788 ॥

पतयालु । आलुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 56. दयालुः । आलुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 901. दृष्टिनिमेषेण विषये तन्द्रालुः प्रमादशीलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2378. तन्द्रालवो निद्रालसाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 355. एकस्मै स्पृहयालूनाम् । आलुच् । सम्प्रदानत्वम् ।

अनर्घराघवे—VII. 143.

वत्स लक्ष्मण सोत्कण्ठं चिरात्परिरभस्व माम् ।
श्रद्धालुर्भ्रातुरङ्गानि चन्दनेष्वप्यरोचकी ॥ 2789 ॥

श्रद्धालुः । आलुच् ।

माघे—II. 80.

उपायमास्थितस्यापि नश्यन्त्यर्थाः प्रमाद्यतः ।
हन्ति नोपशयस्थोऽपि शयालुर्मृगयुर्मृगान् ॥ 2790 ॥

शयालुर्निद्रालुः । शीङो वाच्य इत्यालुच् ।

माघे—XII. 63.

प्रासादशोभातिशयालुभिः पथि
प्रभोर्निवासाः पटवेश्मभिर्बभुः ।
नूनं सहानेन वियोगविक्लबा
पुरः पुरश्रीरपि निर्ययौ तदा ॥ 2791 ॥

प्रासादशोभया अतिशयालुभिः अतिशायकैः । शीङो वाच्य इत्यालुच् ।

चम्पूभारते—VI. 57.

ग—इत्याश्वासितवतः पत्युरनुमत्या पुनरागत्य नैपथ्यभवनमधिशयालोस्तस्याश्चेतसः पलायमानस्य भयभरस्य सापि विभावरी सहचरी बभूव ॥ 2792 ॥

नैपथ्यभवनमधिशयालोः। शीङ् स्वप्ने। अकर्मकः। भवने शेते। 'अधिशीङ्स्थासां कर्म' (सू. 542.) इत्यधिकरणस्य कर्मत्वम्। भवनमधिशेते। 'कर्तृकर्मणोः कृति' (सू. 628) इति कृद्योगे कर्मणि षष्ठ्यां भवनस्याधिशयिता। वरस्योद्वर्तितवत्। तृच्। आलुच उकारान्तत्वात् 'न लोक' (सू. 627) इति षष्ठीप्रतिषेधात् नैपथ्यभवनमिति द्वितीया। अधिपूर्वाच्छीङः शीङो वाच्य इत्यालुच्।

३१३९। दाधेट्सिशदसदो रुः। (३. २. १५९)

दारुः। धारुः। सेरुः। शद्रुः। सद्रुः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 352. भ्रामरं क्षौद्रम्। 'न लोक' (सू. 627) इति षष्ठीप्रतिषेधाद् द्वितीया। धयतीति धारुं साधु पिबन्तम्। सद्रुं साधु सीदन्तम्। षद्लृ गतौ। रुप्रत्ययः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1795. फलिनानम्ररोचिष्णुद्रुमेषु सद्रवः सदनशीलाः। रुः।

३१४०। सृघस्यदः क्मरच्। (३. २. १६०)

सृमरः। घस्मरः। अद्मरः।

भट्टिकाव्ये—VII. 22.

सृमरोऽभङ्गुरप्रज्ञो गृहीत्वा भासुरं धनुः।
विदुरो जित्वरः प्राप लक्ष्मणो गत्वरान्कपीन् ॥ 2793 ॥

सृमरः साधु गन्ता। क्मरच्।

भट्टिकाव्ये—II. 38.

महीयमाना भवतातिमात्रं
सुराध्वरे घस्मरजित्वरेण।

दिवोऽपि वज्रायुधभूषणाया
ह्रिणीयते वीरवती न भूमिः ॥ 2794 ॥

घसरा अदनशीलाः । क्मरच् ।

३१४१ । भञ्जभासमिदो घुरच् । (३. २. ६१)

भङ्गुरः । भासुरः । मेदुरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰. 2793. अभङ्गुरप्रज्ञः स्थिरधीः । घुरच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1839. अतिभारेण भङ्गुरां स्वयं भज्यमानाम् । घुरच् । 'भिदुरादयः कर्मकर्तरि कर्तरि च' (काव्यालं. सू. V. ii. 38) इति वामनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 51. भासुरं भासनशीलम् । घुरच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1360. गिरा मेदुरः मुखरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1605. सूर्यः प्रमोदेन परिमेदुरः पूर्णः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1731. केरलीचिकुरभङ्गिभङ्गुरं स्वतः कुटिलम् । घुरच् ।

३१४२ । विदिभिदिच्छिदेः कुरच् । (३. २. ६२)

विदुरः । भिदुरम् । छिदुरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2793. विदुरो ज्ञाता । कुरच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 129. नीलाश्मद्युतिभिदुराम्भसः । कुरच् ।

माघे—XIX. 58.

अयशोभिदुरालोके कोपधामरणाहते ।
अयशोभिदुरा लोके कोपधा मरणाहते ॥ 2795 ॥

अयशोभिदुरा अपकीर्तिनिवर्तिका । कुरच् ।

नैषधे—III. 113.

भवद्वियोगाभिदुरार्तिधारा-
यमस्वसुर्मज्जति निश्शरण्यः ।
मूर्छामयद्वीपमहान्ध्यपङ्के
हा हा महीभृद्भटकुञ्जरोऽयम् ॥ 2796 ॥

अभिदुरा । कुरच् ।

माघे—VI. 8.

प्रियसखीसदृशं प्रतिबोधिताः
किमपि काम्यगिरा परपुष्टया ।
प्रियतमाय वपुर्गुरुमत्सर-
च्छिदुरयादुरयाचितमङ्गनाः ॥ 2797 ॥

गुरुमत्सरस्य छिदुरया भेत्र्या । कुरच् ।

रघुवंशे—XVI. 62.

आसां जलास्फालनतत्पराणां
मुक्ताफलस्पर्धिषु शीकरेषु ।
पयोधरोत्सर्पिषु शीर्यमाणः
संलक्ष्यते नु छिदुरोऽपि हारः ॥ 2798 ॥

छिदुरः स्वयं छिन्नः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2593. उद्भिदुरम् । कुरच् । 'भिदुरादयः कर्मकर्तरि च' (काव्यालं. सू. V. ii. 38) इति वामनः ।

३१४३ । इण्णशिजिसर्तिभ्यः करप् । (३. २. १६३)

इत्वरः । नश्वरः । जित्वरः । सृत्वरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1325. उदेतीत्युदित्वरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2793. जित्वरो जयशीलः ।

भट्टिकाव्ये—I. 16.

वेदोऽङ्गवांस्तैरखिलोऽध्यगायि
शस्त्राण्युपायंसत जित्वराणि ।
ते भिन्नवृत्तीन्यपि मानसानि
समं जनानां गुणिनोऽध्यवात्सुः ॥ 2799 ॥

जित्वराणि जयशीलानि । करप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 510. जित्वरैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1163. विसृत्वरैः । करप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 83. विसृत्वरीम् । करप् । ‘ टिड्ढाणञ् ’ (सू. 470) इत्यादिना ङीप् ।

अनर्घराघवे—III. 8.

हस्ते करिष्यति जगत्त्रयजित्वरोऽपि
कस्तादृशो दुहितरं जनकेश्वरस्य ।
प्राणाधिकं विपुलबाहुभृतामपीदं
त्रैयम्बकं किमपि कार्मुकमन्तरायः ॥ 2800 ॥

जित्वरः । करप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 84. अभिसृत्वरीणामभिसरणशीलानाम् । करप् । ङीप् ।

३१४४ । गत्वरश्च । (३. २. १६४)

गमेरनुनासिकलोपोऽपि निपात्यते । गत्वरः गत्वरी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2793. गत्वरान्गमनशीलान् । करप् । निपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1134. गत्वरताम् । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 85. गत्वर्यः । करबन्तो निपातः । ङीप् ।

३१४५ । जागुरूकः । (३. २. १६५)

जागर्तेरूकः स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 235. कार्येषु जागरूकः अप्रमत्तः । ऊकप्रत्ययः ।
• अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 723. अपररात्रे जागरूकः प्रबुद्धः ।

३१४६ । यजजपदशां यङः । (३. २. १६६)

एभ्यो यङन्तेभ्य ऊकः स्यात् । दशामिति भाविना नलोपेन निर्देशः । यायजूकः । 'जपजभदहदश' (सू. 2638) इति अभ्यासस्य नुक् । जञ्जपूकः । दन्दशूकः । 'इज्याशीलो यायजूकः' II. vi. 8. इति, 'दन्दशूको बिलेशयः' I. vii. 8. इति चामरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1036. यायजूका इज्याशीलाः । यजेर्यङन्तादूकप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 971. जञ्जपूकः मायावित्वाद्गर्हितजापी । 'लुपसदचर' (सू. 2635) इत्यादिना यङ् । 'जपजभ' (सू. 2638) इत्यादिनाभ्यासस्य नुक् । अनेन ऊकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 77. दन्दशूकान् हिंस्रान् । पूर्ववत् यङ् । नुक् । तदन्तादूकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 235. दन्दशूकाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1888. दन्दशूकानां हिंस्राणाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2227. भावगर्हितं दशन्ति भृशमिति दन्दशूकैः । पूर्ववत् यङ् । नुक् । ऊकः ।

३१४७ । नमिकम्पिस्म्यजसकमहिंसदीपो रः । (३. २. १६७)

नम्रः । कम्प्रः । स्मेरः । जसिर्नञ्पूर्वः क्रियासातत्ये वर्तते । अजस्रम् । सन्ततमित्यर्थः । कम्रः । हिंस्रः । दीप्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 235. अकम्प्रमकम्पनशीलम् । दीप्रं साधु दीप्यमानम् । नम्रः साधु प्रह्वीभूतः । सर्वत्र रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 538. कम्राभिः कमनशीलाभिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 952. नम्रः । हिंस्राः हिंसनशीलाः । दीप्रम् । रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 50. कम्रां कामयित्रीम् । रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1795. नम्राः । रः ।

नैषधे—I. 142.

सुताः कमाहूय चिराय चुङ्कृतै-
विधाय कम्राणि मुखानि कं प्रति ।
कथासु शिष्यध्वमिति प्रमील्य सः
सुतस्य सेकात् बुबुधे नृपाश्रुणः ॥ 2801 ॥

कम्राणि । रः ।

अनर्घराघवे—I. 32.

त्रासोत्कम्पत्रिदशपरिषन्मौलिमाणिक्यमाला-
बालादित्यप्रकरकिरणस्मेरपादारविन्दे ।
प्राचीमेतां भुवनरचनामन्यथा निर्मिमाणे
कार्पण्योक्तीस्त्वयि रचितवानन्तरायं महेन्द्रः ॥ 2802 ॥

स्मेरम् । रः ।

३१४८ । सनाशंसभिक्ष उः । (३. २. १६८)

चिकीर्षुः । आशंसुः । भिक्षुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 646. रन्तुमिच्छुः रिरंसुः । रमेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1212. हरिणम् । 'न लोक' (सू. 627) इति षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया । जिघांसुः हन्तुमिच्छुः । हन्तेस्सन्नन्तादुप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1052. सोमरसं पिपासुः पातुमिच्छुः । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 77. दन्दशूकान् जिघांसौ हन्तुमिच्छौ। पूर्ववत्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 538. आत्मनः क्षेममाशंसुरिच्छुः। आङ्पूर्वाच्छंसेरुप्रत्ययः। द्वितीया।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2010. शत्रोर्लवमुच्छेदमाशंसवः। पूर्ववत्।

भट्टिकाव्ये—XII. 72.

मांसं हतानामिव राक्षसाना-
माशंसवः क्रूरगिरो रुवन्तः।
क्रव्याशिनो दीप्तकृशानुवक्त्रा
भ्राम्यन्त्यभीताः परितः पुरं नः॥ 2803॥

मांसमाशंसवः आशंसनशीलाः। उः। द्वितीया।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1036. भिक्षवः भिक्षणशीलाः। उः।

३१४९। विन्दुरिच्छुः। (३. २. १६९)

वेत्तेर्नुम् इषेश्छत्वं च निपात्यते। वेत्ति तच्छीलो विन्दुः। इच्छति इच्छुः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 50. मामिच्छुः अभिलाषुकः। उप्रत्ययः। द्वितीया।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2478. मां कामयितुं कलत्रीकर्तुमिच्छुरभिलाषुकः। समानकर्तृकेषु तुमुन्। उप्रत्ययान्तो निपातः। द्वितीया।

माघे—VI. 40.

अरमयन्भवनादचिरद्युतेः
किल भयादपयातुमनिच्छवः।
यदुनरेन्द्रगणं तरुणीगणा-
स्तमथ मन्मथमन्थरभाषिणः॥ 2804॥

अपयातुमनिच्छवः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 17. सरस्यवतरितुमनिच्छुः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 212. विजयमिच्छुभिरभिलाषुकैः । उप्रत्ययान्तो निपातः । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

३१५० । क्याच्छन्दसि । (३. २. १७०)

३१५१ । आदृगमहनजनः किकिनौ लिट् च । (३. २. १७१)

वा० । भाषायां धाञ्कृसृगमिजनिनमिभ्यः । (2144.)

दधिः । चक्रिः । सस्रिः । जग्मिः । जज्ञिः । नेमिः ।

वा० । सासहिवावहिचाचलिपापतीनामुपसंख्यानम् । (2144.)

यङन्तेभ्यस्सहत्यादिभ्यः किकिनौ पतेर्नीगभावश्च निपात्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2648. अटवीपर्यटनखेदसम्पदाम् । कृद्योगे कर्मणि षष्ठी । असासहिं भृशमसहनशीलम् । किप्रत्ययः ।

चम्पूभारते—IX. 12.

बलारिसूनुं वसुदेवसूनुर्वचोभिराश्वास्य चिरेण तैस्तैः ।
असासहिं पावकजाठराग्नेराह्वयत्तत्र पुनश्शरासम् ॥ 2805 ॥

पावकजाठराग्नेरसासहिम् । पूर्ववत् ।

३१५२ । स्वपितृषोर्नजिङ् । (३. २. १७२)

स्वप्नक् । तृष्णक् तृष्णजौ तृष्णजः । 'धृषेश्चेति वाच्य' मिति काशिकादौ । धृष्णक् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 25.

अहं स्वप्नक् प्रभावेन तव वन्दारुभिस्सह ।
अभीरुरवसं स्त्रीभिर्भास्वराभिरिहेश्वर ॥ 2806 ॥

स्त्रीभिस्सह स्वप्नक् । ञि ष्वप् शये । नजिङ् ।

३१५३ । शृवन्द्योरारुः । (३. २. १७३)

शरारुः । वन्दारुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2806. वन्दारुभिस्सह वन्दनशीलाभिस्सह । आरुप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 647. वन्दारुभिः ।

३१५४ । भियः क्रुक्लुकनौ । (३. २. १७४)

भीरुः । भीलुकः ।

वा० । क्रुकन्नपि वाच्यः । (2145.)

भीरुकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2806. अभीरुर्निर्भीकः । क्रुप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 206. भयशीला भीरुः । क्रुप्रत्ययः । **अभीरुः** शूर्पणखा । अमनुष्यत्वात् 'ऊङुतः' (सू. 521) इत्यूङ् न ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 205. हे भीरु भयशीले सीते । 'ऊङुतः' (सू. 521) इत्यूङ् ।

३१५५ । स्थेशभासपिसकसो वरच् । (३. २. १७५)

स्थावरः । ईश्वरः । भास्वरः । पेस्वरः । कस्वरः ।

कुमारसंभवे—I. 23.

प्रसन्नदिक्पांसुविविक्तवातं
शङ्खस्वनानन्तरपुष्पवृष्टि ।
शरीरिणां **स्थावर**जङ्गमानां
सुखाय तज्जन्मदिनं बभूव ॥ 2807 ॥

स्थावराः वृक्षादयः । वरच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2806. **भास्वरा**भिर्भासनशीलाभिः । **ईश्वरः** ईशनशीलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 576. मायानामीश्वराः प्रभवः ।

किरातार्जुनीये—V. 33.

अस्मिन्नगृह्यत पिनाकभृता सलील-
मावद्धवेपथुरधीरविलोचनायाः ।
विन्यस्तमङ्गलमहौषधिरीश्वरायाः
स्रस्तोरगप्रतिसरेण करेण पाणिः ॥ 2808 ॥

ईश्वरायाः गौर्याः । वरच् । पुंयोगविवक्षाभावान्न ङीष् ।

अनर्घराघवे—II. 12.

विकसितसङ्कुचितपुनर्विकस्वरेष्वम्बुजेषु दुर्लक्ष्याः ।
कलिकाः कथयति नूतनविकासिनीर्मधुलिहामर्घः ॥ 2809 ॥

विकस्वराणि विकासशीलानि । वरच् ।

३१५६ । यश्च यङः । (३. २. १७६)

यातेर्यङन्ताद्वरच् स्यात् । यायावरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1036. यायावराः ।

३१५७ । भ्राजभासधुर्विद्युतोर्जिपॄजुग्रावस्तुवः क्विप् । (३. २. १७७)

विभ्राट् । भाः भासौ । धूः धुरौ । विद्युत् । ऊर्क् । पूः पुरौ । जूः जुवौ जुवः । ग्रावशब्दस्य धातुना समासः सूत्रे निपात्यते । ततः क्विप् । ग्रावस्तुत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2110. विद्युताम् द्योतनशीलानाम् । रवेर्भासः प्रकाशान् । विभ्राजं साधु दीप्यमानम् । सर्वत्र क्विप् ।

भट्टिकाव्ये—XII. 10.

प्रीत्यापि दत्ते क्षणसन्निपातं
भयं भुजङ्गाधिपवद्दधानम् ।
तमस्समूहाकृतिमप्यशेषा-
नूर्जा जयन्तं प्रथितप्रकाशान् ॥ 2810 ॥

ऊर्जा बलेन । क्विप् । ' भ्राजभास ' (सू. 2565) इति ह्रस्वविधायकम् ।

३१५८ । अन्येभ्योऽपि दृश्यते । (३. २. १७८)

क्विप् । छित् । भित् । दृशिग्रहणं विध्यन्तरोपसङ्ग्रहार्थम् । कचिद्दीर्घः । क्वचिदसम्प्रसारणम् । क्वचिद् द्वे । कचिद्ध्रस्वः । तथा च वार्तिकम् :—

वा० । क्विब्वचिप्रच्छ्यायतस्तुकटप्रुजुश्रीणां दीर्घोऽसम्प्रसारणञ्च । (2147. 48.)

वक्तीति वाक् । पृच्छतीति प्राट् । आयतं स्तौतीति आयतस्तूः । कटं प्रवते कटप्रूः । जुरुक्तः । श्रयति हरिं श्रीः ।

वा० । द्युतिगमिजुहोतीनां द्वे च । (2149.)

दृशिग्रहणादभ्याससंज्ञा । दिद्युत् । जगत् ।

वा० । जुहोतेर्दीर्घश्च । (2149.)

जुहूः ।

वा० । ध्यायतेस्सम्प्रसारणञ्च । (2151.)

धीः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1023. शोकस्य छिदः शोकापनोदनशीलान् । भ्राजादिसूत्रादनुपपदे क्विप्यनुवृत्ते अनेन ताच्छील्ये क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 204. वाक् । क्विब्वचीति क्विप् ।

माघे—I. 1.

श्रियःपतिः श्रीमति शासितुं जग-
ज्जगन्निवासो वसुदेवसद्मनि ।
वसन् ददर्शावतरन्तमंबरा-
द्धिरण्यगर्भाङ्गभुवं मुनिं हरिः ॥ 2811 ॥

श्रीः । क्विब्वचीति क्विप् । जगत् । द्युतिगमीति क्विप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 355. शोभना धीर्येषां ते सुधियः । ध्यायतेस्सम्प्रसारणं चेति क्विप् । सम्प्रसारणम् ।

३१५९ । भुवः संज्ञान्तरयोः । (३. २. १७९)

मित्रभूर्नाम कश्चित् । धनिकाधमर्णयोरन्तरे यस्तिष्ठति विश्वासार्थं स प्रतिभूः ।

कुमारसंभवे—VIII. 52.

निर्मितेषु पितृषु स्वयम्भुवा
　या तनुस्सुतनु पूर्वमुज्झिता ।
सेयमस्तमुदयं च सेव्यते
　तेन मानिनि ममात्र गौरवम् ॥ 2812 ॥

स्वयं भवतीति स्वयम्भूः चतुराननः । क्विप् ।

३१६० । विप्रसम्भ्यो ड्वसंज्ञायाम् । (३. २. १८०)

एभ्यो भुवो डुः स्यात् । न तु संज्ञायाम् । विभुर्व्यापकः । प्रभुः स्वामी । सम्भुर्जनिता ।

वा० । मितद्र्वादिभ्य उपसंख्यानम् । (2152.)

मितं द्रवतीति मितद्रुः । शतद्रुः । शम्भुः । अन्तर्भावितण्यर्थोऽत्र भवतिः ।

माघे—I. 3.

चयस्त्विषामित्यवधारितं पुरा
　ततश्शरीरीति विभाविताकृतिम् ।
विभुर्विभक्तावयवं पुमानिति
　क्रमादमुं नारद इत्यबोधि सः ॥ 2813 ॥

विभुः तत्त्वावधारणसमर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 390. भुवनत्रयस्य प्रभुः स्वामी ।

३१६१ । धः कर्मणि ष्ट्रन् । (३. २. १८१)

धेटो धाञश्च कर्मण्यर्थे ष्ट्रन् स्यात् । 'धात्री जनन्यामलकी वसुमत्युपमातृषु' ।

३१६२ । दाम्नीशसयुयुजस्तुतुदसिसिचमिहपतदशनहः करणे । (३. २. १८२)

दाबादेः ष्ट्रन् स्यात्करणेऽर्थे । दात्यनेन दात्रम् । नेत्रम् ।

३१६३ । तितुत्रतथसिसुसरकसेषु च । (७. २. ९)

एषां दशानां कृत्प्रत्ययानामिण्न स्यात् ।

वा० । तितुत्रेष्वग्रहादीनामिति वाच्यम् । (4393.)

शस्त्रम् । योत्रम् । योक्त्रम् । स्तोत्रम् । तोत्रम् । सेत्रम् । सेक्त्रम् । मेढ्रम् । पत्रम् । दंष्ट्रा । नद्ध्री ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 576. शस्त्रहस्ताः शस्त्रपाणयः । शस्त्रम् । शसेः ष्ट्रन् । अनेन इट्प्रतिषेधः । 'हसिमृ' (उ. सू. 366) इत्यादिना हसेरौणादिके तन्प्रत्यये हस्तः । अनेन इट्प्रतिषेधः । 'हनिकुषि' (उ. सू. 159) इति क्थन् । रथः । अनेन इट्प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 396. सुमन्त्रनेत्रेण रथेन । नेत्रो नेता सारथिः । नयतेः बाहुलकात्कर्तर्यर्थे ष्ट्रन् । अनेन इट्प्रतिषेधः । 'नेत्रो नेतरि भेदवत्' इति विश्वः । रथः । पूर्ववत् । 'हनिकुषि' (उ. सू. 159) इति क्थन् । अनेन इट्प्रतिषेधः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 867. अवरोधवधूजनानुरोधगुणदात्रे गणरात्रे । दात्रम् । इट्प्रतिषेधः ।

चम्पूरामायणे—I. 16.

प्रह्लादस्य व्यसनमभितं दैत्यवर्गस्य दम्भं
स्तम्भं वक्षस्थलमपि रिपोर्यौगपद्येन भेत्तुम् ।
बद्धश्रद्धे पुरुषवपुषा मिश्रिते विश्वदृष्टे
दंष्ट्रारोचिर्विशदभुवने रंहसा सिंहवेषे ॥ 2814 ॥

दंष्ट्रा ।

रघुवंशे—VI. 7.

नेत्रव्रजाः पौरजनस्य तस्मिन्
विहाय सर्वान् नृपतीन्निपेतुः ।
मदोत्कटे रेचितपुष्पवृक्षा
गन्धद्विपे वन्य इव द्विरेफाः ॥ 2815 ॥

नेत्रव्रजाः । 'नेत्रं मथि गुणे वस्त्रे तरुमूले विलोचने' इति विश्वः । 'पदिप्रथिभ्यां नित्' (उ. सू. 622) प्रथितिः । 'तितुत्रेष्वग्रहादीनाम्' इतीट् ।

३१६४ । हलसूकरयोः पुवः । (३. २. १८३)

पुङ्पूञोः करणे ष्ट्रन् स्यात् । तच्चेत्करणं हलसूकरयोरवयवः । हलस्य सूकरस्य वा पोत्रम् । मुखमित्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 536. वनपोत्रवताम् ।

किरातार्जुनीये—XII. 53.

स तमाससाद घननीलमभिमुखमुपस्थितं मुनेः ।
पोत्रनिकषणविभिन्नभुवं दनुजं दधानमथ सौकरं वपुः ॥ 2816 ॥

पोत्रस्य मुखाग्रस्य । 'मुखाग्रे क्रोडहलयोः पोत्रम्' III. iii. 180. इत्यमरः । ष्ट्रन्प्रत्ययः ।

३१६५ । अर्तिलूधूसूखनसहचर इत्रः । (३. २. १८४)

अरित्रम् । **लवित्रम्** । **धवित्रम्** । **सवित्रम्** । **खनित्रम्** । **सहित्रम्** । **चरित्रम्** ।

चम्पूरामायणे—II. 36.

ग—अथ दशरथेन रामस्सपरिच्छद एव गच्छेति निर्दिष्टः केवलं खनित्रपिटकौ वल्कलयुगलञ्च प्रार्थयत ॥ 2817 ॥

खनित्रम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 89.

शङ्का धवित्रवचनं प्रत्यूचुर्वानराः खगम् ।
वयं शत्रुलवित्रेषोद्धृता रामस्य भूपतेः ॥ 2818 ॥

धूयतेऽनेनेति धवित्रम् । करणे धुनातेरित्रः । लूयन्ते एभिरिति लवित्राः । पूर्ववदित्रः ।

चम्पूभारते—I. 13.

चित्रं चरित्रं जगतीतलेऽस्य
न श्लाघयामास नरेषु को वा ।
स यत्स्वयं पाण्डुरपि स्वकेन
गुणेन रक्तानकरोत्समस्तान् ॥ 2819 ॥

चरित्रम् । इत्रप्रत्ययः ।

३१६६ । पुवस्संज्ञायाम् । (३. २. १८५)

पवित्रम् । येनाज्यमुत्पूयते यच्चानामिकावेष्टनम् ।

॥ इति पूर्वकृदन्तप्रकरणम् ॥

—:o:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथोणादिप्रकरणम् ॥

॥ प्रथमः पादः ॥

— :o: —

१ । कृवापाजिमिस्वदिसाध्यशूभ्य उण् ।

करोतीति कारुः शिल्पी कारकश्च । वातीति वायुः । 'आतो युक्' (सू. 2761) इति युक्। पायुर्गुदम् । जयत्यभिभवति रोगान् जायुः औषधम् । मिनोति प्रक्षिपति देहे ऊष्माणमिति मायुः पित्तम् । स्वादुः । साध्नोति परकार्यं साधुः । अश्नुते आशु शीघ्रम् । विलम्बाभावपरऽवे क्लीबम् । तद्विशिष्टद्रव्यपरत्वे पुंलिङ्गः । 'आशुर्व्रीहिः पाटलः स्यात्' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 745. राघवस्य कार्यम् । 'न लोक' (सू. 627) इति षष्ठीप्रतिषेधाद् द्वितीया । करोतीति कारुः कर्ता । सर्ववानरसैन्यानां आशु आगमनमादिशत् । कारुवदाशुशब्दः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 752. आशु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2185. वायुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 850. स्वादुंकारं स्वादुंकृत्वा । स्वादुशब्दः उण्प्रत्ययान्तः ।

३ । दॄसनिजनिचरिचटिभ्यो ञुण् ।

दीर्यत इति दारु । 'स्नुः प्रस्थस्सानुरस्त्रियाम्' II. iii. 4. इत्यमरः । जानु जानुनी । इह 'जनिवध्योश्च' (सू. 2512) इति उपधावृद्धिनिषेधो न अनुबन्धद्वयसामर्थ्यात् । चारु रम्यम् । चाटु प्रियं वाक्यम् । मृगय्वादित्वात्कुप्रत्यये चटु इत्यपि ।

चम्पूभारते—I. 73.

चाटुप्रयोगे चतुरस्स पाण्डुः
प्रसूनतल्पे प्रतिवेशितायाः ।

क्षौमं बिभेद स्मरराजधानी-
क्षौमं कराम्भोजदलेन तस्याः ॥ 2820 ॥

४ । किञ्जरयोः श्रीणः ।

किं शृणातीति किंशारुः सस्यशूकं बाणश्च । जरामेति जरायुर्गर्भाशयः । 'गर्भाशयो जरायुः स्यात्' II. vii. 38. इत्यमरः ।

५ । त्रो रश्च लः ।

तरन्त्यनेन वर्णा इति तालु ।

६ । कृके वचः कश्च ।

कृकेन गलेन वक्तीति कृकवाकुः । 'कृकवाकुर्मयूरे च सरटे चरणायुधे' इति विश्वः ।

माघे—XI. 9.

अनुनयमगृहीत्वा व्याजसुप्ता पराची
रुतमथ कृकवाकोस्तारमाकर्ण्य कल्ये ।
कथमपि परिवृत्ता निद्रयान्धा किल स्त्री
मुकुलितनयनैव श्लिष्यति प्राणनाथम् ॥ 2821 ॥

कृकवाकोः कुक्कुटस्य ।

७ । भृमृशीतॄचरित्सरितनिधनिमिमस्जिभ्य उः ।

भरति बिभर्ति वा भरुः स्वामी हरश्च । म्रियन्तेऽस्मिन्भूतानि मरुर्निर्जलदेशः । शेते शयुः अजगरः । तरुर्वृक्षः । चरन्ति भक्षयन्ति देवता इममिति चरुः । त्सरुः खड्गादिमुष्टिः । तनु स्वल्पम् , तन्यते कर्मपाशोऽनयेति तनुः शरीरञ्च । 'स्त्रियां मूर्तिस्तनुस्तनूः' II. vi. 71. इत्यमरः । धनुः शस्त्रविशेषः । 'धनुना च धनुर्विदुः' इति विश्वप्रकाशः । 'धनुरिवाजनि वक्रः' इति श्रीहर्षः । मयुः किन्नरः । 'मद्गुः पानीयकाकिका' इति रभसः । न्यङ्क्वादित्वात्कुत्वम् ।

किरातार्जुनीये—XVII. 58.

शिवप्रणुन्नेन शिलीमुखेन
त्सरुप्रदेशादपवर्जिताङ्गः ।
ज्वलन्नसिस्तस्य पपात पाणे-
र्घनस्य वप्रादिव वैद्युतोऽग्निः ॥ 2822 ॥

त्सरुप्रदेशात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 560. धनुर्वक्रोऽजनि ।

चम्पूरामायणे—II. 56.

ग.—पुरा खलु सरयूरोधसि विविधतरुनिवहपिहितदिवस्पतौ मृगयास्पृहया कमपि समयमगमम् ॥ 2823 ॥

तरुः । उः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 67. अतनुतापकृतं महासन्तापकारिणीम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. क्षितिवाससस्तनुम् ।

९ । अणश्च ।

'लवलेशकणाणवः' III. i. 61. इत्यमरः । चात्कटिवटिभ्याम् । कटति रसनां कटुः । वटति वदतीति वटुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 564. अणुमात्रम् ।

१० । शृस्वृस्निहित्रप्यसिवसिहनिक्लिदिबन्धिमनिभ्यश्च ।

शृणातीति शरुः । 'शरुरायुधकोपयोः' । स्नेहुर्व्याधिः । चन्द्र इत्यन्ये । त्रपु सीसम् । 'पुंसि भूम्न्यसवः प्राणाः' II. viii. 121. इत्यमरः । 'वसुर्हदेऽग्नौ योक्त्रेंऽशौ वसुतोये घने मणौ' । हनुर्वक्त्रैकदेशः । क्लेदुश्चन्द्रः । बन्धुः । मनुः । चाद् विदि अवयवे बिन्दुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2326. असुभिस्समः असुसमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1594. वसूनि धनानि । उः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 837. बन्धव एव बान्धवाः । प्रज्ञादित्वात्स्वार्थेऽण् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1160. उदकबिन्दुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 724. वसुः ।

११ । स्यन्देः सम्प्रसारणं धश्च ।

'देशे नदविशेषेऽब्धौ सिन्धुर्ना सरिति स्त्रियाम्' III. iii. 101. इत्यमरः ।

चम्पूभारते—V. 75.

दिशि दिशि मृगयार्थे तेषु यातेषु जातु
स्वयमुटजमवाप्तस्सोमकेन्द्रात्मजायाः ।
तपनशशिमहिम्ना लङ्घयामास वेलां
तरलितमकराङ्कलक्ष्मणं सिन्धुराजः ॥ 2824 ॥

सिन्धूनां देशविशेषाणां राजा सिन्धुराजः ।

चम्पूभारते—II. 7.

सिन्धुजातकलशीभुवोस्तयोः
स्निग्धभावमवलोक्य तादृशम् ।
तत्र पौरनिकरस्समाचर-
च्चित्रपूर्जठरे निमज्जनम् ॥ 2825 ॥

सिन्धुजातो गङ्गापुत्रः । सिन्धुजातः समुद्रनिवहः ।

१२ । उन्देरिच्चादेः ।

उनत्ति इन्दुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2070. इन्दोः स्यन्दिष्यते वह्निः ।

१३ । ईषेः किच्च ।

ईषेरुः स्यात् स च कित् आदेरिकारादेशश्च । ईषते हिनस्तीति इषुः शरः । 'इषुर्द्वयोः' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 77. इषुमति रघुसिंहे ।

माघे—XX. 21.

ध्वनतो नितरां रयेण गुर्व्य-
स्तडिदाकारचलद्गुणादसंख्याः ।
इषवो धनुषस्सशब्दमाशु
न्यपतन्नम्बुधरादिवाम्बुधाराः ॥ 2826 ॥

१४ । स्कन्देः सलोपश्च ।

कन्दुः ।

१७ । नावञ्चेः ।

न्यङ्क्वादित्वात्कुत्वम् । नियतमञ्चति न्यङ्कुर्मृगः ।

चम्पूरामायणे—III. 24.

विपिनमथ जगाहे राक्षसानां करोटी-
रसकृदसकृदाविर्भावमालोक्य शोचन् ।
कृतरुचिरिव वर्त्मन्यङ्कुशानां कुशानां
पथिकचरणलाविन्यङ्कुरे न्यङ्कुरेषः ॥ 2827 ॥

न्यङ्कुः ।

१८ । फलिपाटिनमिमनिजनां गुक्पटिनाकिधतश्च ।

फलेर्गुक् । फल्गुः । पाटेः पटिः । पाटयतीति पटुः । नम्यतेऽनेन नाकुः वल्मीकम् । मन्यत इति मधु । जायत इति जतु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1392. अफल्गु सारवत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 903. पटुतरटङ्कृतिकम्पिताटवीकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 309. जतुगृहैस्सुहितेन ।

चम्पूभारते— III. 33.

> कुरुकेलिवनेषु पाण्डवानुजेषु भ्रमरावलिर्बभौ ।
> ऋतुना मधुगन्धगुप्तये जतुनाभे निहितेव मुद्रिका ॥ 2828 ॥

जतु ।

१९ । वलेर्गुक् च ।

वल संवरणे वल्गुः ।

२० । शः कित्सन्वच्च ।

श्यतेरुः स्यात् स च कित्सन्वच्च । शिशुर्बालः ।

२१ । यो द्वे च ।

ययुरश्वोऽश्वमेधीयः ।

२२ । कुर्भ्रश्च ।

'बभ्रुर्मुन्यन्तरे विष्णौ बभ्रू नकुलपिङ्गलौ' । चादन्यतोऽपि । चक्रुः कर्ता जघ्नुर्हन्ता । पपुः पालकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1360. बभ्रुकैश्यं बिभ्राणः ।

२३ । पॄभिदिव्यधिगृधिधृषिभ्यः ।

कुः स्यात् । पुरुः । भिनत्ति भिदुर्वज्रम् । विरहिणं विध्यति विधुः । 'विधु शशाङ्के कर्पूरे हृषीकेशे च राक्षसे' । गृधुः कामः । धृषुर्दक्षः ।

नैषधे— IV. 20.

> विधुरमानि तथा यदि भानुमान्
> कथमहो स तु तद्द्वयं तथा ।
> अपि वियोगभरास्फुटनस्फुटी-
> कृतदृषत्त्वमजिज्वलदंशुभिः ॥ 2829 ॥

विधुश्चन्द्रः । कुः ।

२४ । कुग्रोरुच्च ।

करोतीति कुरुः । गृणातीति गुरुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1271. गुरुः ।

२५ । अपदुःसुषु स्थः ।

'सुषामादिषु च' (सू. 1012) इति षत्वम् । अपष्ठु प्रतिकूलम् । दुष्ठु । सुष्ठु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2559. धर्मराज इति नाम कथमपष्ठु पठ्यते असत्यमेव पठ्यते ।

२६ । रपेरिच्चोपधायाः ।

अनिष्टं रपतीति रिपुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2217 रिपुभर्त्सन ।

२७ । अर्जिदृशिकम्यमिपशिबाधामृजिपशितुग्धुग्दीर्घहकारश्च ।

अर्जयति गुणानृजुः । सर्वानविशेषेण पश्यतीति पशुः । कन्तुः कन्दर्पः । अन्धुः कूपः । 'पांसुर्ना न द्वयो रजः' । 'तालव्या अपि दन्त्याश्च सम्बसूकरपांसवः' । बाधत इति बाहुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 13. पशुनापि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1410. बाहुः ।

२८ । प्रथिम्रदिभ्रस्जां सम्प्रसारणं सलोपश्च ।

प्रथयाणां कुः । सम्प्रसारणं भ्रस्जेः, सलोपश्च । पृथुः । मृदुः । न्यङ्क्वादित्वा-त्कुत्वम् । भृज्जति तपसा भृगुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 546. प्रथितपृथुपयोधरां प्रशस्तपीवरकुचाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2687. मृदुतया मार्दवेन ।

२९ । लङ्घिबंह्योर्नलोपश्च ।

लघुः ।

वा० । बालमूललघ्वलमङ्गुलीनां वा लो रत्वमापद्यते । (4798.)

रघुः नृपभेदः । बहुः ।

माघे—VII. 5.

अतिशयपरिणाहवान्वितेने
बहुतरमर्पितरत्नकिङ्किणीकः ।
अलघुनि जघनस्थले परस्याः
ध्वनिमधिकं कलमेखलाकलापः ॥ 2830 ॥

लघु । बहु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2482. धातोर्लंघिघातोर्गमनार्थमवेक्ष्य आत्मसम्भवं नाम्ना रघुं चकार । अनेन उमत्यये 'बालमूल' इति वैकल्पिको रेफादेशः ।

३० । ऊर्णोतेर्नुलोपश्च ।

ऊरु सक्थि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1667. अलघुपीवरौ ऊरू यस्य तत् अलघुपीवरोरु ।

३१ । महति ह्रस्वश्च ।

उरु महत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1667. उरु निबरीसम् ।

३२ । आङ्परयोः खनिशॄभ्यां डिच्च ।

आ खनतीत्याखुः । परं शृणातीति परशुः । पृषोदरादित्वादकारलोपात्पर्शुरपि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2578. परशुः । कुः । तत्पर्याय एवाव्युत्पन्नः परश्वथशब्दः । स प्रहरणं यस्य [1]पारश्वथिकः ।

---

1 पारश्वधिक इति मुद्रितकोशपाठः ।

३४ । हरिमितयोर्द्रुवः ।

द्रु गतौ । अस्माद्धरिमितयोरुपपदयोः कुः स च डित् । हरिभिर्द्रूयते हरिद्रुः वृक्षः । मितं द्रवति मितद्रुः समुद्रः ।

३५ । शते च ।

शतधा द्रवति शतद्रुः । बाहुलकात्केवलादपि । द्रवत्यूर्ध्वमिति द्रुर्वृक्षः शाखा च । तद्वान् द्रुमः । 'द्युद्रुभ्यां मः' (सू. 1915) इति मत्वर्थीयमप्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 580. पार्श्वद्रुमाः ।

चम्पूभारते---II. 1.

रहसि नलिनतल्पे रत्नपर्यङ्ककल्पे
 दिनविरतिसमीरैस्सेव्यमानस्स भीमः ।
तटभुवि कुसुमानां तादृशैर्गन्धपूरै-
 रधिकमलसताया हानिदद्रौ निदद्रौ ॥ 2831 ॥

हानिदाः द्रवः वृक्षा यस्यां तस्यां तटभुवि ।

३६ । खरुशङ्कुपीयुनीलंगुलिगु ।

पञ्चैते कुप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते । खनते रेफश्चान्तादेशः । खरुः कामः क्रूरो मूर्खोऽश्वश्च । 'शङ्कुर्ना कीलशरयोः' । पिबतेरीत्वं युगागमश्च । पीयुर्वायसः कालः सुवर्णश्च । निपूर्वाल्लगि गतावित्यस्मात्कुर्नेर्दीर्घश्च । नीलङ्गुः कृमिविशेषः सृगालश्च । नीलाङ्गुरिति पाठान्तरम् । वल धातोरपि दीर्घः । लग सङ्गे । अस्य अत इत्वञ्च । लगतीति लिगु चित्तम् । लिगुर्मूर्खः ।

३७ । मृगय्वादयश्च ।

एते कुप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते । मृगं यातीति मृगयुर्व्याधः । देवयुर्धार्मिकः । मित्रयुर्लोकयात्राभिज्ञः । आकृतिगणोऽयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 480. मृगयुः ।

३८। मन्दिवाशिमथिचतिचङ्क्यङ्किभ्य उरच्।

मन्दुरा वाजिशाला। वाशुरा रात्रिः। मथुरा। चतुरः। चङ्कुरो रथः। अङ्कुरः। खर्जूरादित्वादङ्कूरोऽपि।

चम्पूभारते—VI. 16.

करीं करे स बिभ्राणं शशाङ्ककुलभूषणम्।
मन्दुरापतिमातेने तं दुरापपराक्रमम् ॥ 2832 ॥

मन्दुरा। उरच्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2820. चाटुप्रयोगे चतुरः।

कुमारसंभवे—III. 32.

चूताङ्कुरास्वादकषायकण्ठः
पुंस्कोकिलो यन्मधुरं चुकूज।
मनस्विनीमानविघातदक्षं
-तदेव जातं वचनं स्मरस्य ॥ 2833 ॥

अङ्कुराः। मधुरम्। 'फलिपाटि' (उ. सू. 18) मधु। 'ऊष' (सू. 1914) इति मत्वर्थीयरप्रत्ययः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1446. वाताङ्कूरः मन्दमारुतः।

४०। मुकुरदर्दुरौ।

मुकुरो दर्पणः। बाहुलकान्मकुरोऽपि। दृ विदारणे। धातोर्द्विर्वचनमभ्यासस्य रुक् टिलोपश्च। 'दर्दुरस्तोयदे भेके वाद्यभाण्डाद्रिभेदयोः'। 'दर्दुरा चण्डिकायां स्याद्ग्रामजाले च दर्दुरम्' इति विश्वः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 689. मुकुरः दर्पणम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2367. महाश्वाः दर्दुराणां वाद्यविशेषाणां पुटान् मुखानि वादयन्त इव।

४१ । मद्गुरादयश्च ।

उरजन्ता निपात्यन्ते । माद्यतेर्गुक् । मद्गुरो मत्स्यभेदः । कबृ वर्णे । रुगागमः । 'कर्बुरं श्वेतरक्षसोः' । बध्नातेः खर्जूरादित्वादूरोऽपि । 'बन्धूरबन्धुरौ स्यातां नम्रसुन्दरयोस्त्रिषु' इति रन्तिदेवः । कोकतेर्वा कुक् । कुक्कुरः कुकुरः ।

माघे—V. 68.

> उन्नम्रताम्रपटमण्डपमण्डितं त-
> दानीलनागकुलसंकुलमाबभासे ।
> सन्ध्यांशुभिन्नघनकर्बुरितान्तरिक्ष-
> लक्ष्मीविडम्बि शिबिरं शिवकीर्तनस्य ॥ 2834 ॥

कर्बुरितं चित्रीकृतम् ।

४२ । असेरुरन् ।

असुरः । प्रज्ञाद्यण् । आसुरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2385. असुरः ।

४३ । मसेश्च ।

मसुरा । 'मसेरूरन्' (उ. सू. 681) इति ऊरनि तु मसूरा । 'मसूरा मसुरा व्रीहिप्रभेदे पण्ययोषिति' ।

४४ । शावशेरासौ ।

शु इत्याश्चर्ये । श्वशुरः । 'पतिपत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः श्वशुरस्तु पिता तयोः' II. vii. 31. इत्यमरः ।

स्नुषाविजये—51.

> श्वश्रूजनः काङ्क्षति दुष्टचित्तो
> गर्भं स्नुषायास्सुरतं विनैव ।
> आहारसम्पत्तिमहो विनैव
> शरीरपुष्टिं गृहकृत्ययोग्याम् ॥ 2835 ॥

४५ । अविमह्योष्टिषच् ।

अविषः । महिषः ।

भट्टिकाव्ये—III. 22.

विद्युत्क्षुर्भूमिपतेर्महिष्यः
केशान् लुलुञ्चुः स्ववपूंषि जघ्नुः ।
विभूषणान्युन्मुमुचुः क्षमायां
पेतुर्बभञ्जुर्वलयानि चैव ॥ 2836 ॥

महिष्यः पत्न्य । टिषच् । टित्त्वान्ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1245. महिषौघे ।

४६ । अमेर्दीर्घश्च ।

'आमिषं त्वस्त्रियां मांसे तथा स्याद्भोग्यवस्तुनि' ।

चम्पूरामायणे—V. 17.

मल्लीं चूतवनादिव स्नुहिवने म्लेच्छेन संस्थापितां
मालां देवकुलादिवामिषधिया क्षिप्तां श्मशाने शुना ।
देवीमाश्रमतस्तथा स्वभवने नक्तञ्चरेण छला-
दानीतामपनीतवेषरचनामालोकयन्मारुतिः ॥ 2837 ॥

आमिषम् ।

४७ । रुहेर्वृद्धिश्च ।

'रङ्कुशम्बररौहिषाः' । 'रौहिषो मृगभेदे स्याद्रौहिषं च तृणं मतम्' इति संसारावर्तः ।

४९ । नञि व्यथेः ।

५० । किलेर्बुक् च ।

किल्बिषम् ।

५१। इषिमदिमुदिखिदिछिदिभिदिमन्दिचन्दितिमिमिहिमुहिमुचिरुचिरुधि-
बन्धिशुषिभ्यः किरच्।

इषिरोऽग्निः। मदिरा सुरा। 'मुदिरः कामुकाभ्रयोः' इति विश्वमेदिन्यौ। खिदिरश्चन्द्रः। 'छिदिरोऽसिकुठारयोः'। भिदिरं वज्रम्। मन्दिरं गृहम्। स्त्रियामपि। 'मन्दिरं मन्दिरापि स्यात्' इति विश्वः। चन्दिरौ चन्द्रहस्तिनौ। तिमिरं तमोऽक्षिरोगश्च। मिहिरः सूर्यः। 'मुहिरः काम्यसभ्ययोः'। मुचिरो दाता। रुचिरम्। रुधिरम्। बधिरः। शुष शोषणे। शुषिरं छिद्रम्। शुष्कमित्यन्ये।

माघे—II. 16.

घूर्णयन्मदिरास्वादमदपाटलितद्युती।
रेवतीवदनोच्छिष्टपरिपूतपुटे दृशौ॥ 2838॥

मदिरास्वादेन मद्यपानेन।

रघुवंशे—VIII. 68.

मदिराक्षि मदाननार्पितं मधु पीत्वा रसवत्कथं नु मे।
अनुपास्यसि बाष्पदूषितं परलोकोपनतं जलाञ्जलिम्॥ 2839॥

माद्यत्यनयेति मदिरा लोकप्रसिद्धा। तथापि 'नार्यो मदिरलोचना' इत्यादिप्रयोगदर्शनात् माद्यत्याभ्यामिति मदिरे अक्षिणी यस्यास्तत्सम्बुद्धिः हे मदिराक्षि।

चम्पूरामायणे—I. 21.

ग—तेन पुलस्त्यनन्दनेन सङ्क्रन्दननन्दनात् स्वमन्दिरोद्यानमानीतस्य मन्दारप्रमुखस्य वृन्दारकतरुवृन्दस्य बन्दीकृतसुरसुन्दरीनयनेन्दीवरद्वन्द्वाच्च करारविन्दकलितकनककलशाच्च मन्दोष्णं स्यन्दमानैरम्बुभिर्जम्बालितालवालस्य पचेलिमानामपि कुसुमानां पतनभयमाशङ्कमानाः पवमानाः परिस्पन्दितुमपि प्रभवो न भवन्ति॥ 2840॥

मन्दिरम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 115. तिमिरम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1256. रुधिरम्।

किरातार्जुनीये—XVII. 49.

संरम्भवेगोज्झितवेदनेषु
मर्मेषु शश्वद्विशिखागमेषु ।
मुनेर्बभूवागणितेषुराशे-
र्लौहित्यस्कार इवात्ममन्युः ॥ 2841 ॥

बाधिर्यं स्तैमित्यम् ।

५३ । अजिरशिशिरशिथिलस्थिरस्फिरस्थविरखदिराः ।

अजिरमङ्गणम् । शशेरुपधाया इत्वम् । 'शिशिरं स्यादृतोर्भेदे तुषारे शीतलेऽन्यवत्' । श्रथ मोचने । उपधाया इत्वं, रेफलोपः । प्रत्ययरेफस्य लत्वम् । शिथिलम् । स्थास्फाय्योष्टिलोपः । स्थिरं निश्चलम् । स्फिरं प्रभूतम् । तिष्ठतेर्वुक् ह्रस्वत्वञ्च । स्थविरः । खदिरः । बाहुलकाच्छीङो बुक् ह्रस्वत्वं च । शिबिरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 974. समराजिरं रणाङ्गणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2565. शिशिरकालं शिशिरर्तुम् ।

चम्पूभारते—I. 3.

यस्यामुदग्रनृपमन्दिरचन्द्रशाला-
वातायने गतिवशाद्वपुषि प्रसक्ताम् ।
दीपाग्रधूममषिकां शिशिरांशुबिम्बे
मोहात्कुरङ्ग इति मुग्धजना वदन्ति ॥ 2842 ॥

शिशिरांशुः हिमांशुः शीतांशुर्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2834. शिबिरं कटकम् ।

५४ । सलिकल्यनिमहिभडिभण्डिशण्डिपिण्डितुण्डिकुकिभूभ्य इलच् ।

सलति गच्छति निम्नमिति सलिलम् । कलिलः । अनिलः । महिला । पृषोदरादित्वान्महेलापि । शण्डिलो मुनिः । बाहुलकात्कुटिलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2586. सलिलम् ।

चम्पूभारते—II. 49.

कङ्कालोच्चयकल्पितान्तकचमूशाटीकुटीविभ्रमे
तत्र क्रुद्धतदौपवाह्यमहिषश्वासोग्रचक्रानिले ।
गृध्रध्वाङ्क्षसृगालघोषविकसद्रक्षोपदानस्तवे
भुञ्जानश्शकटस्थ एव स तदा चक्रे महत्क्ष्वेलितम् ॥ 2843 ॥

चम्पूभारते—I. 10.

चित्रं दिदर्शयिषुणा जनितस्य यस्यां
मध्यं विनैव विधिना महिलाजनस्य ।
अङ्गं नितम्बजघनादि यतो यतोऽध-
स्तुङ्गं कुचावुपरि याति ततोऽनुकूलम् ॥ 2844 ॥

चम्पूरामायणे—II. 9.

यामेवाहुर्निशिचरकुलोन्मूलने मूलहेतुं
यस्याश्चित्तं प्रकृतिकुटिलं गात्रमित्रं बभूव ।
अम्भोजिन्याश्शिशिरसरसं कासरीवाच्छमम्भः
कैकेय्यास्सा हृदयमदयं मन्थरा निर्ममन्थ ॥ 2845 ॥

कुटिलम् । इलच् ।

५५ । कमेः पश्च ।

कपिलः ।

५७ । मिथिलादयश्च ।

मथ्यन्तेऽत्र रिपवो मिथिला नगरी । पथिलः पथिकः ।

चम्पूरामायणे—I. 53.

ग—अथ **मिथिलां** प्रति प्रस्थितः कौशिकः काकुत्स्थमित्थमकथयत् ॥2846॥

५८ । कुम्बेर्नलोपश्च ।

कुबेरः ।

६२ । कब्रेरोतः पश्च ।

कपोतः पक्षी ।

चम्पूरामायणे— II. 17.

> किं नागतस्ते श्रवसोस्सकाश-
> मरिन्दमस्सत्यगिरां पुरोगः ।
> श्येनामिषीभूतकपोतपोत-
> जीवातवे शस्त्रनिकृत्तगात्रः ॥ 2847 ॥

६३ । भातेर्डवतुः ।

भातीति भवान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 288. भवान् रावणं हनिष्यति अवधीत् । 'अभिज्ञावचने' (सू. 2773) इति भूते लट् । 'शेषे प्रथमः' (सू. 2165) इति प्रथमपुरुषः ।

६४ । कठिचकिभ्यामोरन् ।

कठोरः । चकोरः ।

चम्पूरामायणे—III. 41.

> इत्थं विलप्य दयितां विपिने विचिन्वन्
> रामो न तत्र धृतिमान्न च लक्ष्मणोऽपि ।
> तादृग्विधामपि कथां कथयन्स्ववाचा
> वल्मीकजन्ममुनिरेव कठोरचेताः ॥ 2848 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1153. चकोरः ।

६५ । किशोरादयश्च ।

किंपूर्वस्य शृणोतेष्टिलोपः । किमोऽन्त्यलोपः । किशोरोऽश्वशावः । सहोरस्साधुः ।

६६ । कपिगडिगण्डिकटिपटिभ्य ओलच् ।

कपीति निर्देशान्नलोपः । कपोलः । गडोलगण्डोलौ गुडकपर्यायौ । कटोलः कटुः । पटोलः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 567. कपोलः ।

६७ । मीनातेरूरन् ।

मयूरः ।

चम्पूरामायणे — IV. 27.

महासमरसूचकः प्रतिदिशं मनोजन्मनो
मयूरगलकाहलीकलकलस्समुज्जृम्भते ।
पयोदमलिने दिने परुषविप्रयोगव्यथां
नरेषु वनितासु वा दधति हन्त के का इति ॥ 2849 ॥

६८ । स्यन्देः सम्प्रसारणञ्च ।

सिन्दूरम् ।

६९ । सितनिगमिमसिसच्यविधाञ्क्रुशिभ्यस्तुन् ।

सिनोतीति सेतुः । 'तितुत्र' (सू. 3163) इति नेट् । तन्तुः । गन्तुः । मस्तु दधिमण्डम् । सच्यत इति सक्तुः । बाहुलकात् । ओतुर्बिडालः । धातुः । क्रोष्टा ।

चम्पूरामायणे—V. 2.

कृत्वा मारुतिलङ्घनोत्थितरयात्तत्रानुयात्रां ततः
पर्यायात्पतिता महेन्द्रगहनक्षोणीरुहाणां ततिः ।
मध्येवारिनिधि प्रकाशितशिखासेतोः कृते भाविनः
सूत्रन्यासनिखातशङ्कुनिवहभ्रान्तिं पयोधौ दधौ ॥ 2850 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 645. सक्तु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1625. ओतोः ।

७१ । अर्तेश्च तुः ।

अर्तेस्तुः स्यात्स च कित् । 'ऋतुः स्त्रीपुष्पकालयोः' ।

रघुवंशे—IV. 17.

पुण्डरीकातपत्रस्तं विकसत्काशचामरः ।
ऋतुर्विडम्बयामास न पुनः प्राप तच्छ्रियम् ॥ 2851 ॥

७२ । कमिमनिजनिगाभायाहिभ्यश्च ।

एभ्यस्तुः स्यात् । 'कन्तुः कन्दर्पचित्तयोः' । मन्तुरपराधः । जन्तुः प्राणी । 'गातुः पुंस्कोकिले भृङ्गे गन्धर्वे गायनेऽपि च' । भातुरादित्यः । यातुरध्वगकालयोः । रक्षसि क्लीबम् । हेतुः कारणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2269. यक्षेन्द्रो धनदो दाशरथिमापन्नं श्रुत्वा मन्तूयिष्यति दुर्मना भविष्यति । मन्तुशब्दात्कण्ड्वादियगन्तात् लट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2008. मन्तूयति पूर्ववत् ।

चम्पूरामायणे—III. 4.

या तु नः पदवी सैषा यातुनश्चास्य लक्ष्मण ।
यातुकामं तयैवेदं यातु कामं न हन्यताम् ॥ 2852 ॥

७३ । चायः कि ।

'केतुर्ग्रहपताकयोः' ।

चम्पूभारते—X. 20.

तस्याथ द्वेषिसेनाजलधिकबलनात्कुम्भयोनित्वकीर्तिं
स्पष्टीकर्तुं स्वकीयामिव कुतुकवतः पार्श्वमभ्येत्य वेगात् ।
भीमो रथ्यानमश्नाद्दुपद्रुतनुभवस्सूदयामास सूतं
कोदण्डं केतुदण्डं द्वयमपि शकलीचक्रतुर्दस्रपुत्रौ ॥ 2853 ॥

७५ । वसेस्तुन् ।

वस्तु ।

७६ । अगारे णिच्च ।

'वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियाम्' ।

७७ । कृञः क्रतुः ।

क्रतुर्यज्ञः ।

चम्पूरामायणे— I. 33.

ग.—राजन्! भवतस्तनयेन विनयाभिरामेण रामेण शरासनमित्रेण सौमित्रिमात्रपरिजनेन क्रियमाणक्रतुरक्षो रक्षोदुरितमुत्तीर्य कृतावभृथो भवितुमभिलषामीति ॥2854॥

७९ । जीवेरातुः ।

'जीवातुरस्त्रियां भक्ते जीविते जीवनौषधे' ।

चम्पूरामायणे—I. 27.

न्यग्रोधपल्लसमतां क्रमशः प्रयाता-
मङ्गीचकार पुनरप्युदरं कृशाङ्ग्याः ।
जीवातवे दशमुखोरगपीडितानां
गर्भच्छलेन वसता प्रथमेन पुंसा ॥ 2855 ॥

८० । आतृकन्वृद्धिश्च ।

जीवेरित्येव । 'जैवातृकस्त्विन्दुभिषगायुष्मत्सु कृषीवले' ।

८१ । कृषिचमितनिधनिसर्जिखर्जिभ्य ऊः ।

'कर्षूः पुंसि करीषाग्नौ कर्षूर्नद्यां स्त्रियां मता' । चमूः । तनूः । धनूः शस्त्रम् । सर्ज सर्जने । सर्जूर्वणिक् । खर्ज व्यथने । खर्जूः पामा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2843. अन्तकचमूः ।

माघे—VII. 12.

द्रुतपदमिति मा वयस्य यासी-
र्ननु सुतनूं परिपालयानुयान्तीम् ।

न हि न विदितखेदमेतदीय-
स्तनजघनोद्वहने तवापि चेतः ॥ 2856 ॥

शोभना तनूर्यस्याः सुतनूः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2086. चमूः ।

८३ । वहो धश्च ।

' वधूर्जायास्नुषास्त्रीषु ' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2741. वधूभ्यस्तमुपहरन् ।

८४ । कषेश्छश्च ।

कच्छूः पामा ।

८५ । णित्कसिपद्यर्तेः ।

कासूः शक्तिः । पादूश्चरणधारिणी । आरूः पिङ्गलः ।

८७ । नञि लम्बेर्नलोपश्च ।

' तुम्ब्यलाबूरुभे समे ' II. iv. 156. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 971. मृदलाबुनः अलाब्वाः विकारः फलमलाबु । औरञ् । फले लुक् । नपुंसकह्रस्वत्वम् । मृत् द्वारकामृत्तिका । सा चालाबु च मृदलाबु । ' जातिरप्राणिनाम् ' (सू. 910) इति द्वन्द्वैकवद्भावः । तस्य ।

८८ । के श्र एरङ् चास्य ।

कशब्द उपपदे शृणातेरूः स्यादेरङादेशश्च । ' कशेरूस्तृणकन्दे स्त्री ' । बाहुलकादुप्रत्यये कशेरुः । क्लीबे पुंसि च ।

९३ । अन्दूदृम्भूजम्बूकफेलूकर्कन्धूदिधिषूः ।

एते कूप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते । अन्दूर्बन्धनम् । 'दृभी ग्रन्थे' निपातनान्नुम् । दृम्भूः । अनुस्वाराभावोऽपि निपातनादित्येके । दृन्भूः । जनेर्वुक् । जम्बूः । 'जमु अदने' इत्यस्येत्येके । बाहुलकाद्ध्रस्वोऽपि । जम्बुः । कफं लाति कफेलूः श्लेष्मातकः । निपातनादेत्वम् । कर्कं दधाति कर्कन्धूः बदरी । निपातनान्नुम् । दिधिं धैर्यं स्यति त्यजतीति दिधिषूः पुनर्भूः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2277. जम्बूर्नीलफलो वृक्षविशेषः ।

९४ । मृग्रोरुतिः ।

मरुत् । गरुत् पक्षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1030. मरुत्सुतः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1720. गरुत्मान् ।

नैषधे—II. 4.

स गरुद्धनदुर्गदुर्ग्रहान् कटु कीटान् दशतस्ततः क्वचित् ।
नुनुदे तनुकण्डु पण्डितः पटुचञ्चूपुटकोटिकुट्टनैः ॥ 2857 ॥

गरुतः पक्षाः ।

९६ । हृषेरुलच् ।

'हर्षुलो मृगकामिनोः' । बाहुलकाच्चटतेः । चटुलं शोभनम् ।

९७ । हसृरुहियुषिभ्य इतिः ।

'हरित्ककुभि वर्णे च तृणवाजिविशेषयोः' । सरिन्नदी । रोहित् मृगविशेषस्य स्त्री । युष इति सौत्रो धातुः । 'ऋश्यस्य रोहित्, पुरुषस्य योषित्' इति भाष्यम् । 'हंसस्य योषिद्वरटा' II. v. 26. इत्यमरः ।

चम्पूरामायणे—IV. 38.

ककुभि कुलिशपाणेर्मैथिलीं तां विचेतुं
विनतमथ दिशायां मारुतिं प्रेतभर्तुः ।

वरुणदिशि सुषेणं यक्षराजाङ्कितायां
हरिति शतबलिं च प्राहिणोद्वानरेन्द्रः ॥ 2858 ॥

हरिति दिशि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2685. सरितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2016. योषितः ।

९८ । ताडेर्णिलुक् च ।

ताडयतीति तडित् ।

चम्पूरामायणे—IV. 33.

तापोपशान्तिनटनात्कृतलोकहर्षा
वर्षानटी गगनरङ्गतलात्प्रयाता ।
अम्भोदवाद्यमचिरेण शशाम सर्वं
निर्वापिताश्च सहसैव तडित्प्रदीपाः ॥ 2859 ॥

१०० । कमेरठः ।

कमठः । 'कमठः कच्छपे पुंसि भाण्डभेदे नपुंसकम्' इति मेदिनी । बाहुलकाज्जरठः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 94. जरठाः ।

१०१ । रमेर्वृद्धिश्च ।

रामठं हिङ्गु ।

१०२ । शमेः खः ।

चम्पूरामायणे—I. 78.

अथ वीचीचयच्छन्नदिगन्तगगनान्तरा ।
शशाङ्कशङ्खसम्भिन्नतारा मौक्तिकदन्तुरा ॥ 2860 ॥

१०३ । कपोष्ठः ।

कण्ठः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो०. 887. कण्ठच्छाया ।

चम्पूभारते—V. 58.

तदद्य नः कण्ठभुवि स्नुषाणां
तवैव पादं शरणं गतानाम् ।
वास्तव्यतां मङ्गलसूत्रिकायाः
प्रसीद दातुं प्रथमानकीर्ते ॥ 2861 ॥

१०४ । कलस्तृपश्च ।

तृपतेः कलप्रत्ययः स्यात् । चात्तृफतेः । तृपला लता '[1]तृफला तु फलत्रिके' II. 10. 111. इत्यमरः ।

१०५ । शपेर्वश्च ।

शबलः ।

माघे—VI. 27.

अनुययौ विविधोपलकुण्डल-
द्युतिवितानकसंवलितांशुकम् ।
धृतधनुर्वलयस्य पयोमुच-
श्शबलिमा बलिमानमुषो वपुः ॥ 2862 ॥

शबलभावः शबलिमा ।

१०६ । वृषादिभ्यश्चित् ।

वृषलः । पललम् । बाहुलकाद्गुणः । सरलः । तरलः ।

---

1. 'त्रिफला तु फलत्रिकम्' इत्येव मुद्रितकोशे दृश्यते ।

(ग. सू.)। कमेर्बुक्। 196.

कम्बलः। मुस खण्डने मुसलम्।

(ग. सू.)। लङ्गेर्वृद्धिश्च। 197.

लाङ्गलम्।

(ग. सू.)। कुटिकशिकौतिभ्यः प्रत्ययस्य मुट्। 198.

कुट्मलः। कुडेरपि कुड्मलः। कश्मलम्। बाहुलकाद्गुणः। कोमलम्।

भट्टिकाव्ये—XIV. 11.

गजानां प्रददुश्शारीन् कम्बलान्परितस्तरुः।
तेनुः कक्षां ध्वजांश्चैव समुच्छिश्रियुरुच्छिखान्॥ 2863॥

कम्बलान्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2064. मुसले।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2769. कोमलपाटलकुड्मले।

१०७। मृजेष्टिलोपश्च।

मलम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1095. मलम्।

१०८। चुपेरच्चोपधायाः।

चपलम्।

१०९। शकिशम्योर्नित्।

शकलम्। शमलम्।

१११। अमन्ताड्डः।

दण्डः । रण्डा । खण्डः । मण्डः । वण्डश्छिन्नहस्तः । अण्डः । बाहुलकात्सत्वाभावः । षण्डः सङ्घातः । तालव्यादिरित्यपरे । शण्डः । गण्डः । चण्डः । पण्डः क्लीबः । पण्डा बुद्धिः ।

नैषधे—II. 32.

कलशे निजहेतुदण्डजः किमु चक्रभ्रमकारितागुणः ।
स तदुच्चकुचौ भवन्प्रभाझरचक्रभ्रममातनोति यत् ॥ 2864 ॥

दण्डः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1885. अण्डः ।

११२ । क्वादिभ्यः कित् ।

कवर्गादिभ्यो डः कित्स्यात् । कुण्डम् । काण्डम् । गुड् गुडः । घुण भ्रमणे, घुण्डो भ्रमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1203. कुण्डम् । 'जानपद' (सू. 500) इत्यादिना अमत्रार्थे कुण्डीति ङीष् स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 468. इक्षुकाण्डम् ।

११३ । स्थाचतिमृजेरालज्वालजालीयचः ।

तिष्ठतेरालच् । स्थालं, स्थाली । चतेर्वालच् । चात्वालः । मृजेरालीयच् । मार्जालीयो बिडालः ।

११४ । पतिचण्डिभ्यामालञ् ।

पातालम् । चण्डालः । प्रज्ञादित्वादणि चाण्डालोऽपीत्येके ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 272. पातालम् ।

चम्पूरामायणे—I. 95.

ग.—अथ सावित्रः क्षत्रियस्त्रिशङ्कुस्सशरीरस्वर्गसिद्धिमभ्यर्थयमानो वसिष्ठेन प्रत्याख्यातस्तस्य पुत्रैर्महोदयादिभिर्निर्बन्धकुपितैर्दत्तचण्डालभावस्तमेनं शरणमभजत ॥2865॥

चण्डालः ।

११५ । तमिविशिविडिमृणिकुलिकपिपलिपञ्चिभ्यः कालन् ।

तमालः । विशालः । बिडालः । मृणालम् । कुलालः । कपालम् । पलालम् । पञ्चालः ।

माघे—III. 8.

उभौ यदि व्योम्नि पृथक् प्रवाहा-
वाकाशगङ्गापयसः पतेताम् ।
तेनोपमीयेत तमालनील-
मामुक्तमुक्तालतमस्य वक्षः ॥ 2866 ॥

तमालः ।

चम्पूरामायणे—I. 89.

अलम्बुसायामिक्ष्वाकोर्जातः कश्चिन्महीपतिः ।
विशालेति स्वनाम्नात्र विशालां विदधे पुरीम् ॥ 2867 ॥

विशालो राजा । विशाला पुरी । विशेः कालन् । विशालां विपुलाम् । 'वेश्शालच्छङ्कटचौ' (सू. 1829) इति शालच् । एतयोर्भेदश्चिन्त्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 618. बिडालः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 615. मृणालम् ।

चम्पूभारते—II. 69.

कुमारिकाया द्रुपदस्य भूपतेः
कुचोपमाद्रव्यमिवाभिवीक्षितुम् ।
कुरूद्वहास्तत्र पुरे कुतूहला-
त्कुलालगेहं प्रथमं समाविशन् ॥ 2868 ॥

कुलालः ।

नैषधे—IV. 7.

तरुणतातरणिद्युतिनिर्मितद्रढिम तत्कुचकुम्भयुगं तथा ।
अनलसङ्गतितापमुपैतु नो कुसुमचापकुलालविलासजम् ॥ 2869 ॥

कुलालः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1781. चलत्कपालकुण्डला ।

चम्पूभारते—II. 82.

पाञ्चालपुत्रीप्रहिताः कटाक्षाः
पाण्डोस्तनूजं परितो ववल्गुः ।
माङ्गल्यमालावतरेदिहेति
माध्वीलिहः पूर्वमिवोपयाताः ॥ 2870 ॥

पाञ्चालानां राजा पाञ्चालः ।

चम्पूरामायणे—V. 47.

ग.—अयमहमहर्पतिकुलतिलकस्य सत्यसन्धस्य पितृनियोगसमुपगतवनवासनिरतस्य शूर्पकारातिबाधितशूर्पणखाप्राप्तवैरूप्यकुप्यत्खरप्रमुखनिशिचरबलपलालजालकरपान्तानल-करपशिलीमुखस्य कपटहरिणहननसमयपरिमुषितदारान्वेषणसञ्जातसुग्रीवसख्यस्य समुत्खातवालिकण्टकस्य दुर्वृत्तक्षत्रवंशवनपवनसारथेस्तपोनिधेर्जामदग्न्यस्य भुजबलावलेपलोपहेतोः श्रीमतो दाशरथेर्दूतः सीतामार्गमार्गणाय दिशि दिशि तपनतनयप्रेषितानां वानराणामेकतमः समुद्रलङ्घनजङ्घालः तव नगरप्रमदवनसीमनि रघुवरधर्मदारान्प्रणम्य प्रतिष्ठासुर्मदीयमागमनं प्रकाशयितुं प्रमथिताशोकवनिकानोकहनिवहस्त्वद्दर्शनकुतूहलेन केवलमनुभूतनैर्ऋतलतातन्तुसंनहनस्तव परिसरमुपासरम् ॥ 2871 ॥

पलालजालम् ।

११६ । पतेरङ्गच् पक्षिणि ।

पतङ्गः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2089. पतत्पतङ्गः ।

52

११७ । तरत्यादिभ्यश्च ।

तरङ्गः । लवङ्गम् ।

माघे—VIII. 22.

> आनाभेस्सरसि नतभ्रुवावगाढे
> चापल्यादथ पयसस्तरङ्गहस्तैः ।
> उच्छ्रायि स्तनयुगमध्यरोहि लब्ध-
> स्पर्शानां भवति कुतोऽथवा व्यवस्था ॥ 2872 ॥

तरङ्गैरेव हस्तैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1075. लवङ्गमाला ।

११८ । विडादिभ्यः कित् ।

विडङ्गः । मृदङ्गः । कुरङ्गः ।

माघे—III. 55.

> रतान्तरे यत्र गृहान्तरेषु वितर्दिनिर्यूह[1]विडङ्गनीडः ।
> रुतानि शृण्वन्वयसां गणोऽन्तेवासित्वमाप स्फुटमङ्गनानाम् ॥ 2873 ॥

विडङ्गः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2083. मृदङ्गाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1180. कुरङ्गयूनाम् ।

११९ । सृवृञोर्वृद्धिश्च ।

सारङ्गः । वारङ्गः खङ्गादिमुष्टिः ।

१२० । गन्गम्यद्योः ।

गङ्गा । अङ्गः पुरोडाशः ।

---

1. मु. पु. विटङ्क इत्येव दृश्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1821. गङ्गा ।

भट्टिकाव्ये—III. 39.

सम्प्राप्य तीरं तमसापगाया
गङ्गाम्बुसम्पर्कविशुद्धिभाजः ।
विगाहितुं यामुनमम्बु पुण्यं
ययुर्निरुद्धश्रमवृत्तयस्ते ॥ 2874 ॥

गच्छतीति गङ्गा । गमेर्गन् ।

१२१ । छापूखडिभ्यः कित् ।

छागः । पूगः । खङ्गः । बाहुलकात् 'षिड अनादरे' इत्यस्मात् गन्, सत्वाभावश्च । षिङ्गस्तरलः । 'षिङ्गैरगद्यत ससम्भ्रममेव काचित्' इति माघः ।

माघे—III. 38.

वणिक्पथे पूगकृतानि यत्र
भ्रमागतैरम्बुभिरम्बुराशिः ।
लोलैरलोलद्युतिभाञ्जि मुष्णन्
रत्नानि रत्नाकरतामवाप ॥ 2875 ॥

अपूगाः पूगाः सम्पद्यमानानि कृतानि पूगकृतानि पुञ्जीकृतानि । 'श्रेण्यादयः कृतादिभिः' (सू. 738) इति समासः । श्रेण्यादिषु च्व्यर्थवचनमिति च्व्यर्थता च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 262. खङ्गम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2569. षिङ्गैर्विटैः ।

१२२ । भृञः किन्नुट् च ।

भृञो गन् कित्स्यात्तस्य नुट् च । 'भृङ्गाः षिङ्गालिधूम्याटाः' ।

भट्टिकाव्ये—XI. 36.

अक्ष्णोः पतन्नीलसरोजलोभा-
द्भृङ्गः करेणाल्पधिया निरस्तः ।

ददर्श ताम्राम्बुरुहाभिसन्धि-
स्तृष्णातुरः पाणितलेऽपि भृङ्गः ॥ 2876 ॥

भृङ्गः ।

१२३ । भृणातेर्ह्रस्वश्च ।

भृङ्गम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1095. भृङ्गैर्विषाणैः ।

१२४ । गण्शकुनौ ।

नुट् चेत्यनुवर्तते । शार्ङ्गः ।

१२५ । मुदिग्रोर्गग्गौ ।

मुद्गः । गर्गः ।

१२६ । अण्डन्कृसृभृवृञः ।

करण्डः । सरण्डः पक्षी । भरण्डः स्वामी । वरण्डो मुखरोगः ।

१२७ । शृदृभसोऽदिः ।

शरत् । दरद्धृदयकूलयोः । भसज्जघनम् ।

माघे—VI. 42.

सविकचोत्पलचक्षुषमैक्षत
क्षितिभृतोऽङ्कगतां दयितामिव ।
शरदमच्छगलद्वसनोपमा-
क्षमघनामघनाशनकीर्तनः ॥ 2877 ॥

शरदमैक्षत ।

१२८ । दृणातेः पुग्घ्रस्वश्च ।

दृषत् ।

१२९ । त्यजितनियजिभ्यो डित् ।

त्यत् । तद् । यद् । सर्वादयः ।

चम्पूरामायणे—I. 20.

यद्बाहुराहुरसनायितशस्त्रधारा
दिक्पालकीर्तिमयचन्द्रमसं ग्रसन्ति ।
यद्वैरिणां रणमुखे शरणप्रदायी
नैवास्ति कश्चिदमुमन्तकमन्तरेण ॥ 2878 ॥

१३० । एतेस्तुट् च ।

एतद् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2430. एतदाकर्ण्य ।

१३४ । प्रथः कित्सम्प्रसारणञ्च ।

पृथक् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 437. पृथङ्नभस्वतश्चण्डात् । 'पृथग्विना' (सू. 603) इत्यादिना विकल्पात्पञ्चमी । स्वरादिपाठादव्ययत्वम् ।

१३५ । भियः षुक् ह्रस्वश्च ।

भिषक् ।

भट्टिकाव्ये—XII. 82.

उवाच चैनं क्षणदाचरेन्द्रं
सुखं महाराज विना मयास्स्व ।
मूर्खातुरः पथ्यकटून्यनश्नन्
यस्सामयोऽसौ भिषजां न दोषः ॥ 2879 ॥

भिषजां वैद्यानाम् ।

१३६ । युष्यसिभ्यां मदिक् ।

युष् सौत्रो धातुः । युष्मद् । अस्मद् । त्वं अहम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1946. त्वं पुनीहि मे ।

१३७ । अर्तिस्तुसुहुसृधृक्षिक्षुभायावापदियक्षिनीभ्यो मन् ।

एभ्यश्चतुर्दशभ्यो मन् । अर्मश्चक्षूरोगः । स्तोमस्सङ्घातः । सोमः । होमः । सर्मो गमनम् । धर्मः । क्षेमं कुशलम् । क्षोमम् । प्रज्ञाघणि क्षौमञ्च । भाम आदित्यः । यामः । वामः शोभनदुष्टयोः । पद्मम् । यक्ष पूजायाम् । यक्ष्मो रोगराजः । नेमः ।

चम्पूरामायणे—IV. 6.

> तपनपवनयोर्यः प्राप्तवान्पुत्रभावं
> शतमखकृतपालिर्विद्यया जन्मना च ।
> स तु दशमुखकीर्तिस्तोमसोमस्य पक्ष-
> श्चरम इव तनूमान्प्राप रामं हनूमान् ॥ 2880 ॥

कीर्तिस्तोमसोमस्य ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 233. मुनिर्होमधेनोः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2757. भेजे धर्ममनातुरः ।

चम्पूरामायणे—I. 33.

> एते ववृधिरे वीरा ब्रह्मक्षेमाय दीक्षिताः ।
> लोकानन्दमुकुन्दस्य चत्वार इव बाहवः ॥ 2881 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 210. वामौ सुन्दरौ ऊरू यस्यास्सा वामोरूः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2064. वाममक्षि ।

चम्पूभारते—III. 92.

> मुरारिनारीमुखपद्मपङ्क्ति-
> र्जवेन योद्धुं जलदुर्गपद्मैः ।
> तीरेऽवतस्थे तिलकापदेशात्
> कृत्वा पुरः केटकमण्डलानि ॥ 2882 ॥

पद्म ।

१३८ । जहातेस्सन्वदालोपश्च ।

जिह्मः कुटिलमन्दयोः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 985. अजिह्मगामिभिः ।

१३९ । अवतेष्टिलोपश्च ।

अवतीति ओम् । स्वरादिपाठादव्ययत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1315. ओमित्युक्तवतः तथास्त्वित्यङ्गीकृतवतः । 'ओं प्रश्नेऽङ्गीकृतौ रोषे' इति विश्वः ।

१४० । ग्रसेरा च ।

ग्रामः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1895. ग्रामेष्वात्मविसृष्टेषु ।

१४२ । इषियुधीन्धिदसिश्याधूसूभ्यो मक् ।

इष्मः कामवसन्तयोः । ईषीति पाठे दीर्घादिः । युध्मः शरो योद्धा च । इध्मस्समित् । दस्मो यजमानः । श्यामः । धूमः । सूमोऽन्तरिक्षम् । बाहुलकादीर्मं व्रणः ।

चम्पूरामायणे—II. 77.

अथावासं शान्तेरकृतसुकृतानामसुलभं
नवाम्भोदश्यामं नलिननयनं वल्कलधरम् ।
जटाजूटापीडं भुजगपतिभोगोपमभुजं
ददर्श श्रीमन्तं विपिनभुवि सीतासहचरम् ॥ 2883 ॥

श्यामम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1227. धूमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 924. दक्षिणे ईर्मं व्रणोऽस्यास्तीति दक्षिणेर्मा । व्याधेन व्रणितदक्षिणाङ्ग इत्यर्थः । 'दक्षिणारुः लुब्धयोगाद्दक्षिणेर्मा कुरङ्गकः' II. x. 24. इति, 'व्रणोऽस्त्रियामीर्ममरुः क्लीबे' II. vi. 54. इति चामरः । 'दक्षिणेर्मा लुब्धयोगे' (सू. 865) इत्यनिच्प्रत्ययान्तो निपातः ।

१४३ । युजिरुचितिजां कुश्च ।

युग्मम् । रुक्मम् । तिग्मम् ।

चम्पूभारते—I. 27.

तिग्मेन बाणेन जघान तस्मि-
न्युग्मे नराणामधिपः पुमांसम् ।
वातायुराकारमसौ महर्षे-
र्जातायुरन्तस्सहसा ललम्बे ॥ 2884 ॥

तिग्मेन तीक्ष्णेन । युग्मे मिथुने ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1256. रुक्ममयकोशम् ।

१४४ । हन्तेर्हि च ।

हिमम् ।

माघे—VI. 58.

भृशमदूयत याधरपल्लव-
क्षतिरनावरणा हिममारुतैः ।
दशनरश्मिपटेन च सीत्कृतै-
र्निवसितेव सितेन सुनिर्ववौ ॥ 2885 ॥

१४५ । भियः षुग्वा ।

भीमः । भीष्मः । 'भीमादयोऽपादाने' (सू. 3173) इत्यपादानार्थता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2108. वायवोऽवासिषुर्भीमाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 626. बिभ्यत्यस्मादिति भीष्मः ।

१४६ । घर्मः ।

घृधातोर्मग्गुणश्च निपात्यते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1160. अघर्मा अनुष्णाः । घर्मोदकबिन्दवः स्वेदबिन्दवः ।

१४७ । ग्रीष्मः ।

ग्रसतेर्निपातोऽयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1440. ग्रीष्मेषु ।

१४८ । प्रथेः षिवन् संप्रसारणञ्च ।

पृथिवी । षवन्नित्येके । 'पृथवी पृथिवी पृथ्वी' इति शब्दार्णवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 119. पृथिवी भूः । षिवन् । 'षिद्गौरादिभ्यश्च' (सू. 498) इति ङीष् । पृथ्वी पृथुः । 'वोतो गुणवचनात्' (सू. 502) इति विकल्पान्ङीष् ।

१४९ । अशूप्रुषिलटिकणिखटिविशिभ्यः क्वन् ।

अश्वः । 'प्रुष स्नेहनादौ' । प्रुष्वः स्यादृतुसूर्ययोः । प्रुष्वा जलकणिका । लट्वा पक्षिभेदः फलञ्च । कण्वं पापम् । बाहुलकादित्त्वे किण्वमपि । खट्वा । विश्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2285. साश्वं रथम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 543. खट्वामारूढः खट्वारूढः परतल्पगतः । 'खट्वा क्षेपे' (सू. 688) इति क्षेपे क्तान्तेन द्वितीयासमासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 822. विश्वं बिभर्तीति विश्वम्भरा भूमिः । संज्ञायां खच् ।

१५१ । सर्वनिघृष्वरिष्वलष्वशिवपद्वप्रह्वेष्वा अस्वतन्त्रे ।

अकर्तर्येते निपात्यन्ते । सरनमनेन विश्वमिति सर्वम् । निपूर्वाद् घृषेर्गुणाभावोऽपि । निघृष्यतेऽनेनेति निघृष्वः खुरः । रिष्वो हिंस्रः । लष्वो नर्तकः । लिष्व इत्यन्ये । तत्रोपधाया इत्वमपि । शेतेऽस्मिन्सर्वमिति शिवः शम्भुः । शीङो ह्रस्वत्वम् । पद्वो रथो भूलोकश्च । प्रहूयत इति प्रह्वः । ह्वेञ आकारवकारलोपः । जहातेरालोपो वा । ईषेर्वन् । ईष्व आचार्यः । इष्व इत्यन्ये । बाहुलकाद् ग्रसतेः । ह्रस्वः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1345. सर्वराजकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2822. शिवमणुन्नेन ।

चम्पूरामायणे— I. 113.

तावुभौ च भृगुवंशसम्भवौ चापदण्डजमदग्निसम्भवौ ।
अह्नभावमवलम्ब्य केवलं राघवार्पितगुणौ बभूवतुः ॥ 2886 ॥

अह्नभावम् ह्रस्वभावम् ।

१५२ । शेवयह्वजिह्वाग्रीवाप्वमीवाः ।

शेवः । यान्त्यनेन यह्वः । ह्रस्वो हुगागमः । लिहन्त्यनया जिह्वा । लकारस्य जः गुणाभावश्च । गिरन्त्यनया ग्रीवा । ईडागमश्च । आप्नोतीत्याप्वो वायुः । मीवा उदर-कृमिः । वायुरित्यन्ये ।

चम्पूरामायणे—IV. 13.

ग—तमेनमृश्यमूके मूकवत्तया निषण्णं विषण्णहृदयं दयालुरालोक्य त्रैलोक्यैक-धन्वी रामस्तद्भेदमवगन्तुकामः काम्यभिज्ञानमालां सुग्रीवग्रीवायां बाणनिवारणनिपुणां सिद्धौषधिमिव बध्वा भूयोऽपि वालिनमाहवायाह्वयेति तमादिदेश ॥ 2887 ॥

१५३ । कृगॄशृदृभ्यो वः ।

कर्वः काम आखुश्च । गर्वः । शर्वः । दर्वो राक्षसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1761. गर्वम् ।

१५४ । कनिन् युवृषितक्षिराजिधन्विद्युप्रतिदिवः ।

यौतीति युवा । वृषा इन्द्रः । तक्षा । राजा । धन्वा मरुः । धन्व शरासनम् । द्युवा सूर्यः । प्रतिदीव्यन्त्यस्मिन्निति प्रतिदिवा दिवसः ।

१५५ । सप्यशूभ्यां तुट् च ।

सप्त । अष्ट ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1350. यूनो भावो यौवनम् । युवन्शब्दा-द्भावार्थेऽण् ।

चम्पूरामायणे—III. 1.

ग.—कौ युवां युवानौ कुतस्त्यौ वामाचारवत् प्रतिभाति वामाचारः चीरं वपुषि जटाः शिरसि करे च चण्डकोदण्डः कायमाकल्पः क्वचन कल्पलताकल्पेयमनल्पाभरणा तरुणीति ॥ 2888 ॥

युवानौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1900. वृषा ।

भट्टिकाव्ये—XII. 37.

एकेन वाली निहतश्शरेण सुहृत्तमस्ते रचितश्च राजा ।
यदैव सुग्रीवकपिः परेण तदैव कार्यं भवतो विनष्टम् ॥ 2889 ॥

राजा ।

चम्पूरामायणे—I. 85.

गङ्गा सप्ताकृतिर्जाता न्यपतद्धरमूर्धनि ।
तेन स्तुत्या प्रसन्नेन क्षिप्ता बिन्दुसरस्यपि ॥ 2890 ॥

सप्त आकृतिर्यस्यास्सा सप्ताकृतिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2426. अष्टौ घण्टा यस्यां सा अष्टघण्टा ।

१५६ । नञि जहातेः ।

अहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2074. अह्नि ।

१५७ । श्वन्नुक्षन्पूषन्प्लीहन्क्लेदन्स्नेहन्मूर्धन्मज्जन्नर्यमन्विश्वप्सन्परिज्मन्मातरिश्वन्मघवन्निति ।

एते त्रयोदश कनिन्प्रत्ययान्ता निपात्यन्ते । श्वयतीति श्वा । उक्षा । पूषा । प्लिह गतौ । इकारस्य दीर्घत्वम् । प्लेहतीति प्लीहा कुक्षिव्याधिः । क्लिदू आर्द्रीभावे । क्लिद्यतीति क्लेदा चन्द्रः । स्निह्यतेर्गुणः । स्निह्यतीति स्नेहा सुहृच्चन्द्रश्च । मुह्यन्त्यस्मिन्नाहते मूर्धा । मुहेरुपधाया दीर्घो धोऽन्तादेशो रमागमश्च । मज्जत्यस्थिषु मज्जा

अग्निसारः । अर्यपूर्वो माङ् अर्यमा । विश्वं प्साति विश्वप्सा अग्निः । परिजायते परिज्मा चन्द्रोऽग्निश्च । जनेरुपधालोपो मश्चान्तादेशः । मातर्यन्तरिक्षे श्वयतीति मातरिश्वा । धातोरिकारलोपः । मह पूजायाम् । हस्य घो वुगागमश्च । मघवा इन्द्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2837. शुना ।

भट्टिकाव्ये—XII. 33.

शक्नोति यो न द्विषतो निहन्तुं
विहन्यते नाप्यबलैर्द्विषद्भिः ।
स श्वावराहं कलहं विदध्या-
दासीत दुर्गादि विवर्धयंश्च ॥ 2891 ॥

श्वावराहं । 'तस्येदम्' (सू. 1500) इत्यण् । कलहम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1774. उक्ष्णा वृषभेण ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1051. पूषाचन्द्रौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2060. मूर्धा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2715. मूर्ध्नि ।

माघे—IV. 23.

कृत्वा पुंवत्पातमुच्चैर्भृगुभ्यो
मूर्ध्नि ग्राव्णां जर्जरा निर्झरौघाः ।
कुर्वन्ति द्यामुत्पतन्तः स्मरार्त-
स्वर्लोकस्त्रीगात्रनिर्वाणमत्र ॥ 2892 ॥

मूर्ध्नि ।

चम्पूभारते—VI. 85.

संक्षोभे नगरस्य मत्स्यनृपतेर्योद्धुं स्वयं निर्गतान्
दृष्ट्वा तानवकीर्णिनो वितनुमो गच्छाधुना त्वं पुरः ।

इत्युक्त कुरुभूभुजा सदसि गा हर्तुं त्रिगर्तेश्वर-
स्तस्यैवाप पुरीं दिनावधिरिवार्यम्णः प्रतीचीं दिशम् ॥ 2893 ॥

अर्यम्णः सूर्यस्य ।

किरातार्जुनीये—XVI. 6.

अभ्यायतस्सन्ततधूमधूम्रं
व्यापि प्रभाजालमिवान्तकस्य ।
रजः प्रतूर्णाश्वरथाङ्गनुन्नं
तनोति न व्योमनि **मातरिश्वा** ॥ 2894 ॥

मातरिश्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2558. मघवाज्ञया ।

॥ इत्युणादिषु प्रथमः पादः ॥

॥ अथ द्वितीयःपादः ॥

— :o: —

१५८ । कृहृभ्यामेणुः ।

करेणुः । हरेणुः गन्धद्रव्यम् ।

माघे—V. 7.

त्रस्तस्समस्तजनहासकरः करेणो-
स्तावत्खरः प्रखरमुल्लयाञ्चकार ।
यावच्चलासनविलोलनितम्बबिम्ब-
विस्रस्तवस्त्रमवरोधवधूः पपात ॥ 2895 ॥

करेणोः ।

माघे—V. 48.

स्तम्भं महान्तमुचितं सहसा मुमोच
दानं ददावतितरां सरसाग्रहस्तः ।
बद्धापराणि परितो निगलान्यलावी-
स्स्वातन्त्र्यमुज्ज्वलमवाप करेणुराजः ॥ 2896 ॥

करेणुराजः ।

१५९ । हनिकुषिनीरमिकाशिभ्यः क्थन् ।

हथो विषण्णः । कुष्ठः । नीथो नेता । रथः काष्ठम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 576. रथैः । 'तितुत्र' (सू. 3163) इत्यादिना इट्प्रतिषेधः ।

१६० । अवे भृञः ।

अवभृथः ।

चम्पूरामायणे—I. 24.

अवभृथेऽवसिते सरयूतटा-
दथ यथायथमुच्चलिते जने ।
दशरथः परिपूर्णमनोरथः
पुरमगात्पुरुहूतपुरोपमाम् ॥ 2897 ॥

अवभृथे ।

१६१ । उषिकुषिगर्तिभ्यस्थन् ।

ओष्ठः । कोष्ठम् । गाथा । अर्थः ।

माघे—IV. 38.

बिम्बोष्ठं बहुमनुते तुरङ्गवक्त्र-
श्चुम्बन्तं मुखमिह किन्नरं प्रियायाः ।
श्लिष्यन्तं मुहुरितरोऽपि तं निजस्त्री-
मुत्तुङ्गस्तनभरभङ्गभीरुमध्याम् ॥ 2898 ॥

बिम्बोष्ठम् ।

चम्पूरामायणे—I. 97.

ग.—अयं भगवान्निजतनयविनिमयेन रक्षितुमेनमुन्मुखः पराङ्मुखेभ्यस्तेभ्यो हविष्यन्दादिभ्यश्शापेन वसिष्ठपुत्रदशां दत्वा गाथाद्वयप्रीताभ्यामिन्द्रोपेन्द्राभ्यामम्बरीषं शुनश्शेपं च परिपूर्णमनोरथौ कारयामास ॥ 2899 ॥

गाथा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 911. त्वदर्थं साधयितुम् ।

१६२ । सतेर्णित् ।

सार्थस्समूहः ।

नैषधे—II. 16.

स जयत्यरिसार्थसार्थकीकृतनामा किल भीमभूपतिः ।
यमवाप्य विदर्भभूः प्रभुं हसति द्यामपि शक्रभर्तृकाम् ॥ 2900 ॥

अरिसार्थेषु शत्रुसङ्घेषु ।

१६३ । जॄवृञ्भ्यामूथन् ।

जरूथं मांसम् । वरूथो रथगुप्तौ ना ।

१६४ । पातृतुदिवचिरिचिसिचिभ्यस्थक् ।

पीथो रविः । घृतं पीथम् ।

"तीर्थं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायोपाध्यायमन्त्रिषु ।
अवतारर्षिजुष्टाम्भःस्त्रीरजस्सु च विश्रुतम् ॥"

इति विश्वः । तुत्थोऽग्निः । उक्थं सामभेदः । रिक्थम् । बाहुलकाद्रचेरपि । 'रिक्थमृक्थं धनं वसु' । सिक्थम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 7. अशेषतीर्थोपहृता अपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1394. तीर्थे सत्पात्रे ।

'योनौ जलावतारे च मन्त्राद्यष्टादशस्वपि ।
पुण्यक्षेत्रे तथा पात्रे तीर्थं स्याद्दर्शनेष्वपि' ॥

इति हलायुधः ।

१६६ । निशीथगोपीथावगथाः ।

निशीथोऽर्धरात्रो रात्रिमात्रञ्च । गोपीथं तीर्थम् । अवगथः प्रातःस्नातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1400. निशीथे ।

१६८ । समीणः ।

समिथो वह्निः सङ्ग्रामश्च ।

१६९ । तिथपृष्ठगूथयूथप्रोथाः ।

तिजेर्जलोपः । तिथोऽनलः कामश्च । पृष्ठम् । गूथं विष्ठा । यूथं समूहः । 'प्रोथमस्त्री तुरङ्गास्ये प्रोथः प्रस्थित उच्यते' ।

चम्पूभारते—III. 47.

गोपृष्ठलग्नं कुलशैलकन्या-
सहायमन्तस्सततं दधानः ।
आश्चर्यमैक्षिष्ट तमेव देवं
गोकर्णवासं कुरुराजसूनुः ॥ 2901 ॥

चम्पूभारते—I. 16.

भूभुजोऽस्य सविधे विचरन्त्यो-
र्भोजमद्रसुतयोर्दृशि शोभाम् ।
जेतुकाममिव सर्वसमष्ट्या
प्रादुरास पुरतो मृगयूथम् ॥ 2902 ॥

नैषधे—I. 60.

चलाचलप्रोथतया महीभृते
स्ववेगदर्पानिव वक्तुमुत्सुकम् ।
अलं गिरा वेद किलायमाशयं
स्वयं हयस्येव च मौनमास्थितम् ॥ 2903 ॥

चलाचलप्रोथतया स्वभावतः स्फुरमाणघोणतया । 'घोणा तु प्रोथमस्त्रियाम्' II. viii. 50. इत्यमरः ।

१७० । स्फायितञ्चिवञ्चिशकिक्षिपिक्षुदिसृपितृपिदृपिवन्द्युन्दिश्विति-
वृत्यजिनीपदिमदिमुदिखिदिछिदिभिदिमन्दिचन्दिदहिदसि-
दम्भिवसिवाशिशीङ्हसिसिधिशुभिभ्यो रक् ।

द्वात्रिंशद्भ्यो रक् स्यात् । स्फारम् । न्यङ्क्वादित्वात्कुत्वम् । तक्रम् । वक्रम् । शक्रः । क्षिप्रम् । क्षुद्रः । सृप्रश्चन्द्रः । तृप्रः पुरोडाशः । दृप्रो बलवान् । वन्द्रः पूजकः । उन्दी, उन्द्रो जलचरः । श्वित्रं कुष्ठम् । 'वृत्रो रिपौ ध्वनौ ध्वान्ते शैले चक्रे च

दानवे'। अजेर्वी वीरः। नीरम्। पद्रो ग्रामः। मद्रो हर्षो देशभेदश्च। 'मुद्रा प्रत्ययकारिणी'। 'खिद्रो रोगो दरिद्रश्च'। छिद्रम्। भिद्रं वज्रम्। मन्द्रः। चन्द्रः। पचाद्यचि चन्दोऽपि। दह्रोऽग्निः। दस्रः स्वर्वैद्यः। 'दभ्रस्समुद्रः स्वल्पश्च' वसेस्सम्प्रसारणे।

३१६८। न रपरसृपिसृजिस्पृशिस्पृहिसवनादीनाम्। (८. ३. ११०)

इति रेफपरस्य सस्य मूर्धन्यो न स्यात्। उस्रो रश्मिः। उस्रा गौः। वास्रो दिवसः। वास्रं मन्दिरम्। शीरोऽजगरः। हस्रो मूर्खः। सिध्रस्साधुः। शुभ्रम्। बाहुलकात् मुसे रक्। मुस्रम् उदश्रु।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 560. धनुर्वक्रोऽजनि।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 883. शक्रम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1292. क्षिप्रम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2223. क्षुद्रान्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2086. वृत्रः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1206. वीरश्री।

चम्पूभारते—II. 5.

तेषां तदानीं धृतराष्ट्रजानां
तीरे च नीरे विविधप्रयोगाः।
मरुत्सुतं मारयितुं प्रवीरं
सारा गुणाः साधनतामवापुः ॥ 2904 ॥

प्रवीरम्। नीरम्।

चम्पूभारते—XI. 19.

अथ मद्रनायकनिबद्धसैन्धवं
रथमारुरोह रविभूः पराक्रमी।

प्रमदश्च कौरवचमूचरान्क्षणा-
दतिसाध्वसञ्च परयोधमण्डलम् ॥ 2905 ॥

मद्राणां नायको मद्रनायकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2635. निद्रामुद्राम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2828. मुद्रिका । स्वार्थे कपि कात्पूर्वादित्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2218. चन्दयत्याह्लादयतीति चन्द्रः ।

१७१ । चकिरम्योरुच्चोपधायाः ।

चुक्रमम्लद्रव्यम् । रुम्रोऽरुणः ।

१७३ । अमितम्योर्दीर्घश्च ।

आम्रं ताम्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1242. आम्रवणम् ।

१७४ । निन्देर्नलोपश्च ।

निद्रा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2635. निद्रामुद्राम् ।

१७५ । अर्देर्दीर्घश्च ।

आर्द्रम् ।

रघुवंशे—II. 11.

धनुर्भृतोऽप्यस्य दयार्द्रभाव-
माख्यातमन्तःकरणैर्विशङ्कैः ।
विलोकयन्त्यो वपुरापुरक्ष्णां
प्रकामविस्तारफलं हरिण्यः ॥ 2906 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 6. आर्द्रकेसर ।

१७६ । शुचेर्दश्च ।

शूद्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 5. शूद्रा तज्जातिरङ्गना । टाप् ।

१७७ । दुरीणो लोपश्च ।

दुःखेनेयते प्राप्यत इति दूरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 444. न दूरात् विन्ध्यपर्वतात् ।

१७८ । कृतेश्छः क्रू च ।

कृच्छ्रं क्रूरः ।

१७९ । रोदेर्णिलुक् च ।

रोदयतीति रुद्रः ।

माघे—IV. 7.

स्कन्धाधिरूढोज्ज्वलनीलकण्ठा-
नुर्वीरुहः श्लिष्टतनूनहीन्द्रैः ।
प्रणर्तितानेकलताभुजाग्रान्
रुद्राननेकानिव धारयन्तम् ॥ 2907 ॥

१८२ । सुसूधागृधिभ्यः क्रन् ।

सुरः । सूरः । धीरः । गृध्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 246. सुरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 974. धीरैः धृष्टैः प्राज्ञैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2049. अधीरलोचनः अस्थिरदृष्टिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1459. धियं रातीति धीरो मनोहरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2006. गृध्रः ।

१८३ । शुसिचिमीनां दीर्घश्च ।

शूरः । सीरम् । चीरम् । मीरः समुद्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 839. शूरमात्मानं मन्यत इति शूरमानी । 'आत्ममाने खश्च' (सू. 2993) इति चकारात् णिनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1057. सीरपाणिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2888. चीरम् ।

१८४ । वृधिवपिभ्यां रन् ।

वर्ध्रं चर्म । वप्रः प्राकारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1362. वर्धन्त इति वर्ध्राणि । वर्ध्रं त्रपुवरत्रयोरिति विश्वः । रन्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2074. वप्राः सानवः । वप्रोऽस्त्री सानुमानयोरिति कोशः ।

माघे—IV. 27.

इतस्ततोऽस्मिन्विलसन्ति मेरो-
स्समानवप्रे मणिसानुरागाः ।
स्त्रियश्च पत्यौ सुरसुन्दरीभि-
स्समा नवप्रेमणि सानुरागाः ॥ 2908 ॥

वप्रम् ।

१८५ । ऋज्रेन्द्राग्रवज्रविप्रकुब्रचुब्रक्षुरखुरभद्रोग्रभेरभेलशुक्रशुक्लगौरवन्रेरामालाः ।

रन्नन्ता एकोनविंशतिः । निपातनाद्गुणाभावः । ऋज्रो नायकः । इदि इन्द्रः । अङ्गेर्नलोपः । अग्रम् । 'वज्रोऽस्त्री हीरके पवौ' । डुवप्, उपधाया इत्वम् । विप्रः । कुंबिचुम्ब्योर्नलोपः । कुब्रमरण्यम् । चुब्रं मुखम् । क्षुर विलेखने । रेफलोपः । न गुणः । क्षुरः । खुर छेदने । रलोपो गुणाभावश्च । खुरः । भन्देर्नलोपः । भद्रम् ।

उच समवाये । चस्य गः उग्रः । भिभी भेरी । पक्षे लः । भेलो जलतरणद्रव्यम् । शुचेश्चस्य कः । शुक्रः । पक्षे लः, शुक्लः । गुङ् । वृद्धिः । 'गौरोऽरुणे सिते पीते'। वन सम्भक्तौ । वत्रो विभागी । इणो गुणाभावः । इरा मद्ये च वारिणि । मा माने, माला ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1723. इन्द्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2842. दीपाग्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2020. वज्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1848. विप्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1688. खुराञ्चलैः ।

चम्पूभारते—VI. 22.

इदमेव हि सद्म भद्रभद्रं
यदिदानीं तव मार्दवज्ञमङ्घ्रेः ।
अयमप्यहमस्मि धन्यधन्यो
हरिणाक्षि त्वदपाङ्गगोचरो यः ॥ 2909 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 104. उग्रं पश्यन्तीत्युग्रम्पश्याः । निपातः ।

चम्पूभारते—II. 107.

शङ्खान्दध्मुस्ताडयन्ति स्म भेरी-
श्चक्रुः क्ष्वेलांश्चापनादान्विवव्रुः ।
सिद्धादीनां घोसदां लालनीये
युद्धारम्भे ते द्वयेऽपि प्रवीराः ॥ 2910 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 897. शुक्लैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2837. मालाम् ।

१८७ । समि कस उकन् ।

कस गतौ । सम्यक्कसन्ति पलायन्ते जना अस्मादिति सङ्कसुको दुर्जनोऽस्थिरश्च ।

१८९ । भियः क्रुकन् ।

भीरुकः ।

१९० । क्वुन्शिल्पिसंज्ञयोरपूर्वस्यापि ।

रजकः । इक्षुकुट्टकः । चष भक्षणे । चषकः । शुनकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1390. चषकम् ।

१९५ । बहुलमन्यत्रापि ।

कुहकः । कृतकम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 300. कृतकृतकरुषा ।

१९७ । उदकश्च ।

१९८ । वृश्चिकृषोः किकन् ।

वृश्चिकः । कृषिकः ।

१९९ । प्राङि पणिकषः ।

प्रापणिकः पण्यविक्रयी । प्राकषिकः परदारोपजीवी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1593. प्रापणिकात् । प्रपणो व्यवहारः प्रयोजनमस्य प्रापणिको वणिक् । 'प्रयोजनम्' (सू. 1772) इति ठक्प्रत्यय इकिति माधव्याख्यायाम् । 'पण्याजीवो ह्यापणिकः' II. ix. 78. इत्यमरः ।

२०० । मुषेर्दीर्घश्च ।

मूषिकः आखुः ।

रामायणे अयोध्या—XXXIII. 19.

रजसाभ्यवकीर्णानि परित्यक्तानि दैवतैः ।
मूषिकैः परिधावद्भिरुद्बिलैरावृतानि च ॥ 2911 ॥

२०२ । क्रिय इकन् ।

क्रयिकः क्रेता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1507. पर्यापतत्क्रयिकलोकं । ' वस्नक्रयविक्रयाट्ठन् ' सू. 1563) इति ठन् । क्रयविक्रयिकः । क्रयिकः । विक्रयिकः ।

२०४ । श्यास्त्याहृञविभ्य इनच् ।

श्येनः । स्त्येनः । हरिणः । अविनोऽध्वर्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1763. श्येनपक्षः ।

चम्पूरामायणे—III. 38.

यद्यस्ति कौतुकमपूर्वमृगे मृगाक्षि
चान्द्रं हरामि हरिणं मम सन्निधेहि ।
यावन्न मुञ्चसि मया हृतमेणमेनं
तावद्दधातु तव वक्त्रतुलां मृगाङ्कः ॥ 2912 ॥

२०५ । वृजेः किच्च ।

वृजिनम् ।

२०६ । अजेरज च ।

वीभावबाधनार्थम् । अजिनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. एणाजिनम् ।

२०७ । बहुलमन्यत्रापि ।

कठिनं नलिनम् । 'ज्योत्स्नातमिस्र' (सू. 1921) इत्यादिना मलिनमिति निपातः । कुण्डिनम् । द्यतेः, 'यत्परुषि दिनम्' । दिवसोऽपि दिनम् ।

माघे—VII. 19.

लघु ललितपदं तदंसपीठद्वयनिहितोभयपाणिपल्लवान्या ।
सकठिनकुचचूचुकप्रणोदं प्रियमबला सविलासमन्वियाय ॥ 2913 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1768. नलिनम् । मलिनम् ।

नैषधे—II. 64.

अथ भीमसुतावलोकनैस्सफलं कर्तुमहस्तदेव सः ।
क्षितिमण्डलमण्डनायितं नगरं कुण्डिनमण्डजो ययौ ॥ 2914 ॥

रघुवंशे—II. 25.

इत्थं व्रतं धारयतः प्रजार्थं
समं महिष्या महनीयकीर्तेः ।
सप्त व्यतीयुस्त्रिगुणानि तस्य
दिनानि दीनोद्धरणोचितस्य ॥ 2915 ॥

२०८ । द्रुदक्षिभ्यामिनन् ।

द्रविणम् । दक्षिणः । दक्षिणा ।

२०९ । अर्तेः किदिच्च ।

इरिणम् शून्यम् ।

२१० । वेपितुह्योर्ह्रस्वश्च ।

विपिनम् तुहिनम् ।

चम्पूरामायणे—III. 1.

प्रविश्य विपिनं महत्तदनु मैथिलीवल्लभो
महाबलसमन्वितश्चलितनीलशैलच्छविः ।
निशाचरदवानलप्रशमनं विधातुं शरै-
श्चचार सशरासनः सुरपथे तटित्वानिव ॥ 2916 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 42. तुहिनकिरणवंशः ।

२११ । तलिपुलिभ्यां च ।

'तलिनं विरले स्तोके स्वच्छेऽपि तलिनं त्रिषु' । पुलिनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1559. गोदावर्यां पुलिनविहृतिम् ।

२१२ । गर्भेरत उच्च ।

गौरादित्वन्ङीष् । गुर्विणी गर्भिणी ।

२१३ । रुहेश्च ।

रोहिणः ।

२१५ । क्विब्वचिप्रच्छिश्रिस्रुद्रुप्रुज्वां दीर्घोऽसम्प्रसारणञ्च ।

वाक् । प्राट् । श्रीः । स्रवत्यतो घृतादिकमिति स्रूः यज्ञोपकरणम् । द्रूः हिरण्यम् । कटप्रूः कामरूपी कीटश्च । 'जूराकाशे सरस्वत्यां पिशाच्यां जवने स्त्रियाम्' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 204. वागर्थाविव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2811. श्रियः पतिः ।

२१६ । आप्नोतेर्ह्रस्वश्च ।

आपः । अपः । अद्भिः । अद्भ्यः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1073. तुन्दिलापया । 'ऋक्पूः' (सू. 940) इत्यादिना अः ।

२१७ । परौ व्रजेः षः पदान्ते ।

व्रजेः क्विब्दीर्घौ स्तः । पदान्ते तु षश्च । परिव्राट् । परिव्राजौ ।

२१८ । हुवः श्लुवच्च ।

जुहूः ।

२१९ । स्रुवः कः ।

स्रुवः ।

२२० । चिक् च ।

स्रुक् ।

२२१ । तनोतेरनश्च वः ।

तनोतेः चिक्प्रत्ययः, अनो वशब्दादेशश्च । त्वक् ।

चम्पूरामायणे—II. 22.

वासस्त्वचां भवतु किञ्चन तारवीणां
छायाद्रुमाश्च भवनानि भवन्तु धन्याः ।
कैकेयि तस्य शयनानि कथं भवेयु-
स्त्वच्चेतसोऽपि कठिनानि शिलातलानि ॥ 2917 ॥

२२२ । ग्लानुदिभ्यां डौः ।

ग्लौः । नौः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1532. नाव्याः नौभिस्तार्याः । 'नाव्यं त्रिलिङ्गं नौतार्ये' I. ix. 16. इत्यमरः । 'नौवयो' (सू. 1643) इति यत्प्रत्ययः ।

२२४ । रातेर्डैः ।

राः रायौ रायः ।

२२५ । गमेर्डोः ।

'गौर्नादित्ये बलीवर्दे किरणक्रतुभेदयोः ।
स्त्री तु स्याद्दिशि भारत्यां भूमौ च सुरभावपि ।
नृस्त्रियोः स्वर्गवज्राम्बुरश्मिदृग्बाणलोमसु' ॥

बाहुलकाद् द्युतेरपि डोः । 'द्यौः स्त्री स्वर्गान्तरिक्षयोः' इति कोशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 98. गाः कोटिशः स्पर्शयता घटोध्नीः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2351. द्याम् ।

२२६ । भ्रमेश्च डूः ।

भ्रूः । चाद्द्रमेः । अग्रेगूः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2212. भ्रूः ।

२२७ । दमेर्डोसिः ।

दोः दोषौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2788. दोष्मान् ।

२२८ । पणेरिजादेश्च वः ।

वणिक् । स्वार्थेऽण् । 'नैगमो वणिजो वणिक्' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1718. वणिक् प्रग्राहवान् ।

२३२ । सुयुरुवृञो युच् ।

सवनश्चन्द्रमाः । यवनः । रवणः कोकिलः । वरणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 200. यवनानां स्त्रियो यवन्यः ।

२३३ । अशे रश च ।

अश्नातेर्युच् स्याद्रशादेशश्च । रशना काञ्ची । जिह्वावाची तु दन्त्यसकारवान् । रसना ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 853. रसनाग्रनर्तकी ।

२३४ । उन्देर्नलोपश्च ।

ओदनः ।

२३५ । गमेर्गश्च ।

गमेर्युच् स्याद्गश्चादेशः । गगनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2859. गगनम् ।

२४० । धृषेर्धिष् च संज्ञायाम् ।

धिषणो गुरुः । धिषणा धीः ।

चम्पूरामायणे—I. 17.

अपि कुशलममर्त्याः स्वागतं साम्प्रतं द-
श्शमितदनुजदम्भा किन्तु दम्भोलिकेलिः ।
अपि धिषणमनीषानिर्मिता नीतिमार्गा-
स्त्रिदशनगरयोगक्षेमकृत्ये क्षमन्ते ॥ 2918 ॥

२४१ । वर्तमाने पृषद्बृहन्महज्जगच्छतृवत् ।

अतिप्रत्ययान्ताः । पृषु सेचने । गुणाभावः । पृषन्ति । बृहत् । महान् । गमेर्जगादेशः । जगत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1663. बृहत्यस्तुला येषु तैः बृहत्तुलैः । बृहच्छब्दस्य गौरादित्वान्ङीष् । एवं महती ।

चम्पूभारते—II. 30.

अद्य ते सविधमापतेदसौ हृद्यमेतदुचितं वचः शृणु ।
मारणं रिपुषु तन्वतामुना मा रणं कुरु महान्बलेन सः ॥ 2919 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2811. जगत् ।

२४२ । संश्चत्तृपद्वेहत् ।

एते निपात्यन्ते । पृथक्करणं शतृवद्भावनिवृत्त्यर्थम् । संचिनोतेस्सुट् । इकारलोपः । संश्चत् कुहकः । तृपत् छत्रम् । विपूर्वाद्धन्तेष्टिलोपः । इत ए च । वेहद्गर्भोपघातिनी ।

२५० । तृन्तृचौ शंसिक्षदादिभ्यः संज्ञायां चानिटौ ।

शंसेः क्षदादिभ्यश्च क्रमात्तृन्तृचौ स्तः । तौ चानिटौ । शंस्ता स्तोता । शंस्तारौ । शंस्तरः । क्षदिः सौत्रो धातुः शकलीकरणे भक्षणे च । अनुदात्तेत् । 'क्षत्ता स्यात्सारथौ द्वास्थे वेश्यायामपि शूद्रजे' ।

२५१ । बहुलमन्यत्रापि ।

मन् मन्ता । हन् हन्ता इत्यादि ।

२५२ । नप्तृनेष्टृत्वष्टृहोतृपोतृभ्रातृजामातृमातृपितृदुहितृ ।

न पतन्त्यनेन पितरो नरके इति नप्ता पौत्रो दौहित्रश्च । नयतेष्षुग्गुणश्च । नेष्टा । त्विषेरितोऽत्वम् । त्वष्टा । होता । पोता ऋत्विग्भेदः । भ्राजतेर्जलोपः । भ्राता । पातेराकारस्येत्वं पिता । दुहेस्तृच् इट् गुणाभावश्च । दुहिता ।

माघे—III. 35.

त्वष्टुस्सदाभ्यासगृहीतशिल्प-
विज्ञानसम्पत्प्रसरस्य सीमा ।
अदृश्यतादर्शतलामलेषु
छायेव या स्वर्जलधेर्जलेषु ॥ 2920 ॥

रघुवंशे—I. 62.

हविरावर्जितं होतस्त्वया विधिवदग्निषु ।
वृष्टिर्भवति सस्यानामवग्रहविशोषिणाम् ॥ 2921 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 974. भ्रातृमातुलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 220. भ्राता ।

भट्टिकाव्ये—VI. 11.

आः कष्टं बत ही चित्रं हुं मातर्दैवतानि धिक् ।
हा पितः क्वासि हे सुभ्रु बह्वेवं विललाप सः ॥ 2922 ॥

मातः । पितः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 204. माता च पिता च पितरौ । 'पिता मात्रा' (सू. 926) इत्येकशेषः ।

रघुवंशे—XI. 49.

प्राहिणोच्च महितं महाद्युतिः
कोसलाधिपतये पुरोधसम् ।

भृत्यभावि दुहितुः परिग्रहा-
द्दिश्यतां कुलमिदं निमेरिति ॥ 2923 ॥

२५३ । सुञ्यसेर्ऋन् ।

स्वसा ।

चम्पूभारते—II. 41.

अयि किं ब्रवीमि परिपाकमंहसा-
मतिभीषणो बक इति क्षपाचरः ।
स्वसुरादरात्स्वयमिवागतो यमो
यमुनावनान्तमवलम्ब्य वर्तते ॥ 2924 ॥

२५४ । यतेर्वृद्धिश्च ।

याता । 'भार्यास्तु भ्रातृवर्गस्य यातरः स्युः परस्परम्' II. vii. 30 इत्यमरः ।

नैषधे—VI. 83.

मन्दाकिनीनन्दनयोर्विहारे
देवे भवेद्देवरि माधवे च ।
श्रेयः श्रियां यातरि यच्च सत्यां
तच्चेतसा भाविनि भावय त्वम् ॥ 2925 ॥

श्रियां श्रीदेव्यां यतत इति यातरि देवृभार्यायां सत्याम् ।

२५५ । नञि च नन्देः ।

न नन्दति ननान्दा । इह वृद्धिर्नानुवर्तत इत्येके । 'ननान्दा तु स्वसा पत्युर्ननन्दा नन्दिनी च सा' इति शब्दार्णवः ।

२५६ । दिवेर्ऋः ।

देवा देवरः । स्वामिनो देवृदेवरौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2925. देवरि ।

२५७ । नयतेर्डिच्च ।

ना नरौ नरः ।

२५९ । अर्तिसृधृधम्यम्यश्यवितृभ्योऽनिः ।

अष्टभ्योऽनिप्रत्ययः स्यात् । अरणिरग्नेर्योनिः । सरणिः । धरणिः । धमनिः । अमनिर्गतिः । अशनिः । अवनिः । तरणिः । बाहुलकाद्रजनिः ।

चम्पूभारते—V. 115.

तत्तादृशो भगवतो वचसा निकाम-
मासाद्य मोदभरमाश्रममागतानाम् ।
प्राप्तारणेर्द्विजवरस्य शुचैव साक-
मन्तं जगाम समयोऽपि महानमीषाम् ॥ 2926 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2613. सरणिम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 958. धरण्याम् ।

चम्पूरामायणे—II. 26.

ग.—तत्क्षणमशनिहत इव पर्वतस्सर्वतः परीतदवदहन इव वनस्पतिर्दिवस्पति-पदभ्रंशविधुर इव नहुषः पपात निस्संज्ञः पंक्तिरथः ॥ 2927 ॥

नैषधे—I. 143.

इत्थममुं विलपन्तममुञ्चद्दीनदयालुतयावनिपालः ।
रूपमदर्शि धृतोऽसि यदर्थं गच्छ यथेच्छमथेत्यभिधाय ॥ 2928 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2869. तरणिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 165. रजनिचरमभागे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 93. रजनीम् । 'कृदिकारादक्तिनः' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीष् ।

२६० । आङि शुषेस्सनश्छन्दसि ।

आशुशुक्षणिरग्निर्वातश्च ।

चम्पूभारते—II. 21.

ग.—जातुचिदपत्यैस्सह पञ्चभिः भृत्यभावमिषादमीषामामिषफलेषु विषं निनीषन्त्या निषादयोषित इव तस्य पुरोचनस्य निद्रायामपि द्राविमाणं दातुकामेन तत्र सद्मनि क्षणदायामाशुशुक्षणिं क्षणान्निक्षिप्य जननीसोदरजननीचेतरसंवेशसुखमणिमञ्चायमानभुजशिखरसीमेन भीमेन तस्माद्गृहात् विदुरकिङ्करकृतलिङ्गया सुरङ्गया निर्जगमे ॥2929॥

२६३ । वृतेश्च ।

वर्तनिः ।

चम्पूभारते—I. 19.

प्रजवं हयं गमयते ततस्ततः
पतिता नृपाय शल्लीशलाकिकाः ।
गहने वनेऽपि पिशुनत्वमाचरन्
ग्रहणे वराहकुलवर्तनी भुवाम् ॥ 2930 ॥

वराहकुलवर्तनी । 'कृदिकारादक्तिनः' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीष् ।

२६४ । क्षिपेः किच्च ।

क्षिपणिरायुधम् ।

२६५ । अर्चिशुचिहुसृपिछादिछर्दिभ्य इसिः ।

अर्चिर्ज्वाला । इदन्तोऽप्ययम् । 'अग्नेर्भाजन्तेऽर्चयः' । शोचिर्दीप्तिः । हविस्सर्पिः । 'इस्मन्' (सू. 2985) इति ह्रस्वः । छदिः पटलम् । छर्दिर्वमनव्याधिः । इदन्तोऽपि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2921. हविः । इसुसन्तः । अर्चिः स्त्रियां च । छदिः स्त्रियामेवेति लिङ्गानुशासनप्रकरणे ।

२६७ । द्युतेरिसिन्नादेश्च जः ।

ज्योतिः ।

२७२ । जनेरुसिः ।

जनुर्जननम् ।

चम्पूरामायणे—VI. 17.

पौलस्त्यमग्रजनुषं परुषं वदन्तं
सन्त्यज्य बान्धवजनञ्च विभीषणोऽहम् ।
रामं विराममिह विद्विषतामवाप-
मापन्नदैन्यहरणं शरणं ममेति ॥ 2931 ॥

२७३ । मनेर्धश्छन्दसि ।

मधुः ।

२७४ । अर्तिपृवपियजितनिधनितपिभ्यो नित् ।

अरुः । परुर्ग्रन्थिः । वपुः । यजुः । तनुः । धनुरस्त्रियाम् । 'धनुर्वंश-विशुद्धोऽपि निर्गुणः किं करिष्यति' । सान्तस्योदन्तस्य वा रूपम् । 'तपुः सूर्याग्निशत्रुषु' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 756. महारुषा महाव्रणेन ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2718. वपुषः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1926. धनुः ।

२७५ । एतेर्णिच्च ।

आयुः । आयुषी ।

चम्पूभारते—I. 74.

आयुषस्सन्ततिं दीर्घामावहन्नपि पौरवः ।
आयुषस्सन्ततेरन्तमाजगाम रतेरिव ॥ 2932 ॥

२७६ । चक्षेः शिच्च ।

चक्षुः ।

२७७ । मुहेः किच्च ।

मुहुरव्ययम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2326. मुहुरसुसमम् ।

२७९ । कृगृशृवृञ्चतिभ्यः ष्वरच् ।

कर्वरो व्याघ्ररक्षसोः । गर्वरोऽहङ्कारी । शर्वरी रात्रिः । षित्वान्ङीष् । वर्वरः प्राकृतो जनः । चत्वरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 36. शर्वरी ।

चम्पूरामायणे—V. 38.

रक्षस्सङ्घट्टचूर्णीकृतकनकमहाभित्तिचैत्योत्थधूल्या
नक्षत्राणामकाले सरणिमरुणयन्वीरलक्ष्म्या समेतः ।
रक्षश्शूराख्यशारान् क्षितितलफलके क्षेपणीयां हनूमा-
नक्षक्रीडां विधातुं दशमुखनगरीचत्वरे तत्वरेऽसौ ॥ 2933 ॥

२८० । नौ सदेः ।

'निषद्वरस्तु जम्बालः' I. ix. 9. इत्यमरः । निषद्वरी रात्रिः ।

॥ इत्युणादिषु द्वितीयः पादः ॥

—:o:—

॥ अथ तृतीयः पादः ॥

---

२८१ । छित्वरछत्वरधीवरपीवरमीवरचीवरतीवरनीवरगह्वरकट्वरसंयद्वराः ।

एकादश ष्वरच्प्रत्ययान्ता निपात्यन्ते । छित्वरो धूर्तः । छत्वरो गृहकुञ्जयोः । धीवरः कैवर्तः । पीवरः स्थूलः । मीवरो हिंसकः । चिनोतेर्दीर्घश्च । चीवरं भिक्षुकप्रावरणम् । तीवरो जातिविशेषः । नीवरः परिव्राट् । गाहतेर्ह्रस्वत्वम् । गह्वरम् । कटे वर्षादौ । कट्वरं व्यञ्जनम् । यमेर्दकारः । संयद्वरो नृपः । पदेस्सम्पद्वर इत्येके ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1667. पीवरौ ।

२८२ । इण्सिञ्जिदीङुष्यविभ्यो नक् ।

'इनस्सूर्ये नृपे पत्यौ' । सिनः काणः । जिनः अर्हन् । दीनः । उष्णः । ऊनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2915. दीनाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 427. कवोष्णमीषदुष्णम् । 'कवं चोष्णे' (सू. 1033) इति कवादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो०. 439. ऊनम् ।

२८३ । फेनमीनौ ।

एतौ निपात्येते । स्फायतेः फेनः । मीनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2255. फेनायमानं फेनमुद्वमन्तम् । 'फेनाच्चेति वक्तव्यम्' (वा. 1764. सू. 2672) इति क्यष् ।

नैषधे—I. 105

करेण मीनं निजकेतनं दधद्-
द्रुमालवालाम्बुनिवेशशङ्कया ।

व्यतर्कि सर्वर्तुघने वने मधुं
समित्रमलानुसरन्निव स्मरः ॥ 2934 ॥

२८४ । कृषेर्वर्णे ।

कृष्णः ।

२८५ । बन्धेर्ब्रधिबुधी च ।

ब्रध्नः । बुध्नः ।

२८६ । धापृवस्यज्यतिभ्यो नः ।

'धाना भृष्टयवे स्त्रियः' । पर्णं पत्रम् । पर्णः किंशुकः । वस्नो मूल्ये वेतने च । अजेर्वी । वेनः । अत्नः आदित्यः । बाहुलकाच्छृणोतेः । श्रोणः पङ्गुः ।

२८७ । लक्षेरट् च ।

लक्षेश्चुरादिण्यन्तान्नः स्यात्तस्याडागमश्च । चान्मुडित्येके । 'लक्षणं लक्ष्मणं नाम्नि चिह्ने च' । लक्षणः । लक्ष्मणश्च रामभ्राता । 'लक्षणा हंसयोषायां सारसस्य च लक्ष्मणा' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1745. लक्ष्मणानुगतकान्तवपुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 135. अरहितरामलक्ष्मणानाम् गिराम् । अवियुक्तरमणसारसयोषितः सरस्यः ।

२९० । कृवृजृसिद्रुपन्यनिस्वपिभ्यो नित् ।

कर्णः । वर्णः । 'जर्णश्चन्द्रे च वृक्षे च' । सेना । द्रोणः । पन्नो नीचैर्गतिः । अन्नमोदनः । स्वप्नो निद्रा ।

रघुवंशे—IV. 13.

कामं कर्णान्तविश्रान्ते विशाले तस्य लोचने ।
चक्षुष्मत्ता तु शास्त्रेण, सूक्ष्मकार्यार्थदर्शिना ॥ 2935 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 88. सेना ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2160. पन्नं पतितं गच्छन्तीति पन्नगाः । पन्नमिति पद्यतेः क्तान्तं क्रियाविशेषणम् । 'सर्वत्र पन्नयोरुपसंख्यानम्' (वा. 2014. सू. 2965) इति डः ।

चम्पूभारते—II. 58.

भोक्तुमन्नमपि सूपसमग्रं दोग्धुमप्यभिनवप्रसवा गाः ।
लप्स्यते द्विजगणोऽपि च तस्माद्वत्सलाद्दुहितुरुत्सवकाले ॥ 2936 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 585. स्वप्नः ।

२९२ । तृषिशुषिरसिभ्यः कित् ।

तृष्णा । शुष्णस्सूर्यो वह्निश्च । रस्नं द्रव्यम् ।

२९४ रमेस्त च ।

रमयतीति रत्नम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2875. रत्नानि ।

२९५ । रास्नासास्नास्थूणावीणाः ।

रास्ना गन्धद्रव्यम् । सास्ना गोगलकम्बलः । स्थूणा गृहस्तम्भः । वीणा वल्लकी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1339. रोमन्थमन्थरचलद्गुरुसास्नम् ।

चम्पूभारते—V. 63.

वीणास्समस्ता विजयेन कृत्ता
गन्धर्वसैन्याद्गलिता निपेतुः ।
आयुष्मती केवलमालुलोके
हस्ताग्रवीणा दिवि नारदस्य ॥ 2937 ॥

२९७ । कृत्यशूभ्यां क्स्नः ।

कृत्स्नम् । अक्ष्णमखण्डम् ।

२९८ । तिजेर्दीर्घश्च ।

तीक्ष्णम् ।

चम्पूरामायणे—III. 5.

ग.—ततः तीक्ष्णतरप्रहरणगवाक्षितवक्षसा रक्षसा नपरित्यक्तेषु प्राणेषु पराक्रमाविषयपराक्रमायां प्राक्रमेतामेतौ तदङ्गगलितरुधिरधारासेकेन खननक्षमायां काननक्षमायां राक्षसशवोचितमवटमतिविशङ्कटमुत्पादयितुम् ॥ 2938 ॥

२९९ । श्लिषेरच्चोपधायाः ।

श्लक्ष्णम् ।

३०० । यजिमनिशुन्धिदसिजनिभ्यो युच् ।

यज्युरध्वर्युः । मन्युर्दैन्ये क्रतौ क्रुधि । शुन्ध्युरग्निः । दस्युस्तस्करः । जन्युश्शरीरी ।

चम्पूभारते—III. 18.

दृष्ट्वा तं मधुरस्मितोऽथ विजयः कृत्वासनादुत्थितिं
नत्वांघ्रौ समवेक्ष्य भृत्यमिह मां ब्रजन् सहस्व क्षणम् ।
गावस्ते स्वयमाव्रजेयुरधुनेत्याश्वास्य दस्यून्पुरः
प्राविक्षन्मनसा ततस्तु नृपतेश्शस्त्राय गेहं स्वयम् ॥ 2939 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1990. बाहुप्रतिष्टम्भविवृद्धमन्युः ।

३०१ । भुजिमृङ्भ्यां युक्त्युकौ ।

भुज्युर्भाजनम् । मृत्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 68. मृत्युः ।

३०२ । सर्तेरयुः ।

सरयुर्नदी । अयूरिति पाठान्तरम् । सरयूः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2897. सरयूतटात् ।

३०३ । पानीविषिभ्यः पः ।

पाति रक्षत्यस्मादात्मानमिति पापम् । तद्योगात्पापः । नेपः पुरोहितः । बाहुलका-द्गुणाभावे नीपो वृक्षविशेषः । वेप्यः पानीयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 440. पापापनुत्यै ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2176. पापमस्यास्तीति पापः । अर्शआदिभ्योऽच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 41. नवनीपवनावलिः ।

३०६ । सुशृभ्यां निच्च ।

चात्कित् । सूपः । बाहुलकाद्दत्वं शूर्पम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2936. भोक्तुमन्नमपि सूपसमग्रम् ।

३०७ । कुयुभ्यां च ।

कुवन्ति मण्डूका अस्मिन् कूपः । युवन्ति बध्नन्त्यस्मिन्पशुमिति यूपो यज्ञस्तम्भः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 192. कूपस्य तीरे ।

चम्पूभारते—IV. 11.

मेदस्विनं विपुलखाण्डवभक्षणेन
देहं निजं चलयितुं शिखिनोऽक्षमस्य ।
उद्भ्रम्य संज्वलितुमुत्तरवेदिकायां
आलम्बनाय किल यूपवरोऽन्तिकेऽभूत् ॥ 2940 ॥

३०८ । खष्पशिल्पशष्पबाष्परूपपर्पतल्पाः ।

सप्तैते पप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते । खनतेर्नकारस्य षत्वम् । 'खष्पौ क्रोधबला-त्कारौ' । शीलतेर्ह्रस्वश्च । शिल्पं कौशलम् । 'शसु हिंसायां' निपातनात्षत्वम् । शष्पं बालतृणं प्रतिभाक्षयश्च । बाधतेः षः । 'बाष्पो नेत्रजलोष्मणोः' । बाष्पश्च । रौते-र्दीर्घः । 'रूपं स्वभावे सौन्दर्ये' । पॄ । पर्पं गृहं बालतृणं पङ्गुपीठञ्च । 'तल प्रतिष्ठाकरणे । चुरादिणिचो लुक् । तल्पम् । 'तल्पं शय्याट्टदारेषु' III. iii. 131. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2920. त्वष्टुस्सदाभ्यासगृहीतशिल्पविज्ञानसम्प-त्प्रसरस्य ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 733. बाष्पनिपातः ।

चम्पूरामायणे—III. 23.

ग—मारीचोऽप्याकर्णितरावणमतः प्रयत्नशतैरप्यनिवार्यमाणे तस्मिन् सुबाहुमेव बहुमन्यमानो गत्यन्तराभावात्तदभ्यर्थनामङ्गीकृत्य जातरूपमयमृगरूपं गृहीत्वा सीतां वञ्चयितुं पञ्चवटीमगाहत ॥ 2941 ॥

माघे—III. 39.

अम्भश्च्युतः कोमलरत्नराशी-
नपांनिधिः फेनपिनद्धभासः ।
यत्रातपे धातुमिवाधितल्पं
विस्तारयामास तरङ्गहस्तैः ॥ 2942 ॥

अधितल्पं अध्यट्टम् । विभक्त्यर्थेऽव्ययीभावः ।

३०९ । स्तनिहृषिपुषिगदिमदिभ्यो णेरित्नुच् ।

स्तनयित्नुः । हर्षयित्नुः । पोषयित्नुः । गदयित्नुर्वावदूकः । मदयित्नुर्मदिरा ।

३१२ । दाभाभ्यां नुः ।

दानुर्दाता । भानुः ।

माघे—IX. 12.

अविभाव्य तारकमदृष्टहिमद्युतिबिम्बमस्तमितभानु नभः ।
अवसन्नतापमतमिस्रमभादपदोषतेव विगुणस्य गुणः ॥ 2943 ॥

भट्टिकाव्ये—XVI. 16.

पतिष्यति क्षितौ भानुः पृथिवी तोलयिष्यते ।
नभस्वान्भङ्क्ष्यते व्योम मुष्टिभिस्ताडयिष्यते ॥ 2944 ॥

--

३१४ । धेट इच्च ।

धयति तामिति धेनुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 98. अथैकधेनोः ।

३१५ । सुवः कित् ।

'सूनुः पुत्रेऽनुजे रवौ' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2023. वालिसूनुना ।

३१६ । जहातेर्द्वे ऽन्तलोपश्च ।

जह्नुः ।

चम्पूरामायणे—I. 87.

सैषा भागीरथी जह्नोस्सत्रक्षेत्रं समावृणोत् ।
तां स पीत्वा ततः शान्तो जह्नौ श्रोत्रेण वर्त्मना ॥ 2945 ॥

३१७ । स्थो णुः ।

'स्थाणुः कीले स्थिरे हरे' ।

३१८ । अजिवृरीरिभ्यो निच्च ।

अजेर्वी वेणुः । वर्णुर्नदद्देशभेदयोः । रेणुः । 'रेणुर्द्वयोः स्त्रियां धूलिः' II. iii. 100. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 62. वेणुना ।

३१९ । विषेः किच्च ।

विष्णुः ।

३२० । कृदाधारार्चिकलिभ्यः कः ।

कर्को धवलघोटकः । दाको दाता । धाकोऽनड्वान् आधारश्च । राका पौर्णमासी । अर्कः । 'कल्कः पापाशये पापे दम्भे विट्किट्टयोरपि' ।

चम्पूरामायणे— II. 23.

एवं भर्त्रा भर्त्सिताप्यार्द्रचित्ता
मा भूदेषा मन्थराक्रान्तवृत्तिः ।
शङ्काचन्द्रे राजमानेऽप्यबाधं
वीरुच्छन्ना चन्द्रकान्तस्थलीव ॥ 2946 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2074. अर्कोपलोल्लसितवह्निभिः ।

३२१ । सृवृभूशुषिमुषिभ्यः कक् ।

सृक उत्पलवातयोः । वृकः श्वापदकाकयोः । भूकं छिद्रम् । शुष्कः । मुष्कोऽण्डम् ।

चम्पूरामायणे— II. 32.

प्रिये जनकनन्दिनि प्रकृतिपेशलामीदृशीं
कथं ग्लपयितुं सहे तव शिरीषमृद्वीं तनुम् ।
गृहीतहरिणीगणत्रिकविसारिनानासिरा-
क्षतक्षरितशोणितारुणवृकानने कानने ॥ 2947 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1819. शुष्कं नीरसम् । 'शुषः कः' (सू. 3030) इति निष्ठातकारस्य कः ।

३२२ । शुकवल्कोल्काः ।

शुभेरन्त्यलोपः । शुकः । वल्कम् । 'वल्कं वल्कलमस्त्रियाम्' II. iv. 14. इत्यमरः । उष दाहे । षस्य लः । उल्का ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1492. शुकाङ्गनीलोपलनिर्मितानाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2064. उल्का ।

३२३ । इण्भीकापाशल्यतिमर्चिभ्यः कन् ।

'एके मुख्यान्यकेवलाः' । 'भेको मण्डूकमेषयोः' इति विश्वमेदिन्यौ । काकः । पाकः शिशुः । शल्कं शकलम् । अत्कः पथिकः शरीरावयवश्च । मर्कः शरीरवायुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1112. एकः ।

चम्पूरामायणे—V. 34.

ग.—सा तु दीर्घं निश्वस्य निश्चित्य पुरा खलु चित्रकूटतटवने तरुणतरतरुरमणीयतया मन्दीभवन्नन्दनवैभवे रघुनन्दनेनोपधानीकृतांकाया मम पयोधरपरिसरे खरतरनखराग्रविरचितविदारणं धाराधरनामानं काकं रघुपतिर्व्यलोकयत् ॥ 2948 ॥

३२५ । नौ सदेर्डिच्च ।

'निष्कोऽस्त्री हेम्नि तत्फले' ।

३२८ । ह्रियो रश्च लो वा ।

'ह्रीका ह्लीका त्रपा मता' ।

३२९ । शकेरुनोन्तोन्त्युनयः ।

उन उन्त उन्ति उनि एते चत्वारः स्युः । शकुनः शकुन्तः शकुन्तिः शकुनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2613. शकुन्ताः ।

३३० । भुवो झिच् ।

भवन्तिर्वर्तमानकालः । बाहुलकादवेश्च । अवन्तिः । वदेर्वदन्तिः । 'किंवदन्ती जनश्रुतिः' I. v. 7. इत्यमरः ।

रघुवंशे—VI. 32.

अवन्तिनाथोऽयमुदग्रबाहुर्विशालवक्षास्तनुवृत्तमध्यः ।
आरोप्य चक्रभ्रममुष्णतेजास्त्वष्ट्रेव यत्नोल्लिखितो विभाति ॥ 2949 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1278. किंवदन्ती । 'कृदिकारादक्तिनः' (ग. सू. 50.) सू. 503) इति ङीष् ।

३३२ । कॄवृदारिभ्य उनन् ।

'करुणो वृक्षभेदः स्यात्करुणा च कृपा मता' । वरुणः । दारुणम् ।

चम्पूभारते—V. 39.

वनं यियासोः कठिने सभान्ते
जटासु रोधो न बभूव यस्य ।
वने विजृम्भत्करुणे तु तस्य
जटासुरोऽधोऽजनि धर्मसूनोः ॥ 2950 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2451. वरुणस्य दिशा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1666. दारुणा ।

३३४ । तोरश्च लो वा ।

तरुणस्तलुनो युवा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2869. तरुणता ।

३३५ । क्षुधिपिशिमिथिभ्यः कित् ।

क्षुधुनो म्लेच्छजातिः । पिशुनः । मिथुनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1666. पिशुना ।

चम्पूरामायणे—I. 5.

ग—तत्र कञ्चन क्रौञ्चमिथुनादेकं पञ्चशरविद्धमपि व्याधेनानुविद्धं निध्यायतो बद्धानुकम्पस्य भगवतो वाल्मीकेर्वदनारविन्दाच्छन्दोमयी काचिदेवं निस्ससार सरस्वती ॥ 2951 ॥

३३६ । फलेर्गुक् च ।

फल्गुनः पार्थः । प्रज्ञाद्यण् । फाल्गुनः ।

चम्पूभारते—V. 2.

नाकमेत्य धनुरङ्कितदोष्णा
नायको दिविषदामतिहृष्टः ।
नाम फाल्गुन इति ब्रुवता स्वं
नन्दनेन जगृहे पदयुग्मे ॥ 2952 ॥

३३७ । अशेर्लशश्च ।

लशुनम् ।

३३८ । अर्जेर्णिलुक् च ।

अर्जुनः ।

३३९ । तृणाख्यायां चित् ।

अर्जुनं तृणम् ।

३४० । अर्तेश्च ।

अरुणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2451. नवकुङ्कुमारुणपयोधरया ।

३४१ । अजियमिशीङ्भ्यश्च ।

वयुनं देवमन्दिरम् । यमुना । शयुनोऽजगरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2924. यमुना ।

३४२ । वृतॄवदिहनिकमिकषिभ्यस्सः ।

वर्सं । तर्सं । 'तर्सः प्लवसमुद्रयोः' । वत्सः । वत्सं वक्षः । हंसः । 'कंसोऽस्त्री पानभाजनम्' II. ix. 32. इत्यमरः । कक्षं अरण्यम् ।

३४३ । प्लुषेरच्चोपधायाः ।

प्लक्षः ।

३४४ । मनेर्दीर्घश्च ।

मांसम् ।

३४५ । अशेर्देवने ।

अक्षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2933. अक्षक्रीडा ।

३४६ । स्नुव्रश्चिकृत्यृषिभ्यः कित् ।

स्नुषा । वृक्षः । कृत्समुदकम् । ऋक्षं नक्षत्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2648. स्नुषावत्सलतया ।

चम्पूभारते—II. 34.

वृक्षेण वृक्षं गिरिणा गिरीन्द्रं
हस्तेन हस्तं वचसा वचश्च ।
परस्परेण प्रतिरुध्य घोरं
समीकमेतौ सममादधाते ॥ 2953 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1745. ऋक्षगणैः ।

३४७ । ऋषेर्जातौ ।

'ऋक्षोऽद्रिभेदे भल्लूके शोणके कृतवेधने । ऋक्षमुक्तं च नक्षत्रे' इति विश्वः ।

३५० । अशेस्सरः ।

अक्षरम् ।

चम्पूभारते—I. 37.

ग.—इत्यसङ्कोचं शोचतः पत्युरग्रभुवि समग्रमन्दाक्षरमणीयमन्दाक्षरमणियन्त्रितमिदं वचनं पृथापि कथयामास ॥ 2954 ॥

३५१ । वसेश्च ।

वत्सरः ।

३५२ । सपूर्वाच्चित् ।

संवत्सरः ।

३५३ । कृधूमदिभ्यः कित् ।

बाहुलकान्न षत्वम् । 'कृसरः स्यात्तिलौदनम्' । धूसरः । मत्सरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 536. मत्सरिणाम् ।

३५९ । वृतेर्वृद्धिश्च ।

वार्ताकुः । बाहुलकादुकारस्यात्वं वार्ताकम् ।

३६१ । सृयुवचिभ्योऽन्युजागूजक्नुचः ।

क्रमात्स्युः । ' सरण्युर्मेघवातयोः ' । यवागूः । ' वचक्नुर्विप्रवाग्मिनोः ' ।

३६२ । आनकः शीङ्भियः ।

शयानकोऽजगरः । भयानकः ।

चम्पूरामायणे—I. 33.

ग—अथ कदाचिदपरिमेयमायाभयानकयुद्धसमुद्धतदैत्यबलावस्कन्दकान्दिशीकवृन्दारकानीकपरिवार्यमाणरथः पङ्क्तिरथः तपश्चर्याजातानामाश्चर्याणामायतनं त्रिशङ्कुयाजिनं भगवन्तं पद्यप्रबन्धमिव दर्शितसर्गभेदं प्राकृतव्याकरणमिव प्रकटितवर्णव्यत्यासं बुधमिव सोमसुतं कुशिकसुतमद्राक्षीत् ॥ 2955 ॥

३६४ । उल्मुकदर्विहोमिनः ।

उष दाहे । षस्य लः मुकप्रत्ययश्च । उल्मुकं ज्वलदङ्गारम् । दृणातेर्विः । दर्विः । जुहोतेर्मिनिः । होमी ।

चम्पूभारते—VI. 8.

दुर्वीरगर्वासहनोऽथ भीमो
दर्वीकरादर्शितसूदभावः ।
शोणाधरालोलुपसूतसूनोः
प्राणानिलान्पारयितुं किलासीत् ॥ 2956 ॥

३६५ । ह्रियः कुक् रश्च लो वा ।

ह्रीकुः । ह्लीकुः । लज्जावान् ।

३६६ । हसिमृग्रिण्वामिदमिल्लूपूर्विभ्यस्तन् ।

दशभ्यस्तन् स्यात् । 'तितुत्र' (सू. 3163) इति नेट् । हस्तः । मर्तः । गर्तः । एतः कर्बुरः । वातः । अन्तः । दन्तः । 'लोतः स्यादश्रुचिह्नयोः' । 'पोतो बालवहित्रयोः' । धूर्तः । बाहुलकात्तुसेर्दीर्घश्च । तूस्तं पापं धूलिर्जटा च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2953. हस्तेन हस्तम् ।

चम्पूभारते—II. 3.

सुप्तस्य तस्य तु सुयोधनभृत्यमुक्ता
वाताशनाश्च सकला वनदेवताश्च ।
आशीर्द्वयं वपुषि चायुषि च प्रतेनुः
पूर्वा न तत्र चरमैव पुपोष वीर्यम् ॥ 2957 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2884. वातायुः । अन्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1765. दन्तकुन्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2847. कपोतपोतः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 576. हस्तः ।

३६७ । नञ्याप इट् च ।

नापितः ।

३६८ । तनिमृङ्भ्यां किच्च ।

ततम् । मृतम् ।

३६९ । अञ्जिघृसिभ्यः क्तः ।

अक्तम् । घृतम् । सितम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 153. घृतम् ।

माघे—I. 25.

सितं सितिम्ना सुतरां मुनेर्वपु-
र्विसारिभिस्सौधमिवाथ लम्भयन् ।

द्विजावलिव्याजनिशाकरांशुभि-
श्शुचिस्मितां वाचमवोचदच्युतः ॥ 2958 ॥

३७० । दुतनिभ्यां दीर्घश्च ।

दूतः । तातः ।

चम्पूरामायणे—I. 105.

ग.—तत्र दशरथस्सीतापरिणयकृतनिश्चयजनकप्रहितदूताहूतः पुरोहिताभ्युपगमान्मिथिलामुपागमत् ॥ 2959 ॥

चम्पूरामायणे—V. 60.

हा तात हा जननि हा सुत हा सहाय
हा पौत्र हा प्रियसखि क नु हा हतोऽस्मि ।
इत्यादिपौरपरिदेवनभारवाग्भि-
रापूरि रावणपुरी शिखिना परीता ॥ 2960 ॥

३७१ । जेर्मुट् चोदात्तः ।

जीमूतः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1206. जीमूतनादायितम् ।

३७२ । लोष्टपलितौ ।

लुनातेः क्तः । तस्य सुट् । धातोर्गुणः । लोष्टम् । पलितम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2247. पलितंभावुकाः ।

३७३ । हृश्याभ्यामितन् ।

हरितश्येतौ वर्णभेदौ ।

३७४ । रुहे रश्च लो वा ।

'रोहितो मृगमत्स्ययोः' । लोहितं रक्तम् ।

३७५ । पिशेः किच्च ।

पिशितं मांसम् ।

माघे—VI. 5.

स्फुटमिवोज्ज्वलकाञ्चनकान्तिभि-
र्युतमशोकमशोभत चम्पकैः ।
विरहिणां हृदयस्य भिदाभृतः
कपिशितं पिशितं मदनाग्निना ॥ 2961 ॥

३७८ । वृञ एण्यः ।

वरेण्यः ।

३८० । राजेरन्यः ।

राजन्यो वह्निः । 'राजश्वशुराद्यत्' (सू. 1153) इति यति निष्पन्नस्तु राजन्यशब्दः क्षत्रियजातिवाचकः ।

३८१ । शॄरम्योश्च ।

शरण्यम् । रमण्यम् ।

३८२ । अर्तेर्निच्च ।

अरण्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2406. अरण्ययाने ।

३८३ । पर्जन्यः ।

पृषु सेचने । षस्य जः 'पर्जन्यः शक्रमेघयोः' ।

३८४ । वदेरान्यः ।

'वदान्यस्त्यागिवाग्मिनोः' ।

चम्पूभारते—V. 93.

यद्गोष्ठीप्रतिहारभूतलशिला चिन्तामणिः कल्पका
यस्यारामभुवि द्रुमाश्च सुरभिस्सा होमधेनुः पुनः ।
तादृग्याचति चेदुपेत्य मघवा सम्पूर्य तत्कामनां
त्रैलोक्यस्य वदान्यसंसदुपरि स्यामेष मे निश्चयः ॥ 2962 ॥

३८५ । अमिनक्षियजिवधिपतिभ्योऽत्रन् ।

अमत्रं भाजनम् । नक्षत्रम् । यजत्रम् । वधत्रमायुधम् । पतत्रं तनूरुहम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 802. अतीतनक्षत्रपथानि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 751. पतत्रि ।

३८६ । गडेरादेश्च कः ।

कडत्रम् । डलयोरेकत्वस्मरणात्कलत्रम् ।

माघे—IV. 34.

आसादितस्य तमसा नियतेर्नियोगा-
दाकांक्षतः पुनरपक्रमणेन कालम् ।
पत्युस्त्विषामिह महौषधयः कलत्र-
स्थानं परैरनभिभूतममूर्वहन्ति ॥ 2963 ॥

३८७ । वृञश्चित् ।

वरत्रा चर्ममयी रज्जुः ।

३९० । भृमृदृशियजिपर्विपच्यमितमिनमिहर्येभ्योऽतच् ।

दृशभ्योऽतच् स्यात् । भरतः । मरतो मृत्युः । ‘ दर्शतस्सोमसूर्ययोः’ । यजतः ऋत्विक् । पर्वतः । पचतोऽग्निः । अमतो रोगः । तमतस्तृष्णापरः । नमतः प्रह्वः । हर्यतोऽश्वः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1119. पर्वतः नारदसखो मुनिः शैलश्च ।

३९१ । पृषिरञ्जिभ्यां कित् ।

पृषतो मृगो बिन्दुश्च । रजतम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2395. रजतगिरिः ।

३९३ । शीङ्शपिरुगमिवञ्चिजीविप्राणिभ्योऽथः ।

सप्तभ्योऽथः स्यात् । शयथोऽजगरः । शपथः । रवथः कोकिलः । गमथः पथिकः पन्थाश्च । वञ्चथो धूर्तः । वन्दीति पाठे कर्तरि कर्मणि वा प्रत्ययः । वन्दते वन्द्यते वा वन्दथः स्तोता स्तुत्यश्च । जीवथः आयुष्मान् । प्राणथो बलवान् । बाहुलकाच्छमिदमिभ्याम् । 'शमथस्तु शमश्शान्तिर्दान्तिस्तु दमथो दमः' III. ii. 3. इत्यमरः ।

चम्पूरामायणे—II. 71.

ग.—तत्र सामात्यः समुपेत्य पत्युश्चिताधिरोहणमभिलषन्तीं कौसल्यां भरतश्शपथशतैर्निवार्य वसिष्ठादिष्टेन पथा दशरथाय सदा यागशीलाय यायजूकाभिप्रेतं प्रेतकृत्यमकरोत् ॥ 2964 ॥

३९६ । उपसर्गे वसेः ।

आवसथो गृहम् । संवसथो ग्रामः ।

३९७ । अत्यविचमितमिनमिरभिलभिनभितपिपतिपनिपणिमहिभ्योऽसच् ।

त्रयोदशभ्योऽसच् स्यात् । अततीत्यतसो वायुरात्मा च । अवतीत्यवसो राजा भानुश्च । चमन्त्यस्मिंश्चमसस्सोमपानपात्रम् । ताम्यत्यस्मिन्निति तमसोऽन्धकारः । नमसोऽनुकूलः । रभसो वेगहर्षयोः । लभसो धनं याचकश्च । नभते नभ्यति वा नभस आकाशः । तपसः पक्षी चन्द्रश्च । पतसः पक्षी । 'पनसः कण्टकिफलः' II. iv. 61. इत्यमरः । पणसः पण्यद्रव्यम् । महसं ज्ञानम् ।

माघे—VII. 7.

तव सपदि समीपमानये ता-
महमिति तस्य मयाग्रतोऽभ्यधायि ।
अतिरभसकृतालघुप्रतिज्ञा-
मनृतगिरं गुणगौरि मा कृथा माम् ॥ 2965 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2374. तमसा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2594. पनसः ।

३९८ । वेजस्तुट् च ।

बाहुलकादात्वाभावः । वेतसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1312. वैतसीं वृत्तिं वेतससम्बन्धिनीं वृत्तिम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1378. वेतस्वतीभिरद्भिः । 'कुमुद' (सू. 1306) इति ड्मतुप् ।

३९९ । वहियुभ्यां णित् ।

वाहसोऽजगरः । यावसस्तृणसङ्घातः ।

४०० । वयश्च ।

वय गतौ । वायसः काकः ।

४०१ । दिवः कित् ।

दिवसं दिवसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 291. दिवसोऽनुमित्रम् ।

४०२ । कृशृशलिकलिगर्दिभ्योऽभच् ।

करभः । शरभः । शलभः । कलभः । गर्दभः ।

माघे—V. 3.

भास्वत्करव्यतिकरोल्लसिताम्बरान्ताः
सापत्रपा इव महाजनदर्शनेन ।
संविव्युरम्बरविकासिचमूसमुत्थं
पृथ्वीरजः करभकण्ठकडारमाशाः ॥ 2966 ॥

करभः उष्ट्रपोतः ।

चम्पूरामायणे—I. 38.

अस्मिन्पुरा पुरभिदः परमेश्वरस्य
फालान्तरालनयनज्वलने मनोभूः ।
सद्यः प्रपद्य शलभत्वमुमुञ्चदङ्गं
तस्मादमुं जनपदं विदुरङ्गसंज्ञम् ॥ 2967 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2728. कलभाः त्रिंशद्वर्षाः करिणः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 5.

हया जिहेषिरे हर्षाद्गम्भीरं जगर्जुर्गजाः ।
सन्त्रस्ताः करभा रेटुः चुकुवुः पत्तिपङ्क्तयः ॥ 2968 ॥

४०३ । ऋषिवृषिभ्यां कित् ।

ऋषभः । वृषभः ।

किरातार्जुनीये—XIV. 40.

महर्षभस्कन्धमनूनकन्धरं
बृहच्छिलावप्रघनेन वक्षसा ।
समुज्जिहीर्षुं जगतीं महाभरां
महावराहं महतोऽर्णवादिव ॥ 2969 ॥

भट्टिकाव्ये—XIV. 6.

तुरङ्गाः पुस्फुटुर्भीताः पुस्फुरुर्वृषभाः परम् ।
नार्यश्चुक्षुभिरे मम्लुर्मुमुहुः शुशुचुः पतीन् ॥ 2970 ॥

४०५ । रासिवल्लिभ्याञ्च ।

रासभः । वल्लभः ।

किरातार्जुनीये—XVI. 7.

भूरेणुना रासभधूसरेण तिरोहिते वर्त्मनि लोचनानाम् ।
नास्त्यत्र तेजस्विभिरुत्सुकानामह्नि प्रदोषस्सुरसुन्दरीणाम् ॥ 2971 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1305. कौसल्यायनिवल्लभाम् ।

४०६ । जॄविशिभ्यां झच् ।

जरन्तो महिषः । वेशन्तः पल्वलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 536. वेशन्तपङ्कविहृतेः ।

४०८ । तॄभूवहिवसिभासिसाधिगडिमण्डिजिनन्दिभ्यश्च ।

दशभ्यो झच् स्यात् । स च षित् । तरन्तस्समुद्रः । तरन्ती नौका । भवन्तः कालः । वहन्तो वायुः । वसन्त ऋतुः । भासन्तः सूर्यः । साधन्तो भिक्षुः । गण्डयन्तो जलदः । मण्डयन्तो भूषणम् । जयन्तः शक्रपुत्रः । नन्दयन्तो नन्दकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1603. वसन्तः ।

चम्पूभारते—V. 8.

पुनः पुनस्तत्र पुलोमपुत्र्याः
जयन्तशङ्कां दधतः स्वकान्त्या ।
नरस्य मौर्वीकिण एव दोष्णो-
र्नामग्रहेषु स्खलनं न्यरौत्सीत् ॥ 2972 ॥

४०९ । हन्तेर्मुट् हि च ।

हेमन्तः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 67. हेमन्ते भवो हैमनः । ‘सर्वत्र’ (सू. 1390) इति हेमन्तशब्दाच्छैषिकोऽण् ।

४११ । ऋच्छेररः ।

ऋच्छरा वेश्या । बाहुलकात् जर्जरझर्झरादयः ।

४१२ । अर्तिकमिभ्रमिचमिदेविवासिभ्यश्चित् ।

षड्भ्योऽरश्चित्स्यात् । अररं कपाटम् । कमरः कामुकः । भ्रमरः । चमरः । देवरः । वासरः ।

चम्पूभारते—II. 43.

> तादृशः प्रलयकालकठोरो
> वासरस्स तु ममालयभूमेः ।
> द्वारि तिष्ठति बकात्परितुष्टा-
> त्पारितोषिकमिवाद्य जिघृक्षुः ॥ 2973 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2828. भ्रमरावलिः ।

माघे—IV. 43.

> सङ्कीर्णकीचकवनस्खलितैकवाल-
> विच्छेदकातरधियश्चलितुं चमर्यः ।
> अस्मिन्मृदुश्वसनगर्भतदीयरन्ध्र-
> निर्यत्स्वनश्रुतिसुखादिव नोत्सहन्ते ॥ 2974 ॥

चमर्यः चमरस्त्रियः ।

४१४ । अङ्गिमदिमन्दिभ्य आरन् ।

अङ्गारः । मदारो वराहः । मन्दारः पारिजातकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2247. मदनहुतभुगङ्गारसदृश ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 277. मन्दारमाल्यम् ।

४१५ । गडेः कड च ।

कडारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2966. करभकण्ठकडारम् ।

४१६ । शृङ्गारभृङ्गारौ ।

शृभृञ्भ्यामारन्नुम् गुग्घ्रस्वश्च । शृङ्गारो रसः । भृङ्गारः कनकालुका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2247. कमलभृङ्गार ।

४१७ । कञ्जिमृजिभ्यां चित् ।

कञ्जिः सौत्रः । कञ्जारो मयूरः । मार्जारः ।

४१८ । कमेः किदुच्चोपधायाः ।

चिदित्यनुवृत्तेरन्तोदात्तः । कुमारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1683. कुमारभृत्या बालचिकित्सा ।

४१९ । तुषारादयश्च ।

तुषारः । कासारः । सहार आम्रभेदः ।

माघे—VI. 60.

धृततुषारगणस्य नभस्वत-
 स्तरुलताङ्गलितर्जनविभ्रमाः ।
पृथुनिरन्तरमिष्टभुजान्तरं
 वनितया नितया न विषेहिरे ॥ 2975 ॥

चम्पूभारते—II. 24.

ग.—तावत्सोऽपि गन्धवहसूनुरन्धतमसबन्धुरं सक्थिजवसमुत्थितमरुदुत्पाटित-तरुविटपवसतिविघटनसमुद्भ्रान्तशकुन्तकुलनिबद्धनिध्वानमध्वानं विलङ्घ्य कस्यचित्कानन-कासारतीरतरोरधिपरिसरमेतानवतार्य तदीयपरिरक्षणविचक्षणः क्षणमऽवतस्थे ॥2976॥

४२० । दीङो नुट् च ।

दीनारः सुवर्णाभरणम् ।

४२१ । सर्तेरपः षुक् च ।

सर्षपः ।

४२३ । क्वणेस्संप्रसारणञ्च ।

कुणपम् ।

चम्पूभारते—II. 53.

तं विकृष्य पुरसीम्नि निशीथे
 तत्क्षणात्कुणपमर्शनदोषम् ।
मार्ष्टुकाम इव मारुतसूनु-
 र्मातुरङ्घ्रिमुपसेवितुमागात् ॥ 2977 ॥

४२५ । विटपपिष्टपविशिपोलपाः ।

चत्वारोऽमी कपन्प्रत्ययान्ताः । विट शब्दे । विटपः । विशतेरादेः पः । प्रत्ययस्य तुट् । षत्वम् । पिष्टपं भुवनम् । विशतेः प्रत्ययादेरित्वम् । विशिपं मन्दिरम् । वलतेस्संप्रसारणम् । उलपं कोमलं तृणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1875. विटपं पल्लवम् । 'विटपः पल्लवे षिङ्गे' इति विश्वः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 132. नवोलपालङ्कृतसैकताभाः ।

किरातार्जुनीये—X. 3.

निहितसरसयावकैर्बभासे
 चरणतलैः कृतपद्धतिर्वधूनाम् ।
अविरलविततेव शक्रगोपै-
 ररुणितनीलतृणोलपा धरित्री ॥ 2978 ॥

चम्पूभारते—XII. 1.

शल्यं ततः परमरातिकुलस्य चित्ते
 शल्यं दिशन्तमनिशं रमणः कुरूणाम् ।
कल्यं रणेषु पृतनाधिपतिं विधाय
 तुल्यं [1] त्रिविष्टपपतेः स्वममन्यतासौ ॥ 2979 ॥

त्रिष्टपम् ।

---

1. सूत्रे विटपविष्टप इति पाठपक्ष इदमुदाहरणम् ।

४२६ । वृतेस्तिकन् ।

वर्तिका ।

४२७ । कृतिभिदिलतिभ्यः कित् ।

कृत्तिका । भित्तिका भित्तिः । लत्तिका गोधा ।

चम्पूरामायणे—I. 62.

तत्राभूत्कृत्तिकाप्रीत्यै षोढारूढमुखाम्बुजम् ।
तारकध्वान्तविध्वंसि सद्यः षाण्मातुरं महः ॥ 2980 ॥

४२८ । इण्यशिभ्यां तकन् ।

इष्टका । अष्टका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1171. नवहाटकेष्टकचितम् । 'इष्टकेषीका' (सू. 1006) इति ह्रस्वः ।

४३० । वीपतिभ्यां तनन् ।

वी गत्यादौ । वेतनम् । पत्तनम् ।

४३१ । दृदलिभ्यां भः ।

दर्भः । 'दल्भः स्याद्दषिचक्रयोः' ।

रघुवंशे—XI. 31.

तौ प्रणामचलकाकपक्षकौ
भ्रातरावभृथाप्लुतो मुनिः ।
आशिषामनुपदं समस्पृश-
द्दर्भपाटिततलेन पाणिना ॥ 2981 ॥

४३२ । अर्तिगृभ्यां भन् ।

अर्भः । गर्भः ।

४३३ । इणः कित् ।

इभः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 188. इभकुम्भ ।

४३४ । असिसञ्जिभ्यां क्थिन् ।

अस्थि । सक्थि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2779. अस्थि । 'बहुव्रीहौ' (सू. 852) इति षच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2976. सक्थि ।

४३५ । प्लुषिकुषिशुषिभ्यः क्सिः ।

प्लुक्षिर्वह्निः । कुक्षिः । शुक्षिर्वातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1102. कुक्षिम्भरिः । 'फलेग्रहिः' (सू. 2940) इति सूत्रे चात् कुक्षिभरिः इति निपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2007. कुक्षी उदरपार्श्वौ ।

४३६ । अशेर्नित् ।

अक्षि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 75. चकोराक्षि । 'बहुव्रीहौ' (सू. 852) इति षचि ङीष् ।

४३७ । इषेः क्सुः ।

इक्षुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 61. इक्षुच्छायनिषादिन्यः ।

४३८ । अवितृस्तृतन्त्रिभ्य ईः ।

अवीर्नारी रजस्वला । तरीर्नौः । स्तरीर्धूमः । तन्त्रीर्वीणादेर्गुणः ।

४३९ । यापोः किद् द्वे च ।

ययीरश्वः । 'पपीः स्यात्सोमसूर्ययोः' ।

४४० । लक्षेर्मुट् च ।

लक्ष्मीः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 620. लक्ष्मीभृतः ।

॥ इत्युणादिषु तृतीयः पादः ॥

॥ अथ चतुर्थः पादः ॥

—:०:—

४४१ । वातप्रमीः ।

वातशब्द उपपदे माधातोरीप्रत्ययः स च कित् । वातप्रमीः । अयं स्त्रीपुंसयोः ।

४४२ । ऋतन्यञ्जिवन्यञ्ज्यर्पिमद्यत्यङ्गिकुयुकृशिभ्यः कत्निज्यतुजलिजिष्ठुजिष्ठजिसन्स्यनिथिनुल्यसासानुकः ।

द्वादशभ्यः कत्निजादयः क्रमात्स्युः । अर्तेः कत्निच् । यण् । 'बद्धमुष्टिः करो रत्निः सोऽरत्निः प्रसृताङ्गुलिः' । तनोतेर्यतुच् । तन्यतुर्वायू रात्रिश्च । अञ्जेरलिच् । अञ्जलिः । वनेरिष्ठुच् । वनिष्ठुः स्थविरान्त्रम् । अञ्जेरिष्ठच् । अञ्जिष्ठो भानुः । अर्पयतेरिसन् । अर्पिसोऽग्रमांसम् । मदेः स्यन् । मत्स्यः । अतेरिथिन् । अतिथिः । अङ्गेरुलिः । अङ्गुलिः । कौतेरसः । कवसः । अच इत्येके । कवचम् । यौतेरासः । यवासो दुरालभा । कृशेरानुक् । कृशानुः ।

चम्पूभारते—VII. 19.

जले मत्स्यान्दधानोऽपि स्थले मत्स्यान्विलोकितुम् ।
आगतोऽब्धिरिवानीकः कुरूणां ददृशे ततः ॥ 2982 ॥

चम्पूभारते—V. 87.

सततं सदर्थिसदसे बहु दातुं
सकुतूहलस्य पुरुषस्य जगत्याम् ।
उदकोर्मिकाकरधृता हि विभूषा
कनकोर्मिका तु परमङ्गुलिभारः ॥ 2983 ॥

अङ्गुलिः । स्त्री । 'कृदिकारात्' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ईकारः ।

अङ्गुल्यः करशाखाः स्युः' II. vi. 82. इत्यमरः ।

चम्पूभारते—XI. 18.

अप्रासनूतनशरक्षतिभिः स्वसैन्यै-
रस्पन्ददृष्टिभिरनुक्षणमीक्ष्यमाणः ।
दुर्योधनाग्रकरसंवलिताङ्गुलीकः
प्राविक्षदात्मकटकं स तु भानुसूनुः ॥ 2984 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 334. अङ्गुलीयकम् ।

चम्पूभारते—V. 83.

सुखसन्धानविश्लेषमुक्ते कवचकुण्डले ।
तवैते भूषणे शोभां तन्वाते परदुर्लभाम् ॥ 2985 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2585. कृशानुः ।

४४३ । शः करन् ।

उत्तरसूत्रे किद्ग्रहणादिह ककारस्य नेत्त्वम् । शर्करा ।

४४४ । पुषः कित् ।

पुष्करम् ।

४४५ । कलंश्च ।

पुष्कलम् ।

४४६ । गमेरिनिः ।

गमिष्यतीति गमी ।

४४७ । आङि णित् ।

आगामी ।

४४८ । भुवश्च ।

भावी । 'भविष्यति गम्यादयः' (सू. 3171) इति निपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1354. आगामिनीम्।

चम्पूभारते—II. 95.

आतङ्कपीडामददां पुराह-
मस्या द्रुतं भाविषु वल्लभेषु।
एवं विचिन्त्येव भयेन पादे
लाक्षाकृतं धाम पपात तन्व्याः ॥ 2986 ॥

४४९। प्रेः स्थः।

प्रस्थायी।

४५०। परमे कित्।

परमेष्ठी।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2560. परमे तिष्ठतीति परमेष्ठी पितामहः। अनेन इनिः। 'अम्बाम्ब' (सू. 2918) इति षत्वम्।

४५१। मन्थः।

मन्थतेरिनिः कित्स्यात्। मन्थाः मन्थानौ मन्थानः।

४५२। पथश्च च।

पन्थाः पन्थानौ पन्थानः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1079. दृशोः पन्थानं दृक्पथम्। 'ऋक्पूः' (सू. 940) इत्यादिना समासान्तः।

४५४। बलाकादयश्च।

बलाका। शलाका। पताका।

४५५। पिनाकादयश्च।

पातेरित्वं नुम् च। 'पिनाकोऽस्त्री शूलशङ्करधन्वनोः' III. iii. 14. इत्यमरः।

४५६ । कषिदूषिभ्यामीकन् ।

कषीका पक्षिजातिः । 'दूषीका नेत्रयोर्मलम्' II. vi. 67. इत्यमरः ।

४५७ । अनिहृषिभ्यां किच्च ।

अनीकम् हृषीकम् ।

४५८ । चङ्कणः कङ्कणश्च ।

कण शब्दे । अस्माद्यङ्लुगन्तादीकन् धातोः कङ्कणादेशश्च । 'घण्टिकायां कङ्कणीका सैव प्रतिसरापि च' ।

४६० । पर्फरीकादयश्च ।

स्फुर स्फुरणे । अस्मादीकन्, धातोः पर्फरादेशश्च । पर्फरीकं किसलयम् । दर्दरीकं वादित्रम् । झर्झरीकं शरीरम् । तिन्तिडीको वृक्षभेदः ।

(ग—सू.) 'चरेर्नुम् च । 199.

चञ्चरीको भ्रमरः । मर्मरीको हीनजनः । कर्करीका गलन्तिका । पुणतेः, पुण्डरीकं वादित्रम् । पुण्डरीको व्याघ्रोऽग्निर्दिग्गजश्च ।

चम्पूभारते—I. 28.

तत्र चित्रमवनीपतेस्ततश्चन्द्रहासपतनं चकार यत् ।
पोषितेषु वनमध्यचर्यया पुण्डरीकनिवहेषु मीलनम् ॥ 2987 ॥

'व्याघ्रेऽपि पुण्डरीको ना' III. iii. 11. इत्यमरः ।

४६१ । ईषेः किद्ध्रस्वश्च ।

इषीका । शलाका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1172. इषीकाम् । 'इष्टकेषीका' (सू. 1006) इति तुल्ययोगे ह्रस्वः स्यात् ।

४६३ । सर्तेर्नुम् च ।

सृणीका लाला ।

४६५ । अलीकादयश्च ।

कीकन्नन्ता निपात्यन्ते । अल भूषणादौ । अलीकं मिथ्या । विपूर्वाद्व्यलीकं विप्रियं खेदश्च । व्यलीकं पटलप्रान्ते इत्यादि ।

माघे—V. 1.

इत्थं गिरः प्रियतमा इव सोऽव्यलीकाः
शुश्राव सूततनयस्य तदा व्यलीकाः ।
रन्तुं निरन्तरमियेष ततोऽवसाने
तासां गिरौ च वनराजिपटं वसाने ॥ 2988 ॥

अव्यलीका अप्रियरहिताः । व्यलीकाः विगतानृताः । सत्या इत्यर्थः ।

माघे—III. 53.

रम्या इति प्राप्तवतीः पताका
रागं विविक्ता इति वर्धयन्तीः ।
यस्यामसेवन्त नमद्वलीकाः
समं वधूभिर्वलभीर्युवानः ॥ 2989 ॥

नमद्वलीकाः नम्रनीध्राः । 'वलीकनीध्रे पटलप्रान्ते' II. ii. 15. इत्यमरः ।

४६६ । कृतॄभ्यामीषन् ।

'तत्तु शुष्कं करीषोऽस्त्री' II. ix. 51. इत्यमरः । तरीषः तरिता ।

४६७ । शॄपॄभ्यां किच्च ।

शिरीषः । पुरीषम् ।

माघे—VI. 22.

रवितुरङ्गतनूरुहतुल्यतां दधति यत्र शिरीषरजो रुचः ।
उपययौ विदधन्नवमल्लिकारुचिरसौ चिरसौरभसम्पदः ॥ 2990 ॥

४६८ । अर्जेर्ऋज च ।

ऋजीषं पिष्टपचनम् ।

४६९ । अम्बरीषः ।

अयं निपात्यते । अबि शब्दे । 'अम्बरीषः पुमान् भ्राष्ट्रम्' । 'क्लीबेऽम्बरीषम् भ्राष्ट्रो ना' II. ix. 30. इत्यमरः ।

४७० । कॄशॄपॄकटिपटिशौटिभ्य ईरन् ।

करीरो वंशाङ्कुरः । शरीरम् । परीरं फलम् । कटीरः कन्दरो जघनप्रदेशश्च । पटीरश्चन्दनः कण्टकः कामश्च । 'शौटीरस्त्यागिवीरयोः' । ब्राह्मणादित्वात् ष्यञ् । शौटीर्यम् ।

माघे—IV. 14.

विभिन्नवर्णा गरुडाग्रजेन
सूर्यस्य रथ्याः परितः स्फुरन्त्या ।
रत्नैः पुनर्यत्र रुचा रुचं स्वा-
मानिन्यिरे वंशकरीरनीलैः ॥ 2991 ॥

वंशकरीरनीलैः वंशाङ्कुरश्यामलैः । 'वंशाङ्कुरे करीरोऽस्त्री III. iii. 173. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 36. शरीरम् ।

चम्पूरामायणे—VI. 8.

अमी तटसमीपनिर्झरतरङ्गरिङ्गत्पयो-
जडीकृतपटीरभूरुहकुटीरसंसारिणः ।
मनो विधुरयन्ति मे मलयमेखलामेदुरा
दुरासदवनप्रियप्रियतमारुता मारुताः ॥ 2992 ॥

४७१ । वशेः कित् ।

उशीरम् ।

४७२ । कशेर्मुट् च ।

कश्मीरो देशः ।

४७३ । कुत्र उच्च ।

कुरीरं मैथुनम् ।

४७४ । वसेः किच्च ।

क्षीरम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2635. क्षीराम्बोधेः ।

४७५ । गभीरगम्भीरौ ।

गमेर्भः । पक्षे नुम्च ।

४७६ । विषा विहा ।

स्यतिजहातिभ्यां विपूर्वाभ्यामाप्रत्ययः । विषा बुद्धिः । विहा स्वर्गः । अव्यये इमे ।

४७७ । पच एलिमच् ।

पचेलिमो वह्निरव्योः । 'केलिमर उपसंख्यानम्' (वा. 1919. सू. 2834) इति तु भावकर्मणोरेव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 214. पचेलिमं स्वतः पक्वम् । 'कर्मकर्तरि चायमिष्यत' इत्याह वृत्तिकारः ।

४७८ । शीङो धुक्लक्वलन्वालनः ।

चत्वारः प्रत्ययाः स्युः । शीधु मद्यम् । शीलं स्वभावः । शैवलः । शेवालम् । बाहुलकाद्धस्य पोऽपि । 'शेवालं शैवलो न स्त्री शेपालो जलनीलिका'

माघ—X. 11.

पीतशीधुमधुरैर्मिथुनानामाननैः परिहृतं चषकान्तः ।
व्रीलयारुददिवालिविरावैर्नीलनीरजमगच्छदधस्तात् ॥ 2993 ॥

चम्पूरामायणे—I. 81.

आवर्तगर्तसम्भ्रान्तविमानप्लवविप्लवा ।
नीलजीमूतशेवालकृतनीलहरिद्वदा ॥ 2994 ॥

४७९ । मृकणिभ्यामूकोकणौ ।

मरूको मृगः । काणूकः काकः ।

४८० । वलेरूकः ।

वलूकः पक्षी उत्पलमूलञ्च ।

४८१ । उलूकादयश्च ।

वलेस्सम्प्रसारणमूकश्च । उलूकाविन्द्रपेचकौ । वावदूको वक्ता । भल्लूकः । शमेर्बुक् च । शम्बूको जलशुक्तिः ।

४८२ । शलिमण्डिभ्यामूकण् ।

शालूकं कन्दविशेषः । मण्डूकः ।

४८३ । नियो मिः ।

नेमिः ।

रघुवंशे—I. 17.

> रेखामात्रमपि क्षुण्णादामनोवर्त्मनः परम् ।
> न व्यतीयुः प्रजास्तस्य नियन्तुर्नेमिवृत्तयः ॥ 2995 ॥

४८४ । अर्तेरूच्च ।

ऊर्मिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1151 ऊर्मिहस्तैः ।

४८५ । भुवः कित् ।

भूमिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2094. भूमौ शेते ।

४८६ । अश्नोते रश्च ।

रश्मिः किरणो रज्जुश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1982. रथरश्मिसंयतम् ।

४८८ । वीज्याज्वरिभ्यो निः ।

' वेणिः स्यात्केशविन्यासः प्रवेणी च स्त्रियामुभे ' । ज्यानिः । जूर्णिः ।

चम्पूभारते—XII. 20.

ग—ततस्संवर्तसमयसच्छात्रे तादृशि कुरूणामुभयेषामपि संप्रहारे कृष्णा-वेणिबन्धायुषा सह परिसमाप्ते ॥ 2996 ॥

वेणिः । ' कृदिकारात् ' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीषि वेणी ।

४८९ । सृवृषिभ्यां कित् ।

सृणिरङ्कुशः । ' वृष्णिः क्षत्रियमेषयोः ' ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2151. सृणिं शिताग्रम् ।

४९० । अङ्गेर्नलोपश्च ।

अग्निः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 842. अग्निचित् ।

४९१ । वहिश्रिश्रुयुद्रुग्लाहात्वरिभ्यो नित् ।

वह्निः । श्रेणिः । श्रोणिः । योनिः । द्रोणिः । ग्लानिः । हानिः । तूर्णिः । बाहुलकान्म्लानिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1985. वह्निः ।

रघुवंशे—I. 43.

श्रेणीबन्धाद्वितन्वद्भिरस्तम्भां तोरणस्रजम् ।
सारसैः कलनिर्ह्रादैः क्वचिदुन्नमिताननौ ॥ 2997 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2831. हानिदद्रौ निदद्रौ ।

४९२ । घृणिपृश्निपार्ष्णिचूर्णिभूर्णि ।

एते पञ्च निपात्यन्ते। घृणिः किरणः। स्पृशतेस्सलोपः। पृश्निरल्पशरीरः। पृषेर्वृद्धिश्च। पार्ष्णिः पादतलम्। चरेरुपधाया ऊत्वम्। चूर्णिः कपर्दकशतम्। बिभर्तेरूत्वम्। भूर्णिः धरणी।

४९३। वृदृभ्यां विन्।

वर्विः घस्मरः। दर्विः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2956. दर्वी। 'उत्सुकदर्विहोमिनः' (उ. सू. 364) इति तु दृणातेर्विः। दर्विः दर्वी।

४९६। कृविघृष्विच्छविस्थविकिकीदिवि।

कृविस्तन्तुवायद्रव्यम्। घृष्विर्वराहः। छास्थोर्ह्रस्वत्वञ्च। छविर्दीप्तिः। स्थविस्तन्तुवायः। दीव्यतेः किकीपूर्वात्। किकीदिविश्चाषः। बाहुलकाद्ध्रस्वदीर्घयोर्विनिमयः। चाषेण किकिदीविना।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. छविः।

४८७। पातेर्डतिः।

पतिः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2811. पतिः।

४९८। शकेर्ऋतिन्।

शकृत्।

५००। वहिवस्यर्तिभ्यश्चित्।

वहतिः पवनः। 'वसतिर्गृहयामिन्योः'। अरतिः क्रोधः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2531. अग्रेगतेन वसतिम्।

५०१। अञ्चेः को वा।

अङ्कतिरञ्चतिर्वातः।

५०३ । हन्तेरंह च ।

हन्तेरतिः स्यादंहादेशश्च धातोः । हन्ति दुरितमनया अंहतिः दानम् । 'प्रादेशनं निर्वपणमपवर्जनमंहतिः' II. vii. 30 इत्यमरः ।

५०४ । सूङः क्रिः ।

सूरिः ।

५०५ । अदिशदिभूशुभिभ्यः क्रिन् ।

अद्रिः । शद्रिः शर्करा । भूरि प्रचुरम् । शुभ्रिर्ब्रह्मा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1943. अद्रेः शृङ्गम् ।

५०६ । वङ्क्र्यादयश्च ।

क्रिन्नन्ता निपात्यन्ते । वङ्क्रिर्वाद्यभेदो गृहदारु पार्श्वास्थि च । वप्रिः क्षेत्रम् । 'अंह्रिरङ्घ्रिश्च चरणः' । तन्द्रिर्मोहः । बाहुलकाद्गुणः । भेरिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 168. अस्ता तन्द्रिरालस्यं यस्य तेन अस्ततन्द्रिणा ।

५०७ । राशदिभ्यां त्रिप् ।

रात्रिः । शत्रिः कुञ्जरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 161. रात्रिः ।

५०८ । अदेस्त्रिनिश्च ।

चात्त्रिप् । अत्त्री अत्त्रिणौ अत्त्रिणः । अत्त्रिः ।

चम्पूरामायणे—II. 85.

विस्तीर्णाक्षैर्विपिनहरिणैर्वीतभीतिप्ररोहै-
र्दर्भग्रासेऽप्यकृतरुचिभिस्सस्पृहं वीक्ष्यमाणः ।
रामः प्राप्य प्रकृतिमहितं स्थानमत्रेर्महर्षे-
र्जग्राहास्य प्रमुदितधियः प्रेमवर्यां सपर्याम् ॥ 2998 ॥

५०९ । पतेरत्रिन् ।

पतत्रिः पक्षी ।

५१० । मृकणिभ्यामीचिः ।

मरीचिः । कणीचिः पल्लवो निनादश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2733. शरच्चन्द्रमरीचिरोचिषम् ।

५१३ । वेञो डिच्च ।

वीचिस्तरङ्गः । नञ्समासेऽवीचिर्नरकभेदः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2518. वीचिलोल ।

५१४ । पुरः कुषन् ।

पुर अग्रगमने । पुरुषः । 'अन्येषामपि' (सू. 3539) इति दीर्घः । पूरुषः ।

चम्पूभारते—II. 69.

ग—सोऽपि तदिदं निशम्य बलिपुरुषविशेषमन्दितशकटागमेन प्रथममेव कृतोन्मेषं रोषं द्विगुणयन् गिरिकन्दरमन्दिरमुखात्सरभसं निर्गत्य ॥ 2999 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 984. आदिपूरुषः ।

५१५ । पॄनहिकलिभ्य उषच् ।

परुषम् । नहुषः । कलुषम् ।

५१६ । पीयेरूषन् ।

पीय इति सौत्रो धातुः । पीयूषम् ।

५१७ । मस्जेर्नुम् च ।

मञ्जूषा ।

५१८ । गडेश्च ।

गण्डूषः गण्डूषा ।

५१९ । अर्तेररुः ।

अररुः शत्रुः । अररू अररवः ।

५२१ । शकादिभ्योऽटन् ।

शकटोऽस्त्रियाम् । ककिर्गत्यर्थः । कक्कटः सन्नाहः । देवटः शिल्पी । करट इत्यादि ।

चम्पूभारते—II. 48.

स शकटमविलङ्घ्य भीमसेनो
दधिकलशीकुलशीभरान्नराशिम् ।
बकभवनवनं विवेश शाखा-
नगरमिवान्तकवीरराजधान्याः ॥ 3000 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1446. करटः ।

५२२ । कुकदिकडिकटिभ्योऽम्बच् ।

करम्बं व्यामिश्रम् । कदम्बो वृक्षभेदः । कडम्बोऽग्रभागः । कटम्बो वादित्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 191. करम्बिताङ्गी व्यामिश्रितरूपा । करम्बशब्दात्तत्करोतीति ण्यन्तात् क्तः ।

चम्पूरामायणे—V. 15.

ग—ततस्तस्यां नागपुन्नागतालहिन्तालतमालकृतमालसरलबकुलवञ्जुलतिलकामलककुटजलिकुचकङ्कककोलाङ्कोलललवङ्गविकङ्कतकेतकीकदम्बोदुम्बरकपित्थाश्वत्थकुरवकमरुबकमाकन्दकुन्दतिन्दुकचन्दनस्यन्दनचम्पकचाम्पेयपनसवेतसपलाशपाटलारसालप्रियालुप्रायैरनेकैरनोकहनिवहैः परिवृतायां परिभ्रमदभ्रङ्कषविकटविटपनिविडितगगनप्रपञ्चां काञ्चन काञ्चनमयीं शिंशपामारुरोह ॥ 3001 ॥

५२३ । कदेर्णित्पक्षिणि ।

कादम्बः कलहंसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 93. कादम्बकादम्बिनी ।

५२४ । कलिकर्द्योरमः ।

कलमः । कर्दमः ।

रघुवंशे—IV. 37.

आपादपद्मप्रणताः कलमा इव ते रघुम् ।
फलैस्संवर्धयामासुरुत्खातप्रतिरोपिताः ॥ 3002 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2685. आश्यानकर्दमान् ।

५२५ । कुणिपुल्योः किन्दच् ।

कुण शब्दोपकरणयोः । कुणिन्दः शब्दः । पुलिन्दो जातिविशेषः । अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 203. पुलिन्दः ।

५२६ । कुपेर्वा वश्च ।

कुपिन्दकुविन्दौ तन्तुवाये ।

५२९ । सर्तेर्णिच्च ।

इति घथिन् । सारथिः ।

रघुवंशे—I. 78.

स शापो न त्वया राजन्न च सारथिना श्रुतः ।
नदत्याकाशगङ्गायाः स्रोतस्युद्दामदिग्गजे ॥ 3003 ॥

५३० । खर्जिपिञ्जादिभ्य ऊरोलचौ ।

खर्जूरः । कर्पूरः । वल्लूरं शुष्कमांसम् । पिञ्जूलं कुशवर्तिः ।

(ग. सू.) लंगेर्वृद्धिश्च । 201.

लाङ्गूलम् । कुसूलः ।

(ग. सू.) तमेर्बुग्वृद्धिश्च । 202.

ताम्बूलम् ।

(ग. सू.) शृणातेर्दुग्वृद्धिश्च । 203.

शार्दूलः ।

(ग. सू.) दुक्वोः कुक् च । 204.

दुकूलम् । कुकूलम् ।

रघुवंशे—IV. 57.

खर्जूरीस्कन्धनद्धानां मदोद्गारसुगन्धिषु ।
कटेषु करिणां पेतुः पुंनागेभ्यः शिलीमुखाः ॥ 3004 ॥

चम्पूभारते—V. 22.

इत्थं गिरा किञ्चिदुदीक्ष्य तस्य
लाङ्गूलमात्रे तरलः कपीन्द्रः ।
कोपारुणाक्षं कुरुसिंहमेनं
स्वापारुणाक्षः स्वयमेवमूचे ॥ 3005 ॥

चम्पूरामायणे—III. 34.

काकुत्स्थोऽप्यथ रक्षसामधिपतेर्वाग्वागुरावेष्टिते
कृत्वा हाटकताटकेयहरिणे शार्दूलविक्रीडितम् ।
आगच्छन्ननुजेन तत्र गदितामाकर्ण्य वार्तां तत-
स्सीतासङ्गमलालसस्स्वटजं रामः प्रतस्थे द्रुतम् ॥ 3006 ॥

५३१ । कुवश्चट् दीर्घश्च ।

कूची चित्रलेखनिका ।

५३२ । सिवेष्टेरू च ।

सूची दर्भाङ्कुरः । सूची ।

नैषधे—I. 80.

त्वदग्रसूचीसचिवस्स कामिनो-
र्मनोभवस्सीव्यति दुर्यशःपटौ ।

स्फुटं च पत्रैः करपत्रमूर्तिभि-
विंयोगिहृद्दारुणि दारणायते ॥ 3007 ॥

५३४ । शमेर्बन् ।

शम्बो मुसलम् ।

५३५ । उल्बादयश्च ।

बन्नन्ता निपात्यन्ते । उच समवाये । चस्य लत्वम् गुणाभावश्च । उल्बो गर्भाशयः । शुल्बं ताम्रम् । निम्बः । बिम्बम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2898. बिम्बोष्ठम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2842. शिशिरांशुबिम्बे ।

५३६ । स्थः स्तोऽम्बजबकौ ।

तिष्ठतेरम्बच् अबक एतौ स्तः स्तादेशश्च । 'स्तम्बो गुच्छस्तृणादिकः' । स्तबकः पुष्पगुच्छः ।

माघे—VI. 11.

इदमपास्य विरागिपरागिणी-
रलिकदम्बकमम्बुरुहां ततीः ।
स्तनभरेण जितस्तबकानम-
न्नवलते वलतेऽभिमुखं तव ॥ 3008 ॥

५३७ । शाशपिभ्यां ददनौ ।

'शादो जम्बालशष्पयोः' । शब्दः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1380. शादाः शष्पाण्येषु देशेषु सन्तीति शाद्वलानि । 'नडशादाड्ड्वलच्' (सू. 1307) इति ड्वलच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1787. शब्दः ।

५३८ । अब्दादयश्च ।

अवतीत्यब्दः ।

(ग. सू.) कौतेर्नुम् । 205.

कुन्दः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1433. अपो ददातीत्यब्दः मेघः । 'आतोऽनुपसर्गे कः' (सू. 2925) इति कः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1769. कुन्दलता ।

५३९ । वलिमलितनिभ्यः कयन् ।

वलयम् । मलयः । तनयः ।

माघे—VIII. 34.

सिञ्चन्त्याः कथमपि बाहुमुन्नमय्य
प्रेयांसं मनसिजदुःखदुर्बलायाः ।
सौवर्णं वलयमवागलत्कराग्रा-
ल्लावण्यश्रिय इव शेषमङ्गनायाः ॥ 3009 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2788. अस्मिन् समाजवलये ।

रघुवंशे—IV. 51.

स निर्विश्य यथाकामं तटेष्वालीनचन्दनौ ।
स्तनाविव दिशस्तस्याः शैलौ मलयदर्दुरौ ॥ 3010 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2854. भवतस्तनयेन ।

५४० । वृहोः षुग्दुकौ च ।

वृषय आश्रयः । हृदयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 578. हृदयम् ।

५४१ । मिपीभ्यां रुः ।

मेरुः । पेरुः सूर्यः ।

५४२ । जत्र्वादयश्च ।

जत्रु जत्रुणी । अश्रु अश्रुणी ।

माघे—VI. 17.

रुरुदिषा वदनाम्बुरुहश्रियः
सुतनु सत्यमलङ्करणायते ।
तदपि संप्रति सन्निहिते मधा-
वधिगमं चिनयन्नकुलमश्रुणः ॥ 3011 ॥

५४३ । रुशातिभ्यां क्रुन् ।

रुरुर्मृगभेदः । शातयतीति शत्रुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 828. शत्रुघ्नान् ।

५४४ । जनिदाच्युसृवृमदिपमिनमिभृञ्भ्यः इत्वन्त्वन्तन्क्निन्शक्-स्यडडटाटचः ।

जनित्वौ मातापितरौ । दात्वो दाता । च्यौत्नो गन्ताण्डजः क्षीणपुण्यश्च । सृणिरङ्कुशश्चन्द्रः सूर्यो वायुश्च । वृश आर्द्रकं मूलकं च । मत्स्यः । षण्ढः । डित्वाट्टिलोपः । नमतीति नटः शैलूषः । बिभर्ति भरटः कुलालो भृतकश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2151. सृणिं शिताग्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2982. मत्स्यः । 'ऋतन्यञ्जि' (उ. सू. 442) इति मदेः स्यनि वा मत्स्यः ।

५४६ । कुसेरुम्भोमेदेताः ।

कुसुम्भम् । कुसुमम् । कुसीदम् । कुसितो जनपदः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1589. कुसुमम् ।

५४७ । सानसिवर्णसिपर्णसितण्डुलाङ्कुशचषालेल्वलपल्वलधिष्ण्यशल्याः ।

सनोतेरसिप्रत्ययः उपधावृद्धिः । सानसिर्हिरण्यम् । वृञो नुक् च । वर्णसिर्जलम् । पॄ । पर्णसिर्जलगृहम् । तड आघाते । तण्डुलाः । अकि लक्षणे । उशच् । अङ्कुशः । चषेरालः । चषालो यूपकटकः । इल्वलो दैत्यभेदः । पल्वलम् । ञि धृषा । ण्यः । ऋकारस्येकारः । धिष्ण्यम् । शलेर्यः । शल्यम् । ‘ वा पुंसि शल्यं शङ्कुर्ना ’ II. viii. 94. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 664. अङ्कुशः ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1112. चषालः ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1380. पल्वलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2979. शल्यम् ।

५४८ । मूशक्यविभ्यः क्लः ।

मूलम् । शक्लः प्रियंवदे । अम्लो रसः । बाहुलकादमेः । अम्लः ।

असिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2788. मूलम् ।

५४९ । माछाससिभ्यो यः ।

माया । छाया । सस्यम् । बाहुलकात्सुनोतेः । ‘ सव्यं दक्षिणवामयोः ’ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 576. मायानाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1354. छायाम् ।

५५० । जनेर्यक् ।

‘ ये विभाषा ’ (सू. 2319) इत्यात्वम् । जन्यं युद्धम् । जाया भार्या ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1407. तत्र जन्यम् ।

चम्पूभारते—III. 11.

जायया च पतिभिश्च कदाचि-
ज्जायते स्म न हि दम्पतिशब्दः ।
अद्भुतस्य खलु तस्य जगत्या-
मर्थतामनुभवन्ति भवन्तः ॥ 3012 ॥

जायया। जाया च पतिश्च दम्पती जम्पती जायापती । जायाशब्दस्य जम्भावो दम्भावश्च निपात्यते ।

५५१ । अघ्न्यादयश्च ।

यगन्ता निपात्यन्ते । हन्तेर्यक् अडागम उपधालोपश्च । अघ्न्या माहेयी । अघ्न्यः प्रजापतिः । कनी दीप्तौ । कन्या । वन्ध्या ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 178. कन्या ।

चम्पूभारते—V. 94.

वीक्ष्य वन्ध्यवचनोऽपि गुणज्ञो
विस्मयाम्बुनिधिवीचिषु मग्नः ।
पद्मबन्धुरिति वादिनमेनं
पाटलस्मितरुचिर्गिरमूचे ॥ 3013 ॥

५५२ । स्नामदिपद्यर्तिपॄशकिभ्यो वनिप् ।

स्नावा रसिकः । मद्वा शिवः । पद्वा पन्थाः । 'अर्वा तुरङ्गगर्ह्ययोः' । पर्व ग्रन्थिः प्रस्तावश्च । शक्वा हस्ती । 'वनो र च' (सू. 456) इति ङीब्रौ । शक्वर्यङ्गुलिः ।

५५३ । शीङ्क्रुशिरुहिजिक्षिसृधृभ्यः क्वनिप् ।

शीवा अजगरः । क्रुश्वा सृगालः । रुह्वा वृक्षः । जित्वा जेता । क्षित्वा वायुः । सृत्वा प्रजापतिः । धृत्वा विष्णुः ।

५५४ । ध्याप्योस्सम्प्रसारणञ्च ।

धीवा कर्मकरः । पीवा स्थूलः ।

५५५ । अदेर्ध च ।

अध्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1666. अध्वानम् ।

५५७ । सर्वधातुभ्य इन् ।

पचिरग्निः । तुडिः । तुण्डिः । बलिः । वटिः । यजिः । देवयजिः । काशत इति काशिः । यतिः । मलिः । मली । केलिः । मसी परिणामे । मसिः । बाहुलकाद्गुणः । कोटिः । हेलिः । बोधिः । नन्दिः । कलिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 498. यजन्तीति यजयः । देवानां यजयः तान् देवयजीन् ।

विश्वगुणादर्शे—82.

काशी सकाशीभवदिन्द्रगेह-
सौधाग्रभागा बहुसत्तिनागा ।
इन्धे मयूखैरियमन्धकार-
व्युत्सत्तिशून्या शिवशेखरेन्दोः ॥ 3014 ॥

काशी । 'कृदिकारात्' (ग. सू. 50. सू. 503) इतीकारः ।

चम्पूभारते—V. 80.

पार्थाश्च कृच्छ्रादुत्तीर्णा पार्षदीं प्राप्य रेमिरे ।
हेमन्तात्पद्मिनीमुक्तां हेलेरिव कराङ्कुराः ॥ 3015 ॥

चम्पूभारते—III. 74.

यमेवमुद्दिश्य तवोक्तिभङ्गी
स एष दासोऽस्म्यनुकम्पनीयः ।
इति प्रकाश्य क्षणमर्जुनत्वं
चुचुम्ब तां चोरयतिः कपोले ॥ 3016 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2837. मलीम् ।

चम्पूभारते—II. 8.

कुमारास्तूर्णमारुक्षन्कुम्भयोनेरनुग्रहात् ।
कोटिं कोदण्डसारस्य गुणिनस्ते गुणा इव ॥ 3017 ॥

विश्वगुणादर्शे—95.

एतादृशे कलियुगेऽपि शतेषु कश्चि-
ज्जातादरो जगति यः श्रुतिमार्ग एव ।
यत्किञ्चिदाचरति पात्रमसौ श्रुतीनां
श्लाघ्यं मितापमपि किं न मरौ सरश्चेत् ॥ 3018 ॥

५५८ । हृपिषिरुहिवृतिविदिछिदिकीर्तिभ्यश्च ।

इन् ।

'हरिर्विष्णावहाविन्द्रे भेके सिंहे हये रवौ ।
चन्द्रे कीले प्लवङ्गे च यमे वाते च कीर्तितः ॥'

पेषिर्वज्रम् । रोहिर्व्रीही । वर्तिः । वेदिः । छेदिश्छेत्ता । कीर्तिः ।

माघे—I. 39.

करोति कंसादिमहीभृतां वधा-
ज्जनो मृगाणामिव यत्तव स्तवम् ।
हरे हिरण्याक्षपुरस्सरासुर-
द्विपद्विषः प्रत्युत सा तिरस्क्रिया ॥ 3019 ॥

हरिर्विष्णुरेव हरिः सिंहः श्लिष्टरूपकम् ।

चम्पूभारते—III. 54.

कालाम्बुदालिनलिकात्क्षणदीप्तिवर्त्या
संधुक्षितात्सपदि सध्वनि निस्सरद्भिः ।
वर्षाश्मसीसगुलिकानिकरैः कठोरै-
र्घर्माभियातिमवधीद्घनकालयोधः ॥ 3020 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1584. वेदिवत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1723. यत्कीर्तिस्तिलकायते ।

५५९ । इगुपधात्कित् ।

कृषिः । ऋषिः । शुचिः । लिपिः । बाहुलकाद्वत्वे लिबिः । तूल निष्कर्षे । तूलिः तूली । कूर्चिका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 7. ऋषिणा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1611. लिपिकरी । 'दिवाविभा' (सू. 2935) इति टः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 164. लिपी । 'कृदिकारात्' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीष् ।

५६१ । क्रमितमिशतिस्तम्भामत इच्च ।

क्रिमिः । सम्प्रसारणानुवृत्तेः कृमिरपि । तिमिर्मत्स्यभेदः । शितिर्मेचकशुक्लयोः । स्तिम्भिः समुद्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. शितिवाससस्तनुम् ।

रघुवंशे—XVI. 20.

रात्रावनाविष्कृतदीपभासः
कान्तामुखश्रीवियुता दिवापि ।
तिरस्क्रियन्ते कृमितन्तुजालै-
र्विच्छिन्नधूमप्रसरा गवाक्षाः ॥ 3021 ॥

५६२ । मनेरुच्च ।

मुनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 879. मुनिः ।

५६३ । वर्णेर्वलिश्चाहिरण्ये ।

वर्णिः सौत्रो धातुः । अस्य बलिरादेशः । 'करोपहारयोः पुंसि बलिः प्राण्यङ्गके स्त्रियाम्' III. iii. 195. इत्यमरः । हिरण्ये तु वर्णिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1941. मन्दमन्दमपयद्वलित्रया ।

५६४ । वसिवपियजिराजिव्रजिसदिहनिवाशिवादिवारिभ्य इञ् ।

वासिश्छेदनवस्तुनि । वापिः । वापी । याजिर्यष्टा । राजिः । राजी । व्राजिर्वाताळिः । सादिः सारथिः । निघातिर्लोहघातिनी । वाशिरग्निः । वादिर्विद्वान् । वारिर्गजबन्धनी । जले तु क्लीबम् । बाहुलकाद्वारिः पथिकसंहतौ ।

माघे—IV. 9.

राजीवराजीवशलोलभृङ्गं
मुष्णन्तमुष्णं ततिभिस्तरूणाम् ।
कान्तालकान्ता ललनास्सुराणां
रक्षोभिरक्षोभितमुद्वहन्तम् ॥ 3022 ॥

राजी । 'कृदिकारात्' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीष् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1700. कविराजराजिः । इञ् ।

चम्पूरामायणे—IV. 13.

ग—अथ विदितवृत्तान्ता सन्तताश्रुनिष्यन्दकलुषिततरा तारा नगरान्निर्गत्य वारीवारितमिव वारणयूथपतिं निर्भयनिरीक्षमाणसुग्रीवं उन्नतग्रीवमुत्थातुमक्षमं क्षमातलार्पितकूर्परयुगलं गलदसृक्प्रसरशारशरीरं शरासनशिखरन्यस्तहस्तेन सन्निकर्षस्थितेन काकुत्स्थेन कृतसंलापमपेताडम्बरमिवाम्बुनिधिमस्तोन्मुखमिव मयूखमालिनं वालिनमालिङ्ग्य स्वाङ्गोत्संसिततदुत्तमाङ्गा रघुनाथमित्थमकथयत् ॥ 3023 ॥

वारी स्त्री । 'कृदिकारात्' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीष् ।

रघुवंशे—IV. 19.

हंसश्रेणिषु तारासु कुमुद्वत्सु च वारिषु ।
विभूतयस्तदीयानां पर्यस्ता यशसामिव ॥ 3024 ॥

५६५ नहो भश्च ।

नाभिः स्यात्क्षत्रिये पुंसि । प्राण्यङ्गे तु स्त्रियां । पुंस्यपीति केचित् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 801. नाभिसरोजम् ।

५६७ । श्रः शकुनौ ।

शारिः शारिका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2863. शारीन् ।

५६८ । कृञ उदीचां कारुषु ।

कारिः शिल्पी ।

५६९ । जनिघसिभ्यामिण् ।

जनिर्जननम् । घासिर्भक्ष्यमग्निश्च ।

५७० । अज्यतिभ्याञ्च ।

आजिः सङ्ग्रामः । आतिः पक्षी ।

५७१ । पादे च ।

पदाजिः । पदातिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2085. पदातयः ।

५७२ । अशिपणाय्यो रुडायलुकौ च ।

अशे रुट् । राशिः पुञ्जः । पणायतेरायलुक् पाणिः करः ।

किरातार्जुनीये—IX. 50.

पाणिपल्लवविधूननमन्तः
सीत्कृतानि नयनार्धनिमेषाः ।

योषितां रहसि गद्गदवाचा-
मस्त्रतामुपययुर्मदनस्य ॥ 3025 ॥

५७३ । वातेर्डिच्च ।

विः पक्षी । स्त्रियां वीत्यपि ।

५७४ । प्रे हरतेः कूपे ।

प्रहिः कूपः ।

५७५ । नौ व्यो यलोपः पूर्वस्य च दीर्घः ।

व्येञ इण्स्याद्यलोपश्च नेर्दीर्घः । नीवि नीवी । वस्त्रग्रन्थौ मूलधने च ।

५७६ । समाने ख्यः स चोदात्तः ।

समानशब्द उपपदे ख्या इत्यस्माद् इण् स्यात्स च डित् यलोपश्च । समानस्य तूदात्तः स इत्यादेशश्च । समानं ख्यायते जनैरिति सखा ।

माघे—II. 36.

सखा गरीयान्शत्रुश्च कृत्रिमस्तौ हि कार्यतः ।
स्याताममित्रौ मित्रे च सहजप्राकृतावपि ॥ 3026 ॥

५७७ । आङि श्रिहनिभ्यां ह्रस्वश्च ।

इण् स्यात्स च डित् । आङो ह्रस्वश्च । 'स्त्रियः पाल्यश्रिकोटयः' । II. viii. 94. इत्यमरः । सर्पे वृत्रासुरेऽप्यहिः ।

५७८ । अच इः ।

रविः । पविः । तरिः । कविः । अरिः । अलिः ।
अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 722. कवयः ।

नैषधे—III. 51.

अन्येन पत्या त्वयि योजितायां
विज्ञत्वकीर्त्या गतजन्मनो वा ।

जनापवादार्णवमुत्तरीतुं
विधा विधातुः कतमा तरिः स्यात् ॥ 3027 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 801. अरिः ।

५७२ । खनिकष्यज्यसिवसिवनिसनिध्वनिग्रन्थिचलिभ्यश्च ।

खनिः । कषिर्हिंस्रः । अजिः । असिः । वसिर्वस्त्रम् । वनिरग्निः । सनिर्भक्तिर्दानञ्च । ध्वनिः । ग्रन्थिः । चलिः पशुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 160. खनी । 'कृदिकारात्' (ग. सू. 50. सू. 503) इति ङीष् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 19 महासिरेन्नः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 511. ध्वनीनाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2215. असीन् ।

५८२ । कृगृशृपृकुटिभिदिछिदिभ्यश्च ।

इः कित्स्यात् । किरिर्वराहः । गिरिर्गोलाक्षिरोगयोः । शिरिः शलभो हन्ता च । पुरिर्नगरं राजा नदी च । कुटिः शाला शरीरञ्च । भिदिर्वज्रम् । छिदिः परशुः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 25.

वानरा मुष्टिभिर्जघ्नुर्ददंशुर्दशनैस्तथा ।
निरासुश्च गिरींस्तुङ्गान् द्रुमान्विचकरुस्तथा ॥ 3028 ॥

५८३ । कुडिकम्प्योर्नलोपश्च ।

कुडि दाहे । कुडिर्देहः । कपिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2333. कपिना ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1030. कपयः ।

५८४ । सर्वधातुभ्यो मनिन् ।

क्रियत इति कर्म । चर्म । भस्म । जन्म । शर्म । स्थाम बलम् । 'इसन्' (सू. 2985) इति ह्रस्वः । छद्म । सुत्रामा ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 37.

तत्कर्म वालिपुत्रस्य दृष्ट्वा विश्वं विसिष्मिये ।
सन्त्रेसू राक्षसास्सर्वे बहु मेने च राघवः ॥ 3029 ॥

किरातार्जुनीये—IX. 20.

द्यां निरुन्धदतिनीलघनाभं
ध्वान्तमुद्यतकरेण पुरस्तात् ।
क्षिप्यमाणमसितेतरभासा
शम्भुनेव करिचर्म चकासे ॥ 3030 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 476. सुत्रामपुत्रारि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1405. उमाङ्गसङ्गविभक्तभस्मानम् ।

माघे—IX. 13.

रुचिधाम्नि भर्तरि भृशं विमलाः
परलोकमभ्युपगते विविशुः ।
ज्वलनं त्विषः कथमिवेतरथा
सुलभोऽन्यजन्मनि स एव पतिः ॥ 3031 ॥

५८५ । बृहेर्नोऽच्च ।

नकारस्याकारः । 'वेदस्तत्त्वं तपो ब्रह्म ब्रह्मा विप्रः प्रजापतिः' । III. iii. 114. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2939. ब्रह्मन् ।

५८६ । अशिशकिभ्यां छन्दसि ।

अश्मा । शक्मा ।

किरातार्जुनीये—XIII. 31.

स गतः क्षितिमुष्णशोणितार्द्रः
खुरदंष्ट्राग्रनिपातदारिताश्मा ।
असुभिः क्षणमीक्षितेन्द्रसूनु-
र्विहितामर्षगुरुध्वनिर्निरासे ॥ 3032 ॥

५८९ । वेञस्सर्वत्र ।

छन्दसि भाषायां चेत्यर्थः । वेमा तन्तुवायदण्डः । अर्धर्चादिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 19. महासिवेम्नः ।

५९० । नामन्सीमन्व्योमन्रोमन्लोमन्पाप्मन्ध्यामन् ।

सप्तामी निपात्यन्ते । म्नायतेऽनेनेति नामा । सिनोतेर्दीर्घः । सीमा सीमानौ सीमानः । पक्षे डाप् । सीमा सीमे सीमाः । व्येञोऽन्त्यस्योत्वं गुणः । व्योम । रौतेः । रोम । लोम । पाप्मा पापम् । धाम परिमाणं तेजश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2948. धाराधरनामानम् ।

चम्पूरामायणे—V. 55.

घोरस्य राघवकलत्रतपोमयाग्ने-
र्मा भूवमिन्धनमहं क्षणमित्यवेत्य ।
शैत्यं वितत्य दहनः पवमानसूनो-
र्वालाग्रसीम्नि मणिदीप इवावतस्थे ॥ 3033 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2198 व्योम ।

नैषधे— I. 21.

किमस्य रोम्णां कपटेन कोटिभि-
र्विधिर्न रेखाभिरजीगणद्गुणान् ।
न रोमकूपौघमिषाज्जगत्कृता
कृताश्च किं दूषणशून्यबिन्दवः ॥ 3034 ॥

५९२ । सातिभ्यां मनिन्मनिणौ ।

स्यतीति साम सामनी । आत्मा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1687. आत्मा ।

५९३ । हनिमशिभ्यां सिकन् ।

हंसिका हंसयोषिति । मक्षिका ।

चम्पूरामायणे— III. 11.

चुलुकगतसमुद्रास्वादने कुम्भयोने-
रितरकरनिरुद्धा मक्षिकोत्सारणीत्या ।
गगनगतिविहीना ये घनाः पल्वलान्ते
विपिनमहिषवेषैः केवलं ते वलन्ते ॥ 3035 ॥

५९५ । गिर उडच् ।

गरुडः ।

चम्पूभारते—III. 113.

अथ गरुडवलीमुखध्वजाभ्या-
मनुमतिमेत्य स संननाह हर्षात् ।
बलरिपुमणिनीलमुत्प्रवालं
वनमशितुं बडवास्यभूरिवाग्निः ॥ 3036 ॥

५९६ । इन्देः कमिन्नलोपश्च ।

इदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3008. इदम् ।

५९७ । कायतेर्डिमिः ।

किम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 66. केन ।

५९८ । सर्वधातुभ्यः ष्ट्रन् ।

वस्त्रम् । अस्त्रम् । शस्त्रम् । 'इस्म' (सू. 2985) इति ह्रस्वत्वम् । छादनाच्छत्रम् ।

चम्पूरामायणे—V. 48.

आनाकलोकपरिकीर्तितसच्चरित्र-
मत्रोपरुध्य रघुवंशपतेः कलत्रम् ।
वैतानवेदिजनितं पवमानबन्धुं
वस्त्रेण बद्धुमविनीत कथं यतेथाः ॥ 3037 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1489. अस्त्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 314. शस्त्रैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 916. शस्त्राशस्त्रि ।

नैषधे—I. 1.

निपीय यस्य क्षितिरक्षिणः कथा-
स्तथाद्रियन्ते न बुधास्सुधामपि ।
नलस्सितच्छत्रितकीर्तिमण्डल-
स्स राशिरासीन्महसां महोज्ज्वलः ॥ 3038 ॥

५९९ । असिजगमिनमिहनिविश्यशां वृद्धिश्च ।

आष्ट्रः । गान्त्रं शकटम् । नान्त्रं स्तोत्रम् । हान्त्रं मरणम् । वैष्ट्रं विष्टपम् । आष्ट्रमाकाशम् ।

६०० । दिवेर्धुश्च ।

द्यौत्रं ज्योतिः ।

६०१ । उषिखनिभ्यां कित् ।

उष्ट्रः । खात्रं खनित्रं जलाधारश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2151. इमोष्ट्रौ ।

६०२ । सिविमुच्योष्टेरू च ।

सूत्रम् । मूत्रम् ।

रघुवंशे—I. 4.

अथ वा कृतवाग्द्वारे वंशेऽस्मिन्पूर्वसूरिभिः ।
मणौ वज्रसमुत्कीर्णे सूत्रस्येवास्ति मे गतिः ॥ 3039 ॥

६०३ । अमिचिमिदिशसिभ्यः क्त्रः ।

आन्त्रम् । चित्रम् । मित्रम् । शस्त्रम् ।

६०४ । पुवो ह्रस्वश्च ।

पुत्रः ।

चम्पूभारते—II. 36.

पुत्रं तत्र घटोत्कचं पवनभूसङ्गादनङ्गातुरा
प्राप्तं सर्वगुणैर्मनोजवसतां प्रासूत नक्तञ्चरी ।
कुर्यां वः स्मृत एव कर्मसु हरेः शक्तेरपि स्रंसना-
मित्युक्त्वा स पितॄन्यथाभिलषितं युक्तस्तया निर्ययौ ॥ 3040 ॥

६०५ । स्त्यायतेर्ड्ट् ।

स्त्री ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1085. स्त्री च पुमांश्च स्त्रीपुंसौ । 'अचतुर' (सू. 945) इति निपातनादच् समासान्तः ।

६०६ । गुधृवीपचिवचियमिसदिक्षदिभ्यस्त्रः ।

'गोत्रं स्यान्नामवंशयोः' । गोत्रा पृथिवी । धर्त्रं गृहम् । वेत्रम् । पक्त्रम् । वक्त्रम् । यन्त्रम् । सत्रम् । क्षत्त्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1369. आकलितं गोत्रान्तरं मालिनीत्यन्यन्नाम यस्मिन् तत् आकलितगोत्रान्तरम् । गोत्रा गोवृन्दः । खरुगोरथात् इत्यनुवृत्य 'इनित्रकट्यचश्च' (सू. 1260) इति समूहार्थे त्रप्रत्ययः ।

रघुवंशे—VI. 26.

तां सैव वेत्रग्रहणे नियुक्ता
राजान्तरं राजसुतां निनाय ।
समीरणोत्थेव तरङ्गलेखा-
पद्मान्तरं मानसराजहंसीम् ॥ 3041 ॥

चम्पूभारते—I. 7.

वक्त्रं विलासमणिदर्पणधार्यमाणं
वामा हिमांशुरयमित्यवधार्य यस्याम् ।
आदर्शबिम्बधृतिरश्रुतदृष्टपूर्वा
तस्येति तादृशधियं विनिवर्तयन्ति ॥ 3042 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 654. गोत्रं वंशः ।

६०७ । हुयामाश्रुभसिभ्यस्त्रन् ।

होत्रम् । यात्रा । मात्रा । श्रोत्रम् । भस्त्रा ।

नैषधे—I. 8.

यदस्य यात्रासु बलोद्धतं रजः
स्फुरत्प्रतापानलधूममञ्जिम ।
तदेव गत्वा पतितं सुधाम्बुधौ
दधाति पङ्कीभवदङ्कतां विधौ ॥ 3043 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1031. श्रोत्राक्षि ।

६०८ । गमेरा च ।

गात्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 654 गात्रं न केवलम् ।

६०९ । दाम्नीशसयुयुजस्तुतुदसिसिचमिहपतदशनहः करणे ।

६०९ । दादिभ्यश्छन्दसि ।

दात्रम् । पात्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग॰ 867. गुणदात्रे गणरात्रे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 900. पात्राणां प्रियतमावदनानि ।

६१० । भूवादिगृभ्यो णित्रन् ।

भावित्रम् । वादित्रम् । गारित्रमोदनम् ।

चम्पूभारते—II. 1.

ग.—एकदा तु ते सर्वे सुपर्वसरित्सलिलेषु विहृत्य समुत्तीर्णा वीचीभिरनीचीभिरुत्कूलितफेनकूटेष्विव पटगृहवाटेषु परिगृहीतमनोहराम्बरपटीरहाराभ्यवहाराः कुमाराः कुशलकुशीलवकुलशीलितविचित्रवादित्रकलशीरववशीकृतमनसः सुखमासामासुः ॥ 3044 ॥

६११ । चरेर्वृत्ते ।

चारित्रम् ।

६१२ । अशित्रादिभ्य इत्रोत्रौ ।

अशित्रम् । वहित्रम् । धरित्री मही । त्रैङ् एवमादिभ्य उत्रः । त्रोत्रं प्रहरणम् । वृञ्, वरुत्रं प्रावरणम् ।

६१३ । अमेर्द्विषति चित् ।

अमित्रः शत्रुः ।

६१४ । आः समिण्निकषिभ्याम् ।

सम्पूर्वादिणो निपूर्वात्कषेश्च आ स्यात् । स्वरादित्वात् अव्ययत्वम् । समया । निकषा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 287. पम्पां सुषमा।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2828. लङ्कां निकषा। उभयत्र 'अभितः परितः' (वा. 1442 & 1443. सू. 544) इत्यादिना द्वितीया।

६१६। सूचेः स्मन्।

सूक्ष्मम्।

६१७। पातेर्डुमसुन्।

पुमान्।

६१८। रुचिभुजिभ्यां किष्यन्।

रुचिष्यमिष्टम्। भुजिष्यो दासः।

रघुवंशे—VI. 53.

अथाङ्गदाश्लिष्टभुजं भुजिष्या
हेमाङ्गदं नाम कलिङ्गनाथम्।
आसेदुषीं सादितशत्रुपक्षं
बालामबालेन्दुमुखीं बभाषे॥ 3045॥

६१९। वसेस्तिः।

'वस्तिर्नाभेरधो द्वयोः' II. vi. 73. इत्यमरः। वस्तयः स्युर्दशासूत्रे। बाहुलकात् शासः। शास्तिः राजदण्डः। विन्ध्यारण्यमगमस्यतीत्यगस्तिः। शकन्ध्वादिः।

६२०। सावसेः।

स्वस्ति। स्वरादिपाठादव्ययत्वम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 338. स्वस्त्यस्तु तुभ्यं नमः। 'नमः स्वस्ति' (सू. 583) इति चतुर्थी।

६२१। वौ तसेः।

वितस्तिः।

६२२ । पदिप्रथिभ्यां नित् ।

पत्तिः । प्रथितिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1148. पत्तिः पदातिः ।

६२३ । दृणातेर्ह्रस्वश्च ।

दृतिः ।

६२४ । कृतृकृपिभ्यः कीटन् ।

किरीटं शिरोवेष्टनम् । तिरीटं सुवर्णं । कृपीटं कुक्षिवारिणोः ।

६२५ । रुचिवचिकुचिकुटिभ्यः कितच् ।

रुचितमिष्टम् । उचितम् । कुचितं परिमितम् । कुटितं कुटिलम् ।

माघे—IX. 5.

उपसन्ध्यमास्त तनु सानुमतः
शिखरेषु तत्क्षणमशीतरुचः ।
करजालमस्तसमयेऽपि सता-
मुचितं खलूच्चतरमेव पदम् ॥ 3046 ॥

६२६ । कुटिकुषिभ्यां क्मलन् ।

कुट्मलम् । कुष्मलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2769. [1]कुट्मलम् ।

६२८ । सर्वधातुभ्योऽसुन् ।

चेतः । सरः । पयः । सदः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1660. चेतोजन्म ।

चम्पूभारते—IV. 43.

---

1. कुट्मलमिति पाठाभिप्रायेणेदमुदाहरणम् ।

ग.—सरसीव चलत्कबन्धबन्धुरे समराजिरे तामरसच्छदानिव शतमपि विमतानेतान् हेमन्त इवाहं धार्तराष्ट्रशब्दशेषां महागदापतिं गमयिष्यामीति ॥3047॥

चम्पूभारते—III. 52.

पयसा परिपूरितौ घटौ परिपश्यन्पथि पाकशासनिः ।
कमलाक्षकनीयसी कुचौ कलयामास करास्थिताविव ॥ 3048 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1359. सदसि ।

६३० । अशेर्देवने युट् च ।

देवने स्तुतौ । यशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 679. यशोभिः ।

६३१ । उब्जेर्बले बलोपश्च ।

ओजः ।

६३३ । श्रयतेः स्वाङ्गे शिरः किच्च ।

श्रयतेः शिरआदेशो असुन् किच्च । शिरः शिरसी ।

६३४ । अर्तेरुच्च ।

उरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो 975. व्यूढमुरो यस्य स व्यूढोरस्कः । 'उरःप्रभृतिभ्यः कप्' (सू. 889) इति नित्यकप् ।

६३५ । व्याधौ शुट् च ।

अर्शो गुदव्याधिः ।

६३६ । उदके नुट् च ।

अर्तेरसुन् स्यात्तस्य च नुट् । अर्णः अर्णसी ।

६३९ । इण आगसि ।

एनः ।

६४० । वर्चिशीङ्भ्यां रूपस्वाङ्गयोः पुट् च ।

वर्चो रूपम् । शेपो गुह्यम् ।

६४१ । स्रुरीभ्यां तुट् च ।

स्रोतः । रेतः ।

६४२ । पातेर्बले जुट् च ।

पाजः पाजसी ।

६४३ । उदके थुट् च ।

पाथः ।

६४४ । अन्ने च ।

पाथो भक्तम् ।

६४५ । अदेर्नुम्धौ च ।

अदेर्भक्ते वाच्येऽसुन्नुमागमो धादेशश्च । अन्धोऽन्नम् ।

६४९ । उदके नुम्भौ च ।

अम्भः ।

६५० । नहेर्दिवि भश्च ।

नभः ।

माघे—VI. 26.

गजकदम्बकमेचकमुच्चकै-
र्नभसि वीक्ष्य नवाम्बुदमम्बरे ।

अभिससार न वल्लभमङ्गना
न चकमे च कमैकरसं रहः ॥ 3049 ॥

नभसि श्रावणमासे । ‘ नभाः श्रावणिकश्च सः ’ I. iii. 16. इत्यमरः ।

माघे—VI. 28.

द्रुतसमीरचलैः क्षणलक्षित-
व्यवहिता विटपैरिव मञ्जरी ।
नवतमालनिभस्य नभस्तरो-
रचिररोचिररोचत वारिदैः ॥ 3050 ॥

नभ आकाशस्तरुरिव नभस्तरुः ।

६५१ । इण आगोऽपराधे च ।

‘ पापापराधयोः आगः ’ III. iii. 230. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1990. आगः ।

६५२ । अमेर्हुक् च ।

अंहः ।

६५३ । रमेश्च ।

रंहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2814. रंहसा सिंहवेषे ।

६५४ । देशे ह च ।

रमन्तेऽस्मिन् रहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2831. रहसि नलिनतल्पे ।

६५४ । अञ्चयञ्जियुजिभृजिभ्यः कुश्च ।

एभ्योऽसुन्कवर्गश्चान्तादेशः । अङ्कश्चिहशरीरयोः । अङ्कः पक्षी । योगस्समाधिः । भर्गस्तेजः ।

६५६ । सूरञ्जिभ्यां कित् ।

सुवः । रजः ।

६५७ । वसेर्णित् ।

वासो वस्त्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. शितिवाससः ।

६५८ । चन्देरादेश्च छः ।

छन्दः ।

चम्पूरामायणे—I. 10.

छन्दोमयीनां निलयस्य वाचामन्तेवसन्तौ मुनिपुङ्गवस्य ।
एतौ कुमारौ रघुवीरवृत्तं यथाक्रमं गातुमुपाक्रमेताम् ॥ 3051 ॥

६५९ । पचिवचिभ्यां सुट् च ।

पक्षसी तु स्मृतौ पक्षौ । वक्षो हृदयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1456. वक्षोभ्यः ।

६६२ । मिथुनेऽसिः पूर्ववच्च सर्वम् ।

उपसर्गविशिष्टो धातुर्मिथुनम् । तत्रासुनोऽपवादोऽसिः स्वरार्थः । सुयशाः ।

६६३ । नञि हन एह च ।

अनेहाः अनेहसौ अनेहसः ।

६६४ । विधाञो वेध च ।

विदधातीति वेधाः ।

६६६ । गतिकारकोपपदयोः पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वञ्च ।

असिः स्यात् । सुतपाः । जातवेदाः ।

६६७ । चन्द्रे मो डित् ।

चन्द्रोपपदान्माङोऽसिः स्यात्स च डित् । चन्द्रमाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2703. चान्द्रमसी चन्द्रमस इयं । 'तस्येदम्' (सू. 1500) इत्यणि ङीप् ।

६७० । पुरसि च ।

पुरोधाः ।

चम्पूभारते—II. 103.

विधिचोदनासु मणिदीपयष्टिका-
परितःस्फुरत्प्रतिकृतेश्च सुभ्रुवः ।
उभयोर्विवेचनविधौ पुरोधसः
स्खलनं बभूव न तु मन्त्रतन्त्रयोः ॥ 3052 ॥

६७१ । पुरूरवाः ।

पुरुशब्दस्य दीर्घो रौतेरसिश्च निपात्यते ।

६७३ । उषः कित् ।

उषः ।

६७४ । दमेरुनसिः ।

सप्तार्चिर्दमुनाः ।

६७५ । अङ्गतेरसिरिरुडागमश्च ।

अङ्गिराः ।

६७६ । सर्तेरप्पूर्वादसिः ।

अप्सराः । प्रायेणायं भूम्नि । अप्सरसः ।

६७८ । वशेः कनसिः ।

सम्प्रसारणम् । उशनाः ।

॥ इत्युणादिषु चतुर्थः पादः ॥

॥ अथ पञ्चमः पादः ॥

—: * :—

६७९ । अदि भुवो डुतच् ।

अद्भुतम् ।

६८० । गुधेरूमः ।

गोधूमः ।

६८३ । पातेरतिः ।

पातिः स्वामी । संपातिः पक्षिराजः ।

चम्पूरामायणे — IV. 42.

इति ब्रुवाणं कृतसौहृदं तं
सम्पातिमापृच्छ्य परापरज्ञम् ।
प्रवृद्धहर्षाः प्रथितप्रभावाः
प्रतस्थिरे वानरयूथनाथाः ॥ 3053 ॥

६८६ । तृहेः क्नो हलोपश्च ।

तृणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 305. तृणाय ।

६८७ । वृञ्लुटितनिताडिभ्य उलच् तण्डश्च ।

व्रियन्ते लुट्यन्ते तन्यन्ते ताड्यन्त इति वा तण्डुलाः ।

६८८ । दंसेष्टटनौ न आ च ।

'दासस्सेवकशूद्रयोः' ।

६८९ । दंशेश्च ।

दाशो धीवरः ।

६९० । उदि चेर्डैसिः ।

स्वरादिपाठादव्ययत्वम् । उच्चैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1187. उच्चैः ।

६९१ । नौ दीर्घश्च ।

नीचैः ।

६९३ । पूञो यण्णुग्घ्रस्वश्च ।

यत्प्रत्ययः । पुण्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 861. पुण्यः ।

६९४ । स्रंसेः शि कुट् किच्च ।

स्रंसतेः शिरादेशो यत्प्रत्ययः कित्तस्य कुडागमश्च । शिक्यम् ।

६९५ । अर्तेः क्युरुच्च ।

उरणो मेषः ।

६९७ । उदि दृणातेरजलौ पूर्वपदान्त्यलोपश्च ।

उदरम् ।

नैषधे—II. 34.

उदरं नतमध्यपृष्ठतास्फुरदङ्गुष्ठपदेन मुष्टिना ।
चतुरङ्गुलिमध्यनिर्गतत्रिवलिभ्राजि कृतं दमस्वसुः ॥ 3054 ॥

नैषधे—II. 35.

उदरं परिमाति मुष्टिना कुतुकी कोऽपि दमस्वसुः किमु ।
धृततच्चतुरङ्गुलीव यद्वलिभिर्भाति सहेमकाञ्चिभिः ॥ 3055 ॥

६९८ । डित्खनेर्मुट् स चोदात्तः ।

अजल् च डित्स्याद्धातोर्मुट् स चोदात्तः । मुखम् ।

माघे—VIII. 29.

किं तावत्सरसि सरोजमेतदारा-
दाहोस्विन्मुखमवभासते युवत्याः ।

संशय्य क्षणमिति निश्चिकाय कश्चिद्
बिब्बोकैर्बकसहवासिनां परोक्षैः ॥ 3056 ॥

६९९ । अमेस्सन् ।

अंसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 116. अंसानाम् ।

७०० । मुहेः खो मूर् च ।

मूर्खः ।

७०१ । नहेर्हलोपश्च ।

नखः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2164. नखैः ।

७०२ । शीङो ह्रस्वश्च ।

शिखा ।

७०३ । माङ ऊखो मय् च ।

मयूखः ।

७०४ । कलिगलिभ्यां फगस्योच्च ।

कुल्फः शरीरावयवो रोगश्च । गुल्फः पादग्रन्थिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 68. गुल्फद्वयसीं गुल्फप्रमाणाम् । प्रमाणे द्वयसच् ।

७०५ । स्पृशेः श्वण्शुनौ पृ च ।

श्वण्शुनौ प्रत्ययौ पृ इत्यादेशः । 'पार्श्वमस्त्री तयोरधः' II. vi. 79. इत्यमरः । पर्शुरायुधम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 580. पार्श्वद्रुमाः ।

७०६ । श्मनि श्रयतेर्डुन् ।

श्मन्छब्दो मुखवाची । मुखमाश्रयत इति श्मश्रु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1436. श्मश्रुभिः प्रवृद्धमुखरोमवद्भिः । 'सिध्मादिभ्यश्च' (सू. 1904) इति लच् ।

७०७ । अश्र्वादयश्च ।

अश्रु नयनजलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3011. अश्रुगः ।

७०८ । जनेष्टन् लोपश्च ।

जटा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2738. जटाः ।

७०९ । अच् तस्य जङ्घ च ।

तस्य जनेर्जङ्घादेशः स्यादच्च । जङ्घा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2300. चतुरर्णवलङ्घनजङ्घालम् । 'प्राणिस्थादातो लजन्यतरस्याम्' (सू. 1903) इति लच् ।

७१० । हन्तेः शरीरावयवे द्वे च ।

जघनम् । 'पश्चान्नितम्बः स्त्रीकट्याः क्लीबे तु जघनं पुरः' II. vi. 74. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1667. जघनम् ।

७११ । क्लिशेरन्लो लोपश्च ।

लकारस्य लोपः । केशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 233. केशैः ।

७१२ । फलेरितजादेश्च पः ।

पलितम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2247. पलितंभवुकाः । 'आढ्यसुभग' (सू. 2973) इत्यनुवृत्तौ 'कर्तरि भुवः' (सू. 2974) इति खुकञ् ।

७१३ । कृञादिभ्यः संज्ञायां वुन् ।

करकः करका । कटकः । नरकं नरकः । 'नरको नारकोऽपि च' इति द्विरूपकोशः । सरकं गगनम् । कोरकः कोरकश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2741. कोरकाणि ।

७१४ । चीकयतेराद्यन्तविपर्ययश्च ।

कीचको वंशभेदः ।

रघुवंशे—II. 12.

स कीचकैर्मारुतपूर्णरन्ध्रैः
कूजद्भिरापादितवंशकृत्यम् ।
शुश्राव कुञ्जेषु यशः स्वमुच्चै-
रुद्गीयमानं वनदेवताभिः ॥ 3057 ॥

७१५ । पचिमच्योरिच्चोपधायाः ।

पेचकः । मेचकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3049. गजकदम्बकमेचकं श्यामलम् ।

७१६ । जनेररष्ठ च ।

जठरम् ।

चम्पूरामायणे—III. 10.

तस्मिन्महापथधिया वदनं विगाह्य
निर्गन्तुमक्षमतया जठरे लुठद्भिः ।

वन्यैर्गजैरजगराः पिशिताशनेभ्यो
वातापिदानवदशामुपदेशयन्ति ॥ 3058 ॥

७२२ । हर्यतेः कन्यन्हिरच् ।

हिरण्यम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 109. हिरण्यस्य विकारो हिरण्यम् । 'दाण्डिनायन' (सू. 1145) इति निपातनात्साधुः ।

७२३ । कृञः पासः ।

कर्पासः । बिल्वादित्वात्कार्पासं वस्त्रम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1488. कार्पासवाससा ।

७२५ । ऊर्णोतेर्डः ।

ऊर्णा ।

७२६ । दधातेर्यन्नुट् च ।

धान्यम् ।

७२९ । ऋजेः कीकन् ।

ऋजीक इन्द्रो धूमश्च ।

७३० । तनोतेर्डउः सन्वच्च ।

'तितउः पुंसि क्लीबे च' ।

७३१ । अर्भकपृथुकपाका वयसि ।

ऋधु वृद्धौ । अतो वुन् भकारश्चान्तादेशः । प्रथेः कुकन्सम्प्रसारणञ्च । पिबतेः कन् ।

७३२ । अवद्यावमाधमार्वरेफाः कुत्सिते ।

वदेर्नञि यत् । अवद्यम् । अवतेरमः । वस्य पक्षे धः । अवमः अधमः । अर्तेर्वन् अर्वा । रिफतेस्तौदादिकात् अः रेफः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2217. नवनमपि वासरं अनवमं नवसंख्यारहितम् अवमः शून्यो न भवतीति तथोक्तञ्च ।

७३४ । क्लिशेरीच्चोपधायाः कन्लोपश्च लो नाम् च ।

क्लिशेः कन्स्यादुपधाया ईत्वं लस्य लोपो नामागमश्च । कीनाशो यमः ।

माघे—I. 73.

तदेनमुल्लङ्घितशासनं विधे-
विंधेहि कीनाशनिकेतनातिथिम् ।
शुभेतराचारविपक्त्रिमापदो
निपातनीया हि सतामसाधवः ॥ 3059 ॥

७३५ । अश्नोतेराशुकर्मणि वरट् च ।

चकारादुपधाया ईत्वम् । ईश्वरः । 'स्थेश' (सू. 3155) इति वरचि ईश्वरः ।

७३६ । चतेरुरन् ।

चतुरः ।

७३७ । प्रातेररन् ।

प्रातः ।

७३८ । अमेस्तुट् च ।

अन्तर्मध्यम् ।

७३९ । दहेर्गो लोपो दश्च नः ।

गप्रत्ययो धातोरन्त्यस्य लोपो दकारस्य नकारश्च । नगः ।

७४० । सिचेस्संज्ञायां हनुमौ कश्च ।

सिञ्चतेः कप्रत्ययो हकारादेशो नुम च स्यात् । सिंहः ।

७४१ । व्याङि घ्रातेश्च जातौ ।

कप्रत्ययः स्यात् । व्याघ्रः ।

७४२ । हन्तेरच् घुर च ।

घोरम् ।

७४३ । क्षमेरुपधालोपश्च ।

चादच् । क्ष्मा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 531. क्ष्मा ।

७४४ । तरतेर्ड्रिः ।

त्रयः । त्रीन् ।

७४५ । ग्रहेरनिः ।

ग्रहणिः । ङीष् । ग्रहणी व्याधिभेदः ।

७४६ । प्रथेरमच् ।

प्रथमः ।

७४७ । चरेश्च ।

चरमः ।

चम्पूभारते—VI. 1.

तदनु ते भरता व्यवधाश्रया-
चरमहायनलङ्घनकांक्षिणः ।
अतिचिरं रविभाण्डविवर्जितान्
अनुचरानिव तामटवीं जहुः ॥ 3060 ॥

७४८ । मङ्गेरलच् ।

मङ्गलम् ।

॥ इत्युणादिषु पञ्चमः पादः ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथोत्तरकृदन्तप्रकरणम् ॥

३१७१ । भविष्यति गम्यादयः । (३. ३. ३)

'गमेरिनिः' (उ. सू. 446) इति, 'आङि णित्' (उ. सू. 447) इति च णिनिः । गमी । आगामी । गम्यादिः—३. १०. 'गम्यादीनामुपसंख्यानम्' (वा. 1247. सू. 686) इति समासः । मधुपिपासुप्रभृतीनां गम्यादिपाठात्समास इति वामनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 568. कालयवनादयो राजानः एनं शिशुपालमनुयायिनः अनुयास्यन्तः । अनेन भविष्यदर्थे णिनिः । 'अकेनोः' (सू. 628) इति षष्ठीप्रतिषेधात् द्वितीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 569. अथो गामिता गमिष्यता । स्वर्गं गामी गमिष्यति । अनेन गामिशब्दस्य भविष्यदर्थता । 'अकेनोः (सू. 628) इति षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1354. आगामिनीमागमिष्यन्तीम् । पूर्ववत् भविष्यदर्थता ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2986. भाविषु भविष्यत्सु ।

चम्पूभारते—V. 92.

वाञ्छामनाप्तेन वनीपकेन
सहासवो दातृजनस्य यान्ति ।
तदद्य शकार्चनया धृतासो-
र्भावी वधो मे परमो हि लाभः ॥ 3061 ॥

३१७२ । दाशगोघ्नौ सम्प्रदाने । (३. ४. ७३)

दाशन्ति तस्मै दाशः । गां हन्ति तस्मै गोघ्नः अतिथिः ।

३१७३ । भीमादयोऽपादाने । (३. ४. ७४)

भीमः । भीष्मः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 626. बिभेत्यस्मादिति भीष्मो भयङ्करः । 'भियष्षुग्वा' (उ. सू. 145) इत्यौणादिको मक्प्रत्ययः । अनेनापादानार्थता । भीमादिः—३. १३.

३१७५ । तुमुन्ण्वुलौ क्रियायां क्रियार्थायाम् । (३. ३. १०)

क्रियार्थायां क्रियायामुपपदे भविष्यत्यर्थे धातोः एतौ स्तः । कृष्णं द्रष्टुं याति । कृष्णं दर्शको याति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 530. धर्मो रामस्य वार्तामाख्यायकः आख्यास्यन् । भविष्यदर्थे ण्वुल् । 'अकेनोः' (सू. 628) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

भट्टिकाव्ये—III. 33.

तं स्वस्थयन्तस्सचिवा नरेन्द्रं
दिदृक्षयन्तस्समुदूहुरारात् ।
अन्त्याहुतिं भावयितुं सविप्रां-
श्चिचीषयन्तोऽध्वरपात्रजातम् ॥ 3062 ॥

अन्त्याहुतिं भावयितुम् । अनेन तुमुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 384. मित्रकार्याणि कारकाः करिष्यन्तः । अनेन ण्वुल् । 'अकेनोः' (सू. 628) इति षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया । रामं द्रष्टुम् । अनेन तुमुन् । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 507. सुग्रीवस्तव सख्यस्य कारकः कर्ता । 'ण्वुल्-तृचौ' (सू. 2895) इति ण्वुल् । षष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1870. पतत्रिणं हन्तुम् । अनेन तुमुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 563. प्रियतमेषु कुकुभः वधूरनुनायिका अनुनेष्यन्ती । भविष्यदर्थे ण्वुल् । 'अकेनोः' (सू. 628) इति षष्ठीप्रतिषेधाद्द्वितीया ।

३१७६ । समानकर्तृकेषु तुमुन् । (३. ३. १५८)

अक्रियार्थोपपदार्थमेतत् । इच्छार्थेषु समानकर्तृकेषूपपदेषु धातोस्तुमुन् स्यात् । इच्छति भोक्तुं वष्टि वाञ्छति वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 631. सौमित्रिं गन्तुमैजिहत ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1025. विधातुमिच्छतः ।

नैषधे—V. 114.

कुण्डिनेन्द्रसुतया किल पूर्वं मां वरीतुमुररीकृतमास्ते ।
व्रीडमेष्यति परं मयि दृष्टे स्वीकरिष्यति न सा खलु दुम्मान् ॥3063॥

कुण्डिनेन्द्रसुतया मां वरीतुमुररीकृतमास्ते तया मद्वरणमङ्गीकृतम् । कर्मणि क्तः । अङ्गीकारस्य कथञ्चिदिच्छार्थत्वमङ्गीकृत्यानेन तुमुन् ।

नैषधे—VI. 81.

लोकस्रजि द्यौर्दिवि चादितेया
अप्यादितेयेषु महान्महेन्द्रः ।
किं कर्तुमर्थी यदि सोऽपि रागा-
ज्जागर्ति कक्ष्या किमतः परापि ॥ 3064 ॥

किं कर्तुं सेवितुमर्थी इच्छुः । अर्थयतेरिच्छार्थत्वादनेन तुमुन् ।

३१७७ शकधृषज्ञाग्लाघटरभलभक्रमसहार्हास्त्यर्थेषु तमुन् ।
(३. ४. ६५)

एषूपपदेषु धातोस्तुमुन्स्यात् । शक्नोति भोक्तुम् । एवं धृष्णोतीत्यादौ । अर्थग्रहणमस्तिनैव सम्बध्यते अनन्तरत्वात् । अस्ति भवति विद्यते वा भोक्तुम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2049. दर्शनं सोढुमशक्नुवन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 397. तत्सोढुमशक्नुवाना असहनशीला ।

चम्पूभारते—I. 22.

आकर्ण्य क्षितिपहयारवानसह्या-
 न्नामूलं कुपितवदहितो विपाकम् ।
व्याधूयान्तिकतरुषु क्षणान्निचख्नु-
 र्व्याक्रष्टुं पुनरपि तच्चिरान्न शेकुः ॥ 3065 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1907. वक्तुमसांप्रतमयुक्तम् । साम्प्रतशब्दस्याहार्थत्वात् तद्योगे तुमुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1270. काकुत्स्थं रणे सहितुं कः क्षमः । शक्त्यर्थत्वादनेन तुमुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 98. मन्युर्विनेतुं शक्यः ।

माघे—XVII. 50.

हरेरपि प्रति परकीयवाहिनी-
 मभिद्रुतं प्रववृतिरे चमूचराः ।
विलम्बितुं न खलु सहा मनस्विनो
 विधित्सतः कलहमवेक्ष्य विद्विषः ॥ 3066 ॥

विलम्बितुं सहन्त इति सहाः क्षमाः । पचाद्यच् । न खलु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2564. युवां पदमपि चलितुं न सेहे न शशाक ।

रघुवंशे—I. 10.

तं सन्तः श्रोतुमर्हन्ति सदसद्व्यक्तिहेतवः ।
हेम्नः संलक्ष्यते ह्यग्नौ विशुद्धिः श्यामिकापि वा ॥ 3067 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1771. प्रतिमोक्तुमर्हसि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2369. भटाश्च गन्तुं नोत्सेहिरे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 73. कर्तुं सहत इति सहा नासि ।

माघे—V. 37.

दानं ददत्यपि जलैस्सहसाधिरूढे
को विद्यमानगतिरासितुमुत्सहेत ।
यद्दन्तिनः कटकटाहतटान्मिमङ्क्षोः
मंक्षूदपाति परितः पटलैरलीनाम् ॥ 3068 ॥

आसितुमुत्सहेत ।

माघे—XII. 67.

या घर्मभानोस्तनयापि शीतलैः
स्वसा यमस्यापि जनस्य जीवनैः ।
कृष्णापि शुद्धेरधिकं विधातृभिः
विहन्तुमंहांसि जलैः पटीयसी ॥ 3069 ॥

अंहांसि विहन्तुं पटीयसी समर्थतरा । 'पर्याप्ति' (सू. 3178) इति तुमुन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2840. परिस्पन्दितुमपि प्रभवो न भवन्ति।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1779. विपक्षस्योच्छेदं कर्तुं प्रभवति शक्नोति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 437. गन्तुं नोत्सहते न शक्नोति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 164. सख्या भीमभुवः लीलाकमलं विलेखितुमशाकि । भावे लुङ् । पाणि तु नाशाकि ।

नैषधे—VI. 112.

श्रवणपुटयुगेन स्वेन साधूपनीतं
दिगधिपकृपयात्तादीदृशात्सन्निधानात् ।
अलभत मधु बालारागवागुत्थमित्थं
निषधजनपदेन्द्रः पातुमानन्दसान्द्रः ॥ 3070 ॥

निषधजनपदेन्द्रो मधु पातुमलभत । लब्धवानित्यर्थः । अनेन तुमुन् ।

३१७८ । पर्याप्तिवचनेष्वलमर्थेषु । (३. ४. ६६)

पर्याप्तिः पूर्णता । तद्वाचिषु सामर्थ्यवचनेषूपपदेषु तुमुन्स्यात् । पर्याप्तो भोक्तुं । प्रवीणः कुशलः पटुरित्यादि । पर्याप्तिवचनेषु किम् । अलं भुक्त्वा । अलमर्थेषु किम् । पर्याप्तं भुङ्क्ते । प्रभूततेह गम्यते न तु भोक्तुस्सामर्थ्यम् ।

किरातार्जुनीये—V. 17.

अलमेष विलोकितः प्रजानां
सहसा संहतिमंहसां विहन्तुम् ।
घनवर्त्म सहस्रधेव कुर्वन्
हिमगौरैरचलाधिपः शिरोभिः ॥ 3071 ॥

अचलाधिपः अंहसां संहतिं विहन्तुमलं समर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 164. सख्या भीमभुवः कर्णोत्पलं विलेखितुमपारि पर्याप्तम् । भावे लुङ् । अनेन तुमुन् । अक्षि तु नापार्येव ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 941. दुर्मेधसोऽपि ग्रन्थानधीत्य व्याकर्तुं व्याख्यातुमलं समर्थाः । तुमुन् ।

३१७९ । कालसमयवेलासु तुमुन् । (३. ३. १६७)

कालार्थेषूपपदेषु तुमुन्स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1703. ते द्वितीयमाश्रमं सङ्क्रमितुमयं कालः ।

३१८० । भाववचनाश्च । (३. ३. ११)

भाव इत्यधिकृत्य वक्ष्यमाणा घञादयः क्रियार्थायां क्रियायां भविष्यति स्युः । 'तुमर्थाच्च भाववचनात्' (सू. 582) इति चतुर्थी । यागाय याति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 359. देवकार्यविघाताय देवकार्यं विहन्तुम् । अनेन भविष्यति घञ् । चतुर्थी ।

भट्टिकाव्ये—VII. 30.

ततः कपीनां सङ्घाता हर्षाद्राघवभूतये ।
पूरयन्तस्समाजग्मुर्भयदाश्चा दिशो दश ॥ 3072 ॥

राघवभूतये कापि नाम राघवस्य सम्पत्स्यादिति समाजग्मुरित्यस्यां क्रियायां क्रियार्थायामुपपदेऽनेन भविष्यति क्तिन् । चतुर्थी च पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 382. रावणप्रीत्यै रावणं प्रीणयितुम् । भविष्यति क्तिन् । चतुर्थी पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1025. द्विषां कर्मणि षष्ठी । विघाताय विहन्तुम् । पूर्ववत् ।

३१८१ । अण् कर्मणि च । (३. ३. १२)

कर्मण्युपपदे क्रियार्थायां क्रियायां चाण् स्यात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3072. भयं दास्यन्तो भयदायाः । कर्मोपपदाद्ददाते-र्भविष्यदर्थे अण् ।

३१८२ । पदरुजविशस्पृशो घञ् । (३. ३. १६)

भविष्यतीति निवृत्तम् । पद्यतेऽसौ पादः । रुजतीति रोगः । विशतीति वेशः । स्पृशतीति स्पर्शः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 32.

कर्तास्मि कार्यमायातैरेभिरित्यवगम्य सः ।
काकुत्स्थपादपच्छायां शीतस्पर्शामुपागमत् ॥ 3073 ॥

शीतस्पर्शामाह्लादिकां काकुत्स्थपादपच्छायाम् । अनेन पादस्पर्शौ घञन्ताविति मल्लिनाथव्याख्यानम् । पद्यन्त इति पादाः । अनेन कर्तरि घञ् । शीतस्पर्शामनुद्वेजनकरीम् । स्पृश्यत इति स्पर्शस्तन्मात्र उच्यते । 'अकर्तरि च' (सू. 3186) इति घञ् । न तु पदरुजेत्यादिना । तत्र हि स्पृश उपताप इति वक्तव्यमित्युक्तम् इति जयमङ्गलव्याख्यानम् ।

३१८३ । सृ स्थिरे । (३. ३. १७)

सर्तेः स्थिरे कर्तरि घञ् स्यात् । सरति कालान्तरमिति सारः ।

वा० । व्याधिमत्स्यबलेषु चेति वाच्यम् । (2174.)

अतीसारो व्याधिः । अन्तर्भावितण्यर्थोऽत्र सरतिः । रुधिरादिकमतिशयेन सारयतीत्यर्थः । विसारो मत्स्यः । 'सारो बले दृढांशे च' III. iii. 171. इत्यमरः ।

माघे—XIX. 33.

वाहनाजनि मानासे साराजावनमा ततः ।
मत्तसारगराजेभे भारीहावज्जनध्वनि ॥ 3074 ॥

सारगा बलभाजः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 33.

कार्यसारनिभं दृष्ट्वा वानराणां समागमम् ।
अवैन्नाशं दशास्यस्य निर्वृत्तमिव राघवः ॥ 3075 ॥

सरति कालान्तरमिति सारः स्थिरांशः । अनेन घञ् ।

३१८४ । भावे । (३. ३. १८)

सिद्धावस्थापन्ने धात्वर्थे वाच्ये धातोर्घञ् स्यात् । पाकः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3075. दशास्यस्य नाशम् । अनेन घञ् ।

३१८५ । स्फुरतिस्फुलत्योर्घञि । (६. १. ४७)

अनयोरेच आत्वं स्याद्घञि । स्फारः । स्फालः । 'उपसर्गस्य घञि' (सू. 1044) इति दीर्घः । परीहारः । 'इकः काशे' (सू. 1045) इति दीर्घः । नीकाशः ।

३१८६ । अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् । (३. ३. १९)

कर्तृभिन्ने कारके घञ् स्यात्संज्ञि अकर्तरि भावे च। घञच्णाप्नङ्घाथुचो, ल्युः, कर्तरीमनिच्, घोः किः, पुंलिङ्गशेषे। (सू. 3184) 'भावे घञ्' (सू. 2902) आरभ्य, अञ्णौ (सू 3232) आरभ्य, अप् (सू. 3268) नङ् (सू. 3296) घ (सू. 3067) अथुच् (सू. 2896) ल्युः (सू. 1784) इमनिच् (सू. 3270) घोः किः। एते पुंलिङ्गाः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2086. इषवोऽस्यन्ते एभिरितीष्वासः धनूंषि। करणे घञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2495. अस्यन्ते क्षिप्यन्ते शरा अनेनेति **आसो** धनुः। करणे घञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1947. उद्भिद्यन्ते येष्विति उद्भेदाः। अधिकरणार्थे घञ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 241. कपिसमाहारम्।

३१८७। घञि च भावकरणयोः। (६. ४. २७)

रञ्जेर्नलोपः स्यात्। रागः। अनयोः किम्। रज्यत्यस्मिन् रङ्गः।

३१८८। स्यदो जवे। (६. ४. २८)

स्यन्देर्घञि नलोपो वृद्ध्यभावश्च निपात्यते। स्यदो वेगः। अन्यत्र स्यन्दः।

भट्टिकाव्ये—XXII. 5.

प्रतन्व्यः कोमला विन्ध्ये सहितारः स्यदं न ते।
लताः स्तबकशालिन्यो मधुलेहिकुलाकुलाः॥ 3076॥

ते स्यदं जवम्।

३१९०। परिमाणाख्यायां सर्वेभ्यः। (३. ३. २०)

घञ्। एकस्तण्डुलनिचायः। द्वौ शूर्पनिष्पावौ।

वा॰। दारजारौ कर्तरि णिलुक् च। (2182.)

दारयन्तीति दाराः। जरयतीति जारः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 241. निष्कृष्य चीयत इति निश्चायो राशिः। चिनोतेर्घञ्। एकनिश्चायं एकराशीभूतम्। एकशब्दस्य 'पूर्वकाल' (सू. 726) इत्यादिना समासः।

३१९१ । इङश्च । (३. ३. २१)

घञ्। उपेत्यास्मादधीयते उपाध्यायः।

वा० । अपादाने स्त्रियामुपसंख्यानं तदन्ताच्च वा ङीष्। (2184.)

उपाध्याया उपाध्यायी।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 241. उपेत्याधीयतेऽस्मादित्युपाध्यायो गुरुः।

३१९२ । उपसर्गे रुवः । (३. ३. २२)

घञ्। संरावः। उपसर्गे किम्। रवः।

भट्टिकाव्ये — VII. 35.

सजलाम्भोदसंरावं हनूमन्तं सहाङ्गदम्।
जाम्बवन्नीलसहितं चारुसंद्रावमब्रवीत् ॥ 3077 ॥

जलाम्बोदस्येव संरावो यस्य तम्। घञ्।

माघे—XI. 40.

अरुणजलजराजीमुग्धहस्ताग्रपादा
बहुलमधुपमालाकज्जलेन्दीवराक्षी।
अनुपतति विरावैः पत्त्रिणां व्याहरन्ती
रजनिमचिरजाता पूर्वसन्ध्या सुतेव ॥ 3078 ॥

विरावैः। घञ्।

चम्पूरामायणे—I. 105.

रवः कठिनकर्षणत्रुटितचापजन्मा क्षणा-
द्दिशां द्विरदधीकृतैः कृतहरित्पतिस्वागतः।

जगद्भ्रमणकौतुकोच्चलितरामकीर्त्यङ्गना-
प्रयाणपटहध्वनिं प्रथयति स्म तारध्वनिः ॥ 3079 ॥

अनुपसर्गे अप् । 'ध्वनिर्ध्वानरवस्वनाः' I. v. 24. इति, 'आरवारावसंरावविरावा' I. v. 25. इति चामरः ।

३१९४ । समि युद्रुदुवः । (३. ३. २३)

संयूयते मिश्रीक्रियते गुडादिभिरिति संयावः पिष्टविकारोऽपूपविशेषः । संद्रावः । संदावः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3077. चारुसंद्रावं श्लाघ्यगतिम् । घञ् ।

३१९५ । श्रिणीभुवोऽनुपसर्गे । (३. ३. २४)

श्रायः । नायः । भावः । अनुपसर्गे किम् । प्रश्रयः । प्रणयः । प्रभवः । प्रभावो राज्ञ इति प्रकृष्टो भाव इति प्रादिसमासः । कथं 'राज्ञो नय' इति । बाहुलकात् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 36.

यात यूयं यमश्रायं दिशं नायैश्च दक्षिणाम् ।
विक्षावैस्तोयविश्रावं तर्जयन्तो महोदधेः ॥ 3080 ॥

श्रीयत इति श्रायः । यमस्य श्रायं आश्रयं स्थानम् । नीयन्त इति नायैः नीतिभिः । उपायैरित्यर्थः । उभयत्रापि कर्मणि घञ् ।

किरातार्जुनीये—I. 6.

निसर्गदुर्बोधमबोधविक्लवाः
क्व भूपतीनां चरितं क्व जन्तवः ।
तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया
निगूढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषाम् ॥ 3081 ॥

तवानुभावः सामर्थ्यम् । अनुगतो भावोऽनुभाव इति प्रादिसमासः । अत एव काशिकायां 'कथं प्रभावो राज्ञाम् । प्रकृष्टो भाव इति प्रादिसमास' इति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1953. अनुभावः । पूर्ववत्समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 237. अयं महात्मा तपसः प्रभावात् । पूर्ववत् ।

३१९६ । वौ क्षुश्रुवः । (३. ३. २५)

विक्षावः । विश्रावः । वौ किम् । क्षवः । श्रवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3080. विक्षावैः सिंहनादैः । टु क्षु शब्दे । विश्रूयत इति विश्रावं शब्दम् । उभयत्रापि कर्मणि घञ् ।

३१९७ । अवोदोर्नियः । (३. ३. २६)

अवनायः अधोनयनम् । उन्नाय ऊर्ध्वनयनम् । कथमुन्नयः उत्प्रेक्षा इति । बाहुलकात् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 37.

उन्नायानधिगच्छन्तः प्रद्रावैर्वसुधाभृताम् ।
वनाभिलावान्कुर्वन्तः स्वेच्छया चारुविक्रमाः ॥ 3082 ॥

गिरीणामुन्नायान् उत्सेधान् । घञ् ।

३१९८ । प्रे द्रुस्तुस्रुवः । (३. ३. २७)

प्रद्रावः । प्रस्तावः । प्रस्रावः । प्रे इति किम् । द्रवः । स्तवः । स्रवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3082. प्रद्रावैः प्रकृष्टगतिभिः । घञ् ।

३१९९ । निरभ्योः पूल्वोः । (३. ३. २८)

निष्पूयते शूर्पादिभिरिति निष्पावो धान्यविशेषः । अभिलावः । निरभ्योः किम् । पवः लवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3082. वनानामभिलावानुत्सेधान् ।

३२०० । उन्न्योर्ग्रः । (३. ३. २९)

उद्गारः । निगारः । उन्न्योः किम् । गरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 554. उद्गारः संस्रावः । गिरतेर्घञ् ।

३२०१ । कॄ धान्ये । (३. ३. ३०)

'कॄ' इत्यस्माद्धान्यविषयकादुन्न्योर्घञ् स्यात् । उत्कारो निकारः । धान्यस्य विक्षेप इत्यर्थः । धान्ये किम् । भिक्षोत्करः । पुष्पनिकरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 554. धान्यानामुत्कारेषु राशिषु । घञ् ।

३२०२ । यज्ञे समि स्तुवः । (३. ३. ३१)

समेत्य स्तुवन्ति यस्मिन्देशे छन्दोगास्स देशस्संस्तावः । यज्ञे किम् । संस्तवः परिचयः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 39.

> संस्तावमिव शृण्वन्तश्छन्दोगानां महाध्वरे ।
> शिञ्जितं मधुलेहानां पुष्पप्रस्तारशायिनाम् ॥ 3083 ॥

छन्दोगानां महाध्वरे संस्तावमिव सम्भूय स्तवनमिव । पाठध्वनिविशेषमिव वा । घञ् ।

३२०३ । प्रे स्त्रोऽयज्ञे । (३. ३. ३२)

प्रस्तारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3083. पुष्पाणां प्रस्तारा राशयः । घञ् ।

३२०४ । प्रथने वावशब्दे । (३. ३. ३३)

विपूर्वात्स्तृणातेर्घञ् स्यात् अशब्दविषये प्रथने । पटस्य विस्तारः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 40.

> आलोचयन्तो विस्तारमम्भसां दक्षिणोदधेः ।
> स्वादयन्तः फलरसं मुष्टिसंग्राहपीडितम् ॥ 3084 ॥

दक्षिणोदधेरम्भसां विस्तारं परिणाहम् । घञ् ।

माघे—V. 2.

तं सद्विपेन्द्रतुलितातुलतुङ्गशृङ्ग-
मभ्युल्लसत्कदलिकावनराजिरुच्चैः ।
विस्ताररुद्धवसुधोऽप्यचलं चचाल
लक्ष्मीं दधत्प्रतिगिरेरलघुर्बलौघः ॥ 3085 ॥

विस्ताररुद्धवसुधो वैपुल्यव्याप्तभूमिः । घञ् ।

रघुवंशे—VI. 70.

तस्मिन्समावेशितचित्तवृत्ति-
मिन्दुप्रभामिन्दुमतीमवेक्ष्य ।
प्रचक्रमे वक्तुमनुक्रमज्ञा
सविस्तरं वाक्यमिदं सुनन्दा ॥ 3086 ॥

सविस्तरं सप्रपञ्चं वाक्यम् । 'प्रथने वावशब्दे' (सू. 3204) इति घञो निषेधात् 'ऋदोरप्' (सू. 3232) इत्यप् । 'विस्तारो विग्रहो व्यासस्स च शब्दस्य विस्तरः' III. ii. 22. इत्यमरः ।

३२०७ । उदि ग्रहः । (३. ३. ३५)

उद्ग्राहः ।

३२०८ । समि मुष्टौ । (३. ३. ३६)

मल्लस्य सङ्ग्राहः । मुष्टौ किम् । द्रव्यस्य सङ्ग्रहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3084. मुष्टीनां संग्राहः सम्यग्ग्रहणम् । ग्रहेर्घञ् ।

३२०९ । परिन्योर्नीणोर्द्यूताभ्रेषयोः । (३. ३. ३७)

परिपूर्वान्नयतेर्निपूर्वादिणश्च घञ् स्यात्क्रमेण द्यूतेऽभ्रेषे च विषये । परिणायेन शारान्हन्ति । समन्तान्नयनेनेत्यर्थः । एषोऽत्र न्यायः । उचितमित्यर्थः । द्यूताभ्रेषयोः किम् । परिणयो विवाहः । न्ययो नाशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1540. यदत्र न्याय्यं न्यायादनपेतम् । घञ् । 'धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते' (सू. 1644) इति यत् ।

३२१० । परावनुपात्यय इणः (३. ३. ३८)

क्रमप्राप्तस्यानतिपातोऽनुपात्ययः । तव पर्यायः । अनुपात्यये किम् । कालस्य पर्ययः । अतिपात इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1540. **पर्यायेणा**नुपात्ययेन । तवोपशायो ममोपशाय इति क्रमेणेत्यर्थः । परिपूर्वादिणो घञ् ।

३२११ । व्युपयोः शेतेः पर्याये । (३. ३. ३९)

तव विशायः । तव राजोपशायः । पर्याये किम् । विशयः संशयः । उपशयः समीपशयनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1540. **निशोपशायो** निशायां पर्यायशयनम् । ईशोपशाय इति पाठे राजोपशाय इत्यर्थः । उपपूर्वाच्छीङो घञ् ।

अनर्घराघवे—V. 19.

कुमुदवन**विशाय**जाग्रदम्भो-
रुहकृतयामिकविभ्रमा रमन्ते ।
मदकलकरिकर्णतालनृत्य-
न्मुखरमयूरमनोरमास्तटिन्यः ॥ 3087 ॥

विशायः पर्यायशयनम् । विपूर्वाच्छीङो घञ् ।

३२१२ । हस्तादाने चेरस्तेये । (३. ३. ४०)

पुष्पप्रचायः । हस्तादाने किम् । वृक्षाग्रस्थानां फलानां यष्ट्या प्रचयं करोति । अस्तेये किम् । पुष्पप्रचयः चौर्येण ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1540. फलो**च्चायः** । क्षुण्णिवृत्त्यर्थमासन्नफलादानम् । चिनोतेर्घञ् ।

चम्पूरामायणे—IV. 3.

करतलैर**पचायम**थेक्षणैरपचयञ्च वनेषु जनेषु च ।
सुमनसां मनसामपि यद्दिने विरचयन्ति विलोलविलोचनाः ॥ 3088 ॥

विलोलविलोचनाः करतलैर्वनेषु सुमनसामपचायम् । घञ् । ईक्षणैर्जनेषु मनसामपचयम् । अत्राप् । विरचयन्ति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2729. अवचयः पुष्पफलादिच्छेदनं यष्ट्यादिना न तु हस्तेन : तदा अवचाय इति घञ् स्यात् ।

३२१३ । निवासचितिशरीरोपसमाधानेष्वादेश्च कः । (३. ३. ४१)

एषु चिनोतेर्घञ् स्यात् आदेश्च ककारः । उपसमाधानं राशीकरणम् । तच्च धात्वर्थः । निवासे, काशीनिकायः । चितौ, आकायमग्निं चिन्वीत । चीयतेऽस्मिन्नस्थ्यादिकमिति कायः । समूहे गोमयनिकायः । एषु किम् । चयः । 'चः कः' इति वक्तव्ये आदेरित्युक्तेर्यङ्लुक्यादेरेव यथा स्यादिति । गोमयानां निकेचायः । पुनःपुना राशीकरणमित्यर्थः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 42.

सीता रक्षोनिकायेषु स्तोककायैश्छलेन च ।
मृगया शत्रुनिकायानां व्यावहासीमनाश्रितैः ॥ 3089 ॥

रक्षोनिकायेषु राक्षसनिवासेषु । अधिकरणे घञ् । आदेश्च ककारः । स्तोककायैरल्पशरीरैः । चिन्वन्त्यस्माच्छुभमिति कायः । शरीरे घञ् ।

निकायादिषु निवासाद्यर्थेषु अनेन चिनोतेर्घञ् । आदेश्चकारस्य ककारः ।

उत्तररामचरिते—V. 9.

अयं शैलाघातक्षुभितबडवावक्त्रहुतभु-
क्प्रचण्डक्रोधार्चिर्निचयकवलत्वं व्रजतु मे ।
समन्तादुत्सर्पद्घनतुमुलहेलाकलकलः
पयोराशेरोघः प्रलयपवनास्फालित इव ॥ 3090 ॥

३२१४ । संघे चानौत्तराधर्ये । (३. ३. ४२)

चेर्घञ्, आदेश्च कः । भिक्षुनिकायः । प्राणिनां समूहः सङ्घः । अनौत्तराधर्ये किम् । सूकरनिचयः । सङ्घे किम् । ज्ञानकर्मसमुच्चयः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3089. शत्रुनिकायानामरिसमूहानाम् । निचीयत इति निकायः । कर्मणि घञ् ।

भट्टिकाव्ये—XII. 5.

हता जनस्थानसदो निकायाः
कृता जितोत्खातभटद्रुमा पूः ।
सदांसि दग्धानि विधेयमस्मिन्
यद्बन्धुना तद्घटयस्व तस्मिन् ॥ 3091 ॥

३२१५ । कर्मव्यतिहारे णच् स्त्रियाम् । (३. ३. ४३)

स्त्रीलिङ्गे भावे णच् ।

३२१६ । णचः स्त्रियामञ् । (५. ४. १४)

३२१७ । न कर्मव्यतिहारे । (७. ३. ६)

अत्र ऐच्न स्यात् । व्यावक्रोशी । व्यावहासी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3089. व्यावहासीं मिथो हासव्यवहारम् । अञि स्त्रियां ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 317. व्यात्युक्षीं परस्पराभ्युक्षणम् । पूर्ववत् ।

३२१८ । अभिविधौ भाव इनुण् । (३. ३. ४४)

३२१९ । अणिनुणः । (५. ४. १५)

'इनण्यनपत्ये' (सू. 1245) इति प्रकृतिभावः । सांराविणं वर्तते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1338. समन्ताद्रावः कलकलः सांराविणम् । सम्पूर्वाद्रौतेः इनुण् । ततोऽण् । 'इनण्यनपत्ये' (सू. 1245) इति प्रकृतिभावात् 'नस्तद्धिते' (सू. 679) इति न टिलोपः ।

३२२० । आक्रोशेऽवन्योर्ग्रहः । (३. ३. ४५)

अव नि एतयोर्ग्रहेर्घञ् स्यात् शापे । अवग्राहस्ते भूयात् । अभिभव इत्यर्थः । निग्राहस्ते भयात् । बाध इत्यर्थः । आक्रोशे किम् । अवग्रहः पदस्य । निग्रहश्चोरस्य ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1338. वः सम्बन्धी । अरेः कर्मणि षष्ठी । निग्राह आक्रोशः शपनं अर्थवान्भवति । निपूर्वाद्ग्रहेः घञ् ।

३२२१ । प्रे लिप्सायाम् । (३. ३. ४६)

पात्रप्रग्राहेण चरति भिक्षुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1536. मैथिलीकृतैः सीताकृतैः सीतालिप्सया कल्पितैः पात्राणां प्रग्राहैः भिक्षापात्रस्वीकारैः । प्रपूर्वाद्ग्रहेर्घञ् ।

३२२२ । परौ यज्ञे । (३. ३. ४७)

यज्ञविषये घञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1584. वेदिवत्सपरिग्राहा स्थण्डिलशयनादिव्रतपरिग्रहवती । अन्यत्र संस्कारविशेषवती ।

३२२३ । नौ वृ धान्ये । (३. ३. ४८)

नीवाराः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1228. नीवारा अकृष्टपच्या व्रीहयः । निपूर्वाद्वृञो घञ् । 'उपसर्गस्य घञि' (सू. 1044) इत्यादिना नेर्दीर्घः ।

३२२४ । उदि श्रयतियौतिपूद्रुवः । (३. ३. ४९)

उच्छ्रायः । उद्यावः । उत्पावः । कथं 'पतनान्तास्समुच्छ्रयाः' इति । बाहुलकात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1228. निरुद्रावाः स्थिराः । घञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2516. उच्छ्रायः । मल्लिनाथस्तु उत्कृष्टः श्राय उच्छ्राय इति घञन्तेनोपसर्गसमासः । न तूपसृष्टात् घञ्, अनुपसर्ग इति नियमादिति ।

किरातार्जुनीये—XVI. 2.

मदस्रुतिश्यामितगण्डलेखाः
क्रामन्ति विक्रान्तनराधिरूढाः ।

सहिष्णवो नेह युधामभिज्ञाः
नागा नगोच्छ्रायमिवाक्षिपन्तः ॥ 3092 ॥

नगोच्छ्रायम् । मल्लिनाथस्तु पूर्ववद्घञन्तेनोपसर्गस्य समास इत्याह ।

भट्टिकाव्ये—VII. 47.

उच्छ्रायवान् महारावो वानरं जलदारवम् ।
गजाप्लावो हनूमन्तं रामः प्रोचे दुराप्लवम् ॥ 3093 ॥

उच्छ्रायवान् उन्नतियुक्तः । घञ् ।

३२२५ । विभाषाङि रुप्लुवोः । (३. ३. ५०)

आरावः आरवः । आप्लावः आप्लवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3093. महान् आरावो यस्य महारावः । भावे घञ् । जलदारवं मेघगंभीरघोषम् । आङ्पूर्वाद्रौतेरनेन विकल्पाद्घञ् । गजाप्लवः गजगमनः । पक्षे पूर्ववदप् । दूराप्लावं दूरमाप्लाव उद्गमनं यस्य । पूर्ववद्घञ् ।

चम्पूभारते—I. 8.

आलापकालसमपल्लविताङ्गवीणा-
सौरभ्यपातिमधुपारवसङ्कुलस्य ।
तन्त्रीस्वनस्य समितौ तरुणीस्वरस्य
जानाति यत्र चतुरोऽपि न तारतम्यम् ॥ 3094 ॥

आरवः । घञो विकल्पादप् ।

३२२६ । अवे ग्रहो वर्षप्रतिबन्धे । (३. ३. ५१)

विभाषेति वर्तते । अवग्रहः । अवग्राहः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1218. अवग्राहे वर्षाभावे । विकल्पाद्घञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1264. रावण एवावग्रहो वर्षप्रतिबन्धः । अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2921. अवग्रहविशोषिणाम् । अप् । 'वृष्टिर्वर्षं तद्विघातेऽवग्राहावग्रहौ समौ" I. ii. 11. इत्यमरः ।

३२२७ । प्रे वणिजाम् । (३. ३. ५२)

प्रे ग्रहेर्घञ्वा वणिजां सम्बन्धी चेत्प्रत्ययार्थः । तुलासूत्रमिति यावत् । तुलाप्रग्राहेण चरति तुलाप्रग्रहेण वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1718. तुला प्रगृह्यते येन सूत्रेण स प्रग्राहः । करणे घञ् ।

३२२८ । रश्मौ च । (३. ३. ५३)

प्रग्रहः प्रग्राहः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 50.

> अभिज्ञानं गृहीत्वा ते समुत्पेतुर्नभस्थलम् ।
> वाजिनः स्यन्दने भानोर्विमुक्तप्रग्रहा इव ॥ 3095 ॥

विमुक्तः प्रग्रहो नियमरज्जुर्येषां ते विमुक्तप्रग्रहाः । करणे घञ् । विभाषाग्रहणमनुवर्तते । घञभावपक्षे 'ग्रहवृ' (सू. 3234) इत्यप् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 52.

> प्राचीं तावद्भिरव्यग्रः कपिभिर्विनतो ययौ ।
> अप्रग्राहैरिवादित्यो वाजिभिर्दूरपातिभिः ॥ 3096 ॥

अप्रग्राहैः शिथिलितप्रग्रहैः । विकल्पात्प्रपूर्वाद्ग्रहेः घञ् ।

३२२९ । वृणोतेराच्छादने । (३. ३. ५४)

विभाषा प्र इत्येव । प्रावारः प्रवरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1229. प्रावारैरुत्तरासङ्गैरिव । घञ् । 'उपसर्गस्य घञि' (सू. 1044) इति दीर्घः । 'द्वौ प्रावारोत्तरासङ्गौ' II. vi. 117. इत्यमरः । प्रवरैः श्रेष्ठैः । अनाच्छादने 'ग्रह' (सू. 3234) इत्यादिना अप् ।

३२३० । परौ भुवोऽवज्ञाने । (३. ३. ५५)

परिभावः परिभवः । अवज्ञाने किम् । परिभवः सर्वतो भवनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2538. परिभावम् अवज्ञानम् । घञ् । परिभवः । घञभावपक्षे अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2610. परिभवोऽरिभवो हि सुदुस्सहः । अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 595. भवतां परिभावः । विभाषया घञ् ।

३२३१ । एरच् । (३. ३. ५६)

चयः जयः ।

वा० । भयादीनामुपसंख्यानं नपुंसके क्तादिनिवृत्त्यर्थम् । (2197. 2198.)

भयं वर्षम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2010. उच्चयः । उत्पूर्वाच्चिनोतेरनेनाच् । शिलाभिरुच्चयो येषां तान् शिलोच्चयान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 15. क्षयन्ति निवसन्त्यस्मिन्निति क्षये गृहे । 'निवासः शरणं क्षयः' । क्षि निवासगत्योरित्यस्मादेरच् ।

३२३२ । ऋदोरप् । (३. ३. ५७)

ॠवर्णान्तादुवर्णान्तच्चाप् । करः । गॄ निगरणे । गरः । शरः । यवः । लवः । स्तवः । पवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1555. संस्तीर्यत इति संस्तरः तल्पम् । अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2010. शत्रोर्लवमुच्छेदम् । लूञ् छेदने । अप् । अतरान् अविद्यमानतरणान् । 'तॄ प्लवनतरणयोः' इत्यस्मात् अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2653. अभिभवेन पराजयेन । भवतेरप् ।

रघुवंशे—I. 2.

क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः ।
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम् ॥ 3097 ॥

प्रभवत्यस्मादिति प्रभवं कारणम् । दुस्तरम् । अप् ।

३२३३ । वृक्षासनयोर्विष्टरः । (८. ३. ९३)

अनयोर्विपूर्वस्य स्तः षत्वं निपात्यते । विष्टरो वृक्ष आसनञ्च । 'प्रथने वावशब्दे' (सू. 3204) इति घञ् । पटस्य विस्तारः । घञ् । शब्दानां विस्तरः । न षत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1119. विष्टरस्थां पवित्रासनस्थाम् अपि । षत्वनिपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1601. विष्टरभाजं आसनगतम् ।

चम्पूरामायणे—II. 34.

ग—तस्मिन् सुमन्त्रेण विज्ञाप्य प्रदर्शिते भूपतिर्भूताविष्ट इव विष्टरान्निपत्य सदारस्सदा रचितपरिदेवनो वनोत्कण्ठां स्वयमप्यकरोत् ॥ 3098 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1897. विष्टरमासनम् ।

चम्पूरामायणे—V. 65.

वाचामिदानीं किमु विस्तरेण
लङ्कापुरीं रावणबाहुगुप्ताम् ।
काकुत्स्थदूतोऽयमुपेत्य चक्रे
कृतान्तदूतस्य सुखप्रवेशाम् ॥ 3099 ॥

वाचां विस्तरेण । अत्र न षत्वम् ।

माघे—II. 24.

संक्षिप्तस्याप्यतोऽस्यैव वाक्यस्यार्थगरीयसः ।
सुविस्तरतरा वाचो भाष्यभूता भवन्तु मे ॥ 3100 ॥

सुविस्तरतराः प्रपञ्चतराः । अशब्द इति घञ्प्रतिषेधे 'ॠदोरप्' (सू. 3232) इत्यप् ।

३२३४ । ग्रहवृदनिश्चिगमश्च । (३. ३. ५७)

अप् स्यात् । ग्रहः । वरः । दरः । निश्चयः । गमः ।

वा० । वशिरण्योरुपसंख्यानम् । (2203.)

वशः । रणः ।

वा० । घञर्थे कविधानम् । (2204.)

प्रस्थः विघ्नः ।

वा० । द्वित्वप्रकरणे के कृञादीनामिति वक्तव्यम् । (3429.)

चक्रम् । चिक्लिदम् । चङ्क्रमः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1229. **प्रवरैः** श्रेष्ठैः । अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2010. सीताया विनिश्चयं **स्थाननिर्णयम्** । अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 396. **अभिगमो**ऽभिगमनं प्रयाणम् । भावे अप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 460. पुंसाम**गमं** अगम्यं देशम् । कर्मण्यप् । पुंसामिति कर्तरि षष्ठी ।

भट्टिकाव्ये—XIII. 9.

तुङ्गा गिरिवरदेहा अगमं सलिलं समीरणो रसहारी ।
अहिमो रविकिरणगणो मायासंसारकारणं ते परमा ॥ 3101 ॥

अगममगम्यं सलिलम् । कर्मण्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 317. ग्लहो द्यूतपणः । 'पणोऽक्षेषु ग्लहः' II. x. 45. इत्यमरः । 'अक्षेषु ग्लहः' (सू. 247) इति ग्रहेरेवाक्षपणे लत्वनिपातः । अप्प्रत्ययस्त्वनेन ।

भट्टिकाव्ये—VII. 56.

आदरेण गमं चक्रुर्विषमेष्वप्यसंघसाः ।
व्याप्नुवन्तो दिशो न्यादान् कुर्वन्तस्सव्यघान्हरीन् ॥ 3102 ॥

विषमेष्वपि प्रदेशेषु **गमं** गमनं चक्रुः । **आदरेणा**नवज्ञया । उभयत्राप्यप् ।

३२३५ । उपसर्गेऽदः । (३. ३. ५९)

अप् स्यात् ।

३२३६ । घञपोश्च । (२. ४. ३८)

अदेर्घस्लृ स्याद्घञ्यपि च । प्रघसः । विघसः । उपसर्गे किम् । घासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3102. असंघसाः त्यक्ताहाराः । 'उपसर्गेऽदः' (सू. 3235) इत्यपि अनेन अदेर्घस्लादेशः । अन्यादान् परित्यक्ताहारान् । 'नौ ण च' (सू. 3237) इति निपूर्वाददो णप्रत्ययः । तस्मिन्नदेर्घस्लादेशः । चकाराद्बपि । तत्र निघसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1821. गङ्गाप्रपातान्तनिरूढघासम् । कर्मणि घञि अदेर्घस्लादेशः ।

चम्पूभारते—III. 131.

क्षेत्रमप्यधिपतिः कुरु पूर्वं संश्रितौ सपदि दैवबलेन ।
चर्दितुरुकलखाण्डवममैस्तक्षकादभजतां विघसत्वम् ॥ 3103 ॥

'अमृतं विघसो यज्ञशेषभोजनशेषयोः' II. vii. 28. इत्यमरः ।

३२३७ । नौ ण च । (३. ३. ६०)

नौ उपपदे अदेर्णः स्यादप्च । न्यादः । निघसः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3102. अन्यादान् परित्यक्ताहारान् । णप्रत्ययः ।

३२३८ । व्यधजपोरनुपसर्गे । (३. ३. ६१)

अप्स्यात् । व्यधः । जपः । उपसर्गे तु आव्याधः । उपजापः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3102. सव्यधान् सप्रहारान् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 629. व्यधो वेधः । अप् ।

माघे—XVIII. 47.

लब्धस्पर्शं भूव्यधादव्यधेन
स्थित्वा किञ्चिद्दन्तयोरन्तराले ।
ऊर्ध्वाधासिच्छिन्नदन्तप्रवेष्टं
जित्वोत्तस्थे नागमन्येन सद्यः ॥ 3104 ॥

अव्यधेन निर्व्यधेन । अप् ।

३२३९ । स्वनहसोर्वा । (३. ३. ६२)

अप् । पक्षे घञ् । स्वनः स्वानः । हसः हासः । अनुपसर्ग इत्येव । प्रस्वानः । प्रहासः । निस्वन इति तु 'नौगद' (सू. 3241.) इत्यनेन बोध्यम् ।

'शब्दे निनादनिनदध्वनिध्वानरवस्वनाः ।
स्वाननिर्घोषनिर्ह्रादनादनिस्वाननिस्वनाः ॥' I. v. 24, 25. इत्यमरः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 57.

सक्ष्वेलससहसाः केचिदस्वनाः केचिदाटिषुः ।
संयामवन्तो यतिवन्निनादानपरेऽमुचन् ॥ 3105 ॥

सहसाः सहासाः । अस्वनाः निश्शब्दाः । उभयत्र विकल्पादप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 972. सुहसं सुस्मितम् । अप् ।

भट्टिकाव्ये—XI. 1.

अथास्तमासेदुषि मन्दकान्तौ
पुण्यक्षयेनेव निधौ कलानाम् ।
समाललम्बे रिपुमित्रकल्पैः
पद्मैः प्रहासः कुमुदैर्विषादः ॥ 3106 ॥

प्रहासः । घञ् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 7.

आघ्नन्भेरीर्महास्वानाः कम्बूंश्चाप्यधमन्मुहुः ।
अताडयन्मृदङ्गांश्च पेराश्चापूरयन्कलाः ॥ 3107 ॥

महास्वानाः महानादाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1978. विष्वणन्तीति विष्वणाः । पचाद्यच् । 'वेश्च' (सू. 2274) इति षत्वम् । सोपसृष्टत्वात्कर्त्रर्थत्वाच्च घञ्, नाप् ।

३२४० । यमः समुपनिविषु च । (३. ३. ६३)

एष्वनुपसर्गे च यमेरब्वा । संयमः संयामः । उपयमः उपयामः । नियमः नियामः । वियमः वियामः । यमः यामः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3105. यतिवत् संयामवन्तो नियमवन्तः । विकल्पाद्घञ् ।

चम्पूरामायणे—II. 15.

वत्सं कठोरहृदये नयनाभिरामं
शामं विना न खलु तिष्ठति जीवितं मे ।
धातुर्बलादुपयमस्त्वयि जातपूर्वः
कैकेयि मामुपयमं नयतीति मन्ये ॥ 3108 ॥

उपयमो विवाहः । अप् ।

चम्पूभारते—II. 31.

उपयामविधौ त्वरस्व मे कृपया मारशराश्शरारवः ।
दिवि वा भुवि वाथ दिक्षु वा रमये त्वामुपनीय रंहसा ॥ 3109 ॥

उपयामो विवाहः । घञ् ।

३२४१ । नौ गदनदपठस्वनः । (३. ३. ६४)

निगदः निगादः । निनदः निनादः । निपठः निपाठः । निस्वनः निस्वानः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3105. **निनादान्** । विकल्पाद्घञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 681. **निनादं** निनदम् । पक्षे घञ् । निगादान् इति पाठे वचनानीत्यर्थः । घञ् ।

३२४२ । क्वणो वीणायां च । (३. ३. ६५)

नावनुपसर्गे च वीणाविषयाच्च क्वणतेरब्वा स्यात् । वीणाग्रहणं प्राद्यर्थम् । निक्वणो निक्वाणः । क्वणः क्वाणः । वीणायान्तु प्रक्वणः प्रक्वाणः ।

' निक्वाणो निक्वणः क्वाणः क्वणः क्वणनमित्यपि ।
वीणायाः क्वणते: प्रादेः प्रक्वाणप्रक्वणादयः ॥' I. v. 26,27. इत्यमरः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 58.

अथ क्रमादनिक्वाणा नराः क्षीणपणा इव ।
अमदास्सेदुरेकस्मिन् नितम्बे निखिला गिरेः ॥ 3110 ॥

निक्वाणा निश्शब्दाः । अनेन विकल्पेन घञ् । वीणादिविषयमेतत् ।

३२४३ । नित्यं पणः परिमाणे । (३. ३. ६६)

अप् स्यात् । मूलकपणः । शाकपणः । व्यवहारार्थं मूलकादीनां परिमितो मुष्टिर्बध्यते , सोऽस्य विषयः । परिमाणे किम् । पाणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3110. क्षीणपणा इव अर्थरहिता नरा इव । पण्यन्त इति पणाः । इह वित्तमात्रं लक्ष्यते ।

३२४४ । मदोऽनुपसर्गे । (३. ३. ६७)

धनमदः । उपसर्गे तून्मादः ।

३२४५ । प्रमदसम्मदौ हर्षे । (३. ३. ६८)

हर्षे किम् । प्रमादः । सम्मादः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 59.

ततस्ससम्मदास्तत्र निरैक्षन्त पतत्रिणः ।
गुहाद्वारेण निर्यातः समजेन पशूनिव ॥ 3111 ॥

ससंमदाः सहर्षाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 647. आसादितसंमदं प्राप्तहर्षम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2042. संमदेन हर्षेण ।

३२४६ । समुदोरजः पशुषु । (३. ३. ६९)

सम्पूर्वोऽजिस्समुदाये । उत्पूर्वश्च प्रेरणे । तस्मात्पशुविषयकादप् स्यात् । समजः पशूनां सङ्घः । उदजः पशूनां प्रेरणम् । पशुषु किम् । समाजो ब्राह्मणानाम् । उदाजः क्षत्रियाणाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3111. समजेन बृन्देन पशूनिव निर्यातः । अप् ।

३२४७ । अक्षेषु ग्लहः । (३. ३. ७०)

अक्षशब्देन देवनं लक्ष्यते तत्र ग्रहणरूपेण ग्राह्यं तत्र ग्लह इति निपात्यते । अक्षस्य ग्लहः । 'व्यात्युक्षीमभिसरणग्लहामदीव्यन्' । अक्षेषु किम् । पादस्य ग्रहः । 'ग्रहवृ' (सू. 3234) इत्यप् । अनेन ग्रहेरेवाक्षपणे लत्वनिपातः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 60.

ग्लहमक्षेषु कुर्वाणान् छद्मना कितवानिव ।
मलिम्लुचानिवापश्यन् शकुन्तानागतान् गिरेः ॥ 3112 ॥

अक्षेषु पाचकेषु विषये छद्मना कपटेन ग्लहं पणं कुर्वाणान् । 'पणोऽक्षेषु ग्लहः' II. x. 45. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 317. व्यात्युक्षीमभिसरणग्लहामदीव्यन् ।

चम्पूभारते—III. 99.

ग्लहं निमग्नग्रहणेषु कल्पयन्
स्वयंग्रहालिङ्गसुखं यदूद्वहः ।
सवर्णवर्मा सलिले तटित्तनू-
स्सुखादगृह्णात्सुदृशस्तु ता न तम् ॥ 3113 ॥

स्वयंग्रहालिङ्गसुखं ग्लहं पणं कल्पयन् । अनेन लत्वनिपातः । अन्यत्र स्वयंग्रह इति कर्मण्यप् ।

३२४८ । प्रजने सर्तेः । (३. ३. ७१)

प्रजनं प्रथमगर्भग्रहणम् । गवामुपसरः । कथमवसरः प्रसर इति । अधिकरणे 'पुंसि संज्ञायाम्' (सू. 3296) इति घः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 61.

वीनामुपसरं दृष्ट्वा तेऽन्योन्योपहवा गुहाम् ।
प्राविशन्नाह्वमज्ञा आहावमुपलिप्सवः ॥ 3114 ॥

वीनां पक्षिणामुपसरं नैरन्तर्येण निर्गमनं उपसर इवोपसरः । उपसरो हि स्त्रीगवीषु पुङ्गवानामभिगमनमुच्यते । स च संभ्रमेण भवति । अप् ।

३२४९ । ह्वः सम्प्रसारणञ्च न्यभ्युपविषु । (३. ३. ७२)

निहवः । अभिहवः । उपहवः । विहवः । एषु किम् । प्रह्वाय. ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3114. अन्योन्यमुपहव आह्वानमेषां ते अन्योन्योपहवाः । ह्वयतेरप् सम्प्रसारणञ्च ।

३२५० । आङि युद्धे । (३. ३. ७३)

आहूयन्तेऽस्मिन्निति आहवः । युद्धे किम् । आह्वायः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3114. आह्वायन्ते स्पर्धमाकारयन्त्यस्मिन्निति आहवो युद्धम् । अप् सम्प्रसारणञ्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2777. महाहवाय । पूर्ववदप् सम्प्रसारणञ्च ।

चम्पूरामायणे—I. 47.

ग.—तदनन्तरमन्तरिक्षान्तरालादापतन्तमन्तकानीकभयानकं तं पलाशगणमवलोक्य पलायमानाः करगलितसमित्कुशाः कुशिकनन्दनान्तेवासिनः ससंभ्रममभिलषिताहवाय राघवाय न्यवेदयन् ॥ 3115 ॥

आहवो युद्धम् । पूर्ववत् ।

चम्पूभारते—I. 33.

न ह्यतीव विधिरप्यसुतानां
नह्यते फलमिति श्रुतिसिद्धेः ।
जीवतो मम यथाहवसाध्यो
मीलतोऽपि न तथा परलोकः ॥ 3116 ॥

शत्रुजनः आहवेन युद्धेन साध्यो यथा भवति तथा मीलतः परलोकः स्वर्गादिः आहवेन ज्योतिष्टोमादियज्ञेन साध्यो न भवति । 'आहवः सङ्गरे यज्ञे आह्वानेऽपि' इति विश्वः । आह्वयन्त्याकारयन्त्यस्मिन्देवानिति आहवो यज्ञः । अधिकरणेऽप् ।

३२५१ । निपानमाहावः । (३. ३. ७४)

आङ्पूर्वस्य ह्वयतेस्सम्प्रसारणमब्वृद्धिश्चोदकाधारश्चेद्वाच्यः । 'आहावस्तु निपानं स्यादुपकूपजलाशये ' I. ix. 26. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3114. आहावं निपानाख्यं जलाशयम् । निपातनात्साधुः ।

३२५२ । भावेऽनुपसर्गस्य । (३. ३. ७५)

अनुपसर्गस्य ह्वयतेस्सम्प्रसारणमप् च स्याद्भावे । हवः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1966. आप्तानां हवमाह्वानम् । अप् सम्प्रसारणञ्च ।

३२५३ । हनश्च वधः । (३. ३. ७६)

अनुपसर्गाद्धन्तेर्भावे अप् स्याद्वधादेशश्च । चाद्घञ् । घातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1966. पिपासाया वधो निवृत्तिः । अप् । वधादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 51. कृतघातयत्ना विहितवधोद्योगा । चाद्घञ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2653. वधेन ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 25. जनवधे ।

३२५४ । मूर्तौ घनः । (३. ३. ७७)

मूर्तिः काठिन्यं तस्मिन्नभिधेये हन्तेरप्स्यात् । घनश्चादेशः । अभ्रघनः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1966. तमसो घनो मूर्तिः कठिनत्वम् । सङ्घात इति यावत् ।

३२५५ । अन्तर्घनो देशे । (३. ३. ७८)

वाहीकग्रामविशेषस्य संज्ञेयम् । ' अन्तर्घण ' इति पाठान्तरम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 63.

तस्मिन्नन्तर्घनेऽपश्यन् प्रघणे सौधसद्मनः ।
लोहोद्धनघनस्कन्धा ललितापघनां स्त्रियम् ॥ 3117 ॥

तस्मिन् बिले अन्तर्हन्यते गम्यत इत्यन्तर्घनोऽन्तर्घणो वा । बाह्लिकेषु देश इति काशिका । अत्राभ्यन्तराश्रकाशमात्रं लक्ष्यते । अन्तःपूर्वाद्धन्तेरप् घनादेशः ।

३२५६ । अगारैकदेशे प्रघणः प्रघाणश्च । (३. ३. ७९)

द्वारैकदेशे द्वौ प्रकोष्ठावलिन्दौ आभ्यन्तरो बाह्यश्च । तत्र बाह्ये प्रकोष्ठे निपातनमिदम् । प्रविशद्भिर्जनैः पादैः प्रकर्षेण हन्यत इति प्रघणः । प्रघाणः कर्मण्यप् । पक्षे वृद्धिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3117. प्रघणोऽलिन्दे । 'प्रघाणप्रघणालिन्दा बहिर्द्वारप्रकोष्ठके' II. ii. 13. इत्यमरः । प्रपूर्वाद्धन्तेरप्प्रत्ययान्तो निपातः ।

३२५७ । उद्घनोऽत्याधानम् । (३. ३. ८०)

अत्याधानमुपरि स्थापनम् । यस्मिन्काष्ठेऽन्यानि काष्ठानि स्थापयित्वा तक्ष्यन्ते तदुद्घनः । अधिकरणेऽप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3117. उद्धन्यतेऽस्मिन्नित्युद्घनो हन्यमानस्य तप्तायःपिण्डादेराधारभूतः अत्याधानाख्यो लोहकूटः । हन्तेरुत्पूर्वादप्प्रत्ययान्तो निपातः ।

३२५८ । अपघनोऽङ्गम् । (३. ३. ८१)

अङ्गं शरीरावयवः । स चेह न सर्वः किन्तु पाणिः पादश्चेत्याहुः । करणेऽप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3117. ललितापघनाम् ।

३२५९ । करणेऽयोविद्रुषु । (३. ३. ८२)

एषु हन्तेः करणेऽप्स्याद्घनादेशश्च । अयो हन्यतेऽनेनेत्ययोघनः । विघनः । द्रुघनः । द्रुघण इत्येके । 'पूर्वपदात्संज्ञायां' (सू. 857) इति णत्वम् । संज्ञैषा कुठारस्य ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 635. अयो हन्यते एभिरित्ययोघनाः लोहघण्टाः । द्रुर्हन्यतेऽनेनेति द्रुघणः कुठारादिः । उभयत्रापि करणार्थे हन्तेरप्प्रत्ययो घनादेशश्च । अरीहणादिपाठात् 'पूर्वपदात्संज्ञायां' (सू. 857) इति वा द्रुघण इति णत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2101. विहन्यते तमस्तेजोऽन्तरं वानेनेति विघनः करणे अप् ।

३२६० । स्तम्बे क च । (३. ३. ८३)

स्तम्ब उपपदे हन्तेः करणे कः स्यात् । अप् च । पक्षे घनादेशश्च । स्तम्बघ्नः स्तम्बघनः । करण इत्येव । स्तम्बघातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2101. स्तम्बा गुल्मा हन्यन्ते एभिरिति स्तम्बघ्नाः । स्तम्बोपपदाद्धन्तेः करणे कप्रत्ययः । 'गमहन' (सू. 2363) इत्यादिनोपधालोपः ।

३२६१ । परौ घः । (३. ३. ८४)

परौ हन्तेरप्स्यात्करणे घशब्दश्चादेशः । परिहन्यतेऽनेनेति परिघः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2101. परिघोऽर्गला । अप् घादेशश्च ।

३२६३ । उपघ्न आश्रये । (३. ३. ८५)

उपपूर्वाद्धन्तेरप्स्यादुपधालोपश्च । आश्रयशब्देन सामीप्यं लक्ष्यते । पर्वतेनोपहन्यते सामीप्येन गम्यत इति पर्वतोपघ्नः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 66.

पिप्रायाद्रिगुहोपघ्नानुद्धान्सङ्घश आगतान् ।
फलैर्नानाविधैश्चित्रैः स्वादुशीतैश्च वारिभिः ॥ 3118 ॥

अद्रिगुहोपघ्नान् तदाश्रयान् । हन्तेरप् उपधालोपश्च ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 519. उपघ्नवृक्षस्य परोक्षभावात् ।

३२६४ । सङ्घोद्धौ गणप्रशंसयोः । (३. ३. ८६)

संहननं सङ्घः । भावे अप् । उद्धन्यते उत्कृष्टो ज्ञायत इत्युद्धः । कर्मण्यप् । गत्यर्थानां बुद्ध्यर्थत्वाद्धन्तिर्ज्ञाने ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3118. उद्धान् प्रशस्तान् । सङ्घशो गणशः । सम्पूर्वाद्धन्तेरप् घादेशश्च निपातितः ।

३२६५ । निघो निमितम् । (३. ३. ८७)

समन्तान्मितं निमितम् । निर्विशेषं हन्यन्ते ज्ञायन्ते इति निघा वृक्षाः । समारोहपरिणाहा इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1511. निघानिघतरुच्छन्ने निमितानिमिततरुच्छन्ने । समारोहपरिणाहाभ्यां निमितमित्युच्यते ।

३२६६ । ड्वितः क्त्रिः । (३. ३. ८८)

अयं भाव एव स्वभावात् । 'क्त्रेर्मम् नित्यम्' (सू. 1570) इति मप् । डु पचष् । पाकेन निर्वृत्तं पक्त्रिमम् । डु वप् । उप्त्रिमम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1511. लब्धिमैर्लाभनिर्वृत्तैः फलैः । क्त्रिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 256. विपाकेन निर्वृत्तं विपक्त्रिमम् परिपक्वम् । पचेः क्त्रिः । मप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1454. दत्त्रिमसभ्यतोषे । दानेन निर्वृत्तो दत्त्रिमः । विधानेन निर्वृत्ते विहित्त्रिमे । दाञो धाञश्च अनेन क्त्रौ प्रथमस्य 'दो दद्घोः' (सू. 3077) इति ददादेशः । द्वितीयस्य 'दधातेर्हिः' (सू. 3076) इति हिरादेशः । मप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 63. जनो मार्जालमपि कृत्रिमं क्रियानिर्वृत्तं मेने करोतेः क्त्रिः । मप्प्रत्ययः ।

३२६७ । ट्वितोऽथुच् । (३. ३. ८९)

अयमपि स्वभावाद्भाव एव । टु वेपृ । वेपथुः । टु ओश्वि । श्वयथुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1511. भ्राजथुमतीं शोभावतीम् । टु भ्राजृ दीप्तौ । अथुच् । तदन्तान्मतुप् ।

भट्टिकाव्ये—IV. 43.

केचिद्वेपथुमासेदुरन्ये दवथुमुत्तमम् ।
सरक्तं वमथुं केचित् भ्राजथुं न च केचन ॥ 3119 ॥

वेपथुं कम्पम् । टु वेपृ कम्पने । दवथुं परितापम् । टु दु उपतापे । वमथुं वमनम् । टु वमु उद्गिरणे । भ्राजथुं दीप्तिम् । टु भ्राजृ दीप्तौ । सर्वत्राथुच् ।

भट्टिकाव्ये—V. 20.

सारोऽसाविन्द्रियार्थानां यस्यासौ तस्य नन्दथुः ।
तल्पे कान्तान्तरैस्साधं मन्येऽहं धिङ् निमज्ञथुम् ॥ 3120 ॥

नन्दथुरानन्दः । टु नदि समृद्धौ । निमज्ञथुं निमज्जनम् । टु मस्जो शुद्धौ । उभयत्राथुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 681. त्रिस्फूर्जथुप्रख्यं वज्रघोषकल्पम् । 'स्फूर्जथुर्वज्रनिर्घोषः' I. ii. 10. इत्यमरः । टु ओ स्फूर्जा वज्रनिर्घोषे । अथुच् ।

माघे—XV. 62.

गुरु निश्वसन्नथ विलोलसदवथुवपुर्वचोविषम् ।
कीर्णदशनकिरणाग्निकणः फणवानिवैष विससर्ज चेदिपः ॥ 3121 ॥

विलोलं सदवथु ससन्तापं वपुर्यस्य स विलोलसदवथुवपुः । टु दु उपतापे । अथुच् ।

३२६८ । यजयाजयतविच्छप्रच्छरक्षो नङ् । (३. ३. ९०)

यज्ञः । याच्ञा । यत्नः । विश्नः । प्रश्नः । रक्ष्णः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 68.

रक्ष्णं करोषि कस्मात्त्वं यत्नेनाख्याहि नः शुभे ।
स्वप्ने निधिवदाभाति तव सन्दर्शनं हि नः ॥ 3122 ॥

त्वं यत्नेन रक्ष्णं रक्षणं करोषि । यतिरक्षतिभ्यां भावे नङ्प्रत्ययः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 64. यत्नः । नङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 51. कृतघातयत्नाः विहितवधोद्योगाः । नङ् ।

३२६९ । स्वपो नन् । (३. ३. ९१)

स्वप्नः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3122. स्वप्ने स्वप्नावस्थायाम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 585. दुःस्वप्नबुद्धया । स्वप्नः कथमाप्नुयात् ।

३२७० । उपसर्गे घोः किः । (३. ३. ९२)

प्रधिः अन्तर्धिः । उपाधीयतेऽनेनेत्युपाधिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3122. । निधिः । किः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2144. अन्तर्धा अन्तर्धानम् । अन्तःशब्दस्योपसर्गत्वात् 'आतश्चोपसर्गे' (सू. 3283) इत्यङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1607. अधिराजस्य भावः कर्म वा आधिराज्यम् । ब्राह्मणादित्वात्ष्यञ् । तदेव पदमाधिराज्यपदम् । आधिश्च राज्यपदश्च आधिराज्यपदम् । तस्य द्वन्द्वैकवद्भावः । 'पुंस्याधिर्मानसी व्यथा' I. vi. 29. इत्यमरः । घोः किः ।

३२७१ । कर्मण्यधिकरणे च । (३. ३ ९३)

कर्मण्युपपदे घोः किः स्यात् अधिकरणेऽर्थे । जलानि धीयन्तेऽस्मिन्निति जलधिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 506. ततो जलधिगम्भीरान् समुद्रगम्भीरान् । घोः किः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1518. बाणा धीयन्तेऽस्मिन्निति बाणधिः । घोः किः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1340. शिरो धीयतेऽस्मिन्निति शिरोधिर्ग्रीवा । 'शिरोधिः कन्धरा' II. vi. 88. इत्यमरः । किप्रत्ययः ।

किरातार्जुनीये—III. 57.

अविलंघ्य विकर्षणं परैः प्रथितज्यारवकर्म कार्मुकम् ।
अगतावरिदृष्टिगोचरं शितनिस्त्रिंशयुजौ महेषुधी ॥ 3123 ॥

इषवो धीयन्तेऽनयोरिति इषुधी । किः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1745. जलधिम् । पूर्ववत् ।

चम्पूरामायणे—VI. 15.

पश्येदानीमुदधिपरिघापालिता कुत्र लङ्का
वाचातीतः क्व नु वनचरादागतो दुर्विपाकः ।
कर्तुं नक्तञ्चरपरिभवं क्वापि मायेति शङ्के
जाता सीता धरणितनया जानकी मैथिलीति ॥ 3124 ॥

उदकानि धीयन्तेऽस्मिन्नित्युदधिः । घोः किः । 'उदकस्योदः संज्ञायां' (सू. 995) इत्युदकशब्दस्योदादेशः । समुद्रस्योदधिरिति संज्ञा । उदधिर्घट इत्यत्र पूर्ववत्किः । 'पेषंवासवाहनधिषु' (सू. 996) इत्युदादेशः । घटस्योदधिरिति संज्ञा न ।

३२७२ । स्त्रियां क्तिन् । (३. ३. ९४)

स्त्रीलिङ्गे भावादौ क्तिन्स्यात् । कृतिः । चितिः । स्तुतिः । स्फायी, स्फातिः । स्फीतिकाम इति तु प्रामादिकम् ।

वा० । श्रुयजीषिस्तुभ्यः करणे । (2211.)

श्रूयतेऽनया श्रुतिः । यजेरिषेश्च इष्टिः । स्तुतिः ।

वा० । चायतेः क्तिनि चिभावो वाच्यः । (4418.)

अपचितिः ।

वा० । सम्पदादिभ्यः क्विप् । (2233.)

सम्पत् । विपत् । 'क्तिन्नपीष्यते' । सम्पत्तिः । विपत्तिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 506. विश्वकर्मणः । कृद्योगात्कर्तरि षष्ठी । सृज्यत इति सृष्टिः । कर्मणि क्तिन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 164. अतिविख्यातिभृता । भावे क्तिन् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 798. सम्पत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1018. कनिष्ठिनेयस्य कृते कार्यार्थम् । क्विप् । अव्ययमिति केचित् । सम्पदादिः—३. १२.

३२७३ । स्थागापापचो भावे । (३. ३. ९५)

क्तिन्स्यात् । अङोऽपवादः । प्रस्थितिः । उपस्थितिः । संगीतिः । सम्पीतिः । पक्तिः । कथमवस्था संस्था इति । व्यवस्थायामिति ज्ञापकात् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 70.

निहतश्च स्थितिं भिन्दन्दानवोऽसौ बलिद्रुहा ।
दुहिता मेरुसावर्णेरहं नाम्ना स्वयंप्रभा ॥ 3125 ॥

स्थितिं मर्यादाम् । भावे क्तिन् । 'द्यतिस्यति' (सू. 3074) इतीत्वम् ।

३२७४ । ऊतियूतिजूतिसातिहेतिकीर्तयश्च । (३. ३. ९७)

अवतेः 'ज्वरत्वर' (सू. 2654) इत्यूठ् । ऊतिः । यूतिः । जूतिः । अनयोर्दीर्घत्वञ्च निपात्यते । स्यतेः सातिः । 'द्यतिस्यति' (सू. 3074) इतीत्वे प्राप्ते इह इत्वाभावो निपात्यते । सनोतेर्वा । हन्तेर्हिनोतेर्वा हेतिः । कीर्तिः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 71.

जूतिमिच्छथ चेत्तूर्णं कीर्तिं वा पातुमात्मनः ।
करोमि वो बहिर्यूतीन् पिधध्वं पाणिभिर्दृशः ॥ 3126 ॥

जूतिं बहिर्गतिम् । यूतिर्मिश्रणम् । जूतियूत्योर्जवतेर्यौतेश्च दीर्घनिपातः । कीर्तयतेः कीर्तिः ।

३२७५ । व्रजयजोर्भावे क्यप् । (३. ३. ९८)

व्रज्या । इज्या ।

भट्टिकाव्ये—VII. 72.

व्रज्यावती निरुद्धाक्षान् विधेवानुष्ठितक्रियान् ।
निरचिक्रमदिच्छातो वानरांश्चङ्क्रमावतः ॥ 3127 ॥

व्रज्यावती प्रशस्तगतिमती । भावे क्यप् । ततः प्रशंसायां मतुप् । ततो ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 539. इज्या यागः । भावे क्यप् ।

रघुवंशे— I. 68.

सोऽहमिज्याविशुद्धात्मा प्रजालोपनिमीलितः ।
प्रकाशश्चाप्रकाशश्च लोकालोक इवाचलः ॥ 3128 ॥

इज्या । पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 510. **इज्या** ।

३२७६ । संज्ञायां समजनिषदनिपतमनविदषुञ्शीङ्भृञिणः । (३. ३. ९९)

समजादिभ्यः स्त्रियां भावादौ क्यप्स्यात्स चोदात्तस्संज्ञायाम् ।

वा० । अजेः क्यपि वीभावो नेति वाच्यम् । (1596.)

'अजेर्वी' (सू. 3292) इति वीभावो न । समजन्त्यस्यामिति समज्या सभा । निषीदन्त्यस्यामिति निषद्या आपणः । निपतन्त्यस्यामिति निपत्या पिच्छिला भूमिः । मन्यतेऽनयेति मन्या गलपार्श्वसिरा । विदन्त्यनया विद्या । सुत्या अभिषवः । शय्या । भृत्या । ईयतेऽनया इत्या शिबिका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2405. **समज्या** गोष्ठी । पानगोष्ठीत्यर्थः । 'समज्या परिषद्गोष्ठी' II. vii. 15. इत्यमरः । क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2200. निषीदन्त्यास्विति **निषद्या आपणान्** । 'आपणास्तु निषद्यायां' II. ii. 2. इत्यमरः । **क्यप्** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1024. **मन्या** ग्रीवापृष्ठसिरा 'पश्चाद्ग्रीवासिरा मन्या' II. vi. 65. इत्यमरः । क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3127. **विद्या** ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1555. शेरतेऽस्यामिति **शय्या** । क्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1683. **कुमारभृत्या** बालचिकित्सा । क्यप् ।

३२७७ । कृञः श च । (३. ३. १००)

कृञ इति योगविभागः । कृञः क्यप्स्यात् । कृत्या । 'श च' । चात्क्तिन् । क्रिया कृतिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3127. अनुष्ठितक्रियान् कृतोचितव्यापारान् । क्रियां शप्रत्यये रिङादेशः ।

चम्पूरामायणे—I. 9

ग.—एतौ मुनिः परिगृह्य स्वां कृतिं अपाठयत् ॥ 3129 ॥

चम्पूरामायणे—I. 7.

वाणीविलासमपरत्र कृतोपलम्भ-
मम्भोजभूरसहमान इवाविरासीत् ।
आभाति यत्कृतिरनेकविधप्रपञ्च-
व्याजेन्द्रजालविधिसाधकपिञ्छिकेव ॥ 3130 ॥

३२७८ । इच्छा । (३. ३. १०१)

इषेर्भावे शो यगभावश्च निपात्यते । इच्छा ।

वा० । परिचर्यापरिसर्यामृगयाटाटयानामुपसंख्यानम् । (2215.)

शो यक् च निपात्यते । परिचर्या पूजा । परिसर्या परिसरणम् । अत्र गुणोऽपि । मृग अन्वेषणे । चुरादावदन्तः । अतो लोपाभावोऽपि । शे यकि णिलोपः । मृगया । अटतेः शे यकि टयशब्दस्य द्वित्वम् । पूर्वभागे यकारनिवृत्तिर्दीर्घश्च । अटाटया ।

वा० । जागर्तेरकारो वा । (2216.)

पक्षे शः । जागरा जागर्या ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2480. इच्छा मे । 'सूचिसूत्रि' (सू. 2630) इति यङि अटाट्यते । 'अ प्रत्ययात्' (सू. 3279) इत्यकारप्रत्यये अतष्टापि अटाटा । अतो लोपः । 'यस्य हलः' (सू. 2631) इति यलोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3127. इच्छातः । शप्रत्यये यगभावो निपातितः ।

३२७९ । अ प्रत्ययात् । (३. ३. १०२)

प्रत्ययान्तेभ्यो धातुभ्यः स्त्रियामकारप्रत्ययः स्यात् । चिकीर्षा । पुत्रकाम्या ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 610. द्रष्टुमिच्छा दिदृक्षा । दृशेस्सन्नन्तात् स्त्रियामप्रत्यये टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 589. पुत्रकाम्या आत्मनः पुत्रेच्छा । पुत्रशब्दात्काम्यजन्तादप्रत्यये स्त्रियां टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1413. रोरुदा भृशं रोदनम् । रुदेर्यङन्तादप्रत्यये टाप् । अतो लोपः । 'यस्य हलः' (सू. 2631) इति यलोपः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1929. कुटिलं क्रमणं गतिश्चङ्क्रमा। 'नित्यं कौटिल्ये गतौ' (सू. 2634) इति यङि अप्रत्यये टाप् । अल्लोपयलोपौ ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2264. वरिवस्यया शुश्रूषया । 'वरिवस्या तु शुश्रूषा' II. vii. 35 इत्यमरः । 'नमोवरिवश्चित्रङः' (सू. 2675) इति क्यचि अकारप्रत्यये टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2141. च्युताशनायाः निवृत्तक्षुधः । उदन्यां पिपासाम् । 'अशनायोदन्या' (सू 2661) इति क्यचि अप्रत्यये टाप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1923. परिसेसिचाम् ।

३२८० । गुरोश्च हलः । (३. ३. १०३)

गुरुमतो हलन्तात्स्त्रियामकारः स्यात् । ईहा । ऊहा ।

भट्टिकाव्ये—III. 5.

उक्षान् प्रचक्रुर्नगरस्य मार्गान्
ध्वजान्बबन्धुर्मुमुचुः खधूपान् ।
दिशश्च पुष्पैश्चकरुर्विचित्रै-
रर्थेषु राज्ञा निपुणा नियुक्ताः ॥ 3131 ॥

नगरस्य मार्गानुक्षान्सेकवतः प्रचक्रुः । उक्षणमुक्षा । अनेनाकारः । स विद्यते एषामिति अर्शआद्यच् । 'इजादेश्च गुरुमतः' (सू. 2237) इत्यादिना आम्प्रत्यये प्रचक्रुरित्यनुप्रयोगो न घटते । 'कृञ्चानुप्रयुज्यते' (सू. 2239) इत्यनुशब्दस्य व्यवहितनिवृत्त्यर्थत्वात् इति जयमङ्गलव्याख्या । उक्षांप्रचक्रुरिति पाठः । नगरस्य मार्गानुक्षांप्रचक्रुः धूलिप्रशमनार्थं निषिषिचुः । उक्ष सेचने । लिट् । 'इजादेश्च'

(सू. 2237) इत्याम्प्रत्यये कृञोऽनुप्रयोगः । व्यवहितप्रयोगस्यासाधुत्वेऽपि उक्षाञ्चकुरित्यत्रानुप्रयोगावदुपसर्गाणामपि 'ते प्राग्धातोः' (सू. 2230) इति व्यवहितप्रयोगनियमान्नासाधुत्वम् इति मल्लिनाथव्याख्या ।

भट्टिकाव्ये—VII. 73.

निष्क्रम्य शिक्षया तस्याः त्रपावन्तो रसातलात् ।
ज्ञात्वा कालमतिक्रान्तं व्यथामवलम्बिरे ॥ 3132 ॥

शिक्षया उपदेशेन ।

३२८१ । षिद्भिदादिभ्योऽङ् । (३. ३. १०४)

षिद्भ्यो भिदादिभ्यश्च स्त्रियामङ् । जॄष्, जरा । त्रपूष्, त्रपा । भिदा । छिदा । मृजा ।

(ग. सू.) । कृपेस्संप्रसारणञ्च । 32.

कृपा । भिदादिः—३. ११.

रघुवंशे—I. 22.

ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ त्यागे श्लाघाविपर्ययः ।
गुणा गुणानुबन्धित्वात्तस्य सप्रसवा इव ॥ 3133 ॥

क्षमा । 'क्षमूष् सहने' इति षित्करणादनेनाङ् ।

रघुवंशे—I. 23.

अनाकृष्टस्य विषयैर्विद्यानां पारदृश्वनः ।
तस्य धर्मरतेरासीद्वृद्धत्वं जरसा विना ॥ 3134 ॥

जरसा जरया । जॄष् वयोहानौ । पूर्ववदङ् । 'जरायाः' (सू. 227) इति विकल्पाज्जरसादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3132. त्रपावन्तः । त्रपूष् इति षित्वादङ् । ततो मतुप् । व्यथां भयम् । भिदादित्वादङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1046. स्फूर्जावान् । भिदाद्यङ् । ततो मतुप् ।

३२८२ । चिन्तिपूजिकथिकुम्बिचर्चश्च । (३. ३. १०५)

अङ् स्यात् । चिन्ता । पूजा । कथा । कुम्बा । चर्चा ।

चम्पूरामायणे—V. 9.

ग.—तदनु पारावारस्य पारे लम्बशिखरिणि लम्बमानः प्रतनुतरवपुर्लङ्का-पुरोत्तरगोपुरद्वारमासाद्य नितान्तचिन्तातन्तुसन्तानसन्दानितान्तःकरणोऽभूत् ॥ 3135 ॥

चिन्ता । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1755. कथाभिः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 74.

चिन्तावन्तः कथां चक्रुरुपधाभेदभीरवः ।
अकृत्वा नृपतेः कार्यं पूजां लप्स्यामहे कथम् ॥ 3136 ॥

चिन्तावन्तः कथं पूजां संमानं लप्स्यामह इति कथां चक्रुः । सर्वत्राङ् ।

माघे—II. 40.

आलप्यालमिदं बभ्रोर्यत्स दारानपाहरत् ।
कथापि खलु पापानामलमश्रेयसे यतः ॥ 3137 ॥

कथा कथनम् । अङ् ।

३२८३ । आतश्चोपसर्गे । (३. ३. १०६)

अङ् स्यात् । क्तिनोऽपवादः । प्रदा । उपदा ।

वा० । श्रदन्तरोरुपसर्गवद्वृत्तिः । (1131, 1147.)

श्रद्धा । अन्तर्धा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3136. उपधा सम्यक् परीक्षा । 'उपधा सुपरीक्षापि' इति यादवः । स्त्रियां भावे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1851. संस्था संस्थितिः । अङ् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 878. उपज्ञायत इत्युपज्ञा । अन्येनाङ् । प्राचेतसस्योपज्ञा प्राचेतसोपज्ञम् । कृद्योगे षष्ठीसमासे 'उपज्ञोपक्रमं' (सू. 824) इति नपुंसकत्वम् ।

३२८४ । ण्यासश्रन्थो युच् । (३. ३. १०७)

अकारस्यापवादः । कारणा । हारणा । आसना । श्रन्थना ।

वा० । घट्टिवन्दिविदिभ्यश्चेति वाच्यम् । (2222.)

घट्टना । वन्दना । वेदना ।

वा० । इषेरनिच्छार्थस्य । (2223.)

अन्वेषणा ।

वा० । परेर्वा । (2224.)

पर्येषणा परीष्टिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3074. वाहना निर्वाहयितृत्वम् । वहतेर्ण्यन्ताद्युच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 683. परिचयस्थैर्ये हेतुर्गुणानिका आम्रेडनम् । 'गुण आम्रेडने' इत्यस्मात् चौरादिकात् युच् । ततः संज्ञायां कन् । 'प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्य' (सू. 463) इतीकारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 502. भरतोपज्ञं विज्ञापना । विपूर्वाज्जानातेर्ण्यन्ताद्युच् ।

नैषधे—IV. 53.

मुखरयस्व यशो नवडिण्डिमं
  जलनिधेः कुलमुज्ज्वलयाधुना ।
अपि गृहाण वधूवधपौरुषं
  हरिणलाञ्छन मुञ्च कदर्थनाम् ॥ 3138 ॥

कुत्सितोऽर्थः कदर्थः पीडाकरः । 'कोः कत्' (सू. 1027) इति कुशब्दस्य कदादेशः । कदर्थीकरणं कदर्थना । कदर्थशब्दात् तत्करोतीति ण्यन्ताद्युच् ।

नैषधे — VI. 78.

सलीलमालिङ्गनयोपपीड-
मनामयं पृच्छति वासवस्त्वाम् ।
शेषस्त्वदाश्लेषकथाविनिद्रै-
स्तद्रोमभिस्सन्दिदिशे भवत्यै ॥ 3139 ॥

आलिङ्गनया आलिङ्गनेन । आङ्पूर्वाल्लिङ्गयतेश्चौरादिकाद्युच् ।

नैषधे—I. 34.

उपासनामेत्य पितुः स्म रज्यते
दिने दिने सावसरेषु वन्दिनाम् ।
पठत्सु तेषु प्रतिभूपती नलं
विनिद्ररोमाजनि शृण्वती नलम् ॥ 3140 ॥

उपासनां सेवाम् । उपपूर्वादास उपवेशने इत्यस्मात् युच् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 75.

प्रायोपासनया शान्तिं मन्वानो वालिसम्भवः ।
युक्ता योगं स्थितश्शैले विवृण्वंश्चित्तवेदनाम् ॥ 3141 ॥

प्रायोपासनया प्रायोपवेशनेन । उपपूर्वादासेर्युच् । चित्तवेदनां मनोव्यथाम् ।
'घट्टिवन्दि' (वा. 2222. सू. 3284.) इति विदेर्युच् ।
अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1859. व्याघट्टना सङ्घर्षणम् । पूर्ववद्युच् ।

चम्पूरामायणे—IV. 21.

आर्यार्यान्वेषणा कार्या शरदीत्युक्तसंविदा ।
कपीन्द्रेणार्थितो रामः किष्किन्धावर्तनं प्रति ॥ 3142 ॥

अन्वेषणा । इषेर्युच् ।

३२८५ । रोगाख्यायां ण्वुल् बहुलम् । (३. ३. १०८)

प्रच्छर्दिका । प्रवाहिका । विचर्चिका ।

वा० । धात्वर्थनिर्देशे ण्वुल्वक्तव्यः । (2225.)

आसिका । शायिका ।

वा० । वर्णात्कारः । (2227.)

अकारः । ककारः ।

वा० । रादिफः । (2228.)

रेफः ।

वा० । मत्वर्थाच्छः । (2229.)

मत्वर्थीयः ।

वा० । इणजादिभ्यः । (2230.)

आजिः आतिः ।

वा० । इञ्वपादिभ्यः । (2231.)

वापिः । वासिः ।

वा० । इक्कृष्यादिभ्यः । (2232.)

कृषिः । गिरिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 719. प्रस्कन्दिका रोगविशेषम् । स्कन्देः प्रपूर्वाद्रोगाख्यायां स्त्रियां ण्वुल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1201. वाहिका रणभारोद्वहनम् । 'धात्वर्थनिर्देशे ण्वुल्वक्तव्यः' इति ण्वुल् ।

चम्पूभारते—IV. 70.

शबरत्वजुषः परस्य पुंसः शशिखण्डान्नु शकारसंविधानम् ।
भजति स्म तदा शिखण्डभावं भगवन्मस्तकभूषणं यदेषः ॥ 3143 ॥

शकारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1218. कृषीवलाः कर्षकाः । 'रजः कृषि' (सू. 1919) इति मत्वर्थीयो वलच् । 'वले' (सू. 1040) इति पूर्वस्य दीर्घः ।

३२८६ । संज्ञायाम् । (३. ३. १०९)

अत्र धातोर्ण्वुल् । उद्दालकपुष्पभञ्जिका ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 719. सालभञ्जिकाः दारुदन्तवस्त्रादिनिर्मिताः क्रीडासाधनभूताः पुत्रिकाः । अनेन ण्वुल् । 'नित्यं क्रीडाजीविकयोः' (सू. 711.) इति समासः ।

३२८७ । विभाषाख्यानपरिप्रश्नयोरिञ्च । (३. ३. ११०)

परिप्रश्न आख्याने च गम्य इञ्स्यात् । चाण्वुल् । विभाषोक्तेर्यथाप्राप्तमन्येऽपि । कां त्वं कारिं कारिकां क्रियां कृत्यां कृतिं वा अकार्षीः । सर्वां कारिं कारिकां क्रियां कृत्यां कृतिं वा अकार्षम् । एवं गणिं गणिकां गणनाम् । पाचिं पाचिकां पचां पक्तिम् । इज्यां इष्टिम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 77.

यां कारिं राजपुत्रोऽयमनुतिष्ठति तां क्रियाम् ।
अहमप्यनुतिष्ठामि सोऽप्युक्त्वैवमुपाविशत् ॥ 3144 ॥

अयं राजपुत्रो यां कारिं अनुतिष्ठति तां क्रियामहमप्यनुतिष्ठामि । करोतेरिञ् । पक्षे 'कृञश्च' (सू. 3277) इति शः ।

३२८८ । पर्यायार्हर्णोत्पत्तिषु ण्वुच् । (३. ३. १११)

पर्यायः परिपाटी क्रमः । अर्हणमर्हः योग्यता । पर्यायादिषु द्योत्येषु ण्वुज्वा स्यात् । भवत आसिका । शायिका । अग्रगामिका । भवानिक्षुभक्षिकामर्हति । इक्षु-भक्षिका उदपादि ।

भट्टिकाव्ये—VII. 78.

उवाच मारुतिर्वृद्धे संन्यासिन्यत्र वानरान् ।
अहं पर्यायसंप्राप्तां कुर्वे प्रायोपवेशिकाम् ॥ 3145 ॥

पर्यायसम्प्राप्तां प्रायोपवेशिकां प्रायोपवेशनं पर्यायार्थे ण्वुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 505. हे मैथिलि ! तवोपशायिका परिपाट्या शयनम् । पूर्ववत् ण्वुच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 718. पक्षभारिकाः पक्षभरणानि । अर्हणार्थे ण्वुच् ।

३२८९ । आक्रोशे नञ्यनिः । (३. ३. ११२)

नञ्युपपदेऽनिः स्यादाक्रोशे । अजीवनिस्ते शठ भूयात् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 79.

> अभावे भवतां योऽस्मिन् जीवेत्तस्यास्त्वजीवनिः ।
> इत्युक्त्वा सर्व एवास्थुर्बद्ध्वा योगासनानि ते ॥ 3146 ॥

यो जीवेत्तस्य अजीवनिरस्तु अजीवनमेवास्तु । धिक् तस्य जीवनमिति भावः । आक्रोशे जीवेरनिः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2740. यो दुःखदग्धोऽपि जीवति तस्याजननिरनुत्पत्तिरेवास्तु । नञ्पूर्वाज्जनिधातोरनिप्रत्ययः ।

३२९० । ल्युट् च । (३. ३. ११५)

हसितं हसनम् । योगविभाग उत्तरार्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2491. प्रपतनं शरीरपातम् । भावे ल्युट् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2494. मन्दगतो मन्दगमनः । भावे क्तः । न शोभत इत्यशोभनः अमङ्गलरूपः । 'कृत्यल्युटो बहुलं' (सू. 284) इति कर्तरि ल्युट् । प्रायोपवेशनं मरणव्रतम् । अनेन ल्युट् ।

३२९१ । कर्मणि च येन संस्पर्शात् कर्तुः शरीरसुखम् । (३. ३. ११६)

कर्मोपपदात् भावे ल्युट् । पूर्वेण सिद्धे नित्यसमासार्थं वचनम् । पयःपानं सुखम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2494. पयःपानं क्षीरपानमिव भक्ष्यलाभात् । तद्वच्छरीरसुखकरमित्यर्थः । कर्मोपपदात् पिबतेः भावे ल्युट् ।

३२९३ । करणाधिकरणयोश्च । (३. ३. ११७)

ल्युट् स्यात् । इध्मप्रव्रश्चनः कुठारः । गोदोहनी स्थाली । खलः प्राक् करणाधिकरणयोरित्यधिकारः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 703. वृश्च्यते भिद्यतेऽनेनेति व्रश्चनम् । करणे ल्युट् । 'कर्तृकर्मणोः कृति' (सू. 623) इति कर्मणि देहस्येति षष्ठी । 'कृद्योगा च' (सू. 703) इति समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1595. तर्पणम् तृप्तिकरणम् । करणे ल्युट् । तर्पयतीति तर्पणम् । 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (सू. 2841) इति कर्तरि ल्युडिति जयमङ्गलव्याख्या ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 40. पितॄणां तर्पणीः तृप्तिकरीरपः । पूर्ववल्ल्युट् । टित्वात्स्त्रियां ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 42. धीयन्तेऽस्यामिति धानी । राज्ञां धानी राजधानी । अधिकरणे ल्युट् । टित्वान्ङीप् ।

माघे—IV. 12.

अविद्यतासन्नमुदग्रतापं रविं दधानेऽप्यरविन्दधाने ।
भृङ्गावलिर्यस्य तटे निपीतरसानमत्तामरसा न मत्ता ॥ 3147 ॥

धीयन्तेऽस्मिन्निति धानम् । अधिकरणे ल्युट् । अरविन्दानां धानमिति समासः । ल्युट् ।

३२९४ । अन्तरदेशे । (८. ४. २४)

अन्तरशब्दाद्धन्तेर्नस्य णः स्यात् । अन्तर्हणनम् । देशे तु अन्तर्हननो देशः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 103.

वेश्मान्तर्हणनं कोपान्मम शत्रोः करिष्यतः ।
मा कार्षीरन्तरयणं प्रयाणार्हमवेह्यमुम् ॥ 3148 ॥

वेश्मान्तः गृहमध्ये हननं वेश्मान्तर्हणनम् । नकारस्य णत्वम् ।

३२९५ । अयनं च । (८. ४. २५)

अयनस्य णोऽन्तरशब्दात्परस्य । अन्तरयणम् । अदेश इत्येव । अन्तरयनो देशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3148. अन्तरयणं विघातमन्तरायम् ।

३२९६ । पुंसि संज्ञायां घः प्रायेण । (३. ३ ११८)

आकुर्वन्त्यस्मिन् आकरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 703 अशुभाकरं अमङ्गलालयम् । घः ।

किरातार्जुनीये—VII. 40.

शाखावसक्तकमनीयपरिच्छदाना-
मध्वश्रमातुरवधूजनसेवितानाम् ।
जज्ञे निवेशनविभागपरिष्कृतानां
लक्ष्मीः पुरोपवनजा वनपादपानाम् ॥ 3149 ॥

परिच्छाद्यतेऽनेनेति परिच्छदः परिकरो वसनाभरणादिः । अनेन घः । 'छादेर्घेऽद्व्युपसर्गस्य' (सू. 3297) इति ह्रस्वत्वम् ।

भट्टिकाव्ये—V. 19.

नास्यं पश्यति यस्तस्या निंस्ते दन्तच्छदं न वा ।
संशृणोति न चोक्तानि मिथ्यासौ विहितेन्द्रियः ॥ 3150 ॥

छाद्यतेऽनेनेति छदः । दन्तानां छदो दन्तच्छदोऽधरः । पूर्ववद्धः । ह्रस्वः ।

३२९८ । गोचरसञ्चरवहव्रजव्यजापणनिगमाश्च । (३. ३. ११९)

घान्ता निपात्यन्ते । 'हलश्च (सू. 3300) इति वक्ष्यमाणस्य घञोऽपवादः । गावश्चरन्त्यस्मिन्निति गोचरो देशः । सञ्चरन्त्यनेन सञ्चरो मार्गः । वहन्त्यनेन वहः । व्रजः । व्यजस्तालवृन्तम् । निपातनाद्वीभावो न । आपणः पण्यस्थानम् । निगच्छन्त्यनेन निगमश्छन्दः । चात्कषः । निकषः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 703. पापगोचरं पापाश्रयम् । अधिकरणे निपातः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2678. सञ्चरन्त्यस्मिन्निति सञ्चरः सञ्चारस्थानम् । अधिकरणार्थे घान्तो निपातः । दण्डकारण्यं सञ्चरो यस्येति दण्डकारण्यसञ्चरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 186. सदसद्वेति संशयगोचरः सन्देहास्पदं उदरं यस्यास्सा सदसत्संशयगोचरोदरी । 'नासिकोदर' (सू. 511) इत्यादिना ङीप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 52. परेषां ग्रहणस्याक्रमणस्य न गोचरा अविषया या नगरी । स्त्रीलिङ्गश्चिन्त्यः । 'नाम्न्यकर्तरि भावे च घञजञ्नङ्णघाथुचः' III.v.15. इति पुलिङ्गशेषे नामलिङ्गानुशासनात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1049. अवाङ्मनसगोचरम् ।

रघुवंशे—XVI. 12.

निशासु भास्वत्कलनूपुराणां यस्सञ्चरोऽभूदभिसारिकाणाम् ।
नदन्मुखोल्काविचितामिषाभिः स वाह्यते राजपथः शिवाभिः ॥3151॥

सञ्चरन्तेऽनेनेति सञ्चरः सञ्चारसाधनं राजपथः । घप्रत्ययान्तो निपातः ।

भट्टिकाव्ये—XIII. 12.

गन्तुं लङ्कातीरं बद्धमहासलिलसञ्चरेण सहेलम् ।
तरुहरिणा गिरिजालं वहन्तु गिरिभारसंसहा गुरुदेहम् ॥ 3152 ॥

बद्धो घटितो महासलिले यः सञ्चरः तेन सेतुना ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1941. मध्यमयष्टिरपि दृष्टिगोचरा ।

३२९९ । अवे तृस्त्रोर्घञ् । (३. ३. १२०)

अवतारः कूपादेः । अवस्तारो जवनिका ।

भट्टिकाव्ये—VII. 84.

नरकस्यावतारोऽयं प्रत्यक्षोऽस्माकमागतः ।
अचेष्टा यदिहान्यायादनेनास्स्यामहे वयम् ॥ 3153 ॥

अस्माकमयं प्रत्यक्षो नरकस्यावतारोऽवतरणमार्गः । करणे घञ् ।

चम्पूभारते— III. 30.

ग.—तत्र तस्य हिमाचलस्य कन्दुपुटनिर्गच्छदम्भःकणिकाभिरवतार-पथैरपि रोमन्थफेनकल्कतारकितैः प्रतीरमुखैरुदलोपवेशैरप्यनुमेयहरणमार्गेषु निम्नगानु कटकसरणीषु वृजिनानि विशोध्य वनवराहकलभविदलिततरुस्कन्धभवकुसुमस्तबककलुषित-लेनोपत्यकावर्त्मना दिवि भुवि भरणकुशलाभ्यां हस्ताभ्यां परिगृहीतो हरिरवजगाहे ॥ 3154 ॥

अवतारपथैरवरोहणमार्गैः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 32. अवतर इत्यत्र 'ऋदोरप्' (सू. 3232) इति अप्प्रत्ययः । तेन तरशब्देनावशब्दस्य सुप्सुपेति समासः । न तूपसृष्टात्तरस्योत्पत्तिः । तदा 'अवे तॄ' (सू. 3299) इति घञ् स्यात् । सति तु तस्मिन् अवतार इति स्यात् इति व्याख्या । वस्तुतस्तु अवतरतीत्यवतरः । कर्तरि पचाद्यच् । तरतेः पचादिषु स्थितत्वात् ।

३३०० । हलश्च । (३. ३. १२१)

घापवादः । रमन्ते योगिनोऽस्मिन्निति रामः । अपमृज्यतेऽनेन व्याध्यादिरि-त्यपामार्गः ।

३३०१ । अध्यायन्यायोद्यावसंहाराश्च । (३. ३. १२२)

अधीयतेऽस्मिन्नित्यध्यायः । नियन्त्युद्युवन्ति संहरन्त्यनेनेति विग्रहः ।

वा० । अवहाराधारावायानामुपसंख्यानम् । (2236.)

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3153. अन्यायात् । नीयतेऽनेनेति न्यायः । निपूर्वादिणः करणे घञन्तो निपातः । न न्यायः अन्यायस्तस्मात् ।

३३०२ । उदङ्कोऽनुदके । (३. ३. १२३)

उत्पूर्वादञ्चतेर्घञ् स्यात् न तूदके । घृतमुदच्यते उद्ध्रियतेऽस्मिन्निति घृतोदङ्क-श्चर्ममयं भाण्डं । अनुदके किम् । उदकोदञ्चनः ।

भट्टिकाव्ये—VII. 85.

हृदयोदङ्कसंस्थानं कृतान्तानायसंनिभम् ।
शरीराखनतुण्डाग्रं प्राप्यामुं शर्म दुर्लभम् ॥ 3155 ॥

उदञ्चयते आकृष्यतेऽनेनेत्युदङ्कः उद्धरणी । करणे घञन्तो निपातः ।

३३०३ । जालमानायः । (३. ३. १२४)

आनीयन्ते मत्स्यादयोऽनेनेत्यानायः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3155. आनीयते आकृष्यतेऽनेनेत्यानायः जालं जलजन्तुबन्धनम् । 'आनायः पुंसि जालं स्यात्' I. ix. 16. इत्यमरः । आङ्पूर्वान्नयतेः करणे घञन्तो निपातः ।

रघुवंशे—XVI. 55.

स तीरभूमौ विहितोपकार्या-
मानायिभिस्तामपकृष्टनक्राम् ।
विगाहितुं श्रीमहिमानुरूपं
प्रचक्रमे चक्रधरप्रभावः ॥ 3156 ॥

स कुशः आनायो जालमेषामस्तीति आनायिनो जालिकाः । तैरपकृष्टनक्रां तां सरयूं विगाहितुं प्रचक्रमे ।

३३०४ । खनो घ च । (३. ३. १२५)

चाद्धञ् । आखनः आखानः ।

वा० । खनेर्डडरेकेकवका वाच्याः । (2238.)

आखः आखरः आखनिकः आखनिकबकः । एते खनित्रवचनाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3155. आखन्यतेऽनेनेत्याखनः । करणे घः ।

३३०५ । ईषद्दुःसुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेषु खल् । (३. ३. १२६)

करणाधिकरणयोरिति निवृत्तम् । एषु दुःखसुखार्थेषूपपदेषु खल् स्यात् । 'तयोरेव' (सू. 2833) इति भावे कर्मणि च । कृच्छ्रे, दुष्करः कटो भवता । अकृच्छ्रे, ईषत्करः सुकरः ।

वा० । निमिमीलियां खलचोरात्वं नेति वाच्यम् । (3487.)

ईषन्निमयः । दुष्प्रमयः । सुविलयः । निमयः । मयः । लयः ।

अनर्घराघवे—III, 33.

उत्पादयन्क्रमपि कौणपकोटिहोमं
तेजोहुताशनसमिन्धनसामिधेनीम् ।
यस्ताटकामकृत बालसखैः पृषत्कै-
रीषज्जयः स्फुटमनेन दशाननोऽपि ॥ 3157 ॥

अनेन रामेण दशाननोऽपि ईषज्जयोऽकृच्छ्रजयः सुजय इति यावत् । कर्मण्यकृच्छ्रार्थे खल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 147. सङ्घर्षिणा मत्सरिणा कर्त्रा । गुणाभ्यधिकैः सह दुरासम् । आसितुमशक्यमित्यर्थः । आसेरकर्मकाद्भावे खल् । 'तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः' (सू. 2833) इति नियमात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2075. दुःखेन हन्यत इति दुर्हणो निकुम्भे । कर्मणि कृच्छ्रार्थे खल् ।

अनर्घराघवे—IV. 16.

ग.—परन्त्वनेनापि सकलमूर्धाभिषिक्तकण्ठकाण्डरुधिरावसेकपङ्किलकुठारेण दुरभिभवो दाशरथिः ॥ 3158 ॥

पूर्ववत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 999. द्विषां भङ्गस्सुलभः । कर्मण्यकृच्छ्रार्थे खल् । दुर्लभा सत्स्ववाच्यता । कर्मणि कृच्छ्रार्थे खल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 550. बलिः वैरोचनिः । स्वर्गभर्तुरिन्द्रस्य सुखेन बध्यत इति सुबन्धः तत्तामगमत् । कर्मण्यकृच्छ्रार्थे खल् । 'न लोक' (सू. 627) इत्यादिना कृद्योगषष्ठ्या एव निषेधात् स्वर्गभर्तुरिति शेषषष्ठी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3155. शर्म दुर्लभम् ।

३३०६ । उपसर्गात्खल्घञोः । (७. १. ६७)

उपसर्गादेव लभेर्नुम्स्यात् । ईषत्प्रलम्भः । दुष्प्रलम्भः । सुप्रलम्भः । घञ् । उपालम्भः । उपसर्गात्किम् । ईषल्लभः । लाभः ।

३३०७ । न सुदुर्भ्यां केवलाभ्याम् । (७. १. ६८)

उपसर्गान्तररहिताभ्यां सुदुर्भ्यां लभेर्नुम्न स्यात् खल्घञोः । सुलभम् । दुर्लभम् । केवलाभ्यां किम् । सुप्रलम्भः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3155. शर्म दुर्लभं । 'उपसर्गात्खल्घञोः' (सू. 3306) इति प्राप्तस्य नुमः अनेन प्रतिषेधः ।

३३०८ । कर्तृकर्मणोश्च भूकृञोः । (३. ३. १२७)

कर्तृकर्मणोरीषदादिषूपपदेषु भूकृञोः खल् स्यात् । यथासंख्यं नेष्यते । कर्तृकर्मणी च धातोरव्यवधानेन प्रयोज्ये । ईषदादयस्तु ततः प्राक् ।

वा० । कर्तृकर्मणोश्च्व्यर्थयोरिति वाच्यम् । (2241.)

खित्त्वान्मुम् । अनाढ्येन दुःखेन भूयते दुराढ्यम्भवम् । ईषदाढ्यम्भवम् । स्वाढ्यम्भवम् । ईषदाढ्यङ्करः । दुराढ्यङ्करः । स्वाढ्यङ्करः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1894. सुराजम्भवं सुखेन राज्ञा भूयते । कर्तरि ईषदादौ चोपपदे भवतेः खल्प्रत्ययेन लोपमुमागमौ ।

भट्टिकाव्ये—VII. 86.

ईषदाढ्यङ्करोऽप्येष न परत्राशुभक्रियः ।
अस्मानत्तुमितोऽभ्येति परिग्लानो बुभुक्षया ॥ 3259 ॥

एष वानरगणः परत्राप्यकृच्छ्रेण सुखेनानाढ्य आढ्यः कृतो विधात्रा ईषदाढ्यङ्करो न । इह तावदास्तां दैवेन परत्रापि सुखभाङ् न कृत इत्यर्थः । करोतेः कर्मणि ईषदादौ चोपपदे खल्प्रत्ययः ।

३३०९ । आतो युच् । (३. ३. १२८)

खलोऽपवादः । ईषत्पान सोमो भवता । दुष्पानः ।

वा० । भाषायां शासियुधिदृशिधृषिमृषिभ्यो युज्वाच्यः । (2243.)
दुःशासनः दुर्योधन इत्यादि ।

भट्टिकाव्ये—VII. 87.

संप्राप्य वानरान्पक्षी जगाद मधुरं वचः ।
के यूयं दुरुपस्थाने मनसाप्यद्रिमूर्धनि ॥ 3160 ॥

दुरुपस्थाने दुःखेनोपस्थातुं शक्ये गिरिमूर्धनि । आतो युच् । तत्रापि ईषदादयोऽनुवर्तन्ते । कर्तृकर्मणोरिति न स्मर्यते ।

भट्टिकाव्ये—V. 32.

अन्तर्धत्स्व रघुव्याघ्रात्तस्मात्त्वं राक्षसेश्वर ।
सो रणे दुरुपस्थानो हस्तरोधं दधद्धनुः ॥ 3161 ॥

रामो रणे दुरुपस्थानो दुःखेनोपस्थीयते उपगम्यत इति दुरुपस्थानः । आतो युच् ।

अनर्घराघवे—VII. 15.

जरयतु जगत्कल्पोच्छित्तौ पिपर्तु पयोधरान्
वहतु बडबावक्त्रज्योतिर्दधातु सुधाभुजः ।
भवतु वपुषा यावांस्तावानगस्त्यरुषा पुन-
र्विधिरयमपामीषत्पानस्तपांसि नमोऽस्तु वः ॥ 3162 ॥

अयमपांनिधिः अगस्त्यरुषा ईषत्पानः ।

किरातार्जुनीये—II. 8.

द्विषतामुदयस्सुमेधसा गुरुरस्वन्ततरस्सुमर्षणः ।
न महानपि भूतिमिच्छता फलसम्पत्प्रवणः परिक्षयः ॥ 3163 ॥

सुमेधसा द्विषतामुदयो वृद्धिः सुखेन मृष्यत इति सुमर्षणः सुसहः । 'भाषायां शासि' इत्यादिना खलर्थे युच् ।

३३१० । षात्पदान्तात् । (८. ४. ३५)

नस्य णो न । निष्पानं सर्पिष्पानम् । षात्किम् । निर्णयः । पदान्तात्किम् । पुष्णाति ।

३३११ । आवश्यकाधमर्ण्ययोर्णिनिः । (३. ३. १७०)

अवश्यंकारी । शतंदायी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 571. इहैकग्राहि । दिवि कोटिगुणितं दायि दातृ । आधमर्ण्ये णिनिः । षष्ठीप्रतिषेधाद् द्वितीया ।

३३१२ । कृत्याश्च । (३. ३. १७१)

आवश्यकाधमर्ण्ययोरित्येव । अवश्यं हरिस्सेव्यः । शतं देयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2481. द्रष्टव्यमवश्यं दर्शनीयम् ।

३३१६ । अलंखल्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां क्त्वा । (३. ४. १८)

प्रतिषेधार्थयोरलंखल्वोरुपपदयोः क्त्वा स्यात् । प्राचांग्रहणं पूजार्थम् । अलं दत्वा । पीत्वा खलु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3137. इदं दारापहरणं आलप्यालम् । नालपनीयमित्यर्थः । क्त्वाप्रत्ययः । समासे ल्यबादेशः । कथापि अश्रेयसे अलं शक्तम् । 'नमःस्वस्ति' (सू० 583) इत्यादिना चतुर्थी ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1907. लेख्येन पत्रेण अर्थे वाच्ये निर्धारिते सति वाचिकं व्याहतार्थां वाचं खलूक्त्वा खलु । न वाच्यमित्यर्थः । खलुशब्दः प्रतिषेधे । अन्यो वाक्यालङ्कारे ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2708. गुरुं क्लिशित्वालं वृथा । गुरुर्न क्लेशनीय इत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2322. अलमिष्ट्वा मखान्मूर्खाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1960. रुषं प्रणियातुं प्राप्तुमलम् । रोषो न कर्तव्य इत्यर्थः । क्त्वाप्रत्ययविषये तुमुन्प्रयोगो देशविभाषानुसारात्कृतः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3071. अचलाधिपः अंहसां संहतिं निहन्तुमलं समर्थः । 'पर्याप्तिवचनेष्वलमर्थेषु' (सू. 3178) इति तुमुन् ।

३३२० । समानकर्तृकयोः पूर्वकाले । (३. ४. २१)

समानकर्तृकयोर्धात्वर्थयोः पूर्वकाले विद्यमानाद्धातोः क्त्वा स्यात् । भुक्त्वा व्रजति । द्वित्वमतन्त्रम् । स्नात्वा भुक्त्वा पीत्वा व्रजति ।

३३२१ । क्त्वि स्कन्दिस्यन्दोः । (६. ४. ३१)

एतयोर्नलोपो न स्यात् क्त्वि परे । स्कन्त्वा । ऊदित्त्वादिड्वा । स्यन्त्वा स्यन्दित्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1936. गङ्गा दिवः स्यन्त्वास्यन्त्वा सुत्वासुत्वा । 'आभीक्ष्ण्ये णमुल् च' (सू. 3343) इति चकारात् क्त्वा । शम्भोर्मूर्ध्नि स्कन्त्वा गत्वा । अनुनासिकलोपप्रतिषेधः ।

३३२२ । न क्त्वा सेट् । (१. २. १८)

सेट् क्त्वा किन्न स्यात् । शयित्वा । सेट् किम् ? कृत्वा ।

३३२३ । मृडमृदगुधकुषक्लिशवदवसः क्त्वा । (१. २. ७)

एभ्यस्सेट् क्त्वा कित् । मृडित्वा । 'क्लिशः क्त्वा' (सू. 3049) इति वेट् । क्लिशित्वा क्लिष्ट्वा । उदित्वा । उषित्वा ।

भट्टिकाव्ये—VII. 97.

बभूव याधिशैलेन्द्रं मृदित्वेवेन्द्रगोचरम् ।
कुषित्वा जगतां सारं सैका शङ्के कृता भुवि ॥ 3164 ॥

इन्द्रगोचरमिन्द्रनिलयममरावत्याख्यं मृदित्वेव निष्पेष्येव जगतां सारं कुषित्वा उत्कृष्य । उद्धृत्येत्यर्थः । मृदित्वा कुषित्वेति 'न क्त्वा सेट्' (सू. 3322) इति कित्त्वप्रतिषेधे प्राप्तेऽनेन कित्त्वम् ।

भट्टिकाव्ये—VII. 98.

अमृडित्वा सहस्राक्षं क्लिशित्वा कौशले निजे ।
उदित्वालं चिरं यत्नात्सैका धात्रा विनिर्मिता ॥ 3165 ॥

सहस्राक्षममृडित्वा असुखयित्वा । 'मृड सुखने' इति धातोः क्त्वाप्रत्यये नञ्समासः । अनञ्पूर्व इति निषेधान्न क्त्वो ल्यबादेशः । चिरं क्लिशित्वा परिश्रम्य । चिरमभ्यस्येत्यर्थः । सर्वत्र क्त्वः कित्त्वान्न गुणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2708. अलं क्लिशित्वा । 'अलं खल्वोः' (सू. 3316) इत्यादिना क्त्वा । 'क्लिशः क्त्वानिष्ठयोः' (सू. 3049) इति सेट् । 'न क्त्वा सेट्' (सू. 3322) इति कित्त्वनिषेधे प्राप्तेऽनेन कित्त्वम् ।

३३२४ । नोपधात्थफान्ताद्वा । (१. २. २३)

सेट् क्त्वा कित्स्याद्वा । श्रथित्वा श्रन्थित्वा । गुफित्वा गुम्फित्वा । नोपधात्किम् । कोथित्वा रेफित्वा ।

३३२६ । तृषिमृषिकृशेः काश्यपस्य । (१. २. २५)

एभ्यः सेट् क्त्वा किद्वा । तृषित्वा तर्षित्वा । मृषित्वा मर्षित्वा । कृषित्वा कर्षित्वा ।

भट्टिकाव्ये—VII. 108.

> वञ्चित्वाप्यम्बरं दूरं स्वस्मिंस्तिष्ठन्तमात्मनि ।
> तृषित्वेवानिशं स्वादु पिबन्तं सरितां पयः ॥ 3166 ॥

तृषित्वेव । कित्त्वप्रतिषेधः ।

३३२७ । जॄव्रश्च्योः क्त्वि । (७. २. ५५)

आभ्यां परस्य क्त्व इट् स्यात् । जरीत्वा जरित्वा । व्रश्चित्वा ।

भट्टिकाव्ये—IX. 41.

> जरित्वेव जवेनान्ये निपेतुस्तस्य शाखिनः ।
> व्रश्चित्वा विवशानन्यांस्तलेनापातयत्तरून् ॥ 3167 ॥

जरित्वेव जीर्णा भूत्वेव । पाणितलेन व्रश्चित्वा छित्वा । क्त्वाप्रत्यये नित्यमिट् ।

३३२८ । उदितो वा । (७. २. ५६)

उदितः परस्य क्त्व इड् वा । शमित्वा शान्त्वा । दिवु, द्यूत्वा देवित्वा ।

भट्टिकाव्ये—IX. 42.

दमित्वा रिपुसङ्घातानश्रान्त्वा वनकेसरी ।
वनं चचार कर्तिष्यन् कर्त्स्यन्निव सिन्धुरः ॥ 3168 ॥

रिपुसङ्घातान् दमित्वा दान्त्वा । अश्रान्त्वा अश्रमित्वा । दमेः श्रमेश्च क्त्वायां विकल्पादिट् ।

३३२९ । क्रमश्च क्त्वि । (६. ४. १८)

क्रम उपधाया वा दीर्घः स्यात् । क्रान्त्वा क्रन्त्वा ।

रघुवंशे—I. 14.

सर्वातिरिक्तसारेण सर्वतेजोऽभिभाविना ।
स्थितः सर्वोन्नतेनोर्वीं क्रान्त्वा मेरुरिवात्मना ॥ 3169 ॥

विकल्पाद्दीर्घः ।

३३३० । जान्तनशां विभाषा । (६. ४. ३२)

जान्तानां नशेश्च नलोपो वा स्यात् क्त्वि परे । भक्त्वा भङ्क्त्वा । रक्त्वा रङ्क्त्वा । 'मस्जिनशोः' (सू. 2517) इति नुम् । तस्य पक्षे लोपः । नष्ट्वा नंष्ट्वा । 'रधादिभ्यश्च' (सू. 2515) इतीट्पक्षे नशित्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 969. भुजौ भङ्क्त्वा । अनुनासिकलोपाभावपक्षे रूपम् ।

३३३१ । जहातेश्च क्त्वि । (७. ४. ४३)

हित्वा । 'दधातेर्हिः' (सू. 3076) इति क्त्वा । हाङस्तु हात्वा । 'अदो जग्धिः' (सू. 3080) इति जग्ध्यादेशो जग्ध्वा ।

भट्टिकाव्ये—III. 36.

कृतेषु पिण्डोदकसञ्ज्ञयेषु हित्वाभिषेकं प्रकृतं प्रजाभिः ।
प्रत्यानिनीषुर्विनयेन रामं प्रायादरण्यं भरतस्सपौरः ॥ 3170 ॥

हित्वा । ओ हाक् त्यागे । क्त्वि हिरादेशः ।

३३३२ । समासेऽनञ्पूर्वे क्त्वो ल्यप् । (७. १. ३७)

अव्ययपूर्वपदेऽनञ्समासे क्त्वो ल्यबादेशः स्यात् । तुक् । प्रकृत्य । अनञ् किम् । अकृत्वा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 852. समादाय गृहीत्वा । ल्यबादेशः ।

माघे—II. 52.

अकृत्वा हेलया पादमुच्चैर्मूर्धसु विद्विषाम् ।
कथङ्कारमनालम्बा कीर्तिर्द्यामधिरोहति ॥ 3171 ॥

अकृत्वा । अनञ्पूर्वे इति निषेधात् समासे न ल्यबादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 397 अपृष्ट्वा । पूर्ववत् ।

माघे—XIX. 8.

उल्मुकेन द्रुमं प्राप्य सङ्कुचत्पत्रसम्पदम् ।
तेजः प्रकिरता दिक्षु सप्रतापमदीप्यत ॥ 3172 ॥

प्राप्य । ल्यबादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2271. निरीय निर्गत्य । 'इण् गतौ' इति धातोः समासे क्त्वो ल्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 988. प्रोष्य प्रवासं कृत्वा । प्रपूर्वाद्वसधातोः समासे क्त्वो ल्यप् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 97. अविध्वा । व्यध ताडने । निषेधान्न ल्यबादेशः ।

३३३७ । विभाषाऽऽपः । (६. ४. ५७)

आप्नोतेर्णेरयादेशो वा स्याल्ल्यपि । प्रापय्य प्राप्य ।

नैषधे—IV. 49.

> अयमयोगिवधूवधपातकै-
> भ्रमिमवाप्य दिवः खलु पात्यते ।
> शितिनिशादृषदि स्फुटदुत्पत-
> त्कणगणाधिकतारकिताम्बरः ॥ 3173 ॥

भ्रमिमवाप्य प्राप्य । आप्नोतेर्ण्यन्तात्क्त्वो ल्यबादेशः । विकल्पाद्य देशाभावः ।

३३४३ । आभीक्ष्ण्ये णमुल् च । (३. ४. २२)

पौनःपुन्ये द्योत्ये पूर्वविषये णमुल् स्यात् क्त्वा च । द्वित्वम् । स्मारंस्मारं नमति शिवम् । स्मृत्वास्मृत्वा । पायंपायम् । भोजंभोजम् । श्रावंश्रावम् । 'चिण्णमुलोः' (सू. 2762) इति णमुल्परे णौ वा दीर्घः । गामंगामं गमंगमम् । 'विभाषा चिण्णमुलोः' (सू. 2765) इति नुम्वा । लम्भंलम्भम् लाभंलाभम् । व्यवस्थितविभाषयोपसृष्टस्य नित्यं नुम् । प्रलम्भंप्रलम्भम् । 'जाग्रोऽविचिण्णल्' (सू. 2480) इति गुणः । जागरंजागरम् । ण्यन्तस्याप्येवम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1934. कचित्प्रदेशे स्थायंस्थायं पुनः पुनः स्थित्वा । कचित् क्रान्त्वाक्रान्त्वा उत्प्लुत्योत्प्लुत्य । णमुल् क्त्वा च । 'नित्यवीप्सयोः' (सू. 2140) इति द्विर्वचनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1935. स्यन्त्वास्यन्त्वा लुत्वालुत्वा । अत्र चकारात् क्त्वा । द्विर्वचनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 465. स्पर्शंस्पर्शं स्पृष्ट्वास्पृष्ट्वा । आभीक्ष्ण्ये णमुल् । **मन्दंमन्दम्** । 'नित्यवीप्सयोः' (सू. 2140) इति उभयत्र द्विर्वचनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 326. **श्लाघंश्लाघम्** । णमुल् । द्विर्वचनम् ।

३३४६ । कर्मण्याक्रोशे कृञः खमुञ् । (३. ४. २५)

कर्मण्युपपदे आक्रोशे गम्ये कृञः खमुञ् स्यात् । चौरंकारमाक्रोशति । करोतिरुच्चारणे । चौरशब्दमुच्चार्येत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 847. भीतं कृत्वा **भीतंकारम्** । खमुञ् । आक्रुश्य भीरुस्त्वमिति निर्भर्त्स्येत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2293. चौरङ्कारं चौरशब्दमुच्चार्य आक्रुश्यमानः। चौरिकामुच्चार्य वाक्रुश्यमानः। णमुल्।

३३४७। स्वादुमि णमुल्। (३. ४. २६)

स्वाद्वर्थेषु कृञो णमुल्स्यादेककर्तृकयोः पूर्वकाले। अस्वादुं स्वादुं कृत्वा भुङ्क्ते स्वादुङ्कारं भुङ्क्ते। सम्पन्नंकारम्। लवणंकारम्। सम्पन्नलवणशब्दौ स्वादुपर्यायौ। वासरूपेण क्त्वापि। स्वादुं कृत्वा भुङ्क्ते।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 850. स्वादुंकारं स्वादुकृत्य। णमुल्।

३३४८। अन्यथैवंकथमित्थंसु सिद्धाप्रयोगश्चेत्। (३. ४. २७)

एषु कृञो णमुल् स्यात्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3171. कथंकारम्। कथमित्यर्थः। करोतेः कथंपूर्वाण्णमुल्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2483. कथङ्कारं। पूर्ववत्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1110. इत्थंकारं। आलोचनं कृत्वेत्यर्थः। इत्थमुपपदात्करोतेर्णमुल्।

३३५०। कर्मणि दृशिविदोः साकल्ये। (३. ४. २९)

कर्मण्युपपदे णमुल्स्यात्। कन्यादर्शं वरयति। सर्वाः कन्या इत्यर्थः। ब्राह्मणवेदं भोजयति। यं यं ब्राह्मणं जानाति लभते विचारयति वा तं सर्वं भोजयतीत्यर्थः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 735. मांसशोणितसन्दर्शं कार्त्स्न्येन मांसशोणितञ्च दृष्ट्वा। णमुल्। 'अमैवाव्ययेन' (सू. 783) इति समासः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 51. विप्रान् साकल्येन दृष्ट्वा विप्रदर्शम्। रात्रिचरी साकल्येन जिघांसुं विदित्वा जिघांसुवेदम्। उभयत्रापि णमुल्। अत्र ताटकाया एकत्वेऽपि अवयवाभिप्रायं साकल्यवचनं वेदितव्यम्।

३३५१। यावति विन्दजीवोः। (३. ४. ३०)

यावद्वेदं भुङ्क्ते। यावज्जीवमधीते।

३३५२ । चर्मोदरयोः पूरेः । (३. ४. ३१)

कर्मणीत्येव । चर्मपूरं स्तृणाति । उदरपूरं भुङ्क्ते ।

३३५३ । वर्षप्रमाण ऊलोपश्चास्यान्यतरस्याम् । (३. ४. ३२)

कर्मण्युपपदे पूरेर्णमुल्स्यादूकारलोपश्च वा समुदायेन वर्षप्रमाणे गम्ये । गोष्पदपूरं वृष्टो देवः । गोष्पदप्रं वृष्टो देवः ।

भट्टिकाव्ये—XIV. 20.

ददाल भूर्नभो रक्तं गोष्पदप्रं ववर्ष च ।
मृगाः प्रसस्रुर्वामेन खगाश्चुक्रुशिरेऽशुभम् ॥ 3174 ॥

नभश्च रक्तं ववर्ष । कियत्प्रमाणं गोष्पदप्रम् । णमुल् ऊलोपश्च ।

३३५४ । चेले क्नोपेः । (३. ४. ३३)

चेलार्थेषु कर्मसूपपदेषु क्नोपेर्णमुल्स्याद्वर्षप्रमाणे । चेलक्नोपं शब्दायमन् वृष्टो देवः । वस्त्रक्नोपं वसनक्नोपम् ।

भट्टिकाव्ये—XVII. 74.

मेघाः सविद्युतोऽवर्षंश्चेलक्नोपं च शोणितम् ।
अवान्भीमा नभस्वन्तः मारुतश्चाशिवाशिवाः ॥ 3175 ॥

मेघाश्चेलक्नोपं शोणितमवर्षन् यावता रक्तेन चेलं क्नोपयते सिच्यते तावत्प्रमाणं वृष्टवन्तः । 'क्नूयि शब्दे' इत्यस्य ण्यन्तस्य 'अर्तिह्री' (सू. 2570) इत्यादिना पुक् । यलोपः ।

३३५५ । निमूलसमूलयोः कषः । (३. ४. ३४)

कर्मणीत्येव । कषादिष्वनुप्रयोगं वक्ष्यति । निमूलकाषं कषति । समूलकाषं कषति । निमूलं समूलं कषतीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 848. समूलकाषं समूलं कषित्वा चकषुः । णमुल् । 'कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः' (सू. 3367) इत्यनुप्रयोगः ।

अनर्घराघवे—IV. 28.

सविधमुपसरन् समूलकाषं
कषितनृपान्वयमद्य मां धिनोषि ।
हरिमिव करिकुम्भकूटकोटि-
प्रकटकठोरनखाङ्कुरं कुरङ्गः ॥ 3176 ॥

पूर्ववत् ।

३३५६ । शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः । (३. ४. ३५)

एषु कर्मसु पिषेर्णमुल् । शुष्कपेषं पिनष्टि । शुष्कं पिनष्टीत्यर्थः । चूर्णपेषम् । रूक्षपेषम् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 37.

धर्मं युनज्मि कालेन समिन्धानोऽस्त्रकौशलम् ।
शुष्कपेषं पिनष्म्युर्वीमखिन्दानः स्वतेजसा ॥ 3177 ॥

शुष्कं पिष्ट्वा शुष्कपेषं पिनष्मि सञ्चूर्णयिष्यामि । शुष्कं पिनष्मीत्यर्थः । णमुल् । कषाद्यनुप्रयोगः ।

माघे—XV. 76.

परिमोहिणा परिजनेन कथमपि चिरादुपाहृतम् ।
वर्म करतलयुगेन महत्तनुचूर्णपेषमपिषद्रुषा परः ॥ 3178 ॥

तनुचूर्णं सूक्ष्मचूर्णं पिष्ट्वा तनुचूर्णपेषं अपिषत् चूर्णितवान् । णमुल् । कषाद्यनुप्रयोगः । पिषो लुङ् । पुषादित्वादङ् ।

३३५७ । समूलाकृतजीवेषु हन्कृञ्ग्रहः । (३. ४. ३६)

कर्मणीत्येव । समूलघातं हन्ति । अकृतकारं करोति । जीवग्राहं गृह्णाति । जीवतीति जीवः । इगुपधलक्षणः कः । जीवन्तं गृह्णातीत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 849. समूलं हत्वा समूलघातं न्यवधीत् निहतवान् । अनेन णमुल् । कषाद्यनुप्रयोगः । 'लुङि च' (सू. 2434) इति हनो वधादेशः ।

माघे—II. 33.

सम्मूलघातमघ्नन्तः परान्नोद्यतमानिनः ।
प्रध्वंसितान्धतमसस्तत्रोदाहरणं रविः ॥ 3179 ॥

पूर्ववण्णमुल् ।

माघे—XVIII. 66.

भिन्नानस्त्रैर्मोहभाजोऽभिजातान्
हन्तुं लोलं वारयन्तः स्ववर्गम् ।
जीवग्राहं ग्राहयामासुरन्ये
योग्येनार्थः कस्य न स्याज्जनेन ॥ 3180 ॥

जीवान् जीवतो गृहीत्वा जीवग्राहं ग्राहयामासुः । जीवत एव ग्राहयामासुरित्यर्थः । णमुल् । कषादित्वादनुप्रयोगः ।

चम्पूरामायणे—V. 37.

ग.—पुनरपि निशमितामितनिशिचरगणमारणो रावणः सचिवान् पञ्च पञ्चाननपराक्रमान् प्रहसनप्रमुखान् वलीमुखं जीवग्राहं गृह्णीध्वमिति प्राहिणोत् ॥ 3181 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 69. जीवग्राहं गृह्णन्ति ।

चम्पूभारते—II. 10.

कृत्ते भल्लैर्धनुषि स गुरुद्रोहिणस्तस्य जीव-
ग्राहे बाहाञ्चलपरिचलत्खड्गवल्लीसहायः ।
पुत्रावल्यां सुबलदुहितुः पूर्वपक्षीभवत्यां
सिद्धान्तोऽभूद्दिवि भुवि बुधैः श्लाघितस्सव्यसाची ॥ 3182 ॥

जीवग्राहे जीवत एव ग्रहणे । जीवतीति जीवः तस्य ग्राहो ग्रहणम् । भावे घञ् ।

३३५८ । करणे हनः । (३. ४. ३७)

पादघातं हन्ति । पादेन हन्तीत्यर्थः । यथाविध्यनुप्रयोगार्थः सन्नित्यसमासार्थोऽयं योगः । भिन्नधातुसम्बन्धे तु 'हिंसार्थानां च' (सू. 3369) इति वक्ष्यते ॥

माघे—XVIII. 12.

रोषावेशादाभिमुख्येन कौचित्
पाणिग्राहं रंहसैवोपयातौ ।
हित्वा हेती मल्लवन्मुष्टिघातं
घ्नन्तौ बाहूबाहवि व्यासृजेताम् ॥ 3183 ॥

मुष्टिभिर्हत्वा मुष्टिघातम् । अनेन णमुल् । घ्नन्तौ । कषादित्वादनुप्रयोगः । मुष्टिभिर्घ्नन्तावित्यर्थः । पाणिग्राहं अन्योन्यपाणिं गृहीत्वा । 'द्वितीयायां' (सू. 3374) इति णमुल् । बाहूबाहवि व्यासृजेताम् । 'कर्तरि कर्मव्यतिहारे' (सू. 2680) इत्यात्मनेपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 735. तुण्डघातमयुध्यत । तुण्डेन घातो यस्मिन्कर्मणि तद्यथा तथेति घञन्तोत्तरपदो बहुव्रीहिः । अनेन णमुलन्तत्वे पादघातं हन्तीतिवत् 'कषादिषु' (सू. 3367) इति यथाविध्यनुप्रयोगः स्यात् ।

३३५९ । स्नेहने पिषः । (३. ४. ३८)

स्निह्यते येन तस्मिन्करणे पिषेर्णमुल् । उदपेषं पिनष्टि । उदकेन पिनष्टीत्यर्थः । 'पेषंवास' (सू. 996) इत्युदकशब्दस्योदादेशः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1802. मत्तो हस्ती चक्रकृत्तं स्वहस्तं सरोषस्सन् पादेन असृक्पङ्केन पङ्कीभूतेनासृजा पिष्ट्वा असृक्पङ्कपेषं पिपेष । रक्तपङ्केन स्नेहद्रव्येण ममर्देत्यर्थः । अनेन णमुल् । कषादित्वादनुप्रयोगः ।

३३६० । हस्ते वर्तिग्रहोः । (३. ४. ३९)

हस्तार्थे करणे । हस्तवर्तं वर्तयति । करवर्तम् । हस्तेन गुलिकां करोतीत्यर्थः । हस्तग्राहं गृह्णाति । करग्राहं पाणिग्राहम् ।

भट्टिकाव्ये—XV. 37.

अतौत्सीद्गदया गाढमपिषच्चोपगूहनैः ।
जानुभ्यामदमीचान्यान् हस्तवर्तमवीवृतत् ॥ 3184 ॥

हस्तवर्तिमवीवृतत् हस्ताभ्यां वर्तितवान्। पिष्टवानित्यर्थः। वृतेर्ण्यन्ताण्णमुल्। कषादित्वाद्यथाविध्यनुप्रयोगः।

३३६१। स्वे पुषः। (३. ४. ४०)

करण इत्येव। स्व इत्यर्थग्रहणम्। तेन स्वरूपे पर्याये विशेषे च णमुल्। स्वपोषं पुष्णाति। धनपोषम्। गोपोषम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2056. या सीता युष्मान् स्वेन धनेन पुष्ट्वा स्वपोषं अपुषत्। णमुल्। कषादित्वाद्यथाविध्यनुप्रयोगः। पुषादित्वादङ्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1817. अस्मानपुषत्स्वपोषम्। पूर्ववत्सर्वम्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 752. स्वपोषं पुष्टान्।

३३६२। अधिकरणे बन्धः। (३. ४. ४१)

चक्रबन्धं बध्नाति। चक्रे बध्नातीत्यर्थः।

३३६३। संज्ञायाम्। (३. ४. ४२)

बध्नातेर्णमुल् संज्ञायाम्। क्रौञ्चबन्धं बद्धः। मयूरिकाबन्धम्। अट्टालिकाबन्धम्। बन्धविशेषाणां संज्ञा एताः।

३३६४। कर्त्रोर्जीवपुरुषयोर्नशिवहोः। (३. ४. ४३)

जीवनाशं नश्यति। जीवो नश्यतीत्यर्थः। पुरुषवाहं वहति। पुरुषो वहतीत्यर्थः।

भट्टिकाव्ये—XIV. 31.

सम्पातिना प्रजङ्घस्तु युयुधेऽसौ द्रुमाहतः।
चकम्पेऽतीव चुक्रोश जीवनाशं ननाश च॥ 3185॥

प्रजङ्घो नाम राक्षसो जीवनाशं ननाश जीवेन विनष्टः। णमुल्।

३३६५। ऊर्ध्वे शुषिपूरोः। (३. ४. ४४)

ऊर्ध्वे कर्तरि। ऊर्ध्वशोषं शुष्यति। वृक्षादिरूर्ध्व एव तिष्ठन् शुष्यतीत्यर्थः। ऊर्ध्वपूरं पूर्यते। ऊर्ध्वमुख एव घटादिर्वर्षोदकादिना पूर्णो भवतीत्यर्थः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2692. ऊर्ध्वशोषं तृणवद्विशुष्कः तृणवदूर्ध्वं शुषित्वा ऊर्ध्वशोषं विशुष्कः। पूर्ववण्णमुल्। अनुप्रयोगः। 'शुषः कः' (सू. 3030) इति निष्ठातकारस्य कः।

भट्टिकाव्ये—XI. 40.

प्रबोधकालात्त्रिदशेन्द्रशत्रोः
प्रागूर्ध्वशोषं परिशोष्यमाणाः।
हीना महान्तश्च समत्वमीयु-
र्द्रास्थैरवज्ञापरुषाक्षिदृष्टाः॥ 3186॥

ऊर्ध्वशोषं परिशोष्यमाणाः ऊर्ध्वं गता एव प्रबोधकाले शोषं नीयमानाः। णमुल्।

३३६६। उपमाने कर्मणि च। (३. ४. ४५)

चात्कर्तरि। घृतनिधायं निहितं जलम्। घृतमिव सुरक्षितमित्यर्थः। अजकनाशं नष्टः। अजक इव नष्ट इत्यर्थः।

चम्पूरामायणे—III. 42.

ग.—तदनन्तरमनश्रुपात्रेषु राक्षसीनेत्रेषु सदोत्पादिततरवारिभ्यां रामलक्ष्मणयोस्तरवारिभ्यां कबन्धबाहुयुगलं कदलीलावमलूयत॥ 3187॥

कदलीमिव लूत्वा कदलीलावम्। कर्मणि णमुल्।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2692. विद्युत्प्रणाशं प्रनष्टः। विद्युदिवोत्पत्त्यनन्तरमेव विनाशं गतः। अत्र चकारात् 'कर्त्रोर्जीवपुरुषयोः' (सू. 3364) इत्यतः कर्तृग्रहणानुवृत्तौ कर्तृवाचिनि विद्युच्छब्द उपपदे णमुल्।

किरातार्जुनीये—XI. 79.

विच्छिन्नाभ्रविलायं वा विलीये नगमूर्धनि।
आराध्य वा सहस्राक्षमयशश्शल्यमुद्धरे॥ 3188॥

विच्छिन्नं वाताहतं यदभ्रं तदिव विलीय विच्छिन्नाभ्रविलायम्। विलीये। कर्तर्युपपदे णमुल्। कषादित्वाद्यथाविध्यनुप्रयोगः।

३३६७ । कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः । (३. ४. ४६)

यस्माण्णमुलुक्तः स एवानुप्रयोक्तव्य इत्यर्थः । तथैवोदाहृतम् ।

३३६८ । उपदंशस्तृतीयायाम् । (३. ४. ४७)

'तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतरस्यां' (सू. 784) इति वा समासः । मूलकोपदंशं भुङ्क्ते मूलकेनोपदंशं । दश्यमानस्य मूलकस्य भुजिं प्रति करणत्वात्तृतीया ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 850. कालखण्डेन यकृता उपदंशं **कालखण्डोपदंशम्** । कालखण्डमुपदंशं कृत्वेत्यर्थः । णमुल् । कालखण्डस्य दंशनक्रियाकर्मत्वेऽपि भुजिक्रियाकरणत्वात्तृतीयोपपदत्वम् । 'तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतरस्याम्' (सू. 784) इति विकल्पेनोपपदसमासः ।

३३६९ । हिंसार्थानाञ्च समानकर्मकाणाम् । (३. ४. ४८)

तृतीयान्त उपपदेऽनुप्रयोगधातुना समानकर्मकाद्धिंसार्थात् णमुल्स्यात् । **दण्डोपघातं** गाः कालयति दण्डेनोपघातम् । दण्डताडम् । समानकर्मकाणामिति किम् । दण्डेन चोरमाहत्य गाः कालयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 735. असौ पक्षी अयुध्यत । युधेर्दैवादिकादकर्मकाल्लङ् । तुण्डघातमिति क्रियाविशेषणम् तुण्डेन घातो हननं यस्मिन्युद्ध इति । अनेन णमुल् न । समानकर्मकताभावात् । अकर्मकत्वाद्युधेः ।

३३७० । सप्तम्याञ्चोपपीडरुधकर्षः । (३. ४. ४९)

उपपूर्वेभ्यः पीडादिभ्यः सप्तम्यन्ते तृतीयान्ते चोपपदे णमुल्स्यात् । पार्श्वोपपीडं शेते । पार्श्वयोरुपपीडं पार्श्वाभ्यामुपपीडम् । व्रजोपरोधं गाः स्थापयति । व्रजेन व्रजे उपरोधं वा । पाण्युपकर्षं धानास्सङ्गृह्णाति । पाणावुपकर्षम् पाणिनोपकर्षम् । 'तृतीयाप्रभृतीनि' (सू. 784) इति वा समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3139. हे भैमि ! वासवस्त्वां **आलिङ्गनयोपपीडं** उपपीड्य गाढमालिङ्ग्य । चकारात्तृतीयोपपदे णमुल् । 'तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतरस्याम्' (सू. 784) इति विकल्पान्न समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2119. स्तनाभ्यामुपपीडयेति स्तनोपपीडम् । तृतीयोपपदे णमुल् । समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 74. बाहुभ्यामुपपीड्य बाहूपपीडम् । णमुल् । समासः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3161. हस्तेन रोधः पीडनं यस्य तत् हस्तरोधं धनुः । उपोपसर्गव्यभिचारान्न णमुल् । हस्तेन रुध्वा हस्तरोधम् । हस्तशब्दे तृतीयान्त उपपदे अनेन णमुलिति केचित् । समासपक्षः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 77. मुष्ट्या पीडा निपीडनं यस्मिन् कर्मणि तद्यथा तथा मुष्टिपीडम् । अनेन णमुलिति केचित् । तच्चिन्त्यम् । उपोपसर्गव्यभिचारेण तदसम्भवादिति ।

३३७१ । समासत्तौ । (३. ४. ५०)

तृतीयासप्तम्योर्धातोर्णमुल्स्यात्सन्निकर्षे गम्यमाने । केशग्राहं युध्यन्ते । केशेषु गृहीत्वा । हस्तग्राहं हस्तेन गृहीत्वा ।

३३७३ । अपादाने परीप्सायाम् । (३. ४. ५२)

परीप्सा त्वरा । शय्योत्थायं धावति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1555. शय्यायास्सत्वरमुत्थाय शय्योत्थायम् । णमुल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1620. शय्योत्थायम् । पूर्ववत् ।

भट्टिकाव्ये—VI. 45.

सत्वानजस्रं घोरेण वनाकर्षं समश्नता ।
क्षुध्यता जगृहाते तौ रक्षसा दीर्घबाहुना ॥ 3189 ॥

अजस्रं सत्वान् वनात् त्वरया आकृष्य वनाकर्षम् । णमुल् । समश्नता रक्षसा तौ जगृहाते ।

३३७४ । द्वितीयायां च । (३. ४. ५३)

परीप्सायामित्येव । यष्टिग्राहं युध्यन्ते । लोष्टग्राहम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3183. पाणिग्राहं अन्योन्यं पाणिं गृहीत्वा । णमुल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 643. गोत्रनिघाय गोत्रानिघायम् । णमुल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2583. शब्दकारः सिंहनादकाः नराशिनम् । 'न शब्दश्लोक' (सू. 2937) इत्यादिना टप्रतिषेधात्कर्मण्यण् । शब्दकारमित्यत्र अनेन णमुलिति केचित् ।

३३७६ । स्वाङ्गेऽध्रुवे । (३. ४. ५४)

द्वितीयायामित्येव । अध्रुवे स्वाङ्गे द्वितीयान्ते धातोर्णमुल् । भ्रूविक्षेपं कथयति । भ्रुवं विक्षेपम् । अध्रुवे किम् । शिर उत्क्षिप्य । येन विना न जीवनं तद् ध्रुवम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1252. अङ्गुलिस्फोटं अङ्गुलीन् चालयित्वा वदन् भ्रुवं विक्षिप्य भ्रूविक्षेपम् । उभयत्राप्यनेन णमुल् ।

३३७७ । परिक्लिश्यमाने च । (३. ४. ५५)

सर्वतो विबाध्यमाने स्वाङ्गे द्वितीयान्ते णमुल्स्यात् । उरःप्रतिपेषं युध्यन्ते । कृत्स्नमुरः पीडयन्त इत्यर्थः । 'उरोविदारं प्रतिचस्करे नखैः' । ध्रुवार्थमिदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2164. उरो विदार्य उरोविदारम् । णमुल् ।

३३७८ । विशिपतिपदिस्कन्दां व्याप्यमानासेव्यमानयोः । (३. ४. ५६)

द्वितीयायामित्येव । द्वितीयान्त उपपदे विश्यादिभ्यो णमुल्स्याद्व्याप्यमाने आसेव्यमाने चार्थे गम्ये । गेहादिद्रव्याणां विश्यादिक्रियाभिस्साकल्येन सम्बन्धो व्याप्तिः । क्रियायाः पौनःपुन्यमासेवा । 'नित्यवीप्सयोः' (सू. 2140) इति द्वित्वं तु न भवति । समासेनैव स्वभावतस्तयोरुक्तत्वात् । यद्यप्याभीक्ष्ण्ये णमुलुक्त एव तथाप्युपपदसंज्ञार्थमासेवायामिह पुनर्विधिः । गेहानुप्रवेशमास्ते । गेहंगेहमनुप्रवेशम् । गेहंगेहमनुप्रपातम् गेहानुप्रपातम् । गेहानुप्रपादम् । गेहानुस्कन्दम् । असमासे तु गेहस्य णमुलन्तस्य च पर्यायेण द्वित्वम् ।

भट्टिकाव्ये—II. 11.

लतानुपातं कुसुमान्यगृह्णात् स नद्यवस्कन्दमुपास्पृशच्च ।
कुतूहलाच्चारुशिलोपवेशं काकुत्स्थ ईषत्स्मयमान आस्त ॥ 3190 ॥

लतांलतामनुपत्यासाद्य तथा लतामनुपत्यानुपत्य च लतानुपातं कुसुमान्यगृह्णात् । नदींनदीमवस्कन्द्य तथा नदीमवस्कन्द्यावस्कन्द्य च नद्यवस्कन्दमुदकमुपास्पृशत् आचामति स्म । चारुशिलांचारुशिलामुपविश्य चारुशिलामुपविश्योपविश्य च चारुशिलोपवेशं आस्त । तत्रोपविष्ट इत्यर्थः । द्वितीयान्त उपपदे णमुल् ।

भट्टिकाव्ये—XII. 84.

क्रीडन्भुजङ्गेन गृहानुपातं
कश्चिद्यथा जीवति संशयस्थः ।
संसेवमानो नृपतिं प्रमूढं
तथैव यज्जीवति सोऽस्य लाभः ॥ 3191 ॥

गृहानुपातं गृहंगृहमनुपत्य । णमुल् ।

३३८० । नाम्न्यादिशिग्रहोः । (३. ४. ५८)

द्वितीयायामित्येव । नामादेशमाचष्टे । नामग्राहमाह्वयति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 449. नाम गृहीत्वा नामग्राहम् । णमुल् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1733. नामग्राहं । पूर्ववण्णमुल् ।

३३८१ । अव्ययेऽयथाभिप्रेताख्याने कृञः क्त्वाणमुलौ । (३. ४. ५९)

अयथाभिप्रेताख्यानं नाम अप्रियस्योच्चैः प्रियस्य च नीचैः कथनम् । उच्चैःकृत्य उच्चैः कृत्वा उच्चैःकारमप्रियमाचष्टे । नीचैःकृत्य नीचैःकृत्वा नीचैःकारं प्रियं ब्रूते ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 848. एते बृंहितमन्युवेगाः प्रवृद्धशोकवेगाः । अत एव रुदन्तः क्षितिपालं दशरथं रामवियोगशोकान्मृतं उच्चैःकारमुच्चैः कृत्वा आवेदयन्तः । पुत्रशोकान्मृत इत्युच्चैः कथयन्त इत्यर्थः । णमुल् ।

३३८५ । तूष्णीमि भुवः । (३. ४. ६३)

तूष्णींशब्द उपपदे भुवः क्त्वाणमुलौ स्तः । तूष्णींभूय तूष्णींभूत्वा तूष्णीम्भावम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 852. तूष्णींभूय तूष्णीं भूत्वा । मौनीभूयेत्यर्थः । 'मौने तु तूष्णीं तूष्णीका' III. iv. 9. इत्यमरः । पक्षे क्त्वाप्रत्ययः । 'क्त्वा च' (सू. 785) इति पक्षे समासे क्त्वो ल्यबादेशः ।

३३८६ । अन्वच्यानुलोम्ये । (३. ४. ६४)

अन्वक्छब्द उपपदे भुवः क्त्वाणमुलौ स्त आनुकूल्ये गम्यमाने । अन्वग्भूय आस्ते । अन्वग्भूत्वा । अन्वग्भावम् । अग्रतः पार्श्वतः पृष्ठतो वानुकूलो भूत्वा आस्त इत्यर्थः । आनुलोम्ये किम् । अन्वग्भूत्वा तिष्ठति । पृष्ठतो भूत्वेत्यर्थः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1733. रघुवृषभयोः अन्वग्भावं अन्वग्भूत्वा । अनुकूलीभूयेत्यर्थः । णमुल् ।

॥ इत्युत्तरकृदन्तप्रकरणम् ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ वैदिकप्रकरणम् ॥

३४०९ । छन्दसि सहः । (३. २. ६३)

ण्विः स्यात् । पृतनाषाट् ।

रघुवंशे—XV. 40.

तमभ्यनन्दत्प्रणतं लवणान्तकमग्रजः ।
कालनेमिवधात्प्रीतस्तुराषाडिव शार्ङ्गिणम् ॥ 3192 ॥

तुरं वेगं सहत इति तुराषाडिन्द्रः । ण्विः । यद्वा सहतेर्णिचि कृते साहयतेः क्विप् । 'अन्येषामपि दृश्यते' (सू. 3539) इति पूर्वपदस्य दीर्घः ।

भट्टिकाव्ये—IX. 67.

पृतनाषाड्द्विषो धूर्षु युक्तान्यानस्य वाजिनः ।
आयूंषि त्वक्षु निर्भिद्य प्राभञ्जनिरमोचयत् ॥ 3193 ॥

पृतनां सहत इति पृतनाषाडिन्द्रः । 'छन्दसि सहः' (सू. 3409) इति ण्विप्रत्ययस्य छन्दसि विधानात् पुरुहूतद्विष इति पाठं भिन्दन्ति । अन्ये तु 'तुरासाहं पुरोधाय' इत्यादिप्रयोगदर्शनात् भाषायामपीच्छन्ति ।

३४१८ । आतो मनिन्क्वनिब्वनिपश्च । (३. २. ७४)

सुप्युपसर्गे चोपपदे आदन्तेभ्यो धातुभ्यश्छन्दसि विषये मनिनादयस्त्रयः प्रत्ययाः स्युः । चाद्विच् । सुधामा । सुधीवा । सुपीवा । भूरिदावा । घृतपावा । विच् । कीलालपाः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1276. रेतोधाः शुक्रार्पकः । विच् ।

३४४५ । रात्रेश्चाजसौ । (४. १. ३१)

रात्रिशब्दान्ङीप्स्वादुदात्तविषये छन्दसि 'ङीपि तु कृत्तिकारात्' (फि. सू. 50. सू. 503) इति ङीप्यन्तोदात्तः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 162. नाक्तरात्रीम्।

३४६२। अग्राद्यत्। (४. ४. ११६)

भट्टिकाव्ये—I. 22.

घानिष्यते तेन महान् विपक्षः स्थास्यते येन रणे पुरस्तात्।
मा मां महात्मन् परिभूरयोग्ये न मद्विधो न्यस्यति भारमग्र्यम्॥ 3194 ॥

३४६४। समुद्राभ्राद्धः। (४. ४. ११८)

समुद्रियाभ्रियौ अविभवे त्रिषु। समुद्रियं 'कादम्बिनी मेघमाला त्रिषु मेघभवेऽभ्रियं' I. ii. 8. इत्यमरः।

३४६६। दूतस्य भागकर्मणी। (४. ४. १२०)

भागोंऽशः। दूत्यम्।

३५३९। अन्येषामपि दृश्यते। (६. ३. १३७)

अन्येषामपि पूर्वपदस्थानां दीर्घः स्यात्। पूरुषः। दण्डादण्डि।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 984. पूरुषः पुरागपुरुषः। वा दीर्घः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3192. तुरं वेगं सहत इति तुराषाट्। पूर्वपदस्य दीर्घः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 813. हनू कपोलपार्श्वे। तद्वन्तं हनूमन्तम्। निन्दार्थे मतुप्। दृशिग्रहणसामर्थ्यात्पाक्षिको दीर्घः।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3077. [1]हनुमन्तम्। अत्र दीर्घो न।

---

1. हनुमन्तमिति पाठपक्ष उदाहरणम्।

चम्पूभारते—XII. 8.

ग.—अथ तेन कृताञ्जलिना सविनयं निवेदितायां सार्वभौमलक्षणोपेतायां पदपङ्क्तौ लक्ष्यमाणैः सलिलमाहर्तुं वनदेवताभिराहितैरिव कलशैरङ्किताक्तारपथात् सङ्गररङ्गप्रयुक्तविविधायुधसविधाभ्यस्ततैक्ष्ण्यानीव मारुतिवचनानि निशम्य विशालैः क्रोध-निश्वासैरुपरिकोरकितबुद्बुदकलककलोदयात्तस्माज्जलाशयादुत्तीर्य मानिनामग्रणीस्सुयोधनो धीरधीरमनास्तादृशेन भीमेन सह भयानकं गदागदि कलहं सरभसमुपचक्रमे ॥3195॥

गदागदि । दीर्घः ।

३६३८ । षष्ठ्याः पतिपुत्रपृष्ठपारपदपयस्पोषेषु । (८. ३. ५३)

वाचस्पति दिवस्पुत्र दिवस्पृष्ठ तमसस्पार इत्यादीनि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 782. वाचस्पत्यं वाग्मित्वम् । कस्कादित्वात्सः । अलुक्पक्षे षष्ठ्याः पतिपुत्रेत्यादिना सत्वमिति स्वामी । तन्न । [1] छन्दोविषयत्वात् । ब्राह्मणादित्वात् ष्यञ् ।

किरातार्जुनीये—XI. 43.

अविज्ञातप्रबन्धस्य वचो वाचस्पतेरपि ।
व्रजत्यफलतामेव नयद्रुह इवेहितम् ॥ 3196 ॥

वाचस्पतेः बृहस्पतेः । कस्कादित्वात्सः । अथवा षष्ठ्याः पतिपुत्रेति सकारः । एतस्मादेव ज्ञापकादलुगिति केचित् ॥

॥ इति वैदिकप्रकरणं समाप्तम् ॥

---

1. पातौ च बहुलमिति पूर्वसूत्राद्बहुलग्रहणानुवृत्त्या भाषायामपि अस्य सूत्रस्य प्रवृत्ति-संभवात् पक्षान्तरस्यापि क्लिष्टत्वात् स्वामिपक्षः साधीयान् इति भाति ।

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ लिङ्गानुशासनप्रकरणम् ॥

॥ स्त्रीलिङ्गाधिकारः ॥

—:*:—

१ । लिङ्गम् । २ । स्त्री ।

अधिकारसूत्रे एते ।

३ । ऋकारान्ता मातृदुहितृस्वसृयातृननान्दरः ।

ऋकारान्ता एते पञ्च स्त्रीलिङ्गाः ।

४ । अन्यूप्रत्ययान्तो धातुः ।

अनिप्रत्ययान्त ऊप्रत्ययान्तश्च धातुः स्त्रियां स्यात् । अवनिः । चमूः ।

५ । अशनिभरण्यरणयः पुंसि च ।

इयमयं वाशनिः ।

६ । मिन्यन्तः ।

मिप्रत्ययान्तो निप्रत्ययान्तश्च धातुः स्त्रियां स्यात् । भूमिः । ग्लानिः ।

७ । वह्निवृष्ण्यग्नयः पुंसि ।

पूर्वस्यापवादः ।

८ । श्रोणियोन्यूर्मयः पुंसि च ।

इयमयं वा श्रोणिर्योनिरूर्मिर्वा ।

९ । क्तिन्नन्तः ।

स्पष्टं । कृतिरित्यादि ।

१० । ईकारान्तश्च ।

ईप्रत्ययान्तः स्त्री स्यात् । लक्ष्मीः ।

११ । ऊङाबन्तश्च ।

कुरूः । विद्या ।

१२ । य्वन्तमेकाक्षरम् ।

श्रीः । भूः ।

१३ । विंशत्यादिरानवतेः ।

इयं विंशतिः । त्रिंशत् । चत्वारिंशत् । पञ्चाशत् । षष्टिः । सप्ततिः । अशीतिः । नवतिः ।

१४ । दुन्दुभिरक्षेषु ।

इयं दुन्दुभिः । अक्षेषु किम् । अयं दुन्दुभिर्वाद्यविशेषोऽसुरो वेत्यर्थः ।

१५ । नाभिरक्षत्त्रिये ।

इयं नाभिः । 'नहो भश्च' (उ. सू. 565) इति इञ् ।

१६ । उभावप्यन्यत्र पुंसि ।

दुन्दुभिर्नाभिश्चोक्तविषयादन्यत्र पुंसि स्तः । नाभिः क्षत्त्रियः । कथं तर्हि 'समुल्लसत्पङ्कजपत्रकोमलैरुपाहितश्रीण्युपनीवि नाभिभिः' इति भारविः । उच्यते । दृढभक्तिरित्यादाविव कोमलैरिति सामान्ये नपुंसकं बोध्यम् । वस्तुतस्तु 'लिङ्गमशिष्यं लोकाश्रयत्वाल्लिङ्गस्य' इति भाष्यात्पुंस्त्वमपीह साधु । अत एव

'नाभिर्मुख्यनृपे चक्रमध्यक्षत्त्रिययोः पुमान् ।
द्वयोः प्राणिप्रतीके स्यात्स्त्रियां कस्तूरिकामदे ॥'

इति मेदिनी । रभसोऽप्याह—

'मुख्यराट्क्षत्रिये नाभिः पुंसि प्राण्यङ्गके द्वयोः ।
चक्रमध्ये प्रधाने च स्त्रियां कस्तूरिकामदे ॥'

इति । एवमेवंविधेऽन्यत्रापि बोध्यम् ।

किरातार्जुनीये—VIII. 24.

समुच्छ्वसत्पङ्कजकोशकोमलै-
रुपाहितश्रीण्युपनीवि नाभिभिः ।
दधन्ति मध्येषु वलीविभङ्गिषु
स्तनातिभारादुदराणि नम्रताम् ॥ 3197 ॥

कोमलैर्मुग्धैर्नाभिभिः प्रतारिकाख्यैः । 'अथ नाभिस्तु जन्त्वङ्गे तस्य संज्ञा प्रतारिका' इति केशवः । पुंलिङ्गतायान्तु कविरेव प्रमाणम् ।

१७ । तलन्तः ।

अयं स्त्रियां स्यात् । शुक्लस्य भावः शुक्लता । ब्राह्मणस्य कर्म ब्राह्मणता । ग्रामस्य समूहो ग्रामता । देव एव देवता ।

१८ । भूमिविद्युत्सरिल्लतावनिताभिधानानि ।

भूमिर्भूः । विद्युत्सौदामिनी । सरिन्निम्नगा । लता वल्ली । वनिता योषित् ।

१९ । यादो नपुंसकम् ।

यादश्शब्दः सरिद्वाचकोऽपि क्लीबं स्यात् ।

२० । भाःस्रुक्स्रग्दिगुष्णिगुपानहः ।

एते स्त्रियां स्युः । इयं भा इत्यादि ।

२१ । स्थूणोर्णे नपुंसके च ।

एते स्त्रियां क्लीबे च स्तः । स्थूणा स्थूणम् । ऊर्णा ऊर्णम् । तत्र स्थूणा काष्ठमयी द्विकर्णिका । ऊर्णा तु मेषादिलोम ।

२२ । गृहशशाभ्यां क्लीबे ।

नियमार्थमिदम् । गृहशशपूर्वे स्थूणोर्णे यथासंख्यं नपुंसके स्तः । गृहस्थूणम् । शशोर्णम् । 'शशोर्णं शशलोमनि' II. x. 107. इत्यमरः ।

२३ । प्रावृड्विप्रुड्रुट्तृड्विड्त्विषः ।

एते स्त्रियां स्युः ।

२४ । दर्विविदिवेदिखनिशान्त्यश्रिवेशिकृष्योषधिकट्यङ्गुलयः ।

एते स्त्रियां स्युः । पक्षे ङीप् । दर्वी दर्विरित्यादि ।

२५ । तिथिनाडिरुचिवीचिनालिधूलिकिकिकेलिच्छविनीविरात्र्यादयः ।

एते प्राग्वत् । इयं तिथिरित्यादि । अमरस्त्वाह 'तिथयो द्वयोः' I. iii. 1. इति । तथा च भारविः 'तस्य भुवि बहुतिथास्तिथयः' इति । स्त्रीत्वे हि बहुतिथ्य इति स्यात् । श्रीहर्षश्च 'निखिलां निशि पौर्णिमातिथीन्' इति ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1701. बहूनां पूरणाः बहुतिथाः बहुसङ्ख्यकाः । तस्य पूरणे डट् । 'बहुपूग' (सू. 1852) इत्यादिना तिथुक् । तिथयः ।

२६ । शष्कुलिराजिकुट्यशनिवर्तिभ्रुकुटित्रुटिवलिपङ्क्तयः ।

एतेऽपि स्त्रियां स्युः । इयं शष्कुलिः ।

२७ । प्रतिपदापद्विपत्सम्पच्छरत्संसत्परिषदुषःसंवित्क्षुत्पुन्मुत्समिधः ।

इयं प्रतिपदित्यादि ।

२८ । आशीर्धूःपूर्गीर्द्वारः ।

इयमाशीरित्यादि ।

रघुवंशे—I. 34.

सन्तानार्थाय विधये स्वभुजादवतारिता ।
तेन धूर्जगतो गुर्वी सचिवेषु निचिक्षिपे ॥ 3198 ॥

२९ । अप्सुमनस्समासिकतावर्षाणां बहुत्वञ्च ।

अबादीनां पञ्चानां स्त्रीत्वं स्याद्बहुत्वञ्च । आप इमाः । 'स्त्रियः सुमनसः पुष्पम्' II. iv. 17. 'सुमना मालती जातिः' II. iv. 73. सुपर्वाणस्सुमनसः I. i. 7. इत्यमरः । देववाची तु पुंस्येव । बहुत्वं प्रायिकम् ।

३० । स्रक्त्वग्ज्योग्वाग्यवागूनौस्फिचः ।

इयं स्रक् । त्वक् । ज्योक् । वाक् । यवागूः । नौः । स्फिक् ।

३१ । त्रुटिसीमासम्बध्याः ।

इयं त्रुटिः । सीमा । सम्बध्या ।

३२ । चुल्लिवेणिखार्यश्च ।

स्पष्टम् ।

३३ । ताराधाराज्योत्स्नादयश्च ।

शलाका स्त्रियां नित्यम् ।

॥ इति स्त्रीलिंगाधिकारः ॥

—:*:—

॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ पुंलिङ्गाधिकारः ॥

—:*:—

३४ । पुमान् ।

अधिकारोऽयम् ।

३५ । घञबन्तः ।

पाकः । त्यागः । करः । गरः । भावार्थ एवेदम्

३६ । घाजन्तश्च ।

विस्तरः । गोचरः । चयः । जय इत्यादि ।

३७ । भयलिङ्गभगपदानि नपुंसके ।

एतानि नपुंसके स्युः । भयम् । लिङ्गम् । भगम् । पदम् ।

३८ । नङन्तः ।

नङ्प्रत्ययान्तः पुंसि स्यात् । यज्ञः । यत्नः ।

३९ । याच्ञा स्त्रियाम् ।

पूर्वस्यापवादः ।

चम्पूरामायणे—III. 25.

तदनु जनकपुत्रीयाच्ञया तं जिघृक्षु-
हरिणमनुजगाहे चापमदाय रामः ।
समय इति च भेजे वक्त्रमाततय मृत्युः
कुशिकसुतमखाजौ अष्टमेनं जिघांसुः ॥ 3199 ॥

४० । क्यन्तो घुः ।

किप्रत्ययान्तो घुः पुंसि स्यात् । आधिः । निधिः । उदधिः ।

४१ । इषुधिः स्त्री च ।

इषुधिशब्दः स्त्रियां पुंसि च । पूर्वस्यापवादः ।

४२ । देवासुरात्मस्वर्गगिरिसमुद्रनखकेशदन्तस्तनभुजकण्ठ-
खड्गशरपङ्काभिधानानि ।

एतानि पुंसि स्युः । देवाः सुराः । असुरा दैत्याः । आत्मा क्षेत्रज्ञः । स्वर्गो नाकः । गिरिः पर्वतः । समुद्रोऽब्धिः । नखः कररुहः । केशः शिरोरुहः । दन्तो दशनः । स्तनः कुचः । भुजो दोः । कण्ठो गलः । खड्गः करवालः । शरो मार्गणः । पङ्कः कर्दम इत्यादि ।

४३ । त्रिविष्टपत्रिभुवने नपुंसके ।

स्पष्टम् ।

४४ । द्यौः स्त्रियाम् ।

द्योदिवोस्तन्त्रेणोपादानमिदम् ।

४५ । इषुबाहू स्त्रियां च ।

चात्पुंसि ।

४६ । बाणकाण्डौ नपुंसके च ।

चात्पुंसि । त्रिविष्टपेत्यादिचतुस्सूत्री देवासुरेत्यस्यापवादः ।

४७ । नन्तः ।

अयं पुंसि । राजा । तक्षा । न च चर्मवर्मादिष्वतिव्याप्तिः । 'मन्व्यच्कोऽकर्तरि' इति नपुंसकप्रकरणे वक्ष्यमाणत्वात् ।

४८ । क्रतुपुरुषकपोलगुल्फमेघाभिधानानि ।

क्रतुरध्वरः । पुरुषो नरः । कपोलो गण्डः । गुल्फः प्रपदः । मेघो नीरदः ।

४९ । अभ्रं नपुंसकम् ।

पूर्वस्यापवादः ।

५० । उकारान्तः ।

अयं पुंसि स्यात् । प्रभुः । इक्षुः । 'हनुर्हट्टविलासिन्यां नृत्यारम्भे गदे स्त्रियाम् । द्वयोः कपोलावयवे' इति मेदिनी । 'करेणुरिभ्यां स्त्री नेभे'-III. iii. 52. इत्यमरः ।

५१ । धेनुरज्जुकुहुसरयुतनुरेणुप्रियङ्गवः स्त्रियाम् । ५२ । समासे रज्जुः पुंसि च ।

कर्कटरज्वा । कर्कटरज्जुना ।

५३ । श्मश्रुजानुवसुस्वाद्वश्रुजतुत्रपुतालूनि नपुंसके । ५४ । वसु चार्थवाचि ।

अर्थवाचि किम् । 'वसुर्मयूखाग्निधनाधिपेषु' ।

५५ । मद्गुमधुसीधुशीधुसानुकमण्डलूनि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । अयं मद्गुः । इदं मद्गु ।

५६ । रुत्वन्तः ।

मेरुः । सेतुः ।

चम्पूरामायणे—I. 94.

दुःखे सुखे च रज एव बभूव हेतु-
स्तादृग्विधे महति गौतमधर्मपत्न्याः ।
यस्माद्गुणेन रजसा विकृतिं गता सा
रामस्य पादरजसा प्रकृतिं प्रपेदे ॥ 3200 ॥

हेतुः ।

५७ । दारुकसेरुजतुवस्तुमस्तूनि नपुंसके ।

रुत्वन्त इति पुंस्त्वस्यापवादः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1396. सक्तुनः ।

५८ । सक्तुर्नपुंसके च ।

चात्पुंसि । सक्तुः । सक्तु ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 645. सक्तु ।

५९ । प्राग्रश्मेरकारान्तः ।

'रश्मिदिवसाभिधानानि' (लि. सू. 98) इत्यतः प्राक् अकारान्त इत्यधिक्रियते ।

६० । कोपधः ।

कोपधोऽकारान्तः पुंसि स्यात् । स्तबकः । कल्कः ।

६१ । चिबुकशालूकप्रातिपदिकांशुकोल्मुकानि नपुंसके ।

पूर्वसूत्रस्यापवादः ।

६२ । कण्टकानीकसरकमोदकचषकमस्तकपुस्तकतडाकनिष्कशुष्कवर्चस्कपिनाकभाण्डकपिण्डककटकशण्डकपिटकतालकफलकपुलकानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । अयं कण्टकः इदं कण्टकमित्यादि ।

६३ । टोपधः ।

टोपधोऽकारान्तः पुंसि स्यात् । घटः पटः ।

६४ । किरीटमुकुटललाटवटवीटशृङ्गाटकराटलोष्टानि नपुंसके ।

६५ । कुटकूटकपटकवाटकर्पटनटनिकटकीटकटानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । कुटः कुटमित्यादि ।

नैषधे—I. 21.

किमस्य रोम्णां कपटेन कोटिभि-
र्विधिर्न रेखाभिरजीगणद् गुणान् ।

न रोमकूपौघमिषाज्जगत्कृता
  कृताश्च किं दूषणशून्यबिन्दवः ॥ 3201 ॥

नैषधे—I. 22.

अमुष्य दोर्भ्यामरिदुर्गलुण्ठने
  ध्रुवं गृहीतार्गलदीर्घपीनता ।
उरःश्रिया तत्र च गोपुरस्फुर-
  त्कवाटदुर्धर्षतिरःप्रसारिता ॥ 3202 ॥

६६ । णोपधः ।

णोपधोऽकारान्तः पुंसि स्यात् । गुणः । गणः । पाषाणः ।

६७ । ऋणलवणपर्णतोरणोष्णानि नपुंसके ।

पूर्वसूत्रापवादः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2997. तोरणस्रजम् । 'तोरणोऽस्त्री बहिर्द्वारं' II. ii. 17. इत्यमरः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3022. उष्णं मुष्णन्तम् । धर्मवाचिनि नपुंसकम् ।

माघे—IV. 16.

फलद्भिरुष्णांशुकराभिमर्शात्
  कार्शानवं धाम पतङ्गकान्तैः ।
शशंस यः पात्रगुणाद् गुणानां
  सङ्क्रान्तिमाक्रान्तगुणातिरेकाम् ॥ 3203 ॥

उष्णा अंशवो यस्य स उष्णांशुः । धर्मिवाचिनि विशेष्यलिङ्गम् ।

६८ । कार्षापणस्वर्णसुवर्णव्रणचरणवृषणविषाणचूर्णतृणानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 1765. व्रणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग० 2394. चरणाभ्याम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1900. मेषस्य वृषणं वृशा ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3065. विषाणम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 305. तृणाय मत्वा ।

६९ । थोपधः ।

रथः ।

७० । काष्ठपृष्ठसिक्थोक्थानि नपुंसके ।

इदं काष्ठमित्यादि । काष्ठा दिगर्था स्त्रियाम् । इमाः काष्ठाः ।

चम्पूभारते—II. 6.

काष्ठां परां कार्मुककौशलस्य
काष्ठाः परास्तानपि तद्यशोऽपि ।
प्रज्ञाद्दगारोपयितुं प्रवृत्तो
व्यज्ञापयद्विष्णुपदीतनूजम् ॥ 3204 ॥

७१ । तीर्थप्रोथयूथगाथानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । अयं तीर्थः । इदं तीर्थम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 7. तीर्थोपहताः ।

७२ । नोपधः ।

अदन्तः पुंसि । इनः फेनः ।

७३ । जघनाजिनतुहिनकाननवनवृजिनविपिनवेतनशासनसोपानमिथुनश्मशानरत्ननिम्नचिह्नानि नपुंसके ।

पूर्वस्यापवादः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1667. जघनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 761. एणाजिनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 42. तुहिनकिरणः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2947. कानने ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2950. वनम् ।

चम्पूभारते—III. 14.

ग—तथाभूतेष्वस्मासु यो मिथुनकृतोपवेशे देशे दशापि प्रविशेत् सोऽयं वृजिनं विहातुमजिनं परिधाय सुकृतसार्थसमर्थापकतीर्थपरिमृष्टास्वष्टासु दिक्षु तत्त्रिगुणसंख्याकान् पक्षान्क्षपयेदिति ॥ 3205 ॥

मिथुनं । वृजिनं । अजिनम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 862. विपिनम् ।

रघुवंशे—VI. 3.

वैदर्भनिर्दिष्टमसौ कुमारः क्लृप्तेन सोपानपथेन मञ्चम् ।
शिलाविभङ्गैर्मृगराजशावः तुङ्गं नगोत्सङ्गमिवारुरोह ॥ 3206 ॥

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2837. श्मशाने ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 1446. रत्नम् ।

७४ । मानयानाभिधाननलिनपुलिनोद्यानशयनासनस्थानचन्दनालानसमानभवनवसनसंभावनविभावनविमानानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । अयं मानः इदं मानम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 170. यानात् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 25. अभिधानपदम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 2606. आलानम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो॰ 3000. बकभवनवनम् ।

विश्वगुणादर्शे—5.

विश्वावलोकस्पृहया कदाचि-
द्विमानमारुह्य समानवेषम् ।

कृशानुविश्वावसुनामधेयं
गन्धर्वयुग्मं गगने चचार ॥ 3207 ॥

विमानम् ।

७५ । पोपधः ।

अदन्तः पुंसि । धूपः । दीपः । सर्पः ।

७६ । पापरूपोडुपतल्पशिल्पपुष्पशष्पसमीपान्तरीपाणि नपुंसके ।

इदं पापमित्यादि । समीपान्तरीपे । 'ऋक्पूः' (सू. 940) इत्यप्रत्ययः 'द्व्यन्तरुपसर्गेभ्योऽप ईत्' (सू. 941) इति ईत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2176. पापमस्यास्तीति पापः । अर्शआद्यच् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3097. उडुपेन ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2831. नलिनतल्पे ।

७७ । शूर्पकुणपकुतपद्वीपविटपानि नपुंसके च ।

अयं शूर्पः इदं शूर्पमित्यादि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2977. कुणपमर्शनदोषम् ।

रघुवंशे—VI. 38.

सङ्ग्रामनिर्विष्टसहस्रबाहुरष्टादशद्वीपनिखातयूपः ।
अनन्यसाधारणराजशब्दो बभूव योगी किल कार्तवीर्यः ॥ 3208 ॥

द्वीपः द्वीपम् । 'ऋक्पूः' (सू. 940) इति अप्रत्ययः । 'द्व्यन्तः' (सू. 941) इति ईत् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1875. विटपममुम् । विटान्पिबति पातीति च विटपा । 'आतोऽनुपसर्गे कः' (सू. 2915) इति कप्रत्ययः । तदा विशेष्यलिङ्गम् ।

७८ । भोपधः ।

स्तम्भः । कुम्भः ।

७९ । तलमं नपुंसकम् ।

पूर्वस्यापवादः ।

८० । जृम्भं नपुंसके च ।

जृम्भं जृम्भः ।

चम्पूरामायणे—I. 22.

ग.—पुरा खलु मम जृम्भारम्भे सम्भूतवान् जाम्बवानिति ॥ 3209 ॥

८१ । मोपधः ।

सोमः । भीमः ।

८२ । रुक्मसिध्मयुग्मेध्मगुल्माध्यात्मकुङ्कुमानि नपुंसके ।

इदं रुक्ममित्यादि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे ग. 1296. रुक्ममयकोशम् ।

८३ । सङ्ग्रामदाडिमकुसुमाश्रमक्षेमक्षौमहोमोद्दामानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । अयं सङ्ग्रामः इदं सङ्ग्रामम् इत्यादि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1385. संग्रामः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2253. होमः ।

८४ । योपधः ।

समयः । हयः ।

८५ । किसलयहृदयेन्द्रियोत्तरीयाणि नपुंसके ।

स्पष्टम् ।

८६ । गोमयकषायमलयान्वयाव्ययानि नपुंसके च ।

गोमयः गोमयम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1492. गोस्तनगोमुखानि ।

८७ । रोपधः ।

क्षुरः । अङ्कुरः ।

८८ । द्वाराग्रस्फारतक्रवक्रवप्रक्षिप्रक्षुद्रनारतीररन्ध्राश्रश्वभ्रभीरगभीरविचित्र-
केयूरकेदारोदराजस्रशरीरकन्दरमन्दारपञ्जरजठराजिरवैरचामरपुष्कर-
गह्वरकुहरकुटीरकुलीरचत्वरकाश्मीरनीराम्बरशिशिरतन्त्रयन्त्रक्षत्रक्षेत्र-
मित्रकलत्रचित्रमूत्रसूत्रवक्त्रनेत्रगोत्राङ्गुलित्रभलत्रशस्त्रशास्त्रवस्त्रपत्रपात्र-
क्षत्राणि नपुंसके ॥

इदं द्वारमित्यादि ।

८९ । शुक्रमदेवतायाम् ।

इदं शुक्रं रेतः ।

९० । चक्रवज्रान्धकारसारावारपारक्षीरतोमरशृङ्गारभृङ्गारमन्दारोशीरतिमिर-
शिशिराणि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । चक्रः । चक्रमित्यादि ।

९१ । षोपधः ।

वृषः वृक्षः ।

९२ । शिरीषशीर्षाम्बरीषपीयूषपुरीषकिल्बिषकल्माषाणि नपुंसके ।

९३ । यूषकरीषमिषविषवर्षाणि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । यूषः यूषमित्यादि ।

९४ । सोपधः ।

वत्सः । वायसः । महानसः ।

९५ । पनसबिसबुससाहसानि नपुंसके ।

९६ । चमसांसरसनिर्यासोपवासकार्पासवासभासकासकांसमांसानि नपुंसके च ।

चात्पुंसि । चमसं चमस इत्यादि ।

९७ । कंसं चाप्राणिनि ।

'कंसोऽस्त्री पानभाजनम्' II. ix. 32. इत्यमरः । प्राणिनि तु कंसो नाम कश्चिद्राजा ।

९८ । रश्मिदिवसाभिधानानि ।

एतानि पुंसि स्युः । रश्मिर्मयूखः । दिवसो घस्रः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 291. दिवसो तु मिलम् ।

९९ । दीधितिः स्त्रियाम् ।

पूर्वस्यापवादः ।

१०० । दिनाहनी नपुंसके ।

अयमप्यपवादः ।

१०१ । मानाभिधानानि ।

एतानि पुंसि स्युः । कुडबः । प्रस्थः ।

१०२ । द्रोणाढकौ नपुंसके च ।

द्रोणं द्रोणः ।

१०३ । खारीमानिके स्त्रियाम् ।

इयं खारी । इयं मानिका ।

१०४ । दाराक्षतलाजासूनां बहुत्वञ्च ।

इमे दाराः ।

१०५ । नाड्यपजनोपपदानि व्रणाङ्गपदानि ।

यथासंख्यं नाड्याद्युपपदानि व्रणादीनि पुंसि स्युः । अयं नाडीव्रणः अपाङ्गः जनपदः । व्रणादीनामुभयलिङ्गत्वेऽपि क्लीबत्वनिवृत्त्यर्थं सूत्रम् ।

१०६ । मरुद्गरुत्तरदृत्विजः ।

अयं मरुत् ।

१०७ । ऋषिराशिदृतिग्रन्थिक्रिमिध्वनिवलिकौलिमौलिरविकविकपिमुनयः ।

एते पुंसि स्युः । अयमृषिः ।

१०८ । ध्वजगजमुञ्जपुञ्जाः ।

एते पुंसि ।

१०९ । हस्तकुन्तान्तव्रातवातदूतधूर्तसूतचूतमुहूर्ताः ।

एते पुंसि । अमरस्तु 'मुहूर्तो द्वादशास्त्रियां' I. iii. 11. इत्याह ।

११० । षण्डमण्डकरण्डभरण्डवरण्डतुण्डगण्डमुण्डपाषण्डशिखण्डाः ।

अयं षण्डः ।

१११ । वंशांशपुरोडाशाः ।

अयं वंशः । पुरो दाश्यते पुरोडाशः । कर्मणि घञ् । 'पौरोडाशपुरोडाशात् ष्ठन्' (सू. 1449) इति विकारप्रकरणे 'व्रीहेः पुरोडाशे' (सू. 1528) इति च निपातनात्, प्रकृतसूत्र एव निपातनाद्वा दस्य डत्वम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1842. पुरोडाशभुजामिष्टम् ।

११२ । ह्रदकन्दकुन्दबुद्बुदशब्दाः ।

अयं ह्रदः ।

चम्पूभारते—XII. 5.

ग.—इत्थं सोदरदायादवरूथिनीनां रणक्षितौ परिक्षयमभिवीक्ष्य महीयसा साध्वसेन मनसि विरचितप्रथमप्रवेशः कचन दुर्ज्ञेयदेशे गूढावस्थितिरेव महती ममायुष्टोमेष्टिरित्यालोच्य झटिति घटितकवचावकुण्ठनः पन्नगकेतनः स्यमन्तपञ्चकसामन्तं सागरगम्भीरं त्वरितनामानं कञ्चन महाह्रदमासाद्य मद्भुजेन चिरधार्यमाणां क्षोणीं त्वय्येव समर्पयिष्यामीति पातालवासिनः पन्नगाधिपतेर्द्विसहस्रविलोचनेषु रहसि वाचा निवेदयितुमिव दूरदूरं निमज्य स्वविद्यया सर्वमप्यम्भः स्तम्भयामास ॥ 3210 ॥

कञ्चन महाह्रदम् ।

११३ । अर्धपथिमथ्यृभुक्षिस्तम्बनितम्बपूगाः ।

अयमर्धः ।

११४ । पल्लवपल्वलकफरेफकटाहनिर्व्यूहमठमणितरङ्गतुरङ्गगन्धस्कन्धमृदङ्गसङ्गसमुद्रपुङ्खाः ।

अयं पल्लव इत्यादि ।

११५ । सारथ्यतिथिकुक्षिवस्तिपाण्यञ्जलयः ।

एते पुंसि । अयं सारथिः ।

॥ इति पुल्लिङ्गाधिकारः ॥

—:*:—

अथ नपुंसकलिङ्गाधिकारः

—:※:—

११६ । नपुंसकम् ।

अधिकारोऽयम् ।

११७ । भावे ल्युडन्तः ।

हसनम् । भावे किम् । पचनोऽग्निः । इध्मव्रश्चनः कुठारः ।

११८ । निष्ठा च ।

भावे या निष्ठा तदन्तं क्लीबं स्यात् । हसितं गीतम् ।

११९ । त्वष्यञौ तद्धितौ ।

शुक्लत्वम् शौक्ल्यम् ।

चातुर्यं चातुरी । सामग्र्यं सामग्री । औचित्यं औचिती । ष्यञन्ष्विवासामर्थ्यात्पक्षे स्त्रीत्वम् ।

१२० । कर्मणि च ब्राह्मणादिगुणवचनेभ्यः ।

ब्राह्मणस्य कर्म ब्राह्मण्यम् ।

१२१ । यद्यढग्यगञण्वुञ्छाश्च भावकर्मणि ।

एतदन्तानि क्लीबानि । 'स्तेनाद्यन्नलोपश्च' (सू. 1790) स्तेयम् । 'सख्युर्यः' (सू. 1791) सख्यम् । 'कपिज्ञात्योर्ढक्' (सू. 1796) कापेयम् । 'पत्यन्तपुरोहितादिभ्यो यक्' (सू. 1793) आधिपत्यम् । 'प्राणभृज्जातिवयोवचनोद्गात्रादिभ्योऽञ्' (सू. 1794) औष्ट्रम् । 'हायनान्तयुवादिभ्योऽण्' (सू. 1795) द्वैहायनम् । 'द्वन्द्वमनोज्ञादिभ्यो वुञ्' (सू. 1798) पितापुत्रकम् । 'होत्रादिभ्यश्छः' (सू. 1800) अच्छावाकीयम् । 'अव्ययीभावः' (सू. 659) अधिस्त्रि ।

१२२ । द्वन्द्वैकत्वम् ।

पाणिपादम् ।

१२३ । अभाषायां हेमन्तशिशिरावहोरात्रे च ।

स्पष्टम् ।

१२४ । अनञ्कर्मधारयस्तत्पुरुषः ।

अधिकारोऽयम् ।

१२५ । अनल्पे छाया ।

शरच्छायम् । 'छाया बाहुल्ये' (सू. 825) इति वा नपुंसकत्वम् ।

१२६ । राजामनुष्यपूर्वा सभा ।

इनसभमित्यादि । 'सभाराजामनुष्यपूर्वा (सू. 826) इति वा नपुंसकत्वम् ।

१२७ । सुरासेनाच्छायाशालानिशा स्त्रियां च ।

'विभाषासेनासुराच्छायाशालानिशानां (सू. 828) इति क्लीबत्वम् ।

१२८ । परवत् ।

अन्यस्तत्पुरुषः परवल्लिङ्गः स्यात् 'रात्राह्नाहाः पुंसि' (सू. 814) इति पुंस्त्वम् ।

१२९ । अपथपुण्याहे नपुंसके ।

'अपथं नपुंसकम्' (सू. 815) इति नपुंसकत्वम् ।

१३० । संख्यापूर्वा रात्रिः ।

त्रिरात्रम् । संख्यापूर्वेति किम् । सर्वरात्रः । 'संख्यापूर्वं रात्रं क्लीबम्' (सू. 814) इति नपुंसकत्वम् ।

१३१ । द्विगुः स्त्रियाञ्च ।

त्र्यवस्थया । पञ्चफली । त्रिभुवनम् ।

१३२ । इसुसन्तः ।

हविः । धनुः ।

१३३ । अर्चिः स्त्रियाम् च ।

इसन्तत्वेऽप्यर्चिः स्त्रियां नपुंसके च स्यात् । इयमिदं वार्चिः ।

१३४ । छदिः स्त्रियामेव ।

इयं छदिः । छाद्यतेऽनेनेति छदेश्चुरादिण्यन्तात् 'अर्चिशुचि' (सू. 265) इत्यादिना इस् । 'इस्मन्' (सू. 2985) इत्यादिना ह्रस्वः । 'पटलं छदिः' II. ii. 15. इत्यमरः । तत्र पटलसाहचर्याच्छदिषः क्लीवतां वदन्तोऽमरव्याख्यातार उपेक्ष्याः ।

१३५ । मुखनयनलोहवनमांसरुधिरकार्मुकविवरजलहलधनान्नाभिधानानि ।

एतेषामभिधायकानि क्लीबे स्युः । मुखमाननम् । नयनं लोचनम् । लोहं कालम् । वनं गहनम् । मांसमामिषम् । रुधिरं रक्तम् । कार्मुकं शरासनम् । विवरं बिलम् । जलं वारि । हलं लाङ्गलम् । धनं द्रविणम् । अन्नमशनम् । अस्यापवादानाह त्रिसूत्र्या ।

१३६ । सीरार्थौदनाः पुंसि ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 1057. सीरः पाणौ यस्य स सीरपाणिः ।

१३७ । वक्त्रनेत्रारण्यगाण्डीवानि पुंसि च ।

वक्त्रो वक्त्रम् । नेत्रो नेत्रम् । अरण्योऽरण्यम् । गाण्डीवो गाण्डीवम् ।

१३८ । अटवी स्त्रियाम् ।

चम्पूभारते—I. 15.

ग—अथ कदाचन मृगयोपलालितहृदयो नरेश्वरोऽयमश्वे शशिश्वेतरोचिषि विजितमातरिश्वनि विश्वातिशायिनि कृताधिरोहः पार्श्वविधृतविश्वकद्रुभिरनेकवागुराद्युपकरणैर्योधैरनुद्रुतो मृदुभद्रविनयाभ्यां यदुभद्रतनयाभ्यामनुरुद्धः सिद्धगणगणनीयमहिमवतो हिमवतो जगाहे महतीमटवीतटवीथिकाम् ॥ 3211 ॥

१३९ । लोपधः ।

कुलं कूलं स्थलम् ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 452. कूलस्थस्य ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 2982. स्थले ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 143. स्थलीः अकृत्रिमा भुवः । 'जानपद' (सू. 500) इत्यादिना अकृत्रिमार्थे ङीष् ।

१४० । तूलोपलतालकुसूलतरलकम्बलदेवलवृषलाः पुंसि ।

अयं तूलः ।

१४१ । शीलमूलमङ्गलसालकमलतलमुसलकुण्डलपललमृणालवालबाल-निगलपलालबिडालखिलशूलाः पुंसि च ।

चात्क्लीबे । इदं शीलमित्यादि ।

१४२ । शतादिस्संख्या ।

शतम् । सहस्रम् ।

१४३ । शतायुतप्रयुताः पुंसि च ।

अयं शतः । इदं शतमित्यादि ।

१४४ । लक्षा कोटिः स्त्रियाम् ।

इयं लक्षा । इयं कोटिः । 'वा लक्षा नियुतं च तत्' III. v. 24. इत्यमरात् क्लीबेऽपि । लक्षम् ।

१४५ । शङ्कुः पुंसि ।

सहस्रः क्वचित् । अयं सहस्रः । इदं सहस्रम् ।

१४६ । मन्द्व्यच्कोऽकर्तरि ।

मन्प्रत्ययान्तो द्व्यच्कः क्लीबः स्यान्न तु कर्तरि । वर्म । चर्म । द्व्यच्कः किम् । अणिमा । महिमा । अकर्तरि किम् । ददातीति दामा ।

१४७ । ब्रह्मन्पुंसि च ।

अयं ब्रह्मा । इदं ब्रह्म ।

१४८ । नामरोमणी नपुंसके ।

'मन् द्व्यच्कः' इत्यस्यायं प्रपञ्चः ।

१४९ । असन्तो द्व्यच्कः ।

यशः । मनः । तपः । द्व्यच्कः किम् । चन्द्रमाः ।

१५० । अप्सराः स्त्रियाम् ।

एता अप्सरसः । प्रायेणायं बहुवचनान्तः ।

१५१ । त्रान्तः ।

पत्रम् । छत्रम् ।

१५२ । यात्रामात्राभस्त्रादंष्ट्रावरत्राः स्त्रियामेव ।

१५३ । भृत्रामित्रछात्रपुत्रमन्त्रवृत्रमेढ्रोष्ट्राः पुंसि ।

अयं भृत्रः । न मित्रममित्रः । 'तस्य मित्राण्यमित्रास्ते' इति माघः । 'स्याताममित्रो मित्रे च' इति च ।

माघे—II. 101.

तस्य मित्राण्यमित्रास्ते ये च ये चोभये नृपाः ।
अभियुक्तं त्वयैनं ते गन्तारस्त्वामतः परे ॥ 3212 ॥

ये च तस्य मित्राणि ये च तेऽमित्राः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 3026. अमित्रौ मित्रे च ।

१५४ । पत्रपात्रपवित्रसूत्रछत्राः पुंसि च ।

१५५ । बलकुसुमशुल्बयुद्धपत्तनरणाभिधानानि ।

बलम् वीर्यम् ।

१५६ । पद्मकमलोत्पलानि पुंसि च ।

पद्मादयः शब्दाः कुसुमाभिधायित्वेऽपि द्विलिङ्गाः स्युः । अमरोऽप्याह 'वा पुंसि पद्मं नलिनम्' I.ix. 40. इति ।

१५७ । आहवसङ्ग्रामौ पुंसि । १५८ । आजिः स्त्रियमेव ।

१५९ । फलजातिः ।

फलजातिवाचिशब्दो नपुंसकं स्यात् । आमलकम् । आम्रम् ।

१६० । वृक्षजातिः स्त्रियामेव ।

क्वचिदेवेदम् । हरीतकी ।

१६१ । वियज्जगत्सकृच्छकन्पृषच्छकृद्यकृदुदश्वितः ।

एते क्लीबाः स्युः ।

१६२ । नवनीतावतानृतामृतनिमित्तवित्तचित्तपित्तव्रतरजतवृत्तपलितानि ।

१६३ । श्राद्धकुलिशदैवपीठकुण्डाङ्कदधिसक्थ्यक्ष्यस्थ्यास्पदाकाशकण्वबीजानि ।

एतानि क्लीबे स्युः ।

१६४ । दैवं पुंसि च ।

दैवम् । दैवः ।

१६५ । धान्याज्यसस्यरूप्यपण्यवर्ण्यधृष्यहव्यकव्यकाव्यसत्यापत्यमूल्यशिक्यकुड्यमद्यहर्म्यतूर्यसैन्यानि ।

इदं धान्यमित्यादि ।

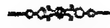
१६६ । द्वन्द्वबर्हदुःखबडिशपिच्छबिम्बकुटुम्बकवचवरशरवृन्दारकाणि ।

१६७ । अक्षमिन्द्रिये ।

इन्द्रिये किम् । रथाङ्गादौ मा भूत् ।

॥ इति नपुंसकलिङ्गाधिकारः ॥

॥ अथ स्त्रीपुंलिङ्गाधिकारः ॥

१६८ । स्त्रीपुंसयोः ।

अधिकारोऽयम् ।

१६९ । गोमणियष्टिमुष्टिपाटलिबस्तिशाल्मलित्रुटिमसिमरीचयः ।

इयमयं वा गौः ।

१७० । मृत्युसीधुकर्कन्धुकिष्कुकण्डुरेणवः ।

इयमयं वा मृत्युः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 68. मृत्युरेव द्विपः मृत्युद्विपः ।

१७१ । गुणवचनमुकारान्तं नपुंसकञ्च ।

त्रिलिङ्गमित्यर्थः । पटु पटुः । 'वोतो गुणवचनात्' (सू. 502) इति स्त्रियां वा ङीष् । पटुः पट्वी ।

१७२ । अपत्यार्थतद्धिते ।

औपगवः औपगवी ।

॥ इति स्त्रीपुंलिङ्गाधिकारः ॥

॥ अथ पुंनपुंसकलिङ्गाधिकारः ॥

—: * :—

१७३ । पुंनपुंसकयोः ।

अधिकारोऽयम् ।

१७४ । घृतभूतमुस्तक्ष्वेलितैरावतपुस्तकबुस्तलोहिताः

अयं घृतः । इदं घृतम् ।

१७५ । शृङ्गार्घनिदाघोद्यमशल्यदृढाः ।

अयं शृङ्गः । इदं शृङ्गम् ।

१७६ । व्रजकुञ्जकुथकूर्चप्रस्थदर्पार्मार्धर्चदर्भपुच्छाः ।

अयं व्रजः । इदं व्रजम् । 'अर्धर्चाः पुंसि च' (सू. 816) इति पुंलिङ्गोऽपि । अर्धर्चादिः २. १८.

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 6. मधुः ।

अस्मिन्नेव ग्रन्थे श्लो० 870. मधुम् । मधुशब्दस्यार्धर्चादित्वात्पुंलिङ्गत्वम् ।

'मकरन्दस्य मद्यस्य माक्षिकस्यापि वाचकाः ।
अर्धर्चादिगणे पाठात्पुंनपुंसकयोर्मधुः ॥' इति ।

अर्धर्च इत्यत्र अर्धं ऋचः अर्धर्चः अर्धर्चम् । 'अर्धं नपुंसकं' (सू. 713) इति समासः । 'ऋक्पूः' (सू. 940) इति समासान्त अकारः ।

१७७ । कबन्धौषधायुधान्ताः ।

स्पष्टम् ।

१७८ । दण्डमण्डखण्डशवसैन्धवपार्श्वाकाशकुशकाशाङ्कुशकुलिशाः ।

एते पुंनपुंसकयोः स्युः । 'कुशो रामसुते दर्भे योक्त्रे द्वीपे कुशं जले' इति विश्वः । शलाकावाची तु स्त्रियाम् । तथा च 'जानपद' (सू. 500) इत्ययोविकारे ङीष् । कुशी ।

१७९ । गृहमेहदेहपट्टपटहाष्टापदाम्बुदककुदाश्च ।

॥ इति पुंनपुंसकलिङ्गाधिकारः ॥

—※—

॥ अथावशिष्टलिङ्गाधिकारः ॥

—: * :—

१८० । अवशिष्टलिङ्गम् । १८१ । अव्ययं कतियुष्मदस्मदः ।

१८२ । ष्णान्ता संख्या ।

शिष्टा परवत् । एकः पुरुषः । एका स्त्री । एकं कुलम् ।

१८३ । गुणवचनश्च ।

शुक्लः पटः । शुक्ला पटी । शुक्लं वस्त्रम् ।

१८४ । कृत्याश्च ।

१८५ । करणाधिकरणयोर्ल्युट् च ।

१८६ । सर्वादीनि सर्वनामानि ।

स्पष्टार्थेयं त्रिसूत्री ।

॥ इत्यवशिष्टलिङ्गाधिकारः ॥

॥ इति लिङ्गानुशासनप्रकरणं समाप्तम् ॥

॥ इति श्रीवीरराघवाचार्यसंपादिता

सोदाहरणश्लोका पाणिनिसूत्रव्याख्या समाप्ता ॥

॥ शुभमस्तु ॥

—×:*:×—

APPENDIX I

॥ सूत्रसूची ॥

—:o:—

	सं. पृ.
अ	
अंशं हारी	I. ५७७
अकथितं च	I. ५३
अकर्तरि च कारके	II. ५२८
अकर्तर्यृणे पञ्चमी	I. १०५
अकर्मकाच्च	II. १४५
अकर्मकाच्च	II. १५८
अकर्मकाच्च	II. १६५
अकृच्छ्रे प्रियसुखयोः	I. ६७४
अकृत्सार्वधातुकयोः	II. २०
अकेनोर्भविष्यदा-	I. १४०
अक्षेषु ग्लहः	II. ५४८
अक्ष्णोऽदर्शनात्	I. ३२०
अगारान्ताट्ठन्	I. ५०२
अगारैकदेशे	II. ५५१
अग्नेर्ढक्	I. ४१९
अग्नेः स्तुत्स्तोमसोमाः	I. ३०८
अग्नौ चेः	II. ३१०
अग्नौ परिचाय्य-	II. २३६
अग्राख्यायामुरसः	I. २४०
अग्राद्यत्	II. ५९५
अग्रान्तशुद्धशुभ्र-	I. २८०
अङ्गुलेर्दारुणि	I. २६५
अच उपसर्गात्तः	II. ३३३
अचः कर्मकर्तरि	II. १९६
अचतुरविचतुर-	I. ३२०
अचित्तहस्तिधेनोः	I. ४२८
अचो यत्	II. २१८
अच्प्रत्यन्ववपूर्वात्	I. ३१९
अजर्यं सङ्गतम्	II. २२४
अजादी गुणवचनादेव	I. ६३२
अजाद्यतष्टाप्	I. १
अजाद्यदन्तम्	I. २९७
अजेर्व्यघञपोः	II. २०
अञ्चेः पूजायाम्	II. ३२२
अञ्चेर्लुक्	I. ६२३
अञ्जेः सिचि	II. ७६
अञ् नासिकायाः	I. २६५
अणावकर्मकात्	II. १९१
अणिनुणः	II. ५३७
अण् कर्मणि च	II. ५२७
अण् कुटिलिकायाः	I. ४९४
अण् च	I. ५९१
अत आदेः	II. ६
अत इञ्	I. ३८९
अत इनिठनौ	I. ६००
अतिथेर्ञ्यः	I. ६५४
अतिरतिक्रमणे च	I. ७१
अतिशायने तमबिष्ठनौ	I. ६३०
अतेः शुनः	I. २४०

अतो हलादेर्लघोः	II. १७	अनुग्वलंगामी	I. ५५६
अत्यन्तसंयोगे च	I. १८२	अनुदात्तङितः	II. १
अत्रिभृगुकुत्स-	I. ४००	अनुदात्तेतश्च	II. ३६०
अत्स्मृदृत्वर-	II. ९०	अनुपदसर्वान्न-	I. ५५४
अर्तिह्रीव्लीरी-	II. ९०	अनुपद्यन्वेष्टा	I. ५८१
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	II. ६१	अनुपराभ्यां कृञः	II. १८६
अदूरभवश्च	I. ४३५	अनुपसर्गाज्ज्ञः	II. १८४
अदोऽनन्ने	II. २९९	अनुपसर्गात्फुल्ल-	II. ३१९
अधिकम्	I. ५७७	अनुपसर्गाद्वा	II. १६४
अधिकरणवाचिनश्च	I. १३०	अनुपसर्गाल्लिम्प-	II. २४३
अधिकरणवाचिना च	I. १९३	अनुपसर्जनात्	I. ९
अधिकरणे बन्धः	II. ५८७	अनुप्रतिगृणश्च	I. ८९
अधिकरणे शेतेः	II. २६०	अनुर्यत्समया	I. १७२
अधिपरी अनर्थकौ	I. ७१	अनुर्लक्षणे	I. ६८
अधिरीश्वरे	I. १५४	अनुविपर्यभिनि-	II. ३९
अधिशीङ्स्थासां कर्म	I. ६३	अनुशातिकादीनाञ्च	I. ४६९
अधीगर्थदयेशां	I. ११४	अनुष्यानन्तर्ये	I. ३९१
अधुना	I. ६१९	अनेकमन्यपदार्थे	I. २५३
अधेः प्रसहने	II. १५८	अनो बहुव्रीहेः	I. ६
अध्यायन्यायोद्याव-	II. ५७१	अनोरकर्मकात्	II. १६७
अध्वनो यत्खौ	I. ५५६	अनोऽश्मायःसरसां	I. २४०
अन उपधालोपिनः	I. ७	अनौ कर्मणि	II. ३१३
अनत्याधान उरसि-	I. २२१	अन्	I. ४०२
अनद्यतने र्हिल्	I. ६१९	अन्तःपूर्वपदाट्ठञ्	I. ४६९
अनभिहिते	I. ५२	अन्तरदेशे	I. ५६८
अनवक्लृप्त्यमर्ष-	II. २०७	अन्तरान्तरेण युक्ते	I. ६७
अनश्च	I. १७७	अन्तर्घनो देशे	II. ५५०
अनुकम्पायाम्	I. ६४४	अन्तर्धौ येनादर्शन-	I. ९९
अनुकाभिकाभीकः	I. ५७७	अन्तर्वत्पतिवतोर्नुक्	I. २२
अनुगवमायामे	I. ३२८	अन्तात्यन्ताध्व-	II. २८५

अन्तिकबाढयो-	I. ६३४	स्व प्रत्ययात्	II. ५५२
अन्नाण्णः	I. ५०५	अभिजनश्च	I. ३०७
अन्वेन व्यञ्जनम्	I. १८५	अभिज्ञावचने लृट्	II. १९९
अन्यथैवंकथमित्थंसु	II. ५८२	अभिनिविशश्च	I. ६४
अन्यारादितरर्ते-	I. १०१	अभिप्रत्यतिभ्यः	II. १८६
अन्येभ्योऽपि दृश्यते	II. ३७८	अभिरभागे	I. ७०
अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते	II. ३००	अभिविधौ भावे	II. ५३७
अन्येषामपि दृश्यते	II. ५९५	अभेश्चाविदूर्ये	II. ३२७
अन्येष्वपि दृश्यते	II. ३१३	अभ्यमित्राच्छ च	I. ५५६
अन्वच्यानुलोम्ये	II. ५९३	अमनुष्यकर्तृके	II. २९१
अन्ववतप्ताद्रहसः	I. ३२७	अमावस्यदन्य-	II. २३३
अपघनोऽङ्गम्	II. ५५१	अमूर्धमस्तकात्	I. ३३४
अपचितश्च	II. ३३०	अमैवाव्ययेन	I. २३४
अपथं नपुंसकम्	I. २४५	अम्बाम्बगोभूमि-	II. २५३
अपपरिबहिरञ्चवः	I. १६७	अयनं च	II. ५६९
अपपरी वर्जने	I. १०४	अरण्यान्मनुष्ये	I. ४४७
अपरस्पराः	I. ३८०	अरुर्द्विषदजन्तस्य	II. २७०
अपरोक्षे च	II. २०२	अरुर्मनश्चक्षुः-	I. ६६१
अपवर्गे तृतीया	I. ७६	अर्तिलूधूसूखन-	II. ३८१
अपस्करो रथाङ्गम्	I. ३८१	अर्थे विभाषा	I. ३६३
अपह्नवे ज्ञः	II. १६४	अर्देस्संनिविभ्यः	II. ३२७
अपाच्चतुष्पाच्छकुनि-	II. १३५	अर्धं नपुंसकम्	I. १९७
अपादाने चाहीय-	I. ६६०	अर्धर्चाः पुंसि च	I. २४५
अपादाने पञ्चमी	I. ९६	अर्वाच्च	I. २४०
अपादाने परीप्सायां	II. ५९०	अर्यः स्वामिवैश्ययोः	II. २२४
अपाद्वदः	II. १८२	अर्शआदिभ्योऽच्	I. ६०८
अपिः पदार्थसम्भावना-	I. ७२	अर्हः	II. २५८
अपूर्वपदादन्यतर	I. ४०५	अर्हः प्रशंसायाम्	II. ३४९
अपे क्लेशतमसोः	II. २९०	अर्हे कृत्यतृचश्च	II. २१२
अपे च लषः	II. ३५८	अलंकृञ्निराकृञ्-	II. ३५०

अलंखल्वोः II. ५७६
अल्पाख्यायाम् I. २७८
अल्पाच्तरम् I. २९७
अल्पे I. ६४५
अवद्यपण्यवर्या- II. २२२
अवयवे च प्राण्यौषधि- I. ४८१
अवसमन्धेभ्यस्तमसः I. ३२५
अवाच्चालम्बन- II. १४
अवात्कुटारच्च I. ५६२
अवाद् ग्रः II. १६८
अवारपारात्यन्त- I. ५५५
अवेः कः I. ६५५
अवे ग्रहो वर्ष- II. ५३९
अवोदोर्नियः II. ५३२
अव्यक्तानुकरणात् I. ६६५
अव्ययं विभक्ति- I. १५७
अव्ययसर्वनाम्नां I. ६४३
अव्ययात्त्यप् I. ४४३
अव्ययीभावः I. १५७
अव्ययीभावश्च I. १६६
अव्ययीभावे चाकाले I. १६६
अव्ययीभावे शरत्- I. १७६
अव्ययेऽयथाभिप्रेत- II. ५९२
अशनायोदन्य- I. ११०
अशब्दे यत्खौ I. ४६७, ४७२
अशाला च I. २५१
अश्वक्षीरवृष- II. ११७
अश्वपत्यादिभ्यश्च I. ३८४
अश्वस्यैकाहगमः I. ५५७
अषडक्षाशितङ्गु- I. ६४९
अषष्ठ्यतृतीया- I. ३६३
अष्टनः संज्ञायाम् I. ३७५
असूर्यललाटयोः II. २७५
अस्तं च I. २२०
अस्ताति च I. ६२२
अस्ति नास्ति दिष्टं I. ५००
अस्मदो द्वयोश्च I. २४६
अस्मायामेधास्रजः I. ६०५
अस्य च्वौ I. ६६०
अस्यतिवक्तिख्याति- II. ६३
अहंशुभमोर्युस् I. ६१३
अहस्सर्वैकदेश- I. २३६
अह्नष्टखोरेव I. २३७
अह्नोऽदन्तात् I. २३८
अह्नोऽह्न एतेभ्यः I. २३८

आ

आकर्षादिभ्यः कन् I. ५७७
आकालिकडाद्यन्त- I. ५३२
आक्रोशे नञ्यनिः II. ५६७
आक्रोशेऽवन्योर्ग्रहः II. ५३७
आ क्वेस्तच्छील- II. ३४९
आख्यातोपयोगे I. ९९
आङ उद्गमने II. १६२
आङि ताच्छील्ये II. २५८
आङि युद्धे II. ५४९
आङो दोऽनास्य- II. १३२
आङो यमहनः II. १४६
आङो यि II. २२०
आङ्मर्यादाभिविध्योः I. १६८

आङ्मर्यादावचने	I. १०४
आ च हौ	II. ६९
आज्ञायिनि च	I. ३३१
आढ्यसुभगस्थूल-	II. २९३
आतश्चोपसर्गे	II. २४२
आतश्चोपसर्गे	II. ५६२
आतोऽनुपसर्गे	II. २५०
आतो मनिन्क्वनिप्-	II. ५९४
आतो युक् चिण्कृतोः	II. १९४
आतो युच्	II. ५७५
आत्मनश्च	I. ३३२
आत्मनेपदेष्वन्य-	II. ५९
आत्मनेपदेष्वन्य-	II. १४८
आत्माने खश्च	II. ३०६
आत्मन्विश्वजन-	I. ५१७
आत्माध्वानौ खे	I. ५१७, ५१८
आदरानादरयोः	I. २२०
आदिकर्मणि क्तः	II. ३२४
आदितश्च	II. ३२०
आदृगमहनजनः	II. ३७५
आधारोऽधिकरणम्	I. १४६
आनङ् ऋतो द्वन्द्वे	I. ३०६
आनय्योऽनित्ये	II. २३५
आने मुक्	II. ३४४
आन्महतः समानाधिकरण-	I. २४२
आपोऽन्यतरस्याम्	I. २८६
आप्ज्ञप्यृधामीत्	II. १०१
आप्रपदं व्याप्नोति	I. ५५४
आभीक्ष्ण्ये णमुल् च	II. ५८१
आम्प्रत्ययवत्कृञः	II. ५
आयुक्तकुशलाभ्यां	I. १५०
आयुधाच्छ च	I. ४९३
आरगुदीचाम्	I. ३९८
आर्धधातुके	II. ६२
आलजाटचौ	I. ६०७
आवश्यकाधमर्ण्ये	II. ५७६
आवसथात्ष्ठल्	I. ५०२
आशंसायां भूतवच्च	II. २०५
आशिते भुवः	II. २८३
आशिषि च	II. २४८
आशिषि नाथः	I. १२०
आशिषि हनः	II. २८९
आश्चर्यमनित्ये	I. ३८१
आसन्दीवदष्ठीवत्	I. ५८३
आसुयुवपिरपि-	II. २३४
आस्पदं प्रतिष्ठायां	I. ३८०
आहस्थः	II. ६४
आहि च दूरे	I. ६२५
इ	
इकः काशे	I. ३७४
इको ह्रस्वोऽङ्यः	I. ३५०
इगन्ताच्च लघुपूर्वात्	I. ५४८
इगुपधज्ञाप्री-	II. २४१
इङश्च	II. ५३०
इङ्धार्योः	II. ३४८
इच्कर्मव्यतिहारे	I. २७३
इच्छार्थेभ्यो विभाषा	II. २११
इच्छार्थेषु लिङ्-	II. २१०
इजादेश्च गुरुमतः	II ५

इणो गा लुङि II. ६५
इणो यण् II. ६४
इण्णशिजिसर्तिभ्यः II. ३७०
इतश्चानिञः I. ३९३
इतराभ्योऽपि I. ६१७
इतरेतरान्योन्य- II. १२९
इतो मनुष्यजातेः I. ४७
इत्थंभूतलक्षणे I. ७८
इदं किमोरीश्की I. ३६०
इदमस्थमुः I. ६२१
इदमो र्हिल् I. ६१९
इदमो हः I. ६१७
इदितो नुम्धातोः II. ७
इद्दरिद्रस्य II. ६७
इद्वृद्धौ I. ३०९
इनः स्त्रियाम् I. २८४
इनण्यनपत्ये I. ४२२
इनित्रकट्यचश्च I. ४३२
इन्द्रवरुणभवशर्व I. ३९
इरितो वा II. ८
इवे प्रतिकृतौ I. ६४८
इषुगमियमां छः II. ५६
इष्टकेषीकामालानां I. ३५३
इष्टादिभ्यश्च I. ५८०
इष्ठस्य यिट् च I. ६३९
इसुसुक्तान्तात्कः I. ४१६

ई

ई च खनः II. २२७
ई च गणः II. ९२
ईदग्नेः सोमवरुणयोः I. ३०८
ईदासः II. ३४६
ईद्यति II. २१९
ईयसश्च I. २८७
ईषदकृता I. २१५
ईषदर्थे I. ३६४
ईषदसमाप्तौ I. ६४१
ईषद्दुस्सुषु II. ५७२

उ

उगवादिभ्यो यत् I. ५१५
उगितश्च I. २
उगितश्च I. ३४३
उग्रम्पश्येरम्मद- II. २७६
उताप्योस्समर्थयोः II. २०९
उत्क उन्मनाः I. ५७९
उत्करादिभ्यश्छः I ४३९
उत्तमैकाभ्यां च I. २४०
उत्तराच्च I. ६२५
उत्तराधरदक्षिणा- I. ६२३
उत्सादिभ्योऽञ् I. ३८५
उदकस्योदः संज्ञायाम् I. ३४७
उदङ्कोऽनुदके II. ५७१
उदन्वानुदधौ च I. ५८४
उदश्चरस्सकर्मकात् II. १६९
उदश्वितोऽन्यतरस्यां I. ४१६
उदि कूले रुजिवहोः II. २७३
उदि ग्रहः II. ५३४
उदितो वा II. ५७९
उदि श्रयतियौति- II. ५३८

उदीचामिञ्	I. ४०७
उदुपधाद्भावादि-	II. ३२५
उदोऽनूर्ध्वकर्मणि	II. १४१
उद्घनोऽत्याधानम्	II. ५५१
उद्विभ्यां काकुदस्य	I. २८१
उद्विभ्यां तपः	II. १४५
उन्न्योर्ग्रः	II. ५३२
उपघ्न आश्रये	II. ५५२
उपजानूपकर्ण-	I. ४६४
उपज्ञाते	I. ४७९
उपज्ञोपक्रमम्	I. २४८
उपदंशस्तृतीयायां	II. ५८९
उपपदमतिङ्	I. २२६
उपपराभ्यां	II. १६१
उपमानाच्च	I. २७८
उपमानादाचारे	II. ११२
उपमानानि सामान्य-	I. २०६
उपमाने कर्मणि च	II. ५८८
उपमितं व्याघ्रादिभिः	I. २०६
उपर्यध्यधसः	I. ६७१
उपर्युपरिष्टात्	I. ६२३
उपसर्गप्रादुर्भ्यां	II. ६६
उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये	I. ३७१
उपसर्गस्यायतौ	II. २८
उपसर्गाच्च	I. २६७
उपसर्गात्खल्घञोः	II. ५७४
उपसर्गात्सुनोति	II. १०
उपसर्गादध्वनः	I. ३२८
उपसर्गादसमासे	II. १९
उपसर्गाद्बहुलम्	I. २६८
उपसर्गे घोः किः	II. ५५५
उपसर्गे च संज्ञायां	II. ३१३
उपसर्गेऽदः	II. ५४३
उपसर्गे रुवः	II. ५३०
उपसर्या काल्या-	II. २२४
उपाच्च	II. १८८
उपात्प्रतियत्न-	II. ७८
उपात्प्रशंसायाम्	II. २२१
उपाद्यमः स्वकरणे	II. १७३
उपाधिभ्यां त्यकन्	I. ५६३
उपान्मन्त्रकरणे	II. १४३
उपान्वध्याङ्वसः	I. ६४
उपेयिवाननाश्वान्-	II. ३४२
उपोऽधिके च	I. ६९
उप्ते च	I. ४६६
उभयप्राप्तौ कर्मणि	I. १२७
उभादुदात्तो नित्यम्	I. ५७२
उरःप्रभृतिभ्यः कप्	I. २८२
उरसोऽण् च	I. ५०८
उषविदजागृभ्यः	II. ३३
उषासोषसः	I. ३०९
उष्ट्राद्वुञ्	I. ४८४

ऊ

ऊङुतः	I. ४७
ऊतियूतिजूतिसाति-	II. ५५७
ऊदनोर्देशे	I. ३१९
ऊधसोऽनङ्	I. २१
ऊरूत्तरपदादौपम्ये	I. ४८
ऊर्ध्वाद्विभाषा	I. २७३

ऊर्ध्वे शुषिपूरोः II. ५८७
ऊर्यादिच्विडाचश्च I. २१८
ऊषसुषिमुष्कमधोः I. ५९३

ऋ

ऋक्पूरब्धूःपथामानक्षे I. ३१६
ऋतश्छञ् I. ४७३
ऋतूक्थादिसूत्रान्तात् I. ४३३
ऋतोरण् I. ५३१
ऋतो विद्यायोनि- I. ३४०
ऋदुपधाच्चाक्लृपि- II. २२७
ऋदृशोऽङि गुणः II. ५७
ऋद्धनोः स्ये II. ५०
ऋष्यन्धकवृष्णि- I. ३९२
ऋहलोर्ण्यत् II. २३१

ॠ

ॠदोरप् II. ५४१

ए

एकं बहुव्रीहिवत् I. ६७२
एकगोपूर्वाट्ठञ् I. ६०४
एकधराल्लुक् च I. ५०४
एकस्य सकृच्च I. ६५२
एकहलादौ पूरयितव्ये I. ३४९
एकाच्च प्राचाम् I. ६४७
एकादाकिनिच्च I. ६२९
एकाद्धो ध्यमुञ् I. ६२६
एङ् प्राचां देशे I. ४४७
एजेः खश् II. २७०
एण्या ढञ् I. ४८४
एतिस्तुशास्वृ- II. २२७
एधाच्च I. ६२६
एनपा द्वितीया I. ११३
एनबन्यतरस्यां I. ६२३
एरच् II. ५४१

ऐ

ऐषमो ह्यःश्वसः ४४५

ओ

ओजस्सहोऽम्भः I. ३३१
ओजस्सहोऽम्भसा I. ४९५
ओदितश्च II. ३१६
ओरञ् I. ४८२
ओरावश्यके II. २३४
ओर्गुणः I. २६२
ओषधेरजातौ I. ६५७

औ

औक्षमनपत्ये I. ४०५

क

कंशंभ्यां बभयुः I. ६१२
कंसीयपरशव्ययोः I. ४८६
ककुदस्यावस्थायां I. २८१
कच्छादिभ्यश्च I. ४४८
कडङ्करदक्षिणाच्छ I. ५२५
कण्ड्वादिभ्यो यक् II. १२६
कन्यादिभ्यो ढकञ् I. ४४०
कथादिभ्यष्ठक् I. ५११
कन्यायाः कनीन च I. ३९३
कपिज्ञात्योर्ढक् I. ५४५
कपिष्ठलो गोत्रे II. ३३४
कम्बोजाल्लुक् I. ४११

करणाधिकरणयोश्च II. ५६८
करणे च स्तोकाल्प- I. १०७
करणे यजः II. ३०७
करणेऽयोविद्रुषु II. ५५१
करणे हनः II. ५८५
कर्कलोहितादीकक् I. ६४९
कर्णललाटात्कनलङ्कारे I. ४७२
कर्णे लक्षणस्याविष्ट- I. ३६७
कर्तरि कर्म- II. १२७
कर्तरि कृत् II. २१५
कर्तरि च I. १९५
कर्तरि भुवः खिष्णुच् II. २९४
कर्तर्युपमाने II. ३०४
कर्तुः क्यङ् सलोपश्च II. ११२
कर्तुरीप्सिततमं कर्म I. ५२
कर्तृकरणयोस्तृतीया I. ७३
कर्तृकरणे कृता I. १८४
कर्तृकर्मणोः कृति I. १२४
कर्तृकर्मणोश्च II. ५७४
कर्तृस्थे चाशरीरे II. १५९
कर्त्रोर्जीवपुरुषयोः II. ५८७
कर्मण उकञ् I. ५३०
कर्मणा यमभिप्रैति I. ८०
कर्मणि घटोऽठच् I. ५६४
कर्मणि च I. १९४
कर्मणि च येन II. ५६७
कर्मणि दृशिविदोः II. ५८२
कर्मणि द्वितीया I. ५३
कर्मणि भृतौ II. २६७
कर्मणि हनः II. ३०८
कर्मणो रोमन्थ- II. ११८
कर्मण्यग्न्याख्यायाम् II. ३१०
कर्मणीनि विक्रियः II. ३११
कर्मण्यण् II. २४८
कर्मण्यधिकरणे च II. ५५५
कर्मण्याक्रोशे कृञः II. ५८१
कर्मन्दकृशाश्वादिनिः I. ४७८
कर्मप्रवचनीययुक्ते I. ६८
कर्मप्रवचनीयाः I. ६८
कर्मवत्कर्मणा II. १९६
कर्मव्यतिहारे II. ५३७
कल्याण्यादीनामिनङ् I. ३९५
कवं चोष्णे I. ३६४
कषादिषु यथाविध्यनु- II. ५८९
कष्टाय क्रमणे II. ११७
कस्येत् I. ४१७
काण्डाण्डादीरन्नीरचौ I. ५९६
का पथ्यक्षयोः I. ३६४
कापिश्याः ष्फक् I. ४४३
कामप्रवेदनेऽकच्चिति II. २१०
काम्यच्च II. १११
कारके I. ५२
कारस्करो वृक्षः I. ३८२
कारे सत्यागदस्य I. ३५४
कार्मस्ताच्छील्ये I. ५०१
कालसमयवेलासु II. ५२६
कालाट्ठञ् I. ४५३
कालात् I. ५२८
कालात्साधुपुष्प्यत् I. ४६५
कालाध्वनोरत्यन्त- I. ७२

काश्यादिभ्यष्ठञ्ञिठौ	I. ४४७	कुलात्खः	I. ४०५
कासूगोणीभ्यां ष्टरच्	I. ६४६	कुशाग्राच्छः	I. ६४८
कास्तीराजस्तुन्दे	I. ३८२	कुषिरञ्जोः प्राचां	II. १९७
काम्प्रत्ययादाममन्त्रे	II. २२	कुसीददशैकादशात्	I. ४९६
किंकिलास्त्यर्थेषु	II. २०८	कुस्तुम्बुरूणि जातिः	I. ३८०
किं क्षेपे	I. २०९	कृच्छ्रगहनयोः	II. ३२७
किंयत्तदो निर्धारणे	I. ६४६	कृञः प्रतियत्ने	I. ११९
किंवृत्ते लिङ्लृटौ	II. २०७	कृञः श च	II. ५५८
किति च	I. ३८४	कृञो द्वितीयतृतीय	I. ६६६
किमः क्षेपे	I. ३२९	कृञो हेतुताच्छील्य-	II. २६३
किमः सङ्ख्यापरिमाणे	I. ५७०	कृञ्चानुप्रयुज्यते	II. ५
किमश्च	I. ६२१	कृतलब्धक्रीत-	I. ४६४
किमिदंभ्यां वो घः	I. ५७०	कृते ग्रन्थे	I. ४७९
किमेत्तिङव्यय-	I. ६३१	कृत्यचः	II. २१६
किमोऽत्	I. ६१७	कृत्यल्युटो बहुलम्	II. २१७
किरतौ लवने	II. ७४	कृत्याः	II. २१५
किरश्च पञ्चभ्यः	II. १०१	कृत्यानां कर्तरि वा	I. १४२
किसरादिभ्यः ष्ठन्	I. ४९९	कृत्याश्च	II. ५७६
कुगतिप्रादयः	I. २१७	कृत्यैरधिकार्थवचने	I. १८४
कुटीशमीशुण्डाभ्यो रः	I. ६४५	कृत्वोर्थप्रयोगे	I. १२३
कुत्वा डुपच्	I. ६४६	कृपो रो लः	II. ४०
कुत्सिते	I. ६४३	कृभ्वस्तियोगे	I. ६६०
कुमति च	I. ३७९	कॄ धान्ये	II. ५३३
कुमहद्भ्यामन्यतरस्यां	I. २४१	केकयमित्रयुप्रलयानां	I. ३९९
कुमारशीर्षयोः	II. २९०	केदाराद्यञ् च	I. ४२६
कुमुदनडवेतस-	I. ४३७	केशाद्वोऽन्यतरस्यां	I. ५९५
कुम्भपदीषु च	I. २७९	केशाश्वाभ्यां यञ्छौ	I. ४२८
कुर्वादिभ्यो ण्यः	I. ४०७	कोः कत्तत्पुरुषेऽचि	I. ३६३
कुलकुक्षिग्रीवाभ्यः	I. ४४१	कोपधाच्च	I. ४८१
कुलटाया वा	I. ३९६	कोशाड्ढञ्	I. ४६५

कौमारापूर्ववचने I. ४१५
कौसल्यकार्मार्याभ्यां I. ४०७
क्तक्तवतू निष्ठा II. ३१४
क्तस्य च वर्तमाने I. १२९
क्तादल्पाख्यायाम् I. ४१
क्तेन च पूजायाम् I. १९२
क्तेन नञ्विशिष्टेनानञ् I. २०७
क्तोऽधिकरणे च II. ३३६
क्त्वा च I. २३६
क्त्वि स्कन्दिस्यन्दोः II. ५७७
क्याच्छन्दसि II. ३७५
क्रतौ कुण्डपाय्य- II. २३६
क्रमः परस्मैपदेषु II. २६, २७
क्रमश्च क्त्वि II. ५७९
क्रमादिभ्यो वुन् I. ४३३
क्रव्ये च II. ३००
क्रियार्थोपपदस्य I. ९१
क्रियासमभिहारे II. २१३
क्रीङ्जीनां णौ II. ९९
क्रीडोऽनुसं- II. १३३
क्रुधद्रुहेर्ष्यासूया- I. ८५
क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः I. ८७
क्रुधमण्डार्थेभ्यश्च II. ३६१
क्रौड्यादिभ्यश्च I. ४१२
क्र्यादिभ्यः श्ना II. ८०
क्लिशः क्त्वानिष्ठयोः II. ३२३
क्वणो वीणायां च II. ५४६
क्वसुश्च II. ३४०
क्वाति I. ६१७
क्विप्च II. ३०१
क्षत्राद्धः I. ४०५
क्षायो मः II. ३१९
क्षिप्रवचने लृट् II. २०६
क्षुद्राभ्यो वा I. ३९८
क्षुद्राभ्रमरवटर I. ४७९
क्षुब्धस्वान्तदान्त- II. ३२५
क्षुभ्नादिषु च I. २३८
क्षेत्रियच्परक्षेत्रे I. ५८१
क्षेमप्रियमद्रे II. २८३

ख

खः सर्वधुरात् I. ५०४
खचि ह्रस्वः II. २७८
खट्वा क्षेपे I. १८२
खनो घ च II. ५७२
खलगोरथात् I. ४३१
खलयवमाषतिल- I. ५१६
खित्यनव्ययस्य II. २७१

ग

गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थ I. ५६
गत्यर्थकर्मणि द्वितीया I. ९४
गत्यर्थाकर्मक- II. ३३५
गत्वरश्च II. ३७१
गदमदचरयमश्च II. २२१
गन्धनावक्षेपण- II. १५६
गन्धस्येदुत्पूति- I. २७७
गमश्च II. २८५
गमहनजनखन II. ४८
गम्भीराञ्ञ्यः I. ४६८
गर्गादिभ्यो यञ् I. ३९१

गर्हायां च II. २०९
गर्हायां लडपि II. २०६
गवाश्वप्रभृतीनि च I. ३०३
गवियुधिभ्यां स्थिरः I. ३३३
गस्थकन् II. २४७
गहादिभ्यश्च I. ४४८
गाङ् लिटि II. ६५
गाण्ड्यजगात्संज्ञायां I. ५९५
गातिस्थाघुपाभूभ्यः II. ४
गाथिविदथिकेशि- I. ४३४
गापोष्टक् II. २५६
गिरेश्च सेनकस्य I. १७९
गुडादिभ्यष्ठञ् I. ५११
गुणवचनब्राह्मण- I. ५४०
गुणो यङ्लुकोः II. १०४
गुपूधूपविच्छि- II. २२
गुतिज्किद्भ्यस्सन् II. ५४
गुरोश्च हलः II. ५६०
गृधिवञ्च्योः II. १८१
गृहपतिना संयुक्ते I. ५०५
गेहे कः II. २४७
गोचरसञ्चरवह- II. ५६९
गोत्रोक्षोष्ट्रोरभ्र- I. ४२३
गोधाया ढ्रक् I. ३९८
गोपयसोर्यत् I. ४८५
गोपुच्छाट्ठञ् I. ४९०
गोरतद्धितलुकि I. २०४
गोश्च पुरीषे I. ४८३
गोष्ठात्खञ्भूतपूर्वे I. ५५७
गोष्पदं सेवितासेवित I. ३८०
ग्रहवृदृनिश्चि- II. ५४२
ग्रहिज्यावयिव्यधि II. ५७
ग्रामकौटाभ्यां च I. २४०
ग्रामजनबन्धुभ्यः I. ४२६
ग्रामाद्यखञौ I. ४४०
ग्राम्यपशुसंघेष्वतरुणेषु I. ३१५
ग्रीवाभ्योऽण् च I. ४६८
ग्लाजिस्थश्च क्स्नुः II. ३५३

घ

घकालतनेषु I. ३३६
घञपोश्च II. ५४३
घञि च भावकरणयोः II. ५२९
घरूपकल्पचेलड् I. ३४३
घुषिरविशब्दने II. ३२७

ङ

ङ्यापोः संज्ञाछन्दसोः I. ३५१

च

चक्षिङः ख्याञ् II. ६२
चटकाया ऐरक् I. ३९७
चतुर्थी चाशिष्यायुष्य I. १४५
चतुर्थी तदर्थार्थ I. १८५
चतुर्थी सम्प्रदाने I. ८०
चतुष्पाद्भ्यो ढञ् I. ३९९
चरणे ब्रह्मचारिणि I. ३५९
चरति I. ४९०
चरफलोश्च II. १०६
चरेष्टः II. २६१

चर्मोदरयोः पूरेः II. ५८३
चलशब्दार्थ- II. ३५९
चार्थे द्वन्द्वः I. २९४
चिण्भावकर्मणोः II. १९४
चित्तवति नित्यम् I. ५२९
चित्याग्निचित्ये च II. २३६
चित्रीकरणे च II. २०९
चिन्तिपूजिकथि- II. ५६२
चिस्फुरोर्णौ II. ९०
चूर्णादिनिः I. ४९५
चेले क्नोपेः II. ५८३
च्वौ च I. ६६१

छ

छदिरुपधिबलेर्ढञ् I. ५१९
छन्दसि लिट् II. ३४०
छन्दसि सहः II. ५९४
छन्दसो निर्मिते I. ५०८
छाया बाहुल्ये I. २५०
छेदादिभ्यो नित्यम् I. ५२४

ज

जनपदशब्दात् I. ४०८
जनपदे लुप् I. ४३६
जनिकर्तुः प्रकृतिः I. १००
जपजभदह- II. १०६
जम्ब्वा वा I. ४८५
जल्पभिक्षकुट्ट- II. ३६४
जहातेश्च II. ६९
जहातेश्च क्त्वि II. ५७९
जागुरूकः II. ३७१
जातिरप्राणिनाम् I. ३०१
जातुयदोर्लिङ् II. २०८
जातेरस्त्रीविषयात् I. ४६
जातेश्च I. २६०
जात्याख्यायामेकस्मिन् I. २४६
जानपदकुण्डगोण I. ३१
जान्तनशां विभाषा II. ५७९
जायाया निङ् I. २७६
जालमानायः II. ५७२
जासिनिप्रहणनाट- I. १२०
जिदृक्षिविश्रीण्वमा- II. ३६५
जिह्वामूलाङ्गुलेश्छः I. ४७१
जीर्यतेरतृन् II. ३४०
जीविकार्थे चापण्ये I. ६४८
जीविकोपनिषदावौपम्ये I. २२३
जुचङ्क्रम्य- II. ३६०
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः II. ६८
जॄव्रश्च्योः क्त्वि II. ५७८
जॄस्तम्भुम्रुचु II. १९
ज्ञाश्रुस्मृदृशां II. १७४
ज्ञोऽविदर्थस्य I. ११४
ज्य च I. ६३३
ज्यादादीयसः I. ६३३
ज्योतिरायुषः स्तोमः I. ३६२
ज्योतिर्जनपदरात्रि- I. ३५६
ज्योत्स्नातमिस्रा- I. ५९७
ज्वलितिकसन्तेभ्यः II. २४५

ट

टिड्ढाणञ्द्वयसच् I. १०
ट्वितोऽथुच् II. ५५३

ठ

ठक्छौ च I. ४३७
ठगायस्थानेभ्यः I. ४७३
ठञ्कवचिनश्च I. ४२६
ठस्येकः I. ४०७
ठाजादावूर्ध्वम् I. ६४४

ड

डाबुभाभ्यामन्य- I. ६
ड्वितः क्त्रिः II. ५५३

ढ

ढकि लोपः I. ३९८
ढक् च मण्डूकात् I. ३९३
ढे लोपोऽकद्र्वाः I. ३९९

ण

णचः स्त्रियामञ् II. ५३७
णिचश्च II. ८७
णिश्रिद्रुस्रुभ्यः II. २४
णेरणौ यत्कर्म II. १८०
णेरध्ययने वृत्तम् II. ३२८
णेर्विभाषा II. २१६
णौ चङ्युपधायाः II. २५
णौ च संश्चङोः II. ९९
ण्य आवश्यके II. २३३
ण्यासश्रन्थो युच् II. ५६३
ण्युट् च II. २४७
ण्वुल्तृचौ II. २३८

त

तत आगतः I. ४७२
तत्पुरुषः I. १८१
तत्पुरुषः समानाधिकरणः I. २११
तत्पुरुषस्याङ्गुलेः I. २३६
तत्पुरुषे कृति बहुलम् I. ३३५
तत्प्रकृतवचने I. ६५२
तत्प्रत्यनुपूर्वम् I. ४९६
तत्प्रयोजकः II. ९४
तत्र कुशलः पथः I. ५७६
तत्र जातः I. ४६२
तत्र तस्येव I. ५३५
तत्र तेनेदमिति I. २६१
तत्र नियुक्तः I. ५०२
तत्र भवः I. ४६६
तत्र विदित इति च I. ५२२
तत्र साधुः I. ५०९
तत्रोद्धृतममत्रेभ्यः I. ४१६
तत्रोपपदं सप्तमीस्थम् I. २२५
तत्सर्वादेः पथ्यङ्ग- I. ५५३
तथायुक्तं चानीप्सितम् I. ५३
तदधीते तद्वेद I. ४३३
तदधीनवचने I. ६६४
तदर्हति I. ५२४
तदर्हम् I. ५३६
तदस्मै दीयते I. ५०१

तदस्य पण्यम्	I. ४९८	तस्य विकारः	I. ४८१
तदस्य सञ्जातम्	I. ५६४	तस्यापत्यम्	I. ३८८
तदस्यास्त्यस्मिन्निति	I. ५८१	तस्येदम्	I. ४७९
तदो दा च	I. ६१९	तस्येश्वरः	I. ५२२
तद्धिताः	I. ५१	ताच्छील्यवयो-	II. ३४७
तद्धितार्थोत्तरपद-	I. २०२	तासि च क्लृपः	II. ४०
तद्धितेष्वचामादेः	I. ३८४	तिकादिभ्यः फिञ्	I. ४०७
तद्युक्तात्कर्मणोऽण्	I. ६५७	तिङश्च	I. ६३०
तद्राजस्य बहुषु	I. ४११	तितुत्रतथसिसु-	II. ३८०
तद्वहति रथयुग-	I. ५०३	तित्तिरिवरतन्तु-	I. ४७८
तनोतेर्विभाषा	II. १०२	तिरोऽन्तर्धौ	I. २२०
तन्त्रादचिरापहृते	I. ५७७	ति विंशतेर्डिति	I. २६१
तपस्सहस्राभ्यां	I. ५९१	तिष्ठद्गुप्रभृतीनि च	I. १७४
तमधीष्टो भृतो	I. ५२८	तीर्थे ये	I. ३५९
तयोरेव कृत्यक्त-	II. २१५	तीषसहलुभ-	II. ३२
तरति	I. ४९०	तुदादिभ्यः	II. ७४
तरप्तमपौ घः	I. ६३१	तुन्दशोकयोः	II. २५४
तवकममकौ	I. ४५०	तुन्दादिभ्य इलच्च	I. ६०४
तव्यत्तव्यानीयरः	II. २१५	तुन्दिवलिवटेर्भः	I. ६१३
तसिलादिष्वा-	I. २५६	तुमर्थाच्च भाववचनात्	I. ९१
तसौ मत्वर्थे	I. ५८२	तुमुन्ण्वुलौ	II. ५२२
तस्मान्नुडचि	I. २१६	तुरिष्ठेमेयस्सु	I. ६३३
तस्मिन्नणि च	I. ४५०	तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां	I. १४३
तस्मै प्रभवति	I. ५३०	तुह्योस्तातङ्	II. २
तस्मै हितम्	I. ५१६	तूष्णीमि भुवः	II. ५९३
तस्य च दक्षिणा	I. ५२९	तृजकाभ्यां कर्तरि	I. १९४
तस्य निवासः	I. ४३४	तृणह इम्	II. ७६
तस्य पाकमूले	I. ५५९	तृणे च जातौ	I. ३६४
तस्य पूरणे डट्	I. ५७३	तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतरस्यां	I. २३५
तस्य भावस्त्वतलौ	I. ५३६	तृतीयार्थे	I. ६८

तृतीयासप्तम्योर्बहुलम् I. १६५
तृन् II. ३४९
तृषिमृषिकृषेः II. ५७८
तृफलभजत्रपश्च II. २१
ते तद्राजाः I. ४११
तेन तुल्यं क्रिया I. ५३४
तेन दीव्यति खनति I. ४९०
तेन निर्वृत्तम् I. ४३४
तेन निर्वृत्तम् I. ५२८
तेन प्रोक्तम् I. ४७८
तेन रक्तं रागात् I. ४१३
तेन वित्तश्चुञ्चुप्चणपौ I. ५६०
तेन सहेति I. २६२
तेनैकदिक् I. ४७८
तौ सत् II. ३४६
त्यदादीनि च I. ४४५
त्यदादीनि सर्वैर्नित्यम् I. ३१४
त्रपुजतुनोः षुक् I. ४८२
त्रसिगृधिधृषि- II. ३५४
त्रिककुत्पर्वते I. २८१
त्रेर्मन्नित्यम् I. ४९४
त्रेस्त्रयः I. २४३
त्रेस्सम्प्रसारणञ्च I. ५७५
त्वे च I. ३५२

द

दंशसञ्जस्वञ्जां II. ५५
दक्षिणादाच् I. ६२५
दक्षिणापश्चात्पुरसः I. ४४१
दक्षिणेर्मा लुब्धयोगे I. २७३
दक्षिणोत्तराभ्यां I. ६२२
दण्डादिभ्यो यत् I. ५२४
ददातिदधात्योः II. २४४
दधातेर्हिः II. ३३३
दध्नष्ठक् I. ४१६
दन्त उन्नत उरच् I. ५९३
दन्तशिखात्संज्ञायां I. ५९७
दम्भ इच्च II. १०२
दयायासश्च II. २८
दाणश्च सा चेत् II. १७२
दाण्डिनायन- I. ४००
दाधेट्सिशदसदो II. ३६८
दानीं च I. ६१९
दामहायनान्ताच्च I. २२
दाम्नीशसयुयुज- II. ३८०
दाशगोघ्नौ II. ५२१
दिक्पूर्वपदान्ङीप् I. ४५
दिक्शब्देभ्यः I. ६२२
दिक्संख्ये संज्ञायाम् I. २०२
दिगादिभ्यो यत् I. ४६६
दित्यदित्यादित्य I. ३८४
दिवः कर्म च I. ७५
दिवसश्च पृथिव्याम् I. ३०९
दिवस्तदर्थस्य I. १२३
दिवादिभ्यः श्यन् II. ७०
दिवाविभानिशा- II. २६५
दिवो द्यावा I. ३०९
दिवोऽविजिगीषायां II. ३१८
दीपजनबुध- II. २९
दीर्घ इणः किति II. ६४

दीर्घाच्च वरुणस्य I. ४१९
दुःखात्प्रातिलोम्ये I. ६६७
दुन्योरनुपसर्गे II. २४६
दुष्कुलाड्ढक् I. ४०६
दुहः कब्घश्च II. ३००
दुहश्च II. १९६
दूतस्य भागकर्मणी II. ५९५
दूरान्तिकार्थेभ्यः I. १०८
दूरान्तिकार्थैः I. ११३
दृग्दृशवतुषु I. ३६०
दृढः स्थूलबलयोः II. ३२६
दृतिकुक्षिकलशि- I. ४६७
दृशेः क्विप् II. ३११
देये त्रा च I. ६६५
देवताद्वन्द्वे च I. ३०७
देवताद्वन्द्वे च I. ४१९
देवतान्तात्तादर्थ्ये I. ६५२
देवात्तल् I. ६५४
देविक्रुशोश्चोप- II. ३५९
देशे लुबिलचौ I. ५९२
दो दद्घोः II. ३३३
द्यतिस्यतिमास्था- II. ३३१
द्यावापृथिवीशुनासीर- I ४१८
द्युद्भ्यो लुङि II. ३६
द्युद्रुभ्यां मः I. ५९४
द्युप्रागपागुदक्- I. ४४३
द्रोणपर्वतजीवन्ता- I. ३९०
द्रोश्च I. ४८५
द्वन्द्वं रहस्यमर्यादा- I. ६७५
द्वन्द्वमनोज्ञादिभ्यश्च I. ५५०
द्वन्द्वश्च प्राणितूर्य- I. २२९
द्वन्द्वाच्चुदषहान्तात् I. ३१०
द्वन्द्वाद्वुन्वैर- I. ४८०
द्वन्द्वे घि I. २९६
द्वन्द्वोपतापगर्ह्यात् I. ६०८
द्वारादीनाञ्च I. ४५५
द्विगुरेकवचनम् I. २०६
द्विगुश्च I. १८१
द्विगोः I. २०
द्विगोर्यप् I. ५२८
द्विगोर्लुगनपत्ये I. ३८८
द्वितीयतृतीयचतुर्थ- I. १९८
द्वितीयायां च II. ५९१
द्वितीया श्रितातीत- I. १८१
द्वित्रिचतुर्भ्यस्सुच् I. ६५१
द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा I. ५७१
द्वित्रिभ्यां ष मूर्ध्नः I. २६५
द्वित्रिभ्यामञ्जलेः I. २४१
द्विन्योश्च घमुञ् I. ६२६
द्विदण्ड्यादिभ्यश्च I. २७३
द्विवचनविभज्यो- I. ६३२
द्विषत्परयोस्तापेः II. २७८
द्विषोऽमित्रे II. ३४९
द्वीपादनुसमुद्रं I. ४५३
द्वेस्तीयः I. ५७५
द्वैपवैयाघ्रादञ् I. ४१५
द्व्यच्मगधकलिङ्ग- I. ४०९
द्व्यन्तरुपसर्गेभ्योऽपः I. ३१९
द्व्यष्टनः संख्यायां I. २४२

घ

घः कर्मणि ष्ट्रन् II. ३७९

धनगणं लब्धा I. ५०५
धनुषश्च I. २७४
धर्मं चरति I. ४९७
धर्मपथ्यर्थन्यायात् I. ५०६
धर्मशीलवर्णान्ताच्च I. ६१०
धर्मादनिच् केवलात् I. २७१
धातोरेकाचो II. १०४
धान्यानां भवने I. ५५२
धारेरुत्तमर्णः I. ८४
धुरो यड्ढकौ I. ५०३
धृषिशसी वैयात्ये II. ३२६
ध्रुवमपायेऽपादानं I. ९६

न

न कर्मव्यतिहारे II. ५३७
न क्त्वा सेट् II. ५७७
न क्रोडादिबह्वचः I. ४४
नक्षत्रे च लुपि I. १५३
नक्षत्रेण युक्तः कालः I. ४१४
नखमुखात्संज्ञायाम् I. ४५
न गतिहिंसार्थेभ्यः II. १२८
नगोऽप्राणिष्वन्यतरस्यां I. २१७
नञः शुचीश्वर- I. ४७४
नञस्तत्पुरुषात् I. ३३०
नञ् I. २१५
नडशादाड्ड्वलच् I. ४३८
नडादिभ्यः फक् I. ३९०
नडादीनां कुक् च I. ४३९
नते नासिकायाः I. ५६३
न दधिपयआदीनि I. ३०६
नदीभिश्च I. १७५
नद्यां मतुप् I. ४३७
नद्यादिभ्यो ढक् I. ४४१
नद्यृतश्च I. २५५
न नञ्पूर्वात्तत्पुरुषात् I. ५३७
न निर्धारणे I. १८९
ननौ पृष्टप्रतिवचने II. २०२
नन्दिग्रहिपचादि- II. २३९
नन्वोर्विभाषा II. २०३
न पादम्याङ्यमाङ्यस- II. १९२
नपुंसकमनपुंसकेन I. ३१२
न पूजनात् I. ३२९
नपुंसकादन्यतरस्याम् I. १७९
नपुंसके भावे क्तः II. ३३९
न भाभूपूकमि- II. २१६
नभ्राण्नपान्नवेदा- I. २१६
नमःस्वस्तिस्वाहा- I. ९२
न मपूर्वोऽपत्ये I. ४०३
न माङ्योगे II. ४
नमिकम्पिस्म्यजस- II. ३७२
नमोवरिवश्चित्रङः II. १२२
न यः II. ३६१
न यदि II. १९९
न यासयोः I. ८
न य्वाभ्यां पदान्ताभ्यां I. ३९०
न रुधः II. १९७
न लोकाव्ययनिष्ठा- I. १३१
नलोपो नञः I. २१५
न वृद्भ्यश्चतुर्भ्यः II. ३८
न शब्दश्लोक- II. २६७

न संख्यादेः समाहारे I. २३९
न संज्ञायाम् I. २८७
न सुदुर्भ्यां II. ५७४
नस्तद्धिते I. १७८
नहिवृतिवृषिव्यधि- I. ३६७
नाग्लोपिशास्- II. ९२
नाडीमुष्ट्योश्च II. २७२
नानोर्ज्ञः II. १७५
नान्तादसङ्ख्यादेर्मट् I. ५७३
नाम्न्यादिशिग्रहोः II. ५९२
नावो द्विगोः I. २४०
नाव्ययीभावादतोऽम् I. १६५
नासिकास्तनयोः II. २७१
नासिकोदरौष्ठजङ्घा- I. ४३
निकटे वसति I. ५०२
निगरणचलन- II. १९०
निघो निमितम् II. ५५३
नित्यं कौटिल्ये II. १०५
नित्यं क्रीडाजीविकयोः I. १९६
नित्यं पणः परिमाणे II. ५४७
नित्यं वृद्धशरादिभ्यः I. ४८३
नित्यं शतादिमासार्ध- I. ५७६
नित्यं संज्ञाच्छन्दसोः I. २२
नित्यं सपत्न्यादिषु I. २४
नित्यं सयतेः II. ९६
नित्यं हस्तेपाणौ I. २२२
नित्यमसिच् प्रजा- I. २७०
निनदीभ्यां स्नातेः II. ३३४
निन्दहिंसक्लिश- II. ३५९
निपानमाहावः II. ५४९
निमूलसमूलयोः II. ५८३
निरभ्योः पूल्वोः II. ५३२
निर्वाणोऽवाते II. ३१८
निर्वृत्तेऽक्षद्यूतादिभ्यः I. ४९४
निवासचिति- II. ५३६
निशाप्रदोषाभ्यां च I. ४५४
नित्यवीप्सयोः I. ६६९
निष्ठा I. २९०
निष्ठा II. ३१४
निष्कुलान्निष्कोषणे I. ६६६
निसमुपविभ्यो ह्वः II. १५५
निसस्तपतौ II. ५७
नुदविदोन्दीत्रा- II. ३२०
नेन्द्रस्य परस्य I. ४१९
नेन्सिद्धबध्नातिषु I. ३३९
नेर्गदनदपत- II. १८
नेर्बिडज्बिरीसचौ I. ५६३
नेर्विशः II. १२९
नोदात्तोपदेशस्य II. १९४
नोपधात्थफान्ताद्वा II. ५७८
नौ गदनदपठ- II. ५४६
नौ ण च II. ५४४
नौद्व्यचष्ठन् I. ४९०
नौवयोधर्मविष- I. ५०५
नौ वृघान्ये II. ५३८
न्यग्रोधस्य च I. ४८५

प

पक्षिमत्स्यमृगान् I. ४९७
पङ्क्तिविंशतित्रिंशत् I. ५२३

पङ्क्तोश्च I. ४८
पचो वः II. ३१९
पञ्चदशतौ वर्गे वा I. ५२४
पञ्चमी भयेन I. १८६
पञ्चमी विभक्ते I. १५१
पञ्चम्यपाङ्परिभिः I १०४
पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः I. ३३१
पञ्चम्यामजातौ II. ३१२
पञ्चम्यास्तसिल् I. ६१५
पतः पुम् II. ४३
पत्यन्तपुरोहितादि- I. ५४५
पत्युर्नो यज्ञसंयोगे I. २३
पथः पन्थ च I. ४६३
पथः ष्कन् I. ५२७
पथो विभाषा I. ३३०
पथ्यतिथिवसति- I. ५११
पदमस्मिन्दृश्यम् I. ५०५
पदरुजविशस्पृशो II. ५२७
पदान्तस्यान्यतरस्यां I. ४९२
पदास्वैरिबाह्या- II. २३१
पद्यत्यतदर्थे I. ३४६
पन्थो ण नित्यम् I. ५२७
परवल्लिङ्गं द्वन्द्व- I. २४३
परश्वधाट्ठञ् च I. ५००
परस्य च I. ३३२
पराजेरसोढः I. ९८
परावनुपात्यय II. ५३५
परिक्रयणे संप्रदान- I. ८९
परिक्लिश्यमाने च II. ५९१
परिखाया ढञ् I. ५२०
परिनिविभ्यः II. १५
परिन्योर्नीणोः II. ५३४
परिमाणाख्यायां II. ५२९
परिमाणे पचः II. २७४
परिमुखं च I. ४९६
परिवृतो रथः I. ४१५
परिव्ययेभ्यः II. १३०
परिषदो ण्यः I. ४९८
परिस्कन्दः प्राच्य- II. ३१७
परेर्मृषः II. १८७
परेर्वर्जने I. ६७१
परेश्च II. ५६
परोऽवरपरम्पर- I. ५५५
परौ घः II. ५५२
परौ भुवोऽवज्ञाने II. ५४०
परौ यज्ञे I. ५३८
पर्पादिभ्यष्ठन् I. ४९१
पर्श्वभिभ्यां च I. ६१६
पर्याप्तिवचने- II. ५२६
पर्यायार्हणोत्पत्तिषु II. ५६६
पर्वताच्च I. ४४९
पलाशादिभ्यो वा I. ४८२
पश्चात् I. ६२३
पाघ्राध्माधेट्- II. २४३
पाघ्राध्मास्थाम्ना- II. ४४
पाणिघताडघौ II. २९२
पाण्डुकम्बलादिनिः I. ४१५
पालिसमितादयश्च I. २००
पादस्य पदाज्याति- I. ३४५
पादस्य लोपो- I. २७९

पादार्घाभ्यां च I. ६५२
पादोऽन्यतरस्याम् I. ५
पानं देशे I. ३७८
पापाणके कुत्सितैः I. २०६
पाय्यसान्नाय्य- II. २३५
पारस्करप्रभृतीनि I. ३८२
पाराशर्यशिलालिभ्यां I. ४७८
पारिषदो ण्यः I. ५११
पारेमध्ये षष्ठ्या वा I. १७४
पाशादिभ्यो यः I. ४३०
पिता मात्रा I. ३१३
पितुर्यच्च I. ४७४
पितृव्यमातुल- I. ४२०
पितृष्वसुश्छण् I. ३९८
पुंयोगादाख्यायाम् I. ३८
पुंवत्कर्मधारयजातीय- I. २११
पुंसि संज्ञायां घः II. ५६९
पुच्छभाण्डचीवराण्णिङ् II. १२३
पुत्राच्छ च I. ५२१
पुत्रेऽन्यतरस्याम् I. ३४०
पुमान् स्त्रिया I. ३११
पुरोऽग्रतोऽग्रेषु- II. २६२
पुरि लुङ् चास्मे II. २०३
पुरुषहस्तिभ्यामण् I. ५६९
पुरोऽव्ययम् I. २२०
पुवस्संज्ञायाम् II. ३८२
पुषादिद्युताद्यॢदितः II. ३४
पुष्करादिभ्यो देशे I. ६११
पुष्यसिध्यौ नक्षत्रे II. २३०
पूङः क्त्वा च II. ३२४
पूङश्च II. ३२४
पूङ्यजोः शानन् II. ३४७
पूतक्रतोरै च I. २४
पूरणगुणसुहितार्थ- I. १९०
पूरणाद्भागे I. ६२७
पूर्णाद्विभाषा I. २८१
पूर्वकालैकसर्व- I. २००
पूर्वपदात्संज्ञायामगः I. २६६
पूर्ववत्सनः II. १७६
पूर्वसदृशसमोनार्थ- I. १८३
पूर्वाधरावराणां I. ६२२
पूर्वापरप्रथमचरम- I. २०७
पूर्वापराधरोत्तर- I. १९६
पूर्वाह्णापराह्ण- I. ४६३
पूर्वे कर्तरि II. २६३
पूःसर्वयोर्दारिसहोः II. २८०
पृथग्विनानानाभिः I. १०६
पृथ्वादिभ्य इमनिज्वा I. ५३७
पृषोदरादीनि I. ३६५
पेषंवासवाहनधिषु I. ३४८
पोटायुवतिस्तोक- I. २१०
पोरदुपधात् II. २१९
प्यायः पी II. ३३०
प्रकारवचने जातीयर् I. ६४३
प्रकारवचने थाल् I. ६२१
प्रकारे गुणवचनस्य I. ६७२
प्रकाशनस्थेया- II. १४०
प्रकृत्याशिषि I. २६३
प्रकृत्यैकाच् I. ६३३
प्रजने सर्तेः II. ५४८

प्रज्ञादिभ्यश्च I. ६५७
प्रज्ञाश्रद्धार्चाभ्यो णः I. ५९१
प्रणाय्योऽसंमतौ II. २३५
प्रतिः प्रतिनिधि- I. १०५
प्रतिजनादिभ्यः खञ् I. ५०९
प्रतिनिधिप्रतिदाने I. १०५
प्रतियोगे पञ्चम्याः I. ६५९
प्रतिष्कशश्च कशेः I. ३८१
प्रतिस्तब्धनिस्तब्धौ II. ३१८
प्रतेरुरसः सप्तमीस्थात् I. ३२७
प्रत्यभिभ्यां ग्रहेः II. २३१
प्रत्ययस्थात्कात्पूर्व- I. ८
प्रत्ययोत्तरपदयोश्च I. ४५१
प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः I. ८८
प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः II. १७५
प्रथने वावशब्दे II. ५३३
प्रनिरन्तःशरेक्षु- I. ६७६
प्रभवति I. ४७६
प्रभौ परिवृढः II. ३२६
प्रमदसम्मदौ II. ५४७
प्रमाणे द्वयसच्- I. ५६७
प्रयोजनम् I. ५३१
प्रशंसायां रूपप् I. ६४०
प्रशंसावचनैश्च I. २१२
प्रशस्यस्य श्रः I. ६३३
प्रष्ठोऽग्रगामिनि II. २५३
प्रसंभ्यां जानुनोर्ज्ञुः I. २७३
प्रसितोत्सुकाभ्यां I. १५२
प्रस्कण्वहरिश्चन्द्रावृषी I. ३८१
प्रहरणम् I. ४९९
प्राक्कडारात्समासः I. १५६
प्राक् क्रीताच्छः I. ५१५
प्राक्सितादड्व्यवाये II. १६
प्रागेकादशभ्य I. ६२८
प्राग्घिताद्यत् I. ५०३
प्राग्दिशो विभक्तिः I. ६१५
प्राग्दीव्यतोऽण् I. ३८४
प्राग्वतेष्ठञ् I. ५२१
प्राग्वहतेष्ठक् I. ४८८
प्राणभृज्जातिवयो- I. ५४६
प्राणिरजतादिभ्यः I. ४८३
प्राणिस्थादातो लच् I. ५८५
प्रातिपदिकान्तनुम्- I. ३७९
प्रातिपदिकार्थलिङ्ग- I. ५२
प्राद्वहः II. १८७
प्राप्तापन्ने च I. १९९
प्रावृट्शरत्काल- I. ३३६
प्रावृष एण्यः I. ४५७
प्रावृषष्ठप् I. ४६३
प्रियस्थिरस्फिरोरु- I. ६३६
प्रियवशे वदः II. २७६
प्रुसृल्वः समभि- II. २४८
प्रे दाज्ञः II. २५५
प्रे द्रुस्तुस्रुवः II. ५३२
प्रे लपसृद्रुमथ- II. ३५८
प्रे लिप्सायाम् II. ५३८
प्रे वणिजाम् II. ५४०
प्रे स्त्रोऽयज्ञे II. ५३३
प्रैषातिसर्गप्राप्त- II. २११
प्रोपाभ्यां युजे- II. १७७

प्रोपाभ्यां समर्थाभ्यां II. १६३
प्लक्षादिभ्योऽण् I. ४८५
फणां च सप्तानाम् II. ४१

फ

फले लुक् I. ४८५
फलेग्रहिरात्मम्भरिश्च II. २६८
फल्गुनीप्रोष्ठपदानां I. २४७
फेनादिलच्च I. ५८९

ब

बन्धे च विभाषा I. ३३५
बलादिभ्यो मतुप् I. ६१२
बहुपूगगणसङ्घस्य I. ५७४
बहुलमाभीक्ष्ण्ये II. ३०५
बहुव्रीहेरूधसो ङीष् I. २१
बहुव्रीहौ संख्येये I. २६४
बहुव्रीहौ सक्थ्यक्ष्णोः I. २६४
बहोर्लोपो भू च I. ६४८
बह्वादिभ्यश्च I. ३५
बाष्पोष्मभ्यां II. ११९
बाह्वन्तात्संज्ञायाम् I. ४८
बाह्वादिभ्यश्च I. ३८९
बिल्वादिभ्योऽण् I. ४८१
बुधयुधनशजन- II. १८९
बृन्दारकनाग- I. २०९
बृहत्यया आच्छादने I. ६४९
ब्रह्मणो जानपदाख्यायां I. २४१
ब्रह्मभ्रूणवृत्रेषु II. ३०८
ब्रह्महस्तिभ्यां वर्चसः I. ३२५
ब्राह्मणकोष्णिके I. ५७७
ब्राह्मणमाणव- I. ४२६
ब्राह्मोऽजातौ I. ४०४
ब्रुवः पञ्चानामादितः II. ६४

भ

भक्ताण्णः I. ५११
भक्तादणन्यतरस्याम् I. ५०१
भक्तिः I. ४७७
भक्ष्येण मिश्रीकरणम् I. १८५
भजो ण्विः II. २९९
भञ्जभासमिदो II. ३६९
भवतष्ठक्छसौ I. ४४७
भविष्यति गम्यादयः II. ५२१
भव्यगेयप्रवचनीय- II. २३७
भस्त्रादिभ्यः ष्ठन् I. ४९३
भावकर्मणोः II. १२७
भाववचनाश्च II. ५२६
भावे II. ५२८
भावेऽनुपसर्गस्य II. ५५०
भाषायां सदवस- II. ३४१
भासनोपसम्भाषा- II. १६६
भिक्षादिभ्योऽण् I. ४२१
भिक्षासेनादायेषु II. २६१
भिद्योद्ध्यौ नदे II. २२९
भियः क्रुक्लुकनौ II. ३७६
भियोऽन्यतरस्याम् II. ६८
भियो हेतुभये II. ९६
भीत्रार्थानां भयहेतुः I. ९८
भीमादयोऽपादाने II. ५२२
भीरोः स्थानम् I. ३६२
भीस्म्योर्हेतुभये II. ९६
भीह्रीभृहुवाम् II. ६८

भुजोऽनवने II. १७९
भुवः प्रभवः I. १००
भुवः संज्ञान्तरयोः II. ३७९
भुवश्च II. ३५२
भुवो भावे II. २२६
भूतपूर्वे चरट् I. ६२९
भूते II. ३०७
भूषणेऽलम् I. २२०
भृञोऽसंज्ञायाम् II. २२८
भृशादिभ्यो II. ११४
भोज्यं भक्ष्ये II २३४
भौरिकयाद्यैषुकारी- I. ४३२
भ्राजभास- II. ३७७
भ्राजभासभाष- II. ८८
भ्रातृपुत्रौ स्वसृ- I. ३१२

म

मड्डुकझर्झरादण् I. ४९९
मतजनहलात् I. ५०९
मतिबुद्धिपूजा- II. ३३७
मतौ बह्वचोऽनजिर- I. ३७०
मदोऽनुपसर्गे II. ५४७
मद्रात्परिवापणे I. ६६८
मध्याद्गुरौ I. ३३४
मध्यान्मः I. ४५३
मध्येपदेनिवचने च I. २२२
मध्वादिभ्यश्च I. ४३७
मनः I. ५
मनः II. ३०६
मनोरौ वा I. २५
मनोर्जातावञ्यतौ I. ४०८
मन्थौदनसक्तुबिन्दु- I. ३४९
मन्यकर्मण्यनादरे I. ९३
मयट् च I. ४७५
मयड्वैतयोर्भाषायां I. ४८२
मयूरव्यंसकादयश्च I. २१३
मस्करमस्करिणौ I. ३८१
मस्जिनशोर्झलि II. ७१
महाकुलादञ्खञौ I. ४०६
महाराजप्रोष्ठपदात् I. ४१९
महाराजाट्ठञ् I. ४७७
महेन्द्राद्घाणौ च I. ४१८
माङि लुङ् II. ३
मातरपितरावुदीचाम् I. ३१०
मातुःपितुर्भ्यामन्य- I. ३५१
मातुरुत्संख्यासंभद्र- I. ३९२
मातृपितृभ्यां स्वसा I. ३४१
मातृष्वसुश्च I. ३९९
मादुपधायाश्च I. ५८३
मान्बधदान् II. ५४
मासाद्वयसि यत्खञौ I. ५२८
मितनखे च II. २७४
मित्रे चर्षौ I. ३७५
मिथ्योपपदात्कृञः II. १८२
मुण्डमिश्रश्लक्ष्ण- II. १२४
मुद्रादण् I. ४९५
मूर्तौ घनः II. ५५०
मृजेर्विभाषा II. २२८
मृडमृदगुध- II. ५७७
मृदस्तिकन् I. ६५९
मृषस्तितिक्षायाम् II. ३२५

मेघर्तिभयेषु II. २८१
म्रियतेर्लुङ्- II. ७४

य

यङश्चाप् I. ५०
यङोऽचि च II. १०८
यच्चयत्रयोः II. २०८
यजजपदशां यङः II. ३७२
यजयाचरुचप्रवच- II. २३३
यजयाजयतविच्छ- II. ५५४
यज्ञर्त्विग्भ्यां घखञौ I. ५२६
यज्ञे समि स्तुवः II. ५३३
यञञोश्च I. ३९१
यञश्च I. १९
यञिञोश्च I. ३९०
यतश्च निर्धारणम् I. १५०
यत्तदेतेभ्यः I. ५६९
यथातथायथापुरयोः I. ५४३
यथामुखसम्मुखस्य I. ५५२
यथास्वे यथायथम् I. ६७४
यमः समुपनिविषु II. ५४५
यमरमनमातां II. ५१
यमो गन्धने II. १४९
यवयवकषष्टिकाद्यत् I. ५५२
यश्च यङः II. ३७७
यस्मादधिकं यस्य I. १५४
यस्य च भावेन I. १४८
यस्य चायामः I. १७३
याजकादिभिश्च I. १८८
याप्ये पाशप् I. ६२७
यावति विन्दजीवोः II. ५८२
यावत्पुरानिपात- II. २०३
यावदवधारणे I. १६७
यावादिभ्यः कन् I. ६५५
युग्यं च पत्रे II. २३३
युवाल्पयोः कन् I. ६३९
युवोरनाकौ I. ४२३
युष्मदस्मदोरन्यतर- I. ४५०
यूनस्तिः I. ५१
ये च तद्धिते I. ५१६
ये चाभावकर्मणोः I. ४०१
येनाङ्गविकारः I. ७७
येषां च विरोधः I. ३०३
योगाद्यच्च I. ५३०
योजनं गच्छति I. ५२७
योपधाद्गुरूपोत्तमात् I. ५४८

र

र ऋतो हलादेः I. ५३८
रजःकृष्यासुति- I. ५९६
रञ्जेश्च II. ५५
रथवदयोश्च I. ३६३
रथाद्यत् I. ४८०
रदाभ्यां निष्ठातो नः II. ३१४
रश्मौ च II. ५४०
रसादिभ्यश्च I. ५८२
राजदन्तादिषु परम् I. २९४
राजनि युधिकृञः II. ३११
राजन्यादिभ्यो वुञ् I. ४३२
राजन्वान् सौराज्ये I. ५८४
राज्ञःश्वशुराद्यत् I. ४०१
राजसूयसूर्य- II. २२८

राजाहःसखिभ्यष्टच् I. २३७
राज्ञः क च I. ४४९
रात्राह्नाहाः पुंसि I. २४४
रात्रेः कृति विभाषा I. ३५५
रात्रेश्चाजसौ II. ५९४
राधो हिंसायाम् II. ७३
राधीक्ष्योर्यस्य I. ८८
राष्ट्रावारपारात् I. ४४०
रीङृतः I. ४१८
रुच्यर्थानां प्रीयमाणः I. ८२
रुजार्थानां भाव- I. १२०
रुदादिभ्यस्सार्वधातुके II. ६६
रुधादिभ्यः श्नम् II. ७६
रुष्यमत्वर- II. ३२९
रुहः पोऽन्यतरस्यां II. ९९
रूपादाहतप्रशंसयोः I. ६०४
रेवत्यादिभ्यष्ठक् I. ४०६
रोगाख्यायां ण्वुल् II. ५६४

ल

लः कर्मणि च II. १
लक्षणहेत्वोः II. ३४५
लक्षणे जायापत्योः II. २९१
लक्षणेत्थंभूताख्यान- I. ७०
लक्षणेनाभिप्रती I. १६९
लटः शतृशानचौ I. ३४४
लट् स्मे II. २०१
लवणाट्ठञ् I. ४९९
लवणाल्लुक् I. ४९५
लषपतपदस्थ- II. ३६२
लाक्षारोचनाट्ठक् I. ४१३
लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके II. २११
लिटः कानज्वा II. ३४०
लिटि वयो यः II. ५८
लिट्यन्यतरस्यां II. ६१
लिपिसिचिह्वश्च II. ५८
लियः संमानन- II. ९६
लुक्तद्धितलुकि I. ४६३
लुङि च II. ६२
लुङ्सनोर्घस्लृ II. ६१
लुटि च क्लृपः II. ४०
लुपसदचरजप- II. १०५
लुपि युक्तवद्व्यक्ति- I. ४३६
लुप् च I. ४८६
लुभो विमोहने II. ३२३
लृटस्सद्वा II. ३४६
लोकसर्वलोकाट्ठञ् I. ५२२
लोपः पिबतेरीच्च II. ९५
लोमादिपामादि- I. ५८९
लोहितादिडाज्भ्यः II. ११५
लोहितान्मणौ I. ६५५
ल्युट् च II. ५६७
ल्वादिभ्यः II. ३१५

व

वचिस्वपियजादीनां II. ५७
वचोऽशब्दसंज्ञा- II. २३४
वतोरिथुक् I. ५७५
वत्सांसाभ्यां काम- I. ५८८
वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यः I. ६४६
वदव्रजहलन्तस्याचः II. ७

वदस्सुपि क्यप् च II. २२५
वनं पुरगामिश्रका- I. ३६९
वनगिर्योस्संज्ञायां I. ३६९
वनो र च I. ५
वन्दिते भ्रातुः I. २८८
वयसि च II. २५८
वयसि प्रथमे I. २०
वर्गान्ताच्च I. ४६७
वर्चस्केऽवस्करः I. ३८१
वर्तमानसामीप्ये II. २०५
वर्तमाने लट् II. १
वर्णदृढादिभ्यः ष्यञ्च I. ५३९
वर्णादनुदात्तात् I. २५
वर्णाद्ब्रह्मचारिणि I. ६१०
वर्णो वर्णेन I. २१२
वर्षप्रमाण ऊलोपश्च II. ५८३
वर्षाभ्यष्ठक् I. ४५७
वर्षाल्लुक् च I. ५२९
वले I. ३७०
वशं गतः I. ५०५
वश्चास्यान्यतरस्यां II. ५८
वसतिक्षुधोरिट् II. ३२१
वसन्तादिभ्यष्ठक् I. ४३४
वस्तेर्ढञ् I. ६४८
वस्त्रक्रयविक्रयाट्ठन् I. ४९२
वस्वेकाजाद्घसाम् II. ३४१
वहाभ्रे लिहः II. २७३
वह्यं करणम् II. २२३
वा क्यषः II. ११५
वाक्यादेरामन्त्रितस्य I. ६७२
वाक्रोशदैन्ययोः II. ३३२
वा गमः II. १४९
वा घोषमिश्रशब्देषु I. ३४७
वाचंयमपुरन्दरौ II. २७९
वा चित्तविरागे II. १००
वाचि यमो व्रते II. २७९
वाचो ग्मिनिः I. ६०७
वाचो व्याहृतार्थायां I. ६५६
वा जॄभ्रमुत्रसाम् II. ४३
वातातीसाराभ्यां I. ६०९
वा दान्तशान्तपूर्ण- II. ३२८
वा बहूनां जाति- I. ६४६
वा भावकरणयोः I. ३७८
वा भ्राशभ्लाशभ्रमु- II. २६
वाय्वृतुपित्रुषसो I. ४१८
वारणार्थानामीप्सितः I. ९९
वा लिटि II. ६२
वा शोकष्यञ्रोगेषु I. ३४४
वा संज्ञायाम् I. २७५
वासुदेवार्जुनाभ्यां I. ४७८
वाहनमाहितात् I. ३७७
वाहिताग्न्यादिषु I. २९०
विंशत्यादिभ्यस्तमड् I. ५७५
विकुशमिपरिभ्यः II. ३३५
विड्वनोरनु- II. ३०१
विदाङ्कुर्वन्त्वित्यन्य- II. ६५
विदिभिदिच्छिदेः II. ३६९
विदूराञ्ञ्यः I. ४७६
विदेः शतुर्वसुः II. ३४६
विदो लटो वा II. ६५

विद्यायोनिसम्बन्धेभ्यः	I. ४७३	विभाषापः	II. ५८०
विध्यत्यधनुषा	I. ५०४	विभाषा परावराभ्यां	I. ६२३
विध्वरुषोस्तुदः	II. २७५	विभाषा पुरुषे	I. ३६४
विनञ्भ्यां नानाञौ	I. ५६१	विभाषा पूर्वाह्ण-	I. ४६२
विनयादिभ्यष्ठक्	I. ६५६	विभाषा फाल्गुनी-	I. ४१७
विन्दुरिच्छुः	II. ३७४	विभाषा भावादि-	II. ३२५
विन्मतोर्लुक्	I. ६४०	विभाषामनुष्ये	I. ४५०
विपराभ्यां जेः	II. १३१	विभाषा लीयतेः	II. ७०
विपूयविनीयजित्या-	II. २३०	विभाषा लुङ्लृङोः	II. ६५
विप्रतिषिद्धं च	I. ३०५	विभाषावरस्य	I. ६२२
विप्रसम्भ्यो	II. ३७९	विभाषा विप्रलापे	II. १६८
विभाषा	I. १६७	विभाषा विवधात्	I. ४९३
विभाषा कथमि	II. २०६	विभाषा वृक्षमृग-	I. ३०३
विभाषा कदाकर्ह्योः	II. २०४	विभाषा वेष्टिचेष्ट्योः	II. ९५
विभाषाकर्मकात्	II. १८८	विभाषा श्वेः	II. ६०
विभाषा कुरुयुग-	I. ४४८	विभाषा सपूर्वस्य	I. २३
विभाषा कृञि	I १५५	विभाषा साकाङ्क्षे	II. २००
विभाषा कृञि	I. २२०	विभाषा साति कार्त्स्न्ये	I. ६६२
विभाषा कृवृषोः	II. २३१	विभाषा सुपो बहुच्	I. ६४२
विभाषाख्यानपरि-	II. ५६६	विभाषा स्वसृपत्योः	I. ३४१
विभाषा गमहन-	II. ३४३	विभाषा हविरपूपादिभ्यः	I. ५१५
विभाषा गुणेऽस्त्रियाम्	I. १०६	विभाषोदरे	I. ३५९
विभाषा ग्रहः	II. २४६	विभाषोपपदेन	II. १८५
विभाषाङि रुप्लुवोः	II. ५३९	विभाषोपयमने	II. १७४
विभाषा चत्वारिंशत्-	I. २४३	विभाषोपसर्गे	I. १२३
विभाषा चिण्णमुलोः	II. १९५	विभाषौषधि	I. ३७७
विभाषा चेः	II. ७२	विशाखाषाढादण्	I. ५३२
विभाषाञ्चेरदिक्	I. ६५०	विशिपतिपदि-	II. ५९१
विभाषा तिलमाष-	I. ५५२	विशिष्टलिङ्गो नदी-	I. ३०३
विभाषा घेट्श्व्योः	II. ५०	विशेषणं विशेष्येण	I. २०७

विशेषणानाञ्चाजातेः	I. ४३७	व्यवहृपणोः	I. १२३
विष्किरः शकुनौ वा	I. ३८१	व्याङ्परिभ्यो रमः	II. १८७
विसारिणो मत्स्ये	I. ६५१	व्युपयोः शेतेः	II. ५३५
वुञ्छण्कठजिल-	I. ४३५	व्रजयजोर्भावे	II. ५५७
वृक्षासनयोर्विष्टरः	II. ५४२	व्रते	II. ३०५
वृणोतेराच्छादने	II. ५४०	व्रातेन जीवति	I. ५५८
वृत्तिसर्गतायनेषु	II. १६०	व्रीहिशाल्योर्ढक्	I. ५५२
वृद्धस्य च	I. ६३४	व्रीह्यादिभ्यश्च	I. ६०१
वृद्धाच्छः	I. ४४५	**श**	
वृद्धिर्यस्याचामादिः	I. ४४५	शकटादण्	I. ५०४
वृद्धेत्कोसल-	I. ४१०	शकधृषज्ञाग्ला-	II. ५२३
वृद्भ्यः स्यसनोः	II. ३८	शकि लिङ् च	II. २१२
वृषाकप्यग्निकुसित-	I. २४	शकिसहोश्च	II. २२१
वृतो वा	II. ५३	शक्तियष्ट्योरीकक्	I. ५००
वेः पादविहरणे	II. १६२	शक्तौ हस्तिकवाटयोः	II. २९२
वेः शब्दकर्मणः	II. १५८	शतमानविंशतिक-	I. ५२१
वेः शालच्छङ्कटचौ	I. ५६१	शतसहस्रान्ताच्च	I. ६०४
वेः स्कन्देरनिष्ठायां	II. ५६	शदेश्शितः	II. ४८
वेः स्कभ्नातेर्नित्यम्	II. ८१	शब्ददर्दुरं करोति	I. ४९७
वेतनादिभ्यो जीवति	I. ४९२	शब्दवैरकलह-	II. १२०
वेत्तेर्विभाषा	II. १५०	शमामष्टानां दीर्घः	II. ७१
वेञ्श्च स्वनो भोजने	II. १४	शमित्यष्टाभ्यो	II. ३५५
वैयाकरणाख्यायां	I. ३३२	शमिधातोस्संज्ञायां	II. २६०
वोतो गुणवचनात्	I. ३४	शम्याः ष्लञ्	I. ४८२
वोपसर्जनस्य	I. २६२	शयवासवासि-	I. ३३६
वौ कषलसकत्थ-	II. ३५७	शरादीनाञ्च	I. ३७१
वौ क्षुश्रुवः	II. ५३२	शरीरावयवाच्च	I. ४६७
व्यक्तवाचां समुच्चारणे	II. १९७	शरीरावयवाद्यत्	I. ५१६
व्यञ्जनैरुपसिक्ते	I. ४९५	शर्करादिभ्योऽण्	I. ६४९
व्यधजपोरनुपसर्गे	II. ५४४	शर्कराया वा	I. ४३७

शल इगुपधात् II. ३२
शलालुनोऽन्यतरस्यां I. ४९९
शाखादिभ्यो यः I. ६४८
शाच्छोरन्यतरस्याम् II. ३३२
शार्ङ्गरवाद्यञो ङीन् I. ५०
शालीनकौपीने I. ५५८
शिखाया वलच् I. ४३९
शिलाया ढः I. ६४८
शिल्पम् I. ४९९
शिल्पिनि ष्वुन् II. २४७
शिवादिभ्योऽण् I. ३९१
शिशुक्रन्दयमसभ- I. ४७६
शीङो रुट् II. ६४
शीतोष्णाभ्यां कारिणि I. ५७७
शीर्षच्छेदाद्यच्च I. ५२४
शीलम् I. ५०१
शुक्राद्घन् I. ४१७
शुभ्रादिभ्यश्च I. ३९४
शुषः कः II. ३१८
शुष्कचूर्णरूक्षेषु II. ५८४
शूलात्पाके I. ६६८
शूलोखाद्यत् I. ४१६
शृङ्खलमस्य I. ५७९
शृतं पाके II. ३२८
शॄवन्द्योरारुः II. ३७५
शेषाद्विभाषा I. २८५
शेषे I. ४४०
शेषे प्रथमः II. २
शेषे विभाषाकखादौ II. ५
शेषो बहुव्रीहिः I. २५३
शोणात्प्राचाम् I. ३३
श्याद्व्यधास्रु- II. २४५
श्येनतिलस्य पाते I. ४३३
श्रविष्ठाफल्गुनी I. ४६३
श्राणामांसौदनात् I. ५९१
श्रिणीभुवोऽनुपसर्गे II. ५३१
श्रुवः शृ च II. ५३
श्रेण्यादयः कृतादिभिः I. २०७
श्रोत्रियश्छन्दोऽधीते I. ५७०
श्लाघह्नुङ्स्थाशपां I. ८२
श्लिष आलिङ्गने II. ७०
श्लौ II. ६८
श्वगणाट्ठञ् च I. ४९१
श्वशुरः श्वश्र्वा I. ३१४
श्वसस्तुट् च I. ४५५
श्वसो वसीयःश्रेयसः I. ३२६
श्वादेरिञि I. ४९१
श्वीदितोनिष्ठायां II. ३२०

ष

षट्कतिकतिपय- I. ५७३
षण्मासाण्ण्यच्च I. ५२८
षष्ठाष्टमाभ्यां ञ च I. ६२८
षष्ठी I. १८७
षष्ठी चानादरे I. १४८
षष्ठी शेषे I. १०९
षष्ठी हेतुप्रयोगे I. १११
षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन I. ११२
षष्ठ्या आक्रोशे I. ३३९
षष्ठ्याः पतिपुत्र- II. ५९६
षष्ठ्या देश्वासंख्यादेः I. ५७६

षष्ठ्या रूप्य च I. ६३०
षात्पदान्तात् II. ५७६
षिद्गौरादिभ्यश्च I. २६
षिद्भिदादिभ्योऽङ् II. ५६१
ष्ठिवुक्लमुचमां II. २६

स

संख्ययाव्ययासन्न- I. २६०
संख्यापूर्वं रात्रं I. २४४
संख्यपूर्वो द्विगुः I. २०५
संख्यायाश्च I ६६६
संख्यायास्संज्ञासङ्घ- I. ५२३
संख्या वंश्येन I. १७५
संख्यासुपूर्वस्य I. २७९
संघे चानौत्तराधर्ये II. ५३६
संज्ञापूरण्योश्च I. २५९
संज्ञायाम् I. ४९
संज्ञायाम् I. ४७९
संज्ञायाम् I. ५८३
संज्ञायाम् II. ५६६
संज्ञायाम् II. ५८७
संज्ञायां जन्या I. ५०४
संज्ञायां धेनुष्या I. ५०५
संज्ञायां भृतॄवृजि- II. २८४
संज्ञायां समज- II. ५५८
संज्ञोऽन्यतरस्यां I. ७९
संपरिभ्यां करोतौ II. ७७
संप्रतिभ्यामनाध्याने II. १६५
संप्रोदश्च कटच् I. ५६१
संमाननोत्सञ्जन- II. १५८
संयोगादिश्च I. ४०३
संयोगादेरातः II. ३१५
संशयमापन्नः I. ५२७
संसृष्टे I. ४९५
संस्कृतम् I. ४९०
संस्कृतं भक्षाः I. ४१६
संहितशफलक्षण- I. ४९
स एषां ग्रामणीः I. ५७८
सख्यशिश्वीति I. ४६
सख्युर्यः I. ५४४
सङ्कलादिभ्यश्च I. ४३५
सङ्ख्याया अवयवे I. ५७१
सङ्ख्यायाः क्रिया- I. ६५१
सङ्ख्याया विधार्थे I. ६२५
सङ्ख्यायास्संवत्सर- I. ५२९
सङ्ख्याव्ययादेर्ङीप् I. २२
सङ्ख्यैकवचनाच्च I. ६५९
सङ्ग्रामे प्रयोजन- I. ४३३
सङ्घोद्घौ II. ५५२
सत्यादशपथे I. ६६८
सत्यापपाशरूप- II. ८२
सत्सूद्विषद्रुह- II. २९७
सदिरप्रतेः II. १३
सदेः परस्य लिटि II. ४८
सद्यः परुत्परारि- I. ६१९
स नपुंसकम् I. २४७
सनाद्यन्ता धातवः II. २२
सनाशंसभिक्ष उः II. ३७३
सनि ग्रहगुहोश्च II. १०१
सनि मीमाघुरभ- II. १०२
सन्धिवेलाद्यृतु- I. ४५६

सन्महत्परमोत्तम-	I. २०८	समासेऽङ्गुलेस्सङ्गः	I. ३६१
सन्यतः	II. २५	समासेऽनञ्पूर्वे	II. ५८०
सन्लिटोर्जेः	II. ३१	समि ख्यः	II. २५६
सपत्त्रनिष्पत्रादति-	I. ६६६	समि मुष्टौ	II. ५३४
सप्तमीपञ्चम्यौ	II. १५४	समि युद्रुदुवः	II. ५३१
सप्तमीविशेषणे	I. २८९	समुच्चयेऽन्यतरस्यां	II. २१३
सप्तमीं शौण्डैः	I. १९९	समुदाङ्भ्यो यमः	II. १८३
सप्तम्यधिकरणे च	I. १४६	समुदोरजः पशुषु	II. ५४७
सप्तम्यां चोपपीड-	II. ५८९	समुद्राभ्राद्धः	II. ५९५
सप्तम्यां जनेर्डः	II. ३१२	समूलाकृतजीवेषु	II. ५८४
सप्तम्यास्त्रल्	I. ६१६	समो गम्यृच्छिभ्यां	II. १४९
सभाया यः	I. ५१३	सम्पादिनि	I. ५२९
सभा राजामनुष्य-	I. २५१	सम्पृचानुरुध-	II. ३५६
समः क्ष्णुवः	II. १७८	सम्बोधने च	I. ५२
समः प्रतिज्ञाने	II. १६८	सम्बोधने च	II. ३४४
समयस्तदस्य	I. ५३१	सम्भूते	I. ४६५
समयाच्च यापनायां	I. ६६६	सर्तिशास्त्यर्तिभ्यश्च	II. ५२
समवप्रविभ्यः स्थः	II. १३७	सर्वकूलाभ्र-	II. २८०
समनायान्समवैति	I. ४९७	सर्वचर्मणः कृतः	I. ५५२
समवाये च	II. ७७	सर्वत्राण् च	I. ४५८
समस्तृतीयायुक्तात्	II. १७०	सर्वनाम्नस्तृतीया च	I. १११
समां समां विजायते	I. ५५६	सर्वपुरुषाभ्यां	I. ५१९
समानकर्तृकयोः	II. ५७७	सर्वभूमिपृथिवीभ्यां	I. ५२२
समानकर्तृकेषु	II ५२३	सर्वस्य द्वे	I. ६६९
समानतीर्थे वासी	I. ५१३	सर्वैकान्यकिंयत्तदः	I. ६१८
समानस्य छन्दस्यमूर्ध-	I ३५६	सख्यौ प्रशंसायाम्	I. ६५९
समानोदरे शयितः	I ५१३	सहनञ्विद्यमान-	I. ४५
समासत्तौ	II. ५९०	सहयुक्तेऽप्रधाने	I. ७७
समासाच्च तद्विषयात्	I. ६४९	सह सुपा	I. १५६
समासान्ताः	I. १७५	सहे च	II. ३१२

साक्षात्प्रभृतीनि च	I. २२०	सुविनिर्दुर्भ्यः	II. ३७
साक्षाद्द्रष्टरि	I. ५८१	सुषामादिषु च	I. ३६२
सात्पदाद्योः	I. ६६२, ६६३	सुहृद्दुर्हृदौ	I. २८१
साधकतमं करणम्	I. ७३	सूत्रं प्रतिष्णातम्	II. ३३४
साधुनिपुणाभ्या-	I. १५२	सूदन्दीपदीक्षश्च	II. ३६१
साप्तपदीनं सख्यम्	I. ५५८	सूर्यतिष्यागस्त्य-	I. ३०
सामि	I. १८२	सृघस्यदः क्मरच्	II. ३६८
सायंचिरंप्राह्णे	I. ४५८	सृ स्थिरे	II. ५२८
सास्मिन्पौर्णमासी	I. ४१७	सेवतेर्गतौ	II. १७
सास्य देवता	I. ४१७	सेनाया वा	I. ४२८
सिकताशर्कराभ्यां	I. ५९२	सोढः	II. ४४
सिचो यङि	II. १०६	सोदराद्यः	I. ५१३
सिद्धशुष्कपक्वबन्धैश्च	I. २००	सोमाट्ट्यण्	I. ४१८
सिध्मादिभ्यश्च	I. ५८६	सोमे सुञः	II. ३१०
सिन्धुतक्षशिला-	I. ४७७	सोऽस्य निवासः	I. ४७७
सिवादीनां वा	II. ४४	स्तम्भुस्तुम्भु-	II. ८०
सुः पूजायाम्	I. ७१	स्तम्भेः	II. १४
सुकर्मपापमन्त्र-	II. ३०९	स्तम्बकर्णयोः	II. २५९
सुखप्रियादानुलोम्ये	I. ६६६	स्तम्बशकृतोरिन्	II. २६८
सुखादिभ्यः कर्तृ-	II. १२१	स्तम्बे क च	II. ५५२
सुखादिभ्यश्च	I. ६०९	स्तम्भुसिवुसहां	II. ९४
सुट् कात्पूर्वः	II. ७९	स्तुसुधूञ्भ्यः	II. ५३
सुधातुरकङ् च	I. ३९०	स्तेनाद्यन्नलोपश्च	I. ५४४
सुनोतेः स्यसनोः	II. ७२	स्तोकान्तिकदूरार्थ-	I. १८७
सुप आत्मनः क्यच्	II. १०९	स्त्रियाम्	I. १
सुपि स्थः	II. २५१	स्त्रियां क्तिन्	II. ५५६
सुपो धातुप्रातिपदिक-	I. १५६	स्त्रियाः पुंवद्भाषित-	I. २५४
सुप्यजातौ णिनिः	II. ३०२	स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्नञौ	I. ३८५
सुप्रातसुश्वसुदिव-	I. २६८	स्त्रीभ्यो ढक्	I. ३९३
सुयजोर्ङ्वनिप्	II. ३४०	स्थः क च	II. ३०२

स्थण्डिलाच्छयितरि I. ४१६
स्थागापापचो भावे II. ५५७
स्थादिष्वभ्यासेन II. १७
स्थालीबिलात् I. ५२६
स्थूलदूरयुवह्रस्व- I. ६३५
स्थूलादिभ्यः प्रकार- I. ६४९
स्थेशभासपिसकसः II. ३७६
स्नुक्रमोरनात्मनेपद- II. २८
स्नेहने पिषः II. ५८६
स्पर्धायामाङः II. १५५
स्पृहिगृहिपति- II. ३६६
स्पृहेरीप्सितः I. ८४
स्फायो वः II. ९८
स्फुरतिस्फुलत्योः II. ७४
स्फुरतिस्फुलत्योर्घञि II. ५२८
स्मोत्तरे लङ् च II. ३
स्यदो जवे II. ५२९
स्रवतिशृणोति- II. ९४
स्वतन्त्रः कर्ता I. ७३
स्वनहसोर्वा II. ५४५
स्वपो नन् II. ५५५
स्वपितृषोर्नजिङ् II. ३७५
स्वरतिसूतिसूयति- II. १७
स्वरितञितः II. २
स्वसुश्छः I. ४०६
स्वागतादीनां च I. ४८८
स्वाङ्गाच्चेतः I. २६०
स्वाङ्गाच्चोपसर्जना- I. ४१
स्वाङ्गेऽध्रुवे II. ५९१
स्वादिभ्यः श्नुः II. ७२
स्वादुमि णमुल् II. ५८२
स्वामिन्नैश्वर्ये I. ६०८
स्वामीश्वराधिपति- I. १४९
स्वे पुषः II. ५८७

ह्

हनश्च वधः II. ५५०
हनस्त च II. २२६
हन्तेर्जः II. ६२
हरतेरनुद्यमने II. २५६
हरतेर्दृतिनाथयोः II. २६८
हरत्युत्सङ्गादिभ्यः I. ४९३
हरीतक्यादिभ्यश्च I. ४८६
हलदन्तात्सप्तम्याः I. ३३२
हलश्च II. ५७१
हलसीराट्ठक् I. ४८०
हलसीराटठक् I. ५०४
हलसूकरयोः पुवः II. ३८१
हलस्तद्धितस्य I. १९
हशश्वतोर्लङ् च II. २००
हश्च व्रीहिकालयोः II. २४८
हस्ताज्जातौ I. ६१०
हस्तादाने चेरस्तेये II. ५३५
हस्ते वर्तिग्रहोः II. ५८६
हायनान्तयुवादिभ्यः I. ५४७
हिंसायां प्रतेश्च II. ७४
हिंसार्थानां च II. ५८९
हितं भक्षाः I. ५०१
हिमकाषिहतिषु I. ३४६
हीने I. ६९
हुक्नोरन्यतरस्याम् I. ६१

हृदयस्य प्रियः	I. ५०८	हेरचङि	II. ८२
हृदयस्य हृल्लेख-	I. ३४३	हैयङ्गवीनं संज्ञायां	I. ५५९
हृद्भगसिन्ध्वन्ते	I. ३९६	ह्रस्वस्य पिति कृति	II. २२७
हृषेर्लोमसु	II. ३३०	ह्रस्वात्तादौ तद्धिते	I. ४४४
हेतुमति च	II. ९४	ह्रस्वे	I. ३६५
हेतुहेतुमतोर्लिङ्	II. २१०	ह्वः संप्रसारणं च	II. ५३९
हेतौ	I. ७९	ह्वावामश्च	II. २५०

इति पाणिनिसूत्रव्याख्यासूत्रसूची ।

APPENDIX II

वार्तिकसूची

	सं.	पृ.
अ		
अकर्मकधातुभिर्योगे	I.	५६
अकारान्तोत्तरपदः	I.	२०५
अकारान्तोत्तरपदः	I.	२४७
अग्निकलिभ्यां ढक्	I.	३८५
अग्रग्रामाभ्यां	II.	२९७
अग्रादिपश्चाड्डिमच्	I.	४५८
अजेः क्यपि वीभावः	II.	५५८
अञ्जस उपसंख्यानम्	I.	३३१
अडभ्यासव्यवाये	II.	७४
अडभ्यासव्यवायेऽपि	II.	७९
अत्यादयः क्रान्ताद्यर्थे	I.	२२३
अदेः प्रतिषेधः	II.	१९०
अधर्माच्चेति वक्तव्यम्	I.	४९७
अधिकरणाच्चेति	II.	११२
अध्यात्मादेष्ठञिष्यते	I.	४६९
अनो नलोपश्च वा	I.	२४८
अन्ताच्च	I.	३३४
अन्ताच्च	I.	४५८
अन्यत्रापि दृश्यते	II.	२८६
अन्येभ्योऽपि दृश्यते	I.	५९६
अन्येभ्योऽपि दृश्यते	I.	६०४
अपरस्यार्धे	I.	२०७
अपादाने स्त्रियामुप-	I.	५३०
अपो योनियन्मतुषु	I.	३३७

	सं.	पृ.
अपत्यादिभिरिति	I.	१५२
अप्राणिजातेश्चारज्वादी-	I.	४८
अभिवादिदृशोरात्मने-	I.	६२
अभुक्तयर्थस्य न	I.	६४
अभितःपरितःसमया-	I.	६६
अभूततद्भावे	I.	६६०
अभ्यर्हितं च	I.	२९७
अभ्रूकुंसादीनामिति	I.	३५१
अमेहक्वतसित्रेभ्यः	I.	४४३
अरण्याण्णः	I.	४४४
अर्णसो लोपश्च	I.	५९५
अर्तिश्रुदृशिभ्यश्चेति	II	१५०
अर्थवेदयोरप्यापुक्	II.	८२
अर्थाच्चासन्निहिते	I.	६११
अर्थेन नित्यसमासः	I.	१८५
अर्यक्षत्रियाभ्यां वा	I.	४०
अर्हतो नुम् च	I.	५४०
अलाबूतिलोमा-	I.	५६१
अवरस्योपसंख्यानम्	I.	१८४
अवहाराधारा-	II.	५७१
अवादयः क्रुष्टाद्यर्थे	I.	२२३
अवारपारात्	I.	४४०
अव्ययस्य च्वावीत्वं	I.	६६०
अशिष्टव्यवहारे	I.	८०
अश्मनो विकारे	I.	४८१

अश्ववृषयोः II. ११०
अष्टनः कपाले हविषि I. २४२
असि अके अने च II. २४७
असितपलितयोर्न I. २६
अस्तोश्चेति वक्तव्यम् I. ३५४

आ

आकालाट्ठंश्च I. ५३३
आख्यानाख्यायिका I. ४३३
आग्नीध्रसाधारणात् I. ६५४
आङः प्रतिज्ञाया- II. १३९
आङि चम इति II. २६
आङि नुप्रच्छयोः II. १३५
आङ्पूर्वस्यान्धू- II. ३३१
आचार्यादणत्वं च I. ४०
आदिखाद्योर्न I. ६१
आद्यादिभ्य उप- I. ६६०
आवन्तो वा I. २४७
आमयस्योपसंख्यानम् I. ६०५
आलस्यसुखाहरण- II. २५४
आशिषि नाथः II. १३३
आहौ प्रभूतादिभ्यः I. ४८८

इ

इकारादाविति I. ४९१
इके चरतावुप- I. ३४६
इक्षुष्यादिभ्यः II. ५६५
इज्ञ्वपादिभ्यः II. ५६५
इणजादिभ्यः II. ५६५
इत्येऽनभ्याशस्य I. ३५४
इदम इश् समसण् I. ६२०
इदमोऽश् थश्च I. ६२०
इयङुवङ्भावि- I. ३५१
इरिकादिभ्यः I. ३७७
इवेन समासः I. १५६
इषेरनिच्छार्थस्य II. ५६३

ई

ईकक् च I. ३८५
ईक्षिक्षमिभ्यां च II. २४२
ईयसो बहुव्रीहेर्नेति I. २८८
ईषद्गुणवचनेनेति I. २१५

उ

उत्तरपदस्य चेति I. ३४७
उत्तानादिषु कर्तृषु II. २६०
उपसर्गादस्यत्यूह्योः II. १५०
उपाद्देवपूजा- II. १४३
उभसर्वतसोः कार्या I. ६५
उरसो लोपश्च II. २८६
उष्णभद्रयोः करणे I. ३५४

ऋ

ऋतुनक्षत्राणां I. २९७

ए

एकाचो नित्यम् I. ४८३
एतदो वाच्यः I. ६२१

ओ

ओजसोऽप्सरसः II. ११२

क

कच्छवा ह्रस्वत्वञ्च I. ५९३
कप्रकरणे मूल- II. २५५
कमेरनिषेधः I. १३१, १३९
कम्बोजादिभ्य इति I. ४११
कर्तृकर्मणोश्च्व्यर्थ- II. ५७४

कर्मणः करणसंज्ञा	I. ८२
कर्मणि समि च	II. २८९
कर्मप्रवचनीयानाम्	I. २२३
कर्मव्यतिहारे	I. ६७२
कामप्रवेदन इति	II. २११
कारके छे च नायं	I. ३६३
कास्यनेकाज्ग्रहणं	II. २२
किंयत्तद्बहुषु	II. २६५
किरतेर्हर्षजीविका-	II. १३५
कुक्कुट्यादीनामण्डादिषु	I. २५९
कुत्सित इति वक्तव्यम्	I. ६०७
कुत्सितग्रहणं	II. ३११
कृद्योगा च षष्ठी	I. १८८
कृष्णोदक्पाण्डु-	I. ३१९
केलिमर उपसंख्यानम्	II. २१५
क्तस्येन्विषयस्य	I. १४७
क्रियया यमभिप्रैति	I. ८१
क्रियासमभिहारे	I. ६७२
क्रुकन्नपि वाच्यः	II. ३७६
क्रोशशतयोजन-	I. ५२७
कॢपि सम्पद्यमाने	I. ८९
क्विब्वचिप्रच्छि-	II. ३७८
क्षिपकादीनां च	I. ९
क्षीरलवणयोः	II. ११०
क्सोऽपि वाच्यः	II. २९५
ख	
खच डिद्वा वाच्यः	II. २७६
खनेर्डडरेकेक-	II. ५७२
खलादिभ्य इनिः	I. ४३२
खुरखराभ्यां वा	I. २६६
ख्यश्च	I. २६८
ग	
गङ्गादेः परा सप्तमी	I. २८९
गच्छतौ परदारादि-	I. ४८८
गजसहायाभ्यां	I. ४२६
गणिकाया यञिति	I. ४२६
गन्धस्येत्त्वे तदेकान्त-	I. २७७
गमेस्सुपि वाच्यः	II. २७६
गम्यादीनामुपसं-	I. १८१
गवादिषु विन्देः	II. २४४
गवि च युक्ते	I. २४२
गिरिनद्यादीनां वा	I. ३७९
गिरौ डश्छन्दसि	II. २६०
गिलेऽगिलस्य	I. ३५४
गुणवचनेभ्यः	I. ५८३
गुणोत्तरेण तरलोप-	I. १८८
घ	
घञर्थे कविधानम्	II. ५४३
घटीखारीखरीषु	II. २७३
घट्टिवन्दिविदिभ्यः	II. ५६३
च	
चञ्चद्बृहतोः	I. ६४९
चटकादिति वाच्यम्	I. ३९७
चतुरश्छयतौ	I. ५७३
चतुर्वर्णादीनाम्	I. ५४३
चरेराङि चागुरौ	II. २२१
चायतेः क्तिनि	II. ५५६
चारौ वा	II. २८९
चित्रारेवती-	I. ४६३
चिरपरुत्परारिभ्यः	I. ४५८

चीवरादार्जने II. १२३
चूडादिभ्य उप- I. ५३२
च्व्यर्थे इति वाच्यम् I. २२०

छ

छन्दसीति वक्तव्यम् II. २३१
छागवृषयोरपि I. ४०७

ज

जागर्तेरकारो वा II. ५५९
जातिकालसुखादिभ्यः I. २९०
जुगुप्साविराम- I. ९७
जुहोतेर्दीर्घश्च II. ३७८
ज्योतिरुद्गमन इति II. १६२
ज्योत्स्नादिभ्य उप- I. ५९२

ठ

ठक्छसोश्च I. २५६
डाचि विवक्षिते I. ६६५
डे च विहायसः II. २८६

ण

ण्यन्तभादीनामुप- II. २१७

त

तकिशसिचति- II. २१९
तक्ष्णोऽण उप- I. ४०७
तदन्ताच्च I. ६११
तदाहेति माशब्दादि- I. ४८८
तद्बृहतोः करपत्योः I. ३८२
तनिपतिदरिद्राति- II. १०२
तपसः परस्मैपदं च II. ११८
तप्पर्वमरुद्भ्याम् I. ६०५
तादर्थ्ये चतुर्थी I. ८९
तारका ज्योतिषि I. ९
तितुत्रेष्वग्रहादीनां II. ३८०
तिष्यपुष्ययोर्नक्षत्राणि I. ३०
तीयादीकक् स्वार्थे I. ६२८
त्यकनश्च निषेधः I. ८
त्यदादीनां मिथः I. ३१४
त्रौ च I. ३६३
त्र्युपाभ्यां चतुरः I. ३२१
त्वतलोर्गुणवचनस्य I. २५६

द

दारजारौ कर्तरि II. ५२९
दारावाहनः II. २८९
दिक्शब्देभ्यस्तीरस्य I. ३६७
दिवश्च दासे I. ३३९
दुग्वोर्दीर्घश्च II. ३१५
दृक्षे चेति वक्तव्यम् I. ३६०
दृशेश्च II. ३४४
देवाद्यञञौ I. ३८४
देवानांप्रिय इति I. ३३९
द्युतिगमिजुहोतीनां II. ३७८
द्युश्चोभयाद्वक्तव्यः I. ६२०
द्वन्द्वतत्पुरुषयोः I. २०४
द्विगुप्राप्तालंपूर्व- I. २४३
द्वित्वप्रकरणे के II. ५४३
द्वित्वे गोयुगच् I. ५६१
द्विषःशतुर्वा I. १३१, १४०
द्व्यच्त्र्यज्भ्यामेव I. ३७७

ध

धर्मादिष्वनियमः I. २९४
धात्वर्थनिर्देशे II. ५६५
धूञ्प्रीञोर्नुग्वक्तव्यः II. ९२

घेट उपसंख्यानम् II. १९२
घेनोर्भव्यायाम् I. ३५४
ध्यायतेस्संप्रसारणं II. ३७८

न

नगपांसुपाण्डुभ्यश्च I. ५९३
नञो नलोपस्तिङि I. २१६
नञोऽस्त्यर्थानाम् I. २५३
नञ्स्नञीककूख्युं I. १०
नवस्य नू आदेशो I. ६५३
नवस्य न्वादेशो I. ४६१
न विद्यायाः I. ६२८
नश्च पुराणे प्रात् I. ४६१
नश्च पुराणे प्रात् I. ६५४
नस्नासिकायाः I. ५१६
नित्यमाम्रेडिते I. ६६५
निमित्तपर्यायप्रयोगे I. ११२
निमित्तात्कर्मयोगे I. १४७
निमिमीलियां II. ५७३
निरादयः क्रान्ताद्यर्थे I. २२३
निष्के चेति वक्तव्यम् I. ३४७
निसो गते I. ४४४
नीलादोषधौ I. ३२
नील्या अन् I. ४१३
नीवह्योर्न I. ६०
नृतिखनिरञ्जिभ्यः II. २४७
नेतुर्नक्षत्रेऽव्वक्तव्यः I. २६५
नौ लिम्पेर्वाच्यः II. २४४

प

पञ्चजनादुप- I. ४६८
पञ्चजनादुप- I. ५१७
पथः संख्याव्ययादेः I. २४८
परस्परोपपदाच्च II. १२९
परस्मादेद्यव्यहनि I. ६२०
परिचर्यापरिसर्या II. ५५९
परेर्वर्जने वावचनं I. ६७१
परेर्वा II. ५६३
पर्यादयो ग्लानाद्यर्थे I. २२३
पल्यराजभ्यां चेति I. ३२५
पाण्डोड्यण् I. ४०८
पात्राद्यन्तस्य न I. २४८
पार्श्वादिषूपसंख्या- II. २६०
पालकान्तान्न I. ३९
पितुर्भ्रातरि व्यत् I. ४२०
पिबतेस्सुराशीध्वोः II. २५६
पिशङ्गादुपसङ्ख्यानम् I. २५
पिशाचाच्च I. ६०९
पीतात्कन् I. ४१३
पुंसानुजो जनुषान्ध I. ३३१
पुच्छादुदसने II. १२३
पुण्यसुदिनाभ्यामह्नः I. २४८
पुरुषाद्वधविकार I. ५१९
पुष्पमूलेषु I. ४८६
पूञ एवेह II. २१७
पूञो विनाशे II. ३१५
पूरण इति वक्तव्यम् I. ३३२
पूरोरण् वक्तव्यः I. ४०८
पूर्वपूर्वतरयोः I. ६२०
पूर्वान्यान्यतर- I. ६२०
पृच्छतौ सुस्नातादिभ्यः I. ४८८
पृथिव्या ञाञौ I. ३८४

पृथुमृदुभृश-	I. ५३९
पृष्ठादुपसंख्यानम्	I. ४२६
प्रकृत्या अके	I. ४२३
प्रकृत्यादिभ्य उप-	I. ७५
प्रहरणार्थेभ्यः परे	I. २९१
प्राक्शतादिति	I. २४२
प्राणिनि च	I. ३२
प्राण्यङ्गान्न	I. ६०९
प्रादयो गत्याद्यर्थे	I. २२३
प्रादिभ्यो धातुजस्य	I. २५३
प्रायस्य चित्तिचित्तयोः	I. ३८३
फ	
फलबर्हाभ्यामिनच्	I. ६०५
फलसेनावनस्पति	I. ३०४
फल्गुन्याषाढाभ्यां	I. ४६३
फेनाच्चेति वक्तव्यम्	II. ११९
ब	
बलादूलः	I. ६०५
बहिषष्टिलोपो यञ्च	I. ३८४
बहुष्वनियमः	I. २९७
बालमूललध्वलं	II. ३९०
बाहूरुपूर्वपदात्	I. ६११
ब्रह्मणि वदः	II. ३०२
भ	
भद्राच्चेति वक्तव्यम्	I. ६६८
भयभीतभीतिभीभि-	I. १८६
भवने क्षेत्रे	I. ५६१
भस्याढे तद्धिते	I. २५६
भागरूपनामभ्यः	I. ६५४
भाण्डात्समाचयने	II. १२३
भावप्रत्ययान्तात्	I. ४९४
भाषायां धाञ्कृसृ-	II. ३७५
भाषायां शासियुधि-	II. ५७५
भूमनिन्दाप्रशंसासु	I. ५८२
भ्रातुर्ज्यायसः	I. २९८
भ्राष्ट्राग्न्योरिन्धे	I. ३५४
म	
मत्वर्थाच्छः	II. ५६५
मत्स्यस्य ङ्याम्	I. ३०
महाजनाट्ठञ्	I. ५१७
महिषाच्चेति	I. ४३७
माङ्याक्रोश इति	II. ३४४
मातरि षिच्च	I. ४२०
मातुर्डुलच्	I. ४२०
मातुलोपाध्याययोः	I. ४०
मातृपितृभ्यां	I. ४२०
मितद्र्वादिभ्यः	II. ३७९
य	
यज्ञर्त्विग्भ्यां तत्कर्म	I. ५२६
यदाद्योरुपसंख्या-	II. २०८
यवनाल्लिप्याम्	I. ४०
यवाद्दोषे	I. ४०
र	
रञ्जेर्णौ मृगरमणे	II. १००
रप्रकरणे खमुख-	I. ५९३
राजघ उपसंख्यानम्	II. २९२
राज्ञो जातावेवेति	I. ४०१
रादिफः	II. ५६५
ल	
लघ्वक्षरं पूर्वम्	I. २९७

लोकस्य पृणे I. ३५४
ल्यब्नेर्ध्रुव इति I. ४४३
ल्यब्लोपे कर्मणि- I. १००

व

वत्वन्तात्स्वार्थे I. ५६७
वयस्यचरम इति I. २०
वर्णात्कारः II. ५६५
वर्णानामानुपूर्व्येण I. २९८
वशिरण्योरुपसंख्यानं II. ५४२
वसेस्तव्यत्कर्तरि II. २१५
वस्त्रात्समाच्छादने II. १२४
वा केशेषु I. ५१६
वा गोमयेषु I. ४४७
वाग्दिक्पश्यद्भ्यो I. ३३९
वातशुनीतिल- II. २७०
वातात्समूहे च I. ४३१
वातात्समूहे च I. ५८८
वातात्समूहे च I. ६०५
वा नामधेयस्य I. ४४७
वा प्रियस्य I. २८९
वायुशब्दप्रयोगे I. ३०७
वा लिप्सायामिति II. १४३
वा हितनाम्न इति I. ४०३
विदिप्रच्छिस्वरतीनां II. १४९
विनापि प्रत्ययं I. ६४४
विपरीताच्चेति I. ४४०
विरूपाणामपि I. २११
विस्तारे पटच् I. ५६१
विस्मितप्रतिघात- II. ३३०
विहायसो विह इति II. २७६
वृत्तेश्च I. ५९१
वृद्धाच्चेति वक्तव्यम् I. ४२३
वृद्धेर्वृधुषिभावः I. ४९६
वेर्ग्रो वक्तव्यः I. २६८
वैरे देवासुरादिभ्यः I. ४८०
व्याधिमत्स्यबलेषु II. ५२८
व्यासवरुडनिषाद- I. ३९०
व्रताद्भोजन- II. १२४
व्रीहिवत्सयोरिति II. २६८

श

शंसिदुहिगुहिभ्यो II. २२७
शकलकर्दमाभ्यां I. ४१३
शक्तिलाङ्गलाङ्कुश- II. २५७
शप उपालम्भे II. १३५
शाकपार्थिवादीनां I. २०८
शसिचतियति- II. २३७
शसि बह्वल्पार्थस्य I. २५६
शिक्षेर्जिज्ञासायाम् II. १३३
शीङो वाच्यः II. ३६६
शीतोष्णतृप्रेभ्यः I. ६०५
शीलिकामिभक्षि- II. २४९
शुनो दन्तदंष्ट्रा- I. ३७५
शूद्रा चामहत्पूर्वा I. २
शृङ्गवृन्दाभ्यामारकन् I. ६०५
शेपपुच्छलाङ्गूलेषु I. ३३९
शेषे विभाषा I. १२७
श्रदन्तरोरुपसर्ग- II. ५६२
श्रविष्ठाषाढाभ्यां I. ४६३
श्रयजीषिस्तुभ्यः II. ५५६
श्रेण्यादिषु च्व्यर्थे- I. २०७

श्रोत्रियस्य यलोपश्च I. ५४७
श्वशुरस्योकाराकार- I. ४८

ष

षट्त्वे षड्वच् I. ५६१
षाद्यञश्चाप् वाच्यः I. ५१

स

संख्याया अल्पीयस्याः I. २८९
संख्याया नदीगोदा- I. ३१९
संख्यायास्तत्पुरुषस्य I. २६४
संज्ञायां वा I. ३२
संभ्रमेण प्रवृत्तौ I. ६७२
संघाते कटच् I. ५६१
सत्नकक्षकष्टकृच्छ्र- II. ११७
समानस्य सभावो I. ६२०
समानान्ययोश्चेति II. २९५
समिधामाधाने I. ४८०
समोऽकूजने II. १३३
सम्पदादिभ्यः क्विप् II. ५५६
सर्वजनाट्ठञ् I. ५१७
सर्वत्र गोरेजादि I. ३८५
सर्वत्रपन्नयोः II. २५८
सर्वप्रातिपदिकानां II. ११०
सर्वप्रातिपदिकेभ्यः II. ११३
सर्वाण्णो वेति I. ५१९
सर्वादेश्च I. ६११
सर्वो द्वन्द्वो विभाषा I. ३१०
सर्वोभयार्थाभ्यामेव I. ६१६
सविशेषणस्य प्रतिषेधः I. २४६
सहायाद्वा I. ५४८
सहितसहाभ्यां चेति I. ४९
साधुकारिण्युप- II. ३०२
साध्वसाधुप्रयोगे च I. १४७
सामान्ये नपुंसकम् I. २४८
सासहिवावहि- II. ३७५
सिनोतेर्ग्रासकर्म- II. ३१५
सुडपि हर्षादिष्वेव II. १३५
सुदिनदुर्दिन- II. १२०
सुदुरोरधिकरणे II. २८६
सूचिसूत्रिमूत्रि- II. १०४
सूतकापुत्रिका- I. ९
सूर्यागस्त्ययोश्छे च I. ३०
सूर्याद्देवतायां चाप् I. ३९
सोपसर्गस्य न II. ३३१
स्तने धेटः II. २७१
स्त्रियामपत्ये I. ३९८
स्त्रीनपुंसकयोः I. ६७२, ६७४
स्त्रीप्रत्यययोरकाकारयोः I. १२७
स्थाम्नोऽकारः I. ३८५
स्नेहे तैलच् I. ५६१
स्वराद्यन्तोपसर्गात् II. १७७
स्वाङ्गकर्मकाचेति II. १४५

ह

हनुचलन इति II. ११८
हनो वा यद्वधश्च II. २१९
हयगवयमुकय I. ४७
हरिद्रामहारजनाभ्यां I. ४१४
हरीतक्यादिषु I. ४३७
हलिकल्योरदन्तत्वं II. १२५
हस्त्यादिभ्यो ग्रहणे II. १२५

हस्तिसूचकयोरिति II. २५९
हितयोगे च I. ९०
हिमाच्चेलुः I. ६०५
हिमारण्ययोर्महत्त्वे I. ३९
हृदयाच्चालुः I. ६०५
हृद्द्युभ्यां I. ३३३

॥ इति पाणिनिसूत्रव्याख्यावार्तिकसूची समाप्ता ॥

—:*:—

APPENDIX III

* उणादिसूत्रसूची *

—: * :—

	सं. पृ.
अ	
अगारे णिच्च	II. ४०१
अघ्न्यादयश्च	II. ४९०
अङ्केर्नलोपश्च	II. ४७९
अङ्गतेरसिरिरु-	II. ५११
अङ्गिमदिमन्दिभ्यः	II. ४६५
अच इः	II. ४९६
अच् तस्य जङ्ग च	II. ५१६
अजियमिशीङ-	II. ४५४
अजिरशिशिर-	II. ३९६
अजिवृरीरिभ्यः	II. ४५०
अजेरज च	II. ४३२
अजेर्णिलुक् च	II. ४५४
अज्यतिभ्यां च	II. ४९५
अञ्चेः को वा	II. ४८०
अञ्चयञ्जियुजि-	II. ५०९
अञ्जिघृसिभ्यः	II. ४५७
अणश्च	II. ३८५
अत्यविचमितमि-	II. ४६१
अदि भुवो डुतच्	II. ५१३
अदिशदिभूशुभिभ्यः	II. ४८१
अदेर्घ च	II. ४९१
अदेर्नुम्धौ च	II. ५०८
अदेस्त्रिनिश्च	II. ४८१
अनिह्रुषिभ्यां	II. ४७४
अन्दूदृम्भूजम्बू-	II. ४०२
अन्ते च	II. ५०८
अपदुःसुषु स्थः	II. ३८९
अब्दादयश्च	II. ४८७
अमिचिमि-	II. ५०२
अमितम्योर्दीर्घश्च	II. ४२७
अमिनक्षियजि-	II. ४६०
अमेर्दीर्घश्च	II. ३९४
अमेर्द्विषति चित्	II. ५०४
अमेर्हुक् च	II. ५०९
अमेस्तुट् च	II. ५१९
अमेस्सन्	II. ५१५
अम्बरीषः	II. ४७६
अर्जिदृशिकम्यमि-	II. ३८९
अर्जेर्ऋज च	II. ४७५
अर्तिकमिभ्रमिचमि-	II. ४६४
अर्तिगृभ्यां भन्	II. ४६८
अर्तिपृवपियजि-	II. ४४२
अर्तिसृधृधम्य-	II. ४४०
अर्तिस्तुसुहुसृ-	II. ४१४
अर्तेः किदिच्च	II. ४३३
अर्तेः क्युरुच्च	II. ५१४
अर्तेररुः	II. ४८३
अर्तेरुच्च	II. ५०७
अर्तेरूच्च	II. ४७८

अर्तेर्निच्च II. ४५९
अर्तेश्च II. ४५४
अर्तेश्च तुः II. ४००
अर्देर्दीर्घश्च II. ४२७
अर्भकपृथुक- II. ५१८
अलीकादयश्च II. ४७५
अवतेष्टिलोपश्च II. ४१५
अवद्यावमाधम- II. ५१८
अविमह्योष्टिषच् II. ३९४
अवितॄस्तॄतन्त्रिभ्यः II. ४६९
अवे भृञः II. ४२२
अशित्रादिभ्यः II. ५०४
अशिपणाय्यः II. ४९५
अशिशकिभ्यां II. ४९८
अशूप्रुषिलटि- II. ४१७
अशेरश च II. ४३६
अशेर्देवने II. ४५४
अशेर्देवने युट् II. ५०७
अशेर्नित् II. ४६९
अशेर्लशश्च II. ४५४
अशेस्सरः II. ४५५
अश्नोतेरश्च II. ४७८
अश्नोतेराशुकर्मणि II. ५१९
अश्र्वादयश्च II. ५१६
असिसञ्जिभ्यां II. ४६९
असेरुरन् II. ३९३

आ

आः समिण्निकषिभ्याम् II. ५०४
आङि णित् II. ४७२
आङि शुषेस्सनः II. ४४०
आङि श्रिहनिभ्यां II. ४९६
आङ्परयोः खनि II. ३९०
आतृकन् वृद्धिश्च II. ४०१
आनकः शीङ्भियः II. ४५६
आप्नोतेर्ह्रस्वश्च II. ४३४

इ

इगुपधात्कित् II. ४९३
इण आगसि II. ५०८
इण आगोऽपराधे II. ५०९
इणः कित् II. ४६९
इण्भीकापाशल्यति- II. ४५१
इणिसञ्जिदीङ्- II. ४४४
इन्देः कमिर्नलोपश्च II. ५००
इषिमदिमुदि- II. ३९५
इषियुधीन्धिदसि- II. ४१५
इषेः क्सुः II. ४६९
इष्यशिभ्यां तकन् II. ४६८

ई

ईषेः किच्च II. ३८६
ईषेः किद्ध्रस्वश्च II. ४७४

उ

उदकं च II. ४३१
उदके थुट् च II. ५०८
उदके नुट् च II. ५०७
उदके नुम्भौ च II. ५०८
उदि चेर्डैसिः II. ५१३
उदि दृणातेरजलौ II. ५१४
उन्देरिच्चादेः II. ३८६
उन्देर्नलोपश्च II. ४३६
उपसर्गे वसेः II. ४६१

उब्जेर्बले बलोपश्च II. ५०७
उलकादयश्च II. ४७८
उल्बादयश्च II. ४८६
उल्मुकदर्विहोमि- II. ४५६
उषः कित् II. ५११
उषिकुषिगर्तिभ्यस्थन् II. ४२३
उषिखनिभ्यां कित् II. ५०१

ऊ

ऊर्णोतेर्डः II. ५१८
ऊर्णोतेर्नुलोपश्च II. ३९०

ऋ

ऋच्छेररः II. ४६४
ऋजेः कीकन् II. ५१८
ऋज्रेन्द्राग्रवज्र- II. ४२९
ऋतन्यञ्जिवनि- II. ४७१
ऋषिवृषिभ्यां कित् II. ४६३
ऋषेर्जातौ II. ४५५

ए

एतेर्णिच्च II. ४४२
एतेस्तुट् च II. ४१३

क

कञ्जिमृजिभ्यां II. ४६६
कठिचकिभ्यामोरन् II. ३९८
कणेष्ठः II. ४०५
कदेर्णित्पक्षिणि II. ४८३
कनन् युवृषितक्षि- II. ४१८
कपिगडिगण्डिकटि- II. ३९८
कबेरोतः पश्च II. ३९८
कमिमनिजनि- II. ४००
कमेः किदुच्चोपधायाः II. ४६६
कमेः पश्च II. ३९७
कमेरठः II. ४०४
कलश्च II. ४७२
कलस्तृपश्च II. ४०५
कलिकर्योरमः II. ४८४
कलिगलिभ्यां II. ५१५
कशेर्मुट् च II. ४७६
कषिदूषिभ्यामीकन् II. ४७४
कषेश्छश्च II. ४०२
कायतेर्डिमिः II. ५००
किञ्जरयोः श्रीणः II. ३८४
किलेर्बुक् च II. ३९४
किशोरादयश्च II. ३९८
कुग्रोरुच्च II. ३८९
कुटिकुषिभ्यां क्मलन् II. ५०६
कुडिकम्प्योर्नलोपश्च II. ४९७
कुणिपुल्योः किन्दच् II. ४८४
कुपेर्वा वश्च II. ४८४
कुम्बेर्नलोपश्च II. ३९७
कुयुभ्यां च II. ४४८
कुर्भ्रश्च II. ३८८
कुवश्चट् दीर्घश्च II. ४८५
कुसेरुम्भेमेदेताः II. ४८८
कृकदिकडिकटि- II. ४८३
कृके वचः कश्च II. ३८४
कृञ उच्च II. ४७७
कृञ उदीचां कारुषु II. ४९५
कृञः ऋतुः II. ४०१
कृञः पासः II. ५१८
कृञादिभ्यः II. ५१७

कृतिभिदिलतिभ्यः II. ४६८
कृतेश्छः क्रू च II. ४२८
कृत्यशूभ्यां II. ४४६
कृदाधारार्चि- II. ४५०
कृधूमदिभ्यः II. ४५५
कृवापाजिमिस्वदि- II. ३८३
कृविघृष्विछवि- II. ४८०
कृषिचमितनिधनि- II. ४०१
कृषेर्वर्णे II. ४४५
कृहृभ्यामेणुः II. ४२२
कॄगॄशॄदॄभ्यो वः II. ४१८
कॄगॄशॄपॄकुटि- II. ४९७
कॄगॄशॄवृञ्चतिभ्यः II. ४४३
कॄतॄकृपिभ्यः II. ५०६
कॄतॄभ्यामीषन् II. ४७५
कॄवॄदारिभ्यः II. ४५२
कॄवॄजॄसिद्रुपन्यनि- II. ४४५
कॄशॄपॄकटिपटि- II. ४७६
कॄशॄशलिकलि- II. ४६२
के श्र एरङ् चास्य II. ४०२
क्रमितमिशति- II. ४९३
क्रिय इकन् II. ४३२
क्लिशेरन्लो II. ५१६
क्लिशेरीच्चोपधायाः II. ५१९
क्वणेस्संप्रसारणं II. ४६६
क्वादिभ्यः कित् II ४०७
क्विब्वचिप्रच्छिश्रि- II. ४३४
क्वुन् शिल्पिसंज्ञयोः II. ४३१
क्षमेरुपधालोपश्च II. ५२०
क्षिपेः किच्च II. ४४१
क्षुधिपिशिमिथि- II. ४५३

ख

खनिकष्यज्यसि- II. ४९७
खरुशङ्कुपीयु- II. ३९१
खर्जिपिञ्जादिभ्यः II. ४८४
खष्पशिल्पशष्प- II. ४४८

ग

गडेः कड च II. ४६५
गडेश्च II. ४८२
गडेरादेश्च कः II. ४६०
गणशकुनौ II. ४१२
गतिकारकोप- II. ५११
गन्गम्यद्योः II. ४१०
गभीरगम्भीरौ II. ४७७
गमेरा च II. ५०३
गमेरिनिः II. ४७२
गमेर्गश्च II. ४३६
गमेर्डोः II. ४३५
गर्वेरत उच्च II. ४३४
गिर उडच् II. ५००
गुधृवीपचिवचि- II. ५०२
गुधेरूमः II. ५१३
ग्रसेरा च II. ४१५
ग्रहेरनिः II. ५२०
ग्रीष्मः II. ४१७
ग्लानुदिभ्यां डौः II. ४३५

घ

घर्मः II. ४१६
घसेः किच्च II. ४७७
घृणिपृश्निपार्ष्णि- II. ४७९

च

चकिरम्योरुश्च II. ४२७
चक्षेः शिच्च II. ४४२
चङ्कणः कङ्कणश्च II. ४७४
चतेररुन् II. ५१९
चन्द्रे मो डित् II. ५११
चन्देशादेश्च छः II. ५१०
चरेर्वृते II. ५०४
चरेश्च II. ५२०
चायः कि II. ४००
चिक् च II. ४३४
चीकयतेराद्यन्त- II. ५१७
चुपेरच्चोपधायाः II. ४०६

छ

छापूखडिभ्यः कित् II. ४११
छित्वरछत्वरधीवर- II. ४४४

ज

जत्वादयश्च II. ४८८
जनिघसिभ्यामिण् II. ४९५
जनिदाच्युसृवृ- II. ४८८
जनेररष्ठ च II. ५१७
जनेरुसिः II. ४४२
जनेर्यक् II. ४८९
जनेष्टन् लोपश्च II. ५१६
जहातेर्द्वे ऽन्तलोपश्च II. ४५०
जहातेस्सन्वदालोप- II. ४१५
जीवेरातुः II. ४०१
जृवृभ्यामूथन् II. ४२४
जृविशिभ्यां झच् II. ४६४
जेर्मुट् चोदात्तः II. ४५८

ञ

ञमन्ताड्डः II. ४०६

ड

डित्खनेर्मुट् II. ५१४

ण

णित्कसिपद्यर्तेः II. ४०२

त

तनिमृङ्भ्यां II. ४५७
तनोतेरनश्च वः II. ४३५
तनोतेर्डउः II. ५१८
तमिविशिविडि- II. ४०८
तरतेर्ड्रिः II. ५२०
तरत्यादिभ्यश्च II. ४१०
तलिपुलिभ्यां च II. ४३३
ताडेर्णिलुक् च II. ४०४
तिजेर्दीर्घश्च II. ४४७
तिथपृष्ठगूथयूथ- II. ४२४
तुषारादयश्च II. ४६६
तृणाख्यायां चित् II. ४५४
तृन्तृचौ शंसि- II. ४३७
तृषिशुषिरसिभ्यः II. ४४६
तृहेः क्नो हलोपश्च II. ५१३
तॄभूवहिवसि- II. ४६४
त्यजितनियजिभ्यो II. ४१३
त्रो रश्च लः II. ३८४
त्रो रश्च लो वा II. ४५३

द

दंशेश्च II. ५१३
दंसेष्टटनौ II. ५१३
दधातेर्यन्नुट् च II. ५१८

दमेरुनसिः	II. ५११	नप्तृनेष्टृत्वष्टृ-	II ४३८
दमेर्डोसिः	II. ४३६	नयतेर्डिच्च	II. ४४०
दहेर्गो लोपः	II. ५१९	न रपरसृपिसृजि-	II. ४२६
दादिभ्यश्छन्दसि	II. ५०४	नहेर्दिवि भश्च	II. ५०८
दाभाभ्यां नुः	II. ४४९	नहेर्हलोपश्च	II. ५१५
दिवः कित्	II. ४६२	नहो भश्च	II. ४९५
दिवेर्ऋः	II. ४३९	नामन्सीमन्-	I.I. ४९९
दिवेर्धुच्च	II. ५०१	नावञ्चेः	II. ३८७
दीङो नुट् च	II. ४६६	निन्देर्नलोपश्च	II. ४२७
दुतनिभ्यां दीर्घश्च	II. ४५८	नियो मिः	II. ४७८
दुरीणो लोपश्च	II. ४२८	निशीथगोपीथा-	II. ४२४
दृणातेः षुग्घ्रस्वश्च	II. ४१२	नौ दीर्घश्च	II. ५१४
दृणातेर्ह्रस्वश्च	II. ५०६	नौ व्यो यलोपः	II. ४९६
दृदलिभ्यां भः	II. ४६८	नौ सदेः	II. ४४३
दृसनिजनिचरि-	II. ३८३	नौ सदेर्डिच्च	II. ४५२
देशे ह च	II. ५०९	**प**	
द्युतेरिसिन्नादेश्च	II. ४४१	पच एलिमच्	II. ४७७
द्रुदक्षिभ्यामिनन्	II. ४३३	पचिमच्योरिच्च	II. ५१७
ध		पचिवचिभ्यां सुट्	II. ५१०
धाप्वस्यज्यतिभ्यो	II. ४४५	पणेरिजादेश्च वः	II. ४३६
धृषेर्धिष् च	II. ४३६	पतिचण्डिभ्यामालञ्	II. ४०७
धेट इच्च	II. ४५०	पतेरङ्गच् पक्षिणि	II. ४०९
ध्याप्योस्संप्रसारणं	II. ४९०	पतेरत्रिन्	II. ४८२
न		पथस्थ च	II. ४७३
नञि च नन्देः	II. ४३९	पदिप्रथिभ्यां नित्	II. ५०६
नञि जहातेः	II. ४१९	परमे कित्	II. ४७३
नञि लम्बेर्नलोपश्च	II. ४०२	परौ व्रजेः षः	II. ४३४
नञि व्यथेः	II. ३९४	पर्जन्यः	II. ४५९
नञि हन एह	II. ५१०	पर्फरीकादयश्च	II. ४७४
नव्याप इट् च	II. ४५७	पातृतुदिवचि-	II. ४२४

पातेरतिः II. ५१३
पातेर्डतिः II. ४८०
पातुर्डुसुन् II. ५०५
पातेर्बले जुट् च II. ५०८
पादे च II. ४९५
पानीविषिभ्यः पः II. ४४७
पिनाकादयश्च II. ४७३
पिशेः किच्च II. ४५९
पीयोरूषन् II. ४८२
पुरः कुषन् II. ४८२
पुरसि च II. ५११
पुरूरवाः II. ५११
पुवो ह्रस्वश्च II. ५०२
पुषः कित् II. ४७२
पूञो यण्णुग्घ्रस्वश्च II. ५१४
पृषिरञ्जिभ्यां कित् II. ४६०
पृनहिकलिभ्य उषच् II. ४८२
पृभिदिव्यधिगृधि- II. ३८८
प्रथः कित्संप्रसारणं II. ४१३
प्रथिम्रदिभ्रस्जां II. ३८९
प्रथेः षिवन् II. ४१७
प्रथेरमच् II. ५२०
प्राङि पणिकषः II. ४३१
प्राचतेररन् II. ५१९
प्रे स्थः II. ४७३
प्रे हरतेः कूपे II. ४९६
प्लुषिकुषिशुषिभ्यः II. ४६९
प्लुषेरच्चोपधायाः II. ४५४

फ

फलिपाटिनमि- II. ३८७
फलेरितजादेश्च II. ५१६
फलेर्गुक् च II. ४५३
फेनमीनौ II. ४४४

ब

बन्धेर्ब्रधिबुधी II. ४४५
बलाकादयश्च II. ४७३
बहुलमन्यत्रापि II. ४३१
बहुलमन्यत्रापि II. ४३२
बहुलमन्यत्रापि II. ४३७
बृहेर्नोऽच्च II. ४९८

भ

भातेर्डवतुः II. ३९८
भियः क्रुकन् II. ४३१
भियः षुक् ह्रस्वश्च II. ४१३
भियः षुग्वा II. ४१६
भुजिमृङ्भ्यां II. ४४७
भुवः कित् II. ४७८
भुवश्च II. ४७२
भुवो झिच् II. ४५२
भूरञ्जिभ्यां कित् II. ५१०
भूवादिगृभ्यः II. ५०४
भृञः किन्नुट् च II. ४११
भृमृशीतृचरित्सरि II. ३८४
भ्रमेश्च डूः II. ४३५
भ्रस्जिगमिनमि- II. ५०१

म

मञ्जेरलच् II. ५२०
मद्गुरादयश्च II. ३९३
मनेरुच्च II. ४९३
मनेर्दीर्घश्च II. ४५४

मनेर्धश्छन्दसि II. ४४२
मन्थः II. ४७३
मन्दिवाशिमथिचति- II. ३९२
मसेश्च II. ३९३
मस्जेर्नुम् च II. ४८२
महति ह्रस्वश्च II. ३९०
माङ ऊखो मय् च II. ५१५
माछाससिभ्यो यः II. ४८९
मिथिलादयश्च II. ३९७
मिथुनेऽसिः पूर्व- II. ५१०
मिपीभ्यां रुः II. ४८८
मीनातेरूरन् II. ३९९
मुकुरदर्दुरौ II. ३९२
मुदिग्रोर्गग्गौ II. ४१२
मुषेर्दीर्घश्च II. ४३१
मुहेः किच्च II. ४४३
मुहेः खो मूर्च II. ५१५
मूशक्यबिभ्यः II. ४८९
मृकणिभ्यामीचिः II. ४८२
मृकणिभ्यामूक- II. ४७८
मृगय्वादयश्च II. ३९१
मृग्रोरुतिः II. ४०३
मृजेष्टिलोपश्च II. ४०६

य

यजिमनिशुन्धि- II. ४४७
यतेर्वृद्धिश्च II. ४३९
यापोः किद् द्वे च II. ४७०
युजिरुचितिजां कुश्च II. ४१६
युष्यसिभ्यां मदिक् II. ४१३
यो द्वे च II. ३८८

र

रपेरिच्चोपधायाः II. ३८९
रमेर्वृद्धिश्च II. ४०४
रमेश्च II. ५०९
रमेस्त च II. ४४६
राजेरन्यः II. ४५९
रातेर्डैः II. ४३५
राशदिभ्यां त्रिप् II. ४८१
रासिवल्लिभ्यां च II. ४६३
राल्लासाल्लास्थूणा- II. ४४६
रुचिवचिकुचि- II. ५०६
रुचिभुजिभ्यां II. ५०५
रुशातिभ्यां क्रुन् II. ४८८
रुहे रश्च लः II. ४५८
रुहेर्वृद्धिश्च II. ३९४
रुहेश्च II. ४३४
रोदेर्णिलुक् च II. ४२८

ल

लक्षेमुट् च II. ४७०
लक्षेरट्च II. ४४५
लङ्घिबंह्योर्नलोपश्च II. ३९०
लोष्टपलितौ II. ४५८

व

वङ्क्यादयश्च II. ४८१
वदेरान्यः II. ४५९
वयश्च II. ४६२
वर्णेर्बलिश्चाहिरण्ये II. ४९३
वर्तमाने पृषद्बृहत् II. ४३७
वलिमलितनिभ्यः II. ४८७
वलेरूकः II. ४७८

वलेर्गुक् च	II. ३८८	वृश्चिकृषोः किकन्	II. ४३१
वशेः कनसिः	II. ५१२	वृषादिभ्यश्चित्	II. ४०५
वशेः कित्	II. ४७६	वृहोः षुग्दुकौ च	II. ४८७
वसिवपियजिराजि-	II. ४९४	वृतृवदिहनि-	II. ४५४
वसेश्च	II. ४५५	वेञस्तुट् च	II. ४६२
वसेस्तिः	II. ५०५	वेञस्सर्वत्र	II. ४९९
वसेस्तुन्	II. ४००	वेञो डिच्च	II. ४८२
वहियुभ्यां णित्	II. ४६२	वेपितुह्योर्ह्रस्वश्च	II. ४३३
वहिवस्यर्तिभ्यश्चित्	II. ४८०	वौ तसेः	II. ५०५
वहिश्रिश्रुयुद्रु-	II. ४७९	व्याङि घ्रातेश्च	II. ५२०
वहो धश्च	II. ४०२	व्याघ्रौ शुट् च	II. ५०७
वातप्रमीः	II. ४७१	श	
वातेर्डिच्च	II. ४९६	शः कित्सन्वच्च	II. ३८८
विटपपिष्टप-	II. ४६७	शकादिभ्योऽटन्	II. ४८३
विडादिभ्यः कित्	II. ४१०	शकिशम्योर्नित्	II. ४०६
विधाञो वेध च	II. ५१०	शकेरुनोन्त-	II. ४५२
विषा विहा	II. ४०७	शकेर्ऋतिन्	II. ४८०
विषेः किच्च	II. ४५०	शते च	II. ३९१
विज्याज्वरिभ्यो	II. ४७९	शपेर्वश्च	II. ४०५
वीपतिभ्यां तनन्	II. ४६८	शमेः कः	II. ४०४
वृङ्शीङ्भ्यां	II. ५०८	शमेर्बन्	II. ४८६
वृजेः किच्च	II. ४३२	शलिमण्डिभ्यां	II. ४७८
वृञ एण्यः	II. ४५९	शावशेरासौ	II. ३९३
वृञश्चित्	II. ४६०	शाशपिभ्यां ददनौ	II. ४८६
वृञ्लुटितनि-	II. ५१३	शीङो धुक्लक्वलञ्	II. ४७७
वृतेर्वृद्धिश्च	II. ४५६	शीङो ह्रस्वश्च	II. ५१५
वृतेश्च	II. ४४१	शीङ्कुशिरुहिजि-	II. ४९०
वृतेस्तिकन्	II. ४६८	शीङ्शपिरुगमि-	II. ४६१
वृदृभ्यां विन्	II. ४८०	शुकवल्कोल्काः	II. ४५१
वृधिवपिभ्यां रन्	II. ४२९	शुचेर्दश्च	II. ४२८

शुसिचिमीनां	II. ४२९	सर्वधातुभ्यः ष्ट्रन्	II. ५०१
शृङ्गारभृङ्गारौ	II. ४६५	सर्वधातुभ्योऽसुन्	II. ५०६
शृणातेर्ह्रस्वश्च	II. ४१२	सर्वनिघृष्वरिष्व-	II. ४१७
शृस्वृस्निहित्रप्यसि-	II. ३८५	सातिभ्यां मनिन्-	II. ५००
शॄदॄभसोऽदिः	II. ४१२	सानसिवर्णसि-	II. ४८९
शॄपॄभ्यां किच्च	II. ४७५	सावसेः	II. ५०५
शॄम्योश्च	II. ४५९	सिचेस्संज्ञायाम्	II. ५१९
शेवयह्वजिह्वा-	II. ४१८	सितनिगमिमसि-	II. ३९९
श्मनि श्रयतेर्डन्	II. ५१५	सिविमुच्योष्टेरू च	II. ५०२
श्यास्त्याह्वञविभ्यः	II. ४३२	सिवेष्टेरू च	II. ४८५
श्रः करन्	II. ४७२	सुञ्यसेर्ऋन्	II. ४३९
श्रः शकुनौ	II. ४९५	सुयुरुवृञो युच्	II. ४३६
श्रयतेः स्वाङ्गे सिरः	II. ५०७	सुवः कित्	II. ४५०
श्लिषेरच्चोपधायाः	II. ४४७	सुशॄभ्यां निच्च	II. ४४८
श्वन्नुक्षन्पूषन्-	II. ४१९	सुसूधागृधिभ्यः	II. ४२८
स		सूङः क्रिः	II. ४८१
संश्चत्तृपद्वेहत्	II. ४३७	सूचेः स्मन्	II. ५०५
सतेर्णित्	II. ४२३	सृयुवचिभ्यः	II. ४५६
सपूर्वाच्चित्	II. ४५५	सृवृञोर्वृद्धिश्च	II. ४१०
सप्यशूभ्यां तुट् च	II. ४१८	सृवृभूशुषिमुषि-	II. ४५१
समि कस उकन्	II. ४३०	सृवृषिभ्यां कित्	II. ४७९
समीणः	II. ४२४	स्कन्देः सलोपश्च	II. ३८७
सलिकल्यनिमहि-	II. ३९६	स्तनिहृषिपुषि-	II. ४४९
सर्तेर्णिच्च	II. ४८४	स्त्यायतेर्डट्	II. ५०२
सर्तेर्नुम् च	II. ४७४	स्थः स्तोऽम्बजबकौ	II. ४८६
सर्तेरपः षुक् च	II. ४६६	स्थाचतिमृजेरालच्-	II. ४०७
सर्तेरप्पूर्वादसिः	II. ५१२	स्थो णुः	II. ४५०
सर्तेरयुः	II. ४४७	स्नामदिपद्यर्ति-	II. ४९०
सर्वधातुभ्य इन्	II. ४९१	स्नुव्रश्चिकृत्यृषि-	II. ४५५
सर्वधातुभ्यो मनिन्	II. ४९७	स्पृशेः श्वण्शुनौ	II. ५१५

स्फायितञ्चिवञ्चि- II. ४२५
स्यन्देस्संप्रसारणं II. ३८६
स्यन्देस्संप्रसारणं II. ३९९
स्रंसेः शि कुट् II. ५१४
स्रीभ्यां तुट् च II. ५०८
स्रुवः कः II. ४३४

ह

हनिकुषिनीरमि- II. ४२२
हनिमशिभ्यां II. ५००
हन्तेः शरीरावयवे II. ५१६
हन्तेरंह च II. ४८१
हन्तेरच् घुर च II. ५२०
हन्तेर्मुट् हि च II. ४६४
हन्तेर्हि च II. ४१६
हरिमितयोर्द्रुवः II. ३९१
हर्यतेः कन्यन् II. ५१८
हसिमृग्रिण्वामि- II. ४५७
हुयामाश्रुभसि- II. ५०३
हुवः श्लुवच्च II. ४३४
हृपिषिरुहिवृति- II. ४९२
हृश्याभ्यामितन् II. ४५८
हृषेरुलच् II. ४०३
हृसृरुहियुषिभ्यः II. ४०३
ह्रियः कुक् रश्च II. ४५६
ह्रियो रश्च लो वा II. ४५२

॥ इति पाणिनिसूत्रव्याख्योणादिसूत्रसूची समाप्ता ॥

—:*:—

APPENDIX IV

* लिङ्गानुशासनसूची *

सं. पृ.

अ

अक्षमिन्द्रिये II. ६२१
अटवी स्त्रियाम् II. ६१७
अनञ्कर्मधारयः II. ६१६
अनल्पे छाया II. ६१६
अन्यूप्रत्ययान्तो II. ५९७
अपत्यार्थतद्धिते II. ६२२
अपथपुण्याहे II. ६१६
अप्सराः स्त्रियाम् II. ६१९
अप्सुमनस्समा- II. ६००
अभाषायां हेमन्त- II. ६१६
अभ्र नपुंसकम् II. ६०३
अर्धपथिमथ्यृ- II. ६१४
अर्चिः स्त्रियां च II. ६१७
अवशिष्टलिङ्गम् II. ६२४
अव्ययं कतियुष्मत् II. ६२४
अशनिभरण्यरणयः II. ५९७
असन्तो द्व्यच्कः II. ६१९

आ

आजिः स्त्रियामेव II. ६२०
आशीर्धूः पूर्गीर्द्वारः II. ६००
आहवसंग्रामौ II. ६२०

इ

इषुधिः स्त्री च II. ६०३
इषुबाहू स्त्रियां च II. ६०३

सं. पृ.

इसुसन्तः II. ६१७

ई

ईकारान्तश्च II. ५९८

उ

उकारान्तः II. ६०४
उभावप्यन्यत्र II. ५९८

ऊ

ऊङाबन्तश्च II. ५९८

ऋ

ऋकारान्ता मातृ- II. ५९७
ऋणलवणपर्ण- II. ६०६
ऋषिराशिदृति- II. ६१३

क

कंसं चाप्राणिनि II. ६१२
कण्टकानीक- II. ६०५
कबन्धौषधायुध- II. ६२३
करणाधिकरणयोः II. ६२४
कर्मणि च II. ६१५
कार्षापणस्वर्ण- II. ६०६
काष्ठपृष्ठसिक्थ- II. ६५७
किरीटमकुट- II. ६०५
किसलयहृदय- II. ६१०
कुटकूटकपट- II. ६०५
कृत्याश्च II. ६२४
कोपधः II. ६०५

क्तिन्नन्तः II. ५९७
क्यन्तो घुः II. ६०२
क्रतुपुरुषकपोल- II. ६०३

ख

खारीमानिके II. ६१२

ग

गुणवचन- II. ६२२
गुणवचनं च II. ६२४
गृहमेहदेह- II. ६२३
गृहशशाभ्याम् II. ५९९
गोमणियष्टि- II. ६२२
गोमयकषाय- II. ६१०

घ

घञबन्तः II. ६०२
घाजन्तश्च II. ६०२
घृतभूतमुस्त- II. ६२३

च

चक्रवज्रान्धकार- II. ६११
चमसांसरस- II. ६१२
चिबुकशालूक- II. ६०५
चुल्लिवेणिखार्यश्च II. ६०१

छ

छदिः स्त्रियामेव II. ६१७

ज

जघनाजिन- II. ६०७
जृम्भं नपुंसके II. ६१०

ट

टोपधः II. ६०५

ण

णोपधः II. ६०६

त

तलन्तः II. ५९९
तलभं नपुंसकं II. ६१०
ताराधाराज्योत्स्ना- II. ६०१
तिथिनाडिरुचि- II. ६००
तीर्थप्रोथयूथ- II. ६०७
तूलोपलताल- II. ६१८
तृटिसीमासम्बध्याः II. ६०१
त्रान्तः II. ६१९
त्रिविष्टपत्रिभुवने II. ६०३
त्वष्यञौ तद्धितौ II. ६१५

थ

थोपधः II. ६०७

द

दण्डमण्डखण्ड- II. ६२३
दर्विविदिवेदि- II. ६००
दाराक्षतलाज- II. ६१२
दारुकसेरुजतु- II. ६०४
दिनाहनी नपुंसके II. ६१२
दीधितिः स्त्रियां II. ६१२
दुन्दुभिरक्षेषु II. ५९८
देवासुरात्मस्वर्ग- II. ६०३
दैवं पुंसि च II. ६२०
द्यौः स्त्रियाम् II. ६०३
द्रोणाढकौ II. ६१२
द्वन्द्वबर्हदुःख- II. ६२१
द्वन्द्वैकत्वम् II. ६१६
द्वाराग्रस्फरा- II. ६११
द्विगुः स्त्रियां च II. ६१६

ध

धान्याज्यसस्य- II. ६२०
धेनुरज्जुकुहु II. ६०४
ध्वजगजमुञ्ज- II. ६१३

न

नङन्तः II. ६०२
नन्तः II. ६०३
नपुंसकम् II. ६१५
नवनीतावतानृत- II. ६२०
नाड्यपजलोप- II. ६१३
नाभिरक्षत्रिये II. ५९८
नामरोमणी II. ६१९
निष्ठा च II. ६१५
नोपधः II. ६०७

प

पत्रपात्रपवित्र- II. ६१९
पद्मकमलोत्पलानि II. ६२०
पनसविस- II. ६११
परवत् II. ६१६
पल्लवपल्वल- II. ६१४
पापरूपोडुप- II. ६०९
पुंनपुंसकयोः II. ६२३
पुमान् II. ६०२
पोपधः II. ६०९
प्रतिपदापद्विपत्- II. ६००
प्राग्रश्मेरकारान्तः II. ६०५
प्रावृड्विप्रुट्- II. ५९९

फ

फलजातिः II. ६२०

ब

बलकुसुमशुल्ब- II. ६१९
बाणकाण्डौ II ६०३
ब्रह्मन्पुंसि च II. ६१९

भ

भयलिङ्गभग- II. ६०२
भाःस्रुक्स्रग्दिगुष्णि- II. ५९९
भावे ल्युडन्तः II. ६१५
भूमिविद्युत्सरित् II. ५९९
भृत्यामित्रच्छात्र- II. ६१९
भोपधः II. ६०९

म

मद्गुमधुसीधु- II. ६०४
मनूद्व्यच्को II. ६१८
मरुद्गरुत्तर- II. ६१३
मानयानाभिधान- II. ६०८
मानाभिधानानि II. ६१२
मिन्यन्तः II. ५९७
मुखनयनलोह- II. ६१७
मृत्युसीधुकर्कन्धु- II. ६२२
मोपधः II. ६१०

य

यद्यढयग- II. ६१५
याच्ञा स्त्रियाम् II. ६०२
यात्रामात्राभस्त्रा- II. ६१९
यादो नपुंसकम् II. ५९९
यूषकरीषमिष- II. ६११
योपधः II. ६१०
य्वन्तमेकाक्षरम् II. ५९८

र

रश्मिदिवसाभि- II. ६१२
राजामनुष्यपूर्वा II. ६१६
रुक्मसिध्मयुग्म- II. ६१०
रुत्वन्तः II. ६०४
रोपधः II. ६११

ल

लक्षा कोटिः II. ६१८
लिङ्गम् II. ५९७
लोपधः II. ६१८

व

वंशांशपुरोडाशाः II. ६१३
वक्त्रनेत्रारण्य- II. ६१७
वह्निवृष्ण्यग्नयः II. ५९७
विंशत्यादिरानवतेः II. ५९८
वियज्जगत्सकृत् II. ६२०
वृक्षजातिः II. ६२०
व्रजकुञ्जकुथ- II. ६२३

श

शङ्कुः पुंसि II. ६१८
शतादिः संख्या II. ६१८
शतायुतप्रयुताः II. ६१८
शष्कुलिराजि- II. ६००
शिरीषशीर्ष- II. ६११
शीलमूलमङ्गल- II. ६१८
शुक्रमदेवतायां II. ६११
शूर्पकुणप- II. ६०९
शृङ्गार्थनिदाघ- II. ६२३
श्मश्रुजानुवसु- II. ६०४
श्राद्धकुलिशदैव II. ६२०
श्रोणियोन्यूर्मयः II. ५९७

ष

षण्डमण्डकरण्ड- II. ६१३
षोपधः II. ६११
ष्णान्ता संख्या II. ६२४

स

सक्तुर्नपुंसके II. ६०५
सङ्ख्यापूर्वा रात्रिः II. ६१६
सङ्गामदाडिम- II. ६१०
सर्वादीनि सर्वनामानि II. ६२४
सारथ्यतिथि- II. ६१४
सीरार्थोदनाः II. ६१७
सुरासेनाच्छाया- II. ६१६
सोपधः II. ६११
स्त्री II. ५९७
स्त्रीपुंसयोः II ६२२
स्थूणोर्णे नपुंसके II. ५९९
स्रक्त्वग्ज्योक् II. ६००

ह

हस्तकुन्तान्त- II. ६१३
ह्रदकन्दकुन्द- II. ६१३

॥ इति पाणिनिसूत्रव्याख्यालिङ्गानुशासनसूची समाप्ता ॥

—:*:—

APPENDIX V

❋ गणानुक्रमणी ❋

—:❋:—

	संपु.	पृष्ठ.	सूत्र.
अ			
अक्षद्यूतादिः	I.	४९४.	१५६९
अजादिः	I.	१.	४५४
अजिरादिः	I.	३७०.	१०४१
अण्डादिः	I.	२५९.	८३६
अध्यात्मादिः	I.	४६९.	१४३७
अनुशतिकादिः	I.	४६९.	१४३८
अपूपादिः	I.	५१५.	१६६४
अरीहणादिः	I.	४३५.	१२९२
अर्धर्चादिः	I.	२४६.	८१६
अर्शआदिः	I.	६०८.	१९३३
अश्मादिः	I.	४३५.	१२९२
अश्वपत्यादिः	I.	३८४.	१०७३
आ			
आकर्षादिः	I.	५७७.	१८६४
आद्यादिः	I.	६६०.	२१११
आपदादिः	I.	४४७.	१३४०
आहिताग्न्यादिः	I.	२९०.	९००
इ			
इरिकादिः	I.	३७७.	१०५१
इष्टादिः	I.	५८०.	१८८८
उ			
उत्करादिः	I.	४३९.	१३०९
उत्सङ्गादिः	I.	४९३.	१५६५
उत्सादिः	I.	३८५.	१०७८

	संपुट.	पृष्ठ.	सूत्र.
उद्गात्रादिः	I.	५४६.	१७९४
उरःप्रभृतीनि	I.	२८२.	८८९
ऊ			
ऊर्यादिः	I.	२१८.	७६२
ऋ			
ऋश्यादिः	I.	४३५.	१२९२
ऐ			
ऐषुकार्यादिः	I.	४३२.	१२६३
क			
कच्छादिः	I.	४४८.	१३५७
कण्ड्वादिः	II.	१२६.	२६७८
कत्त्र्यादिः	I.	४४०.	१३१५
कथादिः	I.	५११.	१६५४
कम्बोजादिः	I.	४१२.	११९४
कर्णादिः	I.	५५९.	१८२५
कर्णादिः	I.	४३६.	१२९२
कल्याण्यादिः	I.	३९५.	११३१
काशादिः	I.	४३५.	१२९२
काश्यादिः	I.	४४७.	१३४०
किंशुलकादिः	I.	३६९.	१०३८
किसरादिः	I.	४९९.	१६०३
कुक्कुट्यादिः	I.	२५९.	८३६
कुमुदादिः	I.	४३५.	१२९२
कुमुदादिः	I.	४३६.	१२९२
कुम्भपद्यादिः	I.	२७९.	८७८

कुर्वादिः I. ४०७. ११७५
कृतादिः I. २०७. ७३८
कृशाश्वादिः I. ४३५. १२९२
कोटरादिः I. ३६९. १०३८
क्रमादिः I. ४३३. १२७१
क्रौड्यादिः I. ४१२. १२००
क्षिपकादिः I. ९. ४६४
क्षुभ्नादिः I. २३८. ७९२

ख

खलादिः I. ४३२. १२६०

ग

गम्यादिः II. ५२१. ३१७१
गर्गादिः I. ३९१. ११०७
गवादिः I. ५१५. १६६२
गवाश्वादिः I. ३०३. ९१५
गहादिः I. ४४८. १३६२
गिरिनद्यादिः I. ३७९. १०५४
गुडादिः I. ५११. १६५५
गौरादिः I. २६. ४९८
ग्रह्यादिः II. २३९. २८९६

च

चतुर्वर्णादिः I. ५४३. १७८९

छ

छेदादिः I. ५२४. १७२९

ज

ज्योत्स्नादिः I. ५९२. १९१०

त

तक्षशिलादिः I. ४७७. १४७३
तसिलादिः I. २५६. ८३६
तारकादिः I. ५६४. १८३७
तिकादिः I. ४०७. ११७८
तिष्ठद्गुप्रभृतिः I. १७४. ६७१
तुन्दादिः I. ६०४. १९२४
तृणादिः I. ४३५. १२९२

द

दण्डादिः I. ५२५. १७३१
दधिपयआदिः I. ३०६. ९१८
दिगादिः I. ४६६. १४२९
दृढादिः I. ५३९. १७८७
द्वारादिः I. ४५५. १३८६
द्विदण्ड्यादिः I. २७३. ८६७

न

नडादिः I. ३९०. ११०१
नडादिः I. ४३९. १३१०
नद्यादिः I. ४४१. १३१७
नन्द्यादिः II. २३९. २८९६

प

पक्षादिः I. ४३६. १२९२
पचादिः II. २३९. २८९६
परदारादिः I. ४८८. १५४९
पर्पादिः I. ४९१. १५५८
पलाशादिः I. ४८२. १५२१
पात्रेसमितादिः I. २००. ७२५
पामादिः I. ५८९. १९०७
पारस्करादिः I. ३८२. १०७१
पार्श्वादिः II. २६०. २९२९
पाशादिः II. ४३०. १२५८
पिच्छादिः I. ५८९. १९०७
पील्वादिः I. ५५९. १८२५
पुरोहितादिः I. ५४५. १७९३

पुष्करादिः I. ६११. १९४१
पृथ्वादिः I. ५३७. १७८४
पृषोदरादिः I. ३६५. १०३४
प्रकृत्यादिः I. ७५. ५६१
प्रगद्यादिः I. ४३६. १२९२
प्रज्ञादिः I. ६५७. २१०६
प्रतिजनादिः I. ५०९. १६५१
प्रभूतादिः I. ४८८. १५४८
प्रियादिः I. २५४. ८३१
प्रेक्षादिः I. ४३५. १२९२
प्लक्षादिः I. ४८५. १५४२

ब

बलादिः I. ४३६. १२९२
बलादिः I. ६१२. १९४२
बह्वादिः I. ३५. ५०३
बाह्वादिः I. ३८९. १०९६
बिदादिः I. ३९१. ११०६
बिल्वादिः I. ४८१. १५१६
ब्राह्मणादिः I. ५४०. १७८८

भ

भस्त्रादिः I. ४९३. १५६६
भिक्षादिः I. ४२१. १२४४
भिदादिः II. ५६१. ३२८१
भीमादिः II. ५२२. ३१७३
भृशादिः II. ११४. २६६७
भौरिक्यादिः I. ४३२. १२६३

म

मध्वादिः I. ४३७. १३०५
मनोज्ञादिः I. ५५०. १७९८
मयूरव्यंसकादिः I. २१३. ७५४
माशब्दादिः I. ४८८. १५४८
मूलविभुजादिः II. २५५. २९१९

य

यवादिः I. ५८३. १८९७
याजकादिः I. १८८. ७०३
यावादिः I. ६५५. २०९७
युवादिः I. ५४७. १७९५

र

रजतादिः I. ४८४. १५३२
रसादिः I. ५८२. १८९५
राजदन्तादिः I. २९४. ९०२
राजन्यादिः I. ४३२. १२६२
रेवत्यादिः I. ४०६. ११६९

ल

लोमादिः I. ५८९. १९०७
लोहितादिः II. ११५. २६६८

व

वराहादिः I. ४३६. १२९२
वसन्तादिः I. ४३४. १२७३
विनयादिः I. ६५६. २१०२
वेतनादिः I. ४९२. १५६२
व्याघ्रादिः I. २०६. ७३५
व्रीह्यादिः I. ६०१. १९२३

श

शरदादिः I. १७६. ६७७
शरादिः I. ३७१. १०४२
शरादिः I. ४८३. १५२४
शर्करादिः I. ६४९. २०६२
शाकपार्थिवादिः I. २०८. ७३९
शाखादिः I. ६४८. २०५८

शार्ङ्गरवादिः	I. ९. ५२७	साक्षात्प्रभृतिः	I. २२०. ७७५
शिवादिः	I. ३९१. ११११५	सिध्मादिः	I. ५८६. १९०४
शुभ्रादिः	I. ३९४. ११२६	सिन्ध्वादिः	I. ४७७. १४७३
शौण्डादिः	I. १९९. ७१७	सुखादिः	I. ६०९. १९३७
श्रेण्यादिः	I. २०७. ७३८	सुखादिः	II. १२१. २६७४
स		सुतङ्गमादिः	I. ४३६. १२९२
सख्यादिः	I. ४३६. १२९२	सुषामादिः	I. ३६२. १०२२
सङ्कलादिः	I. ४३५. १२८७	सुस्नातादिः	I. ४८८. १५४९
सङ्काशादिः	I. ४३६. १२९२	स्थूलादिः	I. ६४९. २०७५
सन्तापादिः	I. ५३०. १७६५	स्वागतादिः	I. ४८८. १५४९
सन्धिवेलादिः	I. ४५६. १३८७	**ह**	
सपत्न्यादिः	I. २४. ४९२	हरीतक्यादिः	I. ४८६. १५४६
सम्पदादिः	II. ५५६. ३२७२	हस्त्यादिः	I. २७९. ८७७

॥ इति पाणिनिसूत्रव्याख्या गणानुक्रमणी समाप्ता ॥

APPENDIX VI

* गणसूत्रसूची *

अ	सं. पृ.
अज्ञात्कल्याणे	I. ५९०
अर्थान्नञः	I. २८२
आ	
आख्यातमाख्यातेन	I. २१३
आचार्यादणत्वं च	I. ५१७
आपदादिपूर्वपदात्	I. ४४७
आपदादिपूर्वपदात्	I. ४५३
उ	
उपायात् ह्रस्वत्वञ्च	I. ६५६
ऊ	
ऊधसोऽनङ् च	I. ५१५
क	
कमेर्बुक् च	II. ४०६
कुञ्जनस्य परस्य	I. ४४८
कुटिकशिकौतिभ्यः	II. ४०६
कृदिकारादक्तिनः	I. ३६
कृपेस्संप्रसारणञ्च	II. ५६१
कौतेर्नुम् च	II. ४८७
च	
चतुर्वेदस्योभयपद-	I. ४५३
चरेर्नुम् च	I. ४७४
त	
तक्षन्नलोपश्च	I. ४३९
तमेर्बुग्वृद्धिश्च	II. ४८४

द	सं. पृ.
दुकोः कुक् च	II. ४८५
देवस्य च	II. ४४८
न	
नृनरयोर्वृद्धिश्च	I. ५०
प	
पथः पन्थ च	I. ४३६
भ	
भोज क्षत्रिये	I. ४१२
म	
माला क्षेपे	I. ६०१, ६०९
र	
राजासमासे	I. ५४५
ल	
लङ्गेर्वृद्धिश्च	II. ४०६
लङ्गेर्वृद्धिश्च	II. ४८४
व	
वातदन्तबलललाट-	I. ५८६
वेणुकादिभ्यश्छण्	I. ४४८
श	
शुनः संप्रसारणं वा	I. ५१५
शृणादेर्दुग्वृद्धिश्च	II. ४८५
स	
संख्यापूर्वं रात्रं क्लीबम्	I. २४४
सुराया अहौ	I. ६४९
सूत युवत्याम्	I. ४१२

॥ इति पाणिनिसूत्रव्याख्यागणसूत्रसूची समाप्ता ॥

APPENDIX VII

* उदाहरणश्लोकसूची *

	सं. पृ.
अ	
अंशुपाणिभिरतीव	II. ३१९
अकरोच्च तदौर्ध्व-	I. ४७०
अकरोदचिरेश्वरः	I. ६६३
अकुप्यदिन्द्रजित्तत्र	I. ४२०
अकृतस्वसद्म	II. १३९
अकृत्रिमत्वचरण	I. ४२१
अकृत्वा हेलया	II. ५८०
अकृष्टपच्याः	II. २२८
अकोकूयिष्ट तत्	I. ६३
अक्लेश्यमसिना-	II. २१७
अक्षारिषुः शराम्भांसि	II. ८
अक्षीणवक्त्रशशि-	I. ६२७
अक्षेमः परिहासः	I. ६१५
अक्ष्णोः पतन्नील-	II. ४११
अक्ष्वेलिताराव-	I. २८७
अखण्डितं प्रेम	I. १९८
,,	II. २०१
अखिद्यतासन्नमुदग्र-	II. ५६८
अगस्त्याज्ञासद्यः	I. ६६८
अगाधत ततः	II. १
अगूढगाढस्तन-	I. ३८८
अगूढहासस्फुट	II. ३३
अग्निचित्सोमसुत्	II. २३३
अग्निष्टोमादिसंस्थे	I. ३०८
अग्नीनवरिवस्यंश्च	II. १२२
अग्न्याहितजन-	I. २९१
अग्रजेन प्रयुक्ताशीः	I. ५६४
अग्रे गतेन वसति	II. २३७
अग्रेगावा च	I. २३२
अघानि ताटका तेन	I. ६६
अङ्गदेनाहसातां	I. २९९
अचिरादुपकर्तुः	I. ६५६
अचिराद्यज्वभिर्भागं	I. ६०६
अचीकरच्चारु हयेन	I. ६१
अच्छैत्ताञ्च महात्मानौ	II. ८
अजगणन्गणशः	II. ९२
अजनि पुनस्समीक-	I. ६२९
अजिग्रहत्तं जनकः	I. ३१६
अजिग्रपंस्तथैव	II. ५८
अजिह्ममोजिष्ठं	I. ६४०
अजिह्वदत्	II. ८९
अज्ञवन्नोरसहेथाः	II. २०७
अज्ञातदोषैर्दोषज्ञैः	I. ४९७
अटाट्यतावमत्य	II. १०४
अटाट्यमानोऽरण्यानीं	I. ४०
अणीयसे विश्व-	I. ६७३
अतत्वरच्च तान्	II. ९५
अतन्द्रिता सा	I. ५६७
अतस्तम्भदयं	II. २४

अताय्यस्योत्तमं II. १९६
अतिकायाद्विना II. १०७
अतिकोमलमेकतः I. ६४२
अतिप्रियत्वान्न हि I. २३८
,, II. २९०
अतियाति नः सतृष- I. १४९
अतिशयपरिणाह- II. ३९०
अतिशयितसुरा- I. २९३
अतिसुरभिरभाजि I. ५३७
अतीते वर्षुके काले I. १३९
अतुल्यमहसा II. २६४
अतुषत्पीठमासन्ने II. ३२
अतुष्यन्नमराः II. १६
अतौत्सीद्गदया II. ५८६
अत्यन्तबाल्यात् I. ६४४
अत्रानुगोदं मृगया I. १७२
अथ कदाचन II. ६१७
अथ कदाचित् II. ११७
अथ कदाचिदपरि- II. ४५६
अथ कनकपतत्र- II. ३४
अथ क्रमादनिकाणा II. ५४७
अथ गरुडवलीमुख- II. ५००
अथ जगदुरनीचैः II. १४७
अथ जयद्रथ- I. ५७१
अथ जातुषालय- I. ४८२
अथ तथेत्यभ्युपगम्य II. १३४
अथ तमुवाच II. २७७
अथ तीक्ष्णायसैः I. ६६४
अथ तेन II. ५९६
अथ तेन दशाहतः I. २०४
अथ ते मुनयः I. ५६५
अथ ददृशुरुदीर्ण- I. २८
अथ ददृशुरुदीर्ण- I. २६४
अथ दशरथस्तनयैः II. ९
अथ दशरथेन II. ३८१
अथ धूम्राभिताम्राक्षं I. ४००
अथ नलस्य गुणं II. ३१
अथ पथि गमयित्वा I. ३२०
अथ पथि गमयित्वा I. ५६६
अथ पुरुजवयोगात् I. ६३४
अथ प्रजानामधिपः I. ९१
अथ प्रयत्नोन्नमिता- I. १६९
अथ प्राचेतसोपज्ञं I. २४९
अथ बाणेन जविना I. २३२
अथ ब्रह्मशिरोऽस्त्रस्य I. ३५३
अथ भीमभुजेन I. ३१८
अथ भीमसुता- II. ४३३
अथ भूतानि वार्त्रघ्न- II. ४३
अथ मदनवधूरुप- I. ४६०
अथ मद्रनायक- II. ४२६
अथ मिथिलां प्रति II. ३९७
अथ मुदा कथितात्म- I. ३३४
अथ मुहुर्बहु- II. २७५
अथ मौलिगतस्येन्दोः I. ३४
अथ यथाविधि I. ४७०
अथ यन्तारमादिश्य I. ५०३
अथ रिरंसुममुं I. १६४
अथ रोधसि II. ८२
अथ लक्ष्मणानुगत- I. ५९०
अथ वत्स, गोपुर I. ५०२

अथ वा कृतवाग्द्वारे	II. ५०२	अथैकधेनोरपराध-	I. २१
अथ वा भवतः प्रवर्त-	I. १२८	अथोच्चकैर्जरठ-	II. १६९
अथ विदितवृत्तान्ता	II. ४९४	अथोतस्थे रणाटव्यां	I. ५३५
अथ विदितवृत्तान्तैः	II. ३२१	अथोपनीतं विधि-	I. २८९
अथ वीचिचयच्छन्न-	II. ४०४	अथोपशरदेऽपश्यत्	I. १६६
अथ वैतानिकात्	I. ५४५	अथोरगाख्यस्य पुरस्य	I. १६
अथ श्रिया भर्त्सित-	I. ५०६	अदिदीपत्ततः	II. ८९
अथ संपततः	I. २६५	अदिहंश्चन्दनैः	II. १२५
अथ स ललित-	I. २७५	अदूरवर्तिनीं सिद्धिं	I. ३६
अथ स विषय-	I. ४११	अदृक्षताम्भांसि	I. २७८
अथ सान्द्रसान्ध्य-	I. ४५६	अदेवीद्वन्धुभोगानां	I. ११५
अथ सा पुनरेव	I. ४२	अदोहीव विषादः	II. १९४
अथ साविलः	II. ४०७	अद्मो द्विजान्देव-	I. १२२
अथ सेनान्यमिच्छद्भिः	II. १२	अद्य ते सविधं	II. ४३७
अथ स्फुरन्मीन-	II. १५६	अद्य प्रभृत्यवनताङ्गि	I. १०२
अथाग्रयमहिषी	II. २९०	अद्य सीता मया	I. ७३
अथाङ्गदाश्लिष्ट-	II. ५०५	अद्राष्टां तं रघुव्याघ्रौ	II. ६४
अथाञ्चितोरस्कं	II. ३२२	अद्रेः शृङ्गं हरति	I. ६७३
अथाजिनाषाढ-	I. २९१	अधरीचकार च	I. १०६
अथाथर्वनिधेः	I. १५१	अधर्मात्त्रात्रसः	II. २७
अथानुकूलश्रवण-	II. ३५४	अधारि पद्मेषु	I. ४५४
अथानुकूलान्	I. २६९	अधिकं शुशुभे	I. ४७३
अथान्तरेणावटु	I. ५१४	अधिज्यचाप-	I. १५३
अथाभ्यर्च्य विधातारं	I. २९४	अधिरजनि जगाम	II. २५७
अथार्घ्यमधुपर्काद्यं	I. ६५३	अधि रामे पराक्रान्त-	I. १५४
अथार्धरात्रे स्तिमित	I. १५६	अधिरुह्य पुष्प-	II. १६
अथावासं शान्तेः	II. ४१५	अधिलवङ्गममी	I. ५९८
अथास्तमासेदुषि	II. ५४५	अधीतिबोधाचरण-	I. ६१६
अथास्मिन्नमुना	II. २७२	अधीयन्नात्मवद्विद्यां	I. ३८२
अथेतरे सप्त रघु-	I. २५६	अधुनीत खगः स	I. २१६

अध्यगीष्टार्थशास्त्राणि	II. २९	अनुरागवन्तमपि	I. १९७
अध्यध्वमारूढवते	I. १५८	अनुल्लसद्दिनकर-	I. ५९७
अध्यायच्छक्रजिद्ब्रह्म	I. ३९०	अनृतोद्यं न	II. २२५
अध्यासामासुरुत्तुङ्ग-	I. ६४	अनेकराजन्य	I. २७८
अध्यासिसिषमाणे	II. ६	अनेकशो निर्जित-	I. ४२४
अध्यासीद्राघवस्य	II. १९०	अनेन सम्बन्धमुपेत्य	I. ६३२
अध्यास्य चाम्भः	I. ६४८	अनैषधायैव जुहोति	I. ११८
अध्वरेष्वग्निचित्वत्सु	I. ४१८	अन्तःपुरेषु विहरन्	I. ८४
अध्वरेष्विष्टिनां पाता	I. १४७	अन्तकः पर्यव-	II. १४२
अनंसीद्भ्रूभरेणास्य	II. ३६	अन्तर्धत्स्व रघु-	II. ५७५
अनन्तरमपक्रान्त-	I. ६१२	अन्वर्णो गिरि-	II ३२७
अनन्तरं स्ववशा	I. ४३२	अन्यूनोन्नतयोः	I. ४७८
अनन्यभाजं	I. २५९	अन्येद्युरध्विमिलितैः	I. ५४६
अनपेक्ष्य गुणागुणं	I ३०६	अन्येद्युरात्मज-	II. २९५
अनभ्राणां समुद्धर्तुः	I. ४१०	अन्येद्युरात्मानु-	I. ६२०
अनयोर्वल्गयोर्महा-	I. ९२	अन्येन पत्या त्वयि	II. ४९६
अनर्दिषुः कपिव्याघ्राः	II. ६३	अन्योन्यं स व्यति-	I. ५८४
अनल्पदग्धारि	II. २९३	अन्योन्यरक्तमनसा	I. ५०१
अनाकृष्टस्य विषयैः	II. ५६१	अन्योऽन्येषाम्	I. ६७४
अनादरोपात्त-	I. ३४८	अपचितकुसुमा	II. ३३०
अनिमिषभुवने	II. २८८	अपथ्यमायतौ	II. ४६
अनिमिषमविरामा	I. २०१	अपदान्तरञ्च	I ६०२
अनिर्लोडितकार्यस्य	I. ५००	अपनीतशिरस्त्राणाः	I. ३७२
अनुकूलमस्य च	I. २९२	अपनेयमुदेतुं	I. ४७५
अनुगिरमृतुभिः	I. १५९	अपमन्युस्ततः	I. २५३
अनुजिज्ञासता	II. १७५	अपयन् धनुषः	I. ३३६
अनुदेहमागत-	I. १६२	अपराह्णशीतल-	I. १९६
अनुनयमगृहीत्वा	II. ३८४	अपरेद्युर्निखिल-	I. ६२१
अनुपदमभि	II. ८५	अपलापयमानस्य	II. ७०
अनुययौ विविधोप-	II. ४०५	अपशङ्कमङ्क-	I. ५८८

अपशूलं तमासाद्य	I. ५५३	अभिशत्रु संयति	I. १७०
अपि कथमसौ	I. ३७३	अभिषिषेणयिषु	II. ११
अपिकुशवममर्त्याः	II. ४३७	अभिष्यन्तं कपिं	II. १०
अपि कुशामावसतेः	I. ३	अमीषयन्त ये	II. ९६
अपि चेदानीं पटीर-	I. ६४६	अभून्नृपो विबुध-	I. १८६
अपि तत्र रिपुः सीतां	I. ६१८	अभैषुः कपयः	I. २००
अपित्वदावर्जित-	I. १४५	अभ्याजतोऽभ्यागत-	I. २१२
अपि प्रसन्नेव	I. ५७५	अभ्याःयतस्सन्नत-	II. ४२१
अपिबदियममन्त्रे	I. १०५	अभ्रंलिहस्य	I. ४९९
अपि स्तुह्यपि सेध	I. ७२	अमनोहरतां यती	I. ९६
अपूजयंश्चतुर्वक्त्रं	II. २७	अमर्षो मे परः	II. २०७
अपूपुजन्विष्टरं	I. ३३९	अमितंपचमीशानं	I. २२७
अपृष्टो नु ब्रवीति	II. २०३	अमितं मधु तत्	II. २३६
अपौहद्बाणवर्षं	II. ८०	अमी तटसमीप-	II. ४७६
अप्ययमणीर्मन्त्र-	II. २९९	अमी ततस्तस्य	I. ५६९
अप्पर्धमार्गे	I. ६१०	अम्भश्च्युतः कोमल-	II. ४४९
अप्रतिस्तब्धविक्रान्तं	II. ४४	अम्भोधरोदर-	I. ५८६
अप्राप्तनूतनशर	II. ४७२	अमुष्य दोर्भ्यामरि-	II ६०६
अबभ्राजत्	II. ८९	अमुष्य विद्या	I. २४२
अबिभ्रजत्	II. ८९	अमूदृशं तु तव	I. ३६१
अब्धौ वानरपातित-	I. ७८	अमृडित्वा सहस्राक्षं	II. ५७७
अभायत यथार्केण	I. २६९	अम्बरं विनयतः	II. १६०
अभावे भवतां	II. ५६७	अयं कालः काल-	I. ६१३
अभिज्ञानं गृहीत्वा	II. ५४०	अयं तु प्राचेतसीयं	I. ५७९
अभितापदसंपदं	II. १०२	अये भगवान्	II. ४२३
अभितिग्मरश्मि	I. १७२	अयं महात्मा तपसः	I. ५७
अभिद्यौतिष्यते	I. ७१	अयं मृदुमृणालिनी	I. ४९०
अभिन्यविक्षथास्त्वं	I. ६४	अयं शैलाघात-	II. ५३६
अभिरश्मिमालि	I. ५७४	अयं सुजातोऽनु-	I. १७३
अभिवीक्ष्य सामिकृत-	I. १८२	अयमतिजरठाः	I. २०

अयमपि किष्किन्धा-	I. ३९५	अवगम्य कथीकृतं	II. २६६
अयमयोगिवधू-	II. ५८१	अवग्राहे यथा वृष्टिं	I. ३७०
अयमसुलयदेवं	II. १२२	अवचयपरिभोग-	II. ३३९
अयमहमहर्पति-	II. ४००	अवदत्तं विदत्तं	II. ३३३
अयशोभिदुरा-	II. ३६९	अवधीर्य धैर्यकलिता	I. १६
अयि किं ब्रवीमि	II. ४३९	अवधूत्य दिवोऽपि	I. ४२१
अयि सकल-	II. २५४	अवन्तिनाथोऽयं	II. ४५२
अयुक्तरूपं किमतः	I. ६४१	अवभृथेऽवसिते	II. ४२३
अये प्राभातिकी	I. ४५३	अवलोक एव	II. ५४
अये प्रसन्नोज्ज्वला-	I. १५२	अवश्यपाठ्यं पवसे	II. २३४
अरण्ययाने सुकरे	II. १७७	अवश्यभव्येषु	II. २३७
अरमयन्भवनात्	II. ३७४	अवश्यायकणास्राव-	II. २४५
अरिष्टशय्यां परितो	I. ६७	अवसायो भविष्यामि	II. २४६
अरुणजलजराजी	II. ५३०	अवसाव नगेन्द्रेषु	II. २००
अरुणिताखिल-	II. २५०	अवहितहृदयः	I. ५३६
अरे ब्रह्मबन्धो	I. ३९४	अवाक्छिरसमुत्पादं	I. २८०
अरोदीद्राक्षसानीक	I. ८३	अवादीन्मां किमित्याहो	II. ८
अर्चनाभिरुचितोच्च	I. १६७	अवाद्वायुः	II. ८७
अलं क्लिशित्वा	II. ३२४	अवाप्यते वा किमियत्	I. २७९
अलं च ते राम-	I. ३०९	अविज्ञातप्रबन्धस्य	II. ५९६
अलं महीपाल तव	I. ८०	अविभाव्य तारकं	II. ४४९
अलं सजन् धर्म-	I. ७४	अविरलपुलकः	I. १६२
अलकेशयोषिदलके-	I. ३३७	अविलंघ्य विकर्षणं	II. ५५५
अलमिष्ट्वा मखान्	II. १४५	अविवेष्टन्नृपा-	II. ९५
अलमेष विलोकितः	II. ५२६	अव्यग्रमुपतिष्ठस्व	I. २८१
अलम्बुसायामिक्ष्वाकोः	II. ४०८	अव्याहतक्षिप्र-	I. ५०६
अलसललितमुग्धा-	I. २२२	अशक्नुवन् सोढुमधीर-	II. ३२
अलसैर्मदेन सुदृशः	I. ६४५	अशप्यन्निह्नुवानः	I. ८३
अलोठिष्ट च	II. २५	अशिथिलमपरा	II. १२
अवकाशमाशु	I. २७५	अशिश्रवन्नात्ययिकं	I. ५९

अशेषतीर्थोपहृताः I. २
अश्च्योतद्रुधिरं II. २७
अश्नीतपिबतीयन्ती I. १५३
अश्वान्विभीषणः I. ३४
अष्टघण्टां महाशक्तिं II. १८४
असंप्राप्ते दशग्रीवे I. १४८
असंविदानस्य II. १५१
असंस्कृत्रिमसंव्याना I. ३७२
असकलकलिका- II. ३४५
असद्बन्धुवधोपज्ञं I. २४९
असह्यपीडं II. २७१
असह्यविक्रमः सह्यं I. १८७
असितमेकसुरा- I. ४६२
असीतो रावणः I. ७०
असुरसमरवेला- II. १६९
असुरस्त्वया II. १४९
असूत सद्यः कुसुमानि I. १०२
असृष्ट यो यश्च I. ९६
असृष्ट यो यश्च I. ६१८
असौ कुमारस्तं II. ३३५
असौ दधदभिज्ञानं I. १०९
असौ महाकाल- I. ५०८
असौ महेन्द्रद्विप- I. २०३
असौ शरण्यः I. ५०९
असौ सीरध्वजः I. १००
अस्ति प्रशस्तविभवैः I. ५४४
अस्तुवन्वन्दिनः I. ३०५
अस्तृणादधिकं I. ७६
अस्त्रमात्मसमनाम- I. ४८२
अस्त्रवेदमधिगम्य I. ३९१
अस्त्रामास तृणं II. ११३
अस्त्रैस्समानामति- II. ३५९
अस्पन्दिदृष्टाक्षि II. ३६
अस्मद्गोत्रमहत्तरः I. ५८४
अस्मिन्नगृह्यत II. ३७७
अस्मिन्पुरा पुरभिदः II. ४६३
अस्मिन्माल्यवतः II. २९४
अस्मिन्यशःपौरुष- I. ३२८
अस्यदलिन्दुमणयः II. ३४
अस्य निर्वर्त्य कर्तव्यं I. २८३
अस्य प्रयाणेषु II. २६३
अस्यां खलु नगर्यां I. ६५४
अस्रसचाहतः I. ६२
अस्राक्षुरस्त्रं करणं I. २६५
अहं तु शुश्रुवान् I. १३३
अहं न्यवधिषं I. ९९
अहं रामश्रियः I. २९१
अहं वैश्यस्य शूद्रायां I. २
अहं शूर्पणखा I. ५८१
अहं स्वस्रक् II. ३७५
अहमन्तकरः II. २६५
अहमेव मतो महीपतेः I. १९२
अहह यथा I. ५१०
अहितादनपत्रपः I. ५००
अहो तपःकल्प- II. १९८
अहो नरपति- I. ३५८
अहो यतः प्रभृति I. ४२५
अहाय यावन्न I. ५७९

आ

आं देवि आम् I. ३६९

आंहिषातां रघुव्याघ्रौ I. ४०४
आंहिष्ट तानसंमान्य II. ५९
आः कष्टं बत ही II. ४३८
आः पाप क्षत्रियायाः I. ४१
आकर्ण्य क्षितिप- II. ५२४
आकीर्णं बलरजसा I. ४१३
आकुञ्चिताभ्यामथ I. १६०
आकुलश्चलपतत् I. ४५४
आक्रम्यैकामग्रपादे- I. १००
आख्यन्मुनिस्तस्य I. १३३
आख्यन्मुनिस्तस्य II. ६३
आख्यातासि हतं II. ३६४
आगच्छतोऽनूचि I ३७७
आगताद्व्यवसितेन I. ६५८
आघूर्णिष्टां क्षतौ I. ४२०
आघ्नन् भेरीः II. ५४५
आघ्राय श्रमज- I. ४४४
आचाम्यं सन्ध्ययोः II. २३५
आचिक्यते च भूयः II. ७२
आचिचाय स तैः II. ३१
आच्छादितायत- II. ३२९
आच्छाद्य पुष्पपटं II. २२
आजगाम सः I. ६४४
आजघ्नुस्तूर्य- II. १४७
आजन्मब्रह्मचारी II. १७८
आजिघ्रति प्रणत- I. ४६६
आज्ञां कारय रक्षोभिः I. ६२
आढ्यङ्करणविक्रान्तः I. १३५
आतङ्कपीडा- II. ४७३
आतपे धृतिमता I. ५६५
आतिथेयीमथासाद्य I. १३
आतिथ्यमेभ्यः I. ६३८
आतिष्ठद्गु जपन् I. १५१
आत्मनः परिदेवध्वे I. ३५९
आत्मनीनमुपतिष्ठते I. ५१८
आत्मम्भरिस्त्वं I. ११७
आत्मानमपजानानः I. ५६९
आमोदयः परज्यानिः I. २१८
आत्रिकूटमकार्षुर्ये I. २६५
आदरेण गमं चक्रुः II. ५४३
आदाय तत्सगुण- I. ९७
आदाय भीममति I. ५८६
आदिक्षदादीप्त I. ६४२
आदिदेश स II. १६५
आदिदेशाथ II. २९२
आदिष्टवर्त्मा II. २५३
आहत्यस्तेन वृत्येन II. २२७
आधावन्तः संमुखं I. १६९
आधौ सिद्धौषधि- I. २३
आननेन शशिनः कलां I. ११
आनाकलोकपरि- II. ५०१
आनाभेस्सरसि II. ४१०
आपादपद्मप्रणताः II. ४८४
आपादलम्बिजट I. ३९
आपिङ्गरूक्षोर्ध्व I. ५८५
आपिञ्जरा बद्धरजः I. ५८९
आपीतमधुका I. २६९
आपीनभारः II. ३३१
आपृच्छस्व प्रिय- II. १३७
आपृच्छ्य तं तदनु I. २७२

आसया वर्जिता: I. ७३
आप्यानः स्कन्ध- I. ३९२
आबद्धप्रचुर- I. ३५०
आबद्धभीमभ्रुकुटी II. ६०
आमिक्षीयं दधिक्षीरं I. ३०५
आमुक्ताभरणः I. ६०६
आमृशद्भिरभितः II. ३४८
आयान्तीनामविरत- I. ४२४
आयासादलघुतर- I. १७०
आयुषस्सन्ततिं II. ४४२
आयोधने स्थायुकं II. ३६२
आरक्ष मममव II. ६९
आराध्यैनं शरवण- I. २८९
आ रामदर्शनात्पाप I. ७१
आरूढः पतित इति I. ३८
आरूढः पतित इति I. ३८
आरूढे द्यामर्कबिंबे I. ४३२
आर्चीद्द्विजातीन् I. ६३७
आर्छन् वामं मृगाः I. ११६
आर्द्रकेसरसुगन्धि I. २
आर्यार्यान्वेषणा II. ५६४
आलप्यालमिदं II. ५६२
आलवालवलयेषु I. ५८६
आलापकालसम- II. ५३९
आलापैस्तुलित II. ६६
आलोकयत्स II. ९७
आलोकयामास I. २९५
आलोक्य यातुशव- I. ५८९
आलोचयन्तः II. ५३३
आलोलपुष्करमुखः I. १७८
आवर्तगर्तसंभ्रान्त- II. ४७७
आशङ्कमानो वैदेहीं I. ३६०
आशामीशानबन्धोः I. ३१
आशितंभवमुत्कृष्टं I. २२९
आशीर्भिरभ्यर्च्य I. २७४
आशुश्रूषन्त II. ४७
आश्चर्यं यच्च यत्र II. २०९
आश्चर्यस्थूललक्षं I. ५१०
आश्रुतः श्रुत- II. १६७
आश्लिष्टभूमिं II. १२०
आसक्तभरनीकाशै I. ३७४
आसन्नद्विपपदवी I. ८५
आसां जलास्फालन- II. ३७०
आसादितस्य तमसा II. ४६०
आसिष्ट नैकत्र शुचा I. २०८
आसीना तटभुवि I. ४
आसेदुषां गोत्र II. २२
आस्कन्दलक्ष्मणं II. ८०
आस्तिक्यशुद्धमवतः I. २७२
आस्ते स्मरन् स I. ११६
आस्थानसीम्नि तनया I. ६
आस्ताकी युवति I. ४५०
आस्स्व साकं मया I. ६३
आहोपुरुषिकां I. २१४
आह्वास्यते विशङ्कः II. ४१

इ

इक्षुच्छायानिषादिन्यः I. १४
इच्छ स्नेहेन दीव्यन्ती I. ७३
इच्छा मे परमानन्दे: II. २११
इतः पौरस्त्यायां I. ४४२

इतः स्म मित्रावरुणौ I. ३०७
इतरानपि क्षितिभुजः I. २५१
इतरेऽपि रघोर्वंश्या I. २२
इतरो रावणादेष I. १०१
इतस्ततोऽस्मिन् II. ४२९
इति क्रियद्वचसैव I. १८२
इति चिन्तावतीं I. १०८
इति चैनमुवाच I. ५६५
इति तस्य II. २९५
इति तत्तदा II. २८२
इति निश्चितप्रिय- II. १६३
इति पूर इवोदकस्य I. ३३६
इति प्रगल्भं I. ५८९
इति प्रणम्योत्थितान् I. ५९४
इति प्रतिश्रुते राज्ञा I. ६०
इति ब्रुवन्तं तमुवाच I. १९०
इति ब्रुवाणं II. ५१३
इति वचनमसौ I. ३५२
इति वदन्तमनन्तर- I. ४१
इति विविधमुदासे I. १५३
इति विविधरसाभिः I. ५९४
इति विशकलितार्थां II. १४२
इति व्याजस्तुति- I. ३१२
इति शत्रुषु I. ५७२
इतीरिता पत्र- II. ३२१
इत्थं गिरः प्रिय- II. ४७५
इत्थं गिरा किञ्चित् II. ४८५
इत्थं दाशरथिः II. १४५
इत्थं नारीर्घटयितुं I ४००
इत्थं रथाश्वेभ- I. १०२
इत्थं विदितवृत्तान्ते I. ६५५
इत्थं विलप्य II. ३९८
इत्थं व्रतं धारयतः II. ४३३
इत्थं सोदरदायाद- II. ६१४
इत्थङ्कारं रहसि I. ३२८
इत्थमत्र विततक्रमे I. ५१३
इत्थममुं विलपन्तं II. ४४०
इत्थमेतन्महातीर्थं II. १७८
इत्यपास्तमख- I. ५१०
इत्यसङ्कोचं II. ४५५
इत्याकर्ण्य क्षितीशः II. ३६३
इत्याप्तवचनात् II. १६०
इत्याप्रसादादस्या- I. १६९
इत्याश्वासितवतः II. ३६८
इत्युक्त एष II. २५२
इत्युक्तवत्या निहिता- I. १०४
इत्युक्त्वा मैथिलीं II. १३०
इत्युदीरितगिरं II. १४१
इत्येकिकां स I. २३
इत्येनां भाषमाणां I. ४२९
इत्योषधिप्रस्थ- I. २३९
इदं नक्तन्तनं दाम I. ४५९
इदं निशम्य सित- I. ४३
इदं मैथिल्यभिज्ञानं I. ५२
इदमत्रोत्तरं I. ५०८
इदमपास्य विरागि- II. ४८६
इदमयुक्तमहो I. ११५
इदमिदमिति I. ३२७
इदमेव हि सद्म II. ४३०
इन्दुं चषकसङ्क्रान्तं II. १७७

इन्दोः स्यन्दिष्यते II. ३९
इभकुम्भतुङ्ग- I. ४३
इयं च तेऽन्या I. ३२५
इयं च दुर्वारमहा- I. ३१
इयक्षमाणेनाहूतः I. १४०
इयमेभिरालवालैः I. ५८७
इषुमति रघुसिंहे I. १७
इह मुहुर्मुदितैः I. १७६
इह युवतिवदन- II. २५५
इह वनेषु सः I. ४६१
इह सा व्यलिपत् II. ५८
इहासिष्टाशयिष्टेह I. ११६

ई

ईक्षाञ्चक्रेऽथ II. ५
ईदृशाः प्रागजायन्त I. ३०८
ईयुर्भरद्वाज- II. ६५
ईश्वरस्य निशाटानां I. १५०
ईषदाव्यक्तरः II. ५७४
ईष्टे धनानां I. ११८

उ

उक्षान् प्रचक्रुः II. ५६०
उग्रम्पश्याकुले I. २३
उग्रपश्येन सुग्रीव- I. २२८
उच्चस्नाते नलेन II. ५०
उच्चस्थे ग्रहपञ्चके I. २१८
उच्चारणज्ञोऽथ I. ५७९
उच्चिक्यिरे पुष्प- I. ३०२
उच्चैरञ्चितलाङ्गूलः II. ३२३
उच्चैरसौ राघव- II. ५९
उच्चैर्गतिर्जगति I. ६८
उच्चैर्महारजत- I. २५८
उच्छ्राश्रवान् II. ५३९
उज्जृम्भितस्य तरसा I. ३५४
उज्झन्तु संहारः II. १३३
उत्क्षिप्तगात्रः II. १८१
उत्क्षिप्तस्फुटित- I. ३४६
उत्तरन्ति विनिकीर्य I. ६०४
उत्तराहि वसन्रामः I. १०१
उत्तरीयविनयात् I. ५६२
उत्तालतालीवन- I. ३९७
उत्तिष्ठमानस्तु परः I. ५०७
उत्तिष्ठस्व मते II. २१२
उत्तीर्णभारलघुना I. ४२३
उत्तीर्णौ वा कथं I. २२७
उत्तेरिथ समुद्रं II. २१
उत्थातुमिच्छन् II. ३६०
उत्थायाथ क्षितीन्द्रः I. २७६
उत्पत्य खं II. १६४
उत्पाताः प्रावृतंस्तस्य II. ५१
उत्पादयन्कमपि I. २३८
उत्पादयन्कमपि II. ५७३
उत्सञ्जिताम्भःकण- I. २८६
उत्सङ्गे समविषमे I. १७९
उदक्शतवल्गिं I. ४६०
उदक्षिपन् पट्ट- I. ३००
उदतारीदुदन्वन्तं II. ९
उदमज्जि कैटभ- II. २९८
उदयाद्रिमूर्ध्नि II. १३
उदरं नतमध्य- II. ५१४
उदरं परिमाति II ५१४

उदरे चाजरन्नन्ये II. २०
उदासितारं निगृहीत- I. १०७
उद्धतान् द्विषतः I. १२३
उद्ध्वंस्यति हरिर्वज्रं II. १७९
उद्यच्छमाना II. १८४
उद्यत्कृशानु- II. १६३
उद्यन्नादं धन्विभिः I. ५९४
उन्नमन् सपदि II. ३४६
उन्नम्रताम्रपट- II. ३९३
उन्नसं दधती वक्त्रं I. २८०
उन्नाभ इत्युद्गतः I. ३२०
उन्नायानधिगच्छन्तः II. ५३२
उन्मज्जन्मकरः II. १४८
उन्मिष्योन्मिष्य I. ५४५
उन्मीलन्ति मृणाल- II. १२०
उन्मीलितं तूलिकयेव I. २६९
उन्मुच्य स्रजमात्मीयां I. ५१९
उपकारकमायतेः II. ५४
उपकारपरः II. २६४
उपक्रममाणश्च II. ८४
उपघ्नवृक्षस्य I. १२८
उपनयनविवाहौ I. ४०
उपपन्नं ननु शिवं I. ४२५
उपप्लुतं पातुमदः I. ५९९
उपमानमलाभि II. १९५
उपयामविधौ त्वरस्व II. ५४६
उपरिञ्जितरुजानि I. १३६
उप शूरं न ते वृत्तं I. ७०
उपसन्ध्यमास्त II. ५०६
उपस्कारैः II. ७८
उपाग्न्यकुरुतां I. १५९
उपाददे तस्य सहस्र- I. ११३
उपाधत्त सपत्नेषु I. ३५५
उपायमास्थित- II. ३६७
उपारंसीच्च II. १८८
उपारताः पश्चिम- I. २१
उपासनामेत्य पितुः II. ५६४
उपासाञ्चक्रिरे II. २३
उपास्थिषत संप्रीताः I. १९६
उपाहितैर्वपुषि II. ४२
उपेत्य तां पाण्डुः II. २३४
उपेयिवांसि कर्तारः I. ४२५
उभावक्रन्ततां I. ५४८
उभौ यदि व्योम्नि II. ४०८
उरोभुवा कुम्भयुगेन II. ३२९
उल्मुकेन द्रुमं II. ५८०
उवाच चैनं II. ४१३
उवाच मारुतिर्वृद्धे II. ५६६

ऊ

ऊर्जस्वलं हस्ति- I. ३०१
ऊर्ध्वं श्रिये II. २०२
ऊहिरे मूर्ध्नि सिद्धार्था II. २३

ऋ

ऋग्यजुषमधीयाना I. ३१०
ऋजुतां नयतः I. २७४
ऋणाद्बद्ध इव I. १०६
ऋश्यमूकमगात्क्रान्तः I. २३१
ऋश्यमूकेऽनवद्यः I. १४३
ऋष्यशृङ्गादयस्तस्य I. ५२१

ए

एक एव सुसखा I. ३२९
एकत्र स्फटिकतटांशु I. २९
एकदा तत्र II. २९४
एकदा तु ते सर्वे II. ५०४
एकदा सुन्दे I. ६१८
एकस्मै स्पृहयालूनां I. ८५
एकहायनसारङ्ग- II. २४८
एकातपत्रं जगतः I. १११
एकेन यत्सुबलभूः II. १४०
एकेन वाली निहतः II. ४१९
एकेषुणा सङ्ग- I. ५७५
एकैव सत्यामपि I. ३१२
एको वेषपरिग्रहः I. ५८०
एतदाकर्ण्य- II. १८५
एतद्दर्शनेन I. २१७
एतस्मिन्नधिकपयः- I. ३०
एतस्मै समराङ्गण- I. ४१९
एतां प्रशस्ति भुजया I. ७
एताः पश्य पलाद- I. ४०४
एतादृशे कलियुगे II. ४९२
एता दैवानुरोधिन्यः II. ३५७
एतानि याचकमिह I. १४०
एतावतो बन्धु- I. ५७०
एतेन खलवकरुणेन I. १०८
एतेऽपि पावका I. ५०५
एते ववृधिरे II. ४१४
एते हि हृदयमर्म- II. ५५
एतौ मुनिः II. ५५९
एलालवङ्गतरु- I. ९४
एवं को वापराप्नोति II. २६२
एवं भगवतः कुशलानु- I. १०
एवं भर्त्रा भर्त्सिता II. ४५१
एवं यदात्थ II. १६५
एवं युवां मम II. ४१
एवं वत्सभ:वे II. ११५
एवं विजिग्ये तां II. ३१
एवमभिहितय: तया I. ८१
एवमश्रान्तमृगया- II. ३११
एवमाप्तवचनात्सः I. ५४७
एष त्रैवर्ण्यमात्र- I. ५९१
एष पेक्ष्याम्यरीन् II. २०५
एष प्रावृषिजाम्भोद- I. ३३६
एष मृगाङ्कोऽपि I. ५२३
एष शोकच्छिदः I. २९७
एष स्त्रैणकपोल- I. ६३१
एषा भूतपुरी निरीक्षित- I. १२
एषा राक्षससार्वभौम- I. ४७१
एषोऽक्षमालावलयं I. १४८

ऐ

ऐक्षेतामाश्रमादारात् I. ६४१
ऐक्ष्वाकेण पुरापि II. ३५३
ऐरावतास्फालन- I. १९८
ऐषीः पुनर्जन्म- II. ३५
ऐहिष्ट तं कारयितुं I. ५६४

ओ

ओजायमाना II. ११३
ओमित्युक्तवतोऽथ I. ४१०
ओषाञ्चकार कामाग्निः II. ३३
ओष्ठपल्लवविदंश- I. ३४४

औ

औदास्यं किमिदं I. ५५७
औषसातपमया- I. ४५७

क

कः पण्डितायमानस्त्वां I. ६५
ककुभां मुखानि I. २३९
ककुभि कुलिश- II. ४०३
कङ्कालोच्चयकल्पित- II. ३९७
कच्चित्कान्तारभाजां II. ३७६
कच्चिदसद्वियोगार्ति- II. ६६७
कच्छान्ते सुर- II. ३२९
कश्चिद्दूरादायतेन I. ४७५
कटिलम्बितवल्कलः I. ५८५
कठिनशठनरेन्द्र- I. ६२७
कण्ठच्छायनिपीत- I. २५२
कण्डूयतः कटभुवं I. २७८
कण्डूयमानेन II. १२६
कण्डूलद्विपगण्ड- I. ३८१
कतिपयरात्रमायुध I. २४५
कथं दुःस्थः स्वयं I. २३४
कथं नु शक्योऽनुनयः I. १४६
कथं सुभद्राकमनीय- I. ९०
कथमुपर्युपरि I. ६६
कनकभङ्गपिशङ्ग- I. ३२३
कनकाङ्गदद्युति- II. ३७
कन्यकात्वेऽपि मय्येषा I. ९
कन्या काचिदिहापि I. ४१
कन्यान्तःपुरबोध- I. ३५५
कपिनाम्भोधि- II. १५०
कपिश्चङ्क्रमणः II. ३६०
कपोलसंश्लेषि I. १४१
कमण्डलुकपालेन I. ४१४
कमनीययशोभरे II. १७२
कमितुरभिसृत्वरीणां I. १८
कम्पेन मूर्ध्नः II. ३०८
कम्बोजास्समरे I. ४१२
कम्राभिरावृतः I. १३४
करकुड्मलेन II. १४७
करजदशनचिह्नं I. ४५५
करतलैरपचाय- II. ५३५
करदीकृतभूपालः I. १२६
करपदाननलोचन- I. ६२९
करेण मीनं II. ४४४
करेण वाञ्छेव I. ४६१
करोति कंसादि- II. ४९२
करोति वैरं II. ३०७
कर्णेजपैराहित I. ३८७
कर्तास्मि कार्यमायातैः II. ५२७
कलत्रनिन्दागुरुणा I. ३५१
कलत्रवानहं बाले I. १
कलशे निजहेतु- II. ४०७
कल्पन्ते कामरामा- I. ९०
कल्पान्तकर्कश I. १२१
कल्पिष्यते हरेः II. ४१
कल्याणं वो विधत्तां I. ४६२
कल्याणवादसुखितां I. ४७
कश्चित्कान्ताविरह- I. ९७
काकुत्स्थोऽप्यथ II. ४८५
काचित्कीर्णा रजोभि- I. १७६
का त्वमेकाकिनी I. ६२९

कान्ताजनेन रहसि I. ४५८
कान्तारवर्त्मनि मृगाः I. २७४
कान्तिं स्वां वह- II. १८५
कापिशायनसुगन्धि I. ४४३
कामं कर्णान्त- II. ४४५
कामं नृपास्सन्तु I. ३६
कामः कौसुमचाप- II. ३५२
कामनीयकमघः I. ५४९
कामो जनस्य जह्याः II. २०९
कार्यसारनिभम् II. ५२८
कालाम्बुदालि- II. ४९२
कालिदासगिरां सारं I. ३५२
कालेन सङ्गततमां I. ४९४
काव्यमिदं विहितं II. २६५
काशी सकाशी- II. ४९१
काषायपरिवीतेन I. ४१३
काष्ठां परां II. ६०७
किं तावत्सरसि II. ५१४
किं नागतस्ते II. ३९८
किं वा चिकीर्षुरसि I. ८०
किं विधेयमनया I. २६३
किञ्चिन्नोपावदिष्ट II. १५२
किमस्य रोम्णां II. ४९९
किमस्य रोम्णां II. ६०५
किमित्यपास्य I. ५५०
किमु तदन्तरुभौ I. ५७८
किमुपेक्षसे कथय I. २९
कीर्णा रेजे साजिभूमिः I. ६४३
कुण्डपाय्यवतां II. २३६
कुण्डिनेन्द्रसुतया II. ५२३
कुतोऽधि यास्यसि I. ७१
कुन्तेनोच्चैस्सादिना I. ३९४
कुप्यताशु भवता I. ८७
कुमारभृत्या- I. ५६७
कुमारास्तूर्णं- II. ४९२
कुमारिकायाः II. ४०८
कुमुदवनविशाय- II. ५३५
कुरङ्गयूनां कुरुते I. ३५६
कुरु करे गुरु II. ६२
कुरुकेलिवनेषु II. ३८८
कुरुतेति ततस्सहैव I. ३७८
कुरु बुद्धिं कुशाग्रीयां II. ५५५
कुर्याद्योगिनमप्येष I. ३०५
कुर्वन्तमित्यतिभरेण I. २१७
कुर्वन्ति परिसारिण्यः II. ३५६
कुर्वन्तो हवमाप्तानां II. ७
कुलभार्यां प्रकुर्वाण- I. ११०
कुशलं खलु तुभ्य- I. १४५
कुशावतीं श्रोत्रिय- I. ५७९
कुशिकसुतसपर्या I. ५१८
कुशेशयाताम्र I. ४७१
कुशेशयैरत्र II. ३३८
कुसुमकार्मुक I. ५३०
कुसुमनगवन- II. १५४
कुसुममेव न I. ५३१
कुसुमयन् फलिनीः I. ६४०
कुसुमादपि II. १४६
कुसुमितमवलम्ब्य I. ३४
कूपस्य तीरे निवसन् I. ४४
कूर्मराजभुजग- I. ५०४

कूलस्थस्यानुकुर्वन् I. ११०
कृतकृतकरुषा I. ७१
कृतकेशविडम्बनैः I. ५०
कृतगुरुतर- II. १३७
कृतगोपवधूरते- I. २१२
कृतमण्डलबन्ध- I. ३२८
कृतमदं निगदन्त- II. २८९
कृतसकलजगत् I. २६८
कृतसीतापरित्यागः II. १७९
कृताभिषेकां I. ५८०
कृतारिषड्वर्गजयेन I. ३८
कृतावधानं जित- I. ३८
कृतावरोहस्य I. ३६८
कृतास्पदा भूमिभृतां I. २७
कृती श्रुती वृद्ध- I. १४७
कृते कानिष्ठिनेयस्य I. २९५
कृतेनोपकृतं II. १३०
कृतेषु पिण्डोदक- II. ५८०
कृते सौभागिनेयस्य I. २९३
कृतोरुवेगं युगपत् I. ४९८
कृतोर्मिरेखं I. ५९२
कृते भल्लैर्धनुषि II. ५८५
कृत्तैः कीर्णा मही I. २९५
कृत्तैरपि दृढक्रोधः II. २८
कृत्वा कर्म यथोद्दिष्टं I. १३२
कृत्वा कृत्यविदस्तीर्थे II. ६६
कृत्वा पुंवत्पातं II. ४२०
कृत्वा मारुति- II. ३९९
कृत्वा वालिद्रुहं I. २३१
कृत्वा सेतुं किल I. २२
कृशानुरपधूम- II. २६६
कृतोपचारां चतुर- I. २७०
केचिद्वेपथुमासेदुः II. ५५३
के न संविद्रते II. १५५
केन संविद्रते I. ५८८
केनापि दौष्कुलेयेन I. १५
केशप्रचुरलोकस्य II. १६
केशानलुञ्चिषुस्तस्य II. २६
कोष्ठ्या कोष्ठ्या I. ६७२
को न्विमं हरितुरङ्ग- I. ६३६
कोपात्काश्चित्प्रियैः I. ८३
कोशातकीपुष्प I. ४४१
कौबेरदिग्भागमपा- I. ३१
कौ युवां युवानौ II. ४१९
कौशिकेन स किल I. ५५
कौसल्य इत्युत्तर- II. ३१०
कौसल्ययासावि I. ५०
क्रमाददतिपतिते I. २४५
क्रमेण निस्तीर्य च I. १०४
क्रव्यात्पूगैः II. १३३
क्रव्यादवपुषा II. ३००
क्रीडती मण्डलीभूय I. ४२२
क्रीडन् भुजङ्गेन II. ५९२
क्रुद्धोऽदीपि रघु- II. ३०
क्रुध्यन् कुलं धक्ष्यति II. १८५
क्रोधावेशाद्धावतां I. ७०
क्वचिज्जलापाय- I. ४४९
क्वचित्पथा संचरते II. १७०
क्वचिदसद्वियोगार्थि- I. ६०९
क्व सूर्यप्रभवः II. ५४१

क्षणं भद्रावतिष्ठस्व II. १३८
क्षणमतुहिनधाम्नि I. २८६
क्षणमाश्लिषत् II. ७०
क्षणशयितविबुद्धाः I. १९७
क्षणेन च प्रतिमुख- II. २८२
क्षत्रियस्तनयः पाण्डोः II. २५१
क्षितिपतितनयानां II. १४०
क्षितिप्रतिष्ठोऽपि I. २२५
क्षिपति योऽनुवनं I. ४१४
क्षिप्तं पुरो न I. ११५
क्षिप्रं ततोऽध्वन्य- I. ४०२
क्षीराम्भोधेर्जठर- II. २८८
क्षीरोदवेलेव I. ३४७
क्षुत्पीडया स्तनरसे I. २९९
क्षुत्प्रपीडयति मामयि I. ७५
क्षुद्रास्त्र जक्षुः II. १०३
क्षेत्रमप्यधिपतिः II. ५४४

ख

खं पराजयमानः I. ९८
खचरैः क्षयमक्षये I. ५३५
खनिभिः सुषुवे रत्नं I. ३६
खमट खामट II. २१४
खमूर्युर्वसुधाभूवुः I. ९२
खर्जूरीस्कन्ध- II. ४८५

ग

गगनादवतीर्णा II. २६२
गगने शिरः II. ३०३
गङ्गा सप्ताकृतिः II. ४१९
गच्छता दशरथेन I. १३७
गच्छतापि गगनाग्र- I. १३७
गच्छन्तीनां रमण- I. २९८
गजकदम्बक- II. ५०८
गजपतिद्वयसीरपि I. १५
गजानां प्रददुः II. ४०६
गण्डोज्ज्वलामुज्ज्वलना I. ३५
गतं तिरश्चीनं I. ६५०
गत एव न ते I. ५६७
गतमङ्गुलिषङ्गत्वं I. ३६२
गतया निरन्तर- I. १५८
गतया पुरः प्रति I. १५३
गतसन्तमसैर्जवेन I. ३२६
गतान् पशूनां II. २५०
गतासु तासु मैथिल्या I. ७९
गता स्यादवचिन्वाना I. ५४
गते तस्मिञ्जलशुचिः I. २८०
गते तस्मिन् समा- I. ९१
गते मुखच्छदपट I. २९
गतैस्सहावैः II. १५३
गतो वनं श्वः I. ४२७
गदा शक्रजिता II. ७३
गन्तुं लङ्कातीरं II. ५७०
गन्धर्वाणां पत्युः I. ३९७
गन्धर्वानपि दयिता- I. ९४
गम्भीरगाण्डिव- I. ५९५
गम्यतामुपगते II. ११६
गहनमस्तशरारु I. ३३८
गाण्डीवमेतेन I. ५९५
गात्रं न केवलमशेष- I. १६८
गाधेयदिष्टं विरसं I. ३९३
गिरिमन्वसृपत् I. ८१

गुणानामायथातथ्यात्	I. ५४१	घोरस्य राघव-	II. ४९९
गुरुकाव्यानुगां	I. १४	**च**	
गुरुनिबिडनितम्ब-	I. ५६३	चकाराघस्पर्दं	I. २१४
गुरु निश्वसन्नथ	II. ५५४	चकासाञ्चकु:	II. २३
गुरूरुचञ्चत्कर-	I. २९६	चकन्दुरुच्चैर्नृप-	I. २९७
गुर्वीरजस्रं दृषद:	I. ६६	चकाङ्गीमद-	I. ३४०
गुहाया निरगात्	II. २९७	चकाणाशङ्कित:	I. ३०५
गूहमान: स्वमाहात्म्यं	I. ८६	चञ्चूर्यन्तेऽभित:	I. ५३७
गृध्रस्येहाश्वताम्	II. २०	चतुर्थोपायसाध्ये	II. १२
गृहमागताय कृपया	I. ८६	चतुष्कपुष्पप्रकरा-	I. ४२
गोत्रे साक्षादजनि	I. ५४३	चन्द्रपादजनित-	I. ५६५
गोपृष्ठलग्नं	II. ४२५	चमरीगणैर्गण-	I. १११
गोष्ठेषु गोष्ठीकृत-	I. ४४०	चयस्त्विषामित्यव-	II. ३७९
ग्रहविमानगणा-	I. ११९	चर्मणि द्वीपिनं	I. १४८
ग्रामेष्वात्मविसृष्टेषु	I. ६५३	चलाचलप्रोथतया	II. ४९५
ग्राम्यभावनपहातुम्	I. ४४०	चाटुप्रयोगे	II. ३८३
ग्रीष्मेषु शीतकर-	I. ४६०	चापल्ययुक्तस्य	I. ५४२
ग्लहं निमग्नग्रहणे	II. ५४८	चारचुञ्चुश्चिरारेची	I. ५६०
ग्लहमक्षेषु	II. ५४८	चिकुरप्रकरा जयन्ति	I. ४
ग्लानिच्छेदि	I. २३५	चिकित्सया कृत्रिम-	I. १४
घ		चिचेत रामस्तत्कृच्छ्रं	II. ३३
घण्टानादो निस्स्वन:	I. ४६८	चित्रं चरित्रं	II. ३८२
घनं विदार्यार्जुन-	I. ३०४	चित्रं दिदर्शयिषुणा	II. ३९७
घनगिरीन्द्रविलङ्घन-	I. ४५	चिन्तयन्नित्थं	II. १९०
घनगिरीन्द्रविलङ्घन-	I. १३५	चिन्तावन्त: कथां	II. ५६२
घनपोत्रविदीर्ण-	II. १५६	चिरं क्लिशित्वा	I. ३६८
घनानि कामं कुसुमा-	I. १६४	चिरं रुदित्वा करुणं	I. १६५
घर्मे निदाघ-	II. २७५	चिरकालोषितं जीर्णं	I. १४६
घानिष्यते तेन	II. ५९५	चिरादक्ष्णोर्जाड्यं	I. ५८६
घूर्णयन्मदिरा-	II. ३९५	चिराय रात्रिञ्चर-	I. ६

चिरेणानुगुणं प्रोक्ता I. ७७
चुकोपेन्द्रजित् II. १५५
चुलुकगत- II. ५००
चूताङ्कुरास्वाद- II. ३९२
चेतोजन्मशर- I. ५५९
चेलानि कर्षश्चिरं II. २९४

छ

छन्दोमयीनां II. ५१०
छलेन दयिताऽरण्य- I. २२८
छायां निजश्री- II. ३४५
छायामपास्य महती I. ४२७
छायाविधायिभिः II. ३७

ज

जक्षिमोऽनपराधे I. ३२२
जगति श्रिया II. १७३
जगत्प्रसूतिः II. ३४३
जगत्यपर्याप्त- II. ३२१
जगदन्तकाल- II. १४८
जगन्ति घस्स्व घस्स्व I. ३२२
जगर्जुर्जहृषुः II. ४२
जगाद चैनामयं II. २६८
जग्मुः प्रसादं मुनि- I. १३४
जघनमलघु I. ५६३
जटां धत्ते मूर्धा I. ४८४
जनायुः पुण्यकृत् II. ३०९
जनकः स्वकनीयांसं I. २७६
जनपदे न गदः I. ५२२
जनस्य साकेत- I. ६११
जयमत्रभवान्नूनं I. ६१७
जरतीमपि बिभ्राणः I. २८३
जयतु जगत्कल्प- II. ५७५
जरित्वेव जवेन II. ५७८
जलानि या तीर- I. ४११
जले मत्स्यान्दधानः II. ४७१
जले विक्रममाणा II. १६२
जल्पाकीभिः सहासीनः I. २७
जल्पितोत्कृष्ट- II. १६७
जहातु नैनं II. १४१
जहार चान्येन I. ८६
जहीहि शोकं वैदेहि II. ६९
जातं वंशे भुवन- I. १९३
जाज्वल्यमाना जगतः I. १६
जातप्रीतिर्या मधु- I १५७
जातस्सोऽहं दिनकर- I. ४९६
जातुचिदप्यैस्सह II. ४४१
जानीष्व प्रत्यभिज्ञान- I. ११४
जायया च पतिभिक्ष II. ४९०
जिते नृपारौ I. ६६१
जिज्ञासोः शक्तिमस्त्राणां I. २३१
जुगोपात्मानं II. ३५४
जूतिमिच्छथ चेत् II. ५५७
जेता यज्ञद्रुहां I. २९५
जेतुं जैत्राश्शेकिरे I. ६५८
ज्ञात्वेङ्गितैर्गत्वरतां I. ३३८
ज्ञाने मौनं क्षमा II. ५६१
ज्ञायिष्यते मया II. ३०६
ज्यानिनादमथ I. ६०२
ज्येष्ठाभिगमनात्पूर्वं I. ६३४
ज्योत्स्नामृतं शशी I. ५८
ज्वलतः शमनाय II. २४९

ज्वलदम्बरकोटर	I. ५३५	ततः प्रकोष्ठे हरि	I. ३६७
ज्वालं विषक्तमिव	I. २१५	ततः प्रजघटे	II. ४२
ज्वालतापभर	I. ३५	ततः प्ररुदितो राजा	II. ५०
त		ततः प्रविव्राजयिषुः	I. ९५
तं कर्णभूषण	I. ३५८	ततः प्रसुने च	I. ५५३
तं जागरूकः कार्येषु	I. ५७	ततः प्रहस्यापभयः	I. ५८०
तं जगाद गिरमुद्गिर-	I. ५५	ततः प्राकार-	II. ८८
तं दृष्ट्वाचिन्तयत्सीता	I. ९६	ततः प्रास्थिषत	I. ६६५
तं पश्यन्नकुलं	I. २५७	ततः प्रोदसहन्	II. ११८
तं प्राप्य सर्वावयवा	II. २२३	ततः स्वकीयस्य	I. ३५३
तं भीतङ्कारमाक्रुश्य	I. २३४	ततश्च विराधवध-	I. ८
तं मनोहरमागम्य	I. २२६	ततश्च शावाशौचं	I. ४७४
तं यायजूकाः सह	I. ३०२	ततश्च सापि शबर-	I. २२१
तं राजवीथ्यामधि-	I. २०३	ततश्चित्रीयमाणो	I. ४७६
तं विक्रुष्य	II. ४६७	ततश्चोदकान्त-	I. ५३२
तं विनिष्पिष्य	II. २०४	ततश्शतसहस्रेण	I. ५०३
तं विप्रदर्शं कृतघात-	I. १२	ततस्तं वल्लोऽपि	I. ३८७
तं वीक्ष्य तत्र तरु-	I. १७	ततस्तेन जानकी-	I. २७६
तं सद्विपेन्द्र-	II. ५३४	ततस्ते वन्याशनैः	I. ३१७
तं सन्तः श्रोतुं	II. ५२४	ततस्ते सर्वोत्तरा	I. ८६
तं स्वस्थयन्तः	II. ५२२	ततस्तैः प्रस्ताविता	I. ३७१
ततः कपिसमाहार-	I. ५८	ततस्तस्यां नाग-	II. ४८३
ततः कपीनां	II. ५२७	ततस्तीक्ष्णतर-	II. ४४७
ततः कर्ता वनाकम्पं	I. १३५	ततस्संवर्तसमय-	II. ४७९
ततः कृपामन्दमनाः	I. २०९	ततस्सदर्पं प्रतनुं	II. ३१९
ततः क्षणादेव	I. २१९	ततस्समाज्ञापय-	II. ३३४
ततः खड्गं समुद्यम्य	I. ५३	ततस्ससंमदास्तत्र	II. ५४७
ततः पातालभुवि	II. १००	ततस्सुचेतीकृत	I. ६६१
ततः परमहर्षेण	I. ४०३	ततो गीर्वाणगण-	I. ३४०
ततः परिजनकृता-	I. ८२	ततोऽग्रभूमिं	I. २०९

ततोऽचित्रीयत II. ९२
ततो जलधिगम्भीरान् I. १२५
ततोऽद्विषुर्निरालोके I. ८७
ततो धरित्रीधर- II. ३०४
ततोऽधावन्महाघोरं II. १०५
ततो नदीष्णान् I. ५७६
ततो नृपाणां श्रुत- I. २०
ततो नृपेणानु- II. ३५३
ततो बलिंदमप्रख्यं I. २२९
ततो भाविनि संग्रामे I. ३७९
ततोऽभ्यगाद्राधि- I. २९३
ततो मन्दगतः II. २१८
ततो वालिपशौ I. २३१
ततो वावृत्यमाना II. १७३
ततो विनिद्रं I. ६५५
ततोऽशीतिसहस्राणि I. ५२३
ततो हनूमान् II. १४२
तत्कर्म वालिपुत्रस्य II ४९८
तत्काले पिशिताश- I. ५६२
तत्क्षणं क्षणप्रभा- I. ३३९
तत्क्षणमतितितिक्षया I. ४७२
तत्क्षणमशनिहतः II. ४४०
तत्तादृक्तृणपूल- I. २७
तत्तादृग्दशकण्ठ II. ११७
तत्तादृशं कथमुदेति I. २४७
तत्तादृशं तरणि- I. ५३८
तत्तादृशो भगवतो II. ४४०
तत्पूर्वमंसद्वयसं I. ५६८
तत्प्रतीतमनसामुप- I. ५१२
तत्प्रार्थितं जवन- II. ३६१
तत्र कञ्चन II. ४५३
तत्र कदाचित् II. ११९
तत्र कापि तरुणी I. ७४
तत्र जन्यं रघोः I. ४५०
तत्र तत्र युधि II. १७२
तत्र तस्य हिमाचलस्य II. ५७१
तत्र दक्षिणेन पुरं I. ६२४
तत्र दशरथस्सीता- II. ४५८
तत्र दीक्षितमृषिं I. ३२६
तत्र नानाजनपद- I. ४६०
तत्र मन्त्रपवित्रं II. ३२४
तत्र मुहूर्त- II. ११३
तत्र वनीभवति I. ५५७
तत्र वालिकरनुन्न- II. ३२०
तत्र व्यक्तं दृषदि I. ९३
तत्र सत्वं परित्रातुं I. ३७६
तत्र स दुर्मेधाः I. २७०
तत्र सामात्यः II. ४६१
तत्र स्कन्धं नियत- I. २२४
तत्रागतेषु युधि I. ३५३
तत्रागारं धनपति- I. ११३
तत्रान्तरे ज्वलितवर्ण- I. ३
तत्राभूत्कृत्तिका- II. ४६८
तत्रावश्यं वलय- II. ९८
तत्रासनं द्रुतं II. २७७
तत्रेन्द्रजितमैक्षेतां II. ४५
तत्सुराज्ञि भवति I. ३२९
तत्सौभ्रात्रशरण्यस्य I. २८८
तथा धर्मवृविरार्य- I. ६३४
तथापि शत्रु- II. ३०८

तथा पौरस्त्यायां	I. ४४२	तदानीमेव रजत-	II. १७२
तथाभूतेष्वस्मासु	II. ६०८	तदा प्रभृत्युन्मदना	I. ४७२
तथार्तोऽपि क्रियां	I. ५०६	तदिदं रघुसिंहानां	I. ५८५
तथाविध एवासौ	II. ८३	तदिन्द्रसन्दिष्ट-	I. ५१७
तदङ्गनिष्यन्द-	I. २२४	तदीयमातङ्ग-	I. २८५
तदङ्गमग्र्यं	I. ५९९	तदुपेत्य मा स	I. ८२
तदङ्गसंसर्गमवाप्य	I. ९३	तदेतदाजानु	I. ५८८
तदद्य नः कण्ठ-	II. ४०५	तदेनमुल्लङ्घित-	II. ५१९
तदनन्तरं समन्तात्	I. १४६	तद्धनूमान्	II. १८६
तदनन्तरमन्तरिक्ष-	II. ५४९	तद्रक्ष कल्याण	I. ५९८
तदनन्तरमनश्रु-	II. ५८८	तनुभिस्त्रिणेत्र-	I. २६६
तदनन्तरमसौ	II. २७९	तनुमवजितलोक-	I. २०३
तदनन्तरमहस्कर-	I. ३८२	तनुरुहाणि पुरो	II. २७८
तदनन्तरमात्मत्यागाय	I. ८५	तत्र चित्रमवनी-	II. ४७४
तदनु कण्डूलवर-	I. ५८५	तन्मातरं चाश्रुमुखीं	I. २५८
तदनु कोक-	II. २९३	तन्वी श्यामा शिखरि-	I. ४३
तदनु जनकपुत्री-	II. ६०२	तपःकृशतरैः	II. १७८
तदनुज्वलनं	II. ३३७	तपनपवनयोर्यैः	II. ४१४
तदनु तत्र परस्पर-	I. ४८९	तपनमण्डल-	I. ४५५
तदनु तदनुधावनात्	I. २१५	तपस्यनधिकारित्वात्	I. ५२४
तदनु ते भरताः	II. ५२०	तपस्विनः स्थाणु	I. १७
तदनु निखिल	II. ८४	तपस्विनस्तस्य	I. ३५७
तदनु पारावारस्य	II. ५६२	तपेन वर्षाः शरदा	II. २१६
तदनु वारुणेन	II. २७२	तपोबलेनैष विधाय	I. १२२
तदनु सरभसं	II. २८२	तमङ्गदे मन्दर-	I. ६३७
तदनु हरिदङ्गण-	II. २८४	तमध्वरे विश्वजिति	I. ३९२
तदनु हविराहरणाय	I. २७६	तमनतिशयनीयं	I. २८३
तदन्वये शुद्धिमति	I. २०६	तमन्वगिन्द्रप्रमुखाः	I. २०९
तदलक्ष्यरत्नमय-	I. ३७२	तमभ्यनन्दत्प्रणतं	II. ५९४
तदात्मसम्भवं राज्ये	I. १४२	तमर्घ्यमर्घ्यादिकया	I. २८५

तमर्चयित्वा	I. ५३६
तमातिथेयी	I. ५१२
तमार्यगृह्यं निगृहीत-	I. ४०८
तमिमं प्रसुवा	II. २९७
तमिस्रामूर्छाल-	I. ३५५
तमुद्यतनिशातासिं	I. ५५६
तमृषिं मनुष्यलोक-	I. १२८
तमेनमन्वजायन्त	I. ६९
तमेनमृश्यमूके	II. ४१८
तया तटिन्या जाह्नव्या	I. ५७
तयोरुपान्तस्थित-	I. ३६७
तयोर्दिवस्पतेः	II. ३५७
तयोर्वानरसेनान्योः	I. २३२
तरुणतमाल-	I. ५९९
तरुणतातरणि-	II. ४०९
तरुमूरुयुगेन-	I. ३०
तर्कुटङ्कलिखितार्क-	I. २५२
तर्पणं प्रजनिष्णूनां	I. ५३४
तव धर्मराज	II २५४
तव मन्त्रकृतो	II. ३०९
तव रूपमिदं तया	I. १०७
तव सपदि	II. ४६१
तवार्हतो नाभिगमेन	I. ७५
तवोपशायिका	I. १२५
तस्मादद्दश्यादपि	I. ९४
तस्मादस्माभिरपि	I. ३६१
तस्माद्गच्छेरनु-	I. १७३
तस्मान्निरपतत्	II. ८०
तस्मान्मुच्ये यथा	I. १३७
तस्मिन्कुलापीड-	I. २७०
तस्मिन् कृशानुसात्	I. ६६३
तस्मिन् कैलास-	II. १८७
तस्मिन्नद्रौ कतिचित्	I. ४१५
तस्मिन्नन्तर्धने-	II. ५५०
तस्मिन्नभस्तरणि-	I. ४८०
तस्मिन्नवसरे	II. २८६
तस्मिन्नसमशरसमर-	I. ६७
तस्मिन्नात्मचतुर्भागे	I. २७९
तस्मिन्महापथ-	II. ५१७
तस्मिन् रक्षसि	I. ३६१
तस्मिन्वदति रुष्टो	I. १४८
तस्मिन् व्रते स्वपन-	I ४२८
तस्मिन्समावेशित-	II. ५३४
तस्मिन् सुमन्त्रेण	II. ५४२
तस्मै निशाचरैश्वर्यं	I. ८९
तस्मै विसृज्योत्तर-	II. २२५
तस्य क्षेमे	II. ९४
तस्य जातु मलय-	II. २६८
तस्य प्रभानिर्जित-	I. ३१
तस्य मार्गवशादेका	I. ४४५
तस्य मित्राण्यमित्रास्ते	II. ६१९
तस्य संवृतमन्त्रस्य	I. ४५९
तस्य सावरणदृष्ट-	I. १८२
तस्याः स्पृष्टे	II. १७०
तस्याग्न्यम्बुक्रियां	II. १३९
तस्याज्ञयैव परिपाल	I. १९
तस्यात्मा शितिकण्ठस्य	I. ५४५
तस्याथ द्वेषिसेना-	II. ४००
तस्याधिवासे तनु-	I. २४
तस्यानलौजाः	I. ४३८

तस्यामेव वधूमिमां	I. २२३	तामग्रतस्तामरसा	I. ४
तस्यामेवास्य यामिन्यां	I. २२	तामर्चिताभ्यः कुल-	I. ६०
तस्यालमेषा	II. ३२२	तामापतन्तीं	II. १२०
तस्यालिपत शोकाग्निः	II. ५९	तामायुष्मन्मम	I. ११०
तस्याशयं हृदि	II. २८१	तामावसद्दशरथः	I. ६५
तस्यास्सासह्यमानायाः	II. १०५	तामुवाच सगोष्ठीने	I. ४८
तस्याहारिषत	II. २५	तामेकभार्यो	I. ३७४
तस्यै प्रतिश्रुत्य	II. २७४	तामैक्षन्त क्षणं सभ्याः	I. १०
तस्यै स्पृहयमाणो	I. ८४	तावत्सरभसमुपेत्य	I. २२०
तस्योल्लसत्काञ्चन	I. ५४१	तावत्सोऽपि	II. ४६६
तां कस्यांचित्	II. ११५	तावदनाकर्णित-	II. ११
तां कैतवेन	II. १७५	तावभाषत पौलस्त्यः	I. ६०
तां देवतापित्रतिथि-	I. १३०	तावस्फावयतां	II. ९८
तां पराजयमानां स	I. ९८	तावुभौ च भृगु-	II. ४१८
तां प्रत्यभिव्यक्त-	II. २५२	तासाञ्च पश्चात्	I. ६०२
तां प्रत्यैच्छन्	II. ५६	तासु श्रिया राज-	II. ३५
तां प्राङ्मुखीं तत्र	I. ४५	तास्सान्त्वयन्ती	I. ४२७
तां प्रातिकूलिकीं मत्वा	I. १६	तिग्मेन बाणेन	II. ४१६
तां प्राविशत्कपि-	I. ३३३	तिरस्कृतस्तस्य	I. २१७
तां विप्रवदमानैरैत्	I. ३०१	तिरोबभूवे सूर्येण	I. ३६
तां सैव वेलग्रहणे	II. ५०३	तिष्ठन् क्षत्रार्हवृत्तौ	I. ६५४
तात शुद्धा समक्षं	I. १६१	तिष्ठन्तं पयसि	I. ५६८
तादृक्षे समुपस्थिते	II. २७९	तीर्त्वा जवेनैव	II. १३५
तादृशः प्रलय-	II. ४६५	तीर्थे शास्त्राध्वर-	II. ४२४
तान्दृष्ट्वातिदृढान्	II. ३२६	तीर्थे तोयव्यतिकर-	II. २१५
तान्प्रत्यवादीदथ	I. ५०७	तीव्रं स्यन्दिष्यते	II. ३९
तान्विलोक्यासहिष्णुः	II. ३५०	तीव्रमुत्तपमानः	II. ४९
तापोपशान्ति-	II. ४०४	तीव्रवेगधुत-	II. २४३
ताभिर्गर्भः प्रजाभूत्यै	I. ३०	तीव्रोदयादवि	II. २७
ताभ्यामन्योन्यमासाद्य	II. १९४	तुङ्गा गिरिवरदेहा	II. ५४३

तुतुषुर्वानरास्सर्वे	II. ४३
तुतोष पश्यन्	I. ५४८
तुरगशताकुलस्य	I. १७७
तुरङ्गाः पुस्फुटुः	II. ४६३
तुल्यावयोर्मूर्ति-	II. ३१४
तुहिनकिरणवंश-	I. १०
तूर्णं प्रणेता कृत-	I. ३६६
तूर्णं प्रधाव्य	II. ८२
तृणाय मत्वा ताः	I ७३
तृणेढु त्वद्वियोग-	II. २
तृणेह्मि देहं	II. ७६
तेजस्विमध्ये तेजस्वी	I. ६३५
तेजोमयं तमोमय-	I. १२७
ते तं व्याशिषत	II. ८
तेन पुलस्त्य-	II. ३९५
तेन वध्येन	II. २२३
तेन सङ्गतमार्येण	II. २२४
तेनादुदूषयद्रामं	I. २८२
तेनार्थवान् लोभ-	I. १८६
ते प्रभामण्डलैः	I. २५५
तेऽभाषिषत	II. ४
तेऽभिज्ञाय निसोष्यन्तं	II. ७२
ते भुक्तवन्तः	I २१९
ते रामाय वधो-	II. २४१
ते व्यरासिषुराह्वन्त	I. ३०३
तेषां कुरूणां कलहो	I. १०२
तेषां तदानीं	II. ४२६
तेषां विहन्यमानानां	I. ३२०
ते हि जालैर्गले	II. ३४१
तैर्वैजयन्तीवन-	I. ४२७
तैस्त्रिस्सप्तभिरेव	I. २६१
तौ खड्गमुसलप्रास-	I. २५०
तौ चतुर्दशसाहस्र-	I. ३०१
तौ चास्माकं	II. १४०
तौ दम्पती त्रिः परि	I. ६१
तौ प्रणामचल-	II. ४६८
तौ वालिप्रणिधी	II. २४८
तौ समेत्य समये	I. १४४
त्रयस्त्रिंशत्कोटि	I. २४३
त्रस्तस्य तद्वपुः	II. ११३
त्रस्तेन तार्क्ष्यात्किल	II. ९१
त्रस्तौ समासन्न-	I. ३१८
त्रस्यन्ती चलशफरी	I. ४९
त्रस्यन्तीं तां समादाय-	I. २३६
त्रासाकुलः परिपतन्	I. ६०३
त्रासोत्कम्पत्रिदश-	II. ३७३
त्रिंशत्तममहोऽतीतं	I. ५२३
त्रिदण्डकाषायकमण्डलू-	I. ११
त्रिपुरहरकिरीट-	I. ६७३
त्रिभुवनतमोलुण्डाकी	I. २७
त्रिलोकनाथेन	II. २२२
त्रिवर्गपारीणमसौ	I. ६४
त्रैलोक्यत्राणशौण्डः	I. १९९
त्रैलोक्यनाथप्रभवं	I. १३७
त्वं ततस्तु सुख-	I. २८६
त्वं तास्ताः स्मृतवान्	I. १६
त्वं तु भीरुः	II. १११
त्वं पुनीहि पुनीहीति	I. ६७३
त्वं रक्षसा भीरु यतो	I. ४७
त्वं वेदवानसि	I. ३५७

त्वं स वेत्थ	II. २०२	ददर्शे पर्णशालायां	I. ८३
त्वं हृद्गता भैमि	I. २५८	ददर्दुःखस्य मादृक्	I. १२६
त्वदग्रसूची-	II. ४८५	दधतमाकुरिभिः	I. १८५
त्वदर्थीयक्रव्यात्	I. ५२१	दधतस्तनिमानं	I. ५४०
त्वदितरोऽपि हृदा	I. ५८	दधति सुमनसो	I. ३५
त्वद्गुच्छावलि-	I. ६५६	दधतो बहुशैव-	I. १३२
त्वमजानन्निदं	I. ११८	दधतो भयानक	II. ८५
त्वयापि नाम रहिताः	II. २०६	दधानमम्भोरुह-	II. ३४४
त्वया सन्दर्शितारौ	II. ३२३	दधाना वलिभं	I. ७९
त्वया सह प्रस्थित-	I. २७२	दमितारिः प्रशान्तौजाः	II. ३२८
त्वया साधु समारम्भि	I. ६३८	दमित्वा रिपुसङ्घातान्	II. ५७९
त्वयि नस्तिष्ठते	I. ८३	दयिताय सासव-	I. ४८७
त्वयि पूजनं जगति	I. २१६	दयिताहृतस्य	I. ५८१
त्वयि भक्तिमता	II. २२२	दर्पोऽयं भवतः	I. ४६९
त्वयि भौमं गते	I. ७	दर्शनीयतमाः पश्यन्	I. १५०
त्वष्टुस्सदाभ्यास-	II. ४३८	दर्शयाञ्चक्रिरे	I. ६३
त्विषां ततिः पाटलि-	II. २६३	दलितकोमल-	II. ३५८
त्विषां पतिः पाटलि-	I. २५९	दलोदरे काञ्चन-	II. ३६२
द्		दशमुखशर-	II. १२४
दक्षिणीयमधिगम्य	I. १७	दहति कण्ठमयं	I. ५३५
दग्धशैल इवाभासीत्	II. ७	दह्येऽहं मधुनो	II. २४६
दग्धाः प्रदीप्त-	II. १२३	दातुः स्यातुर्द्विषां	I. १३५
दण्डकां दक्षिणेन-	I. ११३	दानं ददत्यपि	II. ५२५
दण्डकामध्यवार्त्तां	I. १८९	दानपात्रमधमर्ण-	I. १४२
दण्डादण्डि चलत्	I. २६२	दारिद्रचदारिद्रविणौ-	I. ५५
दत्तः स्वदोषैर्भवता	I. ५०७	दाशरथिरपि	I. ३३५
दत्तमात्तमदनं	I. २५१	दाशरथेरजय्यायाः	I. ५९०
दत्तार्जुनविलासेन	II. ११३	दिक्कूलङ्कषकीर्ति-	I. ४०३
दत्तावधानं मधु	I. ३६८	दिक्पालद्विपदर्प-	II. २५९
ददाल मूर्नभो	II. ५८३	दिगन्तरलुठत्कीर्तिः	I. १४४

दिगीशवृन्दांश- I. ८
दिग्दन्तावलदन्त- I. ३७०
दिग्धे सन्त्रमसैः I. १४५
दिङ्मण्डलीमुकुट- I. ४८९
दिङ्मूलशैल- I. ४८९
दिदृक्षमाणः परितः I. ८१
दिलीपानन्तरं I. ५६७
दिलीपेऽपि दिवं I. ६११
दिवं मरुत्वानिव II. १८०
दिवसोऽनुमित्र- I. ६९
दिव्यानामपि कृत- I. ११५
दिशि दिशि मृगयायै II. ३८६
दिशि मन्दायते I. ४०९
दिशो द्योतयमाना- II. १४८
दिशो व्यश्नुवते I. ४५२
दीनधीः स तपसा I. १३४
दीपतुल्यः प्रबन्धो I. १०१
दीपितस्त्वमनुभाव- I. ५४२
दीप्रैरगारमणि- I. ३११
दीव्यमानं शितान् I. ७६
दुःखायते जनस्सर्वः II. ११४
दुःखेन भोजयितु- II. ९१
दुःखे सुखे च II. ६०४
दुग्धाम्बुराशितनया I. १३
दुरासदानरीनुग्रान् I. ८
दुरितैरपि कर्तुमात्म- I. ६६४
दुरीक्षतामभजत II. १५
दुर्लभं दिगधिपैः I. २२१
दुर्वारगर्वासहनो II. ४५६
दूरगैरन्तर्गैर्बाणैः I. २२९
दूरोत्क्षिप्तक्षिप्र- I. ६१०
दृढभक्तिरिति ज्येष्ठे I. २५४
दृप्तदानवनिशा- I. ५३७
दृप्यत्पौलस्त्यकण्डू- I. ४७०
दृष्ट्वा तं मधुर- II. ४४७
दृष्ट्वा तामभनक् II. १७
दृष्ट्वा दयितया I. ६६२
दृष्ट्वा प्रिया सदसि I. ४२९
दृष्ट्वा राघवकान्तां II. १९०
दृष्ट्वा सुप्तं राजेन्द्र II. ६७
दृष्ट्वैव निर्जितकलाप- I. ३३
दृष्ट्वोर्णवानान् I. २९४
देव कपिबलमखिल- I. १२३
देव त्वत्तनयस्य I. ३७४
देव प्रणम्यतामयं I. १७५
देवस्त्वां सविता I. ३०८
देवस्याम्बुज- II. ३६४
देवाकानिनि I. ३६४
देवि विरम रामाभि- I. ९७
देवि वैदेहि दृश्यता- I. ११३
देवे स्थितेऽपि I. ३४७
देहं बिभ्रक्षुरस्त्राग्नौ I. ७५
देहत्रश्चनतुण्डाग्रं I. १८९
दैत्याभिभूतस्य I. ३८५
दैवं न विदधे II. २०१
दैवाद्बिभीहि काकुत्स्थ I. ८७
दोषैररमतैभिस्ते I. २४३
दोस्सन्दोहवशं- II. २८०
दौवारिकाभ्याहत- I. ४५६
द्यां निरुन्धदति- II. ४९८

द्यामिवाह्वयमानं II. १५६
द्यावाभूमी निरुन्धन् I. ३०९
द्योतितान्तःसभैः I. २८०
द्रष्टासि प्रीतिमा- I. ११९
द्रष्टास्थस्तत्र तिस्रौ I. ५५५
द्रष्टुं नालमगाधतां I. १०९
द्रष्टुं प्रक्रममाणो II. १६३
द्रुघणोद्भिन्नकल्पा- I. १६२
द्रुतं संस्वरिषीष्ठाश्च II. १५१
द्रुतपदमिति मा II. ४०१
द्रुतमत्रास्त सुग्रीवो I. ४०६
द्रुतविगमित- II. १९
द्रुतशातकुम्भनिभ- I. ६४७
द्रुतसमीरचलैः II. ५०९
द्रुमभङ्गध्वनि- II. ३१७
द्रोणस्य सेनाचर- I. १९
द्विरदं द्विरदः I ३४५
द्विरददन्तवलक्ष- I. ४६४
द्विषतः परासिसिषुः II. ३०६
द्विषतामुदयः II. ५७५
द्विषद्भिरेवास्य I. ३८०
द्विषन्वनेचराग्र्याणां I. ३३५
द्विषां विघाताय I. २९८
द्विष्कुर्वतां चतुष्कुर्वन् I. ३५१
द्वेष्योऽपि संमतः II. २३३

ध

धनुर्भृतोऽप्यस्य II. ४२७
धनुर्मधुस्विन्नकरः I. ६६४
धनुष्मन्तौ वत्सौ I. ५८८
धनूंष्यारोपयाञ्चक्रुः II. ९९
धन्योऽसि यस्य I. १६१
धरस्योद्धर्तासि I. १९४
धर्मकृत्यरतां II. २३१
धर्मभूरथ सहोदरैः I. १४१
धर्मात्प्राप युधिष्ठिरं I. १०९
धर्मात्मजो धर्म- II. १०२
धर्मोऽस्ति सत्यं तव I. १२१
धर्म्यासु कामार्थ- I. २३
धातुश्चतुर्मुखीकण्ठ- I. ६०८
धार्यैः कुसुमोर्मीणां I. १२६
धार्यः कथङ्कारं II. २१३
धिक् चपल I. ४९३
धिक् तं विधेः पाणिः I. ६५
धिगस्तु तृष्णा- I. ५७०
धिग्दाशरथिमित्यूचुः I. २३२
धुन्वन् सर्वपथीनं I. २०२
धूतधौतासयः II. १३९
धूमधूम्रो वसागन्धी I. ३७२
धूमाकारं दधति II. ३१६
धृततुषारगणस्य II. ४६६
धृतहेतिरप्यधृत- I. २९२
धृतिरस्तमिता II. २१८
धौम्यस्य सुधामधु- I. १३
ध्यानमयदृष्टि- I. ५५४
ध्येयमेकमपथे II. ४५
ध्रुवेण भर्त्रा ध्रुव- I. ४४
ध्वजानुदुधुवुः II. २३
ध्वनतो नितरां II. ३८७
ध्वनीनामुद्धमैः I. १२६

न

न किलानुययुस्तस्य I. ३८३
न खलु दूरगतो I. ४२८
न खलु वयममुष्य I. ६४३
न गच्छामि पुरा II. २०४
न च तं तदेति I. ८८
न च सुतनु न I. ४६
न चोपलेभे II. २९०
न जिजीवासुखी I. २०६
न जिह्रयांचकार I. १५३
न ज्ञातं तात यत्नस्य I. १२९
न तं पश्यामि II. २४४
नतगात्रि यदागमेन I. ४४
न तज्जलं यन्न II. ७
न त्वं पापानु रामं I. ६९
न दूये सात्वतीसूनुः I. २५
नद्यास्सुतेन II. २८१
न ध्यातं पदमीश्वरस्य II. ३३१
ननु सन्दिशेति I. ५३९
नन्दनानि मुनीन्द्राणां I. ४३५
न पपात II. ११६
न प्रणाय्यो जनः I. ८६
न प्राणिषि दुराचार I. ११८
न बिभाय न II. ४९
नमन्नृपतिमण्डली I. ६३०
नमस्त्रिमूर्तये तुभ्यं I. १०२
न मे ह्रिया शंसति I. ४०९
नयनादिव शूलिनः I. ६३१
न यावदेतावुदपश्यत् I. ४५९
नयो हि साङ्ग्रामिक I. ५३०
नरकस्यावतारोऽयं II. ५७०
न लङ्घयामास I. ३७५
नलिनं मलिनं I. ५९८
नलेन भायाः शशिना I. १३१
नवकुङ्कमारुण- II. १९७
नवगन्धवारि- I. ६६२
नवतरुणिमलक्ष्मी I. ६२६
नवनखपदमङ्गं I. १६३
नवनगवनरेखा- I. ४०२
नवहाटकेष्टक- I. ३५३
नवानघोऽघो बृहतः I. ६६
नवा लता गन्धवहेन I. ४४
न विसिस्मिये II. १४
न सर्वरात्रकल्याण्यः I. १८३
न सुवर्णमयी तनुः I. ४५१
नस्यागृहीतोऽपि I. ३२
न स्रजो रुरुचिरे II. २२०
न हि प्रेष्यवधं II. २६५
न ह्यतीव विधि- II. ५४९
नाकमेत्य धनुः II. ४५३
नाकलोकभिषजोः I. ५४९
नारवेयः सागरः I. १४३
नाञ्जसानिगदितं I. ३३१
नात्र चित्रमनु तं I. ३५६
नानाजावव- II. १६५
नानाविधाविष्कृत- I. ४८३
नाभिज्ञाते II. २००
नाभिज्ञाते महाराज II. १९९
नामग्राहं कपिभिः I. ५८७
नाम्भसां कमल- I. ५९१

नायास्यसि तपस्यन्ती II. ११८
नाराचैः कृतवीर्थ I. ३१३
नारायणाय नलिनायत- I. १९५
नालम्बते दैष्टिकतां I. ५०१
नालीकारकुवलय- II. २८८
नावकल्प्यमिदं II. २०८
नावैत्याप्यायितारं I. १३९
नासां मातृष्वसेय्याश्च I. ३४१
नास्यं पश्यति II. ५६९
नाहं सुकेतुतनया I. २१
निःश्रेयसप्रणयिनीं II. १२
निकुञ्जे तस्य वर्तित्वा I. १३०
निखिलामिति कुर्वत- I. ११९
निघानिघतरुच्छले I. ४९४
निजप्रियाकैश्य I. ४२९
निजरजःपटवास- I. १०
निजसौरभभ्रमित- I. १७०
निजौजसोज्जासयितुं I. १२०
नित्यं नियत्या II. १५१
नित्यमुद्यच्छमानाभिः II. १८३
निदधिरे दयितोरसि I. ४८
निदाघधामानमिव I. १७१
निधाय मूर्तिं कपटेन I. २९
निनाय सात्यन्त- I. ३४८
निन्दको रजनिमन्यं II. २७१
निन्बते पितृभिः I. ५१९
निपतितेऽधिशिरः I. २६०
निपपात सम्भ्रम- II. १९
निप्रहन्तुममरेश- I. १२१
निपातितसुहृत्स्वामि- I. २८२
निपीय यस्य II. ५०१
निरन्तरालेऽपि II. २९
निरवस्यन्न चेद्वार्ता II. ३८
निराकरिष्णवः II. ३५०
निराकरिष्णू वर्तिष्णू I. ६७
निरास्थ राक्षसाः I. ३०२
निरुद्धवीवधासार I. ५४
निरुध्य वायुं निभृतं I. १८
निर्गुणोऽपि विमुखः I. १३६
निर्जिताखिलमहा- II. १५
निर्मज्जचक्षु- II. १३२
निर्माणदक्षस्य I. १९१
निर्मितेषु पितृषु II. ३७९
निर्मुक्तशेषधवलैः II. ३२५
निर्लज्जो विमदः I. १५०
निर्वर्त्यते यैर्नियमा- I. १९१
निर्वाणं कृतमुद्यान- I. ३७६
निलयः श्रियः सतत- I. २५९
निलयेषु लोहितक- I. १०
निवर्त्य राजा दयितां I. १३
निवर्त्य सोऽनुव्रजतः I. २२४
निवृत्ते भरते II. ३४२
निवेशयामासिथ II. ६
निशमय्य तदूर्जितं II. २५७
निशम्य ताः शेष- I. २०४
निशाचराणां तमसां I. ४३७
निशातुषारैर्नयनाम्बु- I. ३
निशासु भास्वत्कल- II. ५७०
निशि जातु निकेत- I. १९७
निषेव्यमाणेन I. ३७०

निष्क्रम्य शिक्षया II. ५६१
निष्ठां गते दत्रिम- I. ४६६
निसर्गचित्रोज्ज्वल- I. ३७८
निसर्गदुर्बोध- II. ५३१
निहतश्च स्थितिं II. ५५७
निहन्ता वैरकाराणां II. २६४
निहितसरस- II. ४६७
नीते भेदं धौत- I. ६५८
नीतोच्छ्रायं मुहुः I. २५
नीवारपाकादि- I. ४७३
नीवारफलमूलाशा I. ३७३
नूनं मत्तः परं I. १०३
नृपतेर्व्यजनादिभिः I. ९०
नृपस्य दूरीकृत- I. २१९
नृपात्मजौ चिक्लिशतुः I. २४९
नृपानप्रत्यक्षान् II. १८३
नृपेण पाणिग्रहणे I. १२८
नेच्छन्ती सममसुना II. ७०
नेतुं शोकरसं I. ३०७
नेत्रव्रजाः पौर- II. ३८१
नेदानीं शक्रयक्षेन्द्रौ II. ६७
नैतन्मतं मरकमिति I ४५२
नैतल्लघ्वपि भूयस्या I. ६२९
नैनं त्यज क्षीरधि- I. ३४८
नैरन्तर्यच्छिन्न- II. ६१
नैऋतघ्नमथ II. २९२
नैवं विरहदुःखेन II. ४१
नैवायं भगवानुदञ्चति I. १५
नैवेन्द्राणी न रुद्राणी I. २५
नैषधे बत वृते I. ६२
नोच्चैर्यदा तरु- I. ५१७
नोदकण्ठिष्यतात्यर्थं I. २१८
न्यग्रोधपत्रसमतां II. ४०१
न्यवर्तयत्सुमित्रा- II. २०१
न्यवसिष्ट ततो द्रष्टुं II. ३५
न्यविक्षत महाग्राह II. १२९
न्यस्यन् शस्त्राण्यभी- I. ८३
न्याय्यं यद्यत्र तत्कार्यं I. ५०८

प

पक्षिभिर्वितृदैर्यूनां I. १२६
पञ्चधा प्रवहन्तीनां I. ६२६
पञ्च पञ्चनखाः I. २३४
पञ्चवट्यां ततो रामः I. २१
पटलमम्बुमुचां I. ५२७
पणबन्धमुखान् II. १७७
पतत्पतङ्गप्रतिम- II. ४५
पतत्रिकोष्टुजुष्टानि I. २०७
पतिते पतङ्गमृग- I. २०६
पतिते व्यसने II. ८५
पतिष्यति क्षितौ II. ४४९
पत्तिः पदातिं रथिनं I. ३४५
पदं शतेनाप II. २६७
पदे पदे सन्ति I. ६७०
पद्भ्यां नृपः II. १७१
पद्मभूरिति सृजन् I. ६२६
पन्थानमाशु II. २५९
पयसा परिपूरितौ II. ५०७
पयोधरांश्चन्दन- II. ११५
पयोधरैराश्रम- II. २७२
पयोनिलीनाभ्रमु- I. १२९

परं त्वनेनापि	II. ५७३	पवनसखदृशोर्मुदं	I. २५८
परमास्त्रपरिग्रहः	I. २९६	पवितो नु गुणैः	II. ३२१
परलोकनवप्रवासिनः	I. १९९	पश्चादुच्चैर्भुजतरु	I. २५५
परलोकविधौ च	I. २९०	पश्येदानीमुदधि	I. ३४८
परस्परस्पर्धिपरार्ध्य-	I. २११	पश्येदानीमुदधि-	II. ५५६
परस्परेण स्पृहणीय-	I. ६७५	पस्पन्दे तस्य वामाक्षि	II. ४२
परस्य मर्माविध-	I. २८५	पाञ्चालपुत्रीप्रहिताः	II. ४०९
परानमी यदप-	II. १८२	पाणिना परिमृशन्	II. ९९
परार्ध्यवर्णास्तरण-	I. ६३९	पाणिपल्लव-	II. ४९५
परिकल्पितसान्निध्या	I. ५०७	पाणिपीडनमहं	I. ५४४
परिकीर्णमुद्यत-	I. ११२	पादातं पादातं रथ्या	I. ४२२
परिधावलयच्छलेन	I. १२	पापकृत्सुकृतां	I. २३३
परिवेणावधिष्ठ	II. ९०	पापापनुत्त्यै परि-	I. १०७
परिपर्युदघे रूपं	I. १०५	पारेजलं नीरनिधेः	I. १७४
परिपाति न केवलं	II. ३५५	पारेसिन्धु प्रथित-	I. १७४
परिभावं मृगेन्द्राणां	II. २४२	पार्थमेव पुरतो	I. ४०९
परिभावीनि ताराणां	I. ३३५	पार्थाश्च कृच्छ्रात्	II. ४९१
परिमोहयमाणेन	II. १९२	पाश्चात्यपाथोनिधि-	I. ४४२
परिमोहिणा परि-	II. ५८४	पिकरुतश्रुतिकम्पि-	I. ३३७
परिशिथिलितकर्ण-	I. २७३	पितायं रेतोधास्तव	I. ३९४
परिशेषं न नाम्नोऽपि	I. ७२	पितुर्नियोगाद्वन-	I. २९६
परिस्फुरन्मीन-	I. ४९	पितुस्सखायं परि-	I. १९२
परीक्षितुमुपाक्रंस्त	II. १६१	पित्र्यमंशमुपवीत-	I. ४१८
परेद्यव्यद्य	II. २९६	पित्र्यमंशमुपवीत	I. ४७३
परेद्युः परिस्फुरित-	I. ५४६	पिप्रायाद्रिगुहो-	II. ५५२
पैराहूतानां	I. ५९६	पिशङ्गमौञ्जीयुजम्	I. २११
पर्यच्छे सरसि	II. ३५१	पिशाचमुखघोरेयं	I. २६३
पर्यशाप्सीद्विविष्ठा	II. ७१	पीताकरममित्राणां	I. २९२
पर्याप्तपुष्पस्तबक-	I. ४१	पीतशीधुमधुरैः	II. ४७७
पर्याप्तप्रमदस्तूप-	I. ५११	पीताम्बरालङ्कृत-	I. २०

पीत्वा भृशं कमल- I. ४६१
पीयूषधारानधरा- I. ४०७
पुण्डरीकातपत्रस्थं II. ४००
पुण्यो महाब्रह्म I. २४१
पुत्रं तत्र घटोत्कचं II. ५०२
पुत्रसंक्रान्तलक्ष्मीकैः I. ४४८
पुत्रीयता तेन I. ६१
पुत्रीयता दशरथेन II. १०९
पुनः पुनस्तल II. ४६४
पुनरपि निशमित- II. ५८५
पुमानिवास्पर्शि मया I. १८
पुरं निषादाधिपतेः I. ३७४
पुरःप्रवेशमाश्चर्यं I. १२७
पुरः स्थितस्य I. १२४
पुरमथनधनुः II. ५७
पुरस्तादेव दृष्टं I. ५५३
पुरा खलु कुशे- I. ४३४
पुरा खलु मम II. ६१०
पुरा खलु सरयू- II. ३८५
पुराणस्य कवेस्तस्य I. २०२
पुराणि दुर्गाणि II. ३३२
पुराधिरूढः II. २०३
पुरा शक्रमुपस्थाय I. २५०
पुरीमवस्कन्द I. ३२२
पुरुषायुषजीविन्यः I. ३२३
पुरुहूतध्वजस्येव I. २७१
पुरैकदा II. १३८
पुरो रामस्य II. ६८
पुष्पं प्रवालोपहितं I. ११०
पुष्पं फलं चार्तवं I. ५१९
पुष्पात्प्रागेव II. २६९
पुंसा भक्ष्येण बन्धूनां I. १२७
पूर्वमङ्गं जुहुधि II. २०७
पूर्वस्मादन्वयद्भाति I. १०१
पूषा वसिष्ठः I. २८७
पृथङ् नभस्वत- I. १०६
पृतनाषाड्द्विषः II. ५९४
पौत्रः कुशस्यापि II. १८०
पौनःपुन्यादस्रगन्धेन I. ३५
पौरस्त्यानेवमाक्राम- I. ४४२
पौराणीभिः II. ८६
पौरा निवर्तध्वमिति II. २५५
पौरेषु सोऽहं I. ६५६
पौलस्त्यमग्रजनुषं II. ४४२
पौलोमीकुचकुम्भ- II. १५७
प्रकटान्यपि नैपुणं I. ४७५
प्रकुर्याम वयं II. २०७
प्रकृतमनुससार I. २७
प्रकृतिं प्रतिपादुकैः I. १३६
प्रक्लृप्तकान्तार- I. ३९६
प्रक्षीण एवायुषि II. १४३
प्रगृह्यपदवत् II. २३१
प्रग्राहैरिव पत्राणां I. ५०७
प्रचलत्पतगेन्द्र- II. १०६
प्रजवं हयं II. ४४१
प्रजागराच्चकार II. ३३
प्रज्ञातब्रह्मतत्त्वोऽपि I. ५१६
प्रणमन् ब्रह्मणा I. ४२४
प्रणयकोपभृतोऽपि I. ४२
प्रणश्यन्नपि न II. १९

प्रणिपत्य सुरास्तस्मै	I. ३०६	प्रपित्सोः किं च ते	I. ८८
प्रणिशाम्य दशग्रीव-	II. ५	प्रबोधकालात्	II. ५८८
प्रण्यगादीत्प्रणि-	II. १८	प्रभाते पृच्छन्तीरनु-	I. ३२७
प्रतन्व्यः कोमला-	II. ५२९	प्रभामहत्या शिखया	I. ३६६
प्रतिकृतिरचनाभ्यः	I. १५२	प्रभामिवार्कीं तमसां	I. ४०४
प्रतिक्रियायै विधुरः	I. ३०	प्रभुर्बुभूषुर्भुवन-	I. ९३
प्रतिघः कुतोऽपि	II. १७०	प्रमदामनु संस्थितः	I. ६८
प्रतिजग्राह कालिङ्गः	I. ४०९	प्रययावातिथेयेषु	I. ४५७
प्रतिनिश्वसिते	I. १६६	प्रययाविन्द्रजित्	I. ४६४
प्रतिपक्षजिदप्यसं-	I. १६२	प्रयाणनम्रे तदनु	I. १८७
प्रतिपद्य मनोहरं	I. ३५१	प्रयातस्तव यम्यत्वम्	II. २२२
प्रतिपरिसरं भूयानर्घः	I. १९	प्रयास्यतः पुण्यवनाय	I. ९५
प्रतिमासमसौ	I. १६३	प्रयुक्तसत्कार-	I. ५५९
प्रतिशब्दपूरित-	I. ३९७	प्रलयमखिलतारा-	I. ६३
प्रतिशरणमशीर्ण-	I. २९१	प्रलापिनो भविष्यन्ति	II. ३५८
प्रतिशुश्राव काकुत्स्थः	I ८९	प्रलुठितमवनौ	I. १९०
प्रतिहट्टपथे घर-	I. १६४	प्रवहन्तं मदामोदं	II. १८७
प्रतीयुषा पूर्वदशे	II. ३४३	प्रविकर्षनिनाद-	I. ५९५
प्रतुष्टुवुः कर्म-	I. ५२६	प्रविश्य विपिनं	I. २४२
प्रतोदा जगल्वांमं	I. ५२६	प्रविश्य विपिनं	II. ४३३
प्रत्यंसं विलुलित-	I. ३३४	प्रवृत्त एव स्वयं	I. १२२
प्रत्यन्यदन्ति-	I. १७१	प्रवृद्धमन्द्राम्बुद-	I. ४६८
प्रत्याय्यते चपलता	I. २३	प्रवृद्धसिन्धूर्मिचय-	I. ६३५
प्रत्यासन्नतुषार-	II. १२४	प्रवृद्धौ हीयते	II. ३६५
प्रत्यासन्ने नभसि	I. ६२	प्रष्टव्यं पृच्छतः	II. २१६
प्रत्यूचे मारुती	I. २२८	प्रसन्नदिक्पांसु-	II. ३७६
प्रत्यूचे राक्षसेन्द्रः	I. ६०८	प्रसुप्तबर्हिणश्वास	I. ६०७
प्रत्यूचे वालिनं	II. ३१४	प्रसृतं रभसादयः	I. ३३
प्रथमं शरीरज-	II. ३६६	प्रस्कन्दिकामिव	I. १९६
प्रदक्षिणीकृत्य हुतं	I. २०८	प्रस्थास्यमानावुप-	II. १३९

प्रहीयते कार्य- I. ५४७
प्रह्लादस्य व्यसनं II. ३८०
प्राचीं तावद्भिरव्यग्रः II. ५७०
प्राचीं वासक- II. २८३
प्राचीनं व्यसनं I. ६५१
प्राचीनाचलचुम्बि- I. ४५४
प्राचीविभ्रम- II. १६९
प्राचुचूर्णश्च II. ९७
प्राच्यमांजिह्विषांचक्रे I. ३८१
प्राज्ञास्तेजस्विनः II. ४७
प्राणायमानमहिला- I. ६३८
प्राणायामोपदेष्टा I. ३६२
प्राणिषुर्निहताः II. ५२
प्राणैस्समं कनक- II. २७३
प्रादमयन्त II. ८७
प्रादिद्दक्षत नः II. १७४
प्रादुष्षन्ति न II. ६६
प्राप्य चञ्चूर्यमाणा I. ५७८
प्राप्य चाशु जन- I. २५०
प्राप्य नाभिनद- I. ४६५
प्राभातिकी भुवनस्य I. १८
प्रायुङ्क्त राक्षसी I. ८१
प्रायेण नीचानपि I. ५७
प्रायोपासनया II. ५६४
प्रार्थ्यमानपद- I. १३८
प्रालेयशीत- I. ३९९
प्राशुराशु II. १३१
प्रासादशोभाति- II. ३६७
प्रास्थापयत्पूगकृतान् I. २०७
प्राह्णिणोच्च महितं II. ४३८
प्रियंभावुकतां I. १३५
प्रियंवदोऽपि नैवाहं I. १२२
प्रियतमाभिरसौ II. ३०९
प्रियमभि कुसुमोद्यत- I. १७१
प्रियवसतेरप- II. १६७
प्रियसखीसदृशं II. ३७०
प्रियाकर्तुं त्वस्मै I. ६६७
प्रिये जनकनन्दिनि II. ४५१
प्रीतेन तेन पुनः I. ४५१
प्रीते विधातरि पुरा I. ६१२
प्रीतोऽहं भोजयिष्यामि I. ५७
प्रीत्या नियुक्तान् I. ५४
प्रीत्यापि दत्ते II. ३७७
प्रीत्यै यूनां II. २७१
प्रेता वरेण शक्रस्य I. ६०६
प्रेम तस्य न I. ६०४
प्रैयरूपकविशेष- I. ५५०
प्रौर्णुवीत्तेजसा- II. ९०

फ

फलद्भिरुष्णांशु- II. ६०६
फलमस्योपहासस्य I. ४६
फलानि पुष्पाणि च I. ४२५
फलान्यादत्स्व II. १३२

ब

बदरीतपोवन- II. ३५०
बद्धदर्भमयकाञ्चि I. ७
बद्धो दुर्बलरक्षार्थं I. ४६५
बन्धूनशङ्किष्ट I. ३०४
बन्धौ विपन्नेऽनेकेन I. २८५
बभूव याचिशैलेन्द्रं II. ५७७

बभौ सदशन- I. २११
बलान्यभिषिषिक्षन्त II. ३१
बलारिसूनुं II. ३७५
बलिक्रियावर्जित- II. २१७
बलिद्विषः पाद- I. ३९७
बलिनावमुमद्रीन्द्रं I. २२६
बलैरध्युषिताः II. ३२२
बलोर्मिभिस्तत्क्षण- I. २५८
बहवः खलु II. २९९
बहुधा भिन्नमर्माणः I. २६६
बह्वपि प्रियमयं I. ५१९
बाणभिन्नहृदया II. ३४०
बाणेन संप्रति नृपा- I. २५२
बालेयतण्डुल I. ५२०
बाहुचन्दननिषङ्ग- I. ४५१
बाहुप्रतिष्टम्भ- II. १४
बिभ्रत्यस्त्राणि II. १११
बिभ्राणमायति- I. ४२३
बिभ्राणया बहल- I. १७३
बिम्बोष्ठं बहु- II. ४२३
बुद्धिपूर्वं द्रुवत्र I. २३३
बुद्धिशस्त्रः प्रकृत्यङ्गः I. ६५७
बुभुत्सवो ध्रुवं I. ९१
बृन्दिष्ठमार्चीत् I. ३६०
बृहच्छिलानिष्ठुर II. २६
बृहत्तुलैरप्यतुलैः I. ५६२
बृहत्पात्रभाप्त्या I. ५५८
बृहत्सहायः कार्यान्तं I. ६३६
बृहदुद्वहन् II. ३०५
ब्रह्मज्योतिर्विवर्तस्य I. ६२५
ब्रह्मादद्याद्वधं II. ४६

भ

भगवतो दिवस्पते I. ३४१
भगवन्कौशिक I. २७५
भगवन् प्रसीद तावत् I. ७४
भगवन् सर्वाद्भुत I. ४३३
भग्नोऽयं कथमस्ति II. १३६
भजन्ति विपदः II. १३८
भद्र स्वस्त्यस्तु I. ९३
भयङ्करः प्राणभृतां II. २५२
भयसंहृष्ट- II. ३३०
भरतस्तेषु कैकेय्यां I. २९४
भल्लापवर्जितैस्तेषां I. ४७९
भल्लैश्च बिभिदुः II. ८५
भवतः स्मरतां I. १५१
भवत्यामुत्सुको रामः I. १५२
भवद्भिरामवसर- I. ४४५
भवद्वियोग- II. ३७०
भवन्तं कार्तवीर्यः I. ६२
भवन्तमेतर्हि I. ६१९
भवन्तस्तावत् I. ५४९
भवल्लब्धवरोदीर्णः I. २०८
भविष्यतः पत्युरुमा II. १८८
भव्यमुख्याः सामारम्भाः I. २७१
भस्मसात्कृतवतः I. ६६३
भस्माङ्कुरेति खुर- I. ३११
भाव, तत्प्रस्तूयताम् I. ४८३
भास्वत्करव्यति- II. ४६२
भिन्ननौक इव I. २८४
भिन्नानकैर्मोह- II. ५८५

भीमकान्तैर्नृप- II. ३०३
भुजविटपमदेन II. १३६
भुजौ चक्रततुस्तस्य I. २२५
भुवं कोष्णेन कुण्डोध्नी I. ३६५
भूभुजोऽस्य सविधे II. ४२५
भूमात्रं कियदेतत् I. ३६१
भूमिष्ठस्यासमं II. २५४
भूमौ शेते दशग्रीवः II. ४६
भूयस्ततो रघुपतिः I. ४३०
भूयस्तराणि यदमूनि I. ६३२
भूयिष्ठानि सुखानि I. ६००
भूरेणुना रासभ- II. ४६३
भृङ्गालिकोकिल- I. ३६९
भृशमदूयत या II. ४१६
भेष्यते मुनिभिः II. ३०६
भैमीमुपावीणयदेत्य I. २९०
भोक्तुमन्नमपि II. ४४६
भोगिवेष्टनमार्गेषु I. ४६८
भो भोः पौरजान- I. ५३०
भो भो परिव्राजक I. ६६७
भो भो लक्ष्मण II. १६७
भो भो विदितं किं I. ३९५
भो वाचोयुक्तिज्ञ I. ३४०
भ्रमणरयविकीर्ण- I. ४४६
भ्रमी कदम्बसंभिन्नः II. ३५५
भ्रातरि न्यस्य यातः I. ३६८
भ्रूभङ्गमादाय II. ९८
भ्रेजिरेक्षतवद्योषा I. ५८३
भ्रेमुः शिलोच्चयान् II. २१

म

मघोनस्तद्धोरं II. १८०
मणलूरपुरे संपत् I. ९
मण्डलान्याटतां II. ४७
मत्परं दुर्लभं मत्वा I. १०३
मदर्थसन्देशमृणाल- I. १८५
मदसिक्तमुखैः II. १९२
मदस्तुतिश्यामित- II. ५३८
मदिराक्षि मदानना- II. ३९५
मदोदग्राः ककुद्मन्तः I. ३२४
मधुकरविटपा- I. ३७३
मधुकरविरुतैः I. १११
मधुकरैरप- II. १००
मधु द्विरेफः I. २१३
मधुरैरपि भूयसा I. २३७
मधुसाद्भूतकिञ्जल्क- I. ६६२
मध्येकृत्य घनं I. २२२
मध्येसमुद्रं ककुभः I. २६
मध्वपाययत II. १८१
मनागनभ्यावृत्त्या II. ३५५
मनुष्यवाह्यं II. २२३
मनोऽपि शङ्कमानाभिः I. ६५०
मनोऽभिरामाः II. ५३
मन्तूयिष्यति II. १२६
मन्त्रे जातु वदन्त्यज्ञाः II. २०६
मन्दं मन्दं नुदति I. ६७०
मन्दं मन्दमुपेत्य I. ११४
मन्दः कवियश- II. २३२
मन्दमन्दमपयत्- I. ६७१
मन्दाकिनीनन्दन- II. ४३९

मन्दाकिन्यास्सलिल- II. १३४
मन्दायमानगमनः I. ४८
मन्नियोगाच्च मारीचः I. ४५२
मन्यसेऽरिवधः I. ६३१
मन्युर्मन्ये मम II. २०
मन्ये किंजमहं II. ३१३
मन्ये दर्पमयाविभ्यां I. ६०६
मय्यप्यसूनिह- I. ३७५
मरिष्यामि विजेष्ये II. १३१
मरुतां पातः स्वित् I. ५९२
मरुत्प्रयुक्ताश्च II. १३६
मरुपृष्ठान्युदम्भांसि I. ५०६
मरुल्लत्पल्लव- I. ५०
मर्मदत्तदशना II. २७७
मलयगिरिचरोऽयं I. ४४६
मल्लिनाथः सुधीः II. २८०
मल्लिनाथकविस्सोऽयं I. ४७६
मल्लीं चूतवनादिव II. ३९४
महर्षभस्कन्ध- II. ४६३
महाकुलीन ऐक्ष्वाके I. ३८९
महानले भिन्न- II. ३०५
महामाग सर्वथा I. ५७४
महामहानील- II. २४
महारथ त्वं मम II. २६९
महासमरसूचकः II. ३९९
महास्त्रदुर्गे II. ३१६
महीभृतः पुत्रवतः I. ३१२
महीयमाना II. ३६८
महेन्द्रमास्थाय I. ३२४
महोक्षतां वत्सतरः I. ३२५
मांसं हतानामिव II. ३७४
मांसविक्रयिणः I. २३३
मांसान्योष्ठावल्योष्यानि I. १८५
मांसेनास्याश्वताम् II. २०
मांसोपभोग- II. ३१७
माजीवन्यः II. ३४५
मातामहावास- I. ९५
मातुराज्ञां वहन् I. ९५
मातुर्मुखं मम पुरः I. ५६९
मा न सावीर्महा- II. १८४
मानुषानभिलष्यन्ती I. ४०८
मानुषानभिलष्यन्ती I. ६१०
मानुषीमनुसरत्यथ I. ३८
मानुषो नाम पत्काषी I. ३४६
मानेन तल्पेष्वयथा I. ५५३
मान्यभक्तिरथ वा I. ५८
मापराध्नोदियं II. ३
मा भूत्त्वत्पदपद्म- I. ४५१
मा भूदाश्रमपीडेति II. ३
मा भून्नाशो युगप- I. १२४
मा भैष्टं कमठेन्द्र- II. ३५५
मामुपास्त दिदृक्षावा- I. १५३
मायानामीश्वरास्ते I. १४३
मायाभिस्सुचिरं II. ३२४
माया खिदेषा II. १६२
मारयिष्यामि वैदेहीं I. ६१
मारीचोऽप्याकर्णित- II. ४४९
मार्गं तावच्छृणु I. ६७०
मा वधिष्ठाः II. १४४
मावमंस्था नमस्यन्तं I. ५२

माशोचिष्ट रघु - II. ३०
मा स्म तिष्ठत II. ४
मा स्म द्राक्षीर्मृषा II. २५
मा स्म भूर्माहिणी I. १८९
माहेन्द्रं नगमभितः I. १९०
मित्रघ्नस्य प्रचुक्षोद II. २९१
मिथिलां प्रविश्य II. ५४
मिथ्यैव श्रीः श्रियं I. २२१
मुकुन्दस्यासितमिदं I १३१
मुकुन्दस्यासितमिदं II. ३३६
मुक्तं मुक्तागौरमिह I. ३२
मुक्तामयं सारस- I. ५५४
मुखमुल्लसित- I. २०२
मुखरयस्व यशः- II. ५६३
मुखसन्धानविश्लेष- II. ४७२
मुखसरोजरुचं II. १८६
मुखार्पणेषु प्रकृति- I. ५०
मुग्धत्वादविदित- I. ७६
मुग्धायाः स्मरललितेषु I. ४६
मुदमब्दभुवामपां I. ४५९
मुदितयुवमनस्काः I. १६
मुदितैस्तदेति I. २५४
मुदे मुरारेरमरैः II. २२९
मुनिरूपोऽनुरूपेण I. १८१
मुनिरेष यदाभ्ययात् I. ५९४
मुनिर्भृशाश्वोपज्ञानि I. २४९
मुनिशापकृतोत्पत्ति- I. ११
मुरलामारुतोद्धूत- I. ४८६
मुरारिनारीमुख- II. ४१४
मुषित्वा धनदं पापः I. ५४
मुहुः प्रतिस्खलित- I. ६३५
मुहुरनुसमं II. १४७
मुहुरिति वनविभ्रमा- I. ३४३
मूर्खास्त्वामावञ्चन्त II. १८२
मूर्धजान्स्म विलुञ्चन्ति I. ११६
मूर्ध्नो दिवमिवालेखी II. ३५
मूलं दोषस्य हिंसादेः II. ३४
मृगया न विगीयते II. २८६
मृगयुमिव मृगोऽथ I. २६५
मृगविद्विषामिव I. १४९
मृगाः प्रियालद्रुम- I. ५६
मृगान् विनिघ्नन् I. ११२
मृणालसूत्रामल- I. १५६
मृत्पिण्डशेखरित- I. ३२४
मृदङ्गा धीरमास्वेनुः II. ४३
मृदुचरणतलाग्र- I. ६३२
मृदुचरणलताग्र- I. २८
मृषासि त्वं हविः I. २३३
मृषोद्यं प्रवदन्तीं II. २२५
मेघङ्करमिवायान्त- I. २२९
मेघनादः परिष्कन्दन् II. ५६
मेघास्सविद्युतः II. ५८३
मेदस्विनं विपुल- II. ४४८
मेदस्विनस्सरभस- I. ५९९
मेनका मनसि II. २४३
मैत्रे मुहूर्ते शश- I. २४७
मौञ्जिग्रहः II. १६१
म्रियमाणस्स II. १९९

य

यं किल पराशर- I. ३५९

यं प्रासूत सहस्रपा-	I. ७८	यदस्य यात्रासु	II. ५०३
यं लघुन्यपि	I. ६३०	यद्देहेनर्दिनमसौ	I. २००
यः करोति वधोदर्का	I. १३	यद्दोलस्य प्रथम-	I. १५०
यः क्षत्रदेहं परि-	I. ४०५	यद्गोष्ठीप्रतिहार-	II. ४६०
यः पयो दोग्धि पाषाणं	I. ५३	यद्बाहुराहुरसना-	II. ४१३
यच्च यत्र भवान्	II. २०८	यद्यस्ति कौतुकं	II. ४३२
यजूंषि तैत्तिरीयाणि	I. ४७८	यद्यहं नाथ नायास्यं	I. २६८
यज्ञवाटमधिष्ठाय	I. ५२८	यन्मतौ विमलदर्पणिका	I. १८
यज्ञोपप्लवशान्तये	I. ३९०	यन्मुखग्रहण-	II. १५
यतः परार्धानि	I. ५३२	यमं युनज्मि	II. ५८४
यत्कीर्तिस्तिलकायते	I. ५८४	यमास्यद्दश्वरी तस्य	I. ५
यत्कृतेऽरीन्	II. १४४	यमेवमुद्दिश्य	II. ४९१
यत्नं प्रोर्णुवितुं तूर्णं	I. १५	ययुर्विन्ध्यं शरन्मेघैः	I. ३७३
यत्राधिरूढेन	I. ४८४	यवनीमुखपद्मानां	I. ४६
यत्रावदत्तामति-	I. ४९५	यशस्करसमाचारं	I. ६६
यत्रोज्झिताभिः	II. २८७	यशोभिराब्रह्मसभं	I. १७८
यत्स्वधर्ममधर्मं	II. २८३	यस्ते नवः पल्लवितः	I. ५६४
यथा प्रह्लादनात्	II. १००	यस्मिन्नर्जुनदोःसहस्र-	I. २१०
यथा यथा पटह-	II. २६२	यस्मिन्महीं शासति	I. १९८
यथा यथा सेवन-	I. ५९२	यस्मिन् हिमानीभृति	I. ३९
यथार्थं सञ्जिरन्ते	II. १६८	य स्यां वासयते	II. ८८
यदगारघटाट्ट-	I. ३१६	यस्या महानीलतटी-	I. ३२
यदङ्गनारूप-	I. ३५७	यस्यामुदग्रनृप-	II. ३९६
यदतनुस्त्वमिदं	I. ९१	यस्याश्चलद्वारिधि-	I. १६३
यदताप्सीच्छनैः	II. ३१७	यां कारिं राजपुत्रः	II. ५६६
यदर्गलगोपुर-	II. ५३	या खलु पुरा	I. ४४६
यदपूपुजस्त्वमिह	I. १२९	या घर्मभानोः	II. ५२५
यदपूरि पुरा मही	II. ३०	यात यूयं यमश्रायं	II. ५३१
यदराज्ञि राजवत्	I. ८१	यातस्य प्रथित-	I. २८३
यदवोचत वीक्ष्य	I. १३८	या तु नः पदवी	II. ४०१

यातै ततो निजपुरीं I. २७२
यातैश्चातुर्विध्य- I. ९९३
यातोऽस्तमेष: II. २६९
या न ययौ प्रिय- I. १५१
यानाज्जन: परिजनै: I. ३८
यानै: समचरन्तान्ये I. ८०
यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य- I. ३३०
यान्तीनां सममसित- I. २६
यामिकाननुपमृद्य I. ४९६
यामेवाहुर्निशिचर- II. ३९७
यायास्त्वमिति II. २१०
यावत्प्रताप- II. १६२
यावत्स एव समय: I. ४९२
यावदर्थपदां वाचं I. १६७
युगान्तकालप्रति- II. २४०
युद्धमित्थं विधूतान्य- II. ३२
युवजानिर्धनुष्पाणि: I. २५४
यूपाङ्कुरप्रकर- I. ५९३
यूयं समैष्यथ I. २४७
ये चान्ये कालयवन- I. १४१
येनापविद्धसलिल: I. ५५
येन पूतक्रतोर्मूर्ध्नि II. २०२
ये सूर्यमुपतिष्ठन्ते I. ५७१
यैरघानि खर: II. ५१
योगक्षेमकरं II. २६४
योगनिद्रान्तविशदै: I. ४७०
योगिनो यं II. ३५७
योगेन लभ्यो य: II. २२०
योनौ जलावतारे II. ४२४
योऽपचक्रे वनात् I. १२२
यो मघोनि दिवं II. १९९
योषितामतितरां I. १८४
योषिद्वृन्दारिका- I. ९

र

रक्तं प्रचुश्चुतु: II. ३७
रक्तपङ्के गजा: II. १३३
रक्तपीतकपिशा: I. २१३
रक्तेनाचिक्लिदत् II. २०
रक्ष:स्त्रीवदनारविन्द- I. २०
रक्षसा मृगरूपेण I. ५६६
रक्षस्सङ्घट्टचूर्णी- II. ४४३
रक्षांसि वेदिं परित: I. ६६
रक्षांसीति पुरापि II. १५३
रक्षोऽभिचारचरु- I. ७८
रक्षोविद्रुत्तु घोरेषु I. ७०
रक्षां करोषि II. ५५४
रघुनाथोऽप्यगस्त्येन I. २३९
रचय चारुमते I. ४२९
रचितं रतिपण्डित I. ५३१
रजनिचरमदागे I. ३७
रजसाभ्यवकीर्णानि II. ४३१
रणाय जैत्र: I. ६५९
रणे चिक्रीड II. १३२
रतान्तरे यत्र II. ४१०
रतिपतिप्रहितेव I. १४०
रतौ ह्रिया यत्र I. १५७
रत्नस्तम्भेषु सङ्क्रान्त- I. ४२१
रथमास्थितस्य च I. २६७
रथवाजिपत्ति- II. १५१
रथाङ्गसंक्रीडित- I. ३१३

रथ्याघोषैर्बृंहणैः I. ४३१
रभसादुदस्थुः II. १४२
रम्या इति प्राप्त- II. ४७५
रयेण रणकाम्यन्तौ II. १११
रवः कठिनकर्षण- II. ५३०
रवितुरङ्गतनूरुह- II. ४७५
रविस्तप्स्यति निश्शङ्कं II. ३९
रसान् संहर II. २१४
रहसि नलिनतल्पे II. ३९१
रहस्तदानीं रजनी- I. ३५२
राक्षसानां मयि गते I. १२१
राक्षसान्वट्टयज्ञेषु I. २००
राक्षसेन्द्रस्य संरक्ष्यं I. १४३
राक्षसोऽन्तर्जयत् II. १५४
रागकान्तनयने II. २८७
रागान्धीकृत- I. ३५०
राघवं पर्णशालायाः I. ३२७
राघवस्य ततः कार्यं I. २०५
राघवस्याभृशायन्त II. ११४
राघवस्यामुषः II. ३६
राघवाभ्यां शिवं I. १४५
राघवास्त्रविदीर्णानां I. ४५
राघवो न दयाञ्चक्रे II. २८
राजा स यज्वा I. ६६५
राजीवराजीवश- II. ४९४
राजन्भवतः II. ४०१
राजन्यरुधिराम्भोधि- I. ४०१
रात्रावनाविष्कृत- II. ४९३
रात्रिन्दिवविभागेषु I. ३२२
राममुच्चैरुपालब्ध- I. २३२
रामस्य दयमानोऽसौ I. ११७
रामस्य शयितं भुक्तं I. १३१
रामाकर्षणभग्न- I. ३६६
रामादधीतसंदेशः I. ९९
रामेण निस्सप्त- I. ५२३
रामे बाहुबलं I. ५६६
रामे रिपुश्शरान् II. ३३२
रामोऽपि हत- II. १५२
रामोऽवोचद्धनूमन्तं I. २२७
रावणश्शुश्रुवान् II. ३४२
रावणस्येह रोक्ष्यन्ति I. १२०
रावणाङ्कपरिक्लिष्टा I. ३४४
रावणाय नमस्कुर्याः I. ९२
रावणावग्रहक्लान्त- I. ३८८
रावणोऽपि विभीषण- I. ४८१
रिक्ते पुष्पैः सिद्ध- I. ३०७
रुणोरुरोधः- II. २८१
रुचिधाम्नि भर्तरि II. ४९८
रुधिरं पातुकामेन I. ३८३
रुन्धती नयन- II. ३२०
रुन्धन्नष्टविधेः I. ७८
रुरुजुर्बभञ्जिरे II. ९७
रुरुदिषा वदनाम्बु- II. ४८८
रे काकुत्स्थाः कथं I. २६१
रेखामात्रमपि II. ४७८
रे रे क्षत्रियसत्तम I. ५३८
रोचमानः कुदृष्टिभ्यः I. ८०
रोचिष्णुकाञ्चन- II. ३५१
रोदोरन्ध्रं II. ९२
रोमोद्गमः प्रादुरभूत् I. २०५

रोषभीममुखेनैवं I. २३९
रोषावेशादाभि- II. ५८६

ल

लक्ष्मणं सा वृषस्यन्ती I. ३२५
लक्ष्मणः प्रथमं श्रुत्वा I. १
लक्ष्मीभृतोऽम्भोधि- I. १५८
लघु ललितपदं II. ४३२
लघूकरिष्यन्नतिभार- I. ६३०
लज्जते न गदितः I. ६१८
लज्जा तिरश्चां यदि I. ५०
लतानुपातं II. ५९२
लताप्रतानोद्ग्रथितैः I. ५६
लताबलालास्य- I. १४९
लब्धस्पर्शं II. ५४४
लब्धां ततो विश्व- I. ४६७
लभ्यमेकसुकृतेन I. ६९
लभ्या कथं नु I. १४२
ललितविभ्रमबन्ध- I. २४६
लवङ्गमालाकलिता- I. ३१७
लवणेन विलुप्तेज्याः I. ६१२
लिपिर्न दैवी सुपठा I. ६५७
लीलयैव सुतनोस्तुलयित्वा I. १९
लीलाचलत्स्त्री- I. १५९
लुम्पन्नदृष्टजामातृ- II. १२१
लेखया विमलविद्रुम- I. २६
लेढि भेषजवत् II. ४७
लोकस्रजि II. ५२३
लोकालोकव्याहतं I. ५५८
लोकोत्तरं हि II. ५५
लोहितश्याम- II. ११६

व

वंशस्थितिं वंशकरेण I. ३०२
वक्त्रं विलासमणि- II. ५०३
वक्षोभ्यो घनमनु I. ४६७
वङ्कं कङ्ककुलामिषं I. ४१०
वङ्क्षानुत्खाय तरसा I. ४१०
वचनं रक्षसां पत्यु- I. ५४
वचस्यवसिते I. ३९३
वञ्चित्वाप्यम्बरं II. ५७८
वणिक्पथे पूग- II. ४११
वणिक् प्रग्राहवान् I. ५८२
वत्सं कठोरहृदये II. ५४६
वत्स गुह न तावत् II. १७६
वत्स गुह स्पृहयामि I. ८५
वत्स द्वेषिनियुद्ध- II. ११९
वत्स लक्ष्मण II. १२१
वत्स लक्ष्मण II. २६७
वत्स साधु समर्थयसे I. ३०७
वत्से भवत्सेवासम्प्रदा- I. २
वत्सौ समन्तादुप- I. ५४१
वदनगर्भगतं न I. १६२
वधेन सञ्चये II. २९६
वनं यियासोः II. ४५३
वनतापसके I. ६४४
वनस्पतीनां सरसां I. ३१३
वनानि तोयानि च I. ६४१
वनान्तरादुपावृत्तैः II. २५८
वनेषु वासतेयेषु I. ५१२
वनेषु सायन्तन- I. २७७
वन्येभदानानिल- I. २४५

वपुश्चान्दनिकं	I. ४६५	वामदेव किमुच्यते	I. ५४१
वयमद्यैव गच्छामः	I. ९२	वायव्यास्त्रेण तं	II. २९
वरेण तु मुनेर्वाली	I. २३०	वारांस्त्रीनभिषुण्वते	I. १४
वर्तिष्यमाणमात्मानं	II. ३८	वार्धिस्तपोधन-	I. ४३०
वर्धते ते तपः	II. १३१	वार्षिकं सञ्जहारेन्द्रः	I. ४५७
वर्ध्रावद्धा धौरितेन	I. ४३०	वालिनं पतितं	I. २३२
वर्षेषु यद्भारतं	II. १२३	वासस्त्वचां भवतु	II. ४३५
वल्गूयन्तीं विलोक्य	II. २१	वाहनाजनि	II. ५२८
वशां करे स बिभ्राणं	II. ३९२	विकचोत्पलचारु-	I. २०४
वसन् स तस्यां वसतौ	I. ८४	विकत्थी याचते	II. ३५७
वसानस्तनकनिभे	I. ५००	विकर्तनकुलस्य	I. १२५
वसानां वल्कले	II. २३०	विकसितसङ्कुचित-	II. ३७७
वसिष्ठधेनोरनु	II. ३२२	विकुर्वे नगरे	II. १५८
वसुधान्तनिस्सृत-	I. ४०२	विक्रीय दिश्यानि	I. ४४४
वसुन्धरायां कृत्स्नायां	I. २२९	विगणय्य कारणं	II. ३२
वसूनि तोयं	I. ५३४	विगतवारिधरा-	I. २६
वसूनि देशांश्च	II. १६८	विगतसस्य-	II. ६२
वस्त्रान्नपानं	II. ४५	विचित्रमुच्चैः	II. २७०
वागर्थाविव संपृक्तौ	I. ४७	विचुकुशुर्भूमिपतेः	II. २९४
वाचंयमान् स्थण्डिल-	I. ३४५	विच्छिन्नाभ्रविलायं	II. ५८८
वाचंयमोऽहमनृते	I. २२८	विजिगीषते यदि	II. १३२
वाचामिदानीं किमु	II. ५४२	विजितकुधमीक्षता-	I. १२९
वाञ्छामनातेन	II. ५२१	विज्ञापनीया न गिरः	I. ३६५
वाणीविलासमपरत्र	II. ५५९	वितानसहितं तत्र	I. ४७३
वाताहतचलच्छाखा	II. २४७	विदर्भसुभ्रूस्तन-	II. ११८
वातूल इव तूलानां	I. ४३१	विदाङ्कुर्वन्तु रामस्य	II. ६६
वादयाञ्चक्रिरे	II. ६	विदितं वो यथा	II. ३३७
वानरः कुलशैलाभः	I. ६२७	विदितमेव हि भवतां	I. ११७
वानरा मुष्टिभिर्जघ्नु	II. ४९७	विदित्वा शक्तिं	II. ३
वानरेषु कपिः	I. १४९	विद्यामथैनं विजयां	I. १३२

विद्युत्प्रणाशं स्म II. ३१८
विद्युन्नाशं रवेर्भासः II. ५२
विद्विषोऽद्विषुः II. २२९
विधानमानुश्रविकं II. ७५
विधाय तस्यापचितिं I. ६००
विधाय वैरं II. १
विधिं वधूसृष्टिं II. १३४
विधिचोदनासु II. ५११
विधिना कृतमर्ध- I. ५४८
विधुरमानि तया II. ३८८
विधूतनिशितशस्त्रैः I. ४९१
विनङ्क्ष्यति पुरी II. ७१
विनतेः पदयोः I. ५७२
विनम्रशालिप्रसवौ I. ३२
विनयति सुदृशः II. १६०
विनयन्ते स्म II. १५९
विनिहितं परितापि- I. ३३३
विनीताध्वश्रमाः II. १५९
विनेष्ये क्रोधमथवा II. १५९
विनोदमिच्छन्नथ I. ६
विन्ध्यगिरिराज- I. ४३८
विन्ध्यस्य संस्तम्भयिता I. ४८८
विन्यस्तवैडूर्य- I. ३७५
विपक्षमखिलीकृत्य II. १३८
विपदां प्रतिकर्तारः II. २३८
विपाकोऽयं दशग्रीव- II. ४८
विपिनमथ जगाहे II. ३८७
विप्रकृष्टं महेन्द्रस्य I. १०८
विफलीकृतयत्नस्य I. २७५
विभिन्नपातिताश्वीय- I. ४३०
विभिन्नवर्णा- II. ४७६
विभिन्नशङ्खः कलुषी- I. २७१
विभिन्ना जुघुरुर्घोरं II. ६१
विभीषणस्ततः II. ३०
विभीषणोक्तं बहु I. ५५०
विमतानपि तैर्जित्वा I. १४१
विमुच्यमानैरपि तस्य I. ४०
वियति व्यत्यतन्वातां II. १२८
वियत्यशेषासु II. १५३
वियोगदुःखानु- II. २५२
विरक्तसन्ध्याकपिशं I. ३७१
विरहपाण्डिम- I. ५४०
विरहिवर्गवध- I. २८६
विलम्बिनीलोत्पल- I. २९
विलासवापीतट- I. ३७
विलुलितकमलौघः I. १६३
विलेखितुं भीमभुवः I. ३७
विलोकनेनैव तव I. ६३७
विलोचनं दक्षिण- I. ४२
विलोचनाम्बु- I. ६६४
विलोक्य तं भ्रातरं I. १५
विलोक्य द्योतनं I. १५३
विलोक्य सलिलोच्चया- I. १८८
विवरेऽपि नैन- I. २१६
विवर्तयन्मदकलुषी- I. २५
विशङ्कटे वक्षसि I. १६०
विशिखान्तराण्यति- II. ३६१
विशिश्वासयिषाञ्चक्रुः II. २३
विशेषविदुषः शास्त्रं I. १८२
विश्रुताश्रित- II. ७६

विश्वावलोकस्पृहया	II. ६०८	वीर्यं मा न ददर्शः	II. ९
विश्वासप्रद्वेषः	II. २५५	वृक्षाद्वृक्षं परी-	I. ९६
विषङ्गिणि प्रतिपद-	I. १९५	वृक्षेण वृक्षं गिरिणा	II. ४५५
विषसादेन्द्रजित्	II. १३	वृक्षेशया यष्टि-	I. ३३२
विषह्य राक्षसाः	II. १५	वृतं तेनेदमेव प्राङ्	I. ८९
विष्टरं तटकुशालि-	I. ६५३	वृतस्त्वं पात्रेसमितैः	I. १३५
विष्फुलद्भिः	II. ७४	वृत्तान्तमेवमवकर्ण्य	I. ६०
विष्यन्दमानरुधिरः	II. ४०	वृत्तैरिव क्रतुसहस्र-	I. ८२
विसृष्टपार्श्वानुचरस्य	I. १४४	वृषस्यन्ती वृषस्कन्धं	II. १११
विस्तीर्णाक्षैर्विपिन-	II. ४८१	वेणुना दशमपीडिता-	I. १४
विस्रस्तमंसादपरः	II. ३५८	वेदिवत्सपरिग्राहा	I. ५२६
विहगाः कदम्ब-	II. २७८	वेदोऽङ्गवास्तैः	II. ३७१
विहङ्गराजाङ्ग-	II. २७८	वेशन्तपङ्कविवृते-	I. १३४
विहितं मयाद्य	I. १३०	वेश्मानि रामः	I. ३४४
विहितागसौ मुहु-	I. ५७४	वेश्मान्तर्हणनं	II. ५६८
वीक्षितस्त्वामसि	I. ९४	वैखानसेभ्यः श्रुत-	I. ७०
वीक्ष्य तस्य वरुणः	II. २२६	वैदर्भनिर्दिष्टमसौ	II. ६०८
वीक्ष्य तस्य विनये	II. ६४	वैदेहि पश्यामलयात्	I. ५८९
वीक्ष्यवन्ध्यवचनः	II. ४९०	वैदेहीं दृष्टवान्	I. १३२
वीचिक्षोभस्तनित-	I. २२५	वैमानिकाः पुण्य-	I. ४९१
वीचिलोलभुजयोः	II. २३०	वैवाहिकीं तिथिं	I. १०४
वीणामुनीन्द्रः	I. ४५४	व्यक्तं बलीयान्यदि	I. ३५८
वीणास्समस्ता-	II. ४४६	व्यचलन्विशङ्कट-	I. ५६२
वीतप्रभावतनुः	II. ३६५	व्यजिघृक्षत् सुरान्	II. ७१
वीतशङ्कमिह तेऽद्य	I. २९	व्यतिघ्नन्तीं	II. १२८
वीतोष्ठरागाणि	I. ६२०	व्यतिजिग्ये	II. १२८
वीनामुपसरं	II. ५४८	व्यथितमपि भृशं	I. ३५१
वीरं तनूजमनु	I. ५८७	व्यरमत्प्रथनात्	II. १८७
वीरमिन्द्रजितं	I. ५२५	व्यश्नुते स ततः	II. २०१
वीरेण तेन	II. ३६७	व्यादिदेश गणशः	I. ६५९

व्यांस गुहाशयैः I. २२७
व्यायच्छमानयोर्मूढ: I. २३१
व्यावर्तध्वमुपाध्वं- I. ९८
व्यावृत्तगतिरुद्याने I. ५४४
व्यावृत्तवक्त्रैरखिलैः I. ६००
व्यासेद्धुमस्मान् II. २०४
व्यूढोरस्को वृषस्कन्धः I. २८२
व्योम प्राचिनुतां II. ९१
व्योमस्पृशः प्रथयता I. ५६०
व्रजति विषयमक्ष्णां I. ६०१
व्रजन्ति ते मूढ I. ६०६
व्रज्यावती निरुद्धा- II. ५५७
व्रणभृता सुतनोः II. ३१६
व्रताय तेनानु- II. ३०३
व्रातीनव्यालदीप्तास्त्रः I. २४१

श

शक्तिं संस्वजते II. ५५
शक्तिवैकल्यनम्रस्य I. ६०३
शक्तैः सुहृद्भिः I. १४७
शक्नोति यो न II. ४२०
शङ्का घवित्रवचनं II. ३८२
शङ्खान् दध्मुः II. ४३०
शठ नाकलोक- I. ७७
शतमखमणिस्तोम- I. २६७
शतसाहस्रमारक्षं I. ४५३
शत्रुघ्नान्युधि I २३०
शत्रूनगमयत्स्वर्गं I. ५६
शनैः शनैरनयोः I. २१५
शबरत्वजुषः II. ५६५
शब्दितामनपशब्द- I. ६०३
शमं शर्म नभस्वन्तः I. ६६९
शमिततापमपोढ- II. २८७
शय्यां जगत्युभय- II. २५९
शय्यागतेन रामेण I. ४३
शरदम्बुदरच्छाया I. १८
शरीरमात्रेण नरेन्द्र- I. ४४४
शरीरसादादसमग्र- I ९
शरैरताडयद्द्वन्द्वं I. २४३
शरैरुत्सवसङ्केतान् I. ६०
शर्मदं मारुतिं I. २२६
शल्यं ततः परं II. ४६७
शशंस तुल्यसत्त्वाना I. ३३८
शशकलङ्क- II. २८२
शशाम वृष्ट्यापि I. १०७
शशिमयं दहनास्त्र- I. ४१७
शस्त्राशस्त्रिकथैव I. २६२
शस्त्रैर्दिदेविषुं I ७५
शाखावसक्त- II. ५६९
शाम्भवं चापमारेप्य I. ९०
शाम्यत्यृतु- II. ११८
शालिनतामविगणय्य I. १८३
शिखिपिच्छकृत- I. १८३
शिलाशयां तामनिकेत- I. ३३७
शिलीमुखाभ्यां I. ४७४
शिवध्वजिन्यः प्रति I १६४
शिवप्रणुन्नेन II. ३८५
शिवयोर्युञ्जतोः I. ६५५
शिवाः कुष्णन्ति I. ३५७
शिशिरमासमपास्य II. २५७
शीघ्रायमाणैः I. १८४

शीर्षघातिनमायातं	I. २३०	श्रिया हसद्भिः कमलानि	I. १९२
शीर्षच्छेद्यमतोऽहं	I. १८९	श्रीमद्भिः सरथगजैः	I. १८८
शुकाङ्गनीलोपल-	I. ४८३	श्रीर्निष्कुष्यति	II. १९७
शुक्लैस्सतारैर्मुकुली-	I. २५५	श्रीहर्षं कविराज-	I. ५७४
शुचीभूताः स्नानैः	I. ९७	श्रीहर्षं कविराज-	I. ६२८
शुद्धवंशजनीतोऽपि	I. १३९	श्रुतदेहविसर्जनः	II. ३१०
शुद्धाः सङ्गं न	I. १८७	श्रुतस्य यायादयं	II. २१२
शुद्धान्तसम्भोग-	I. ७४	श्रुतिपथमधुराणि	I. १६०
शुश्राव रामस्तत्सर्वं	I. ४९८	श्रुतिसमधिकमुच्चैः	II. १८
शूलानि भ्रमयाञ्चक्रुः	II. ४३	श्रुतिसुख-	II. ८३
शृणु वत्से कार्य-	I. ४९७	श्रुत्वा ततः परमतं	I. ४३०
शृण्वद्भ्यः प्रतिशृण्वन्ति	I. ८८	श्रुत्वा दाशरथी	I. ४४१
शृण्वन् सदार-	I. २८७	श्रुत्वा विस्फूर्जथु-	I. १८१
शैलाधिरोहाभ्यसन-	I. ४४९	श्रेणीबन्धाद्वितन्वद्भिः	II. ४७९
शैले विश्रयिणं	I. ५०८	श्रोत्राक्षिनासा-	I. ३००
शैलोपशल्य-	I. ५८३	श्लाघ्यस्त्यागोऽपि	I. ४००
शैशवव्ययदिन	I. ६७०	श्वःश्रेयसमवाप्ता	I. ३२७
शैशवेभ्यस्तविद्यानां	I. ४२५	श्वगणिवागुरिकैः	I. ४९१
शोचित्वाग्रे भृत्ययोः	II. २२४	श्वश्रूजनः काङ्क्षति	II. ३९३
शोणरुचा शिखया	I. ३३	श्वश्रूजनानुष्ठित-	I. ४८
शौरेः प्रतापोप	I. ६०२	**ष**	
श्मश्रुप्रवृद्धिजनित-	I. ५९०	षड्गुणाः शक्तयस्तिस्रः	I. २७१
श्यामारुणैर्वारण-	I. २१३	षाड्गुण्यमुपयुञ्जीत	II. २४१
श्यामो नाम वटः सोयं	I. ६५	**स**	
श्येनपक्षपरिधूसर-	I. ५९६	संक्रीडन्ती तेजिता	I. ३१७
श्रवणपुटयुगेन	II. ५२५	संक्रुध्यसि मृषा किं	I. ८७
श्रियः कुरूणाम्	I. ४३४	संक्षिप्तस्याप्यतः	II. ५४२
श्रियःपतिः श्रीमति	II. ३७८	संक्षोभे नगरस्य	II. ४२०
श्रियस्तदालिङ्गन-	I. ६०९	संक्ष्णुवान इव	II. १७८
श्रियाजुष्टं दिव्यैः	II. १२७	संग्रामभूमीषु	I. १६१

संग्रामस्तुमुलस्तस्य	I. ४४२	स क्षेमधन्वानं	I. २७७
संग्रामे तानधि	II. १०	सखा गरीयान्	II. ४९३
संजग्माते तावपाया-	I. १०३	सखा दशरथस्यापि	II. ७७
सं ज्ञाप्य नः स्वध्वज	I. २२४	सखी तदीया	I. ६११
संज्वारिणेव	II. ३५६	सखीनिव प्रीतियुजः	I. ६३
संदृश्यते तव	I. ५५०	सखे सीरध्वज	I. ८२
संद्रष्टुं तव	II. ८३	सखे सीरध्वज	I. ३१८
संप्रत्यसाम्प्रतम्	I. ६५७	सखे सीरध्वज	I. ३४१
संप्राप्य वानरान्	II. ५७५	सख्यस्य तव सुग्रीव	I. १२५
संभृतोपकरणेन	II. १०१	स गतः क्षितिमुष्ण-	II. ४९९
संयुगे सांयुगीनं	I. ५१०	स गरुद्वनदुर्ग-	II. ४०३
संरम्भवेगोज्झित-	II. ३९६	सङ्कीर्णकीचक-	II. ४६५
संवत्सरेण यान्त्येव	I. ७६	सङ्क्रान्तं प्रियतम-	I. ६
संवाता मुहुरनिलेन	I. ४४९	सङ्ख्याय यानेषु	II. ११२
संवित्तस्सह-	II. १५२	सङ्गच्छ पौस्नि स्मरणं	I. १९
संवुवूर्षुः स्वमाकूतं	II. २२०	सङ्गच्छ राम-	II. १५२
संशृणुष्व कपे	I. ४५२	सङ्गमाय निशि	II. २४५
संसर्गी परिदाही	II. ३५६	सङ्ग्रामनिर्विष्ट-	II. ६०९
संस्तावमिव शृण्वन्तः	II. ५३३	सङ्घर्षयोगिणः	I. ३७९
संस्पर्शप्रभवसुखो-	I. २८	स चतुर्धा बभौ	I. ६२५
स इन्द्रनीलस्थल-	I. ३५०	स चापि रुधिरै-	I. ११८
स एष मानुषात्	I. ५९७	स जगाम विस्मयं	II. १०२
स कदाचिदवेक्षित-	I. २७०	स जयत्यरिसार्थ-	II. ४२४
स काञ्चने यत्र	II. १३०	सजलाम्भोद-	II. ५३०
सकारनानारका	I. ४२२	सञ्चारपूतानि	II. १६४
स किंसखा साधु	I. ५५	सञ्चेरुस्सहसाः	II. ५४५
स किल संयुगमूर्ध्नि	I. ५९	सञ्जहार सहसा	I. २८८
स किलाश्रममन्त्य-	I. १०३	सञ्ज्ञानानान्परि-	II. १६६
स कीचकैर्मारुत-	II. ५१७	सज्जितानि सुरभीण्यथ	I. २५७
स कुलोचितमिन्द्रस्य	I. ५४९	सदाच्छदाभिन्न-	II. ७५

सततं सदर्थि-	II. ४७१
स तमाससाद	II. ३८१
स तान्नाजीगणत्	II. ९३
सतामरुष्करं	II. २६६
स तामूचेऽथ	II. २३२
स तीरभूमौ	II. ५७२
स तीर्त्वा कपिशां	I. ३१७
स तेजो वैष्णवं	I. ३०९
सत्यवृत्तमपि	I. ६०२
सत्योद्यां गिरमिह	II. १३८
सत्रान्ते सचिवसखः	I. ४०१
स त्वं प्रशस्ते	I. २६०
स त्वं हनिष्यन्	II. ५०
सत्त्वमेजयसिंह-	I. २२७
सत्त्वानजस्रं	II. ५९०
स दक्षिणं तूण-	II. २९१
सदिवं समचिच्छदत्	II. २५
सदृशी तव शूर-	I. १३८
सदोद्गारसुगन्धीनां	I. १३८
सद्वंशत्वादङ्ग-	I. २५७
सनातनः पुमान् पुरीं	I. ७
स निकामघर्मित-	I. ४२४
स निर्विश्य यथा-	II. ४८७
स निवेश्य कुशावत्यां	I. ३७१
स नौ विमानादव-	I. २५५
सन्तानकतरुच्छाया-	I. २५१
सन्तानार्थाय	II. ६००
सन्तापघ्नं सकल-	I. ३१६
सन्तुष्टे तिसृणां	I. ५८७
सन्तो मनसि कृत्यैव	I. २२१
सन्त्रस्य पूर्वममुतः	I. ४५२
सन्त्रासयांचकारारिं	I. ६०
सन्दानान्तात्	II. ३३२
सन्दिदर्शयिषुस्साम	I. ६६७
सन्दृश्य शरणं	I. ५४
स पल्वलोत्तीर्ण-	I. ४३८
स पाटलायां गवि	II. २४०
स पिङ्गाक्षः श्रीमान्	I. ६५२
स पुण्यकीर्तिः	I. २००
स पुरं पुरुहूतश्रीः	II. १६४
स पूर्वतः पर्वत-	II. ११
सप्तभेदकर-	I. ३२४
सप्राणा चेज्जनक-	I. ५१५
स प्रोषिवानेत्य	II. २१९
स बाल आसीद्वपुषा	I. ७७
स बिभ्रेष प्रचुक्रोध	II. २४
स भवान् भ्रातृवत्	II. २१०
स भस्मसाच्चकार	I. ६६३
समक्ष्णुवत	II. १७८
समगतकपिसैन्यं	II. ३०
समगध्वं पुरः	II. ४
समदनमवतंसिते	I. २४
समनात्सीत्ततः	II. ८९
समन्तादुत्तालैः	II. ३०१
समन्तादुन्मीलत्-	I. ३७
स मन्थरावल्गित-	II. १८९
समभिसृत्य रसात्	I. ६४३
सममेणमदैर्यदा	I. ५९९
सममेव समाक्रान्तं	I. ४१८
समय एव करोति	I. ३०६

समरेषु रिपून्	I. ३८६	स राजसूययाजी	II. २२६
समांसो मधुपर्कः	I. २८	स राज्यं गुरुणा	I. ४०२
समानेऽपि हि	I. २८८	सरितः कुर्वती	II. ३१५
स मारुतिसमानीत-	I. ५४९	सरिदात्मजशासितः	I. २१९
समाविष्टं ग्रहेणेव	I. ५८२	सर्गशेषप्रणयनात्	I. १०४
समाश्वसिमि केनाहं	II. ६७	सर्वकार्यशरीरेषु	I. ४७७
समीहे मर्तुं	II. १३६	सर्वक्षयशःशाखं	I. २२८
समुच्छ्वसत्-	II. ५९९	सर्वज्ञस्त्वमविज्ञातः	II. २४२
समुज्झिता यावद्-	I. १६७	सर्वत्र दयिताधीनं	I. ३०५
समुत्क्षिपन् यः	I. १५७	सर्वनारीगुणैः प्रष्ठां	I. ३३३
समुत्तरन्तावव्यथ्यौ	II. २२९	सर्वराजकदुर्धर्षं	I. ४२४
समुद्रोपत्यका हैमी	I. ८	सर्वस्य जायते मानः	I. ९८
समूलकाषं चकषू	I. २३४	सर्वातिरिक्तसारेण	II. ५७९
समूलघातमघ्नन्तः	II. ५८५	सललितचलित-	I. ३३४
स मृण्मये वीत-	I. ५११	सलिलार्द्रवराह-	II. २६६
सम्पत्य तत्सनीडे	II. ३५४	सलीलमालिङ्गन-	I. २३५
सम्पदस्तव गिरां	II. २	सलीलमालिङ्गन-	II. ५६४
सम्पातिना प्रजङ्घस्तु	II. ५८७	सलीलमासक्तलता	II. ५५
सम्प्रत्युपेयाः	II. ६३	सविकचोत्पल-	II. ४१२
सम्प्राप्य तीरं	II. ४११	सवितुः परिभावुकैः	I. १३६
सम्प्राप्य राक्षस-	I. १०९	सविधमुपसरन्	II. ५८४
सम्बभूवुः कबन्धानि	II. २१	सविनयमथ दर्शितं	I. ४६२
सम्भोगक्षमगहना-	I. १६०	सविनयमपरा	I. २८४
सम्यग्विनीतमथ	II. २५८	सविशेषं सुते	II. १२१
सरजसमकरन्द-	I. ३२३	स विसृष्टस्तथा-	II. १७९
सरजसमपहाय	I. २८४	सव्यलीकमवधीरित-	I. २०१
सरभसमवलम्ब्य	I. ४१४	स व्यासवत्या परितः	I. ३
सरसपटीरकुञ्ज-	II. २७०	स व्रीहिणां यावत्	I. ४२६
सरसीः परिशीलितुं	I. ४३	स शकटमधिरुह्य	II. ४८३
सरसीव चलत्-	II. ५०७	स शत्रुलावौ	I. २२६

स शापो न त्वया II. ४८४
स शुश्रुवांस्तद्वचनं I. १३३
स शुश्रुवान्मातरि II. ३४२
स श्रीकण्ठकिरीट- I. ३२६
स सञ्चरिष्णुर्भुवना- I. १५६
स सासिः सासुसूः II. २१९
स सैन्यपरिभोगेन I. २७७
स सैन्यपरिभोगेन I. ४७६
स स्वयं प्रहृत- I. २७
स हत्वा लवणं I. ३५९
सहशरधि निजं I. २६३
सहस्रसंख्यैर्गगनं I. २८७
सहायवन्त उद्युक्ता I. २२२
सांराविणं न I. ४२२
साकं शक्तिधरेण II. १०
सा किलाश्वासिता I. ३६
साङ्गं च वेदमध्याप्य I. ५९
साचि लोचनयुगं II. १८९
सा तु दीर्घं निश्वस्य II. ४५२
साधारणी क्षितिभृतां I. ११७
साधोरपि स्वः खलु I. १४२
सा नीयमाना II. २८३
सापि शक्तिरभिहत्य I. ५१०
सा बाणवर्षिणं I. २५०
सा मन्दुरासंश्रयि- II. ३६५
सामर्थ्यं चापि सः II. ४
सामोदाः कुसुम- I. ११०
सामोदो भीमसम्भूति- I. ४७४
सायंतनीं तिथिप्रण्यः I. १३
सायं महानस- I. २४०
सायं शशाङ्ककिरण II. ४०
सारोऽसाविन्द्रियार्थानां II. ५५४
सार्धं कथञ्चिदुचितैः I. ५३९
सार्धं कथञ्चिदुचितैः I. ६३३
सावज्ञमुन्मील्य I. ६५२
सावलेपमुप- II. ११०
सास्तम्भभग्नपद- II. ४९
सिंहलद्वीपमम्भोधि- I. ५४३
सिञ्चन्त्याः कथमपि II. ४८७
सितं सितिम्ना II. ४५७
सितदीप्रमणि- I. २४६
सितारविन्दप्रचयेषु I. २६
सितांशुवर्णैर्वयति I. ५
सिद्धार्थको महामात्यः I ४४३
सिन्धुजातकलशी- II. ३८६
सीतां जिघांसु II. ९
सीतां दिदृक्षुः II. १८२
सीतां सौमित्रिणा I. ४
सीतां हित्वा दशमुख- II. १७४
सीतान्तिके विवृत्सन्तं II. ३८
सीतापि निजाभरण- I. ६५०
सीता रक्षोनिकायेषु II. ५३६
सुकुमारमेकमणु I. ६४७
सुकृतं प्रियकारी II. १४४
सुखजातसुरापीतः I. २९०
सुखश्रवा मङ्गल- I. ३६६
सुखाचक्षुःश्रवः I. ५४२
सुखेन लभ्या दधतः I. ४३५
सुगेषु दुर्गेषु च II. २८७
सुग्रीवस्सनाभिः I. ३५७

सुग्रीवो मुमुदे II. १०
सुचरितमिदमैति- I. ४३३
सुतां तदीयां II. ३००
सुताः क्रमाहूय II. ३७३
सुते पितृस्वादिम - I. ५३८
सुत्रामपुत्रारिशिली- I. ११७
सुदतीजनमज्जन- I. २६०
सुपाद्द्विरदनासोरू I. ५
सुप्तस्य तस्य तु II. ४५७
सुप्तो नभस्तः पतितं I. ६१५
सुप्रतिष्णातसूत्राणां II. ३३४
सुप्रातमासादित- I. १६५
सुराधिकत्वेऽपि पदे I. ५९
सुरापाणपरिक्षीबं I. ३७९
सुरापैरिव घूर्णद्भिः I. २२६
सुषाम्नीं सर्वतेजस्सु I. ७
सुसंहतैर्दधदपि II. ५३
सूतोऽपि गङ्गासलिलैः I. ११६
सृमरोऽभङ्गुर- II. ३६८
सेकान्ते मुनिकन्याभिः I. ६४५
सेनानां यावतीः I. ५६९
सेयं स्वदेहार्पण- I. ५०८
सेव्योऽपि सानुनय- I. ६०३
सेहे जिष्णुर्न तत्तारेः I. १८
सैषा भागीरथी II. ४५०
सोढवान्नो दशाः- I. २८९
सोऽधिकारमभिकः I. ५७८
सोऽध्यष्ठीयत II. १५४
सोऽध्यैष्ट वेदान् I. २३५
सोपचारमुपशान्त- I. ५८
सोऽपश्यत्प्रणिधानेन I. ५८
सोऽपि तदिदं II. ४८२
सोऽपि प्लवङ्गमभि- II. १२२
सोऽपि सुमन्त्रवचनात् I. ५२२
सोऽपृच्छल्लक्ष्मणं I. ५३
सोऽयं कदाचित् II. १७१
सोहमाजन्मशुद्धानां I. १६९
सोऽहमिज्याविशुद्ध- II. ५५८
सौख्यावहस्य पत्तनात्म- I ११
सौमित्रिराकुलः II. ८०
सौमित्रे मामुपायंस्थाः I. १२
स्कन्धधूननविसारि- I. २६६
स्कन्धाधिरूढोज्ज्वल- II. ४२८
स्तनयोस्समयेन II. ३४७
स्तम्भं महान्तमुचितं II. ४२२
स्तुतौ मघोनस्त्यज I. ५८१
स्तोकोन्निद्र- II. १६६
स्थाने भवानेक- I. २१४
स्थायंस्थायं क्वचिद्यान्तं I. ६६९
स्थिताः क्षणं पक्ष्मसु I. ३४९
स्थितः स्थितामुच्चलितः I. ३
स्थित्यै दण्डयतः I. ५२५
स्नानेऽभ्यषिचत II. ५९
स्निग्धगम्भीरनिर्घोषं I. ४५७
स्निग्धाञ्जनश्याम- I. २०५
स्निह्यन्ती दशमपरा I. १७२
स्त्रीपुंसयोर्भावनटौ I. ३२१
स्त्रीपुंसावात्मभागौ I. ३१४
स्पर्शमुष्णमुचितं I. ६०१
स्पृशन् सशङ्कः I. ३४९

स्पृहयालुं कपिं	I. ८४	स्वामिनो निष्क्रयं	I. २९२
स्फुटता न पदैरपा-	I. १९१	स्वाम्युक्ते यो न यतते	I. १
स्फुटमिवोज्ज्वल-	II. ४५९	स्वेदजलपिच्छिला-	I. ५९०
स्फुरत्तुषारांशु-	I. १२	ह	
स्फुरदधीरतटित्-	I. ४४	हंसश्रेणिषु	II. ४९४
स्मरत्यदो दाशरथि-	I. ६७	हतबन्धुर्जगामासौ	I. १७५
स्मरन्ति लोकार्थं	II १२९	हतरिपुं विनिवृत्त-	I. ५६८
स्मरपरिभव-	I. ३३२	हता जनस्थानसदः	II. ५३७
स्मरहुताशन-	I. ३७७	हते हिडिम्बरिपुणा	I. ३९२
स्मेरा दिशः कुमुद-	II. २६९	हन्तुं क्रोधवशात्	II. २८
स्यन्त्वास्यन्त्वा दिवः	I. ६६९	हया जिहेषिरे	II. ४६३
स्यातां नाम कपीन्द्र-	I. ६३७	हरत्यघं संप्रति	I. ४४७
स्वं कर्म कारयन्	I. ३११	हरसैनिकाः	I. ४९८
स्वकालपरिमाणेन	I. ३२२	हरामि रामसौमित्री	I. ५५७
स्वगुणैराफलप्राप्तेः	I. २६७	हरितपत्रमयीव	I. ४२
स्वच्छाम्भस्स्नपन-	I. ५७०	हरितारुणचारु-	I. २१२
स्वतस्सिद्धं यस्मिन्	I. ४४६	हरिमर्चितवान्स	I. ८६
स्वपोषमपुषद्युष्मान्	II. ३४	हरेः प्रगमनं	II. २१७
स्वयं प्रणमतेऽल्पे	I. ६४२	हरेरपि प्रति-	II. ५२४
स्वयमेव शन्तनु-	I. ५२५	हविरावर्जितम्	II. ४३८
स्वरसंस्कारवत्या	II. १४३	हविर्जक्षिति निश्शङ्कः	II. ६७
स्वर्गे वासं कारयन्त्या	I. ३३८	हविषे दीर्घसत्रस्य	I. ६४
स्वर्गे विद्यस्व	II. २१४	हस्तस्थिताखण्डित-	I. ६४५
स्ववपुषि नखलक्ष्म-	I. ६३	हस्ते करिष्यति	II. ३७१
स्वसमाननाम्नि	II. ३०३	हस्तेनाग्रे वीतभीतिं	II. ११२
स्वस्ति भवते	I. २६४	हा तात हा जननि	II. ४५८
स्वस्रीयं मम राजेन्द्र	I. ४०६	हा नाथ क्व चिरायसि	I. ३६९
स्वागतं स्वानधी-	I. ८१	हित्वाशितङ्गवीनानि	I. ६५०
स्वादनेन सुतनोः	II. १७१	हित्वैव वर्त्मैकमिह	I. २४८
स्वापतेयमधिगम्य	I. ५१३	हिमऋतावपि ताः	I. ४७५

हिमलवसदृशः	I. ३४९	हृदयमरिविषः	I. ५३९
हिरण्मयी साललतेव	I. ११	हृद्योदङ्कसंस्थानं	II. ५७२
ही चित्रं लक्ष्मणेनोचे	I. ३८९	हृदि दमस्वसुरश्रु	I. ५६६
हुताशकीनाश-	II. ३५२	हृदि विदर्भभुवः	I. ३००
हुताशनपरित्रासात्	I. ४३१	हेमाम्भोजप्रसवि	II. ३६६
हृतरत्नश्च्युतः	I. २४	हे वीरा यूथनाथाः	I. ३८०
हृतसारमिवेन्दु-	I. ३६	हैयङ्गवीनमादाय	I. ५५९
हृदयङ्गममूर्तिः	II. २८५	है वाचं देहि धैर्यं	II. ५०
हृदयदत्तसरोरुह-	I. १४४		

॥ इति पाणिनिसूत्रव्याख्योदाहृतगद्यपद्यसूची समाप्ता ॥

—: * :—

APPENDIX VIII

* उदाहृतपदसूची *

	सं. पृ.		सं. पृ.
अ		अकृच्छ्रायत	II. ११८
अंशः	II. ६१३	अकृत	II. १९६
अंशकः	I. ५७७	अकृतकारम्	II. ५८४
अंशभाक्	II. २९९	अकृत्वा	II. ५८०
अंशहरः	II. २५६	अकृशलक्ष्मीः	I. २८३
अंशुकम्	II. ६०५	अकृष्टपच्याः	II. २२८
अंशुमाली	I. ६०१	अकेशा	I. ४५
अंसः	II. ५१५	अकौशलम्	I. ४७४, ५३७
अंसं, अंसः	II. ६१२	अक्तं	II. ४५७
अंसद्वयसम्	I. ५६८	अक्तः	II. ३२२
अंसमात्रम्	I. ५६८	अक्रमत	II. २६, १६१
अंसलः	I. ५८८	अक्रमीत्	II. २८
अंहः	II. ५०९	अक्रुध्यत् सीतायै	I. ८५
अंहतिः	II. ४८१	अक्लाम्यत्	II. २६
अंह्रिः	II. ४८१	अक्षम्	II. ६२०
अकम्पनकम्पनौ	I. २९९	अक्षः	II. ४५४, ४५५
अकल्प्स्यत्	II. ४१	अक्षताः	II. ६१२
अकारः	II. ५६५	अक्षधूः	I. ३१६, ३१७
अकारयत् ताम्	I. ६१	अक्षमालावान्	I. ५८२
अकारि	II. १९६	अक्षम्यम्	II. २२०
अकिञ्चनः	I. २१३	अक्षरम्	II. ४५५
अकिञ्चनत्वम्	I. २१४	अक्षशौण्डः	I. १९९
अकिञ्चनम्	I. २१४	अक्षि	II. ४६९, ६२०
अकुतोभयं	I. २१५	अक्षिभ्रुवम्	I. २९४, ३२१
अकुतोभयः	I. २१३	अक्षैत्रज्ञम्	I. ४७४

अक्षैरक्षान्वा दीव्यति I. ७५
अक्षौत्सुः II. ८
अक्ष्णम् II. ४४६
अक्ष्णा अन्धैः I. ७८
अक्ष्णा काणः I. ७७
अक्ष्णा काणीचकार I. ७८
अक्ष्णा बधिराणि I. ७८
अक्ष्मापयताम् II. ९१
अखदीत् II. १७, ८
अखादीत् II. ८
" १७
अखेयः तस्य I. १४३
अगः I. २१७
अगच्छत् II. ५७
अगदङ्कारः I. ३५४, ३५५
अगमं II. ५४३
अगमं पुंसाम् I. १२४
अगमयत् I. ५६
अगर्धयत II. १८२
अगस्तिः II. ५०५
अगाः I. २१७
अगातां II. ६५
अगात् II. ४, ६५
अगाधत II. १
अगापयत् सुरवधूः I. ६०
अगुः II. ६५
अगोष्पदानि I. ३८०
अग्नायी I. २४
अग्निं प्रति I. १६९
अग्निः II. ४७९, ५९७
अग्निचित् I. २३३, II. ३१०
अग्निचित्या II. २३६
अग्निदेवत्यम् I. ६५२
अग्निदेश्यम् I. ६४२
अग्निमभि I. १६९
अग्निमिन्धः I. ३५४
अग्निवत् I. ५३५
अग्निवायू I. ३०७
अग्निष्टुत् I. ३०८
अग्निष्टोमः I. ३०८
अग्निष्टोमम् I. ३०८
अग्निष्टोमयाजी II. ३०७
अग्निसात् I. ६६४
अग्नीवरुणौ I. ३०८
अग्नीषोमौ I. ३०८
अग्न्याहितः I. २९०, २९१
अग्रणीः II. २९७, २९९
अग्रतस्सरः II. २६२
अग्रम् II. ४२९, ४३०, ६११
अग्रसरः II. २६३
अग्राङ्गुलिः I. २९६
अग्रिमं I. ४५८
अग्रिमः I. ४६०
अग्रेगावा I. २३२, II. ३०१
अग्रेगूः II. ४३५
अग्रेवणम् I. २९५, ३६९
अग्रेसरः I. ३३५ II. २६२, २६३
अग्र्यः I. ६४८, ५०९
अग्र्यम् II. ५९५
अग्लासीत् II. ५२

अग्लुचत् II. २०
अग्लोचीत् II. २०
अघटते I. २१६
अघसत् II. ६१
अघसन् II. ३६, ६१
अघृक्षत II. ३२
अघ्नय: II. ४९०
अघ्नया II. ४९०
अङ्क: II. ५१०
अङ्कति: II. ४८०
अङ्कितोरु: I. ४९
अङ्कुर: II. ३९२, ६११
अङ्कुश, अङ्कुश: II. ६२२
अङ्कुशा: II. ४८९
अङ्कूर: II. ३९२
अङ्गं II. ६२०
अङ्ग: II. ५१०
अङ्गकम् I. ६४५
अङ्गदसु: I. २३१, II. २९७
अङ्गना I. ५९०
अङ्गसंसङ्गिनीत्वम् I. २५७
अङ्गा: I. ४३६
अङ्गार: II. ४६५
अङ्गिरस: I. ४०१
अङ्गिरा: II. ५११
अङ्गुलि: II. ४७१, ६००
अङ्गुलित्रम् II. २५१, ६११
अङ्गुलिषङ्ग: I. ३६२
अङ्गुली II. ४७२
अङ्गुलीयं I. ४७१
अङ्गुलीयकम् I. ५२, ४७१,
,, II. ४७२
अङ्गुलीयम् I. ४७१
अङ्घ्रि: II. ४८१
अङ्घ्रिभि: पङ्गु: I. ७८
अचचेष्टत् II. ९५
अचतुर: I. ३२०
अचलयन् II. १९१
अचिक्रमन् II. २६
अचिचेष्टत् II. ९५
अचित्रीयत II. १२३
अचीकरत् भवन्तम् I. ६२
अचीकरत् हयेन I. ६१
अचूचुरत् II. २४
अच्युतत् II. ८, ९
अच्योतीत् II. ८
अच्छावाकीयम् II. ६१५
अच्छिदन् II. ८
अच्छैत्ताम् II. ८
अज: II. ३१३
अजकनाशम् II. ५८८
अजक्षीरम् I. ३५१
अजगणत् II. ९२
अजगणन् II. ९२
अजगवम् I. ५९५
अजतुन्दम् I. ३८२
अजत्वम् I. ३५२
अजथ्या I. २५६
अजननि: II. ५६७
अजनि II. ३०

अजनिष्ट II. २९
अजपदः I. २६८
अजरत् II. २०
अजरन् II. २०
अजर्यम् II. २२४, २२५
अजस्तुन्दम् I. ३८२
अजस्रम् II. ३७२, ६११
अजा I. १
अजातककुत् I. २८१
अज्ञात्वम् I. ३५२
अजानाना II. १८५
अजारीत् II. २०
अजिः II. ४९७
अजिघ्रत् II. ४५
अजिजीवत् II. ९०
अजिनम् II. ४३२, ६०७, ६०८
अजिरम् II. ३९६, ६११
अजिरवती I. ३७०
अजीगणत् II. ९२, ९३
अजीजिवत् II. ८९
अजीवनिः II. ५६७
अजीहरत् द्विषा I. ६२
अजैषीः II. १३१
अज्ञासिषं II. ५२
अञ्चतिः II. ४८०
अञ्चितं II. ३२२
अञ्चितः II. ३२२
अञ्चित्वा II. ३२३
अञ्जलिः II. ४७१, ६१४
अञ्जसाकृतम् I. ३३१
अञ्जसानिगदितम् I. ३३१
अञ्जिष्ठः II. ४७१
अटवी II. ६१७
अटाटा II. ५५९
अटाट्या II. ५५९
अटाट्यमानः II. १०४
अटाट्यमानोऽरण्यानीम् I. ५६
अटाट्यसे II. १०५
अट्टालिकाबन्धम् II. ५८७
अणककुलालः I. २०६
अणव्यम् I. ५५२
अणिमा II. ६१८
अणुः II. ३८५
अणुकः I. ६४९
अण्डः II. ४०७
अण्डसूः II. २९७
अण्डीरः I. ५९६
अतः I. ६१५
अतनुतरता I. ५३७
अतन्द्रिता I. ५६७
अतसः II. ४६१
अतस्तंभत् II. २४
अतस्तरत् II. ९०
अतानिष्टाम् II. १८
अतायि II. ३१, १९६
अतिचारी II. ३५६
अतिथिः II. ४७१, ६१४
अतिमालः I. २२३
अतिराजा I. ३२९
अतिराजी I. २३७

अतिरात्रः	I. २३६	अदयालुवत्	I. ५३४
अतिरामम्	I. ७२	अदयिष्ट स्वेषाम्	I. ११८
अतिश्रेयसिः	I. २८८	अदरः	II. ५४३
अतिश्वः	I. २४०	अदर्गत्	II. ५७
अतिश्वी	I. २४०	अदसीयः	I. ४४६
अतिसर्वः	I. २२३	अदिदीपत्	II. ८९
अतीतनक्षत्रपथम्	I. २२५	अदीदिपन्	II. ८९
अतीन्द्रियम्	I. २२४, २४४	अदीपि	II. २९, ३०
अतीसारः	II. ५२८	अदीपिष्ट	II. २९
अतीसारकी	I. ६०९	अदीव्यन् व्यात्युक्षीम्	I. ७६
अत्कः	II. ४५१	अदूरत्रिंशाः	I. २६१
अत्तः	II. ६१	अदृष्टचरम्	I. ६२९
अत्ति	II. ६१	अदृष्टजः	II. ३१३
अत्नः	II. ४४५	अदृष्टपूर्वा	I. १५६
अत्यन्तगः	I. २२९ II. २८६	अदेवत सायकैः	I. ७६
अत्यन्तीनः	I. ५५५	अदेवीत् बन्धुभोगानाम्	I. १२३
अत्यन्तीनम्	I. ५५५	अदोहि	II. १९६, १९७
अत्यब्जम्	I. २२४	अद्मः	II. ४१०
अत्ययी	II. ३६५	अद्भिः	II. ४३४
अत्यादित्यम्	I. २२४	अद्भुतम्	II. ५१३
अत्यायः	II. २४५	अद्भ्यः	II. ४३४
अत्रभवान्	I. ६१७, ६१८	अद्मरः	II. ३६८
अत्रयः	I. ४०१	अद्य	I. ६२०
अत्रसः	II. २७	अद्युतत्	II. ३४, ३७
अत्रासयन्	II. १९१	अद्योतिष्ट	II. ३७
अत्रिः	II. ४८१	अद्राक्षीत्	II. ९
अत्री	II. ४८१	अद्राक्ष्म	II. ९
अददरत्	II. ९०	अद्रिः	II. ४८१
अदन्ति	II. ६१	अद्रिसत्	II. २९७
अदमि	II. १९४	अद्विषन् वानरेभ्यः	I. ८७

अद्विषुः स्वेभ्यः I. ८७
अधः I. ६२२
अधमः II. ५१८
अधमत् II. ४५
अधमर्णिकः I. ६००
अधरात् I. ६२३
अधरेण I. ६२३
अधरोत्तरम् I. ३०४
अधरोत्तरे I. ३०४
अधस्तात् I. ६२२
अधस्पदम् I. २१४
अधासीः II. ५१
अधि I. ७१
अधिकम् I. ५७७
अधिकः लोके, लोकाद्वा I. १५४
अधिकचत्वारिंशाः I. २६१
अधिकर्णम् I. १५८
अधिकर्ता क्षयं I. १५५
अधिकारः I. ३७३
अधिकुरुते II. १५८
अधिगृहम् I. १५७
अधिचक्रे II. १५८
अधिजः II. ३१३
अधिजगाते II. ६५
अधिजगिरे II. ६५
अधिजगे II. ६५
अधिजग्मिवान् II. ३४०
अधिज्यधन्वा I. २७५
अधिज्यम् I. २५३
अधितिष्ठति वैकुण्ठं I. ६३
अधितिष्ठति पातालम् I. ६४
अधितष्ठौ II. १७
अधित्यका I. ८, ५६३, ५६४
अधिपतिः नरेषु I. १४९
अधिमूर्धा I. २२४
अधि रामे I. १५४
अधिरूढः II. ३३५, ३३६
अधिरोपयति II. ९९
अधिवसति I. ६४
अधिवात्सीः II. ५
अधिवास्तव्यैः छायाम् I. ६५
अधिवेलम् I. १५८
अधिशयितं I. १३० II. ३३५, ३३६
अधिशयितः II. ३३५
अधिशेते सलिलराशिम् I. ६३
अधिशेष्व शय्याम् I. ६३
अधिष्ठाः II. ५
अधिष्ठास्तुः II. ११
अधिष्ठास्यन् II. १०
अधिष्ठितः II. ३३५
अधिस्त्रि II. ६१५
अधीकारः I. ३७३
अधीतसन्देशः रामात् I. ९९
अधीतिनी I. ५८०
अधीती I. ५८०
अधीती व्याकरणे I. १४७
अधीते उपाध्यायात् I. ९९
अधीयन् II. ३४८
अधीयन्ति उपकाराणाम् I. ११६
अधीयन् राघवयोः I. ११६

अधीयन् वेदं I. १३१
अधीष्ट: I. ५२८
अधुना I. ६१९
अधुरम् I. ३३०
अधूनयत् II. ९२
अधोऽध: I. ६५, ६७१
अधोऽध: पयोधरान् I. ६६
अधोऽधो लोकम् I. ६७१
अध्यगीष्ट II. ६५
अध्यजीगपत् II. ९९
अध्यधि I. ६५
अध्यध्वम् I. १५८, १७७, १७८
अध्ययनात्पराजयते I. ६१५
अध्यरोहयत् II. ९९
अध्यरोहयत् पथ: I. ५७
अध्यशयिष्ट गाम् I. ६३
अध्यष्ठु: II. ४
अध्यात्मम् I. १५८, १७७, १७८
अध्यात्मम् II. ६१०
अध्यापयति II. ९९, १८९
अध्यापयत् I. ५६
अध्यापयन्तम् II. ९९
अध्यापिपत् II. ९९, १००
अध्यापिपत् कपिसमाहारम् I. ५८
अध्याय: II. ५७१
अध्यावसन्तम् हृदयम् I. ६५
अध्यासयन् आसनम् I. ६४
अध्यासामासु: II. ६, २९
अध्यासामासु: पीठानि I. ६४
अध्यास्ते वैकुण्ठं I. ६३
अध्युर: I. १५८
अध्युषित: II. ३२२
अध्युषिता: II. ३३५
अध्यूषिवान् II. ३४१
अध्यैष्ट II. ६५
अध्यैष्ट द्युमणे: I. १००
अध्वग: II. २८६
अध्वनीन: I. ५१८, ५५६
अध्वनीनम् I. ५१८, ५१९, ५५६
अध्वन्य: I. ४०२, ५१८, ५५६
अध्वा II. ४९१
अनंसीत् II. ५१
अनन्तरं विश्वयोने: I. १०४
अनन्तरमपगमात् I. १०४
अनन्यपूर्व: I. २५८
अनन्यभाक् I. २५९
अनभिद्रुह: भूतानाम् I. ८८
अनभ्याशमित्य: I. ३५४
अनभ्याशे I. १४६
अनमस्यन् II. १२२
अनर्थक: I. २८२
अनवद्यम् II. २२३
अनवनी I. १० II. २१८, २४०
अनवनी चेतसाम् I. १२६
अनवहितहृदो नियमात् I. ९७
अनवीनगवी I. १३
अनश्व: I. २१६
अनादरी II. ३६५
अनाश्वान् II. ३४२, ३४३
अनिगूढम् I. २१६

अनिच्छुः I. ४
अनिलः II. २९६, २९७
अनीकं, अनीकः II. ६०५
अनीकम् II. ४७४
अनु I. ७०
अनुकः I. ५७७
अनुकनखलम् I. १७३
अनुका I. ५७८
अनुकामीनः I. ५५५
अनुकुर्वत् II. १८६
अनुकुर्वन् अग्रजस्य I. १३८
अनुक्रीडति II. १३३
अनुक्रीडते II. १३३
अनुक्रीडमाना II. १३४
अनुक्षपम् I. १६४
अनुगङ्गम् I. १७४
अनुगवम् I. ३२८
अनुगवीनः I. ५५६
अनुगिरम् I. १५९, १७३
अनुगिरम् I. १७९, १८०
अनुगृणन्ति गृणद्भ्यः I. ८९
अनुगृणाति होत्रे I. ८९
अनुगोदम् I. १७२
अनुचकार II. १८६
अनुचरः II. २६२
अनुजः II. ३१३
अनुजज्ञे II. १८५
अनु जपं I. ६६
अनुजातः II. ३३५
अनुजिज्ञासति II. १७५
अनुजिज्ञासन् II. १७५
अनुजीर्णः II. ३३५
अनुजीवी II. ३०२
अनुतूलयति II. ८२
अनुदेहम् I. १६२
अनुनदि I. १६०
अनुनायिका II. ५२२
अनुनायिका वधूः I. १४०
अनुपदी I. ५८१
अनुपदीना I. ५५५
अनुबभूवे II. १२७
अनुभावः II. ५३१
अनुभूः II. ३६
अनुमाधवधाम I. १७३, १७९
अनुयायिवर्गः II. ३०२
अनुयायी II. ३०३, ३०४, ५२१
अनुयायी एनम् I. १४१
अनुरहसम् I. ३२७
अनुरोधिनी II. ३५७
अनुरोधी II. ३५६
अनुलोमं I. ३१९
अनुलोमयति II. ८२
अनुवचनम्, पापम्, प्रमदाम् मित्रं एनं I. ६८, ६९
अनुवनम् I. १७२
अनुवनान्तम् I. १५७
अनुवसति I. ६४
अनुवाक्या II. २३२
अनुशासनमाचार्येणाचार्यस्य I. १२७
अनुष्यन्दते II. ३९

अनुसङ्घृतान् I. ७१
अनुसामम् I. ३१९
अनुसरयन् त्रिपुरदाहम् I. ११९
अनुस्यन्दते II. ३९
अनु हरिं I. ६९
अनूचानः II. ३४२, ३४३
अनूपः I. ३१९
अनूपराजः I. २३७
अनूषाः I. २५३
अनृतम् II. ६२०
अनृतोद्यम II. २२५
अनेहाः II. ५१०
अनैपुणम् I. ४७४, ५३७
अनैश्वर्यम् I. ४७४
अन्तः II. ४५७, ५१९, ६१३
अन्तकरः II. २६५, २६७
अन्तगः II. २८५, २८६
अन्तगैः I. २२९
अन्ततः I. ६६०
अन्तरयणम् II. ५६९
अन्तरयनः II. ५६९
अन्तरा वैदेहीम् I. ६७
अन्तरीपम् I. ३१९, II. ६०९
अन्तरीयम् I. ४४९
अन्तरेण I. ६७
अन्तरेण तान् I. ६८
अन्तर्गिरम् I. १५९, १६६, १८०
अन्तर्घणः II. ५५०
अन्तर्घनः II. ५५०
अन्तर्दधाना रक्षोभ्यः I. ९९
अन्तर्धा II. ५५५, ५६२
अन्तर्धिः II. ५५५
अन्तर्वतः I. २३
अन्तर्वत्नी I. २२
अन्तर्वेश्मम् I. ४६९
अन्तर्हणनम् II. ५६८
अन्तिकं ग्रामस्य, ग्रामात् I. ११३
अन्तिकं भर्तुः I. १०९
अन्तिकं भर्तुः I. ११४
अन्तिकम् I. १०८
अन्तिकात् I. १०८
अन्तिकात् ग्रामस्य I. ११३
अन्तिकात् नासत्ययोः I. १०९, ११४
अन्तिकादागतः I. १८७
अन्तिके I. १०८, १०९, १४६
अन्तिके ग्रामस्य I. ११३
अन्तिकेन I. १०८
अन्तिकेन ग्रामस्य I. ११३
अन्तिके रावणस्य I. ११४
अन्तिमः I. ४६१
अन्तिमम् I. ४५८
अन्तेगुरुः I. ३३४
अन्धः II. ५०८
अध्नकारं, अन्धकारः II. ६११
अन्धङ्करणम् II. २९४
अन्धतमसम् I. ३२५
अन्धतमसम् I. ३२६
अन्धम्भविष्णुः II. २९६
अन्धुः II. ३८९
अन्नबुभुक्षुः I. १८१

अन्नम् II. ४४५, ४४६, ४४८, ६१७
अन्नादः II. २९९
अन्यः पूर्वस्मात् I. १०१
अन्यत्कारकः I. ३६३
अन्यदर्थः I. ३६३
अन्यदा I. ६१८
अन्यदाशा I. ३६३
अन्यदाशीः I. ३६३
अन्यदास्था I. ३६३
अन्यादास्थितः I. ३६३
अन्यदीयः I. ३६३
अन्यदुत्सुकः I. ३६३
अन्यदूतिः I. ३६३
अन्यद्रागः I. ३६३
अन्यवधूभ्यः सारतरम् I. १५१
अन्यव्यासक्तघाती I. २३३, II. ३०८
अन्यादृक् II. २९५
अन्यादृक्षः II. २९५
अन्यादृशः II. २९५
अन्यार्थः I. ३६३
अन्याशीः I. ३३३
अन्येद्युः I. ६२०
अन्योन्यम् I. ६७४
अन्योन्येषाम् I. ६७४
अन्वग्भावम् II. ५९३
अन्वग्भूत्वा II. ५९३
अन्वग्भूय II. ५९३
अन्वयं, अन्वयः II. ६१०
अन्ववदत् II. १६७
अन्ववदिष्ट II. १६७
अन्ववसत् वनम् I. ६५
अन्ववसिता नदीं I. ६८
अन्वसृपत् II. ३६
अन्वहम् I. १६३
अन्वहम् I. १७९
अन्वारत II. ५२, ५७
अन्वेषणा II. ५६३, ५६४
अपः II. ४३४
अपकरः I. ३८१
अपघनः II. ५५१
अपचस्करिरे II. १३५
अपचक्रे II. १५७
अपचायः II. ५३५
अपचायितः II. ३३०
अपचारी II. ३५६, ३५७
अपचितः II. ३३०
अपचितम् II. ३३०
अपचिता II. ३३०
अपचितिः II. ५५६
अपजानानः II. १६५
अपजानीते II. १६४
अपणिष्ट प्राणानाम् II. १२३
अपत्यम् II. ६२०
अपत्रपिष्णुः II. ३५०, ३५१
अपथम् I. २४, ३१८, ३१९, ३३०
,, II. ६१६
अपदिशम् I. १६६
अपदिशे I. १६६

अपदिशेन I. १६६
अपनगरम् I. १०५
अपन्थाः I. ३३०
अपप्तन् II. ४३
अपमन्युः I. २५३
अपमृषितं यस्य I. १३०
अपमृषितम् II. ३२५
अपरकायः I. १९६
अपरदिक् I. १९७
अपररात्रः I. १९७, २३७, २४४
अपरस्पराः I. ३८०
अपराध्यति मह्यम् I. ८६
अपराह्णः I. १९६, २३८, २४४
अपराह्णकः I. ४६३
अपराह्णेतनम् I. ४६२
अपरिस्कन्दं II. ५६, ३१७
अपरेण I. ६२३
अपरेद्युः I. ६२१
अपलापयमानस्य II. ७०, ९६
अपलाषी II. ३५८
अपलोकेभ्यः I. १०५
अपवदते II. १८२
अपवदन्ते II. १८२
अपवदमानः II. १८२
अपवदमानो नृभ्यः I. ८६
अपवदसे II. १८३
अपविष्णु I. १६८
अपविष्णोः I. १६८
अपष्ठु II. २५४, ३८९
अपस्कारः II. १३६
अपस्किरते II. १३५
अपस्किरमाणा II. १३६
अपस्किरमाणैः II. १३५
अपस्कीर्णम् II. १३५
अप हरेः I. १०४
अपहारः II. २४६
अपह्नास्यता II. २३२
अपाक्यम् II. २३२
अपाङ्गः II. ६१३
अपाच्यम् I. ४४३
अपात् II. ४
अपामार्गः II. ५७१
अपाययत II. ८७, १८१, १९१, १९३
अपाययत वापीः, तास् I. ५८
अपाययत् II. १९३
अपारि विलेखितुम् II. ५२६
अपास्य कौबेरदिग्भागम् I. १३७
अपि गृह्यम् II. २३१
अपि ग्राह्यम् II. २३१
अपि जायां त्यजसि, जातु गणिकामाधत्से, गर्हितमेतत् II. २०६
अपि तनुमः II. २०६
अपि नाम्नः, स्थापयिष्यति I. ७२
अपिपीडत् II. ८८
अपि प्रशिष्याः II. २०९
अपि स्तुयाद्विष्णुं I. ७२
अपि स्तुहि I. ७२
अपिस्थाणुम् I. ७२
अपिस्फवत् II. ९८

अपि हन्यादघं हरिः II. २०९
अपीपिडत् II. ८८, ८९
अपीप्यत् II. ९५
अपीप्यन् II. ९५, १२३
अपीप्यन् वधूः I. ५८
अपुंस्का I. २८२
अपुत्रः I. २५३
अपुषः II. ३४
अपुषत् II. ३४, ३७
अपुष्पवती I. ३
अपूजितं सतां I. १२९
अपूपीयम् I. ५१५
अपूप्यम् I. ५१५
अपूरि II. ३०
अपृच्छत् लक्ष्मणम् I. ५३
अपृष्ट्वा II. ५८०
अपेक्षः II. २४१
अपौहत् II. १५४
अप्यनुमन्यसे II. २०६
अप्यायि II. १९६
अप्रजसौ I. २७०
अप्रजाः I. २७०
अप्सरसः II. ५१२, ६१९
अप्सराः II. ५१२
अप्सरायते II. ११२
अप्सव्यः I. ३३७
अप्सासीत् II. ५१
अप्सुमन्तौ I. ३३७
अप्सुयोनिः I. ३३७
अबदीत् II. १७
अबभासत् II. ८९
अबभ्राजत् II. ८९
अबादीत् II. १७
अबिभिताम् II. ६९
अबिभीषत II. ९७
अबिभ्रजत् II. ८९
अबोधि II. ३०
अबोभूयिष्ट II. १०४
अब्दः II. २५१, ४८७
अब्राह्मणः I. २१५
अभयङ्करः II. २८१, २८२
अभायत II. १२७
अभायद्वत् II. ९८
अभावि II. १९४
अभासीत् II. ५१
अभि I. ७०
अभिकः I. ५७७, ५७८
अभि क्रुध्यति क्रूरम् I. ८७
अभिक्षिपति II. १८६
अभिक्षिपन् II. १८७
अभिगमं वनाय I. ९५
अभिगमः II. ५४३
अभिचैद्यम् I. १७०
अभिजानासि यद्भुञ्ज्महि II. १९९
अभिजानीहि II. २००
अभितः I. ६१६
अभितापी II. ३०६
अभितिग्मरश्मि I. १७२
अभितुष्टाव II. १०
अभिदेवकीसुतम् I. १७०

अभिद्रुट् भूतानाम् I. १२५
अभिद्रुह्यति I. ८७
अभिधानं, अभिधानः II. ६०८
अभिनभः I. १७०
अभिनिविशते सन्मार्गम् I. ६४
अभिनिवेशः पापे I. ६४
अभिन्यविक्षथाः मनः I. ६४
अभिभवः II. ५४१
अभिभवन्तम्, I. ७१
अभिभूः II. ३०१
अभिमतम् I. ७१
अभिमनायेत II. ११४
अभिरुचितं भवते I. ८२
अभिलष्यति II. २७
अभिलष्यन्ती II. २७
अभिलावः II. ५३२
अभिवादयते II. १२७
अभिवादयते भक्तं, भक्तेन वा I. ६२
अभिशत्रु I. १७०
अभिशौरि I. १७०
अभिषिक्तम् II. १२
अभिषिषेणयिषति II. ८२
अभिषिषेणयिषुः II. ११, १७
अभिषुण्वन् II. १०
अभिषेणयतः II. ८५
अभिषेणयति II. ८२, ८५
अभिषेणयन् II. ११, ८५
अभिषेणयितुं II. ८५
अभिष्यन्तं II. १०
अभिसंक्रुध्यन् माम् I. ८७
अभिसृत्वरी I. १८
अभिह्वः II. ५४९
अभिहितम् II. ३३३
अभीकः I. ५७७
अभीका I. ५७८
अभीरुः I. ४८
अभीरुक् I. ३६८
अभीषयत II. ९७
अभीषयन्त II. ९६
अभुनक् II. १७९
अभूतपूर्वा I. १५६
अभृशायन्त II. ११४
अभ्यग्नि I. १६९
अभ्यमित्रीणः I. ५५६, ५५७
अभ्यमित्रीयः I. ५५६
अभ्यमित्र्यः I. ५५६
अभ्यमी II. ३६५
अभ्यम्भः I. १७०
अभ्ययोध्यम् I. १७१
अभ्यर्णम् II. ३१५, ३२७, ३२८
अभ्यलषत् II. २७
अभ्यषिक्त II. ५९, ६०
अभ्यषिचत II. ५९, ६०
अभ्यषिचत् II. ५८
अभ्यषिञ्चत् II. १२
अभ्यषिञ्चन् II. १६, ५८
अभ्यषुण्वन् II. १६
अभ्यषेणयत् II. ८२
अभ्यसूयत सीतायै I. ८५, ८८
अभ्याघाती II. ३५६

अभ्याशादागतः I. १८७
अभ्याशे समुद्रस्य I. १०८, ११३
अभ्रंलिहम् II. २७४
अभ्रंलिहः I. २२७, II. २७४
अभ्रघनः II. ५५०
अभ्रङ्कषं II. २८०, २८१
अभ्रङ्कषः I. २२८, II. २८०
अभ्रपाती II. ३०५
अभ्रमुकामुकः I. १३९
अभ्रम् II ६०३
अभ्रलिप्ती I. ४१
अभ्रविलायम् II. ५८८
अभ्रिता I. ५६७
अभ्रियम् II. ५९५
अमतः II. ४६०
अमत्रम् II. ४६०
अमनिः II. ४४०
अमन्यत बल्बजेभ्यः I. ९४
अमरावती I. ३७०
अमात्यः I. ४४३, ६१७
अमावस्या II. २३३
अमावास्या II. २३३
अमितः II. ३२९
अमितम् II. ३२९
अमित्रः II. ५०४, ६१९
अमुचत् II. ३६
अमुतः I. ६१५
अमुषः II. ३६
अमुहः II. ३६
अमूदृक् I. ३६०
अमूदृक्षः I. ३६०
अमूदृशः I. ३६०
अमूदृशम् I. ३६१
अमृतपः II. २५०, २५६
अमृतम् II. ६२०
अमृतायते II. ११६
अमृताश्मः I. २४०
अमृष्महि II. २०६
अमेधाः I. २७०
अमोघधन्वा I. २७४
अम्बरम् II. ६११
अम्बरीषम् II. ६११
अम्बरीषः II. ४७६
अम्बलः II. ४८९
अम्बुदं, अम्बुदः II. ६२२
अम्भः II. ५०८
अम्भस्तः I. ६१६
अम्मयः I. ४८३
अम्लः II. ४८९
अयथातथ्यम् I. ५४३
अयथापुर्यम् I. ५४३
अयमागच्छामि II. २०५
अयमागमम् II. २०५
अयांबभूवे II. २९
अयानयीनः I. ५५५
अयासयन्त II. १९२
अयासिषुः II. ५२
अयुक्तरूपम् I. ६४१
अयुग्मच्छदगन्धिः I. २७९
अयुतं, अयुतः II. ६१८

अयोघनः	II. ५५१	अरोचत राज्ञे	I. ८२
अयोघयत्	II. १९१	अरोचयत	II. ८८, १९३
अरज्यत्	II. १९७	अरौत्सीत्	II. ९
अरणिः	II. ४४०, ५९७	अर्कः	II. ४५०, ४५१
अरण्यं	II. ४५९	अर्घं, अर्घः	II. ६२२
अरण्यः	II. ६१७	अर्घः	II. ६१४
अरण्यानी	I. ४०	अर्घ्यं	I. ५२५, ६५२, ६५३
अरतिः	II. ४८०	अर्घ्यः	I. ५२५
अरत्निः	II. ४७१	अर्घ्यादिका	I. २८५
अररम्	II. ४६४	अर्चनीयम्	II. २१२
अररुः	II. ४८३	अर्चिः	II. ४४१, ६१७
अरविन्दः	II. २४४	अर्चितः	II. ३३७
अरविन्दसमुत्सुकः	I. १९९	अर्च्यः	II. २३२
अरविन्दसमुत्सुकाः	I. १५३	अर्च्यम्	II. २३३
अराजा	I. ३३०	अर्च्याः	II. २१२
अरार्थसे	II. १०५	अर्जयन् वसति	II. ३४५
अरासिषुः	II. १८	अर्जयिष्यन् वसति	II. ३४६
अरिः	II. ४९६	अर्जुनः	II. ४५४
अरित्रम्	II. ३८१	अर्जुनकः	I. ४७८
अरिन्दमः	II. २८४	अर्जुनम्	II. ४५४
अरिहणः	II. ३०९	अर्जुनबाणपूगम्	I. ३०४
अरुः	II. ४४२	अर्णः	II. ५०७
अरुचत्	II. ३७	अर्णवः	I. ५८२, ५९५
अरुणः	II. ४५४	अर्थः	II. ४२३, ६१७
अरुद्ध	II. १९६, १९७	अर्थः कृष्णाय, कृष्णस्य	II. १४५
अरुधत्	II. ९	अर्थगौरवम्	I. १९१
अरुन्तुदः	I. २२८, II २७५	अर्थधर्मौ	I. २९४
अरुषः	II. ३६	अर्थवान्	I. ६११, ६१२
अरुष्करः	II. २६५, २६६	अर्थापयति	II. ८२
अरू करोति	I. ६६१	अर्थापिताः	II. ८६

अलिप्त II. ५९
अलिभयम् I. १८६
अलीकम् II. ४७५
अलुठन् II. ३६, ३८
अलोठिषत II. ३४, ३५, ३८
अलोठिष्ट II. ३८
अल्पंपचः I. २२७, II. २७४
अल्पशः I. २५६
अल्पान्मुक्तः I. १८७
अल्पिष्ठः I. ६३९
अवः I. ६२२
अवकटः I. ५६३
अवकरः I. ३८१
अवकीर्णी I. ५८०
अवकुठारः I. ५६३
अवकोकिलः I. २२३
अवक्रीणीते II. १३०
अवगथः II. ४२४
अवगिरते II. १६८
अवगिरमाणः II. १६८
अवगृह्यम् II. २३१
अवग्रहः II. ५३७, ५३९
अवग्राहः II. ५३७, ५३९
अवचयः II. ५३६
अवचिन्वाना आश्रमद्रुमान् I. ५४
अवचूर्णयति II. ८२
अवजानाना II. १६५
अवह्वयत II. १८२
अवटीटः I. ५६३
अवटीटम् I. ५६३
अवटीटा I. ५६३
अवतमसम् I. ३२५
अवतम् II. ६२०
अवतरः II. ५७१
अवतरीतु II. ५४
अवतारः II. ५७०, ५७१
अवतिष्ठते II. १३७, १३८
अवतिष्ठन्ते II. १३८
अवतिष्ठस्व II. १३८
अवतीर्णः मार्गम् I. १३७
अवत्तः II. ३३३
अवदाता I. २६
अवद्यः II. २२३
अवद्यम् II. २२२, २२६, ५१८
अवधीरितखिन्नः I. २०१
अवनाटम् I. ५६३
अवनायः II. ५३२
अवनिः II. ४४०, ५९७
अवन्तिः II. ४५२
अवभृथः II. ४२२, ४२३
अवभ्रटम् I. ५६३
अवमः II. ५१८, ५१९
अवमूर्धशयः II. २६०
अवरतः I. ६२३
अवरस्तात् I. ६२२, ६२३
अवरहसन् I. ३२७
अवरिवस्यन् II. १२२
अवरोधिका I. ६००
अवरोप्यमाणाः II. ९९
अवलग्नोद्धृतपद्मिनीकः I. २५५

अवलोकाय I. ९२
अववञ्चन्त II. १८२
अववेष्टत् II. ९५
अवश्यंकारी II. ५७६
अवश्यपाच्यम् II. २३३
अवश्यायः II. २४५
अवष्टब्धान् II. १४
अवसः II. ४६१
अवसरः II. ५४८
अवसामम् I. ३१९
अवसायः II. २४५, २४६
अवसाव II. २००
अवस्कन्द II. २१४
अवस्करः I. ३८१
अवस्करकः I. ४६३
अवस्तात् I. ६२२
अवस्तारः II. ५७०
अवस्था II. ५५७
अवहारः II. २४५
अवाकिरत् II. १३६
अवातस्तम्भत् II. ९५
अवादि II. १९४
अवादीत् II. ८
अवाप्य II. ५८१
अवाबुद्ध II. ३०
अवारपारं, अवारपारः II. ६११
अवारपारीणः I. ४४०, ४६२, ५५५
अवारीणः I. ४४०, ५५५
अवारुद्ध II. १९७
अवासिषुः II. ५१
अविकः I. ६५५
अविकटः I. ५६१
अविदूरं दुकूलात् I. ११३
अविध्वा II. ५८०
अविनः II. ४३२
अविपटः I. ५६१
अविबोधयन् II. ८८, १८९
अविवेष्टत् II. ९५
अविषः II ३९४
अविषीदन् II. १३
अविस्मापयमानः II. ९६
अवीः II. ४६९
अवीचिः II. ४८२
अवेक्षितप्रजः I. २७०
अवेदयत् I. ५६
अव्यथी II. ३६५, ३६६
अव्यथ्यः II. २२८
अव्यथ्यौ II. २२९
अव्ययं, अव्ययः II. ६१०
अव्याघी I. १६२
अव्राजीत् II. ८
अशना II. ११०
अशनायति II. ११०
अशनाया II. ५६०
अशनिः II. ४४०, ५९७, ६००
अशपत् मैथिल्यै, द्विषद्भ्यः I. ८३
अशप्यत् II. १३७
अशप्यत सीतायै I. ८३
अशप्यन्त ताभ्यः I. ८३
अशप्स्यत II. १३७

अशब्दायन्त	II. १२०
अशमि	II. १९४
अशाप्सीत्	II. १३७
अशित्रम्	II. ५०४
अशिश्रवत्	II. ९४
अशिश्रवन्	II. ९४
अशिश्रवन् तम्	I. ५९
अशिश्रियत्	II. २५
अशिश्वियत्	II. २०, ५०
अशिश्वी	I. ४६
अशिषत्	II. ५२
अशिषत् लक्ष्मणाय	I. ८१
अशीतिः	I. ५२३, II. ५९८
अशीयत	II. ४८
अशीशयत	II. ४७
अशुभशंसी	II. ३०३
अशुश्रूषत	II. १७४
अशेरत	II. १
अशौचम्	I. ४७४, ५३७
अश्चुतत्	II. ८, ९
अश्चोतीत्	II. ८
अश्नीतपिबतीयन्ती	II. १०९
अश्ममयम्	I. ४८२
अश्मरः	I. ४३५
अश्मा	II. ४९८, ४९९
अश्रमताम्	II. ३४
अश्रम्	II. ६११
अश्रिः	II. ४९६, ६००
अश्रु	II. ४८८, ५१६, ६०४
अश्लिक्षः	II. ७०
अश्लिक्षत्	II. ७०
अश्वः	II. ४१७
अश्वकः	I. ६४३, ६४८
अश्वकुञ्जरम्	I. ३०५
अश्वतरः	I. ६४६
अश्वताम्	II. २०, ५०
अश्वत्थामः	I. ३८५
अश्ववडवम्	I. ३०४
अश्ववडवौ	I. ३०४
अश्वयुक्	II. २९७
अश्वरथेन्द्राः	I. २९७
अश्वषण्डवम्	I. ५६१
अश्वस्यति	II. ११०
अश्वीयम्	I. ४२८, ४३०
अश्वीयराजन्यकहास्तिकम्	I. ३००
अषश्वोरसम्	I. २४०
अडक्षीणः	I. ६४९
अषडक्षीणम्	I. ६५०
अषाढा	I. ४६३
अष्ट	II. ४१८, ४१९.
अष्टकर्णः	I. ३६७
अष्टका	II. ४६८
अष्टचत्वारिंशत्	I. २४३
अष्टपुत्रः	I. ३७५
अष्टमः	I. ६२८
अष्टमी	I. १२, ५७३
अष्टाकपालः	I. २४२
अष्टागवम्	I. २४२
अष्टाचत्वारिंशत्	I. २४३
अष्टादश	I. २४२, २४३

अष्टापदं I. ३७४, ३७५
अष्टापदं, अत्रापदः II. ६२२
अष्टाविंशतिः I. २४२
अष्ठीवत् II. २६
अष्ठीवान् I. ५८३
असंशयम् I. १६२
असकौ I. ६४३
असखा I. ३३०
असत्कृत्य I. २२०
असवः II. ६१२
असहतरा I. २८, ६३२
असहिष्णुः सुतविप्रयोगम्, दार-शब्दम् I. १३३, १३४
असह्यम् II. २२१
असाधुर्मातुले I. १४७
असाधुवत् I. ५३४
असिः II. ४९७
असितभ्रुः I. २६
असिता I. २६
असिपत्रवनम् I. ३६९
असिस्रवत् II. ९४
असीदताम् II. ४७
असुः II. ३८५
असुखयत् II. १२२
असुरः II. ३९३
असुरसभा I. २५१
असुराः II. ६०३
असुलभा भूभुजाम् I. १३७
असुसुवः II. २९९
असुस्रवत् II. ९४
असुसुवत् II. २५
असूयति व्यसनाय I. ८६
असूयति हरये I. ८५
असूर्यंपश्या I. २२८
असूर्यंपश्याः II. ४६, २७५, २७६
असृक्पङ्केषम् II. ५८६
अस्कुनात् II. ८०
अस्कुभ्नोत् II. ८०
अस्तंगत्य I. २२०
अस्तभत् II. २०
अस्तभ्नात् II. ८०
अस्तम्भीत् II. २०
अस्तिक्षीरा I. २५३
अस्ति भोक्तुम् II. ५२३
अस्तुंकारः I. ३५४
अस्त्रचुञ्चुः I. ५६०
अस्त्रम् II. ५०१
अस्त्रविद्वान् I. १३७
अस्त्रामास II. ११३
अस्थि II. ४६९, ६२०
अस्थिमान् I. ५८३
अस्नासीत् II. ५१
अस्फावयताम् II. ९८
अस्मद् II. ४१३
अस्मदीयः I. ४५०
अस्मदीयम् I. ४४६
अस्मरत् अस्त्रम् I. ११९
अस्मार्षीत् जलनिधिमन्थनस्य I. ११५
अस्यदत् II. ३४, ३८
अस्यमानः गदाः I. १३३

अस्यमानम्	II. ३४८	आकर्षकः	I. ५७७
अस्याम्	I. १४६	आकायः	I. ५३६
अस्युद्यतः	I. २९१	आकालिकः	I. ५५३
अस्रसत्	II. ३८	आकालिका	I. ५३३
अस्विदन्	II. ३४	आकालिकी	I. १७, ४५४, ४६९, ५३३
अहं ब्रवीमि	I. २४६		
अहंयुः	I. ६१३	आकाशं	II. ६२०
अहः	II. ४१९, ६१२	आकाशं, आकाशः	II. ६२२
अहनि	I. १२४	आकृष्टः	II. ३३७
अहमहमिका	I. २१४	आकौशलम्	I. ४७४, ४७५, ५३७
अहम्	II. ४१३	आक्रममाणा	II. १६२
अहरहः	I. ६७०	आक्रमते	II. १६२
अहर्दिवम्	I. ३२१, ३२३	आक्रान्तलक्ष्मीकः	I. २८३
अहसाताम्	II. १४९	आक्रामति	II. १६२
अहस्करः	II. २६५, २६६	आक्रीडते	II. १३३
अहासिषुः	II. ५२	आक्रीडी	II. ३५६
अहिः	II. ४९६	आक्रोशकः	II. ३५९
अहिनकुलम्	I. ३०३	आक्षद्यूतिकम्	I. ४९४
अहीवती	I. ५८३	आक्षिकः	I. ४९०
अहुंक्रियाकम्	I. २८७	आक्षिकम्	I. ४९०
अहोरात्रः	२३६, २४४	आक्षैत्रज्ञम्	I. ४७४
अह्नोष्ट	II. २९	आखः	II. ५७२
अहिंसकः प्राणिनाम्	I. १४१	आखनः	II. ५७२
अह्ना क्रोशेन वाधीतः	I. ७६	आखनिकः	II. ५७२
अह्नि	II. ४१९	आखनिकवकः	II. ५७२
अह्वत	II. ५९	आखरः	II. ५७२
अह्वास्त	II. ५९	आखानः	II. ५७२
आ		आखुः	II. ३९०
आकरः	II. ५६९	आखुघातः	II. २९१
आकरिकः	I. ५०२	आख्यत्	II. ६३, ६४

आख्यन् अस्मै I. ८१
आख्यामि स्म II. २०२
आख्यायकः II. १९४, ५२२
आख्यायकः वार्ताम् I. १४०
आगः II. ५०९
आगमितम् I. ५६६
आगस्त्यः I. ३१
आगामिनी II. ४७३, ५२१
आगामी II. ४७२ ५२१
आग्निमारुतम् I. ३०७,३०८,३०९, ४१९
आग्निवारुणम् I. ३०९
आग्निवारुणी I. ४१९
आग्निष्टोमिकी I. ५२९
आग्नीध्रम् I. ६५४
आग्नीध्री I. ६५४
आग्नेयम् I. ३८५, ४१९
आग्रभोजनिकः I. ५०१
आघ्नती II. १४७
आघ्नानः II. ४९, १४६
आङ्गः I. ४०९
आचख्यौ II. ६३
आचर्यः II. २२१
आचामति II. २६
आचाम्यम् II. २३४, २३५
आचारनिपुणः I. १८४
आचारश्लक्ष्णः I. १८४
आचार्यः II. २२१
आचार्यकम् I. ५४९
आचार्यत्वम् II. २२२
आचार्यभोगीनः I. ५१७
आचार्यानी I. ४०
आचिकाय II. ७२
आचिक्याते II. ७२
आचिचाय II. ७२
आजघ्नुः II. १४७
आजघ्ने II. १४८
आजन्म I. १६९
आजाद्यः I. ४१०
आजानेयः I. ३९४
आजिः I, ३४५, II. ४९५, ५६५ ६२०
आजिघ्राः II. २४३
आजिघ्राः पुष्पगन्धानाम् I. १२६
आजिघ्रैः II. ४५
आजिहीते II. २
आजुहाव II. १५५,१५६
आजुहुवे II. १५५
आज्ञाकरः II. २६३
आज्ञालाभोत्सुकः I. १५३, II. १९९
आज्यम् II. ६२०
आञ्जीः II. ७६
आटाट्यत II. १०४
आढकं, आढकः II. ६१२
आढ्यकुलीनः I. ४०५
आढ्यङ्करणम् I. २३०, II. २९३
आढ्यचरः I. ६२९
आढ्यतमः I. ६३०
आढ्यम्भविष्णुः II. २९५, २९६
आढ्यम्भावुकः II. २९५

आणकभार्या I. २०६
आणवीनम् I. ५५२
आण्डीरः I. ५९६
आतपशुष्कः I. २००
आतिः I. ३४५, II. ४९५, ५६५
आतिथेयः I. ५१२
आतिथेयम् I. ५११
आतिथेयी I. १३, ५११
आतिथ्यम् I. ६५४
आतिष्ठद्गु I. १६८
आतिष्ठते II. १३९
आतिष्ठमानौ II. १४०
आत्थ II. ६४
आत्मकृतम् I. ३३२
आत्मनः उपकर्तुं I. ११०
आत्मना द्वितीयः I. ३३२
आत्मना पञ्चमः I. ३३२
आत्मना शासितुः I. ७५
आत्मनीनम् I. ५१७, ५१८
आत्मनेपदम् I. ३३२
आत्मनेभाषा I. ३३२
आत्ममानी II. ३०७
आत्मम्भरिः II. २६८, २६९
आत्मसात् I. ६६४
आत्मा II. ५००, ६०३
आत्मानुजः I. २३४, II. ३१३
आत्मीया I. ५१९
आत्सरोः I. १६९
आथर्वणिकः I. ४००, ४३४
आद II. ६१
आदतुः II. ६१
आदत्ते II. १३२
आदत्स्व II. १३२
आददिरे II. १३२
आददे II. १३६
आदयति II. १९०
आदयते II. १९०
आदायचरः II. २६१
आदितः I. ६६०
आदित्यः I. ३८४
आदिमम् I. ४५८
आदृत्यः II. २२७
आदे II. ६१
आदेवकः II. ३५९
आ द्युलोकात् I. १०५, १६९
आद्यूनः II. ३१८
आधर्मिकः I. ४९७
आधिः II. ५५५, ६०२
आधिदैविकम् I. ४६९
आधिपत्यम् I. ५४२, ५४६, II. ६१५
आधिभौतिकम् I. ४६९
आधिराज्यम् I. ५४५, ५४६
आध्यात्मिकम् I. ४६९
आध्वम् II. २११
आनञ्चुः II. ७
आनताङ्गी I. ४४
आनन्देः II. २११
आनाकम् I. १६९
आनायः II. ५७२
आनाययामास शिष्यैः I. ६०

आनायि वराङ्गनाभिः I. ६१
आनाय्यः II. २३५
आनाय्यम् II. २३५
आनिरुद्धः I. ३९२
आनुकूलिकः I. ४९६
आनुते II. १३५
आनुयात्रिकः I. ५३२
आनुवाना II. १३६
आनैपुणम् I. ४७४,५३७
आनैश्वर्यम् I. ४७४, ४७५, ५४२
आन्तः II. ३२९
आन्तर्वैश्मिकम् I. ४६९
आन्त्रम् II. ५०२
आन्त्रः I. ५०५
आन्वीपिकः I. ४९६
आपः II. ४३४, ६००
आपगा II. २८९
आपणः II. ५६९
आपत् II. ६००
आपत्कालिका I. ४४७, ४५३
आपत्कालिकी I. ४५३
आपन्नजीविकः I. १९९
आपपृच्छे II. १३६
आपम् I. ४२१
आपाण्डु I. १६८
आपात्यः II. २३७
आपात्याः II. २३७
आपीतमधुका I. २८२
आपीनः अन्धुः II. ३३१
आपीनमूधः II. ३३१
आपीनम् II. ३३१
आपूपिकः I. ४९८, ५०१
आपूरि II. ३०
आपृच्छते II. १३५
आपृच्छमानः II. १३७
आपृच्छस्व II. १३७
आप्यानम् II. ३१५ ३१७, ३३१
आप्यायिता II. ३५०, ३६१
आप्यायिता कमलानि I. १३९
आप्रपदीनः I. ५५४
आप्रपदीनम् I. ५५४
आ प्रसादात् I. १६९
आप्लवः II. ५३९
आप्लावः II. ५३९
आप्लाव्यम् II. २३७
आप्वः II. ४१८
आफलोदयम् I. १६९
आबालम् I. १६८
आभः II. २४२
आभ्यामेकेन I. १५२
आभ्रिकः I. ४९०
आमनन् II. ४५, ४६
आमनन्ति II. ४५ ४६
आमयावी I. ६०५, II. ६०६
आमलकम् I. ४८५, II. ६२०
आमलकीतरा I. ३४३
आमात् II. २९९
आमिक्षीयम् I. ५१५
आमिक्ष्यम् I. ५१५
आमिषम् II. ३९४

आमुक्ति I. १६८
आमुक्तेः I. १०४
आमोषि II. ३५६
आमोषी II. ३५६
आम्नाती I. ५८०
आम्नाती नीतिषु I. १४७
आम्बष्ठ्यः I. ४१०
आम्भसिकः I. ४९५
आम्रमयम् I. ४८३
आम्रम् II. ४२७, ६२०
आम्रवणम् I. ३७६, ३७७
आयच्छते II. १४६, १८३
आयच्छमाना II. १४८, १८३
आयतस्तूः II. ३७८
आयतीगवम् I. १७४
आयथातथ्यम् I. ५४१, ५४३
आयथापुर्यम् I. ५४३
आयच्छम् II. १४६
आयाति ग्रामात् I. ९६
आयातेन I. ८०
आयामयते II. १९२
आयामी II. ३५६
आयासयते II. १९२
आयासी II. ३५६
आयुः II. ४४२
आयुक्तः दूतकर्मणि I. १५०
आयुक्तः हरिपूजने I. १५०
आयुधं, आयुधः II. ६२२
आयुधच्छायम् I. २५०
आयुधिकः I. ४९३
आयुधीयः I. ४९३
आयुष्टोमः I. ३६२
आयुष्यम् कृष्णाय, कृष्णस्य I. १४५
आरः I. ४२२
आरण्यः I. ४४४, ४४७
आरण्यकः I. ४४४, ४४५, ४४७, ४४८
आरत्तां II. ५२
आरभ्य भवात् I. १०१
आरमन् II. १८७
आरवः II. ५३९
आराद्वनात् I. १०१
आरामदर्शनात् I. १०५
आरार्यन्त II. १०५
आरावः II. ५३९
आरिवान् II. ३४१
आरीहणकम् I. ४३५
आरूः II. ४०२
आरूढः II. ३३५
आरूढवान् II. ३१४
आरेमुः II. १८८
आरोपयांचक्रुः II. ९९
आरोपयामास II. ९९
आरोपयामास त्रिशङ्कुम् I. ५७
आरोहयते II. १८१
आर्चः I. ५९१
आर्च्छन् II. ४७
आर्णवम् I. ४६२
आर्तवम् I. ५३६
आर्त्विजीनः I. ५२१

आर्द्रकः I. ४६३
आर्द्रकेसरः II. ४२७
आर्द्रम् II. ४२७
आर्पिषः II. ९१
आर्यः II. २२४, २३२
आर्यगृह्यः II. २३१
आर्यगृह्यम् II. २३१
आर्हन्ती I. ५४०
आर्हन्त्यम् I. ५४०
आलम्भ्यः II. २२१
आलानं, आलानः II. ६०८
आलानिकम् I. ६५६
आलिङ्गनयोपपीडम् I. २३५
,, II. ५८९
आलिङ्गना II. ५६४
आलिपन् II. ५८
आलोकपथात् I. ९६
आवधि II. १४८
आवधिषाताम् II. १४८
आवधिष्ट II. १४८
आवधिष्ठाः II. १४८
आवन्त्यः I. ४१०
आवयोः I. ३१४
आवरीषत II. ५३, ५४
आवर्ती II. ३०६
आवसति I. ६४
आवसत् ताम् I. ६५
आवसथः II. ४६१
आवसथिकः I. ५०२
आवसथिकी I. ५०२
आवां ब्रूवः I. २४६
आविर्भूतम् I. २१८
आवृतनेत्रमालः I. २८७
आव्याधः II. ५४४
आशंसुः II. २७३, २७४
आशंसुः क्षेमम् I. १३४
आशयति II. १९०
आशयत् I. ५६
आशितंभवः I. २२९
आशितः II. ३३९
आशितङ्गवीनम् I. ६४९, ६५०
आशितम्भवः II. २८३, २८४
आशिताः फलानाम् I. १३८
आशिश्रियताम् II. २५
आशीः II. ६००
आशीविषः I. ३६७
आशु II. ३८३
आशुतरम् I. ६३१
आशुशुक्षणिः II. ४४०
आशुश्रूषति II. १७६
आशुश्रूषन् II. १७६
आशृणोति विप्राय गां I. ८८
आशौचम् I. ४७४, ५३७
आश्चर्यम् I. ३८१
आश्चर्यो गवां दोहोऽगोपेन I. १९४
आश्मः I. ४८१
आश्मनम् I. ४८१, ४८२, ६५८
आश्मनम् II. ३१५
आश्रमं, अश्रमः II. ६१०
आश्लिक्षत् II. ७१

आश्लिषत् II. ७०
आश्लिष्टः II. ३३५
आश्लिष्टा II. ३३५
आश्वः I. ४४०
आश्वपतम् I. ३८४
आश्वम् I. ४२८, ५४६
आश्वीनः I. ५५७
आश्वीनम् I. ५५८
आषाढः I. ५३२
आषाढी I. ४१५, ४१७
आषाढीयः I. ४६३
आष्टमः I. ६२८
आष्टूम् II. ५०१
आसः II. ५२९
आसते II. १
आसनं, आसनः II. ६०८
आसनवान् I. ५८३
आसना II. ५६३
आसनात्प्रेक्षते I. १००
आसन्दीवान् I. ५८३
आसन्नविंशः I. २६१
आसन्नविंशाः I. २६१
आसमुद्रम् I. १६९
आसयत् I. ५७
आसांचक्रिरे II. २९
आसांचक्रे II. २९
आसाव्यम् II. २३४, २३५
आसिकः I. ४९९
आसिका II. ५६५, ५६६
आसितः II. ३३६
आसितमिदमेषां I. १३०
आसितम् II. ३३६
आसितुमुत्सहेत II. ५२५
आसिसिषमाणः II. १७६
आसीनः II. ३४६
आसीना II. ३४६
आसुतीवलः I. ५९६
आसुरः II. ३९३
आस्तिकः I. ५००
आस्ते II. १२७
आस्थताम् II. ६३
आस्पदम् I. ३८०, II. ६२०
आस्माकः I. ४५०
आस्माकी I. ४५०
आस्माकीनः I. ४५०
आस्यते II. १२७
आस्रावः II. २४५
आस्वनितः II. ३२९
आस्वान्तः II. ३२९
आस्वान्तककुभम् I. ३२०
आस्वेनुः II. ४३
आहत II. १४७
आहते II. १४६
आहध्वम् II. १४६, १४८
आहन्ति II. १४६
आहरिष्यावः II. २००
आहवः II. ५४९
आह स्म II. २०२
आहावः II. ५५०
आहिताग्निः I. २९०

आहेयः I. ४६८
आहोपुरुषिका I. २१४, ५५१
आह्निकम् I. ४५४, ५२८
आह्वः II. ५८
आह्वत II. ५९, १५५, १५६
आह्वन् II. ५८
आह्वन्त II. ५९
आह्वम् II. ५८, ५९
आह्वयत II. १५५
आह्वयति II. १५५
आह्वयते II. १५५, १५६
आह्वयमानम् II. १५६
आह्वययत II. ८८
आह्वायः II. ५४९
आह्वास्त II. ५९, १५५
आह्वास्यते II. १५५

इ

इक्षुः II. ४६९, ६०४
इक्षुच्छायम् I. २५०
इक्षुमती I. ४३७
इक्षुरसोदः I. ३४८
इक्षुवाहणम् I. ३७७
इक्षुशाकटम् I. ५६१
इक्षुशाकिनम् I. ५६१
इक्ष्वाकवः I. ४११
इच्छसि स्म II. २०२
इच्छा II. ५५९
इच्छामि भुञ्जीत भुङ्क्तां वा II. २११
इच्छुः II. ३७४, ३७५
इच्छुः प्रसादम् I. १३४
इच्छुः माम् I. १३३
इच्छुः विजयम् I. १३६
इच्छेत् II. २११
इज्या II. ५५७, ५५८, ५६६
इतः I. ६१५, ६६०
इतरः रावणात् I. १०१
इत्थंकारम् II. ५८२
इत्थम् I. ६२१
इत्यः II. २२७, ५५८
इत्वरः II. ३७०
इदम् I. ५२, II. ५००
इदमिच्छति II. १११
इदानीम् I. ६१९
इध्मः II. ४१५
इध्मम् II. ६१०
इध्मप्रव्रश्चनः I. १८८
" II. ५६८, ६१५
इध्माबर्हिषी I. ३०६
इनः II. ४४४, ६०७
इनसभम् I. २५१, II. ६१६
इन्दुः II. ३८६
इन्द्रः II. ४२९, ४३०
इन्द्रजननीयम् I. ४७६
इन्द्रवाहनः I. ३७८
इन्द्रवाहनम् I. ३७७
इन्द्राणी I. ३९
इन्द्राबृहस्पती I. ४१९
इन्द्राश्वरथाः I. २९७
इन्द्रियम् II. ६१०
इभः II. ४६९

इभपोटा I. २१०
इभयुवतिः I. २१०
इयमियम् I. ६७३
इयान् I. ५७०
इरंमदः II. २७६
इरा II. ४३०
इरिकावनम् I. ३७७
इरिणम् II. ४२२
इल्वलः II. ४८९
इविरः II. ३९५
इषीकतूलम् I. ३५३
इषीका II. ४७४
इषुः II. २८७, ६०३
इषुधी II. ५५५
इषुमान् I. ५८२
इष्टः II. ३३७
इष्टकचितम् I. ३५३
इष्टका II. ४६८
इष्टिः II. ५५६, ५६६
इष्टी I. ५८०
इष्टी अध्वरेषु I. १४७
इष्मः II. ४१५
इष्वः II. ४१७
इष्वासः II. ५२९
इह I. ६१७, ६१८, ६१९
इहत्यः I. ४४२, ६१७

ई

ईक्षते कृष्णाय I. ८८
ईक्षाञ्चक्रे II. ५
ईक्षितम् II. ३३९
ईक्षितव्यम् परस्त्रीभ्यः I. ८८
ईडिषे स्म II. २०२
ईदृक् I. ३६०
ईदृक्षः I. ३६०
ईदृशः I. ३६०, ३६१
ईदृशम् I. ३६१
ईयिवान् II. ३४२
ईयुः II. ६५
ईर्मम् II. ४१५
ईर्ष्यति हरये I. ८५
ईशकृष्णौ I. २९७
ईशनं सर्पिषः I. ११४
ईशिता दिशाम् I. १२५
ईशिषे मायानाम् I. ११८
ईशिषे विषयाणाम् I. ११८
ईशिषे स्म II. २०२
ईश्वरः II. ३७६, ५१९
ईश्वरः तेजसां, निशाटानां मायानां वा I. १५०
ईश्वरसभम् I. २५१
ईश्वरा II. ३७७
ईश्वराधीनः I. १९९, ६५०
ईषज्जयः II. ५७३
ईषत्करः I. २१५, II. ५७३
ईषत्करः प्रपञ्चो हरिणा I. १३१
ईषत्पानः II. ५७५
ईषत्पिङ्गलः I. २१५
ईषत्प्रलम्भः II. ५७४
ईषदाढ्यङ्करः II. ५७४
ईषदाढ्यम्भवम् II. ५७४

ईषद्रक्तम् I. २१५
ईषन्निमयः II. ५७३
ईषल्लभः II. ५७४
ईष्टे धनानाम्, तनोः I. ११८, ११९
ईष्वः II. ४१७
ईहा II. ५६०

उ

उक्थम् II. ४२४, ६०७
उक्षतरः I. ६४६
उक्षा II. ४१९, ४२०, ५६०
उक्षांबभूवुः II. ५
उखास्रत् II. ३०१
उख्यम् I. ४१६
उग्रंपश्यः I. २२८ II. २७६
उग्रः II. ४३०
उग्रम् II. ४३०
उचितम् II. ५०६
उच्चकैः I. ६४३
उच्चक्षू करोति I. ६६१
उच्चख्नाते II. ५०
उच्चतरस्तनी I. ४१
उच्चयः II. ५४१
उच्चरति II. १६९
उच्चरते II. १६९
उच्चरन्ते II. १६९
उच्चरमाणः II. १६९
उच्चायः II. ५३५
उच्चावचम् I. २१३
उच्चैः II. ५१३, ५१४
उच्चैःकारम् II. ५९२
उच्चैःकृत्य II. ५९२
उच्चैः कृत्वा II. ५९२
उच्चैस्तमः I. ६३१
उच्चैस्तमां I. ६३१
उच्चैस्तरम् I. ६३२
उच्छूनः II. ३१६
उच्छ्रयः II. ५३८
उच्छ्रायः II. ५३८, ५३९
उच्यते स्म II. २०१
उज्जासनं चौरस्य I. १२०
उज्जासय मन्योः I. १२०
उज्जासयितुं जगद्द्रुहाम् I. १२०
उज्झिता II. २३०
उञ्छषष्ठानि I. १९१
उडुपम् II. ६०९
उत अनुशोचेयुः II. २०९
उत हन्यादघं हरिः II. २०९
उत्कम् I. ५७९
उत्कटम् I. ५६१
उत्कण्ठमानः गुरूणाम् I. ११६
उत्करीयः I. ४३९
उत्कलादर्शितपथः I. ३१७
उत्काकुत् I. २८१
उत्कारः II. ५३३
उत्किराः II. २४२
उत्कुरुते II. १५७
उत्कृष्टम् II. ३३९
उत्तः II. ३२०
उत्तपति II. १४५, १४६
उत्तपते II. १४५

उत्तपमानः II. १४५
उत्तमासि: I. २०९
उत्तमाह: I. २३७
उत्तरतः I. ६२२
उत्तरतारम् I. ३६७
उत्तरतीरम् I. ३६७
उत्तरफल्गुनीषु I. २४७
उत्तरा I. ६२५
उत्तरात् I. ६२३
उत्तराहि I. ६२५
उत्तराहि समुद्रात् I. १०१
उत्तरीयम् I. ४४९, II. ६१०
उत्तरेण I. ६२३, ६२४
उत्तरेण गृहान् I. ११३
उत्तरेण ग्रामं, ग्रामस्य I. ११३
उत्तस्थुः II. १४३
उत्तानशयः II. २६०
उत्तिष्ठति II. १४१
उत्तिष्ठते II. १४१, १४२
उत्तिष्ठमानः II. १४१
उत्तेरिथ II. २१
उत्था II. २४३
उत्पचिष्णुः II. ३५०
उत्पतिष्णुः II. ३५०, ३५१
उत्पथः I. ३१८
उत्पलं, उत्पलः II. ६१९
उत्पलमालभारी I. ३५३
उत्पादः I. २८०
उत्पादनचणम् I. ५६०
उत्पावः II. ५३८
उत्पिपतिषोः II. १०२
उत्पुच्छयते II. १२३
उत्पुच्छयमानः II. १२३
उत्सङ्गिताम्भःकणकः I. २८६
उत्साहवान् I. ६१२
उत्साहिनी II. २४०
उत्साही I. ६१२
उत्सुकः भवत्यां I. १५२
उत्सुकः हरिणा, हरौ वा I. १५२
उत्सुकता रसेन I. १५३
उत्सुकायमाना II. ११४
उदककुम्भः I. ३४९
उदकबिन्दवः I. ३४९
उदकमन्थः I. ३४९
उदकुम्भः I. ३४९
उदकोदञ्चनः II. ५७१
उदकौदनः I. ३४९
उदक् I. ४६४, ६२२
उदक्षः I. २६४
उदक्षा I. २८
उदगाहः I. ३५०
उदग्भूमः I. ३१९
उदङ्कः II. ५७१, ५७२
उदचरत II. १६९
उदचरत् II. १७०
उदचरन्त II. १६९
उदजः II. ५४७
उदञ्चितम् II. ३२३
उदतिष्ठत् II. ४५, १४२
उदधिः I. ३४८, II. ५५६, ६०२

उदन्यति II. ११०
उदन्यन् II. ११०
उदन्वान् I. ५८४
उदपेषम् I. ३४८, II. ५८६
उदबिन्दुः I. ३५०
उदभारः I. ३५०
उदमन्थः I. ३४९
उदमेघः I. ३४७
उदयच्छत् II. १८४
उदरपूरम् II. ५८३
उदरम् II. ५१४, ६११
उदरम्भरिः II. २६९, २७०
उदरशयः II. २६०
उदवज्रः I. ३५०
उदवासः I. ३४८
उदवाहनः I. ३४८
उदश्रु II. ४२६
उदश्वित् II. ६२०
उदस्थात् II. १४२
उदस्थित II. १४१
उदस्थुः II. १४२
उदाकुरुते II. १५७
उदाचचार II. १७०
उदाजः II. ५४७
उदानेष्ये II. १५९
उदायंसत II. १८४
उदायंस्त II. १४९
उदायत II. १४९
उदारभूमा I. ६३८
उदारवंश्यः I. ४६६
उदास II. १५४
उदासे II. १५३, १५४
उदित्वरम् II. ३७०
उदित्वा II. ५७७
उदीच्यम् I. ४४३
उदेजयः II. २४४
उदेजयः हृदयानाम् I. १२६
उदौदनः I. ३४९
उद्गन्धिः I. २७७
उद्गारः II. ५३२
उद्ग्राहः II. ५३४
उद्घः II. ५५२
उद्घनः II. ५५१
उद्दामः II. ६१०
उद्दालकपुष्पभञ्जिका I. १९६, II. ५६६
उद्द्रावः II. ५३८
उद्धतैः II. ४५
उद्धमाः II. २४३
उद्धमाः ध्वनीनाम् I. १२६
उद्धयाः II. २४३
उद्धयाः मधूनाम् I. १२६
उद्धर्ता I. १९४, II. २३८
उद्धयः II. २३०
उद्धयमिद्यौ II. २३०
उद्धयेरावती II. ३०३
उद्भासिनी II. २४०
उद्भासीनि II. २३९
उद्भिदुरम् II. ३७०
उद्भेदः II. ५२९
उद्यच्छति II. १८३

उद्यच्छते II. १८३
उद्यच्छमाना II. १८३, १८४
उद्यमं, उद्यमः II ६२२
उद्यानं, उद्यानः II. ६०८
उद्यावः II. ५३८, ५७१
उद्युङ्क्ते II. १७७
उद्विग्नः II. ३१७
उन्द्रः II. ४२५
उन्नः II. ३२०
उन्नतनासिकम् I. २६७
उन्नयः II. ५३२
उन्नयते II. १५८
उन्नसः I. २६७
उन्नाटनम् I. १२०
उन्नायः II. ५३२
उन्मदिष्णुः II. ३५०, ३५२
उन्मनी स्यात I. ६६१
उन्मादः II. ५४७
उन्मादी II. ३५५
उन्मुक्तः वियोगेन I. १०६
उपकुरुते II. १५७
उपकुर्वन् II. १५७
उपक्रमते II. १६१, १६३
उपक्रममाणः II. १६४
उपगङ्गम् I. १६०, १६६
उपगिरम् I. १७९
उपगिरि I. १७९
उपघ्नः II. ५५२
उपचक्रमिरे II. १६४
उपचतुराः I. ३२१
उपचर्म I. १७९
उपचर्मम् I. १७९
उपचाय्यः II. २३६
उपजानु I. १६०
उपजापः II. ५४४
उपजीवी II. ३०२, ३०३
उपज्ञा II. ५६३
उपतस्थे II. १४३, १४४
उपतिष्ठति II. १४३
उपतिष्ठते II. १४३, १४५
उपतिष्ठन्ते II. १४३
उपतिष्ठमानः II. १४५
उपतिष्ठसे II. १४४
उपतिष्ठस्व II. १४५
उपतिष्ठे II. १४३
उपत्यका I. ८, ५६३, ५६४
उपदशाः I. २६०, २६४
उपदा II. ५६२
उपधा II. ५६२
उपनदम् I. १७९
उपनदि I. १६६, १७९
उपनयते II. १५८, १५९
उपनाय्य क्षत्रा I. ६०
उपनिषत् II. २०७
उपनिषत्कृत्य I. २२३
उपपौर्णमासम् I. १७९
उपपौर्णमासि I. १७९
उपभैमि I. १६०, १६६
उपमः II. २४२
उपमा II. २४२

उपमा कृष्णस्य I. १४३
उपयच्छते II. १७३
उपयमः II. ५४६
उपयामः II. ५४६
उपयुङ्क्ते II. १७७
उपयेमे II. १७४
उपरमति II. १८८
उपरराम II. १८९
उपराजम् I. १७८
उपरि I. ६२३
उपरि ग्रामस्य I. ११२
उपरि शिरसः I. ११२
उपरिष्टात् I. ६२३
उपरिष्टाद्ग्रामस्य I. ११२
उपरुन्धन्तु पुरीम् I. ५४
उपर्युपरि I. ६५, ६२३, ६७१
उपर्युपरि ग्रामं I. ६७१
उपर्युपरि दृषदः I. ११३
उपर्युपरि पुष्करावर्तकान् I. ६६
उपलः II. ६१८
उपलभ्यः II. २२१
उपलम्भ्यः II. २२१
उपलम्भ्या II. २२०, २२१
उपवदते II. १६६
उपवसति I. ६४
उपवासं, उपवासः II. ६१२
उपवीणयति II. ८२
उपवीणयितुं II. ८२, ८३
उपवीणितं II. ८३
उपवीणितः II. ८३
उपव्रीय्यमानम् II. ८४
उपशयः II. ५३५
उपशरदम् I. १६६, १७६
उपशायः II. ५३५
उपशायिका I. १९५
उपशायिका तव I. १२५
उपशुनम् I. ३२१
उपशूरं शूरेषु I. ७०
उपशूरेषु I. १५५
उपश्लोकयति II. ८२
उपश्लोकितवान् II. ८४
उपश्लोकितुं II. ८४
उपसरः II. ५४८
उपसर्या II. २२४
उपसीम I. १५९, १७७, १७९
उपसुरेषु I. ६९
उपस्कारैः II. ७८
उपस्किरति II. ७४
उपस्कुरुते II. ७८, १५७
उपस्कुर्वते II. १५७
उपस्कृतं ब्रूते II. ७८
उपस्कृतं भुङ्क्ते II. ७८
उपस्कृता कन्या II. ७८
उपस्कृता ब्राह्मणाः II. ७८
उपस्कृथाः II. ५, ७८
उपस्कृथाः कस्यचित् I. ११९
उपस्थानीयम् II. २३७
उपस्थितः II. १४३
उपस्थितिः II. ५५७
उपहनिष्यते II. ५०

उपह्वः II. ५४९
उपहारय माम् I. ६२
उपहितम् सुरद्विषि I. ८१
उपाक्रंसि II. १६१
उपाक्रंस्त II. १६१, १६३
उपागमत् II. ३५
उपाग्नि I. १५९
उपाग्रहायणम् I. १७९
उपाग्रहायणि I. १७९
उपाचायिष्ट II. १९६
उपातिष्ठत् II. १४४
उपादाता II. ३४९
उपादाता यशः I. १३२
उपाधिः II. ५५५
उपाध्यायः II. ५३०
उपाध्याया I. ४०, II. ५३०
उपाध्यायादधीते I. ६१५
उपाध्यायानी I. ४०
उपाध्यायी I. ४०, ५३०
उपानत् I. ३६८, II. ५९९
उपानसम् I. २४०
उपानूपम् I. १५९
उपानेष्ट II. १५९
उपाभुङ्क्त II. १७०
उपायंसत II. १७३
उपायंस्त II. ४, १४९, १७३, १७४, २०६
उपायंस्थाः II. १७३, १७४, २०५
उपायत II. १७४
उपायथाः II. १७३
उपायध्वम् II. ४, १४०
उपायुङ्क्त II. १७७, १७८
उपारंसीत् II. १८८
उपारंस्त II. १८९
उपारराम II. १८८
उपालम्भथाः II. ३, ४
उपालम्भः II. ५७४
उपावदिष्ट II. १६६
उपाविक्षत् II. ३२
उपावीणयत् II. ८४
उपासना II. ५६४
उपासांचक्रिरे II. २९
उपासितः II. ३३५
उपास्कृथाः II. १५७
उपास्कृषातामागमस्य I. २२०
उपास्कृषाताम् II. ७८, १५७
उपास्थित II. १४३, १४४
उपास्थिषत II. १४४
उपास्थुः II. १४४
उपेयिवान् II. ३४२, ३४३
उपेयिवान् स्त्रियम् I. १३३
उपेयुषी II. ३४३
उपोषितः II. ३२२, ३३५
उप्त्रिमम् II. ५७३
उभयतः I. ६५
उभयद्युः I. ६२०
उभयम् I. ५७२
उभयी I. १६, ५७२
उभयेद्युः I. ६२०
उभ्यम् I. ५५२

उरः II. ५०७
उरःप्रतिषेधम् II. ५९१
उरगः II. २८६, २८७
उरणः II. ५१४
उरसिकृत्य I. २२१
उरसिकृत्वा I. २२१, २२२
उरसिलः I. ५८९
उरसिलोमा I. ३३४
उरस्यः I. ५०८
उरस्वान् I. ५८९
उरु II. ३९०
उरुपयोधरा I. ४४
उरोविदारम् II. ५९१
उर्वी: I. ३९१
उलपम् II. ४६७
उलूकः II. ४७८
उल्का II. ४५१
उल्बः II. ४८६
उल्मुकम् II. ४५६, ६०५
उल्लाघः II. ३१९
उल्लापयते II. ९६
उशनाः II. ५१२
उशन्ति II. ५७, ५८
उशीरं II. ४७६
उशीरं, उशीरः II. ६११
उषः II. ५११, ६००
उषस्यम् I. ४१८
उषासासूर्यम् I. ३१०
उषितः II. ३२१, ३३५, ३३८
उषित्वा II. ५७७
उषिवान् II. ३४१
उष्ट्रः II. ५०१, ५०२, ६११
उष्ट्रक्रोशी II. ३०४
उष्ट्रगोयुगम् I. ५६१
उष्णं II. ४४४, ६०६
उष्णंकरणम् I. ३५४
उष्णं भुङ्क्ते कदाचित् II. ३०२
उष्णः II. ४४४
उष्णकः I. ५७७
उष्णभोजी II. ३०२
उष्णालुः I. ५७७, ६०५
उष्णिका I. ५७७
उष्णिक् II. ५९९
उस्रः II. ४२६

ऊ

ऊचुः II. ५७
ऊतिः II. ५५७
ऊधन्यः I. ५१५
ऊनः II. ४४४
ऊनम् II. ४४४
ऊयतुः II. ५८
ऊयुः II. ५८
ऊरीकृतः I. २१९
ऊरीकृत्य I. २१८
ऊरु II. ३९०
ऊरुदघ्नम् I. ५६७
ऊरुद्वयसम् I. ५६७
ऊरुबली I. ६११
ऊरुमात्रम् I. ५६७
ऊर्क् II. ३७७

ऊर्जस्वलं I. ५९८, ५९९
ऊर्जस्वलः I. ५९८
ऊर्जस्वी I. ५९८
ऊर्जा II. ३७७
ऊर्णं, ऊर्णा II. ५९९
ऊर्णा II. ५१८
ऊर्ध्वं व्यहात् I. १०४
ऊर्ध्वजानुः I. २७३
ऊर्ध्वज्ञुः I. २७३
ऊर्ध्वपूरम् II. ५८७
ऊर्ध्वशोषम् II. ५८७, ५८८
ऊर्मिः II. ४७८, ५९७
ऊर्वष्ठीवम् I. ३२१
ऊवतुः II. ५८
ऊवुः II. ५८
ऊषरः I. ५९३
ऊषरम् I. ५९३
ऊष्मायते II. ११९
ऊष्मायमाणः II. ११९
ऊष्मलः I. ५८८
ऊहा II. ५६०

ऋ

ऋक्थम् II. ४२४
ऋक्षः II. ४५५
ऋक्षम् II. ४५५
ऋक्सामे I. ३०६, ३२१
ऋग्यजुषम् I. ३१०, ३२१, ३२४
ऋच्छन्ति II. ४६
ऋच्छरा II. ४६४
ऋजीकः II. ५१८
ऋजीषम् II. ४७५
ऋजुः II. ३८९
ऋज्रः II. ४२९
ऋणम् II. ६०६
ऋतव्यम् I. ४१८
ऋतिङ्करः II. २८१
ऋतीषट् I. ३६८
ऋतुः II. ४००
ऋते कृष्णात् I. १०१
ऋते कौर्यात् I. १०१
ऋते नलाशां I. १०४
ऋते व्याकरणात् I. १०१
ऋत्विक् I. २३१, II. २९६
ऋभुक्षाः II. ६१४
ऋश्यकम् I. ४३५
ऋषभः II. ४६३
ऋषभतरः I. ६४६
ऋषिः II. ४९३, ६१३
ऋषिवत् I. ५३६

ए

एकं, एका, II. ६२३
एकः I. ६२९, II. ४५२
एककः I. ६२९
एककरः II. २६५
एकग्राहि II. ५७६
एकतमः I. ६४७
एकतरः I. ६४७
एकदा I. ६१८
एकधा I. ६२६
एकधुरः I. ५०४

एकधुरीणः I. ५०४
एकनिश्चायम् I. २०१, II. ५३०
एकनाथः I. २०१
एकपत्नी I. २४
एकपदी I. २७९
एकविंशः I. ५७५
एकविंशतितमः I. ६७५
एकशततमः I. ५७६
एकषष्टः I. ५७६
एकषष्टितमः I. ५७६
एकस्याह्नः I. ६५१
एकाकिनी I. ६२९
एकाकी I. ६२९
एकादशः I. ५७३
एकादशी I. ५७३
एकाहः I. २४०
एकिका I. ८
एके II. ४५१
एकैकमक्षरम् I. ६७२
एकैकम् I. ६७२
एणीपदः I. २६८
एतः II. ४५७
एतद् II. ४१३
एतर्हि I. ६१९
एतावान् I. ३६१, ५६९, ५७०
एति स्म II. २०१
एतौ गावौ I. ३१५
एधिता II. ३६०
एधोदकस्योपस्करणं I. ११९
एधोदकस्योपस्कुरुते I. १०९
एनः II. ५०८
एष गच्छामि II. २०५
एष गमिष्यामि II. २०५

ऐ

ऐकध्यम् I. ६२६
ऐकशतिकः I. ६०४
ऐकसहस्रिकः I. ६०४
ऐक्ष्वाकः I. ४००, ४०८, ४०९
ऐणम् I. ४८४
ऐणेयम् I. ४८४
ऐणेयी I. १४, ४८४, ४८५
ऐतिहासिकः I. ४३३
ऐन्द्रमहिकम् I. ५३१
ऐन्द्राबार्हस्पत्यम् I. ३०७, ३०८, ३८३, ४१९
ऐन्द्रावरुणम् I. ४१९
ऐरावतं, ऐरावतः II. ६२२
ऐषमः I. ६२०
ऐषमस्तनम् I. ४४५
ऐषमस्त्यम् I. ४४५
ऐषुकारिभक्तम् I. ४३२
ऐहलौकिकम् I. ४६९

ओ

ओजः II. ५०७
ओजसाकृतम् I. ३३१
ओजायते II. ११२
ओजायमाना II. ११३
ओजिष्ठः I. ६४०
ओतुः II. ३९९
ओदनः II. ४३६, ६१७

ओम् II. ४१५
ओषधिः II. ६००
ओषांचकार II. ३३
ओष्ठः II. ४२३
ओष्ठावलोप्यम् I. १८५

औ

औक्षकम् I. ४२३
औक्षम् I. ४०५
औक्ष्णः I. ४०५
औचिती I. ५३९, II ६१५
औचित्यम् II. ६१५
औजसिकः I. ४९५
औडुपिकः I. ४९०
औडुलोमिः I. ३८९
औत्तरपदकीयम् I. ४४८
औत्सः I. २८५, ४६२
औत्सङ्गिकः I. ४९३
औदनिकः I. ५०१
औदश्वितः I. ४१६
औदश्वित्कः I. ४१६
औद्गात्रम् I. ५४६
औन्नेत्रम् I. ५४६
औपकर्णिकः I. ४६४
औपकर्णिकम् I. ४६५
औपगवम् I. ४७९
औपगवः, औपगवी II. ६२१
औपजानुकः I. ४६४, ४६५
औपनिषदः I. ४४०
औपनीविकः I. ४६४, ४६५
औपम्यम् I. ५४३
औपयिकः I. ६५६
औपयिकी I. ६५६
औपाध्यायकः I. ४७३
औमीनम् I. ५५२
औरसः I. ५०८
और्ध्वदेहिकम् I. ३७०
औलूखलः I. ४३०
औषधं, औषधः II. ६२२
औषवम् I. ६५७
औपशः I. ४५४, ४५६
औष्ट्रकः I. ४८४
औष्ट्रकम् I. ४२३
औष्ट्रम् I. ५४६ II. ६१५

क

कंतः I. ६१२
कंतिः I. ६१२
कंतुः I. ६१२
कंभः I. ६१२
कंयः I. ६१२
कंयुः I. ६१२
कंवः I. ६१२
कंसं, कंसः II. ६१२
कंसः II. ४५४
कंसीयम् I. ४८६
कः I. ७३
ककारः II. ५६५
ककुदं, ककुदः II. ६२२
कक्षम् II. ४५४
कक्षायते II. ११७
कक्षीवान् I. ५८३

कक्ष्यावान् I. ५८३
कङ्कः I. ४१०
कङ्कटः II. ४८३
कङ्कणः II. ४७४
कच्चिज्जीवति II. २१०
कच्छुरः I. ५९३
कच्छूः II. ४०२
कञ्जारः II. ४६६
कटं, कटः II. ६०५
कटकं, कटकः II. ६०५
कटकः II. ५१७
कटप्रूः II. ३७८, ४३४
कढम्बः II. ४८३
कटाहः II. ६१४
कटिः II. ६००
कटीरः II. ४७६
कटुः II. ३८५
कटोलः II. ३९९
कट्वरम् II. ४४४
कठधूर्तः I. २१०
कठिनम् II. ४३२
कठोरः II. ३९८
कठोरम् II. ३९८
कडङ्करीयः I. ५२५
कडङ्कर्यः I. ५२५
कडत्रम् II. ४६०
कडम्बः II. ४८३
कडारः II. ४६५
कडारं II. ४६५
कणीचिः II. ४८२
कण्टकं, कण्टकः II. ६०५
कण्टकितः I. ५६५
कण्ठः II. ४०५, ६०३
कण्ठच्छायम् I. २५२
कण्ठेकालः I. २८९, ३३४
कण्ठेगडुत्वम् I. ३३५
कण्ठेगुणत्वम् I. ३३४
कण्ठयम् I. ५१६
कण्डुः II. ६२१
कण्डूयमानः II १२६
कण्डूलः I. ५८७, ५८८
कण्वम् II. ४१७, ६२०
कतमः I. ६४६
कतमत् I. ६४७
कतरः I. ६४६
कतिथः I. ५७३, ५७४
कतिपयथः I. ५७३
कतिपयरात्रम् I. २४५
कतृणम् I. ३६४
कत्त्रयः I. ३६३
कथम् I. ६२१
कथंकारम् II. ५८२
कथं धर्मं त्यजेः, त्यजसि वा II. २०६
कथं प्रकुर्याम II. २०७
कथनीयम् II. २१६
कथमवैति II. २०७
कथा II. ५६२
कदन्नः I. ३६३
कदम्बः II. ४८३
कदर्थना II. ५६३

कदलीलावम् II. ५८८
कदश्वः I. ३६३
कदा I. ६१८, ६१९
कदा आगतोऽसि II. २०५
कदा गमिष्यसि II. २०५
कदा भवति II. २०४
कदा भुङ्क्ते II. २०४
कदा भोक्ता II. २०४
कदा भोक्ष्यते II. २०४
कदुष्णम् I. ३६३, ३६५
कद्रथः I. ३६३
कद्रथवत् I. ५३४
कद्रूः I. ५०
कद्वदः I. ३६३, II. २३९
कनयन्ति I. ६३९, II. ८७
कनिष्ठः I. ६३९
कनीयान् I. ६३९
कन्तुः II. ३८९, ४००
कन्दः II. ६१३
कन्दरम् II. ६११
कन्दुः II. ३८७
कन्यका I. ९
कन्या I. २०, II. ४९०
कन्यादर्शम् II. ५८२
कपटं, कपटः II. ६०५
कपाटघ्नी II. २९२
कपालम् II. ४०८, ४०९
कपिः II. ४९७, ६१३
कपिनन्दनः I. १२५, १८९
कपिलः II. ३९७
कपिष्ठलः II. ३३४
कपिस्थलम् II. ३३४
कपोतः II. ३९८
कपोतपाली I. १४
कपोतपाल्यः II. २४९
कपोलः II. ३९८, ३९९, ६०३
कफः II. ६१४
कबन्धं, कबन्धः II. ६२२
कबरा I. ३३
कबरी I. ३३
कमठः II. ४०४
कमण्डलु, कमण्डलुः II. ६०४
कमरः II. ४६४
कमलं, कमलः II. ६१८, ६१९
कमलिनी I. ६११
कम्पनः II. ३५९
कम्पयति II. १९०
कम्प्रः II. ३७२
कम्प्रम् II. ३७२, ३७३
कम्बलः II. ४०६, ६१८
कम्बोजः I. ४११
कम्बोजाः I. ४१२
कम्रः II. ३७२
कम्रा II. ३७३
करः II. ५४१, ६०२
करकः II. ५१७
करग्राहम् II. ५८६
करटः II. ४८३
करण्डः II. ४१२, ६१३
करदीकृतः I. २१८, ६६१

करप्रचेयम् I. १८५
करभः II. ४६२, ४६३
करम्बम् II. ४८३
करम्बितम् II. ४८३
करम्बिताङ्गी I. ४४
करवर्तम् II. ५८६
कराटम् II. ६०५
करिष्ठः I. ६३३
करिष्यते II. ५०
करिष्यन्तं पश्य II. ३४६
करिष्यमाणं पश्य II. ३४६
करिष्यामि II. ५०
करीरः II. ४७६
करीषं, करीषः II. ६११
करीषः II. ४७५
करीषङ्कषा II. २८०
करुणः II. ४५२
करुणा II. ४५२, ४५३
करेण कुणिभिः I. ७८
करेणुः II. ४२२, ६०४
करेणुवर्या I. १९०
कर्कः II. ४५०
कर्कटरज्जुना II. ६०४
कर्कटरज्वा II. ६०४
कर्कन्धुः II. ६२१
कर्करीका II. ४७४
कर्णः II. ४४५
कर्णजपः I. ३३५
कर्णजाहम् I. ५५९
कर्णजाहे I. ५६०
कर्णनासिकम् I. ३००
कर्णवान् I. ६०४
कर्णिकः I. ६०४
कर्णिका I. ४७२
कर्णिलः I. ६०४
कर्णी I. ६०४
कर्णेजपः I. ३३५, II. २५९
कर्ण्यम् I. ४६७
कर्ता II. २३८, ३४९, ३५०
कर्ता कटम् II. ३४९
कर्ता जगतः I. १२४
कर्ता लोकान् I. १३१
कर्ता वनाकम्पम् I. १३५
कर्तुं प्रभवति II. ५२५
कर्तुं सहा II. ५२४
कर्तुं सुखं I. १३१
कर्तुमर्थी II. ५२३
कर्दमः II. ४८४
कर्पटं, कर्पटः II. ६०५
कर्पासः II. ५१८
कर्पूरः II. ४८४
कर्बुरम् II. ३९३
कर्म II. ४९८
कर्मकरः II. २६७
कर्मकारः II. २६७
कर्मकृत् II. ३०९
कर्मठः I. ५६४
कर्मण्यः I. ५०९
कर्मन्दिनः I. ४७८
कर्वः II. ४१८

कर्वरः II. ४४३
कर्षित्वा II. ५७८
कर्षूः II. ४०१
कर्हि I. ६१९
कर्हि भुंक्ते II. २०४
कर्हि भोक्ता II. २०४
कर्हि भोक्ष्यते II. २०४
कर्हि वदति II. २०४
कलत्रम् II. ४६०, ६११
कलभः II. ४६२, ४६३
कलमः II. ४८४
कलयति II. १२५
कलहकारः II. २६७
कलहभोजी II. ३०३
कलहायमानः II. १२१
कलहोदयात्प्राक् I. १६८
कलिः II. ४९१, ४९२
कलिङ्गः I. ४१०
कलिङ्गाः I. ४३६
कलिप्रियः I. २९०
कलिलः II. ३९६
कलुषम् I. ६०९ II. ४८२
कल्कः II. ६०५
कल्पतरुच्छाया I. २५०
कल्पते II. ४०
कल्पते ज्ञानाय I. ८९
कल्पते फलाय I. ९०
कल्पते विशुद्धये I. ९३
कल्पन्ते रसिकजनमुदे I. ९०
कल्पयिष्यते II. ४१
कल्पयिष्यते तस्मै I. ९०
कल्पेत II. ४०
कल्पेत नुत्यै I. ९०
कल्पास्थः II. ४१
कल्प्यम् II. २२७
कल्माषम् II. ६११
कल्याणक्रोडा I. ४४
कल्याणधर्मा I. २७१
कल्याणाचारा II. २४९
कल्याणी I. ३६
कवचम् II. ४७१, ४७२, ६२०
कवचहरः II. २५८
कवर्गीयम् I. ४६७, ४७१
कवसः II. ४७१
कवाटं, कवाटः II. ६०५, ६०६
कवाटघ्नः II. २९२
कविः II. ४९६, ६१३
कवोष्णम् I. ३६५
कव्यम् II. ६२०
कशेरुः II. ४०२
कशेरूः II. ४०२
कश्मलम् II. ४०६
कश्मीरः II. ४७६
कषायं, कषायः II. ६१०
कषिः II. ४९७
कषितम् II. ३२७
कषीका II. ४७४
कष्टम् II. ३२७
कष्टश्रितः I. १८१
कष्टायते II. ११७

कसेरु II. ६०४
कस्मात् I. ६१५
कस्मै निमित्ताय I. ११२
कस्य हेतोः I. १११, ११२
कस्वरः II. ३७६
कांक्षी II. ७
कांसं, कांसः II. ६१२
कांस्यः I. ४८६, ४८७
कांस्यम् I. ४८६
काकः II. ४५१, ४५२
काकतालीयः I. ६४९
काकपेया I. १८४
काकम् I. ४२१
काकस्य कार्ष्ण्यम् I. १९१
काकुत्स्थः I. ३९२
काकुत्स्थम् I. ५३
काकुत्स्थस्य I. १०९
काकुदम् I. २८१
काकोलूकलम् I. ३०३
काकोलूकिका I. ४८०
काक्षः I. ३६४
काक्षम् I. २१८
काच्छः I. ४४८
काजलम् I. ३६४
काञ्चनी I. १५, ४८४
काञ्चिदामा I. ७
काणूकः II. ४७८
काणेयः I. ३९८
काणेरः I. ३९८
काण्डं, काण्डः II. ६०३
काण्डम् II. ४०७
काण्डीरः I. ५९६
कातीरम् I. ३८२
कात्त्रेयकः I. ४४०
काथिकः I. ५११
कादम्बः II. ४८३
काद्रवेयः I. ३९४
काननम् II. ६०७, ६०८
कानिष्ठिनेयः I. ३९३, ३९५
कानीनः I. ३९३
कान्दिशीकः I. २१५
कापथम् I. ३६४
कापिशायनम् I. ४४३
कापिशायनी I. ४४३
कापिष्ठलिः II. ३३४
कापुरुषः I. २१७, ३६४
कापेयम् I. ५४५ II. ६१५
काम्ण्डलेयः I. ३९९
कामदुघः I. २३२ II. ३००
कामदुघा II. ३००
कामनीयकम् I. ५४९
कामयांचक्रिरे II. २३
कामयिष्यते II. २०७
कामुकः II. ३६३
कामुकः लक्ष्म्याः I. १३१, १३९
कामुकी I. ३३, II. ३६३
कामो मे भुञ्जीत भवान् II. २१०
काम्बोजाः I. ४७७
कायः II. ५३६
कायम् I. ४१७

कारकः	I. १९४ II. २३८, ५२२	कार्मुकम्	I. ५३०, II. ६१७
कारकाः मित्रकार्याणि	I. १४०	कार्यकरः	II. २६५
कारकः सख्यस्य	I. १२५, १४१	कार्यम्	II. २३१, २३२
कारकरः	I. ३८२	कार्शाश्वीयम्	I. ४३५
कारणा	II. ५६३	कार्षापणं, कार्षापणः	II. ६०६
कारयति	II. १८२	कार्षापणः	I. ६०४
कारयति भृत्यं	I. ६१	कार्ष्यवणम्	I. ३७६
कारयते	II. १८६	कालखण्डोपदंशम्	I. २३५
कारयन्	II. ८८, १८५	,,	II. ५८९
कारयमाणा	II. १८५	कालशेयम्	I. ४६७
कारयमाणाभिः	II. ८८	कालायसम्	I. २४०
कारयामास वधूम्	I. ६१	कालिङ्गः	I. ४०९
कारस्करः	I. ३८२	कालिदासः	I. ३५२
कारिः	II. ४९५, ५६६	काली	I. ३२
कारिका	II. ५६६	कालीमन्या	II. ३०६
कारीरम्	I. ४८२	कालेजः	I. ३३६
कारुः	II. ३८३	कालेयम्	I. ३८५
कारुण्यापम्	I. ३१६	काल्याणिनेयः	I. ३९५
कार्कीकः	I. ६४९	कावचिकम्	I. ४२६
कार्णवेष्टकिकम्	I. ५२९	कावादः	I. ३६४, ६०८
कार्णायनिः	I. ४३६	कावेरी	I. ४७६
कार्तिकः	I. ४१७	काव्यः	I. ४०७
कार्तिकिकः	I. ४१७	काव्यम्	I. ५४०, ५४८
कार्दमः	I. ४१३	,,	II. ६२०
कार्दमिकः	I. ४१३	काव्यवत्	I. ५३५
कार्पासं, कार्पासः	II. ६१२	काशं, काशः	II. ६२२
कार्पासम्	I. ४८१, II. ५१८	काशिः	II. ४९१
कार्मः	I. ५०१	काशिलः	I. ४३५
कार्मणम्	I. ६५७	काशी	II. ४९१
कार्मार्यायणिः	I. ४०७	काशीनिकायः	II. ५३६

काश्मीरम् II. ६११
काषायम् I. ४१३
काष्ठम् II. ६०७
कासं, कासः II. ६१२
कासांचक्रे II. ६, २२
कासारः II. ४६६
कासूः II. ४०२
कासूतरी I. ६४६
कास्तीरम् I. ३८२
किं II. ५००
किंकाम्यति II. १११
किंकारणम् I. ११२
किं किल अवाप्स्यति II. २०८
किंगवः I. ३२९
किंगौः I. ३२९
किंजम् II. ३१३
किंतमाम् I. ६३१
किं निमित्तम् I. ११२
किं प्रभुः I. २१०
किं प्रयोजनम् I. ११२
किंराजः I. ३२९
किंराजा I. २१०, ३२९
किंवदन्ती II. ४५२
किंशुलुकागिरिः I. ३६९
किंसखः I. ३२९
किंसखा I. २१०, ३२९
किकिदीविः II. ४८०
किकीदिविः II. ४८०
किङ्करः II. २६५, २६७
किङ्करा II. २६५
किङ्करी II. २६५
किण्वम् II. ४१७
किमिच्छति II. १११
किमुत्सहेथाः II. २०७
कियत् I. ३६१
कियन्तः I. ५७०
कियान् I. ५७०
किरः II. २४१
किरातार्जुनीयम् I. ४७६
किरिः II. ४९७
किरीटम् II. ५०६, ६०५
किलकिलायन्तः I. ६६५, II. ११७
किल्बिषम् II. ३९४, ६११
किशोरः II. ३९८
किष्किन्धा I. २३१, ३८२, ३८३
,, II. २५१
किष्कुः II. ६२१
किसरिकः I. ४९९
किसलयम् II. ६१०
कीचकः II. ५१७
कीटं, कीटः II. ६०५
कीदृक् I. ३६०
कीदृक्षः I. ३६०
कीदृशः I. ३६०
कीदृशम् I. ३६१
कीनाशः II. ५१९
कीर्तयन् II. ३४६
कीर्तिः II. ४९२, ४९३, ५५७
कीलालपाः II. ५९४
कुकुरः II. ३९३

कुकूलम् II. ४८५
कुक्कुटाण्डम् I. २५९
कुक्कुरः II. ३९३
कुक्षिः II. ४६९, ६१४
कुक्षिम्भरिः II. २६८, २६९
कुङ्कुमम् I.I ६१०
कुचितम् II. ५०६
कुञ्जं, कुञ्जः II. ६२२
कुञ्जरः I. ५९३, ५९४
कुटं, कुटः II. ६०५
कुटिः II. ४९७, ६००
कुटितम् II. ५०६
कुटिलः II. ३९६
कुटिलदण्डौ I. ३११
कुटिलम् II. ३९७
कुटीयति II. ११२
कुटीरः I. ६४५, ६४६
कुटीरम् II. ६११
कुटुम्बम् II. ६२०
कुटुम्बिनी I. ४३२
कुट्टाकः II. ३६४
कुट्मलम् II. ५०६
कुठारितः II. ११३
कुडबः II. ६१२
कुडिः II. ४९७
कुड्मलः II. ४०६
कुड्मलाग्रदन् I. २८०
कुड्मलाग्रदन्तः I. २८०
कुड्यच्छायम् I. २५१
कुड्यच्छाया I. २५१
कुड्यम् II. ६२०
कुणपं, कुणपः II. ६०९
कुणपम् II. ४६६, ४६७
कुणिन्दः II. ४८४
कुण्डपाय्यः II. २३६
कुण्डम् II. ४०७, ६२०
कुण्डलं, कुण्डलः II. ६१८
कुण्डा I. ३१
कुण्डिनम् II. ४३२, ४३३
कुतः I. ६१५, ६१६
कुतपं, कुतपः II. ६०९
कुतुपः I. ६४६
कुत्र I. ६१७
कुत्सकुशिकिका I. ४८०
कुत्साः I. ४०१
कुथं, कुथः II. ६२२
कुन्तः II. ४८७, ६१३
कुन्दः II. ६१३
कुपिन्दः II. ४८४
कुपुरुषः I. २१७, ३६४
कुप्यत यूनः I. ८७
कुप्यम् II. २२८
कुबेरः II. ३९७
कुब्रम् II. ४२९
कुब्रह्मः I. २४१
कुब्रह्मा I. २४१
कुमारः II. ४६६
कुमारघाती II. २९०
कुमारी I. २०
कुमुदिकम् I. ४३५

कुमुद्वती I. ३, ४३७
कुमुद्वान् I. ४३७, ४३८
कुम्बा II. ५६२
कुम्भः II. ६०९
कुम्भकारः I. २२६, II. २४८
कुरङ्गः II. ४१०
कुरवः I. ४३४, ४३५, ४३६
कुरीरम् II. ४७७
कुरुः II.. ३८९
कुरुकुरुक्षेत्रम् I. ३०३
कुरुचरः I. ३३५, II. २६१
कुरुचरी II. २६१
कुरुत मांसैः I. ७३
कुरुराट् II. २९८
कुरूः II. ५९८
कुर्वन् II. ३४५
कुर्वन् ब्राह्मणस्य I. १३१
कुर्वन् सृष्टिं I. १३१
कुर्वाणः II. ३४५
कुर्वाणः सृष्टिं I. १३१
कुलम् II. ६१८
कुलालः II. ४०८, ४०९
कुलिशं, कुलिशः II. ६२२
कुलिशम् II. ६२०
कुलीनः I. ४०५
कुलीरम् II. ६११
कुल्फः II. ५१५
कुल्यः I. ४०५
कुल्या I. ४०५, ५०९
कुल्यामास II. ११४
कुवलयितः I. ५६६
कुवलीतरा I. ३४३
कुविन्दः II. ४८४
कुशं, कुशः II. ६२२
कुशकाशम् I. २९७, ३०३
कुशकाशाः I. ३०३
कुशलं कृष्णाय, कृष्णस्य वा I. १४५
कुशलं तुभ्यं I. १४५
कुशलः अन्वेषणस्य I. १५०
कुशलोः भोक्तुम् II. ५२६
कुशलः हरिपूजने I. १५०
कुशाग्रीया I. ६४९
कुशावती I. ३७१
कुषित्वा II. ५७७
कुष्ठः II. ४२२
कुष्ठलम् II. ३३५
कुष्मलम् II. ५०६
कुष्यति II. १९७
कुष्यते II. १९७
कुसितः II. ४८८
कुसीदम् II. ४८८
कुसीदिकं I. ४९६
कुसुमं, कुसुमः II. ६१०
कुसुमतरुः I. २०८
कुसुमम् II. ४८८, ४८९, ६१९
कुसुमयन् I. ६४०
कुसुमितम् I. ५६५
कुसुमोत्किरः I. १२६, १८९
कुसुम्भम् II. ४८८
कुसूलः II. ६१८

कुसूलपादः I. २७९
कुस्तुम्बुरुः I. ३८०
कुहकः II. ४३१
कुहरम् II. ६११
कुहूः II. ६०४
कूची II. ४८५
कूटं कूटः II. ६०५
कूपः II. ४४८
कूपमाण्डूकि I. ३९३
कूर्चं, कूर्चः II. ६२२
कूर्चिका II. ४९३
कूलङ्कषा II. २८०, २८१
कूलमुद्रुजः I. २२७, II. २७३
कूलमुद्वहः I. २२७, २७३
कूलम् II. ६१८
कूलस्थस्य अनुकुर्वन् I. ११०
कूष्ट्रो राजा I. ३६३
कृकवाकुः II. ३८४
कृच्छ्रम् II. ४२८
कृच्छ्रात् I. १०८
कृच्छ्रादागतः I. १८७
कृच्छ्रेणाधीते II. ३४८
कृच्छ्रे धारयति II. ३४८
कृतकटः I. २९०
कृतकृत्यः I. २९०
कृतकम् II. ४३१
कृतघ्नः II. २९१
कृतजः I. २३४, II. ३१२
कृतम् II. ३१४
कृतयति II. १२५
कृतवान् II. ३१४
कृतवान् वधम् I. १३५
कृताकृतम् I. २०७
कृताकृतानि I. २०८
कृतान्तवाहनम् I. ३७८
कृतार्थता I. २५७
कृतिः II. ५५६, ५५८, ५५९, ५६६, ५९७
कृतिः कृष्णस्य I. १२४
कृतिः हरेर्हरिणा वा I. १२७
कृती I. ५८०
कृती वृद्धमतेषु I. १४७
कृते II. ५५६
कृत्तिका II. ४६८
कृत्तिकारोहिण्यौ I. २९७
कृत्यम् II. २३१, २३२
कृत्या II. ५५८, ५६६
कृत्रिमम् I. ४९४, ४९५, ५५३
कृत्वा II ५७७
कृत्वा कर्म I. १३२
कृत्सम् II. ४५५
कृत्स्नम् II. ४४६
कृपा II. ५६१
कृपीटम् II. ५०६
कृमिः II. ४९३
कृविः II. ४८०
कृशः II. २४१, ३१९
कृशानुः II. ४७१, ४७२
कृशानुकल्पम् I. ६४२
कृशानुसाद्भूतः II. ६६३

कृशाश्विनः I. ४७८
कृषिः II. ४९३, ५६५, ६००
कृषिकः II. ४३१
कृषित्वा II. ५७८
कृषीवलः I. ३७०, ५९६, ५९७
,, II. ५६६
कृष्टपच्याः II. २२८
कृष्णं नमेच्चेत् सुखं यायात् II. २१०
कृष्णं नमस्यति चेत् सुखं यास्यति II. २१०
कृष्णः I. ५८३,
,, II. ४४५
कृष्णचरः I. ६३०
कृष्णतः I. ६५९
कृष्णतः प्रति I. १०५
कृष्णभूमः I. ३१९
कृष्णरूप्यः I. ६३०
कृष्णश्रितः I. १८१
कृष्णसखः I. २३७
कृष्णसारः I. २१३
कृष्णात्प्रति I. १०५
कृष्णायते II. ११२
कृष्णिमा I. ५३९
कृष्णी भवति, करोति I. ६६०
कृसरः II. ४५५
केकिः II. ६००
केतकम् I. ४६४, ४८६
केतुः II. ४००
केदारम् II. ६११
केन II. ५००
केन निमित्तेन I. ११२
केन हेतुना I. १११
केयूरम् II. ६११
केरलः I. ४१२
केलिः II. ४९१, ६००
केवलवैयाकरणाः I. २०१
केशः II. ५१६, ६०३
केशग्राहम् II. ५९०
केशवः I. ५९५
केशवान् I. ५९५
केशाकेशि I. २६२, २७३
केशिकः I. ५९५
केशी I. ५९५
केशेषु चमरीं हन्ति I. १४८
केशैः I. ७९
कैकयीतः I ६६०
कैकेयी I. ३९९
कैकेय्युपज्ञम् I. २४९
कैटभजित् II. २९८
कैदारकम् I. ४२६
कैदारिकम् I. ४२६
कैदार्यम् I. ४२६
कैशिकम् I. ४२८
कैशोरम् I. ५४६
कैश्यम् I. ४२८, ४२९
कोकिला I. १
कोटरावणम् I. ३६९
कोटिः II. ४९१, ४९२, ६१८
कोथित्वा II. ५७८

कोमलम् II. ४०६
कोमलाङ्गी I. ४४
कोरकः II. ५१७
कोरकम् II. ५१७
कोरकितः I. ५६४
कोष्ठम् II. ४२३
कोष्णम् I. ३६५
को हरिं निन्देत्,निन्दिष्यति वा II.२०७
को हेतुः I. ११२
कौक्षेयकः I. ४४१
कौक्षेयम् I. ४६७
कौटतक्षः I. २४०
कौटलिकः I. ४९४
कौत्सः I. ३९२, ४०१
कौपीनम् I. ५५८
कौबेरदिक् I. २११
कौमारः पतिः I. ४१५
कौमारम् I. ५४६
कौमारी I. ४१६
कौमारी भार्या I. ४१५
कौमुदिकः I. ४३६
कौरवः I. ४४८
कौरवकः I. ४४८
कौरव्याः I. ४०७
कौलटिनेयः I. ३९६, ३९८
कौलटेयः I. ३९६, ३९८
कौलटेरः I. ३९६, ३९८
कौलिः II. ६१३
कौलेयकः I. ४०५, ४४१
कौशलम् I. ५४७
कौशली I. २९, ५४२
कौशल्यम् I. ५४७
कौशाम्बी I. ४३४, ५२८
कौशेयम् I. ४६५
कौसल्यः I. ४१०
कौसल्या I. ५०, ४११
कौसल्याजः I. २३४, II. ३१३
कौसल्यायनिः I. ४०७, ४०८
क्नूयिता II. ३६१
क्रंस्याः II. १६१
क्रतुः II. ४०१, ६०३
क्रन्त्वा II. ५७९
क्रमकः I. ४३३
क्रमते II. २८, १६०, १६१, १६४
क्रमन्ते II. १६०
क्रममाणः II. १६१, १६४
क्रयविक्रयिकः I. ४९२
क्रयिकः I. ४९२, ४९३, II. ४३२
क्रव्यात् २२७, २३२, II. ३००
क्रव्यादः II. ३००
क्रशितम् I. ५३९
क्राथनम् I. १२०
क्रान्त्वा II. ५७९
क्रान्त्वा क्रान्त्वा I. ६६९, II. ५८१
क्रापयति II. ९९
क्रामति II. २७, २८, १६४
क्राम्यति II. २७
क्रिमिः II. ४९३, ६१३
क्रियतेतराम् I. ६३०, ६३१
क्रिया II. ५५८, ५५९, ५६६

क्रुध्यति हरये I. ८५
क्रुध्यन्तः मदानिलाय I. ८५
क्रुध्यसि माम् I. ८७
क्रुश्वा II. ४९०
क्रूरः II. ४२८
क्रोधनः II. ३६१
क्रोधनम् II. ३६१
क्रोशं कुटिला I. ७२
क्रोशं गिरिः I. ७२
क्रोशस्यैकदेशे पर्वतः I. ७२
क्रोष्टा II. ३५९, ३९९
क्रौञ्चबन्धम् II. ५८७
क्रौड्या I. ४१२
क्रौशशतिकः I. ५२७
क्लमी II. ३५५
क्लिन्दते II. ७
क्लिशितः II. ३२३
क्लिशितवान् II. ३२३
क्लिशिता II. ३२४
क्लिशित्वा II. ३२३, ३२४, ५७७, ५७८
क्लिष्टः II. ३२३
क्लिष्ट्वा II. ३२४, ५७७
क्लेदा II. ४१९
क्लेदुः II. ३८५
क्लेशकः II. ३५९
क्लेशापहः I. २३०, II. २९०
क्लैश्यम् II. २१७
क्व I. ६१७
क्वणः II. ५४६
क्वत्यः I. ४४३, ६१७
क्वत्या I. ४४४
क्वाणः II. ५४६
क्षणमूचे I. ७२, १२४
क्षणशयितविबुद्धाः I. २०१
क्षणसाशङ्काः I. १८३
क्षणानुतपनम् I. १८३
क्षता II. ४३७
क्षत्त्रम् II. ५०२ ६११
क्षत्त्रियः I. ४०५
क्षत्रियकः I. ६४४
क्षत्रियकान्तिके I. १८७
क्षत्रियक्षुद्रः I. २१०
क्षत्रियजः II. ३१३
क्षत्त्रिया I. ४१, ४७
क्षत्त्रियाणी I. ४१
क्षत्रियायाः पुत्रः I. ३४०
क्षत्रियी I. ४१
क्षमा II. ५६१
क्षमी II. ३५५
क्षयः II. ५४१
क्षयिष्णुः II. ३५२
क्षयी II. ३६५
क्षात्त्रिः I. ४०५
क्षान्तः II. ३३७
क्षामम् II. ३१९
क्षामा II. ३१९
क्षितः II. ३३३
क्षितायुर्वा II. ३३३
क्षितिपालभाक् II. २९९

क्षितिवर्धनम् I. १८९
क्षित्वा II. ४९०
क्षिपः II. २४१
क्षिपणिः II. ४४१
क्षिपन् तम् I. १३५
क्षिप्नुः II. ३५४, ३५५
क्षिप्नुः एनम् I. १३९
क्षिप्नुः रक्षोगणम् I. १३२
क्षिप्रं नङ्क्ष्यति II. २०६
क्षिप्रम् II. ४२५, ४२६, ६११
क्षीणः II. ३३३
क्षीणः क्षीणः I. ६७०
क्षीणपणः II. ५४७
क्षीणवान् II. ३३३
क्षीणायुर्भव II. ३३३
क्षीबः II. ३१९, ३२०
क्षीबा II. ३१९
क्षीरं, क्षीरः II. ६११
क्षीरपा II. २५६
क्षीरपाणम् I. ३७८
क्षीरपाणाः I. ३७८
क्षीरपानम् I. ३७८
क्षीरपायिणः II. ३०५
क्षीरम् II. ४७७
क्षीरस्यति II. ११०
क्षीरोदः I. ३४७
क्षुत् II. ६००
क्षुद्रः II. ४२५, ४२६
क्षुद्रम् II. ६११
क्षुधितः II. ३२१, ३२२
क्षुधित्वा II. ३२१
क्षुधुनः II. ४५३
क्षुब्धः II. ३२५
क्षुभितम् II. ३२५
क्षुम्नता I. २३९
क्षुरः II. ४२९, ६११
क्षेत्रम् II. ६११
क्षेत्रियः I. ५८१
क्षेपिमा I. ६३५
क्षेपिष्ठः I. ६३५
क्षेमं, क्षेमः II. ६१०
क्षेमः II. ४१४
क्षेमम् II. ४१४
क्षेमंकरः I. २२९
क्षेमकरः II. २६४, २८३
क्षेमकरम् II. २८३
क्षेमकारः II. २८३
क्षेमङ्करः II. २८३
क्षेमङ्करम् II. २८३
क्षेमधन्वा I. २७५
क्षोदयन्ति I. ६३६, II. ८६
क्षोदिमा I. ६३५
क्षोदिष्ठः I. ६३५
क्षोदीयान् I. ६३६
क्षोमम् II. ४१४
क्षौद्रम् I. ४७९
क्षौमं, क्षौमः II. ६१०
क्षौमम् II. ४१४
क्ष्मा II. ५२०
क्ष्मायिता II. ३६१

क्ष्वेलितं, क्ष्वेलितः II. ६२२

ख

खचरः I. ३३५
खचरोत्तमः I. १९०
खट्वा II. ४१७
खट्वारूढः I. १८२
खड्गः II. ४११, ६०३
खड्गकृष्टः I. २९२
खड्गम् I. ५३, II. ४११
खड्गमुसलप्रासचक्रबाणगदाकरौ I. २९३, ३०२
खड्गिकः I. ६०१
खणः II. ३५९
खण्डं, खण्डः II. ६२२
खण्डः II. ४०७
खदिरः II. ३९६
खनकः II. २४७
खनकी II. २४७
खनिः I. ३६, II. ४९७, ६००
खनित्रम् II. ३८१, ५०१
खनी I. ३६, II. ४९७
खमट ध्यामटेत्यटन्त्यः II. २१४
खरः I. ५९३
खरणसः I. २६६
खरणाः I. २६६
खरनादी II. ३०४
खरुः II. ३०१
खर्जः II. ४०१
खर्जूरः II. ४८४
खर्जूरी II. ४८५
खलिनी I. ४३२
खलु पीत्वा II. ५७६
खलुकृत्वा II. ५७६
खल्यम् I. ५१६
खल्या I. ४३१
खशयः I. ३३६, II. २६०
खष्पः II. ४४८
खाड्गिकः I. ५००
खात्रम् II. ५०१
खादयिष्यामि II. १९१
खादयिष्यामि राक्षसैः I. ६१
खादिरम् I. ४८२
खारिंपचः II. २७४
खारी II. ६०१, ६१२
खिदिरः II. ३९५
खिद्रः II. ४२६
खिन्नः स्विन्नः I. ६७०
खिलं, खिलः II. ६१८
खुरः II. ४२९, ४३०
खुरणसः I. २६६
खुरणाः I. २६६
खेचरः II. २६१
खेयः II. २२७
खेयम् II. २२७
खेशयः I. ३३६

ग

गगनम् II. ४३६
गङ्गा II. ४१०, ४११
गङ्गापारात् I. १७४
गङ्गामध्यात् I. १७४

गङ्गायमुने I. ३०३
गङ्गाशोणम् I. ३०३
गङ्गी स्यात् I. ६६०
गच्छतां गच्छतसु वा I. १५०
गच्छता निर्वृतिम् I. १३७
गच्छति ग्रामं, ग्रामाय वा I. ९४
गच्छन् गगनाग्रम् I. १३७
गजः II. ६१३
गजता I. ४२६, ४२८
गजपतिद्वयसी I. १५, ५६८
गडोल: II. ३९९
गण: II. ६०६
गणना II. ५६६
गणबलस्य I. १११
गणरात्रम् I. २४४, २४५
गणशः I. ६५९
गणिः II. ५६६
गणिका II. ५६६
गण्ड: II. ४०७, ६१३
गण्डयन्तः II. ४६४
गण्डूषः II. ४८२
गण्डूषा II. ४८२
गण्डोलः II. ३९९
गण्यः I. ५०५
गतं वालिना II. १३९
गतः II. ३३५
गतमेषां I. १३०
गतम् II. ३३९, ३४०
गत्वरः II. ३७१
गत्वरी I. १८, II. ३७१
गदयित्नुः II. ४४९
गदागदि I. २६२,२७३, II. ५९६
गद्यम् II. २२१
गद्यं त्वया I. १४२
गन्तुं नोत्सहते II. ५२५
गन्तुं नोत्सेहिरे II. ५२४
गन्तुं मनुष्यजगते I. ९४
गन्तुः II. ३९९
गन्तुमैजिहत II. ५२३
गन्धः II. ६१४
गभीरः II. ४७७
गभीरम् II. ६११
गमंगमम् II. ५८१
गमः II. ५४२, ५४३
गमथः II. ४६१
गमय रावणम् I. ५७
गमागमसहः I. १८८
गमी II. ४७२, ५२१
गमी स्वर्गम् I. १४२
गम्भीरः II. ४७७
गम्यमानम् II. १२७
गरः II. ५३२, ५४१, ६०२
गरलायते II. ११२
गरिम I. ६३७
गरिष्ठः I. ६३६
गरिष्ठम् I. ६३६
गरीयसी I. ६३७
गरीयान् I. ६३८
गरुडः II. ५००
गरुडवत् I. ५३५

गरुत् II. ४०३
गरुत्मान् I. ५८३, II. ४०३,
गर्गः II. ४१२
गर्गाः I. ३९१
गर्तः II. ४५७
गर्दभः II. ४६२
गर्धनः II. ३६०
गर्धयते II. १८१
गर्भः II. ४६८
गर्भिणी II. ४३४
गर्वः II. ४१८
गर्वरः II. ४४३
गर्वायमाणः II. ११७
गवयी I. ४७
गवां, गोषु वा I. १५०
गवाक्षः I. ३२०
गवाक्षम् I. ३२०
गवाश्वम् I. ३०३
गविष्ठिरः I. ३३३
गविष्ठिरा I. ३३३
गवोद्धः I. २१२
गव्यम् I. ३८५, ४८५, ५१६
गव्या I. ४३१
गव्यूतिमात्री I. १५
गहीयः I. ४४८
गह्वरम् II. ४४४, ६११
गाः II. ४३५
गाङ्गः I. ३९१
गाङ्गायनिः I. ३९१
गाङ्गेयः I. ३९१
गाणपतम् I. ३८४
गाणिक्यम् I. ४२६
गाण्डिवम् I. ५९५
गाण्डीवः II. ६१७
गाण्डीवधन्वा I. २७५
गाण्डीवम् I. ५९५
गातुः II. ४००
गात्रम् II. ५०३, ५०४
गाथं, गाथः II. ६०७
गाथकः II. २४७
गाथा II. ४२३
गाधेयः I. ३९३
गान्त्रम् II. ५०१
गान्धर्वम् I. ४८४
गापयामास शैशवौ I. ५९, ६०
गामं गामम् II. ५८१
गामिका II. ५६६
गामिता II. ५२१
गामी व्रजं I. १४०
गामुकः II. ३६४
गामुकः अध्वानम् I. १३९
गामुकः अन्तिकम् I. १३२
गामुका II. ३६४
गाम्भीर्यम् I. ४६८
गायनः II. २४७, २४८
गायनी II. २४७
गारित्रम् II. ५०४
गार्ग्यः I. ३९१
गार्ग्यायणः I. ३९०
गार्भिणम् I. ४२१

गार्हपत्यः I. ५०५
गार्हस्थ्यम् I. ५४१
गाव इमाः I. ३१५
गिरिः II. ४९७, ५६५, ६०३
गिरिकल्पम् I. ६४१
गिरिणदी I. ३७९
गिरिनदी I. ३७९
गिरिशः I. ५८९, ५९०
" II. २६०, २६१
गीः II. ६००
गीतम् II. ६१५
गुडधानाः I. १८५
गुडप्रियः I. २८९
गुडमिश्रः I. १८४
गुडसंमिश्राः I. १८४
गुणः II. ६०६
गुणनिका II. ५६३
गुणप्रियः I. २८९
गुणागुणम् I. ३०६
गुण्यः I. ६०४
गुण्याः I. ६०४
गुप्तिबन्धः I. ३३५
गुफित्वा II. ५७८
गुम्फित्वा II. ५७८
गुरुः I. ३४, II. ३८९
गुरुकाव्यौ I. २९९
गुरुदक्षिणार्थी I. ६१२
गुरुप्रियः I. २८९
गुर्विणी II. ४३४
गुर्वी I. ३४
गुल्फः II. ५१५, ६०३
गुल्फद्वयसी I. १५, ५६८
गुल्मम् II. ६१०
गुहाशयः I. २२७, २३८, II. २६०
गुह्यम् II. २२७
गूथम् II. ४२५
गूनः II. ३१५
गूहमानः II. २, १२७
गृधुः II. ३८८
गृध्नुः II. ३५४
गृध्यम् II. २२७
गृध्रः II. ४२८
गृध्रच्छायम् I. २५०
गृहं, गृहः II. ६२२
गृहपतिः I. २४
गृहपत्नी I. २४
गृहम् II. २४७
गृहयालुः II. ३६६
गृहयालुः इत्यपथम् I. १३४
गृहयालुः श्रियः I. १३८
गृहस्थूणम् II. ५९९
गृहाः II. २४७
गृहानुपातम् II. ५०२
गृहीतदिक्कः I. २८५
गृह्यकः II. २३१
गृह्या II. २३१
गेयः II. २३७
गेयः साम्नां १४२
गेहंगेहमनुप्रवेशम् II. ५९१
गेहानुप्रपातम् II. ५९१

गेहानुप्रपादम् II. ५९१
गेहानुप्रवेशम् II. ५९१
गेहानुस्कन्दम् II. ५९१
गेहेनर्दी I. २००
गेहेशूरः I. २००
गोघ्नः II. ५२१
गोचरः I. ५६९
,, II. ५७०, ६०२
गोचरा I. १२
गोचरोदरी I. ४३
गोणी I. ३२
गोणीतरी I. ६४६
गोतमाः I. ४०१
गोतल्लजः I. २१२
गोता I. ५३६
गोत्रभित् II. २९८
गोत्रम् II. ५०२, ५०३, ६११
गोत्रा I. ४३२, II. ५०२
गोत्राभिधायम् II. ५९१
गोत्वम् I. ५३६
गोदः II. २५०
गोदुहः II. २९८
गोदोहनी II. ५६८
गोधुक् II. २९७
गोधूमः II. ५१३
गोपवधूः I. २१२
गोपाः II. २५०, २५१
गोपायकानां II. २२
गोपायति II. २२
गोपिका कलमस्य I. १४१
गोपी I. ३८
गोपीथम् II. ४२४
गोपोषम् II. ५८७
गोप्यम् II. २२८
गोप्या II. २४९
गोप्रकाण्डम् I. २१२
गोबृन्दारकः I. २०९
गोमचर्चिका I. २१२
गोमणिः II. ६२१
गोमतल्लिका I. २१२
गोमयं, गोमयः II ६१०, ६११
गोमयनिकायः II. ५३६
गोमयम् I. ४८३
गोमहिषम् I. ३०४
गोमहिषाः II. ३०४
गोमान् I. ५८१
गोमायुसारङ्गम् I. ३०४
गोमी I. ५९८
गोरक्षितम् I. १८५
गोविन्दः II. २४४
गोव्याघ्रम् I. ३०३
गोशालम् I. २५१
गोशाला I. २५१
गोषु दुह्यमानासु I. १४८
गोष्ठः II. २५२
गोष्ठम् II. २५३
गोष्ठश्वः I. ३२१
गोष्ठाः II. २५३
गोष्पदः I. ३८०
गोष्पदपूरम् II. ५८३

गोष्पदप्रम् II. ५८३
गोष्पदम् I. ३८०
गोष्पदमात्रम् I. ३८०
गोसङ्ख्यः II. २५६
गोसुखम् I. १८५
गोहितम् I. १८५
गोह्यम् II. २२७
गौः II. ४३५
गौडिकः I. ५११
गौधारः I. ३९८
गौधेरः I. ३९८
गौपुच्छिकः I. ४९०
गौरः II. ४३०
गौरमुखा I. ४५
गौरी I. २९
गौरीपतिः I. ३५०
गौरुतल्पिकः I. ४८८
गौल्मिकः I. ५०२
गौशतिकः I. ६०४
गौष्ठीनः I. ५५७
गौष्ठीनम् I. ५५७
गौसहस्रिकः I. ६०४
ग्रन्थिः II. ४९७, ६१३
ग्रन्थिला I. ५८७
ग्रहः II. २४६, ५४२, ५४८
ग्रहणिः II. ५२०
ग्रहणी II. ५२०
ग्रहिला I. ५९०
ग्रामः II. ४१५
ग्रामगः II. २८६
ग्रामगामी I. १८३
ग्रामगृह्या II. २३१
ग्रामणिपुत्रः I. ३५०
ग्रामणीः II. २९७
ग्रामणीपुत्रः I. ३५०
ग्रामतः I. ६६०
ग्रामत आगच्छति I. ६१५
ग्रामतक्षः I. २४०
ग्रामता I. ४२६, II. ५९९
ग्रामवासः I. ३३६
ग्रामवासी I. ३३६
ग्रामादागच्छति I. ६१५
ग्रामार्धः I. १९७
ग्रामीणः I. ४४०, ४४१
ग्रामेयकः I. ४४०
ग्रामेवासः I. ३३६
ग्रामेवासी I. ३३६
ग्रामो ग्रामो रमणीयः I. ६६९
ग्राम्यः I. ४४०, ४४१
ग्रावस्तुत II. ३७७
ग्राहः II. २४६
ग्राहिणी II. २४०
ग्राही II. २३९
ग्रीवा II. ४१८
ग्रीष्मः II. ४१७
ग्रीष्मवसन्तौ I. २९७
ग्रैवम् I. ४६८
ग्रैवेयकः I. ४४१
ग्रैवेयम् I. ४६८
ग्रैष्मम् I. ४५६

ग्लपिताः II. ९१
ग्लहः II. ५४३, ५४८
ग्लानिः II. ४७९, ५९७
ग्लायेत् II. २०८
ग्लास्नुः II. ३५३
ग्लेयम् II. २१९
ग्लौः II. ४३५
ग्लौचुकायनकम् I. ४२३

घ

घटः II. ६०५
घटंधयः II. २७३
घटंधमः II. २७३
घटिकः I. ४९०
घटोध्नी I. २१
घटोऽनुपलब्धेः I. १०६
घट्टना II. ५६३
घनः II. ५५०
घनवत् I. ५३४
घर्मः II. ४१६
घर्मितम् I. ५६६
घस्मरः II. ३६८
घातः II. ५५०
घातयिष्यन् II. ३४७
घातुकः II. ३६३
घातुकः दैत्यान् I. १३१
घात्यः II. २१९
घासः II. ५४३, ५४४
घासिः II. ४९५
घुक्षः पत्युः I. ९९
घुण्डः II. ४०७
घुषितम् II. ३२७
घुष्टः II. ३२७
घुष्टा रज्जुः II. ३२७
घृणिः II. ४८०
घृतं, घृतः II. ६२२
घृतनिधायम् II. ५८८
घृतपात्रा II. ५९४
घृतम् II. ४५७
घृतविक्रयी II. ३११
घृतस्पृक् II. २९५
घृतोदङ्कम् II. ५७१
घृष्विः II. ४८०
घोरम् II. ५२०
घोरस्वना I. १
घ्राणः II. ३२०
घ्रातः II. ३२०

च

चकासां चकुः II. २३
चकितचकितम् I. ६७३
चकोरः II. ३९८
चकोराक्षि I. २६४
चक्रं, चक्रः II. ६११
चक्रम् II. ५४३
चक्रणितम्बा I. ३७९
चक्रनितम्बा I. ३७९
चक्रबन्धः I. २००, ३३९
चक्रवन्धम् II. ५८७
चक्रमे II. १६४
चक्रवाकी I. ४६
चक्रवान् I. ५८३

चक्रिः II. ३७५
चक्रीवाम् I. ५८३
चक्रुः II. ३८८
चक्रपे II. ४०
चक्षुः II. ४४२
चक्षुषः सतृषः I. १४९
चक्षुष्यः I. ४६७
चङ्कणः II. ४७४
चङ्कुरः II. ३९२
चङ्क्रमः II. ५४३
चङ्क्रमणः II. ३६०
चङ्क्रमा II. १०५, ५६०
चञ्चत्कः I. ६४९
चञ्चरीकः II. ४७४
चञ्चुरः II. १०६, १०८
चञ्चूर्यन्ते II. १०५
चञ्चूर्यमाणा II. १०५
चटु II. ३८३
चटुलम् II. ४०३
चण्डः II. ४०७
चण्डालः II. ४०७
चण्डिमा I. ५३८
चण्डी I. ३६
चतुः I. ६५१
चतुरः II. ३९२, ५१९
चतुरश्रः I. २६८
चतुरश्रम् I. २६९, २७०
चतुर्थः I. ५७३, ६२८
चतुर्दन् I. २८०
चतुर्दशसाहस्रम् I. ५२९
चतुर्धा I. ६२५
चतुर्मुखसमीरिता I. २०२
चतुर्युगम् I. २४८
चतुष्टयी I. ५७१
चतुष्पथम् I. २४८
चत्यम् II. २१९
चत्वरम् II. ४४३, ६११
चत्वारिंशत् II. ५९८
चन्दः II. ४२६
चन्दनं, चन्दनः II. ६०८
चन्दनलिप्ता I. ४१
चन्द्रः II. ४२६, ४२७
चन्द्रमाः II. ५११, ६१९
चन्दिरौ II. ३९५
चपलम् II. ४०६
चपलाजनः I. २५९, २६०
चमरः II. ४६४
चमर्यः II. ४६५
चमसं, चमसः II. ६१२
चमसः II. ४६१
चमूः II. ४०१, ४०२, ५९७
चमूचरः II. २६१
चयः II. ५३६, ५४१, ६०२
चरणं, चरणः II. ६०६
चरमः II. ५२०
चराचरविधायकः I. १९५
चरितः II. ३३९
चरित्रम् II. ३८१, ३८२
चरिष्णुः II. ३५०
चरी II. २६२

चरुः II. ३८४
चर्चा II. ५६२
चर्म II. ४९८, ६१८
चर्मणि द्वीपिनं हन्ति I. १४८
चर्मण्वती I. ५८३
चर्मपूरम् II. ५८३
चर्मवती I. ५८३
चर्य्यम् II. २२७
चर्यम् II. २२१
चलः II. २४५
चलनः II. ३५९
चलयति II. १९०
चलिः II. ४९७
चलितुं न सेहे II. ५२४
चषकं, चषकः II. ६०५
चषकः II. ४३१
चषकम् II. ४३१
चषालः II. ४८९
चाक्रवर्मणः I. ४०३
चाक्रिणः I. ४०३
चाक्षुषम् I. ४४०
चाटकैरः I. ३९८
चाटु II. ३८३
चाटुकारः II. २६७, २६८
चातुरम् I. ४४०
चातुराश्रम्यम् I. ५४३
चातुरी I. २९, ५४२, II. ६१५
चातुर्यम् II. ६१५
चातुर्वर्ण्यम् I. ५४३
चातुर्वैद्यः I. ५४३
चात्वालः II. ४०७
चान्द्रमसी II. ५११
चान्द्री I. १४, ४७९
चापल्यम् I. ५४२, ५४८
चामरम् II. ६११
चारः I. ६५७
,, II. २४०, २४१, २४५
चारचुञ्चुः I. ५६०
चारयिष्यामः II. २००
चारायणः I. ३९०
चारित्रम् II. ५०४
चारु II. ३८३
चारुशिलोपवेशम् II. ५९२
चार्मणः I. ४०३
चार्मणम् I. ४०४
चार्वाघाट II. २८९
चार्वाघातः II. २८९
चालः II. २४५
चिकरिषति II. १०१
चिकित्स्यः I. ५८१
चिकीर्षा II. ५५९
चिकीर्षुः II. ३७३
चिकीर्षुः कर्म I. १३२
चिक्ये II. ७२
चिक्किंसया II. २८
चिक्किंसा पत्तिपंक्तेः II. १२६
चिक्लिदम् II. ५४३
चिचाय II. ७२
चिच्ये II. ७२
चितिः II. ५५६

चित्तम् II. ६२०
चित्यः II. २३६
चित्रगुः I. २५४
चित्रम् II. ५०२, ६११
चित्रा I. ४६३
चित्रितः I. ५६७
चित्रीयते II. १२२
चित्रीयन्ते II. १२२
चित्रीयमाणः II. १२३
चित्रीयमाणम् II. १२२
चिन्ता II. ५६२
चिन्मात्रम् I. २१३
चिबुकम् II. ६०५
चिरंजीवितं कृष्णाय, कृष्णस्य I. १४५
चिरकालोषितम् I. १८३
चिरत्नः I. ४६१
चिरत्नम् I. ४५८
चिरन्तनः I. ४५९
चिरन्तनम् I. ४५८
चिह्नम् II. ६०७
चीरम् II. ४२९
चीवरम् II. ४४४
चुकुपुः आत्मजाय I. ८६
चुकोप तस्मै I. ८६
चुक्रम् II. ४२७
चुम्रम् II. ४२९
चुली II. ६०१
चूडालः I. ५८५
चूडावान् I. ५८५
चूतः II. ६१३
चूतगन्धिः I. २७८
चूर्ण, चूर्णः II. ६०६
चूर्णता I. ५३७
चूर्णपेषम् II. ५८४
चूर्णयांचक्रुः II. ८५
चूर्णिः II. ४८०
चूर्णिनः I. ४०५
चेतः II. ५०६
चेतयः II. २४४
चेयम् II. २१८
चेलक्नोपम् II. ५८३
चेष्टनः II. ३६०
चैत्रः I. ४१७
चैत्रवत् I. ५३५
चैत्रिकः I. ४१७
चैद्यः I. ४१०
चोरघातः II. २९१
चोर चोर घातयिष्यामि I. ६७२
चोरभयम् I. १८६
चोरयति II. ८२
चोरयते II. ८७
चोरात् त्रायते I. ६१५
चोराद्बिभेति I. ६१५
चोलः I. ४१०, ४१२
चोलम् I. ४१२
चौडम् I. ५३२
चौरंकारमाक्रोशति II. ५८१, ५८२
चौरस्य कुलम् I. ३३९
च्यौत्नः II. ४८८

छ

छत्रं, छत्रः II. ६१९
छत्रम् II. ५०१, ६१९
छत्रोपानहम् I. ३१०
छत्वरः II. ४४४
छदिः II. ४४१, ६१७
छद्म II. ४९८
छन्दः II. ५१०
छन्दस्यम् I. ५०८
छन्नः II. ३२८, ३२९
छर्दिः II. ४४१
छविः II. ४८०, ६००
छागः II. ४११
छाग्यायनिः I. ४०७
छातः II. ३३२
छात्रः II. ६१९
छात्राणां छात्रेषु वा I. १५०
छादितः II. ३२८
छादितम् II. ३२९
छाया II. ४८९
छायातरुः I. २०८
छितः II. ३३२
छित् II. ३७८
छित्वरः II. ४४४
छिदः II. ३७८
छिदा II. ५६१
छिदिः II. ४९७
छिदिरः II. ३९५
छिदुरः II. ३७०
छिदुरम् II. ३६९
छिदुरा II. ३७०
छिद्रकर्णः I. ३६७
छिद्रम् II. ४२६
छिन्नकर्णः I. ३६७
छेदिः II. ४९२
छैदिकः I. ५२४

ज

जक्षतुः II. ६१
जक्षिति II. ६७
जक्षिवान् II. ३४१
जक्षुः II. ६१
जगत् II. ३७८, ४३७, ६२०
जगत्त्रयी II. ५७१
जगत्पतिं I. ५२
जगन्वान् II. ३४३
जगाद तं I. ५५
जग्ध्वा II. ५७९
जग्मिः II. ३७५
जग्मिवान् II. ३४३
जघनम् II. ५१६, ६०७
जघन्यः I. ६४८
जघन्वान् II. ३४३
जघास II. ६१
जघ्निवान् II. ३४३
जघ्नुः II. ३८८
जङ्घा II. ५१६
जङ्घालः I. ५८६
जञ्जपूकः II. १०६, ३७२
जञ्जप्यते II. १०६
जज्ञिः II. ३७५

जटा II. ५१६
जटाभिस्तापसः I. ७९
जटालः I. ५८५
जटिलः I. ५९०
जठरः II. ५१७
जठरम् II. ६११
जडभूयम् II. २२६
जतु II. ३८७, ३८८, ६०४
जत्रु II. ४८८
जनकाश्रमस्थम् II. २५१
जनकीयम् I. ४४८
जनता I. ४२६, ४२७
जनपदः II. ६१३
जनमता I. १३५, १८४, १९३
जनयेजयः II. २७०
जनयति II. १८९
जनयेयम् II. १९०
जनस्यालोकपथात् I. ६१५
जनिः II. ४९५
जनित्वौ II. ४८८
जनुः II. ४४२
जनुषान्धः I. ३३१
जन्तुः II. ४००
जन्म II. ४९८
जन्मी I. ६०३
जन्यः I. ५०९
जन्यम् II. २१९, २३७, ४८९
जन्या I. ५०४
जन्युः II. ४४७
जपः II. ५४४
जम्पती I. २९४
जम्बु I. ४६४, ४८५
जम्बूः II. ४०३, ४८६
जयः II. ५४१, ६०२
जयन्तः II. ४६४
जयिनी II. ३६५
जयी II. ३६५
जरठः II. ४०४
जरठा I. २०
जरन् II. ३४०
जरन्तः II. ४६४
जरन्नैयायिकाः I. २०१
जरा II. ५६१
जरित्वा II. ५७८
जरीत्वा II. ५७८
जरूथम् II. ४२४
जर्जरः II. ४६४
जर्णः II. ४४५
जलं II. ६१७
जलजाक्षी I. २६४
जलदनादि II. ४०६
जलधिः II. ५५५, ५५६
जलसरसम् I. २४०
जलेजम् II. ३१२, I. ३३५
जल्पाकः II. ३६४
जल्पाकी I. २७, II. ३६५
जल्पितं रामस्य I. १३१
जल्पितम् II. ३३६, ३३९, ३४०
जवनः II. ३६०, ३६१

जवना II. ३६१
जहातु II. २११
जहाहि II. ६९
जहि II. ६२
जहितः II. ६९
जहिहि II. ६९
जहीतः II. ६९
जहीहि II. ६९
जह्नुः II. ४५०
जह्माः II. २१०
जागरं जागरम् II. ५८१
जागरा II. ५५९
जागरूकः II. ३७२
जागर्या II. ५५९
जाङ्गलिकः I. ४६९
जाज्वल्यमाना II. १०४
जाड्यम् I. ५४०
जाड्याज्जाड्येन वा बद्धः I. १०६
जातः वायोः I. १००
जातवेदाः II. ५११
जातु त्वादृशो हरिं निन्देत् नाव-
कल्पयामि न मर्षयामि II. २०८
जातु प्रमुह्येत् II. २०८
जातु वदन्ति II. २०६
जातुषम् I. ४८२
जतोक्षः I. ३२१
जानकीजानिः I. २७६
जानपदः I. ४७३
जानपदा I. ३१
जानपदी I. ३१
जानाना II. १८४
जानाहि II. १८५
जानीते II. १८४
जानीष्व प्रत्यभिज्ञानस्य I. ११४
जानु II. ३८३, ६०४
जापयति II. ९९
जामदग्न्यः I. ३९१
जाम्बवम् I. ४८५
जाम्बशालूकिन्यौ I. ३०३
जायते ज्ञानाय I. ८९
जाया II. ४८९
,, ४९०
जायाघ्नः II. २९१
जायापती I. २९४
जायुः II. ३८३
जारः II. ५२९
जिगरिषति II. १०१
जिगलिषति II. १०१
जिगाय II. ३१
जिघत्सा II. ६२
जिघत्सोः II. ६१
जिघांसुः II. ३७३, ३७४
जिघांसुः दन्दशूकान् I. १३४
जिघांसुवेदम् II. ५८२
जिघाय II. ७२
जिघृक्षति II. १०१
जिघ्ये II. ७३
जिघ्रः II. २४३
जिज्ञासते II. १७४
जिज्ञासमानः II. १७५

जिज्ञासमाना	II. १७४	जीविकापन्नः	I. १९९
जिज्ञासांचक्रिरे	II. २३	जीविकाप्राप्तः	I. १९९
जितसंयतः	I. २०१	जुगुप्स	II. ७
जित्यः	II. २३०	जुगुप्सते पापात्	I. ९७
जित्वरः	II. ३७०, ३७१	जुष्टः	II. ३३७
जित्वराः दिशाम्	I. १२६	जुष्यः	II. २२७
जित्वा	II. ४९०	जुहवांचकार	II. ६८
जिनः	II. ४४४	जुहवांबभूविरे	II. ६८
जिष्णुः	II. ३५३	जुहुतः	II. ६८
जिष्णुः तरुम्	I. १३४	जुहूः	II. ३७८, ४३२
जिष्णुः नरकस्य	I. १३१	जुहोति	II. ६८
जिह्मः	II. ४१५	जूः	II. ३७७, ४३४
जिह्वयांचकार	II. ६८	जूर्णिः	II. ४७९
जिह्वा	II. ४१८	जूतिः	II. ५५७
जिह्वामूलीयम्	I. ४७१	जृम्भं, जृम्भः	II. ६१०
जिह्वालः	I. ५८६	जृम्भितम्	II. ३३९
जीनः	II. ३१५	जेयम्	II. २१८, २३०
जीमूतः	I. ३६६, II. ४५८	जेरुः	II. ४३
जीमूतनादायितम्	II. ११२	जेष्यावः	II. १९९
जीमूतस्येव	I. १५६	जैत्रः	I. ६५८, ६५९
जीर्णः	II. ३४०	जैवन्तायनः	I. ३९१
जीर्णवान्	II. ३४०	जैवन्तिः	I. ३९१
जीर्यन्	II. ३४०	जैवातृकः	II. ४०१
जीवकः	II. २४८	जैह्माशिनेयः	I. ४००
जीवग्राहम्	II. ५८४, ५८५	ज्ञः	II. २४१, २४२
जीवथः	II. ४६१	ज्ञप्तः	II. ३२८
जीवनाशम्	II. ५८७	ज्ञातं ते	I. १२९
जीवन्	II. ३४५	ज्ञातम्	II. ३३८
जीवातुः	II. ४०१	ज्ञातेयम्	I. ५४५
जीविकाकृत्य	I. २२३	ज्ञापितः	II. ३२८

ज्ञास्यसि II. १६५
ज्ञास्ये II. १६५
ज्यानिः II. ४७९
ज्यायान् I. ६३३, ६३४
ज्येष्ठः I. ६३३, ६३४
ज्येष्ठम् I. ६३३
ज्यैष्ठिनेयः I. ३९३
ज्योक् II. ६००
ज्योतिः II. ४४१
ज्योतिष्टमा I. ४४४
ज्योतिष्टमा सर्वतेजस्सु I. १५१
ज्योतिष्टोमः I. ३६२
ज्योतिस्सात् I. ६६२, ६६३
ज्योत्स्ना I. ५९८, II. ६०१
ज्योत्स्नाविलिप्ती I. ४१
ज्यौत्स्नः I. ५९२
ज्वलः II. २४५
ज्वालः II. २४५

झ

झर्झरः II. ४६४
झर्झरीकम् II. ४७४
झार्झरः I. ४९९
झार्झरिकः I. ४९९

ड

डाकिनी I. ४३२

त

तं भवन्तम् I. ६१७
तकयम् II. २१९
तक्रम् II. ४२५, ६११
तक्षकस्य सर्पस्य I. १९१
तक्षकीयः I. ४३९
तक्षा II. ४१८, ६०३
तच्छायम् I. २५२
तटिन्नयना I. ४४
तडाकं, तडाकः II. ६०५
तडित् II. ४०४
तण्डुलनिचायः II. ५२९
तण्डुलाः II. ४८९, ५१३
ततः I. ६१५
ततमः I. ६४६
ततम् II. ४५७
ततरः I. ६४६
ततस्त्यः I. ४४३
„ ६१७
ततोभवन्तम् I. ६१७
ततोभवान् I. ६१७
तत्करा II. २६५
तत्र I. ६१७
तत्रत्यः I. ४४३, ६१७
तत्रत्यम् I. ४४४
तत्रभवन्तम् I. ६१७
तत्रभवान् I. ६१७
तत्ररिपुः I. ६१८
तत्रसुः II. ४३
तथा I. ६२१, ६२५
तदा I. ६१८, ६१९
तदानीम् I. ६१९
तदीयः I. ४४५
तदीयम् I. ४४६
तदुपरि I. १९१

तद् II. ४१३
तद्धर्म I. ५६८
तनयः II. ४८७
तनु II. ३८४
तनुः I. ३४, II. ३८४, ३८५, ४४२, ६०४
तनुच्छित् I. २३२
तनुच्छिदः II. २९८
तनूः II. ४०१
तनूनपात् II. २१७
तन्तुः II. ३०९
तन्तुवायः I. २५०
तन्त्रकः I. ५७७
तन्त्रकम् I. ५७७
तन्त्रम् II. ६११
तन्त्रीः II. ४६९
तन्द्रालुः II. ३६६, ३६७
तन्द्रिः I. ३८, II. ४८१
तन्यतुः II. ४७१
तन्वी I. ३४
तपः II. ६१९
तपःफलस्तनी II. ४१
तपःस्थः II. २५२
तपसः I. ४६१
तपस्यति II. ११८
तपस्यन् II. ११८, ११९
तपस्यन्ति II. ११८
तपस्यन्ती II. ११८
तपस्वी I. ५९१, ६०६
तपुः II. ४४२
तप्तरहसम् I. ३२७
तमतः II. ४६०
तमसः II. ४६१
तमसस्पारः II. ५९६
तमालः II. ४०८
तमिस्रम् I. ५९८
तमिस्रा I. ५९८
तमी II. ३५५
तमोऽपहः I. २३०, II. २९०
तरः II. ५४१
तरङ्गः II. ४१०, ६१४
तरङ्गिणी I. ६११
तरङ्गितम् I. ५६६
तरणिः II. ४४०
तरन्तः II. ४६४
तरलः II. ४०५, ६१८
तरिः II. ४९६, ४९७
तरीः II. ४६९
तरीषः II. ४७५
तरुः II. ३८४, ३८५
तरुच्छाया I. २५१
तरुणः II. ४५३
तरुणता II. ४५३
तरुमृगोत्तमम् I. १९९
तरुवत् I. ५३५
तरोः एति I. ९६
तर्जिताः आस्तया I. ७३
तर्पणम् II. ५६८
तर्पणी I. १०, II. २३९, ५६८
तर्पयिता II. ३४९

तर्पयिता पितॄन्	I. १३५	तापसकुञ्जर:	I. २०९
तर्षित्वा	II. ५७८	तापसपर्वतौ	I. २९७
तर्स:	II. ४५४	तामिस्र:	I. ५९२
तर्सम्	II. ४५४	ताम्बूलम्	II. ४८४
तर्हि	I. ६१९	ताम्रमुखी	I. ४२, ४५
तलं, तल:	II. ६१८	ताम्रम्	II. ४२७
तलभम्	II. ६१०	तारका	I. ९
तलिनम्	II. ४३३	तारकितम्	I. ५६४
तलुन:	II. ४५३	तारा	II. ६०१
तलैकवर्तिनी	II. ३०३	तार्कवम्	I. ४८१
तल्पम्	II. ४४८, ६०९	तार्तीयीक:	I. ५७५, ६२८
तस्कर:	I. ३८३	ताल:	II. ६१८
तस्थिवान्	II. ३४०	तालकं, तालक:	II. ६०५
तस्थे	II. १४०	तालु	II. ३८४, ६०४
तस्थे सौमित्रये	I. ८३	तावक:	I. ४५०, ४५१
तस्मिन् प्रतिगते	I. १४८	तावकीन:	I. ४५०
तस्मिन् वदति	I. १४८	तावकीना	I. ४५१
तस्य हेतो:	I. ११२	तावत्	I. ५६९
ताक्षण्य:	I. ४०७	तावती	I. ५६९
ताक्षशिल:	I. ४७७	तावद्द्वयसम्	I. ५६७
ताक्ष्ण:	I. ४०७	तावन्मात्रम्	I. ५६७
ताडघ:	II. २९२	तावान्	I. ३६०, ५६९
ताडघात:	II. २९२	तिक्तायते	II. ११६
तात:	II. ४५८	तिग्मम्	II. ४१६
तादृक्	I. ३६०	तितउ:	II. ५१८
तादृक्ष:	I. ३६० II. २९५	तितंसति	II. १०२
तादृक्षम्	I. ३६१, II. २९५	तितनिषति	II. १०२
तादृश:	I. ३६०	तितांसति	II. १०२
तापस:	I. ५९१, ५९२	तितिक्षा	II. ५४
तापसक:	I. ६४४	तितिक्षेत	II. ५४

तिथः II. ४२५
तिथिः II. ६००
तिथिप्रणीः II. १९
तिन्तिडीकः II. ४७४
तिमिः II. ४९३
तिमिङ्गिलः I. ३५४
तिमिरं, तिमिरः II. ६११
तिमिरम् II. ३९५
तिरःकृत्य I. २२०
तिरः कृत्वा I. २२०
तिरश्चीनम् I. ६५०
तिरस्कृत्य I. २२०
तिरीटम् II. ५०६
तिरोभूय I. २२०
तिलंतुदः II. २७१
तिलकितः I. ५६६
तिलतैलम् I. ५६१
तिलमात्रम् I. ५६८
तिलेभ्यः प्रतियच्छति I. १०५
तिल्यम् I. ५१६, ५५२
तिष्ठत II. ४
तिष्ठते II. १४०, १४१
तिष्ठद्गु I. १७४
तिष्ठसे II. १४०
तिष्ठामहे तुभ्यम् I. ८३
तिष्ठेत II. १४०, १४१
तीक्ष्णम् II. ४४७
तीरम् II. ६११
तीर्णवान् II. ३१४
तीर्थं, तीर्थः II. ६०७
तीर्थम् II. ४२४
तीवरः II. ४४४
तुङ्गनासिका I. ४३
तुङ्गनासिकी I. ४३
तुडिः II. ४९१
तुण्डः II. ६१२
तुण्डघातम् II. ५८६, ५८९
तुण्डिः II. ४९१
तुत्थः II. ४२४
तुदति II. ७४
तुदते II. ७४
तुन्दपरिमार्जः II. २५४
तुन्दपरिमृजः II. २५४, २५५
तुन्दवान् I. ६०४
तुन्दिकः I. ६०४
तुन्दिभः I. ६१३
तुन्दिलः I. ६०४
तुन्दिलापा I. ३१६
तुन्दी I. ६०४
तुरङ्गः II. ६१४
तुरङ्गयायी II. ३०२
तुराषाट् II. ५९४, ५९५
तुरीयः I. ५७३
तुरीयम् I. ५७४
तुर्यः I. ५७३, ५७४
तुलां दन्तवाससा, राज्ञा I. १४५
तुला कृष्णस्य I. १४३
तुल्यं प्राणैः I. १४४
तुल्यः कृष्णस्य, कृष्णेन वा I. १४३
तुल्यम् I. ५०५

तुषारः II. ४६६
तुहिनम् II. ४३३, ६०७, ६०८
तूणी I. ३०
तूर्णः II. ३२९
तूर्णमेष्यन्ति II. २०६
तूर्णम् II. ३२९
तूर्णिः II. ४७९
तूर्यम् II. ६२०
तूलः II. ६१८
तूलिः II. ४९३
तूष्णींभावम् II. ५९३
तूष्णींभूत्वा II. ५९३
तूष्णींभूय I. २३६, II. ५९३
तूस्तम् II. ४५७
तृट् II. ५९९
तृटिः II. ६०१
तृणं, तृणः II. ६०६, ६०७
तृणम् II. ५१३
तृणसम् I. ४३५
तृणामास II. ११३
तृणेढु II २
तृणेह्मि II. ७६
तृण्या I. ४३०
तृतीयः I. ५७५, ६२७, ६२८
तृतीया I. ६२८
तृतीयाकरोति I. ६६६
तृपत् II. ४३७
तृपला II. ४०५
तृप्तः I. १९२
तृप्ताय अर्गं I. ७४
तृप्ता रसस्य I. ७४
तृप्तिः I. १९२
तृप्यति यस्य I. ७५
तृप्यन्ति महोत्सवानम् I. ७४
तृप्रः II. ४२५
तृप्रालुः I. ६०५
तृफला II. ४०५
तृषित्वा II. ५७८
तृष्णक् II. ३७५
तृष्णा II. ४४६
तेजस्वीनि I. ३१३
तेरुः II. २१
तैत्तिरीयम् I. ४७८
तैत्तिरीयाः I. ४७८
तैलंपाता I. ४३३
तैलकम् I. ६४५
तैलीनम् I. ५५२
तैषम् I. ४५६
तोत्रम् II. ३८०
तोमरं, तोमरः II. ६११
तोमरातोमरि I. २६२, २७३
तोयोत्सर्गस्तनिते I. २९८
तोरणम् II. ६०६
तोरणाद्धहिः I. १६८
तौ I. ३१४
त्यत् II. ४१३
त्यागः II. ६०२
त्यागिमम् I. ४९४
त्यागी II. ३५६, ३५७
त्याज्यः II. २३३

त्याज्यम्	II. २३३	त्रितयम्	I. ५७१
त्रपा	II. ५६१	त्रिदशगोपमालः	I. ५६८
त्रपाकरः	II. २६४	त्रिधा	I. ६२६
त्रपिष्ठः	I. ६३६	त्रिनयनः	I. २३९
त्रपु	II. ३८५, ६०४	त्रिनेत्रः	I. २३९
त्रयः	II. ५२०	त्रिपथम्	I. २४८
त्रयम्	I. ५७१	त्रिपात्	I. २७९
त्रयश्चत्वारिंशत्	I. २४३	त्रिपुष्कराणि	I. २०२
त्रयस्त्रिंशत्	I. २४३	त्रिभुवनप्रथितः	I. २०३
त्रयोदश	I. २४३	त्रिभुवनभुक्	II. ३०१
त्रयोविंशतिः	I. २४३	त्रिभुवनम्	I. २०३, २४८, ६०३
त्रस्नुः	II. ३५४	,,	II. ६१६
त्रस्यन्ती	II. २७	त्रिमार्गगा	I. २०३
त्राणं रावणात्	I. ९८	त्रिमुनि	I. १७५
त्राणः	II. ३२०	त्रिमूर्धः	I. २६५
त्राणशौण्डः	I. १९९	त्रिरात्रम्	I. २४४, II. ६१६
त्रातः	II. ३२०	त्रिरेखम्	I. २०२
त्रापुषम्	I. ४८२	त्रिलोकभर्ता	I. १८८, १९५
त्राप्यम्	II. २३४	त्रिलोकी	I. २०५
त्रायते चोरात्	I ९८	त्रिविष्टपम्	II. ६०३
त्रिंशत्	I. ५२३, ५७३	त्रिस्सप्तकृत्वः	I. ६५१
,,	II. ५९८	त्रुटिः	II. ६००, ६२१
त्रिंशत्तमम्	I. ५७६	त्रेधा	I. ६२६, ६२७
त्रिः	I. ६५१, ६५२	त्रेपे	II. २१
त्रिककुत्	I. २८१	त्रेपे तस्मात्	I. १००
त्रिचतुरः	I. ३२१	त्रोघम्	I. ६२६
त्रिचतुराणि	I. २६१	त्रैमातुरः	I. ३९२
त्रिचत्वारिंशत्	I. २४३	त्रैयक्षम्	I. ३९०
त्रिणता	I. २६७	त्रैलोक्यम्	I. ५४३
त्रिणेत्रः	I. २६६	त्रैहायनम्	I. ५४७

त्रोत्रम् II. ५०४
त्र्यहः I. २०४, २३७, २३९, २४०, २४५
त्र्यहात् पुंसा स्त्रियः I. १५४
त्र्यायुषम् I. ३२१
त्वक् II. ४३५, ६००
त्वक्स्रजम् I. ३१०
त्वङ्मयम् I. ४८३
त्वचयति II. ८२
त्वचिष्ठः I. ६४०
त्वचिसारः I ३३२
त्वचीयान् I. ६४०
त्वत्कः I. ५७८
त्वत्कृता I. ४५२
त्वत्पुत्रः I. ४५१
त्वदधीनम् I. १९०.
त्वदीयः I. ४५१
त्वम् II. ४१३, ४१४
त्वरितः II. ३२९
त्वष्टा II. ४३८
त्विट् II. ५९९
त्सरुः II. ३८४, ३८५

द

दंष्ट्रा II. ३८०, ६१९
दंष्ट्री I. ६०४
दक्षिणः II. ४३३
दक्षिणतः I. ६२२, ६२३
दक्षिणतः ग्रामस्य I. ११२
दक्षिणतः लवणतोयस्य I. ११२
दक्षिणतारम् I. ३६७
दक्षिणतीरम् I. ३६७
दक्षिणा II. ४३३, ६२५
दक्षिणा ग्रामात् I. १०१
दक्षिणात् I. ६२३
दक्षिणदागतः I. ६२५
दक्षिणाहि I. ६२५
दक्षिणाहि ग्रामात् I. १०१
दक्षिणीयः I. ५२५
दक्षिणीयम् I. ५२५
दक्षिणेन I. ६२३, ६२४
दक्षिणेन ग्रामं, ग्रामस्य वा I. ११३
दक्षिणेन दण्डकां I. ११३
दक्षिणेर्मा I. २७३
दक्षिण्यः I. ५२५, ५२६
दण्डं, दण्डः II. ६२२
दण्डः II. ४०७
दण्डपाणिः I. २९१
दण्डादण्डि I. २६२, २७३, II. ५५९
दण्डिकः I. ६००
दण्डी I. ६००
दण्डोपघातम् II. ५८९
दण्ड्यः I. ५२५
दत्तः II. ३३३, ६४४
दत्तम् II. ३३३
दत्त सीतायै I. ८१
दत्ताभार्यः I. २५९
दत्तामानिनी I. २५९
दत्रिमः I. ४९५
„ II. ५५३
ददः II. २४४, २४५

ददः दुःखस्य I. १२६
दर्द्दशः II. ९
ददाति विप्राय गां I. ८०
ददिवान् II. ३४१
ददृशिवान् II. ३४४
ददृशेतराम् I. ६३०
ददृश्वान् II. ३४४
दध्रः II. २४४
दधत् लक्ष्मताम् I. १३२
दधदभिज्ञानम् I. १३२
दधन् II. ३४४
दधानः II. ३४४
दधाना मध्यम् I. १३२
दधि II. ६२०
दधिः II. ३७५
दधिक्षीरम् I. ३०५
दधिघृतम् I. ३०४
दधिघृते I. ३०४
दधिपयसी I. ३०६
दधिस्यति II. ११०
दधृक् II. २९६
दध्यस्यति II. ११०
दध्योदनः I. १८५
दन्तः II. ४५७, ६०३
दन्तच्छदः II. ५६९
दन्तयोर्हन्ति कुञ्जरं I. १४८
दन्तावलः I. ३७०, ५९७
दन्तुरः I. ५९३
दन्तुरम् I. ५९३
दन्तोष्ठम् I. २४७
दन्त्यम् I. ४६७, ५१६
दन्दशूकः II. १०६, ३७२
दन्दह्यते II. १०६
दन्द्रमणः II. ३६०
दन्द्रमणाः II. १०५
दभ्रः II. ४२६
दमयते II. १९२
दमथः II. ४६१
दमयन्ती II. १९२
दमितः II. ३२८
दमित्वा II. ५७९
दमी II. ३५५
दमुनाः II. ५११
दम्पती I. २९४
दयनं सर्पिषः I. ११४
दयमानः रामस्य, जीवितस्य, प्राणिनां वा I. ११७
दयते मृगीणाम् I. ११८
दयसे तेषाम् I. ११७
दयांचक्रे II. २८
दयाकरः II. २६४
दयालुः II. ३६६, ३६७
दरः II. ५४२
दरत् II. ४१२
दरिद्रितः II. ६७
दरी II. ३६५
दरीशयः I. ३३८
दर्दरीकम् II. ४७४
दर्दुरः II. ३९२
दर्पं, दर्पः II. ६२२

दर्पजन्मा I. ६
दर्भ, दर्भः II. ६२२
दर्भः II. ४६८
दर्वः II. ४१८
दर्विः II. ४५६, ४८०, ६००
दर्वी II. ४५६, ४८०
दर्शकः II. ५२२
दर्शितः II. ४६९
दर्शनीयकल्पा I. २५६
दर्शनीयतमा I. २५६
दर्शनीयतमाः स्त्रीषु I. १५०
दर्शनीयतरा I. २५६
दर्शनीयदेशीया I. २५६
दर्शनीयपाशा I. २५६
दर्शनीयमानी II. ३०६
दर्शनीयरूपा I. २५६
दर्शयते II. ९४, १८१
दर्शयते अनुजीविनः I. ६३
दर्शयते भक्तं, भक्तेन वा I. ६२
दर्शयाञ्चक्रिरे सीताम् I. ६३
दर्शयिताहे II. १८१
दर्शयिताहे वनिताम् I. ६२
दर्शयिष्ये सखीनाम् I. ६३
दह्मः II. ४३८
दवः II. २४६
दवथुः II. ५५३, ५५४
दवयत् I. ६३५, II. ८६
दविष्ठः I. ६३५
दवीयान् I. ६३५
दशग्रीवेऽसंप्राप्ते I. १४८
दशतयी I. १६
दशत् I. ५२४
दशमी I. ११, ५७३
दशमूर्धा I. २६५
दशाहः I. २०४, २३७, २३९, २४५
दस्तः II. ३२८
दस्मः II. ४१५
दस्युः II. ४४७
दस्युहः I. २३०, II. २९९
दस्रः II. ४२६
दह्रः II. ४२६
दाकः II. ४५०
दाक्षायणः I. ३९०
दाक्षिः I. ३८९
दाक्षिणात्यः I. ४४२
दाक्षी I. ४७
दाडिम, दाडिमः II. ६१०
दाण्डिनायनः I. ४००
दात्रम् II. ३८०, ५०४
दात्वः II. ४८८
दाधिकः I. ४९०
दाधिकम् I. ४१६, ४९५
दानीयः II. २१७
दानुः II. ४४९
दान्तः II. ३२८
दामा I. ६, II. ६१८
दायः II. २४५
दायकः विवासम् I. १४१
दायादः II. २५१

दायि II. ५७६
दायिकोटिगुणितं I. १४२
दायी शतं I. १४०
दारगवम् I. २९५, ३२१
दारगवाणाम् I. ३७९
दाराः II. ५२९, ६१२
दारामास II. ११३
दारु II. ३८३, ६०४
दारुः II. ३६८
दारुणम् II. ४५२
दारुणा II. ४५३
दारुमयी I. ११
दार्तेयम् I. ४६७
दार्दुरिकः I ४९७
दार्ढ्यम् I. ५३९
दार्वाघाटः II. २८९
दार्षदः I. ४४०
दावः II. २४३
दाशः II. ५१३, ५२१
दाशरथिः I. ३८९
दासः II. ५१३
दासितः II. ३२८
दासीदासम् I. ३०३
दासीपुत्रः I. ३४०
दासेयः I. ३९८
दासेरः I. ३९८
दास्याः पुत्रः I. ३४०
दिक् II. २९७, ५९९
दितः II. ३३२
दित्सति II. १०३
दित्सते II. १०३
दित्सया II. १०३
दिदृक्षते II. १७४. १७५
दिदृक्षमाणः II. १७५
दिदृक्षा II. ५६०
दिदृक्षुः हरिं I. १३१
दिदेविषन् प्राणैः I. ७५
दिदेविषुः शस्त्रैः I. ७५
दिद्युत् II. ३७८
दिनम् II. ४३२, ४३३, ६१२
दिवसः II. ४६२, ६१२
दिवसम् II. ४६२
दिवस्पतिः I. ३४१
दिवस्पुत्रः II. ५९६
दिवस्पृथिव्यौ I. ३०९
दिवस्पृष्ठः II. ५९६
दिवाकरः II. २६५
दिवातनम् I. ४५८, ४५९, ४६०
दिवातनी I. ४५९
दिवाभूता रात्रिः I. ६६०
दिवामन्या II. ३०६
दिविजः I. ३३६
दिविष्ठा I. ३३३, II. २५४
दिविस्पृक् I. ३३३
दिवोदासः I. ३३९
दिवौकसः I. ३६७
दिव्यधर्मिणी I. ६१०
दिव्यम् I. ४४३
दिशोदण्डः I. ३६९
दिश्यम् I. ४६६

दीक्षिता	II. ३६२	दुरध्वम्	I. २२३
दीधितिः	II. ६१२	दुरभिभवः	II. ५७३
दीनः	II. ४४४	दुराढ्यङ्करः	II. ५७४
दीनारः	II. ४६६	दुराढ्यम्भवम्	II. ५७४
दीपः	II. ६०९	दुरापः इक्ष्वाकूणाम्	I. १३७
दीपिता	II. ३६२	दुरासम्	II. ५७३
दीप्रः	II. ३७२	दुरुपस्थानः	II. ५७५
दीप्रम्	II. ३७२, ३७३	दुर्गः	II. २८६, २८७
दीप्तास्त्रधनुः	I. २७४	दुर्मनायमानः	II. ११५
दीर्घसक्थः	I. २६४	दुर्मेधाः	I. २७०, २७१
दीर्घसक्थि	I. २६४	दुर्योधनः	II. ५७५
दीर्घाहनी	I. ८	दुर्लभम्	II. ५७४
दीव्यति	II. ७०	दुर्वचं वागधिपस्य	I. १३९
दीव्यति शतस्य, शतं वा	I. १२३	दुर्विनीत दुर्विनीत	I. ६७२
दीव्यन्ती विषयान्	I. ७६	दुर्हणः	II. ५७३
दीव्यमानः बाणान्	I. ७६, १३३	दुर्हृत्	I. २८१
दीव्यमानम्	II. ३३८	दुर्हृदयः	I. २८१
दुःखम्	II. ६२०	दुष्करं अन्यैरपि	I. १३२
दुःखाकरिष्यति	I. ६६७	दुष्करः	II. ५७३
दुःखाकरोति	I. ६६७	दुष्कुलीनः	I. ४०६
दुःखातीतः	I. १८१	दुष्कृतबहिष्कृतः	I. २९२
दुःखायते	II. १२१	दुष्कृतवत्	I. ५३५
दुःखिता	I. ५६५	दुष्टु	II. ३८९
दुःखी	I. ६०९	दुष्पानः	II. ५७५
दुःशासनः	II. ५७५	दुष्प्रजाः	I. २७०
दुकूलम्	II. ४८५	दुष्प्रमयः	II. ५७३
दुता	II. २१६	दुष्प्रलम्भः	II. ५७४
दुद्यूषुः परिघम्	I. ७५	दुष्प्रवृत्तिहरा	II. २५७
दुन्दुभिः	II. ५९८	दुष्षूतेः	II. ६७
दुरध्वः	I. २१९, ३२८, ३२९	दुस्तरः भवता	I. १३८

दुस्तरम् II. ५४१
दुस्थः II. २४२
दुहतः रोहिणीः I. ५४
दुहिता II. ४३८, ४३९, ५९७
दुहितुः पतिः I. ३४१
दुह्यम् II. २२७
दूतः II. ४५८, ६१३
दूत्यम् I. ५४४, II. ५९५
दूनः II. ३१५
दूरं ग्रामस्य, ग्रामाद्वा I. ११३
दूरं विन्ध्यपर्वतात् I. ११३
दूरगः I. २२९, II. २८६
दूरभाक् I. २३२, II. २९९
दूरम् I. १०८, ११३ II. ४२८
दूरात् I. १०८, ११३
दूरात् ग्रामस्य, ग्रामाद्वा I. ११३
दूरात् देशतः I. ११४
दूरात् विन्ध्यपर्वतात् I. १०८
दूरादागतः I. १८७
दूरान्मुक्तः I. १८७, ३३१
दूरीकृतः I. २१९
दूरे I. १०८, ११३
दूरे गिरां I. १०९, ११४
दूरे ग्रामस्य, ग्रामाद्वा I. ११३
दूरेण I. १०८, ११३
दूरेण ग्रामात, ग्रामस्य वा I. ११३
दूर्वावणम् I. ३७७
दूर्वावनम् I. ३७७
दूषीका II. ४७४
दृंहितः II. ३२६
दृक्पथः I. ३१८
दृक्पथम् II. ४७३
दृढं, दृढः II. ६२२
दृढः II. ३२६
दृढधूः I. ३१६
दृढपतिः I. २४
दृढपत्नी I. २४
दृढभक्तिः I. २५४, २५५
दृति II. ५०६, ६१३
दृतिहरिः II. २६८
दृतिहारः II. २६८
दृपः II. ४२५
दृषत् II. ४१२
दृष्टवान् वैदेहीम् I. १३२
दृष्टा मया I. ७३
दृहितः II. ३२६
देयम् II. २१९, ५७६
देवः I. ६४४
देवकीयम् I. ४४८
देवगायी II. ३०३
देवगृह्या II. २३१
देवटः II. ४८३
देवता I. ६५४, ६५५
" II. ५९९
देवदत्तः I. ६४४
देवदत्तमयम् I. ४७५
देवदत्तस्यायुष्यमस्ति I. १४५
देवदत्तीयः I. ४४७
देवदारुवनम् I. ३६९, ३७७
देव देव वन्द्योऽसि I. ६७२

देवपूजकः	I. १८८	दैवासुरम्	I. ४८०
देवप्रियः	I. ३३९	दैवी	I. ४७२
देवभूयम्	II. २२६	दैव्यम्	I. ३८४
देवयजिः	II. ४९१	दैष्टिकः	I. ५००, ५०१
देवयिता	II. ३५९	दोः	II. ४३६
देवयुः	II. ३९१	दोग्धि पाषाणम्	I. ५३
देवरः	II. ४३९	दोषातनम्	I. ४५८, ४६०
,,	II. ४६४	दोषातनी	I. ४६१
देवरि	II. ४४०	दोषाभूतमहः	I. ६६०
देवलः	II. ६१८	दोषामन्यम्	II. २७१, ३०७
देवश्चेदवर्षीत् धान्यमवाप्स्म	II. २०५	दोषी	II. ३५६
देवश्चेद्वर्षति धान्यं वपामः	II. २०५	दोहः गवामगोपेन	I. १२७
देवश्चेद्वर्षिष्यति धान्यं वप्स्यामः	II. २०५	दोही	II. ३५६
देवसात्	I ६६५	दोहीयसी	I. ६३२
देवा	II. ४३९	दोह्यम्	II. २२७
देवाः	II. ६०३	दौर्भागिनेयः	I. ३९३, ३९५
देवासुराः	I. ३०३		३९६, ४७१
देवित्वा	II. ५७९	दौलेयः	I. ३९३
देवी	I. १२	दौवारिकः	I. ४५६, ५०२
देहं देहः	II. ६२२	दौवारिकी	I. १६, ४५५, ५०२
देहव्रश्चनम्	I. १८९	दौष्कुलेयः	I. ४०६
दैत्यः	I. ३८५	दौष्ठवम्	I. ५४६
दैत्यपुरः	I. ३१६	दौहिलाः	I. ३९१
दैवतः	I. ६५७	द्यावाक्षामे	I. ३०९
दैवतम्	I. ६५५, ६५८	द्यावापृथिवीयम्	I. ४१८
दैवदत्तः	I. ४४७	द्यावापृथिव्यम्	I. ४१८
दैवदारवम्	I. ४८२	द्यावापृथिव्यौ	I. ३०९
दैवम्	I. ३८४	द्यावाभूमी	I. ३०९
दैवम् दैवः	II. ६२०	द्युतितम्	II. ३२५
दैवागारिकः	I. ५०२	द्युतिमालभारी	I. ३५३

द्युतिलोचना I. ४५
द्युनिवासभूयम् II. २२६
द्युम: I. ५९५
द्युत्रा II. ४१८
द्युसत् II. २९७
द्यूतम् II. ३१८
द्यूत्वा II. ५७९
द्यून: II. ३१८
द्योतनम् II. ३६०
द्योतितम् II. ३२५
द्यौ: II. ४३५, ६०३
द्यौत्रम् II. ५०१
द्रढिम I. ५३९
द्रढिमा I. ५३९
द्रव: II. ५३२
द्रविणम् II. ४३३
द्रव्यम् I. ४८५
द्रष्टव्यम् II. २१२, ५७६
द्रष्टा I. १९४
द्रष्टा मैथिल्या: I. १२५
द्रष्टुम् II. ५२२
द्राघिमवन्ति I. ६३८
द्राघिष्ठ: I. ६३६
द्राघीयान् I. ६३८
द्राण: II. ३१५
द्रावयति II. १८९
द्रावयिष्यामि II. १९०, १९१
द्रु: II. ३९१
द्रुघण: I. २६७, II. ५५१
द्रुघन: II. ५५१
द्रुणस: I. २६६
द्रुततरम् I. ६३२
द्रुम: II. ३९१, I. ५९५
द्रुमशैलम् I. ३०३
द्रुह: II. २९८
द्रुह्यति हरये I. ८५
द्रुह्यति घर्माय I. ८६
द्रू: II. ४३४
द्रोणं, द्रोण: II. ६१२
द्रोण: II. ४४५
द्रोणि: II. ४७९
द्रोहि II. ३५६
द्रोही II. ३५६
द्रौणायण: I. ३९१
द्रौणि: I. ३९१
द्वन्द्वम् I. ६७२, II. ६२०
द्वयम् I. ५७१
द्वया: I. ५७१
द्वा: II. ६००
द्वाचत्वारिंशत् I. २४३
द्वादश I. २४२, २८९
द्वादशाहिकी I. ५२९
द्वारम् II. ६११
द्वारवती I. ३७१
द्वारवतीत्वम् I. २५८, २५९
द्वाविंशति: I. २४२
द्वाविंशम् I. २६१, ५७३
द्वि: I. ६५१
द्विकर: II. २६५
द्विगुणाकरोति I. ६६६

द्विगुणाकर्णः I. ३६७
द्विचत्वारिंशत् I. २४३
द्विजः I. २३४, II. ३१३
द्विजस्य कुर्वन्, कुर्वाणो वा I. १९१
द्विजार्थः I. १८५
द्विजार्थम् I. १८५
द्विजार्था I. १८५
द्वितयम् I. ५७१
द्वितीयः I. ५७५, ६२७, ६२८
द्वितीयभिक्षा I. १९८
द्वितीया I. ५७५, ६२८
द्वितीयाकरोति I. ६६६
द्वित्राः I. २४२, २८९
द्वित्राणि I. २६०, २६४
द्विदन् I. २८०
द्विदन्तः I. २८०
द्विदशाः I. २६१
द्विधा I. ६२६
द्विपः I. २२६, II. २५१
द्विपदी I. ५
द्विपात् I. ५, २७९
द्विपुंस्कः I. २८२
द्विपुमान् I. २८२
द्विभूमः I. ३१९
द्विमास्यः I. ५२८
द्विमुनि I. १७५
द्विमुसलि I. २७३
द्विमूर्धः I. २६५
द्वियमुनम् I. १७५
द्विरदगामी II, ३०२, ३०४
द्विरदनासोरूः I. ४८
द्विरहः I. १२३
द्विरात्रम् I. २३६, २४४
द्विर्भुंक्ते I. ६५१
द्विवर्षः I. ५२९
द्विवर्षीणः I. ५२९
द्विवार्षिकः I. ५२९
द्विविंशतिः I. २४३
द्विशः I. ६५९
द्विषः II. २९८
द्विषन् II. ३४५, ३४९
द्विषन्तपः I. २२८, II. २७८, २७९
द्विषन् मुरस्य, मुरं वा I. १३१
द्विषन् मुरम् I. १४०
द्वीपं, द्वीपः II. ६०९
द्वीपम् I. ३१९
द्वेधा I. ६२६
द्वेषी II. ३५६
द्वेषिणी II. ३५७
द्वेष्टि गुणेभ्यः I. ८७
द्वैतीयकः I. ५७५, ६२८
द्वैधम् I. ६२६
द्वैपः I. ४१५
द्वैपम् I. ४१५
द्वैप्यः I. ४५३
द्वैप्यम् I. ४५३
द्वैप्या I. ४५३
द्वैमातुरः I. ३९२
द्वैमित्रिः I. ३८८
द्वैहायनम् I. ५४७, II. ६१५

द्व्यङ्गुलम् I. २३६
द्व्यङ्गुला I. २६५
द्व्यञ्जलम् I. २४१, ३८८
द्व्यञ्जलि I. २४१
द्व्यशीतिः I. २४२
द्व्यहः I. २३९, २४४
द्व्यहीनः I. २३७
द्व्यह्नः I. ३८८
द्व्यायुषम् I. ३२१

ध

धत्स्व धत्स्व I. ६७४
धत्स्व धत्स्वेति दधती II. २१३
धनञ्जयः II. २८४
धनञ्जययुधिष्ठिरौ I. २९९
धनपोषम् II. ५८७
धनमदः II. ५४७
धनम् II. ६१७
धनायति II. ११०
धनायितुम् II. ११०
धनुः II. ३८४, ३८५, ४४२, ६१७
धनुर्धरः II. २४०
धनुष्करः II. २६५
धनुष्पाणिः I. २९३
धनूः II. ४०१
धनेन कुलम् I. १०६
धन्यः I. ५०५
धन्व II. ४१८
धन्वा II. ४१८
धन्वी I. ६०३
धमः II. २४३
धमनिः II. ४४०
धयः II. २४३
धयाः II. २४३
धरणिः II. ४४०
धरण्याम् II. ४४०
धराः II. २४१
धराशैलसमुद्राः I. २९७, २९९
धरित्री II. ५०४
धर्त्रम् II. ५०२
धर्मः II. ४१४
धर्मसभा I. २५१
धर्मात्प्रमाद्यति I. ६१५
धर्मार्थकामाः I. २९६
धर्मार्थौ I. २९४
धर्म्यम् I. ५०५, ५०६
धर्म्या I. ५०६, ५०७
धर्षितः II. ३२६
धवित्रम् II. ३८१, ३८२
धाकः II. ४५०
धाता II. ३५०
धातुः II. ३९९
धात्री II. ३७९
धानम् II. ५६८
धाना II. ४४५
धानाशष्कुलि I. ३०१
धानी II. ५६८
धानुष्कः I. ४९२, ४९९, ५००, ६०३
धानुष्क धानुष्क I. ६७२
धान्यमायः II. २५०

धान्यम् II. ५१८, ६२०
धान्यार्थी I. ६११
धापयते II. १९२
धाम II. ४९९
धाय: II. २४५
धाय्या II. २३५, २३६
धारय: II. २४४
धारय: कुसुमोर्मीणाम् I. १२६
धारयति भक्ताय I. ८४
धारयन् II. ३४८
धारयन् एतस्यै I. ८४
धारा II. ६०१
धारालम् I. ५८७
धारु: II. ३६८
धारु: आमरम् I. १३३
धार्मिक: I. ४९७
धार्य: II. २१३
धिक् पाणिम्, त्वाम्, लोकम् I. ६५, ६६
धिग्देवदत्तं I. ७२
धित्सति II. १०३
धित्सते II. १०३
धिषण: II. ४३६, ४३७
धिषणा II. ४३६
धिष्ण्यम् II. ४८९
धी: II. ३७८
धीर: II. ४२८
धीवर: II. ४४४
धीवा II. ४९०
धुरीण: I. ५०३
धुर्य: I. ५०३
धू: II. ३७७, ६००
धूप: II. ६०९
धूपायति II. २२
धूम: II. ४१५
धूमादग्निमान् I. १०६
धूमायमान: II. ११७
धूमित: I. ५६७
धूम्या I. ४३०, ४३१
धूर्त: II. ४५७, ६१३
धूलि: II. ६००
धूसर: II. ४५५
धूसरस्तनी I. ४२
धृतधनु: I. २७५, २९२, २९३
धृतहेति: I. २९२
धृत्वा II. ४९०
धृषु: II. ३८८
धृष्ट: II. ३२६
धृष्टम् II. ३२६
धृष्णक् II. ३७५
धृष्णु: II. ३५४
धृष्यम् II. ६२०
धेनुंभव्या I. ३५४
धेनु: II. ४५०, ६०४
धेनुष्या I. ५०५
धेन्वनडुहौ I. ३२१
धैनुकम् I. ४२८
धैर्यकलिता I. २९२
धैवत्य: I. ४००
धौरेय: I. ५०३

धौरेयः I. ५०३
धौरेयी I. १३
ध्वजः I. २४६, II. ६१३
ध्वजम् I. २४६
ध्वनिः II. ४२७, ६१३
ध्वनितम् II. ३२५
ध्वाङ्क्षरावी II. ३०४
ध्वान्तम् II. ३२५

न

नंष्ट्वा II. ५७०
नः I. २४७
न करोमि II. २०३
नकुलः I. २१६
नक्तञ्चरी II. २६१
नक्तन्तनम् I. ४५९
नक्तंदिवम् I. ३२१, ३२२
नक्रः I. २१७
नक्षत्रम् I. २१७, II. ४६०
नखंपचः II. २७४
नखंपचा II. २७४, २७५
नखः II. ५१५, ६०३
नखभिन्नः I. १८४
नखम् I. २१६
नखलक्ष्मा I. ६
नखलूनम् I. १८४
नगः II. ५१९
नगरघातः II. २९१
नगरम् I. ५९३
नगाः I. २१७
नग्नङ्करणः II. २९४
नग्नङ्करणम् II. २९३
नग्नङ्करणी I. १९, II. २९३
नग्नमुषितप्रख्यम् I. २९५
नटं, नटः II. ६०५
नटः II. ४८८
नडकीयम् II. ४३९
नड्वलः I. ४३८
नड्वलम् I. ४३८
नड्वान् I. ४३७
नतगात्री I. ४४
नदीमातृकता I. २५७
नदीमातृकम् I. २५६
नदीमातृकाः I. २५५
नदीष्णः II. २५२, ३३४
नद्घ्री II. ३८०
नद्यवस्कन्दम् II. ५९२
ननान्दा II. ४३९, ५९७
ननु करोमि भोः II. २०२
नन्दकः II. २४८
नन्दथुः II. ५५४
नन्दनः II. २३९
नन्दनानि II. २३९
नन्दनायितम् II. ११३
नन्दयन्तः II. ४६४
नन्दिः II. ४९१
नन्दोपक्रमम् I. २४८
नपात् I. २१६
नप्ता II. ४३८
नभः II. ५०८, ५०९
नभसः II. ४६१

नभस्तः I. ६१५
नभस्सदः II. २९७
नभ्राट् I. २१६
नमः रावणाय I. ९२
नमतः II. ४६०
न मर्षये भवान् हरिं निन्देत् निन्दिष्यति वा II. २०७
नमसः II. ४६१
नमस्कुर्मः नृसिंहाय I. ९१
नमस्कृत्य स्वयंभुवे I. ९१
नमस्यति II. १२२
नमस्यन्तम् II. १२२
नमस्यन्ति II. १२२
नमुचिः I. २१६
नमो नमः I. ६७३
नमो हरये I. ९२
नम्रः II. ३७२, ३७३
नयः II. ५३१
नयते II. १५८, १५९
नयनम् I. ६१७
नयनाम्बुकल्पम् I. ६४१
नरकम् II. ५१७
नरभुजाम् II. ३०१
नरशिखिलयी I. १६
नर्तकः II. २४७
नर्तकाः II. २४७
नर्तकी I. २७, II. २४७
नर्तयते II. १९२
नर्तयमानः II. १९२
नर्तयमानवत् II. ८७
नलिनं, नलिनः II. ६०८
नलिनम् II. ४३२
नवतिः II. ५९८
नवनीतम् II. ६२०
नवपाठकाः I. २०१
नवभवद्गीर्वाणाः I. ६६१
नवीनम् I. ४६१, ६५३
नवेदाः I. २१६
नशित्वा II. ५७९
नश्वरः II. ३७०
नष्ट्वा II. ५७९
न संभावयामि भवान् हरिं निन्देत् निन्दिष्यति वा II. २०७
नस्यम् I. ५१६
नस्या I. ४६७
नहुषः II. ४८२
ना II. ४४०
नाकः I. २१७
नाकार्षम् II. २०३
नाकुः II. ३८७
नाकुलः I. ३९२
नागयूथमलिनानि I. २०६
नागरेयकः I. ४४०
नागी I. ३२
नागेन्द्ररथाश्वमिश्रः I. १८४
नागेन्द्ररथाश्वम् I. २९७, २९९, ३०१
नाम्नायी I. २५
नाटकीयम् I. ४४५
नाडायनः I. ३९०
नाडिः II. ६००

नाडिन्धमः I. २२७, II. २७१, २७२, २७३
नाडिन्धमान् II. ४५
नाडिंधयः II. २७२
नाडीव्रणः II. ६१३
नाथते II. १३३
नाथन्ति इष्टदेवम् I. ५५
नाथस्व II. १३५
नाथस्व धृत्याः I. १२०
नाथहरिः II. २६८
नाथहारः II. २६८
नादेयम् I. ४४१
नाना I. ५६१
नान्तम् II. ५०१
नापितः II. ४५७
नाभिः II. ४९५, ५९८, ५९९
नाभ्यम् I. ५१६
नाम II. ६१९
नामग्राहम् II. ५९२
नामधेयम् I. ६५४
नामा II. ४९९
नामादेशम् II. ५९२
नायः II. २४६, ५३१
नारकः II. ५१७
नारम् II. ६११
नारायणतः I. ६६०
नारी I. ५०
नालिः II. ६००
नालिकेरान्तरपः II. ३१७
नाविकः I. ४९०
नाव्यम् I. ५०५, ५०६
नाव्याः II. ४३५
नाशः II. ५२८
नाशयति II. १८९
नाशयेयम् II. १९०, १९१
नासत्याः I. २१६
नासिकंधमः II. २७१
नासिकंधयः II. २७१
नास्तिकः I. ५००
निःश्रेयसकरी I. १३
निःश्रेयसम् I. ३२१, ३२३
निःस्फुरति II. ७४
निकटं, निकटः II. ६०५
निकषः II. ५६९
निकषा I. ६६, II. ५०४, ५०५
निकषा लङ्कां I. ६७
निकामभीषणम् I. १५७
निकायः II. ५३६, ५३७
निकाय्यः II. २३५
निकाय्यम् II. २३६
निकारः II. ५३३
निकेचायः II. ५३६
निक्कणः II. ५४६
निक्काणः II. ५४६, ५४७
निगदः II. ५४६
निगमः II. ५६९
निगलं, निगलः II. ६१८
निगादः II. ५४६
निगाद्यम् II. २२२, २३३
निगारः II. ५३२

निगारयति II. १९०
निगृह्याः II. ३
निग्रहः II. ५३७
निग्राहः II. ५३७, ५३८
निघः II. ५५३
निघसः II. ५४४
निघातयिष्यन् यातुधानान् I. १३२
निघातिः II. ४९४
निघृष्वः II. ४१७
निघ्नन् द्विषतः I. १२३
निघ्नानं II. ४८
निघ्नानः II. ३४७
निघ्नानः शात्रवान् I. १३३
निघ्नानम् II. ३४८
निचयः II. ५३६
नितम्बः II. ६१४
नित्यः I. ४४३
निदाघं, निदाघः II. ६२२
निद्रा II. ४२७
निद्रालुः II. ३६६
निद्रितः I. ५६५
निधिः II. ५५५, ६०२
निनङ्क्षुः II. ७१
निनदः II. ५४६
निनादः II. ५४६
निन्दकः II. ३५९
निपठः II. ५४६
निपत्या II. ५५८
निपाठः II. ५४६
निपीतसुधाकम् I. २८६
निपुणा मारयितृषु I. १५२
निपुणो मातरि I. १५२
निपेतुषी II. ३४०
निप्रघ्नन् अमीषाम् I. १२१
निप्रहणनम् I. १२०
निप्रहन्तुं अमरेशविद्विषाम् I. १२१
निबिडम् I. ५६३
निबिरीसम् I. ५६३
निमयः II. ५७३
निमितम् II. ३२९
निमित्तम् II. ६२०
निमूलकाषम् II. ५८३
निम्नम् II. ६०७
निम्बः II. ४८६
नियच्छसि II. ४८, ५७
नियमः II. ५४६
नियम्या II. २२२
नियामः II. ५४६
नियुक्तं II. १७७
निरङ्कुशम् I. २३६
निरदिक्षत् II. ३२
निरवस्त्र्यत II. ३८, ३९
निरस्यति II. १५०
निरस्यते II. १५०
निराकरिष्णुः II. ३५०, ३५१, ३५२
निराकरिष्णुः वीर्यं I. १३५
निरामयं कृष्णाय, कृष्णस्य वा I. १४३
निरासिरे II. १५३
निरासे II. १५४
निरास्थत् II. ६३

निरास्यत II. १५४
निरास्येताम् II. १५४
निरीक्षितचरी I. १२, २५७, ६२९
निरीय II. ५८०
निर्णय: II. ५४३, ५७६
निर्यातशेषा I. २११
निर्यासं, निर्यास: II. ६१२
निर्लङ्क: I. २२५, २४४
निर्वणम् I. ३७६
निर्वर्त्स्यति II. ३९
निर्वाणम् II. ३१८
निर्विन्ध्या I. २२५
निर्व्यूह: II. ६१४
निलिम्पा: II. २४४
निलीयते मातु: कृष्ण: I. ९९
निवचनेकृत्य I. २२२
निवचने कृत्वा I. २२२
निवध्वम् II. २११
निवाप: I. ३७१
निवित् II. २९७
निविशती II. १३०
निविशते II. १२९
निवेशयामासिथ II. ६
निशाकर: II. २६५, २६६
निशाचर: I. २२७, ३३५, II. २६१
निशाटम् II. ३३२
निशिचर: I. ३३५, II. २६१
निशीथ: II. ४२४
निश्चप्रचम् I. २१३
निश्चय: II. ५४२
निश्राय: II. ५३०
निश्रेयसकरी II. २६४
निषण्णधन्वा I. २७४
निषद्य II. १३
निषद्या II. ५५८
निषद्वर: II. ४४३
निषद्वरी II. ४४३
निषन्ति II. ६६
निषसाद II. ४८
निषाद: I. ३७१, ३७४
निषिद्धम् II. ११
निषिषिधतु: II. १७
निषिषेध II. १७
निषेदुषी I. ३, II. ३४१
निषेव्यमाणेन II. १५
निष्कं, निष्क: II. ६०५
निष्क: II. ४५२
निष्कुलाकरोति I. ६६६
निष्कौशाम्बि: I. २२३
निष्टपति II. ५७
निष्टपन्ती II. ५७
निष्ठ्य: I. ४४४
निष्ण: II. ३३४
निष्णात: II. ३३४
निष्पत्रं करोति I. ६६६
निष्पत्रा करोति I. ६६६
निष्पानम् II. ५७६
निष्पाव: II. ५३२
निष्फुरति II. ७४
निष्यन्द II. ४०

निष्यन्दि II. ४०
निष्यन्दिना II. ४०
निष्यात् II. ६६
निसेसिच्यते II. १०७
निसोष्यन्तं II. ७२
निस्तब्धः II. ३१८
निस्त्रिंशः I. २२५, २६४
निस्त्रिंशानि I. २६४
निस्वनः II. ५४५, ५४६
निस्वानः II. ५४६
निहननम् I. १२०
निहनिष्यसि रावणम् I. १२३
निहन्तासि दशग्रीवम् I. १२२
निहन्ति नः I. १२२
निहन्मः देवयजीन् I. १२२
निहन्मि बलं I. १२२
निहवः II. ५४९
निहितम् II. ३३३
निह्नुवानः सीतायै I. ८३
निह्वयते II. १५५
नीकाशः I. ३७४, II. ५२८
नीचैः II. ५१४
नीचैःकारम् II. ५९२
नीचैःकृत्य II. ५९२
नीचैः कृत्वा II. ५९२
नीथः II. ४२२
नीपः II. ४४८
नीरजाक्षी I. २८
नीरजीकारिता I. ६६२
नीरम् II. ४२६, ६११
नीरुक् I. ३६८
नीलङ्गुः II. ३९१
नीलम् I. ४१३, ४१४
नीला I. ३२
नीलाङ्गुः II. ३९१
नीली I. ३२, ३३
नीलोत्पलम् I. २०७
नीवरः II. ४४४
नीवापः I. ३७१
नीवारः I. ३७३
नीवाराः II. ५३८
नीवि II. ४९६
नीविः II. ६००
नीवी II. ४९६
नीवृत् I. ३६८
नु करोमि II. २०३
नुत्तः II. ३२०
नुत्तम् II. ३२१
नुन्नः II. ३२०
नु ब्रवीति II. २०३
नूतनम् I. ४६१, ६५३
नूत्नम् I. ४६१, ४६२, ६५३
नृजग्धः I. २९१
नृणां नृषु वा I. १५०
नृत्ता II. ३३८
नृपः II. २५१
नृमांसादः II. २९९
नृवरामास II. ११३
नृसोमः I. २०६
नेता II. ३४९

नेता अत्यन्तीनत्वम् I. १३५
नेत्रः II. ६१७
नेत्रकल्पम् I. ६४१
नेत्रम् II. ३८०, ३८१, ६११
नेत्रावतरत्वबोधिका I. १९४
नेदयति I. ६३४, II. ८६
नेदयत् I. ६३४, II. ८६
नेदिष्ठः I. ६३४
नेदीयान् I. ६३४
नेयः II. ४४८
नेमः II. ४१४
नेमिः II. ३७५, ४७८
नेष्टा II. ४३८
नैर्ऋतघ्नम् II. २९२
नैकटिकः I. ५०२
नैकधा I. २१६, ६२६
नैघेयः I. ३९३
नैपुणम् I. ५४८
नैयग्रोधम् I. ४८५
नैशम् I. ४५४, ४५५
नैशिकम् I. ४५४, ४५५
नैष्कशतिकः I. ६०४
नैष्कसहस्रिकः I. ६०४
नौः II. ४३५, ६००
न्यङ्कुः II. ३८७
न्यपप्तन् II. ३६
न्यमाङ्क्षुः II. ७१
न्यमिमीलत् II. ९०
न्ययः II. ५३४
न्यर्णः II. ३२७
न्यवधि II. १४९
न्यवधिषं II. ६२
न्यविक्षत II. १२९, १३०
न्यविक्षथाः II. १३०
न्यविशत II. १३०
न्यवीविशत् II. २४
न्यवृतत् II. ३५, ३७
न्यषदताम् II. १३
न्यषिञ्चत् II. १२, १७
न्यषेधत् II. १६
न्यषेधिष्यत् II. १६
न्यषेधीत् II. १६
न्यसीषहत् II. ९५
न्यादः II. ५४४
न्यायः II. ५३४, ५७१
न्याय्यम् I. ५०६, ५०८, II. ५३४
न्वकार्षम् II. २०३

प

पक्तिः II. ५५७, ५६६
पक्त्रम् II. ५०२
पक्त्रिमम् I. ४९४, II. ५५३
पक्वं II. ३१९
पक्वः II. ३१९
पक्वबिम्बाधरोष्ठी I. २०८
पक्वेष्टकचितम् I. ३५३
पक्षतिः I. ५६०
पक्षौ II. ५१०
पङ्कः II. ६०३
पङ्कजनाभः I. ३२०
पङ्कभारिका I. १९५

पङ्किलम् I. ५९०
पङ्क्तिः II. ६००
पचः II. २३९
पचतः II. ४६०
पचतिकल्पम् I. ६४१
पचतितमां II. ६३१
पचति पचति I. ६६९
पचतिरूपम् I. ६४०
पचनः II. ६१५
पचन्तं चैत्रं पश्य II. ३४४
पचमानं चैत्रं पश्य II. ३४४
पचा II. ५६६
पचिः II. ४९१
पचेलिमं II. २१६, ४७७
पचेलिमः II. ४७७
पचेलिमाः II. २१५
पच्यते II. १९६
पञ्चकं I. ५२३
पञ्चकः I. ५२४
पञ्चकपालः I. ३८८
पञ्चकर्णः I. ३६७
पञ्चकृत्वोऽह्नः I. १२३
पञ्चखट्वम् I. २४७
पञ्चखट्वी I. २४७
पञ्चगवम् I. २४७
पञ्चजनीनम् I. ५१७
पञ्चतक्षम् I. २४८
पञ्चतक्षी I. २४८
पञ्चतयम् I. ५७१
पञ्चद्वर्गः I. ५२४
पञ्चधा I. ६२५, ६२६
पञ्चनदम् I. ३१९, I. १७५
पञ्चपात्रम् I. २४८
पञ्चफली II. ६१६
पञ्चमः I. ५७३, ६२८
पञ्चमीपाशा I. २५९
पञ्चमीभार्यः I. २५९
पञ्चवटी I. २१, २०५
पञ्चविंशतिः I. २४३
पञ्चाङ्गुलम् I. २६५
पञ्चालाः II ४०८, ४११, ४३६
पञ्चाशत् II. ५९८
पञ्जरम् II. ६११
पटः II. ६०५
पटपटाकरोति I. ६६५
पटपटाकृत्य I. २१८
पटपटायति II. ११५
पटपटायते II. ११५
पटहं, पटहः II. ६२२
पटिति करोति I. ६६६
पटीयसी I. २
पटीयांसः I. ६३२
पटीरः II. ४७६
पटुः I. ३५, II. ३८७
पटु, पटुः, पट्वी II. ६२१
पटुकल्पः I. ६४२
पटुचरी I. २५६
पटुजातीयः I. ६४३
पटुजातीया I. २५६
पटुतरा I. २५८

पटुतराः I. ६३२
पटुपटुः I. ६७२
पटुपट्वी I. ६७२
पटुप्रकारः I. ६४३
पटुरहं ब्रवीमि I. २४६
पटुरूपः I. ६४०
पटुर्भोक्तुम् II. ५२६
पटुलक्ष्मीः I. २८३
पटू स्यात् I. ६६१
पटोलः II. ३९९
पट्टं, पट्टः II. ६२२
पट्वितमा I. २५६
पट्वितरा I. २५६
पट्वी I. ३४
पठिता II. ३५९
पणसः II. ४६१
पण्डः II. ४०७
पण्डा II. ४०७
पण्डितंमन्यः II. ३०६
पण्डितमानी II. २०६
पण्डितायमानः II. ११४
पण्यः II. २२२
पण्यम् II. ६२०
पण्या II. २२२
पण्यैः II. २२३
पतङ्गः II. ४०९
पतति धावतोऽश्वात् I. ९६
पतत्रम् II. ४६०
पतत्रिः II. ४८२
पतत्रि II. ४६०
पतत्रिभ्यः प्रातस्तरां I. १५१
पतयालु II. ३६७
पतयालुः II. ३६६
पतसः II. ४६१
पताका II. ४७३
पताकी I. ६०२
पतिंवरा II. २८४
पतिः II. ४८०
पतिः स्त्री I. २४
पतिघ्नः I. २३०, II. २९१
पतिघ्नम् II. ४९
पतिघ्नी II. २९१
पतिवत्नी I. २२, २३
पतीयन्ती II. २१, १०९
पत्काषी I. ३४६, II. ३०२
पत्तनम् II. ४६८, ६१९
पत्तिः II. ५०६
पत्नी I. २३
पत्न्ये शेते I. ८१
पत्रम् II. ३८०, ६११, ६१९
पथकः I. ५७६
पथिकः I. ५२७, ५७६
पथिप्रज्ञः II. २५५
पथिलः II. ३९७
पथ्यम् I. ५०६, ५०७
पथ्यं कृष्णाय, कृष्णस्य वा I. १४५
पदं II. ६०२
पदगः I. ३४५
पदष्ठीवम् I. ३२१
पदसङ्घाटः II. २८९

पदसङ्घातः II. २८९
पदाजिः I. ३४५, II. ४९५
पदातिः I. ३४५, II. ४९५
पदिकः I. ३४६
पदेकृत्वा I. २२२
पदेकृत्य I. २२२
पदे पदे I. ६७०
पदोपहतः I. ३४५
पद्गः I. ३४५, ३४६, ३४७,
,, II. ३१३
पद्गाः II. २८९
पद्घोषः I. ३४७
पद्धतिः I. ३४६
पद्धिमम् I. ३४६
पद्मं II. ४१४
पद्मं, पद्मः II ६१९
पद्मगन्धिः I. २७८
पद्मनाभः I. ३१९
पद्मासनकौशलः I. १९१
पद्मिनी I. ६११
पद्यः I. ५०५
पद्याः I. ३४६, ५०४
पद्रः II. ४२६
पद्वः II. ४१७
पद्वा II. ४९०
पनसम् II. ६११
पनसः II. ४६१, ४६२
पन्थकः I. ४६३, ५२७
पन्थाः II. ४७३, ६१४
पन्नः II. ४४५
पन्नगः II. २८५, २८७, ४४६
पन्निष्कः I. ३४७
पन्मिश्रः I. ३४७
पपीः II. ४७०
पपुः II. ३८८
पयः II. ५०६, ५०७
पयःपानम् II. ५६७, ५६८
पयस्यम् I. ४८५
पयोधरः I. १८८
पयोधरीभूताः I. ६६०
परंतपः II. २७०, २७८, २७९, २८५
परं मत्तः I. १०३
परकीयम् I. ४४८
परतः I. ६२३
परमराजः I. २३७
परमर्षिः I. २०९
परमेष्ठी II. २५४, ४७३
परम्परीणः, परम्परीणा I. ५५५
परशव्यम् I. ४८६
परशुः II. ३९०
परश्शताः I. २९५, २९६, ३८३
परस्तात् I. ६२३
परस्त्रीवाहिणम् I. ३७९
परस्मैपदम् I. ३३२
परस्मैभाषा I. ३३२
पराकुर्वन् II. १८६
पराक्रंस्त II. १६१
पराक्रमते II. १६१
पराक्रमन्ते II. १६२

पराक्रान्तम् II. ३३९
पराङ्मुखा I. ४२
पराजयते II. १३१
पराजयते अध्ययनात्, शत्रून् I. ९८
पराजयमानः II. १३१
पराजयमाना प्रीतेः, खम् I. ९८
पराजिग्ये II. ३२
परारि I. ६२०
परारित्नम् I. ४५८
परि I. ७१
परिक्रीडते II. १३३, १३४
परिक्रीडस्व II. १३४
परिक्रीणानः II. १३०
परिक्रीणीते II. १३०
परिक्रीतः शतेन शताय वा I. ८९
परिक्रीतः संभोगाय I. ८९
परिक्षेपी II. ३५६, ३५७
परिखा II. ३१३
परिग्राहः II. ५३८
परिघः II. ५५२
परिचर्या II. ५५९
परिचाय्यः II. २३६
परिच्छदः II. ५६९
परिज्मा II. ४२०
परिणतदिक्करिकः I. २८४
परिणतिं II. १८
परिणयः II. ५३४
परिणायः II. ५३४
परिणायकस्य II. १९
परितः I. ६१६
परितः वेदिम्, अरिष्टशय्याम् I. ६६, ६७
परिदाही II. ३५६
परिदेवकः II. ३५९
परिदेविनी II. ३५७
परिदेवी II. ३५६
परिनहनम् I. ३६८
परिनाभि I. १५८
परिपरि I. ६७१
परिपरि वङ्गेभ्यो वृष्टः I. ६७१
परिपर्युदधेः I. १०५, ६७१
परिपाकः I. ३७१, ३७३
परिपुच्छयते II. १२३
परिपुच्छयमानः II. १२४
परिबृंहितः II. ३२६
परिबृढः II. ३२६, ३२७
परिबृहितः II. ३२६
परिभवः II. ५४०, ५४१
परिभवि II. ३६६
परिभवी II. ३६५
परिभावः II. ५४०, ५४१
परिभावीनि II. २३९
परिभावुकः मरीचीन् I. १३६
परिमर्षति II. १८७
परिमृष्यति II. १८७
परिमृष्यन् II. १८७
परिमोहयते II. १९२
परिमोहयमाणः II. १९२, १९३
परिमोहयमाणा II. २१६
परिमोहिणम् II. २१६

परिमोही	II. ३५६, ३५७	परि स्त्रीम्	I. ७१
परिरब्धप्रेयसी	I. २८८	परिस्पन्दितुम्	II. ५२५
परिशाटी	II. ३५६	परि हरेः	I. १०४
परि वङ्गेभ्यः	I. ६७१	परीतत्	I. ३६८
परिवादः	I. ३७४	परीपाकः	I. ३७१, ३७३
परिवादी	II. ३५६	परीप्सुः	II. १०२
परिवारः	I. ३७२	परीरम्	II. ४७६
परिविष्णु	I. १६८	परीवारः	I. ३७२
परि वृक्षं, विष्णुं, हरिं	I. ७०	परीष्टिः	II. ५६३
परिव्राट्	II. ४३४	परीहारः	II. ५२८
परिषत्	II. ६००	परुः	II. ४४२
परिषद्वलः	I. ५९६, ५९७	परुत	I. ६२०
परिषिञ्चति	II. १२	परुलम्	I. ४५८
परिष्कण्णः	II. ५६, ३१७	परुषम्	II. ४८२
परिष्कन्दः	II. ३१७	परेद्यवि	I. ६२०
परिष्कन्दति	II. ५६	परेद्युः	I. ६२१
परिष्कन्दन्	II. ५६	परेषां उपकुरुते	I. ११०
परिष्कन्दन्तं	II. ५६	परोवरीणः	I. ५५५
परिष्करोति	II. ७७	पर्जन्यः	II. ४५९
परिष्कृतम्	II. १६	पर्णम्	II. ४४५, ६०६
परिष्ठलम्	II. ३३५	पर्णः	II. ४४५
परिसर्या	II. ५५९	पर्णसिः	II. ४८९
परिसारिणी	II. ३५६	पर्पम्	II. ४४८
परिसारी	II. ३५६	पर्पिकः	I. ४९१
परिसेधतः	II. १७	पर्फरीकम्	II. ४७४
परिसेसिचां	II. १३, १०७	पर्यध्ययनः	I. २२३
परिसोढा	II. ४४	पर्यपूपुजत्	II. २४
परिस्कन्दः	II. ३१७	पर्ययः	II. ५३५
परिस्कन्दति	II. ५६	पर्यरमत्	II. १८७
परिस्कन्नः	II. ५६, ३१७	पर्यषहत	II. ४४

पर्यष्कार्षीत् II. ७७
पर्यष्वजत II. १६
पर्यष्वजत् II. ५६
पर्यसहत II. ४४
पर्यसहिष्ट II. १५
पर्यसीषिवत् II. ९५
पर्यस्कारि II. १६, ४४, ७७
पर्यस्कार्षीत् II. ७७
पर्याप्तं भुङ्क्ते II. ५२६
पर्याप्तो भोक्तुम् II. ५२६
पर्यायः II. ५३५
पर्युदधि I. ६७१
पर्येषणा II. ५६३
पर्व II. ४९०
पर्वतः I. ६०५, ६०७, II. ४६०
पर्वतादवरोहति I. ६१५, ६६०
पर्वतीयः I. ४४९, ४५०
पर्वतीयानि I. ४५०
पर्शुः II. ३९०, ५१५
पर्षद्वलम् I. ५९६
पललं, पललः II. ६१८
पललम् II. ४०५
पलायांचक्रिरे II. २८
पलायांचक्रे II. २८
पलालं, पलालः II. ६१८
पलालम् II. ४०८, ४०९
पलितम् II. ४५८, ५१६, ५१७, ६२०
पलितङ्करणी I. १९, II. २९४
पलितम्भावुकः II. २९५
पल्यवर्चसम् I. ३२५
पल्लवः II. ६१४
पल्लवितः I. ५६४
पल्वलम् II. ४८९
पल्वलः II. ६१४
पवः II. ५३२, ५४१
पवनभूः II. ३०१
पवमानः II. ३४७
पवमानः सोमं I. १३१
पवमानसखः I. २३८
पविः II. ४९६
पवितम् II. ३२४
पवितः II. ३२४
पवित्रम् II. ३८२
पवित्रं, पवित्रः II. ६१९
पशुः II. ३८९
पशुना रुद्रं यजते I. ८२
पश्चात् I. ६२३
पश्चार्धः I. २०७
पश्चिमम् I. ४५८
पश्चिमरात्रिः I. १९७, २३७
पश्चिमा I. ४६०
पश्चिमेन I. ६२४
पश्चिमेन सुवेलं I. ११३
पश्यः II. २४३
पश्यतां II. १८६
पश्यतोहरः I. १४९, ३३९, ३४०
„ II. २५७
पश्यन्ति II. ४७
पांसुः II. ३८९

पांसुरः I. ५९३
पाकः II. ४५१, ५१८, ५२८,
पाकिमम् I. ४९४
पाक्षायणः I. ४३६
पाक्षिकः I. ४९७
पाचकतमः I. ६३३
पाचकतरः I. ६३३
पाचिः II. ५६६
पाचिका II. ५६६
पाजः II. ५०८
पाञ्चजन्यः I. ४६८
पाञ्चालः II. ४०९
पाटयामास मध्यात् I. १००
पाटलिः II. ६२१
पाटलिपुत्रेभ्य आढ्यतराः I. १५१
पाणः II. ५४७
पाणिंघमः II. २७६
पाणिः II. ४९५, ६१४
पाणिग्रहणं भवत्याः I. १२८
पाणिग्राहम् II. ५८६, ५९१
पाणिग्राहवत् I. ५३५
पाणिघः I. २३०, II. २९२
पाणिघाः II. २९३
पाणिघातः II. २९२
पाणिनः I. ४३४
पाणिनिः I. ४३४
पाणिनीयम् I. ४३४, ४७८, ४७९
पाणिन्धमः II. २७६
पाणिन्युपज्ञम् I. २४८
पाणिपादम् I. २९९; II. ६१६
पाणिपादवती I. ६०९
पाणौकृत्य I. २२२, २२३
पाण्डिम I. ५४०
पाण्डुकम्बली I. ४१५
पाण्डुभूमः I. ३१९
पाण्डुरः I. ५९३
पाण्डुरम् I. ५९४
पाण्ड्यः I. ४०८, ४०९
पाण्युपकर्षम् II. ५८९
पातालम् II. ४०७
पातिः II. ५१३
पातुकः II. ३६२
पातुका II. ३६२
पातुकामः I. ३८३
पातुकामा I. ३८३
पातुमलभत II. ५२५
पात्रं, पात्रः II. ६१९
पात्रम् II. ५०४, ६११
पात्रसात् I. ६६३
पात्रेसमितः I. २००
पात्रेसमिताः I. २००
पाथः II. ५०८
पाथेयम् I. ५११
पादः II. ५२७
पादघातम् II. ५८५
पादघोषः I. ३४७
पादपः II. २५२
पादपम् I. ४७९
पादमिश्रः I. ३४७
पादातः I. ४२२

पादुकः II. ३६२
पादेन खञ्जः I. ७८
पाद्यम् I. ३४६, ५०४, ६५२, ६५३
पानशौण्डः I. १२९
पान्थः I. ५२७, ५७६
पान्थाः I. ५२७
पान्थायनः I. ४३६
पापः II. ४४८
पापकृत् I. २३३, II. ३०९
पापदृश्वा I. २३३, II. ३११
पापनापितः I. २०६
पापम् II. ४४८, ६०९
पापाज्जुगुप्सते I. ६१५
पापानु I. १८२
पाप्मा II. ४९९
पामनः I. ५८९
पाम्पम् I. ४३५
पायंपायम् II. ५८१
पायय II. १९३
पाययति II. १९२
पाययते II. १९२, १९३
पाययते सिन्धूः I. ५९
पायय मां I. ५९
पायुः II. ३८३
पाय्यम् II. २३५
पारगः II. २८६
पारदारिकः I. ४८८
पारदृश्वरी I. ५, II. ३११
पारदृश्वा I. ५, II. ३११
पारयः II. २४४
पारलौकिकम् I. ४६९
पारशवः I. ४८६
पारश्वधिकः I. ५००, II. ३९०
पारश्वधिकधानुष्कशाक्तीकप्रासिकम्- I. ३०१
पारस्करः I. ३८२
पारस्त्रैणेयः I. ३९५, ४७१
पारावारीणः I. ४४०, ५५५
पाराशरिणः I. ४७१
पारिखेयी I. ५२०
पारिपार्श्विकः I. ४९६
पारिमुखिकः I. ४९६
पारिषदः I. ५१५
पारिषद्यः I. ४९८, ५१८
पारीणः I. ४४०, ५५१
पारीणम् I. ५५५
पारेगङ्गात् I. १७४
पारेजलम् I. १७४
पारेसिन्धु I. १७४
पार्थिवः I. ५२२
पार्थिवा I. ३८४
पार्थिवी I. ३८४
पार्वतानि I. ४५०
पार्वतायनः I. ३९१
पार्वतिः I. ३९१
पार्वती I. ४७, ३८८
पार्विकः I. ४५४
पार्श्व II. ५१५, ६२२
पार्श्वः II. ६२२

पार्श्वतः	I. ६६०	पितापुत्रकम्	II. ६१५
पार्श्वशयः	II. २६०	पितापुत्रौ	I. ३०६
पार्श्वोपपीडम्	II. ५८९	पितामहः	I. ४२०, ४२१
पार्ष्णिः	II. ४८०	पितामही	I. ४२०
पार्ष्णित्रम्	II. २३०	पितुःपुत्रः	I. ३४०
पालः	II. २३९	पितुःष्वसा	I. ३४१
पालकः सतः	I. १४०	पितुःस्वसा	I. ३४१, ३४२
पालाशम्	I. ४८२	पितुरन्तेवासी	I. ३४०
पावनः	II. २१८	पितृदेवत्यम्	I. ६५२
पाव्यम्	II. २२४	पितृभोगीणः	I. ५१७
पाशकल्पा	I. ६४१	पितृव्यः	I. ४२०
पाशी	I. ३५	पितृव्यघाती	II. ३०८
पाशीकल्पा	I. २५७, ३४३, ६४२	पितृव्यम्	I. ४२०
पाशुपतम्	I. ४१७	पितृष्वसा	I. ३४२
पाश्चात्यः	I. ४४२	पितृसमः	I. १८३
पाश्या	I. ४३०	पित्तघ्नम्	II. २९१
पाषण्डः	II. ६१३	पित्तम्	II. ६२०
पाषाणः	II. ६०६	पित्र्यः	I. ४१८
पास्यावः	II. २००	पित्र्यम्	I. ४१८, ४७४
पिच्छम्	II. ६२०	पित्सति	II. १०२, १०३
पिच्छवान्	I. ५८९	पित्सते	II. १०३
पिच्छिलः	I. ५८९	पिनाकं, पिनाकः	II. ६०५
पिच्छिला	I. ५९०	पिनाकः	II. ४७३
पिञ्जूरम्	II. ४८४	पिपतिषति	II. १०२
पिटकं, पिटकः	II. ६०५	पिपासावधकांक्षी	II. ३०३
पिण्डकं, पिण्डकः	II. ६०५	पिपासुः	II. ३७३
पिण्डाश्मः	I. २४०	पिपृच्छिषति	II. १०१
पिण्डेशूरः	I. २००	पिपृच्छिषूणाम्	II. १०१
पितरौ	I. २१३, २१४, II. ४३८	पिबः	II. २४३
पिता	II. ४३८	पिबत	II. ४५, २११

पिबति II. ४५
पिबन्ती II. १८६
पिशङ्गमौञ्जी I. २११
पिशङ्गी I. २६
पिशाचकी I. ६०९
पिशाचसभम् I. २५१
पिशितम् II. ४५९
पिशुनः II. ४५३
पिशुना II. ४५३
पिष्टपम् II. ४६७
पीठम् II. ६२०
पीडिताधरा I. ४५
पीतः I. ६०८
पीतकम् I. ४१३
पीतचरम् I. ६२९
पीतिम I. ५४०
पीतोदकः I. २९०
पीथः II. ४२४
पीनं मुखम् II. ३३१
पीनः स्वेदः II. ३३१
पीनौ II. ३३१
पीयुः II. ३९१
पीयूषम् II. ४८२, ६११
पीलुकुणः I. ५५९
पीवरः II. ४४४
पीवा II. ४९०
पुंसानुजः I. ३३१
पुःसरा I. १०
पुङ्खः II. ६१४
पुङ्गवः I. २०४, २०५
पुच्छं, पुच्छः II. ६२२
पुञ्जः II. ६१३
पुण्डरीकः II. ४७४
पुण्डरीकम् II. ४७४
पुण्यकृत् I. २३३, II. ३०९
पुण्यम् II. ५१४
पुण्यरात्रः I. २३६
पुण्याहघोषायितम् II. ११२
पुण्याहम् I. २४०, २४४, २४८,
,, II. ६१६
पुत् II. ६००
पुत्रः II. ५०२, ६१९
पुत्रकः I. ६४४
पुत्रकाम्यति II. १११
पुत्रकाम्या II. १११, ५५९, ५६०
पुत्रपौत्रीणः I. ५५५
पुत्रपौत्रीणता I. ५५५
पुत्रवलः I. ५९६
पुत्राः I. ३१२
पुत्री I. ५०
पुत्रीयः I. ५२१
पुत्रीयता II. १०९
पुत्रीयति II. ११२
पुत्रीया I. ५२१, ५२२
पुत्रेण तुल्यः स्थूलः I. ५३४
पुत्रौ I. ३१२
पुत्र्यः I. ५२१
पुनस्तराम् I. ६३१
पुनीहि पुनीहि I. ६७३
पुनीहि पुनीहि इति पुनन् II. २१३

पुपूषता II. १०१
पुप्रोथ अस्मै I. ९२
पुमनुज्ञा II. ३१३
पुमान् II. ५०५
पुरः I. ६२२
पुरगावणम् I. ३६९
पुरन्दरः II. २७९, २८०
पुरस्कृत्य I. २२०
पुरस्तात् I. ६२२
पुरस्तात् ग्रामस्य I. ११२
पुरस्सरः II. २६२
पुरस्सरा II. २६२
पुरा गच्छामि II. २०४
पुरा चलति II. २०४
पुराणः I. ३६६
पुराणमीमांसकाः I. २०१
पुरातनः I. ४६१
पुरा त्यजसि II. २०३
पुरा दूषयति II. २०४
पुरा भुंक्ते II. २०३
पुरा विबोध्यसे II. २०३
पुरा संशृणुमहे II. २०३
पुरिः II. ४९७
पुरीषम् II. ४७५, ६११
पुरुः II. ३८८
पुरुषः II. ४८२, ६०३
पुरुषद्वयसम् I. ५६०
पुरुषवाहम् II. ५८७
पुरुषव्याघ्रः I. २०६
पुरुषायुषम् I. ३२१, ३२३
पुरुषोत्तमः I. १९०
पुरूरवाः II. ५११
पुरो ग्रामस्य I. ११२
पुरोडाशः II. ६१३
पुरोडाशीयाः I. ५१५
पुरोडाश्यम् I. ५१५
पुरोडाश्याः I. ५१५
पुरोधाः II. ५११
पुरोहितामात्यौ I. २९७
पुलकं, पुलकः II. ६०५
पुलिनं, पुलिनः II. ६०८
पुलिनम् II. ४३३
पुलिन्दः II. ४८४
पुष्करम् II. ४७२, ६११
पुष्करवान् I. ६११
पुष्करिणी I. ६११
पुष्कलम् II. ४७२
पुष्णाति II. ५७६
पुष्पचणः I. ५६०
पुष्पधनुः I. २७५
पुष्पधन्वा I. २७५
पुष्पनिकरः II. ५३३
पुष्पन्धयः II. २७२
पुष्पप्रचयः II. ५३५
पुष्पप्रचायः II. ५३५
पुष्पफलम् I. ३०१, ३०२
पुष्पम् II. ६०९
पुष्पाहरः II. २५८
पुष्पितः I. ५६४
पुष्यः II. २३०

पुष्यनेत्राः I. २६५
पुस्तकं II. ६०५, ६२२
पुस्तकः II. ६०५, ६२२
पूः II. ३७७, ६००
पूगः II. ४११, ६१४
पूगकृताः I. २०७, ६६१
पूजा II. ५६२
पूजार्हा II. २५८
पूजितं II. ३३८
पूजितः II. ३३७
पूतं II. ३१५
पूतः II. ३२४
पूतक्रतायी I. २४
पूतिगन्धिः I. २७७
पूत्वा II. ३२४
पूनः II. ३१५
पूरयाञ्चक्रुः II. ६
पूरयिता II. २३८
पूरयिता नभः I. १३५
पूरितं II. ३२८
पूरितः II. ३२८
पूरुषः II. ४८२, ५९५
पूर्णः II. ३२८
पूर्णककुत् I. २८१
पूर्णकाकुत् I. २८१
पूर्णकाकुदः I. २८१
पूर्ती कर्मसु I. १४७
पूर्वं पक्षच्छेदात् I. १०३
पूर्वकायः I. १९६
पूर्वरात्रः I. २३६, २४४
पूर्ववैयाकरणः I. २०७
पूर्वसरः II. २६३
पूर्वसरी I. २५९, II. २६३
पूर्वसारः II. २६३
पूर्वाः प्रोष्ठपदाः I. २४७
पूर्वाः फल्गुन्यः I. २४७
पूर्वापरम् I. ३०४
पूर्वापरे I. ३०४
पूर्वाह्णः I. १९६, २३८, २४४
पूर्वाह्णकः I. ४६२
पूर्वाह्णकाले I. ३३६
पूर्वाह्णतने I. ३३६
पूर्वाह्णतमे I. ३३६
पूर्वाह्णतरे I. ३३६
पूर्वाह्णेकाले I. ३३६
पूर्वाह्णेतनम् I. ४६२
पूर्वाह्णेतने I. ३३६
पूर्वाह्णेतमे I. ३३६
पूर्वाह्णेतरे I. ३३६
पूर्वेण I. ६२४
पूर्वेण ग्रामं I. ६२३
पूर्वेण लङ्काम् I. ११३
पूर्वेद्युः I. ६२०
पूर्वे प्रोष्ठपदे I. २४७
पूर्वे फल्गुन्यौ I. २४७
पूर्वो ग्रामात् I. १०१
पूषा II. ४१९, ४२०
पूषाचन्द्रौ I. ३०७
पृतनाषाट् II. ५९४
पृथक् II. ४१३

पृथक् नमस्वतः, प्रकृतेः I. १०६,१०७
पृथक् रामेण रामात् रामं वा I. १०६
पृथवी II. ४१७
पृथिवी I. २७, II. ४१७
पृथुः II. ३८९
पृथुकः II. ५१८
पृथ्वी I. ३५, II. ४१७
पृश्निः II. ४८०
पृषतः II. ४६०
पृषत् II. ४३७, ६२०
पृषोदरम् I. ३६५
पृष्ठम् II. ४२५, ६०७
पृष्ठतः I. ६६०
पृष्ठशयः II. २६०
पृष्ठ्यम् I. ४२६
पेक्ष्यामि II. २०५
पेचकः II. ५१७
पेरुः II. ४८८
पेषणम् I. १२०
पेषिः II. ४९२
पेष्टुं भुवनद्विषाम् I. १२२
पेस्वरः II. ३७६
पैतामहकः I. ४७३
पैतृकम् I. ४७३, ४७४
पैतृष्वसेयः I. ३९८
पैतृष्वस्रीयः I. ३९८
पैप्पलम् I. ४८१
पोतः II. ४५७
पोता II. ४३८
पोत्रम् II. ३८१
पोवरोघाः I. २१
पोषयित्नुः II. ४४९
पौंस्नः I. ३८७
पौंस्नी I. १९, ३८८
पौतिमाष्या I. ५१
पौत्रः I. ३९१
पौनःपुन्यम् I. ५४१
पौरवः I. ४०८, ४०९
पौरस्त्यः I. ४४२
पौरस्त्रियः I. २११
पौराणिकः I. ४३३
पौरुषम् I. ५४७, ५६९
पौरुषेयम् I. ४२१
पौरुषेयः I. ५१९
पौरोहित्यम् I. ५४५
पौर्णमासी I. ४२०
पौलोमी I. ४०३
पौषं I. ४१४
पौषः I. ४१७
पौषी I. ३१, ४१४
पौष्कलम् I. ४३५
प्यानः II. ३३१
प्रकटम् I. ५६१
प्रकटार्थता I. २५७
प्रकण्वः I. ३८१
प्रकल्प्स्यति II. ४१
प्रकाशः I. ३७४
प्रकुरुते II. १५७
प्रकृत्य II. ५८०
प्रक्रमते II. १६३

प्रक्रममाणः II. १६३
प्रक्रान्तं रामस्य I. १३१
प्रक्रान्तम् I. १९३, II. ३२६
प्रक्वणः II. ५४६
प्रक्वाणः II. ५४६
प्रगमनम् II. २१७
प्रगृह्यम् II. २३१
प्रगेतनम् I. ४५८
प्रगोपयांचकार II. २४
प्रग्रहः II. ५४०
प्रग्राहः II. ५३८, ५४०
प्रग्राहवान् I. ५८२
प्रगलः II. २४२
प्रघणः II. ५५१
प्रघसः II. ५४३
प्रघाणः II. ५५१
प्रचक्रमिरे II. १६३
प्रचक्रमे II. १६४
प्रचयः II. ५३५
प्रचुक्रुधुः तं I. ८८
प्रच्छर्दिका II. ५६४
प्रजनिष्णुः II. ३५०
प्रजवी II. ३६४, ३६५
प्रजा I. २३४
प्रजाः II. ३१३
प्रजागरांचकार II. ३३
प्रजानाति II. १८४
प्रजायन्ते ब्रह्मणः प्रजाः I. १००
प्रज्ञः II. २४२, २५५
प्रज्ञुः I. २७३
प्रणं I. ४६१, ६५४
प्रणदितम् II. १९
प्रणमय्य ताम् I. ६०
प्रणम्रां II. १९
प्रणयः II. ५३१
प्रणश्यन् II. १९
प्रणसः I. २६८
प्रणाय्यः II. २३५
प्रणिगदति II. १८
प्रणिगदन्तः II. १८
प्रणिघ्नन्तं II. १८
प्रणिचिकाय II. ७२
प्रणिजगदुः II. १८
प्रणिजानीहि II. ५
प्रणिनदन् II. १८
प्रणिपातः II. १८
प्रणिभवति II. ५
प्रणियातुं II. १८
प्रणिशम्य II. १८
प्रणिशाम्य II. ७१
प्रणिशाम्यति II. ७१
प्रणिहननम् I. १२०
प्रणिहनिष्यति II. १९
प्रणिहनिष्यति राक्षसानाम् I. १२१
प्रणिहन्मि II. १८
प्रणिहन्मि ते I. १२१
प्रणिहितः II. १८
प्रणीः II. २९८
प्रणुन्नम् II. १९
प्रण्यगादीत् II. १८

प्रत्नम् I. ४६१, ६५४
प्रतस्थे II. १३९
प्रतस्थाते II. १३९
प्रति अमित्रम्, अद्रिम्, श्रियम् I. ७०, ७१
प्रतिकशः I. ३८१
प्रतिकारः I. ३७२
प्रतिकृतिरचनाभ्यः समधिकतररूपाः I. १५२
प्रतिगृणाति होत्रे I. ८९
प्रतिगृह्यम् II. २३१
प्रतिग्राह्यम् II. २३१
प्रतिचस्करे II. ७५
प्रतिजज्ञे II. १६५
प्रतिजानीते II. १६५
प्रतिदिवा II. ४१८
प्रतिदिशम् I. १६३, १७६
प्रतिदीव्यति शतस्य, शतं वा I. १२३
प्रति नारायणतः I. १०५
प्रतिनिश्वसितम् I. १६६
प्रतिपत् II. ६००
प्रतिपथम् I. १७७
प्रतिपदम् I. १६२
प्रतिपादम् I. १५८
प्रतिपादुकः प्रकृतिम् I. १३६
प्रतिभटत्वम् I. ५३७
प्रतिभाति I. ६६
प्रतिभूः II. ३७९
प्रतिमासम् I. १६३
प्रतिमोक्तुमर्हसि II. ५२४
प्रतियुवम् I. १७२, १७७, १७८
प्रतियोधम् I. १६४, १६५
प्रतिलोमं I. ३१९
प्रतिवनम् I. १६३
प्रतिविपाशम् I. १७६
प्रति वृक्षम्, विष्णुं I. ७०
प्रतिव्रजन् मन्दिराय I. ९५
प्रतिशुश्राव II. १७६
प्रतिशुश्राव तस्मै, तेभ्यः I. ८९
प्रतिशुश्रूषति II. १७६
प्रतिशुश्रूषते II. १७६
प्रतिशृणोति विप्राय गां I. ८८
प्रतिशृण्वन्ति शृण्वद्भ्यः I. ८८
प्रतिश्यायः II. २४५
प्रतिश्रुतम् अस्मै I. ८९
प्रतिष्कशः I. ३८१
प्रतिष्टम्भेन II. १४
प्रतिष्ठते II. १३७
प्रतिष्णातम् II. ३३४
प्रतिसामम् I. ३१९
प्रतिस्किरति II. ७४
प्रतिस्किरन्ती II. ७५
प्रतिस्तब्धः II. २१८
प्रतिस्नातम् II. ३३४
प्रतिहष्टपथम् I. १६४, १६६
प्रतिहारः I. ३७२
प्रतिहाररक्षी II. २४९
प्रतीकारः I. ३७२
प्रतीच्यम् I. ४४३
प्रतीपम् I. ३१९

प्रतीपनाम्नी	I. ७	प्रद्दा	II. ५६२
प्रतीपा	I. ३१९	प्रद्दोषकः	I. ४६३
प्रतीपायसे	II. ११४	प्रद्रावः	II. ५३२
प्रतीयिवान्	II. ३४३	प्रद्रावी	II. ३५८
प्रत्तं	II. ३३३	प्रद्विट्	II. २९७
प्रत्तः	II. ३३३	प्रघः	II. २४४
प्रत्तवान्	II. ३३३	प्रधिः	II. ५५५
प्रत्तवान् रक्षोभ्यः	I. ८०	प्रधुक्	II. २९७
प्रत्नम्	I. ४६१, ४६२, ६५४	प्रघुक्	II. २९७
प्रत्यक्	I. ४६४, ६२२	प्रनिभवति	II. ५
प्रत्यक् ग्रामात्	I. १०१	प्रपतनम्	II. ५६७
प्रत्यग्नि	I. १६९	प्रपर्णः	I. २५३
प्रत्यज्ञास्त	II. १६६	प्रपित्सुः	II. १०३
प्रत्यदुद्रवत्	II. २५	प्रपिप्सुः	II. १०२
प्रत्यनिलम्	I. १७१	प्रप्यानः	II. ३३१
प्रत्यन्यदन्ति	I. १७१	प्रफुल्लं	II. २४०
प्रत्यबोधयत् एनम्	I. ५८	प्रफुल्लः	II. ३१९
प्रत्यभिजानते	II. १६६	प्रभवः	II. ५३१
प्रत्यमित्रम्	I. १७२	प्रभवति हिमवतो गङ्गा	I. १००
प्रत्यहम्	I. १७७, १७८	प्रभवनीयम्	II. २१७
प्रत्याचचक्षे	II. ६३	प्रभवन्ती आदित्यात्	I. १००
प्रत्युरसम्	I. ३२८	प्रभविष्णु	II. ३५२
प्रत्यैच्छन्	II. ५६	प्रभाकरः	II. २६६
प्रथमः	II. ५२०	प्रभाक्	II. २९९
प्रथितिः	II. ५०६	प्रभातकल्पा	I. २५७, ६४२
प्रथिमा	I. ५३७, ५३८	प्रभानम्	II. २१७
प्रथिष्ठः	I. ६३३	प्रभानीयम्	II. २१७
प्रथीयसी	I. ५३८	प्रभापनीयम्	II. २१७
प्रथीयान्	I. ६३३	प्रभावः	II. ५३१, ५३२
प्रदः	II. २४४, २५५, २५६	प्रभुः	II. ३७९, ६०४

प्रभुः दैत्येभ्यः I. ९२
प्रभुः भुवनत्रयस्य I. ९३
प्रभृति भवात् I. १०१
प्रभृति स्कन्धात् अस्य I. १०२
प्रमदः II. ५४७
प्रमतः स्वाधिकारात् I. ९७
प्रमन्युः I. ४७
प्रमाथी II. ३५८, ३५९
प्रमादः II. ५४७
प्रमादवान् I. ५८२
प्रमादी II. ३५५
प्रमाद्यति धर्मात् I. ९७
प्रमाद्यति स्वहितात् I. ९८
प्रयच्छति II. ४६
प्रयाणीयम् II. २१६
प्रयापणीयम् II. २१६
प्रयापनीयम् II. २१६
प्रयास्यतः पुण्यवनाय I. ९५
प्रयुक् II. २९७
प्रयुङ्क्ते II. १७७
प्रयुञ्जते II. १७८
प्रयुञ्जानः II. १७७
प्रयुतः II. ६१८
प्रयोजनं कृष्णाय, कृष्णस्य II. १४५
प्ररुदितः II. ३२५
प्रलम्बघ्नः II. २९१
प्रलम्भंप्रलम्भम् II. ५८१
प्रलापी II. ३५८, ३५९
प्रवकः II. २४८
प्रवचनीयम् II. २३७
प्रवणम् I. ३०६
प्रवदमानः II. १६७
प्रवपणीयः II. २१७
प्रवयणम् I. २६७
प्रवरः II. ५४०, ५४३
प्रवर्तना भवतः I. १२८
प्रवहति II. १८७
प्रवहन् II. १८७
प्रवाच्यम् II. २३३
प्रवादी II. ३५८
प्रवासी II. ३५८
प्रवाहिका II. ५६४
प्रवीणो भोक्तुम् II. ५२६
प्रवेपनम् II. २१७
प्रवेशः I. १२८, १९४
प्रवेशः पुरः I. १२७
प्रशस्तभ्राता I. २८८
प्रश्नः II. ५४५
प्रश्रयः II. ५३१
प्रष्ठं II. २४२
प्रष्ठः II. २४२, २५३
प्रष्ठा II. २५३
प्रसरः II. ५४८
प्रसवि II. ३६६
प्रसवी II. ३६५
प्रसादसाफल्यम् I. १९२
प्रसारी II. ३५८
प्रसितः वैदेह्यां I. १५३
प्रसितः सङ्गमेन I. १५२
प्रसितः हरिणा, हरौ I. १५२

प्रसिता स्मरकर्मणि I. १५३
प्रसुवा II. २९७
प्रसूः II. २९७
प्रसूतः गवां गोषु वा I. १४९
प्रस्कण्वः I. ३८१
प्रस्कन्दिका II. ५६५
प्रस्तारः II. ५३३
प्रस्तावः II. ५३२
प्रस्तावीः II. ५३
प्रस्थं, प्रस्थः II. ६२२
प्रस्थंपचा II. २७४
प्रस्थः II. ५४३, ६१२
प्रस्थायी II. ४७३
प्रस्थास्यमानः II. ३४७
प्रस्थास्यमानौ II. १३९
प्रस्थितिः II. ५५७
प्रस्तावः II. ५३२
प्रस्वानः II. ५४५
प्रस्वेदितं चैत्रेण II. ३२५
प्रस्वेदितश्चैत्रः II. ३२५
प्रहणनम् I. १२०
प्रहासः II. ५४५
प्रहिः II. ४९६
प्रहीणः II. ३१६
प्रहृतम् II. ३१४
प्रह्वः II. ४१७, ४१८
प्रह्वायः II. ५४९
प्राकर्षिकः II. ४३१
प्राक्कालीनम् I. ४५३
प्राक् ग्रामात् I. १०१
प्राक् प्रभातात्, सृष्टेः, उदयात्, I. १०१, १०२
प्राक्तनः I. ४५९
प्राक्रंस्त II. १६३
प्राक्रमत II. १६३
प्राक्षुभन् II. ३६, ३८
प्रागद्यः I. ४३६
प्राग्वनम् I. १६८
प्राङ्मुखी I. ४५
प्राचकम्पत् II. ७
प्राचार्यः I. २२३
प्राचीनम् I. ६५१
प्राचेतसोपज्ञम् I. २४९
प्राच्यम् I. ४४३
प्राजापत्यः I. ३८४, ५४५
प्राज्ञः I. ५९१, ६५७
प्राज्ञी I. ६५७
प्राट् II. ३७८, ४३४
प्राणथः II. ४६१
प्राणादः I. २३२, II. २९९, ३०१
प्राणिमि II. ६७
प्राणेशानभि I. १७१
प्रातः II. ५१९
प्रातःकमनीयम् I. २४८
प्रातिकूलिकी I. १६
प्रातिजनीनः I. ५०९
प्रातिपदिकम् II. ६०५
प्रातिलोमिकः I. ४९६
प्रातिष्ठन्त II. १३९
प्रातीपिकः I. ४९६

प्रादमयन्त II. ८७
प्रादिहक्षत II. १७४
प्रादुःषन्ति II. ६६
प्रादुःष्यात् II. ६६
प्रादुद्रुवन् II. २५
प्रादेवीत् आत्मसम्पदम् I. १२३
प्रादोषम् I. ४५४
प्रादोषिकम् I. ४५४
प्राध्वः I. ३२८
प्रापणिकः I. ५३२, II. ४३१
प्रापयत् पितॄन् I. ५७
प्रापय्य II. ५८०
प्राप्तः II. ३३५
प्राप्तजीविकः I. १९९
प्राप्ता गङ्गा तेन II. ३३५
प्राप्य II. ५८०
प्राप्स्यावः II. २००
प्राब्रवीत् रावणम् I. ५४
प्राभातिकी I. १८, ४५३
प्रामाद्यत् II. ७१
प्रायच्छत् II. ४६
प्रायच्छत् अस्यै I. ८१
प्रायश्चित्तम् I. ३८३
प्रायश्चित्तिः I. ३८३
प्रायुंक्त II. १७७
प्रायुध्यन्त II. १२९
प्रायोपवेशनम् II. ५६७
प्रायोपवेशिका II. ५६६
प्रार्थयांचक्रे II. २४
प्रालम्भि II. १९५
प्रालेयम् I. ३९९, ४००
प्रावयति II. १८९
प्रावयन्ती II. १९०
प्रावारः I. ३७३, II. ५४०
प्रावृट् I. ३६८, II. ५९९
प्रावृतत् II. ३५, ३७
प्रावृषिकः I. ४६३
प्रावृषिजः I. ३३६
प्रावृषिजाम्भोदनादी I. ३०४
प्रावृषेण्यः I. ४५७
प्रावेशयत् तम् I. ५७
प्रासङ्ग्यः I. ५०३
प्रासादात्प्रेक्षते I. १००
प्रासादीयति II. ११२
प्रासिकः I. ५००
प्राह्णेतनम् I. ४५८
प्राह्णेतमाम् I. ६३१
प्रियंवदः II. २७६
प्रियंवदा II. २७६
प्रियः II. २४१, २४२
प्रियकारः II. २८३
प्रियकारी II. २८३
प्रियगुडः I. २८९
प्रियङ्करः I. २२९, II. २८३
प्रियङ्करणम् I. २३०, II. २९३
प्रियङ्करणी I. १९, II. २९४
प्रियङ्गुः II. ६०४
प्रियचूतप्रसवः I. २९०
प्रियतमा I. २५७, ६३०
प्रियधर्म I. २७२, २९०

प्रेयप्रियेण ददाति I. ६७४
प्रियमधुः I. २८४
प्रियमसि I. १७१
प्रियम्भविष्णुः I. २३०, II. २९५, २९६
प्रियंभावुकः I. २३०, II. २९५, २९६
प्रियाकरोति I. ६६७
प्रियाकर्तुं I. ६६७
प्रियेण ददाति I. ६७४
प्रीणम् I. ४६१, ६५४
प्रुष्वः II. ४१७
प्रुष्वा II. ४१७
प्रेक्षी I. ४३५
प्रेमकरः II. २६५
प्रेमा I. ६३६
प्रेयान् I. ६३६
प्रेयुषी II. ३४३
प्रेष्ठम् I. ६३६
प्रेष्ठः I. ६३६
प्रैयरूपकम् I. ५५०, ५५१
प्रोक्ता चिरेण I. ७७
प्रोथं II. ४२५
प्रोथं, प्रोथः II. ६०७
प्रोथः II. ४२५
प्रोदयंसीत् II. ५१
प्रोषितार्यमा I. ७
प्रोष्ठपदः I. २६८
प्रोष्य II. ५८०
प्रौष्ठपदिकस् I. ४१९
प्लक्षः II. १५४
प्लक्षन्यग्रोधम् I. ३०३
प्लक्षन्यग्रोधाः I. ३०३
प्लक्षन्यग्रोधौ I. ३०४
प्लवाः II. २७७, २८८
प्लवङ्गः II. २७७
प्लवङ्गमः II. २७७
प्लाक्षम् I. ४८५
प्लीहा II. ४१९
प्लुक्षिः II. ४६९

फ

फणिसं II. ३२५
फलकं, फलकः II. ६०५
फलानां तृप्तः I. १०९
फलानां सुहितः I. १९१
फलाहरः II. २५८
फलितः I. ५६४
फलिनः I. ६०५, ६०६
फलेग्रहिः II. २६८, २६९
फल्गुः II. ३८७
फल्गुनः I. ४६३, II. ४५३
फल्गुनी I. ४६३
फाण्टम् II. ३२५
फाल्गुनः I. ४१७, II. ४५३
फाल्गुनिकः I. ४१७
फुल्लः II. ३१९
फुल्लवान् II. ३१९
फेनः II. ४४४, ६०७
फेनलः I. ५८९
फेनवान् I. ५८९

फेनायते II. ११९, १२०
फेनायमानः II. १२०
फेनायमानम् II. १२०
फेनिलः I. ५८९
फेनिलम् I. ५८९

ब

बंहिष्ठः I. ६३६
बंहीयान् I. ६३७
बडिशम् II. ६२०
बदरामलकम् I. ३०४
बदरामलकानि I. ३०१
बदरामलके I. ३०४
बद्धः ऋणात् I. १०६
बधिरः II. ३९५
बन्धुः II. ३८५
बन्धुता I. ४२६, ४२७, ४२८
बन्धुरः II. ३९३
बन्धूरः II. ३९३
बभ्राजे II. ४१, ४२
बभ्रुः II. ३८८
बर्हम् II. ६२०
बर्हिणः I. ६०५, ६०७
बल. I. ६४४
बलम् II. ६१९
बलवत् I. ६१२
बलवान् I. ६१२
बलाकः I. ३६५
बलाका I. ४७, II. ४७३
बलाकिनी I. ६०२
बलाबलम् I. ३०६
बलिंदमः I. २२९, II. २८४
बलिः II. ४९१, ४९४
बली I. ६१२
बल्लूलः I. ६०५
बलोदधिः I. ३४९
बल्यम् I. ४२६
बहिः ग्रामात् I. १०१
बहिः तोरणात् पुराम् I. १०२, १०३
बहिर्वनम् I. १६८
बहिर्विकारम् I. १६८
बहु II. ३९०
बहुः I. ३५, II. ३९०
बहुकरः II. २६४, २६५, २६७
बहुकुलीनः I. ४०५
बहुकुल्यः I. ४०५
बहुक्षमा II. २४९
बहुतः I. २५६, ६१५
बहुतिथः I. ५७४
बहुतृणम् I. ६४२
बहुत्र I. २५६, ६१७
बहुथा I. २५६
बहुदण्डिकः I. २८४
बहुदण्डिका I. २८४
बहुदण्डी I. २८४
बहुपटु I. ६४२
बहुमालः I. २८६
बहुमालकः I. २८६
बहुमालाकः I. २८६
बहुमूर्धा I. २६५
बहुयज्वा I. ६

बहुयुवा I. ५१
बहुशः I. २५६
बहुश्रेयसी I. २८८
बहुश्रेयान् I. २८८
बह्वारब्धम् I. ६४३
बह्वी I. ३५
बाकम् I. ४२१, ४८३
बाडव्यम् I. ४२६
बाढम् II. ३२५
बाणं, बाणः II. ६०३
बाणधिः II. ५५५
बाणपाणिः I. २९३
बाधिर्यम् II. ३९६
बान्धकिनेयः I. ३९४, ३९५
बान्धवः I. ६५७, ६५८, II. ३८६
बान्धवक्रोशी I. २३२, II. ३०४
बार्हस्पतम् I. ४१७
बालं, बालः II. ६१८
बालसखः I. २३८
बालस्था II. २५३
बाल्य I. १
बालेयम् I. ५१९, ५२०
बाल्यम् I. ५४१
बाष्पः II. ४४८, ४४९
बाष्पायते II. ११९
बाष्पायमाणः II. ११९
बाष्पायितुं II. ११९
बाहविः I. ३८९
बाहुः II. ३८९, ६०३
बाहुका I. ४९०
बाहुकुलेयकः I. ४०५
बाहुबली I. ६११
बाहूपपीडम् I. २३५, II. ५९०
बाहूबाहवि I. २६२, २७३
बाह्यः I. ३८४
बाह्लिदेश्यः I. ४६६
बिडलं, बिडालः II. ६१८
बिडालः II. ४०८
बिडौजाः I. ३६७
बिदाः I. ३९१
बिन्दुः II. ३८५, ३८६
बिभयांप्रचकार II. ६८
बिभरामास II. ६८
बिभित्सा रुद्रस्य जगतः I. १२७
बिभीतः II. ६९
बिभेति चोरात् I. ९८
बिभ्यती रावणात् I. ९८
बिभ्राणः II. ३४७
बिम्बम् II. ४८६, ६२०
बिम्बाधरोष्ठी I. ४३
बिम्बोष्ठम् II. ४८६
बिसम् II. ६११
बीजम् II. ६२०
बीजाकरोति I. ६६६
बीभत्सन्ते II. ५५
बीभत्समानाः II. ५५
बुद्धः II. ३३७
बुद्धिमान्द्यम् I. १९१
बुद्ध्या मुक्तः I. १०६
बुद्ध्वम् II. ३

बुद्बुदः II. ६१३
बुधः II. २४१
बुधाः II. २४२
बुध्नः II. ४४५
बुध्यस्व बुध्यस्व I. ६७२
बुध्यस्व बुध्यस्व बुध्यस्व I. ६७२
बुभुजे II. १७९
बुभोज II. १८०
बुसम् II. ६११
बुस्तं बुस्तः II. ६२२
वृन्दारकः I. ६०५
वृन्दारकम् II. ६२०
वृन्दारिका I. ९, ६०६
वृन्दिष्ठः I. ६३६
वृन्दिष्ठम् I. ६३६
बृहत् II. ४३७
बृहत्कः I. ६४९
बृहस्पतिः I. ३८३
बेभिदांचक्रे II. २२
बेरवम् I. ४८१
बोधयति II. १८९
बोधयति स्म नलम् I. ५८
बोधिः II. ४९१
बोधिका I. ८
बोभूयते II. १०४
बोभूयाञ्चक्रे II. १०४
ब्रध्नः II. ४४५
ब्रह्म II. ४९८
ब्रह्म, ब्रह्मा II. ६१९
ब्रह्मघ्ना I. २३३
ब्रह्मघ्नाम् II. ३८०
ब्रह्मणः प्रजायन्ते I. ६१५
ब्रह्मण्यम् I. ५१६
ब्रह्मभूयम् II. २२६
ब्रह्मवद्यम् II. २२५
ब्रह्मवर्चसम् I. ३२५
ब्रह्मवादी II. ३०२
ब्रह्महत्या I. २२६
ब्रह्महा II. ३०८
ब्रह्मा II. ४९८
ब्रह्मिष्ठम् I. १७८, ६४०
ब्रह्मी भवति I. ६६०
ब्रह्मोद्यम् II. २२५
ब्राह्मणः I. ४०४
ब्राह्मणः पूज्यः I. २४६
ब्राह्मणकः I. ५७७
ब्राह्मणकुलम् I. ३३९
ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्राः I. २९८
ब्राह्मणजः II. ३१३
ब्राह्मणता II. ५९९
ब्राह्मणधर्मी I. ६१०
ब्राह्मणम् I. ४०५
ब्राह्मणयाजकः I. १८८
ब्राह्मणवत् I. ५३४
ब्राह्मणवर्णी I. ६१०
ब्राह्मणवेदम् II. ५८२
ब्राह्मणशीली I. ६१०
ब्राह्मणसेनम् I. २५१
ब्राह्मणसेना I. २५१
ब्राह्मणस्य कर्तव्यम् I. १९१

ब्राह्मणस्य कृत्वा I. १९१
ब्राह्मणाः पूज्याः I. २४६
ब्राह्मणा इमे I. ३१५
ब्राह्मणानामन्त्रयिता II. ३०२
ब्राह्मणिकल्पा I. ३४३, ६४१
ब्राह्मणिगोत्रा I. ३४३
ब्राह्मणिचेली I. ३४३
ब्राह्मणितमा I. ३४३
ब्राह्मणितरा I. ३४३
ब्राह्मणिब्रुवा I. ३४३
ब्राह्मणिरूपा I. ३४३, ६४०
ब्राह्मणीपुत्रः I. ३४०
ब्राह्मणीभार्यः I. २६०
ब्राह्मण्यम् I. ४२६, ५४०, ५४१
" II. ६१५
ब्राह्मम् I. ४०४
ब्राह्मी I. ४०४
ब्रूते स रामम् I. ५३

भ

भक्ताः I. ५११
भक्त्वा II. ५७९
भक्षिका II. ५६६
भगन्दरः II. २८०
भगम् II. ६०२
भङ्क्त्वा II ५७९
भङ्क्ष्यावः II. २००
भङ्गुरः II. ३६९
भङ्गुरम् II. ३६९
भङ्गुरा II. ३६९
भङ्ग्यम् I. ५५२
भजे शम्भोश्चरणयोः I. ५०९
भद्रंकरणम् I. ३५४
भद्रं कृष्णाय, कृष्णस्य I. १४५
भद्रं रामाय I. १४६
भद्रबाहुः I. ४८
भद्रम् II. ४२९, ४३०
भद्रा करोति I. ६६८
भन्दते II. ७
भयं रामात् I. ९८
भयङ्करः II. २८१, २८२
भयङ्करता II. २८२
भयङ्करम् II. २८१
भयदम् II. २५१
भयदायः II. [illegible]२७
भयम् II. ५४१, ६०२
भयानकः II. ४५६
भयानकम् II. ४५६
भयाय जग्मुः I. ९१
भरटः II. ४८८
भरणिः II. ५९७
भरण्डः II. ४१२, ६१३
भरतः II. ४६०
भरतप्रतीक्षा II. २४२
भरतोपज्ञं I. १२५, २४९
भरिष्यति II. ५०
भरुः II. ३८४
भर्गः II. ५१०
भर्तुः शार्ङ्गस्य I. १२५
भलत्रम् II. ६११
भल्लूकः II. ४७८

भवः II. २४६, ५४१
भवतां मिषताम् I. १४९
भवतात् II. २
भवता यष्टव्यम् II. २११
भवति भोक्तुम् II. ५२३
भवतु II. २
भवत्यः I. ३१५
भवदीयः I. ४४७
भवदीयम् I. ४४७
भवदीयाः I. २५६
भवदेकवृत्ति I. २५८
भवनं, भवनः II. ६०८
भवन्तः II. ४६४
भवन्तमभि I. १७१
भवन्तिः II. ४५२
भवादृशः I. ३६१
भवानी I. ३९
भवान् II. ३८८, ३९८
भवान् यजतां II. २११
भविता II. ३६०
भविष्णुः II. ३५२
भव्यः II. २३७
भव्यम् II. २३७
भस्ता II. ४१२
भस्त्रा II. ५०३, ६१९
भस्त्रिकः I. ४९३
भस्त्रिकी I. ४९३
भस्म II. ४९८
भस्मसात् I. ६६३
भाः II. ३७७, ५९९
भाक्तिकः I. ५०१
भागधेयम् I. ६५४
भागिनी II. ३५७
भागी II. ३५६
भाङ्गीनम् I. ५५२
भाजी I. ३२
भाण्डाकं, भाण्डाकः II. ६०५
भातुः II. ४००
भाद्रदारवम् I. ४८२
भाद्रमातुरः I. ३२२
भाद्रसामः I. ४०३
भानुः II. ४४९
भापयते II. ९६
भामः II. ४१४
भामा I. ६४४
भायये: II. ९८
भारताः I. ४३३
भारवाहणः I. ३७८
भारहारः II. २५६
भारिका II. ५६७
भार्योढम् I. २९१
भावः II. ५३१
भावत्कः I. ४४७
भावत्कम् I. २५७, ४१६
भावत्काः I. २५६
भावयितुम् II. ५२२
भावाः II. २४६
भावितम् II. ५०४
भावी I. ५२८, II. ४७२, ४७३
५२१

भावुकः II. ३६२
भासं, भासः II. ६१२
भासन्तः II. ४६४
भासुरः II. ३६९
भासुरम् II. ३६९
भास्करः II. २६५, २६६
भास्वनः I. ४०३, ४८१
भास्वरः II. ३७६
भास्वरा II. ३७६
भिक्षमाणः वनम् I. ५४
भिक्षाचरः II. २६१
भिक्षाद्वितीयम् I. १९८
भिक्षाकः II. ३६४
भिक्षार्हः I. २२६, II. २५९
भिक्षुः II. ३७३, ३७४
भिक्षुनिकायः II. ५३६
भिक्षोत्करः II. ५३३
भित् II. ३७८
भित्तिका II. ४६८
भिदा II. ५६१
भिदिः II. ४९७
भिदिरम् II. ३९५
भिदुः II. ३८८
भिदुरः II. ३६९
भिदुरम् II. ३६९
भिदुरा II. ३६९, ३७०
भिदेलिमाः II. २१५
भिद्यः II. २३०
भिद्यते II. १९६
भिद्योद्ध्यौ II. २३०
भिद्रम् II. ४२६
भिन्नकर्णः I. ३६७
भिन्ननौकः I. २८४
भिन्नवक्त्रेन्दुलक्ष्मीः I. २८३, २८६
भिन्नवत् I. ५३४
भिषक् II. ४१३
भिषक्पाशः I. ६२७
भीतङ्कारः I. २३४
भीतंकारम् II. ५८१
भीमः II. ४१६, ५२२, ६१०
भीमसेनः I. ६४४
भीरम् II. ६११
भीरुः II. ३७६
भीरुकः II. ३७६, ४३१
भीरुष्ठानम् I. ३६२
भीरूः I. ४७
भीरोः स्थानम् I. ३६२
भीलुकः II. ३७६
भीषणम् II. २३९, २४०
भीषणा II. २३९
भीषणान् II. २३९
भीषणे II. २३९
भीषयते II. ९६, १२७
भीषयांचक्रिरे II. ९७
भीष्मः II. ४१६, ५२२
भुक्तं I. १९३, II. ३३६
भुक्तं रामस्य I. १३१
भुक्तमेषां I. १३०
भुक्ता ब्राह्मणाः II ३३६
भुक्त्वा भुक्त्वा I. ६६९

भुक्त्वा व्रजति II. ५७८
भुग्नः II. ३१६
भुङ्क्ते II. १७९
भुजः II. ६०३
भुजगः II. २८८
भुजङ्गः II. २७६, २७७
भुजङ्गमः II. २७६, २७७
भुजङ्गेभ्यो व्यालतमाः I. १५१
भुजिष्यः II. ५०५
भुजिष्या II. ५०५
भुज्युः II. ४४७
भुञ्जानः II. ३४७
भुनक्ति II. १७९, १८०
भुवः II. ५१०
भुवनविदितः I. १९३
भुवनहितम् I. १८६
भुवनान्तरम् I. १५६
भूः II. ५९८
भूकम् II. ४५१
भूत II. ३
भूतं, भूतः II. ६२२
भूतः I. ५२८
भूतपूर्वः I. १५६
भूतबलिः I. १८५
भूत् II. ३
भूमयन्ति I. ५३७, ६३८, II. ८७
भूमा I. ६३८
भूमिः II. ४७८, ५९७, ५९९
भूमिञ्जयः II. २८५
भूमिमान् I. ५८३
भूमिवत् I. ५३४
भूमिवर्धनौ I. १८९
भूमिशयः I. ३३६
भूमिष्ठः II. २५२, २५३
भूयसी I. ६३९
भूयस्तरम् I. ६३२
भूयान् I. ६३८, ६३९
भूयिष्ठः I. ६३९
भूयिष्ठम् I. ६३९
भूरि II. ४८१
भूरिदावा II. ५९४
भूर्णिः II. ४८०
भूषणः II. ३६१
भूष्णुः II. ३५३, ३५४
भृगवः I. ४०१
भृगुः II. ३८९
भृङ्गः II. ४११
भृङ्गारं, भृङ्गारः II. ६११
भृङ्गारः II. ४६५
भृतः I. ५२८
भृत्यः II. २२८
भृत्यपाशकः I. ६२७
भृत्या II. ५५८
भृत्याः II. २२८
भृत्रः II. ६१९
भृशायते II. ११४
भृशाश्वोपज्ञम् I. २४९
भेकः II. ४५१
भेत्ता II. २३०
भेदिका रुद्रस्य जगतः I. १२७

भेरिः II. ४८१
भेरी II. ४३०
भेलः II. ४३०
भैक्षम् I. ४२१
भोक्तुमिच्छति II. ५२३
भोक्ष्यते II. १७९, १८०
भोग्यम् II. २३४
भोजंभोजम् II. ५८१
भोजयति II. १९०
भोजयिष्यामि II. १९१
भोजयिष्यामि भवतीम् I. ५७
भोज्यम् II. २३४
भोज्या I. ४१२
भौरिकिविधम् I. ४३२
भ्रमरः II. ४६४, ४६५
भ्रमी II. ३५५
भ्राजथुः II. ५५३
भ्राजिष्णुः II. ३५२, ३५३
भ्रातरौ I. ३१२
भ्राता II. ४३८
भ्रातृकम् I. ४७३
भ्रातृवलः I. ५९६
भ्रातृव्यः I. ४०६
भ्रामरम् I. ४७९
भ्राष्ट्रः II. ५०१
भ्राष्ट्रमिन्धः I. ३५४
भ्राष्ट्राः I. ४१६
भ्रुकुंसः I. ३५१
भ्रुकुटिः I. ३५१, ६००
भ्रूः II. ४३५, ४३६
भ्रूकुंसः I. ३५१
भ्रूकुटिः I. ३५१
भ्रूणहा II. ३०८
भ्रूभङ्गः I. ३५१
भ्रूविक्षेपम् II. ५०१
भ्रेजिरे II. ४१
भ्रेजे II. ४१
भ्रेजुः II. ४३
भ्रौणहत्यः I. ४००

म

मकरः I. ३८१
मकरी I. ३८१
मकुटम् II. ६०५
मकुरः II. ३९२
मक्षिका II. ५००
मघवा II. ४२०, ४२१
मघाः I. ४१५
मघासु I. १५४, ४३६, ४८६
मघोनी I. ३८
मङ्गलं, मङ्गलः II. ६१८
मङ्गलम् II. ५२०
मज्जथुः II. ५५४
मज्जा II. ४१९
मञ्जूषा II. ४८२
मठः II. ६१४
मणिः II. ६१४
मणिकः I. ६५५
मणिकर्णः I. ३६७
मणिरत्नाधिशयितम् I. १९४
मण्डं, मण्डः II. ६२२

मण्डः II. ४०७, ६१३
मण्डनः II. ३६१
मण्डना II. ३६१
मण्डयन्तः II. ४६४
मण्डयमानं आत्मानं I. १३१
मण्डूकः II. ४७८
मण्डूकसरसम् I. २४०
मतंशतास् I. १३०
मतः I. १९३, II. ३३७
मता II. ३३७
मत्कम् I. ४५२, ५७८
मत्कः I. ५७८
मत्तः I. ६१५
मत्तमत्ते I. ६७०
मत्परम् I. १०३
मत्पुत्रः I. ४५१
मत्यम् I. ५०९
मत्वर्थीयः II. ५६५
मत्वा तृणाय I. ९४
मत्सरः II. ४५५
मत्सण्डी II. ६५६
मत्सी I. ९७
मत्स्यः II. ४७१, ४८८
मथुरा II. ३९२
मदयित्नुः II. ४४९
मदर्थे I. १८५
मदारः II. ४६५
मदिरा II. ३०५
मदीयम् I. ४४६, ४५२
[illegible] I. ४५१
मद्गु, मद्गुः II. ६०४
मद्गुः II. ३८४
मद्गुरः II. ३९३
मद्यम् II. २१७, २२१, ६२०
मद्यपीतः I. २९१
मद्रं करोति I. ६६८
मद्रं कृष्णाय, कृष्णस्य वा I. १४५
मद्रः II. ४२६
मद्रकारः II. २८३
मद्रकेकयाः I. ३०३
मद्रङ्करः II. २८३
मद्रा करोति I. ६६८
मद्रीयः I. ५३९
मद्वर्गीणः I. ४६७, ४७२
मद्वर्गीयः I. ४६७, ४७२
मद्वर्ग्यः I. ४६७, ४७२
मद्वा II. ४९०
मधु II. ३८७
मधु, मधुः II. ६०४, ६२२
मधुः I. २४६, II. ४४२
मधुपः II. २५०, २५६
मधुपर्कपाणिः I. २९३
मधुपायिनी II. ३०५
मधुपायी I. २३२
मधुमान् I. ४३७
मधुरः I. ५९३
मधुरा I. ५९४
मधुरावत् I. ५३५
मधुरिम I. ५३९
मधुलेही II. ३०२

मधुसात् I. ६६३
मधुसाद्भूताः I. ६६२
मधुसूदनः II. ३६२
मधुस्यति II. ११०
मध्यतः I. ६६०
मध्यमम् I. ४५३
मध्यमः I. ४५३
मध्याह्नः I. १९६
मध्येकृत्य I. २२२
मध्ये कृत्वा I. २२२
मध्ये गङ्गात् I. १७४
मध्ये गुरुः I. ३३४
मध्ये जलम् I. १६५, १७५
मध्येन तन्वी I. ७७
मध्ये समुद्रम् I. १७५
मध्वस्यति II. ११०
मनः II. ६१९
मनसाज्ञायी I. ३३१
मनसिकृत्य I. २२१
मनसि कृत्वा I. २२१
मनसिजः I. ३३४
मनसिशयः I. ३३२, II. २६०
मनायी I. २५
मनावी I. २५
मनीषी I. ३६६
मनुः I. २५, II. ३८५
मनुष्यः I. ४०८
मनुष्यधर्मा I. २७१, ६१०
मनोयायी II. ३०४
मनोहरम् II. २५७
मनोहरः I. २२६, II. २६८
मन्ता II. ४३७
मन्तुः II. ४००
मन्तूयति II. २१, १२६, ४००
मन्तूयिष्यति II. १२६, ४००
मन्त्रः II. ६१९
मन्त्रकृत् II. ३०९
मन्त्रस्पृक् II. २९५
मन्थाः II. ४७३, ६१४
मन्थीनि II. २३९
मन्दंमन्दम् I. ६७०, II. ५८१
मन्दगतः II. ५६७
मन्दते II. ७
मन्दमन्दम् I. ६७१, ६७३
मन्दायन्ते II. ११५
मन्दायमानम् II. ११४, ११५, ११६
मन्दारं, मन्दारः II. ६११
मन्दारः II. ४६५
मन्दिरम् II. ३९५
मन्दिरा II. ३९५
मन्दुरजः II. ३१२
मन्दुरा II. ३९२
मन्द्रः II. ४२६
मन्त्रियोगः I. ४५२
मन्यन्ते तृणानि I. ९४
मन्या II. ५५८
मन्युः II. ४४७
मन्ये त्वां तृणं तृणाय वा I. ९४
ममन्ये अम्बुनिधिः I. ५५
मयः II. ५७३

मयुः II. ३८४
मयूखः II. ५१५
मयूरः II. ३९८, ३९९
मयूरव्यंसकः I. २१३
मयूरिकाबन्धम् I. ५८७
मयूरी I. ४७
मरतः II. ४६०
मरीचिः II. ४८२, ६२१
मरुः II. ३८४
मरुत् II. ४०३, ६१३
मरुत्तः I. ६०५
मरूकः II. ४७८
मर्कः II. ४५१
मर्तः II. ४५७
मर्मरीकः II. ४७४
मर्मवित् I. ३६८
मर्षितः II. ३२५
मर्षितवान् II. ३२५
मर्षित्वा II. ५७८
मलम् II. ४०६
मलयं, मलयः II. ६१०
मलयः II. ४८७
मलिनं I. ५९८, II. ४३२
मलिनः I. ५९८
मलीमसं I. ५९९
मलीमसः I. ५९८
मल्लिः II. ४९१
मल्ली II. ४९१
मशकाम्बभूव II. ११४
मसिः II. ४९१, ६२१
मसुरा II. ३९३
मसूरा II. ३९३
मस्करः I. ३८१
मस्करी I. ३८१, ३८२
मस्तकं, मस्तकः II. ६०५
मस्तकशिखः I. ३३४
मस्तु II. ३९९, ६०४
महती I. ३०
महत्सेवा I. २४२
महसम् II. ४६१
महाकुलीनः I. ४०६
महाजातीयः I. २४२
महादेवः I. २४२
महानसम् I. २४०
महानसः II. ६११
महानसशयः I. २४०
महान् II. ४३७
महाबलम् I. २४२
महाब्रह्मः I. २४१, २४२
महाब्रह्मा I. २४२
महारुः I. २०९
महावैयाकरणाः I. २०८
महासुरः I. २०८
महितम् I. १९३ II. ३३८
महितं महीभृताम् I. १२९
महिमा II. ६१८
महिला II. ३९६, ३९७
महिषः II. ३९४
महिषी II. ३९४
महिष्मान् I. ४३७

महीध्रः II. २५५
महेन्द्रलोकप्रतिमा I. २३६
महेन्द्रियम् I. ४१८
महेन्द्रीयम् I. ४१८
महेला II. ३९६
महोक्षः I. ३२१, ३२४
मांसं, मांसः II. ६१२
मांसकामा II. २४९
मांसतमम् I. ५७६
मांसभक्षा II. २४९
मांसम् II. ४५४, ६१७
मांसलः I. ५८६
मांसविक्रयी I. २३३, II. ३११
मांसशीला II. २४९
मांसशोणितम् I. ३०१, ३०३
मांसशोणितसंदर्शम् I. २३४
" II. ५८२
मांसिकः I. ५०१
मांसौदनिकः I. ५०१
माक्षिकम् I. ४७९
मागधः I. ४०९, ४१०
मागधी I. ४०९
माघवनी I. ४०२
माङ्गलिकम् I. ५३०
माङ्गलिकी I. १७, ५३०, ५३१
माङ्गल्यतूर्यायितम् II. ११२
माजीवन्यः II. ३४४
माञ्जिष्ठम् I. ४१३
माड्डुकः I. ४९९
माड्डुकिकः I. ४९९
माणव्यम् I. ४२६
माणिक्यम् I. ५४३, ५४४
माण्डूकः I. ३९३
माण्डूकिः I. ३९३
माण्डूकेयः I. ३९३
मातरपितरौ I. ३१०
मातरिश्वा II. ४२०, ४२१
माता II. ४३८, ५९७
मातापितरौ I. ३०६, ३०७, ३१०, ३१३
मातामहः I. ४२०, ४२१
मातामही I. ४२०
मातुः स्मरति I. १०९
मातुः ष्वसा I. ३४१
मातुः स्वसा I. ३४१, ३४२
मातुर्निलीयते I. ६१५
मातुलः II. ४२०
मातुलानी I. ४०
मातुली I. ४०
मातुलौ I. ४२०, ४२१
मातृकः I. ४७३
मातृभोगीणः I. ५१७
मातृष्वसा I. ३४२
मातृष्वसेयः I. ३९९
मातृष्वसेयी I. ३४२, ३९९
मातृष्वस्रीयः I. ३९९
मातृसदृशः I. १८३
मात्रा II. ५०३, ६१९
मात्स्यिकः I. ४९७
माधिवात्सीः भुवम् I. ६४

माविष्ठा वनस्
I. ६३
मानं, मानः II. ६०८
मानसम् I. ६५८
मानिका II. ६१२
मानुषः I. ४०८, ४२३
मानुषामासिथ II. ११४
मानुषी I. १९, ४६, ४७, ४२५, ४७२
मानुष्यकम् I. ४२३, ४२५
मानोज्ञकम् I. ५५०
मानोभवः I. ४८०
मान्यः II. २१२
मान्यभक्तिः I. २५४
मापितः II. ९२
मा भवान्भूत् II. ४
मामकः I. ४५०
मामकम् I. ४५१
मामकीनः I. ४५०
माया II. ४८९
मायाचणम् I. ५६०
मायावी I. ६०५, ६०६
मायिकः I. ६०५
मायी I. ६०२, ६०५
मायुः II. ३८३
मायूरः I. ४८१
मायूरिकः I. ४९७
मारीचिकम् I. ४९०
मार्गिकः I. ४९७
मार्ग्यः II. २२८
मार्ग्यः त्वया I. १४३
मार्जारः II. ४६६
मार्जालीयः II. ४०७
मार्तिकः I. ४८१
मार्दङ्गिकः I. ४९९
मार्दङ्गिकपाणविकम् I. २९९
मालभारी I. ३५३, ३५४
माला II. ४३०
माली I. ६०१, ६०९
मालीयः I. ४४५
माषवापिणौ I. ३७९
माषवापिनौ I. ३७९
माषवापेण I. ३७९
माषविकलम् I. १८४
माषशः I. ६५९
माषीणम् I. ५५२
माषोनम् I. १८३
माष्यम् I. ५१६, ५५२
मासं कल्याणी I. ७२
मासजाता I. २९०
मासतमः I. ५७६
मासपूर्वः I. १८३
मासमधीते I. ७२
मासस्य द्विरधीते I. ७२
मासावरः I. १८४
मासिकम् I. ४५३
मासीनः I. ५२८
मासे त्वं मां I. १५४
मा स्म भवत् II. ४
मा स्म भूत् II. ४
मास्यः I. ५२८

माहाकुलः I. ४०६
माहाकुली I. १५, ४०६
माहाकुलीनः I. ४०६
माहाजनिकः I. ५१७
माहारजनम् I. ४१४
माहाराजिकः I. ४७७
माहाराजिकम् I. ४१९, ४७७
माहेन्द्रम् I. ४१८
माहेयम् I. ४४१
मितंपचः I. २२७, II. २७४
मितंपचा II. २७४
मितः II. ३३२
मितङ्गमः II. २७६
मितद्रुः II. ३७९, ३९१
मितघ्नः II. २९१
मित्रद्विट् II. २९७
मित्रध्रुक् II. २९७
मित्रभूः II. ३७९
मित्रभूयम् II. २२६
मित्रम् II. ५०२, ६११
मित्रयुः II. ३९१
मित्रावरुणौ I. ३०७
मित्सति II. १०३
मित्सते II. १०३
मिथिला II. ३९७
मिथुनम् II. ४५३, ६०७, ६०८
मिथ्या कारयते II. १८२
मिरिकावनम् I. ३७७
मिश्रकावणम् I. ३६९
मिषं, मिषः II. ६११
मिहिरः II. ३९५
मीनः II. ४४४
मीरः II. ४२९
मीवरः II. ४४४
मीवा II. ४१८
मुकयी I. ४७
मुकुरः II. ३९२
मुक्तये भजति I. ८९
मुखकामः I. ३३४
मुखटगोष्ठम् I. ३००
मुखत् II. ५१४, ६१७
मुखरः I. ५९३
मुखरा I. ५९४
मुखरितम् I. ५९४
मुखसुरम् I. २५२
मुखेन त्रिलोचनः I. ७७
मुखैर्भीमाः I. ७७
मुख्यः I. ६४८
मुचिरः II. ३९५
मुञ्जः II. ६१३
मुञ्जेषीकतूलम् I. ३५३
मुण्डः II. ६१३
मुण्डयति II. १२४
मुत् II. ६००
मुदितम् II. ३२५
मुदिरः II. ३९५
मुद्गः II. ४१२
मुद्रा II. ४२६, ४२७
मुद्रिका II. ४२७
मुनिः II. ४९३, ६१३

मुनिमभि I. १७१
मुनीवती I. ५८३
मुषाण II. २१४
मुषित्वा धनदम् I. ५४
मुष्कः II. ४५१
मुष्करः I. ५९३
मुष्टिंधमः II. २७२
मुष्टिंधयः II. २७२
मुष्टिः II. ६२१
मुष्टिघातम् II. ५८६
मुष्टिन्धयः II. २७३
मुष्टिपीडम् II. ५९०
मुष्टीमुष्टि I. २६२, २७३
मुसलं, मुसलः II. ६१८
मुसलम् II. ४०६
मुसलामुसलि I. २६३
मुसलोलूखलानि I. २९५
मुस्तं, मुस्तः II. ६६२
मुस्तम् II. ४२६
मुहिरः II. ३९५
मुहुः II. ४४३
मुहूर्तः II. ६१३
मुहूर्तसुखम् I. १८३
मुहूर्तादूर्ध्वं यजेत II. २११
मूत्रम् II. ५०२, ६११
मूर्खः II. ५१५
मूर्खभ्रातृकः I. २८८
मूर्छितानि I. ३१३
मूर्धजः I. ३३४
मूर्धन्यः I. १७८, ४६७, ५१६
मूर्धशिखः I. ३३४
मूर्धा II. ४१९, ४२०
मूलं, मूलः II. ६१८
मूलकः I. ४६३
मूलकपणः II. ५४७
मूलकोपदंशम् I. २३५, II. ५८९
मूलम् II. ४८९
मूलविभुजः II. २५५
मूलेनावाहयेत् I. १५४
मूल्यः I. ५०५
मूल्यम् I. ५०५, II. ६२०
मूषिकः II. ४३१
मृगक्षीरम् I. २५९
मृगनेत्राः I. २६५
मृगपदम् I. २५९
मृगया II. ५५९
मृगयुः II. ३९१
मृगावित् I. ३६८
मृगी I. ४६
मृजा II. ५६१
मृज्यः II. २२८
मृज्यः तेन I. १४३
मृडित्वा II. ५७७, ५७८
मृणालं, मृणालः II. ६१८
मृणालम् II. ४०८
मृतम् II. ४५७
मृत्तिका I. ६५९
मृत्युः II. ४४७, ६२१
मृत्सा I. ६५९
मृत्स्ना I. ६५९

मृदङ्गः II. ४१०, ६१५
मृदलाबु I. ३०२, II. ४०२
मृदित्वा II. ५७७
मृदुः II. ३८९
मृदुतरा I. ३४३
मृदु पचति I. २४८
मृदुपाणितलाङ्गुलिः I. २९८, ३१३
मृद्वी I. ३५
मृषितम् II. ३२५, ३३८
मृषित्वा II. ५७८
मृषोद्यम् II. २२६, २२८, २२९
मृषोद्याः II. २२९
मे II. ४१४
मेधः II. ६०३
मेघङ्करः I. २२९, II. २८१
मेघङ्करम् II. २८१, २८२
मेचकः II. ५१७
मेढ्रः II. ६१९
मेढ्रम् II. ३८०
मेदस्वी I. ६०५
मेदुरः II. ३६९
मेरुः II. ४८८, ६०४
मेहं, मेहः II. ६२२
मैत्रेयः I. ४००
मैत्रेयी I. ४००
मैथिली I. ५२
मैनिकः I. ४९७
मोदकं, मोदकः II. ६०५
मोदयध्वम् II. ८८
मोदितम् II. ३२५
मोमूत्र्यते II. १०४
मोहयमाना II. १९३
मोहयित्वा अस्मान् I. ६०
मौक्तिकम् I. ६५६
मौञ्जीयुक् II. २९८
मौढ्यम् I. ५४०
मौढ्वः I. ४९५
मौद्गीनम् I. ५५२
मौनम् I. ५४८
मौर्वम् I. ४८१
मौलिः II. ६१३
म्रदीयः I. ६३३
म्रियते II. १२७
म्रियामहे II. २०५
म्रिये II. २१२
म्रियेत II. ७४
म्लानः II. ३१५, ३३५
म्लानिः II. ४७९
म्लिष्टम् II. ३२५
म्लेच्छितम् II. ३२५

य

यः II. २५१
यकृत् II. ६२०
यक्ष्मः II. ४१४
यच्च तिष्ठेत् II. २०८
यच्च त्वं शूद्रं याजयेः अन्याय्यं तत् II. २०९
यच्च त्वं शूद्रं याजयेः आश्चर्यमेतत् II. २०९

यच्च त्वमेवं कुर्या न श्रद्धधे न मर्षयामि II. २०८
यच्च यत्र प्रब्रूयाम II. २०९
यजतः II. ४६०
यजताम् II. २११
यजतिकल्पम् I. ६४२
यजति स्म II. २०१
यजत्रम् II. ४६०
यजनकर्मी I. ६०३
यजन्ती II. १८५
यजमानः II. ३४७
यजिः II. ४९१
यजीन् II. ४९१
यजुः II. ४४२
यजुःकल्पम् I. ६४१
यज्ञः II. ५५४, ६०२
यज्ञकः I. ६४४
यज्ञियः I. ५२६
यज्युः II. ४४७
यज्वा II. ३४०
यतः II. ६१५
यतमः I. ६४६
यतरः I. ६४६
यतिः II. ४९१
यत्करा II. २६५
यत्नः II. ५५४, ६०२
यत्यम् II. २१९
यत्र I. ६१७
यत्र त्वं शूद्रं याजयेः अन्याय्यं तत् II. २०९
यत्र त्वं शूद्रं याजयेः आश्चर्यमेतत् II. २०९
यत्र त्वमेवं कुर्या न श्रद्दधे न मर्षयामि II. २०८
यत्र सीदेत् II. २०८, २०९
यथा I. ६२१
यथामुखीनः I. ५५२, ५५३
यथायथम् I. ६७५
यथावत् I. ५३६
यथास्वतरु I. १६५
यथास्वतरुप्रसवश्रीः I. २०८
यथोत्तरम् I. १६४
यदगारः I. २४६
यदा I. ६१८, ६१९
यदा यदि वा त्वादृशो हरिं निन्देत् नावकल्पयामि न मर्षयामि II. २०८
यदीयम् I. ४४६
यदुपज्ञम् I. २४९
यद् II. ४१३
यन्त्रम् II. ५०२, ६११
यमः II. ५४६
यमसभीयः I. ४७६
यमसात् I. ६६४
यमास्यदृश्वरी I. ५, II. ३११
यमुना II. ४५४
यम्यत्वम् II. २२२
ययीः II. ४७०
ययुः II. ३८८
यर्हि I. ६१९
यवः II. ५४१

यवक्यस् I. ५५२
यवनः II. ४१२, ४३६
यवनानी I. ४०
यवन्यः II. ४३६
यवमान् I. ५८३
यवसुरम् I. २५१
यवसुरा I. २५१
यवागूः II. ४५६, ६००
यवानी I. ४०
यवासः II. ४७१
यविष्ठः I. ६३९
यविष्ठवत् I. ५३४, ६३६
यवीयसी I. ३, ६३६, ६३९
यवेभ्यो वारयति I. ६१५
यव्यम् I. ५१६, ५५२
यशः II. ५०७, ६१९
यशस्करः II. २६४
यशस्करी II. २६३, २६४
यशस्कल्पम् I. ६४१
यशस्काम्यति II. १११
यशस्काम्यम् II. ११२
यशस्यते II. ११२
यशस्वान् I. ६०५
यशस्वी I. ६०५
यशायते II. ११२
यष्टव्यम् II. २११
यष्टिः II. ६२१
यष्टिग्राहम् II. ५९१
यह्वः II. ४१८
यागाय यावि- I. ९१, II. ५२६
याचकः II. २३८
याचक एतानि I. १४०
याचमानः सुरान् I. ५३
याचमाना तरुजानि I. १३६
याचितः क्षितीश्वरः I. ५५
याच्ञा II. ५५४, ६०२
याच्यम् II. २३३
याजिः II. ४९४
याज्यम् II. २३३
याज्या II. २३३
यातं II. ३३६
यातः II. ३३५, ३३६
यातः प्रियम्भावुकताम् I. १३५
याता II. ४३९, ५९७
याति फलेभ्यः I. ९१
यातुः II. ४००
यातुनः II. ४००
यात्रा II. ५०३, ६१९
यादः II. ५९९
याने, यानः II. ६०८
याने वनस्य I. ९६
यान्त्येव संवत्सरेण I. ७६
यामः II. २०५, ४१४, ५४६
यामिकः I. ४९६
याम्यं I. ३८५
याम्यः I. ३८४
यायजूकः II. ३७२
यायाः II. २१०
यायात् II. २१२
यायावरः II. ३७७

यायिनः II. २४१
यावकः I. ६५५
यावज्जीवम् II. ५८२
यावतिथः I. ५७५
यावती I. ५६९
यावत् I. ५६९
यावदराति I. १६७
यावदर्थम् I. १६७
यावदर्हम् I. १६७
यावद्दधामि II. २०४
यावद् भुंक्ते II. २०३
यावद्वेदम् II. ५८२
यावसः II. ४६२
यावान् I. ५६९
यान्यस् II. २३४
याष्टीकः I. ५००
याष्टीकव्याहतः I. १८४
यास्यन् II. ३४७
युक्तरूपम् I. ६४१
युगन्धरः II. २८४
युग्मम् II. ४१६, ६१०
युग्यं II. २२३
युग्यः I. ५०३, II. २३३
युङ् II. २९७
युधिष्ठिरः I. ३३३
युधिष्ठिरार्जुनौ I. २९८
युद्धम् II. ६१९
युध्मः II. ४१५
युवजानिः I. २५४, २७७
युवतिः I. ५१
युवती I. ५१
युवमनस्कः I. २८२
युवा II. ४१८, ४१९
युवां I. ३१४
युवानः I. ३११
युष्मदीयः I. ४५०
युष्मद् II. ४१३
यूतिः II. ५५७
यूथं II. ४२५
यूथं, यूथः II. ६०७
यूपः II. ४४८
यूपदारु I. १८५
यूषं, यूषः II. ६११
येयाः II. २१९
योक्त्रम् II. ३८०
योगः II. ५१०
योगी II. ३५६, ३५७
योग्यः I. ५३०
योत्रम् II. ३८०
योधयति II. १८९
योधयिष्यति II. १९२
योधहरः II. २५८
योधाम्बभूवुः II. ११४
योनिः II. ४७९, ५९७
योषित् II. ४०३, ४०४
योषिद्वृन्दारिका I. २०९
यौ I. ३१४
यौगन्धरः I. ४४८
यौगन्धरकः I. ४४८
यौगिकः I. ५३०

यौजनशतिकः I. ५२७
यौजनिकः I. ५२७
यौवतम् I. ४२१, ४२२
यौवनम् II. ४१८, I. ५४७
यौष्माकः I. ४५०
यौष्माकीणः I. ४५०

र

रंहः II. ५०९
रक्तपीतकपिशाः I. २१३
रक्त्वा II. ५७९
रक्षस्पाशः I. ६२७
रक्षस्समम् I. २५१
रक्षितः II. ३३७
रक्ष्णः II. ५५४
रक्ष्या दशाननात् I. ९९
रघुः II. ३९०
रघुनाथः I. २३९
रघुवर्या I. ४६७, ४७२
रङ्क्त्वा II. ५७९
रङ्गः II. ५२९
रजः II. ५१०
रजकः II. २४७, ४३१
रजकी II. २४७
रजतम् II. ४६०, ४६१, ६२०
रजनिमन्यः II. २७१, ३०७
रजनिः I. ३७, II. ४४०
रजनिचरः I. ३५२
रजनी I. ३७, II. ४४०
रजनीचरः I. ३५२
रजयांचकार II. १००
रजस्वला I. ५९६, ५९७
रजिका II. २४७
रजिताः II. १००
रज्जुः II. ६०४
रज्यति II. १९७, १९८
रज्यते II. १९७
रज्यन्ति II. १९७
रञ्जनम् II. १००
रञ्जनात् II. १००
रञ्जयामास II. १००
रणं II. ६१९
रणः II. ५४२
रणकाम्यन्ति II. १११
रणकाम्यन्तौ II. १११
रण्डा II. ४०७
रतिदूतिपदम् I. ३५१
रत्नम् II. ४४६, ६०७, ६०८
रत्नहेममयः I. १८२
रत्निः II. ४७१
रथः II. ३८०, ४२२, ६०७
रथकट्या I. ४३२
रथचक्रचित् I. २३३, II., ३११
रथन्तरम् II. २८४
रथवाजि I. ३०१
रथात I. ६६०
रथिकः I. ४०१
रथिकाश्वारोहम् I. २०९
रथिकाश्वारोहौ I. ३०४
रथी I. ३५
रथ्यं I. ४८०

रक्षः	I. ४८०, ५०३	राक्षससभम्	I. २५१
रक्षा	I. ४३१, ४३२, ५०६, ५१६	रागः	II. ५२९
रक्षन्	II. ६११	रागी	II. ३५६, ३५७
रजकः	II. ४६१	राघवभूतये	II. ५२७
रथगानि	II. २२९	राजकम्	I. ४२४
रभसम्	II. ४५९	राजकीयम्	I. ४४९
रमापतिः	I. २५०	राजकृत्वा	I. २३३ II. ३१२
रम्भोरूः	I. ४८	राजघः	II. २९२, २९३
रम्भता	II. २२०	राजतं	I. ४८३
रम्यपथः	I. ३१६	राजतः	I. ४८४
रराजतुः	II. ४१	राजति	I. ४१
रराजिरे	II. ४२	राजते	II. ४१
रराजे	II. ४१	राजदन्तः	I. २९४
रवः	II. ५३०	राजधानी	I. ११
रवणः	II. ३६०, ४३६	राजधुरा	I. ३१६
रवथः	II. ४६१	राजनः	I. ४०१
रविः	II. ४९६, ६१३	राजन्यः	I. ४०१, II. ४५९
रविरथाक्षभ्रूः	I. ३१७	राजन्यकम्	I. ४२३, ४२५
रशना	II. ४३६	राजन्यकः	I. ४३२
रश्मिः	II. ४७८, ४७९, ६१२	राजन्वती	I. ५८४
रसं, रसः	II. ६१२	राजन्वान्	I. ५८५
रसना	II. ४३६	राजपुरुषः	I. १८७
रसमानः	II. ३४७	राजपूजितः	I. १९२
रसवान्	I. ५८२	राजभोगीनः	I. ५१७
रसिका	I. ६००	राजयुध्वा	II. ३१२
रस्नम्	II. ४४६	राजवत्	I. ५३६
रहः	II. ५०९	राजवर्चसम्	I. ३२५
रहीभूतः	I. ६६२	राजवान्	I. ५८४
राः	II. ४३५	राजवजीयः	I. ४४६
राका	II. ४५०, ४५१	राजसभा	I. २५१

राजसात्करोति I. ६६४
राजसात्सम्पद्यते I. ६६४
राजसाद्भवति I. ६६५
राजसूयः II. २२८
राजसूययाजी II. ३०७
राजसूयिकी I. १७, ५२९
राजा II. ४१८, ४१९, ६०३
राजान्तरम् I. २१३
राजिः II. ४९४, ६००
राजी II. ४९४
राजेन्दुः I. २०६
राज्ञः पुरुषः I. १०९
राज्ञां पूजितः I. १९२
राज्ञां बुद्धः I. १९२
राज्ञां मतः I. १९२
राज्ञी I. ३८
राज्यम् I. ४०२, ५४५, ५४६
रात्रिमन्यः I. ३५५
रात्रिः I. ३६, II. ४८१, ६००
रात्रिचरः I. ३५५
रात्रिचरी I. १२, ३५६, II. २६१
रातिश्चरः I. ३५५, ३५६, II. २६१
रात्रिन्दिवम् I. ३२१, ३२२
रात्रिमटः I. ३५५
रात्री I. ३६, II. ५९५
रात्र्यटः I. ३५५
राध्यति कृष्णाय I. ८८
राप्यम् II. २३४
रामः II. ५७१
रामठम् II. ४०४
रामणीयकम् I. ५४८
रामपतिः I. २४
रामाः I. ३११
रामानुजः II. ३१३
रामायणम् I. २६७
रामेण हतः I. ७३
रामोपक्रमम् I. २५०
रामौ I. ३११
रावणः I. ३८८, ३८९, ३९१
रावणप्रीत्यै I. ९२, II. ५२७
रावणिः I. ३८९
राशिः II. ४९५, ६१३
राष्ट्रियः I. ४४०, ४६२
रासभः II. ४६३
राख्या II. ४४६
रिक्थम् II. ४२४
रिपुः II. ३८९
रिपुघाती I. २३२, II. ३०२
रिपुघ्नः II. २९१
रिपुहत्या II. २२८
रिप्सते II. १०३
रिरंसुः II. ३७३
रिप्वः II. ४१७
रुक्मम् II. ४१६, ६१०
रुग्णः II. ३१६
रुचिः II. ६००
रुचितम् II. ५०६
रुचिरम् II. ३९५
रुचिष्यम् II. ५०५
रुच्यं II. २२९

रुच्यः II. २२८
रुट् II. ५९९
रुदः II. ९
रुदति रुदतो वा I. १४८
रुद्रः II. ४२८
रुद्राणी I. ३९
रुधिरं II. ३९५, ६१७
रुधिरपायिणाम् I. ३७८, ३७९
रुमण्वान् I. ५८३
रुम्रः II. ४२७
रुरव इमे I. ३१५
रुरुः II. ४८८
रुरुपृषतम् I. ३०३
रुरुपृषताः I. ३०३
रुषितः II. ३२९
रुष्टः II. ३२९
रुह्वा II. ४९०
रूक्षपेषम् II. ५८४
रूपम् II. ४४८, ४४९, ६०९
रूपधेयम् I. ६५४
रूपयति II. ८२
रूपचन्द्रार्थः I. २५४
रूपवान् I. ५८२, ६०४
रूप्यम् II. ६२०
रूप्यः I. ६०४
रेजतुः II. ४१
रेजुः II. ४२
रेजे II. ४१
रेणुः II ४५०, ६२१, ६०४
रेतः II. ५०८
रेतोधाः II. ५९४
रेफः II. ५१८, ५६५, ६१४
रेफित्वा II. ५७८
रेवतिपुत्रः I. ३५१
रेवती I. ४६३
रैवतिकः I. ४०७
रोक्ष्यन्ति रावणस्य I. १२०
रोगः II. ५२७
रोगकरी II. २६४
रोगघ्नम् II. २९१
रोचते नः I. ८२
रौचनैः II. २३९
रोचमानः कुदृष्टिभ्यः I. ८२
रोचयते II. १९२
रोचिष्णु II. ३५१
रोचिष्णुः II. ३५०
रोच्यम् II. २३३
रोदिति II. ६६
रोदिति स्म II. २०१
रोम II. ४९९, ६१९
रोमन्थायते II. ११८
रोमवान् I. ५८९
रोमशः I. ५८९
रोरुदा II. ५६०
रोरुद्यमानः II. १०४
रोषणः II. ३६१
रोषमयम् I. ४७५
रोषवाहणम् I. ३७७
रोहिः II. ४९२
रोहितः II. ४५८

रोहित् II. ४०३
रोहिणः II. ४२४
रोहिणित्वम् I. ३५२
रोहिणी I. २५, ४६२
रोहिणीत्वम् I. ३५२
रौचनिकः I. ४१९
रौचनिकी II. ४१४
रौहिणेयः I. २५६
रौहिषः II. ३९४

ल

लक्षणः II. ४४५
लक्षणविदः II. २०८
लक्षणोरूः I. ४९
लक्षा II. ६१८
लक्ष्मणः I. ५९०, II. ४४५
लक्ष्मणशत्रुघ्नौ I २९४
लक्ष्मीः II. ४७०, II. ५९८
लगितम् II. ३२५
लग्नम् II. ३२५
लघिमा I. ५३७
लघिष्ठः I. ६३०
लघीयान् I. ६३२
लघु II. ३९०
लघुः II. ३९०
लघुतमः I. ६३०,
लघुतरः I. ६३२
लट्वा II. ४१७
लता II. ५९१
लतानुतापम् II. ५९२
लतावधूः I. २०८
लतिका II. ४६८
लङ्घनम् I. ४९४, II. ५५३
[illegible] II. ४६१
लब्धः II. २२०
लब्धम् II. २१९
लब्धा II. २२०
[illegible] II. ५८१
लभ्या II. २२२
लयः II. ५७३
ललाटम् II. ६०५
ललाटन्तपः I. २२८
ललाटंतपः II. २७५ २७६
ललाटिका I. ४७२
लवः II. ५३२, ५४१
लवकः II. २४८
लवङ्गम् II. ४१०
लवणम् I. ४९५, II. ६०६
लवणंकारम् II. ५८२
लवणंकृत्य I. २२१
लवणं कृत्वा I. २२१
लवणः II. २४१
लवणवान् I. ५८३
लवणस्यति II. ११०
लवित्रम् II. ३८१, ३८२
लव्यं मया I. १४३
लशुनम् II. ४५४
लष्वः II. ४१७
लसत्कपोललक्ष्मीः I. २८४
लाक्षिकः I. ४१३
लाक्षिकम् I. ४१४

लाङ्गलम् II. ४०६
लाङ्गलग्रहः II. २५७
लाङ्गूलम् II. ४८४, ४८५
लाजाः II. ६१२
लाञ्छितोष्ठी I. ४३
लापयते II. ९६, १२७
लाप्यम् II. २३४
लाभं लाभम् II. ५८१
लाभः II. ५७४
लावणसैन्धवी I. ३९७
लावणिकः I. ४९५, ४९९
लावणिकम् I. १९, ४०७, ६००
लाव्यम् II. २३४
लाबुकः II. ३६२
लिखः II. २४१
लिगु II. ३९१
लिङ्गम् II. ६०२
लिपिः I. ३७, II. ४९३
लिपिकरी II. २६७
लिपी I. ३७, II. ४९३
लिप्सते II. १०३
लिप्सामहे II. १७६
लिप्सुः II. १०३
लिबिः II. ४९३
लिम्पः II. २४४
लिम्पाः मनोः I. १२६
लिव्रः II. ४१७
लीना II. ३१६
लुण्टाकः II. ३६४
लुण्टाकी I. २७, II. ३६४
लुनीहि II. २१४
लुनीहि लुनीहीत्येवायं लुनाति I. ६७२
लुब्धः II. ३२३
लुभितः II. ३२३
लुभितम् II. ३२३
लूनः II. ३१५
लूनम् II. ३१६
लेख्यम् II. २१५
लेलिहानः II. ३४८
लेलिहाना: II. १०४
लेहः II. २४५, २४६
लोकंपृणः I. ३५४
लोतः II. ४५७
लोप्यम् II. २३२
लोम II. ४९९
लोमवान् I. ५८९
लोमशः I. ५८९
लोलमानः II. ३४८
लोलमानम् II. ३४८
लोलुप्यते II. १०५
लोलूयांचक्रे II. २३
लोष्टग्राहम् II. ५९१
लोष्टम् II. ४५८, ६०५
लोहम् II. ६१७
लोहितं, लोहितः II. ६२२
लोहितकः I. ६५५
लोहितकम् I. ६५५
लोहितम् II. ४५८
लोहितायति II. ११५, ११६
लोहितायते II. ११५

लोहितायसम् I. २४०
लोहिनी I. २५
लौकिकः I. ५२२
लौहितीकः I. ६४९

व

वंशः II. ६१३
वंश्यः I. ५०९
वक्तुमसांप्रतम् II. ५२४
वक्त्रं II. ५०२, ५०३, ६११
वक्त्रः II. ६१७
वक्रः II. ४२६
वक्रम् II. ४२५, ६११
वक्रतुण्डौ I. ३११
वक्षः II. ५१०
वक्षःसंमर्दिनी I. १८९
वङ्कः I. ४१०
वङ्क्रिः II. ४८१
वङ्गाः I. ४३६
वचक्नुः II. ४५६
वचनकरः II. २६३
वचनकर्मभिः I. ७९
वचोहरः II. २५७
वज्रं II. ४३०
वज्रं, वज्रः II. ६११
वज्रः II. ४२९
वञ्चथः II. ४६१
वञ्चयते II. १८१
वटम् II. ६०५
वटिः II. ४९१
वटिभः I. ६१३
वटुः II. ३८५
वणिक् II. ४३६
वणिज्या I. ५४४
वत्सं II. ४५४
वत्सः II. ४५४, ६११
वत्सतरः I. ६४६
वत्सतरी I. २७, २८, ६४६
वत्सरः II. ४५५
वत्सलः I. ५८८
वत्सा I. २
वत्सा इमे I. ३१५
वत्साः I. ३९१
वत्सीयः I. ५१६
वत्स्यन्तौ II. ३९
वत्स्यामः II. १९९, २००
वदतां वरः I. १५१, १९०
वदते II. १६६
वदन्तिः II. ४५२
वदमानः II. १६६
वदान्यः II. ४५९, ४६०
वधः II. १९४, ५५०
वधः बन्धूनां I. १२७
वधत्रम् II. ४६०
वधिष्ठाः II. १४७
वधूः II. ४०२
वधूकरतः I. ६१६
वधूटी I. २०
वधोपज्ञम् I. २४९
वध्यः I. ५२५, II. २१३, २१९
वनप्रयाणम् I. ९५

वनम्	II. ६०७, ६०८, ६१७	वयस्यः	I. ५०५, ५०६
वनवर्ती	I. २३२, II. ३०५	वयुनम्	II. ४५४
वनवासी	I. ३३९	वयोऽतीतः	I. १८१
वनशायः	I. ३३३, ३३७	वरं	II. ६२०
वनस्पतिः	I. ३८३	वरः	II. ५४२
वनाकर्षम्	II. ५९०	वरणः	II. ४३६
वनाय मुमोच	I. ९१	वरण्डः	II. ४१२, ६१३
वनिः	II. ४९७	वरत्रा	II. ४६०, ६१९
वनिता	II. ५९९	वराकः	II. ३६४
वनिष्ठुः	II. ४७१	वराकी	II. ३६४
वनेचरः	I. ३३५, II. २६१	वरारुः	I. ४०
वनेवासः	I. ३३८	वरिवस्यत	II. १२३
वन्त्रः	II. ४३०	वरिवस्यति	II. १२२
वन्दते	II. ७	वरिवस्यन्ति	II. १२२
वन्द्यः	II. ४६१	वरिवस्या	II. १२३, ५६०
वन्दना	II. ५६३	वरिष्ठं	I. ६३६
वन्दारुः	II. ३७५, ३७६	वरिष्ठः	I. ६३६, ६३७
वन्द्रः	II. ४२५	वरीतुं	II. ५४
वन्ध्यवन्दनः	II. ४९०	वरीतुमुररीकृतम्	II. ५२३
वन्ध्या	II. ४९०	वरुणः	II. ४५२, ४५३
वन्या	I. ४३०	वरुणवासवोपमौ	I. १४४
वपुः	II. ४४२	वरुणानी	I. ३९
वपुषा चतुर्भुजः	I. ७७	वरुत्रम्	II. ५०४
वप्रः	II. ४२९	वरूथः	II. ४२४
वप्रस्	II. ६११	वरेण्य	II. ४५९
वप्रिः	II. ४८१	वरोरुः	I. ४९
वमथुः	II ५५३	वर्ग्यम्	I. ४६६
वमी	II. ३६५	वर्चस्कं, वर्चस्कः	II. ६०५
वयम्	I. २४७	वर्णः	II. ४४५
वयं ब्रूमः	I. २४६	वर्णयति	II. ८२

वर्णलः	I. ५८७	वर्वरः	II. ४४३
वर्णसङ्घाटः	II. २८९	वर्विः	II. ४८०
वर्णसङ्घातः	II. २८९	वर्ष, वर्षः	II. ६११
वर्णसिः	II. ४८९	वर्षभोग्यम्	I. १८३
वर्णिः	II. ४९४	वर्षभोग्येण	I. ३८०
वर्णी	I. ६१०, ६११	वर्षाः	II. ६००
वर्णुः	II. ४५०	वर्षिष्ठः	I. ६३६
वर्ण्यम्	II. ६२०	वर्षीयान्	I. ६३८
वर्तनः	II. ३६०	वर्षुकः	II. ३६२, ३६४
वर्तनिः	II. ४४१	वर्षुकः अपः	I. १३६
वर्तनी	II. ४४१	वर्षुका	II. ३६२
वर्तयते	II. १९२	वर्षुका पुष्पचयम्	I. १३४
वर्तिः	II. ४९२, ६००	वर्ष्यम्	II. २३१
वर्तिका	II. ४६८	वर्सम्	II. ४५४
वर्तिष्णुः	II. ३५०, ३५१	वलयम्	II. ४८७
वर्तिष्यते	II. ३९	वलिः	II. ४०४, ६००, ६१२
वर्तिष्यमाणं	II. ३८	वलिनः	I. ६१३
वर्त्स्यत्	II. ३८	वलिभं	I. ६१३
वर्त्स्यन्	II. ३४७	वलिभः	I. ६१३
वर्धनः	II. ३६०	वलीकम्	II. ४७५
वर्धनम्	II. २३९	वल्कः	II. ४७८
वर्धनौ	II. २३९	वल्कम्	II. ४५१
वर्धिष्णुः	II. ३५०, ३५१, ३५२	वल्गितम्	II. ३३९
वर्ध्रम्	II. ४२९	वल्गुः	II. ३८८
वर्म	II. ६१८	वल्गूयति	II. २१
वर्महरः	I. २२६, II. २५८	वल्गूयन्ती	II. १२६
वर्महरौ	II. २५८	वल्गूयन्तीम्	II. २१
वर्यः	II. २२२	वल्गूयिष्यति	II. १२६
वर्यः भवता	I. १४३	वल्लभः	II. ४६३
वर्या	II. २२२	वल्लभा	II. ४६३

वल्लरम् II. ४८४
वव्राज वनाय I. ९५
वशंवदः II. २७६, २७७
वशंवदा II. २७७
वशः II. ५४२
वश्यः I. ५०५
वषट् इन्द्राय I. ९२
वसतिः II. ४८०
वसनं, वसनः II. ६०८
वसन्तः II. ४६४
वसिः II. ४९७
वसिता II. ३६०
वसिष्ठाः I. ४०१
वसु II. ३८६, ६०४
वसुः II. ३८५
वसुन्धरा I. २२९, II. २८४
वस्तिः II. ५०५, ६१४, ६२१
वस्तु II. ४००, ६०४
वस्त्रक्नोपम् II. ५८३
वस्त्रम् II. ५०१, ६११
वस्नः II. ४४५
वस्निकः I. ४९२
वहंलिहः II. २७४
वहः II. ५६९
वहति II. ४८०
वहन्तः II. ४६४
वहमाना II. १८५
वहित्रम् II. ५०४
वह्नेः II. २१२
वह्निः II. ४७९, ५९७
वह्यम् II. २२३
वाक् II. ३७८, ४३४, ६००
वाक्कलहः I. १८४
वाक्त्वचम् I. २९९, ३१०
वाक्त्वचेन I. ७९
वाक्त्विषम् I. ३१०
वाक्यकरः II. २६४
वाक्यम् II. २३४
वाक्या II. २३४
वागर्थाविव I. १५७
वागुरिकः II. ४९१
वाग्मी I. ६०७
वाग्यामः II. २७९
वाग्विदः II. २९८
वाङ्गः I. ४०९
वाङ्मनसे I. ३०६, ३२१
वाङ्मयम् I. ४८३
वाचंयमः I. २२८, २७९
वाचस्पतिः II. ५९६
वाचस्पत्यम् II. ५४१, ५९६
वाचाटः I. ६०७, ६०८
वाचालः I. ६०७, ६०८
वाचिकम् I. ६५६, ६५७
वाचोयुक्तिः I. ३३९, ३४०
वाच्यः II. २३४
वाजपेयिकी I. ५२९
वाजिकुञ्जरम् I. ३०५
वाटरम् I. ४७९
वाणिज्यम् I. ५४४
वातः II. ४५७, ६१३

वातकी I. ६०९
वातच्छेद्यम् I. १८४
वातन्धयः II. २७२
वातप्रमीः II. ४७१
वातमजम् II. २७०
वातमजाः II. २७०
वातूलः I. ४३१, ५८६, ५८८, ६०५, ६०७
वात्या I. ४३०, ४३१
वात्स्यः I. ३९१
वादयते II. १९२
वादयाञ्चक्रिरे II. ६
वादिः II. ४९४
वादित्रम् II. ५०४
वापिः II. ४९४, ५६५
वापी II. ४९४
वाप्यम् II. २३४
वामः II. ४१४
वामनी I. २९
वामनेत्रा I. ४२
वामोरूः I. ४९
वायव्यम् I. ४१८
वायसः II. ४६२, ६११
वायुः II. ३८३
वाय्वग्नी I. ३०७
वारङ्गः II. ४१०
वारयति यवेभ्यो गां I. ९९
वाररुचः I. ४७९
वाराणसेयम् I. ४४१
वाराहकः I. ४३६
वारि II. ४९४
वारिः II. ४०४
वारिधानारवभीरुः I. १८६
वारिवाहः II. २४२
वारिः II. ४[illegible]
वारुडकिः I. ३००
वारुणम् I. ४१७
वार्तः I. ५०१
वार्तीकम् II. ४५६
वार्तीकुः II. ४५६
वार्धिकम् I. ४२३, ४२५, ५५०, ५५१
वार्धुषिकः I. ४९६
वार्याः II. २२७
वार्षिकः I. ४५७, ४६६
वार्षिकम् I. ४५७
वार्ष्यायणिः I. ४०७
वालं, वाळः II. ६१८
वालिद्रुहः I. २३१
वालिद्रुहम् II. २९७
वाल्मीकीयम् I. ४४५
वावदूकः II. ४७८
वावदूक्याः I. ४०७
वावृत्यमाना II. २०५
वाव्रज्यते II. १०५
वाशनैः II. २३९
वाशिः II. ४९४
वाशिनायनिः I. ४००
वाशुरा II. ३९२
वाश्रः II. ४२६

वाश्रम् II. ४२६
वासे, वासः II. ६१२
वासः II. ५१०
वासतेयम् I. ५१२
वासतेयी I. ५११
वासनम् I. ५२१
वासन्तिकः I. ४३४
वासन्त्यः I. ४६६
वासयते II. ८८, १९२, १९३
वासरः II. ४६४, ४६५
वासवी I. ४७९
वासिः II. ४९४, ५६५
वासिष्ठः I. ३९२
वासुदेवः I. ३९२, ६४८
वासुदेवकः I. ४७८
वास्तव्यः II. २१५, २१६
वास्तुः II. ४०१
वास्तेयम् I. ६४८
वास्तेयी I. ६४८
वास्त्रः I. ४१५
वाहना II. ५६३
वाहभ्रट् II. ३०१
वाहसः II. ४६२
वाहिका II. ५६५
वाहितम् II. ३२५
वाहीकः I. ३८५
वाह्यम् II. २२३
विंशः I. ५७३, ५७५
विंशतिः I. ५२४, ५९८
विंशतितमः I. ५७५
विः II. ४९६
विकटम् I. ५६१, ५६२
विकत्थी II. ३५७
विकस्वरम् II. ३७७
विकाकुत् I. २८१
विकासिभक्तिः I. २५४
विकिरः I. ३८१
विकीर्णकेशा I. ४२
विकुरुते II. १५८
विकुर्वते II. १५८
विकुर्वाणः II. १५८
विकुर्वे II. १५८
विक्रमते II. १६२
विक्रयिकः I. ४९२
विक्रीणीते II. १३०
विक्षावः II. ५३२
विक्रममाणा II. १६२
विख्यः I. २६८
विख्यातिः II. ५५६
विग्रः I. २६८
विघट्टितोरूः I. ४९
विघनः II. ५५१, ५५२
विघसः II. ५४३, ५४४
विघाताय II. ५२६
„ II. ५२७
विघ्नः II. ५४३
विघ्नभयम् I. १८६
विघ्नितः I. ५६६
विचक्रमिरे II. १६३
विचक्रमे II. १६३

विचचार दावम् I. ५६
विचेरुः वनस्थलीः I. ५६
विचतुरः I. ३२०
विचर्चिका II. ५६४
विचित्रम् II. ६११
विचेतीकरोति I. ६६१
विजयते II. १३१
विजावा II. ३०१
विजिगीषते II. १३२, १७७
विजिगीषुः II. ३१
विजिग्यिरे II. १३१
विजिग्ये II. ३१
विजिघृक्षवः II. १०१
विजिह्मनयना I. ४५
विजेषिष्ठाः II. १३१
विजेष्यते II. २
विजेष्ये II. १३१
विज्ञापना II. ५६३
विटपं, विटपः II. ६०९
विटपः II. २५६, ४६७
विटपा II. २५१
विटम् II. ६०५
विट् II. ५९९
विट्शूद्राः I. ३०१
विडङ्गः II. ४१०
वितपते II. १४५, १४६
वितस्तिः II. ५०५
वितानयाजी II. ३०८
वितिष्ठते II. १३७
वितिष्ठमानम् II. १३९
वितृस्तयति II. १२५
वितृदः यूनाम् I. १२६
वितृदाः II. २४२
वित्तः II. ६५, ३२०
वित्तम् II. ६२०
विदतुः II. ६५
विदन् II. ३४६
विदन्ती II. ३४६
विदांकुर्वन्तु II. ६६
विदांचकार II. ३३
विदांबभूवुः II. ३४
विदिः II. ६००
विदितः II. ३२०, ३२१, ३३७
विदितम् II. ३३७, ३३८
विदितं तव I. १२९
विदितं भवताम् I. १३०
विदुः II. ६५
विदुरः II. ३६९
विदुषितरा I. ३४३
विदुषी I. ४, II. ३४६
विदूननारीकम् I. २५५
विद्यते भोक्तुम् II. ५२३
विद्यमाननासिका I. ४५
विद्यस्व आस्व भव एवं वसन् II. २१४
विद्या II. ५५८, ५९८
विद्याचणः I. ५६०
विद्याचुञ्चुः I. ५६०
विद्युत् II. ३७७, ५९९
विद्युत्प्रणाशम् II. ५८८
विद्रुतकल्पः I. ६४१

विद्वत्तरा I. ३४३
विद्वद्देश्यः I. ६४१
विद्वस्यते II. ११२
विद्वान् II. ३४६
विद्वायते II. २१२
विधवा I. २५४
विधातुमिच्छतः II. ५२३
विधिवत् I. ५३६
विधुः II. ३८८
विधुन्तुदः II. २७५
विधुरा I. ३१७
विनङ्क्ष्यति II. ७१
विनयतः II. १६०
विनयति II. १६०
विनयते II. १५९
विनयन्ते II. २, १५९, १६०
विनसा I. २६८
विना I. ५६१
विना—वैनतेयेन, अतिकायात्,
तृष्ट्या, साध्यं, तया I. १०६, १०७
विनिवारितोदरा I. ४३
विनीतः II. १५९
विनीयः II. २३०
विनेतुं शक्यः II. ५२४
विनेयम् II. २३०
विनेष्यन् II. १६०
विनेष्ये II. १५९
विन्दः II. २४४
विन्दुः II. ३७४
विघ्नः II. ३२०
विपक्त्रिमम् I. ४९५
विपण्यम् II. २३०
विपत्तिः II. ५५६
विपत् II. ५५६, ६००
विपथम् I. २४८
विपयः I. २८३
विपाशयति II. ८२
विपिनम् II. ४३३, ६०७, ६०८
विपुच्छयते II. १२३
विपुलोरस्कः I. २८२
विपूयः II. २३०
विप्रः II. ४२०, ४३०
विप्रकृष्टं महेन्द्रस्य I. १०८, ११३
विप्रकृष्टादागतः I. १८७
विप्रत्रा करोति I. ६६५
विप्रत्रा सम्पद्यते I. ६६५
विप्रदर्शम् II. ५८२
विप्रवदन्ति II. १६८
विप्रवदन्ते II. १६८
विप्रवदमानः II. १६८
विप्रसात्करोति I. ६६५
विप्रुट् II. ५९९
विबुधव्रजत्रा I. ६६५
विबुधसखः I. २३८
विभ्राकरः II. २६५
विभावनं, विभावनः II. ६०८
विभुः II. ३७९
विभ्राट् II. ३७७
विमलापम् I. ३१६
विमानं, विमानः II. ६०८

वियत्	II. ६२०	विवरे सद:	II. ३३२
वियम:	II. ५४६	विव्हाय	II. २०
वियाम:	II. ५४६	विविदिवान्	II. ३४३
वियोगभीरु:	I. १८७	विविद्वान्	II. ३४३
विरजी करोति	I. ६६१	विविधकामहित:	I. १८६
विरजीकृता	I. ६६२	विविशिवान्	II. ३४३
विरम	II. १८८	विविश्वान्	II. ३४३
विरम आग्रहात्	I. ९७	विवृतासि:	I. २०१
विरमति	II. १८७	विवृतसन्तं	II. ३८
विरमति पापात्	I. ९७	विवेकगुणात्	I. १०६
विरमन्ति	II. १८८	विवेकदृश्वा	II. ३११
विरराम	II. १८८	विवेकी	II. ३५६
विरराम समरात्	I. ९७	विव्यतु:	II. २०
विरही करोति	I. ६६१	विव्यु:	II. २०
विराजन्	II. ३४५	विशङ्कट:	I. ५६२
विराव:	II. ५३०	विशङ्कटम्	I. ५६१
विरिब्ध:	II. ३२५, ३२६	विशय:	II. ५३५
विरुद्धभोजनीयम्	I. ४७६	विशस्ति:	II. ३२६
विरेभितम्	II. ३२५	विशस्त:	II. ३२६
विलम्बितुं सहा:	II. ५२४	विशाय:	II. ५३५
विलापयसे	II. ८८	विशाल:	II. ४०८
विलासिनी	I. २	विशालम्	I. ५६१, ५६२
विलासी	II. ३५८	विशाला	II. ४०८
विलुभितम्	II. ३२३	विशिखे रुरुधे	I. ६१५
विलेखितुमशाकि	II. ५२५	विशिपम्	II. ४६७
विवदन्ते	II. १६६, १६७	विशिश्वासयिषांचकु:	II. २३
विवदिष्ये	II. १६७	विशेषविद्वान्	I. १८२
विवधिक:	I. ४९४	विश्न:	II. ५५४
विवरम्	II. ६१७	विश्रयी	II. ३६५
विवरिष्यति	II. ५३	विश्वजनीनम्	I. ५१७

विश्वजनीना I. ५१७, ५१८
विश्वप्सा II. ४२०
विश्वमित्र: I. ३७५
विश्वम् II. ४१७
विश्वम्भर: II. २८४
विश्वम्भरा I. २२९
" II. २८४, ४१७
विश्वस्त: II. ३२०
विश्वामित्र: I. ३७५, ३७६
विश्वासजन्मा I. ८
विषं, विष: II. ६११
विषमसमयम् I. ४७५
विषमस्थ: I. २२६, II. २५१
विषसाद् II. १३, १४, ४८
विषहते II. १५
विषह्य II. १५
विषा II. ४७७
विषाणं, विषाण: II. ६०६, ६०७
विषेहिरे II. १५
विष्कम्भितु II. ८१
विष्कन्ता II. ३१७
विष्कन्तृन् II. ५६
विष्कभ्नाति II. ८१
विष्कभ्नोति II. ८१
विष्किर: I. ३८१
विष्टकर्णी: I. ३६७
विष्टपम् II. ४६७
विष्टर: II. ५४२
विष्टलम् II. ३३५
विष्णुः II. ४५०
विष्णुपुरम् I. ३१६
विष्णूयति II. ११२
विष्फुल: II. ७४
विष्फुलद्भि: II. ७४
विष्य: I. ५०५
विष्यन्दमान: II. ४०
विष्वण: II. ५४५
विष्वणा: II. १४
विससर्ज रमणाय I. ८२
विसार: II. ५२८
विसारि II. ३०२, ३०४
विसारी I. ६५१
विसोढवन्तं II. ४४
विसोष्यति II. ७२
विसृत्वरी I. १८
विस्कन्ता II. ३१७
विस्कन्त्र: II. ३१७
विस्तर: II. ५३४, ५४२, ६०२
विस्तार: II. ५३३, ५३४, ५४२
विस्फारयांचकार II. ९०
विस्फुरन् II. ७४
विस्मापयते II. ९६
विस्मापयन् II. ९७
विस्मापयेताम् II. ९७
विस्यन्द: II. ४०
विस्रम्भी II. ३५७
विहग: II. २७८, २८६, २८९
विहङ्ग: II. २७६, २७८
विहङ्गम: II. २७६, २७८
विहन्तुं पटीयसी II. ५२५

विह्वः II. ५४९
विहा II. ४०७
विहितिमम् II. ५५३
वी II. ४९६
वीकाशः I. ३७४
वीक्षाम्बभूवे II. १२७
वीचिः I. ३७, II. ४८२, ६००
वीची I. ३८
वीणा II. ४४६
वीणी I. ६०१
वीरंमन्या II. ३०६
वीरः II. ४२६
वीरपत्नी I. २४
वीरपाणम् I. ३७९
वीरभोगीणः I. ५१८
वीवधिकः I. ४९४
वृकः II. ४५१
वृकतिः I. २५६
वृकभीतः I. १८६
वृक्षं परि I. १७४
वृक्षं वृक्षं सिञ्चति I. ६६९
वृक्षः II. ४५५, ६११
वृक्षकः I. ६४५
वृक्षात् परिक्रामन् I. ९६
वृक्षात्सकाशात् I. ६१५
वृक्षाद्वृक्षं I. ६१५
वृक्षेशयः I. ३३२, II. २६०
वृजिनम् II. ४३२, ६०७, ६०८
वृत्तबाहुः I. ४८
वृत्तम् II. ३२८, ६२०
वृत्यः II. २२७
वृत्यम् II. २२७
वृत्रः II. ४२५, ४२६, ६१९
वृत्रहा II. ३०८
वृद्धोक्षम् I. ३२५
वृद्धोक्षः I. ३२१
वृध्यम् II. २२७
वृशः II. ४८८
वृश्चिकः II. ४३१
वृश्चित्वा II. ५७८
वृषः II. ६११
वृषणं, वृषणः II. ६०६, ६०७
वृषनार्दी II. ३०४
वृषभः II. ४६२
वृष्ण्यः II. ४८७
वृषलः II. ४०५, ६१८
वृषस्यती II. ११०
वृषस्यन्ती I. ४, II. १००, ११०, १११, ३४४
वृषा II. ४१८, ४१९
वृषाकपायी I. २४
वृष्टिश्चेत्क्षिप्रमायास्यति शीघ्रं वप्स्यामः II. २०६
वृष्णिः II. ४७०, ५९७
वृष्ण्यम् I. ५१६, II. २३१
वेणिः II. ४७९
वेणी II. ६०१
वेणु II. ४५०
वेणुमृदङ्गकांस्यम् I. ३००, ३०२
वेतनः II. ४४५

वेतनम्	II. ४६८, ६०७	वैदिशम्	I. ४३५
वेतसः	II. ४६२	वैदूर्यः	I. ४७६
वेतस्वती	I. ४३८, II. ४६२	वैदूर्यम्	I. ४७६
वेतस्वान्	I. ४३७	वैदेहिबन्धुः	I. ३५२
वेत्ति	II. ६५	वैद्यकम्	I. ५४९
वेत्थ स्म	II. २०२	वैनतेयः	I. ३९३
वेत्रम्	II. ५०२, ५०३	वैनयिकः	I. ६५६
वेद	II. ६५	वैबुधसैन्धवी	I. ३९७
वेदना	II. ५६३	वैबोधिकः	I. ५०१
वेदथः	II. २४४	वैमात्रेयः	I. ३९२, ३९४
वेदवित्	II. २९७	वैमानिकः	I. ४९१, ५३२
वेदापयति	II. ८२	वैयाकरणः	I. ४३३
वेदिः	II. ४९२, ४९३, ६००	वैयाघ्रः	I. ४१५
वेधाः	II. ५१०	वैयासकिः	I. ३९०
वेपथुः	II. ५५३	वैरकारः	II. २६७
वेमा	II. ४९९	वैरम्	II. ६११
वेशः	II. ५२७	वैरायते	II. १२१
वेशन्तः	II. ४६४	वैरायमाणः	II. १२१
वेशिः	II. ६००	वैरायित्त	II. १२१
वेष्पः	II. ४४८	वैवधिकः	I. ४९४
वेसरः	I. ३६६	वैशतिकं	I. ५२१
वेहत्	II. ४३७	वैशसम्	I. ५४८
वैणिकः	I. ४९९, ६०१	वैशाखः	I. ५३२
वैणुकीयम्	I. ४४८	वैश्वजनीनः	I. ५०९
वैतण्डिकः	I. ५११	वैश्वामित्रः	I. ३९२
वैतनिकः	I. ४९२	वैष्टुभम्	II. ५०१
वैनसी	II. ४६२	वैसारिणः	I. ६५१
वैत्रकीयम्	I. ४४८	वैहासिकः	I. ४९०
वैदग्धी	I. २९, ५४२	व्यजः	II. ५६९
वैदग्ध्यम्	I. ५४२	व्यजिगीषन्त	II. १३१, १७६

व्यजेष्ट II. १३१
व्यजेष्ठाः II. १३१
व्यलस्तंभत् II. ९५
व्यतिंषक्तम् II. १२
व्यतिघ्नन् II. १२८
व्यतिघ्नन्ति II. १२४
व्यतिजिग्ये II. १२८
व्यतियुतः II. १२९
व्यतिलुनन्ति II. १२९
व्यतिलुनीते II. १२७
व्यतिविद्रते II. १२९
व्यतिष्ठत II. १३९
व्यत्यगच्छत् II. १२८
व्यत्यतन्वाताम् II. १२८
व्यत्यैताम् II. १२८
व्यद्योतिष्ट II. ३७
व्यधः II. ५४४
व्यरंसीत् II. ५१
व्यरमत् II. १८७
व्यरुचत् II. ३५
व्यरुचन् II. ३४, ३७, ३८
व्यर्णः II. ३२७
व्यलिपत् II. ५८
व्यलीकम् II. ४७५
व्यवदिष्ट II. १६६
व्यश्नुते स्म II. २०१
व्यषहत II. १५, ४४
व्यष्टभ्नात् II. १४, ८०
व्यष्वणत् II. १४, १७
व्यसरन् शस्त्रागाम् I. ११६
व्यस्वनत् II. १४
व्याकृष्टुम् II. ५२४
व्याघट्टना II. ५६४
व्याघ्रः II. ५२०
व्याघ्रपात् I. २७९
व्याघ्री I. ४६
व्याड्या I. ४१२
व्यात्तम II. १३३
व्यात्युक्षी II. ५३७
व्याददते II. १३२
व्याददाति II. १३२, १३३
व्याददौ II. १३३
व्याधः II. २४५
व्यापत् II. ३५
व्याप्तवती I. ३, II. ३१४
व्यायच्छमानः II. १४६
व्यायच्छमानयोः II. १८३
व्यावक्रोशी II. ५३७
व्यावहासी II. ५३७
व्यूढोरस्कः I. २८२
व्योम II. ४९९
व्योममायः I. २२६, II. २५०
व्योमस्पृशः I. २३१
व्रश्चनम् II. ५६८
व्रजं, व्रजः II. ६२२
व्रजः II. ५६९
व्रजोपरोधम् II. ५८९
व्रज्या II. ५५७
व्रणं, व्रणः II. ६०६
व्रतम् II. ६२०

व्रतयति II. १२४
व्राजिः II. ४९४
व्रातः II. ६१३
व्रातीनः I. ५५८
व्रीहिकः I. ६०१
व्रीहिमती II. ३७०
व्रीहियवम् I. ३०३
व्रीहियवाः I. ३०३
व्रीहिवापाणि I. ३७९
व्रीही I. ६०१
व्रैहेयम् I. ५५२

श

शं कृष्णाय, कृष्णस्य I. १४५
शंतः I. ६१२
शंतिः I. ६१२
शंतुः I. ६१२
शंमः I. ६१२
शंभवः II. २६०
शंयः I. ६१२
शंयुः I. ६१२, ६१३
शंवः I. ६१२
शंवदः II. २६०
शंस्ता II. ४३७
शंस्थः I. २३२, II. ३०२
शंस्यम् II. २२७
शकः I. ४१२
शकटः II. ४८३
शकन् II. ६२०
शकलम् II. ४०६
शकशकायद्भिः II. ११६
शकशकायन्तः I. ६६५
शकारः II. ५६५
शकुनः II. ४५२
शकुनिः II. ४५२
शकुन्तः II. ४५२
शकुन्तिः II. ४५२
शकृत् II. ४८०, ६२०
शकृत्करिः II. २६८
शकृत्कारः II. २६८
शक्तिग्रहः II. २४७
शक्तिहरः II. २६८
शक्तिहरम् II २५७
शक्तो दैत्येभ्यः I. ९२
शक्नुवाना II. ३४८
शक्नोति भोक्तुं II. ५२३
शक्मा II. ४९८
शक्यः II. २२१
शक्यम् II. २२१
शक्रः II. ४२५, ४२६
शक्लः II. ४८९
शक्वरी II. ४९०
शक्वा II. ४००
शङ्करः I. २२६, II. २६०
शङ्करा II. २६०
शङ्कव्यम् I. ५१६
शङ्कुः II. ३९१, ६१८
शङ्खः II. ४०४
शण्डः II. ४०७
शण्डिलः II. ३९६
शतं, शतः II. ६१८

शतंदायी II. ५७६
शतकृत्वः I. ६५१
शतकृत्वः अह्नः I. १२४
शततमः I. ५७६
शततमी I. ११, ५७३, ५७६
शतद्रुः II. ३७९, ३९१
शतधनुः I. २७५
शतधन्वा I. २७५
शतमन्युकल्पः I. ६४१
शतमूर्ध्नी I. २२
शतसाहस्रम् I. ५२१, ५२९
शताद् बद्धः I. १०६
शतेन बन्धितः I. १०६
शत्रिः II. ४८१
शत्रुंसहः II. २८४
शत्रुः II. ४८८
शत्रुघातः II. २८९
शत्रुघ्नः II. २९१, २९२
शत्रुञ्जयः II. २८४
शत्रुन्तपः II. २८४
शत्रुलावः I. २२६
शत्रुलावौ II. २४९
शत्रुबलः I. ५९६
शत्रुहः II. २८९
शद्रिः II. ४८१
शद्रुः II. ३६८
शपते II. १३५
शपथः II. ४६१
शप्यम् II. २१९
शफोरूः I. ४९
शबलः II. ४०५
शबलिमा II. ४०५
शब्दः II. ४८६, ६१२
शब्दकारः II. २६७
शब्दकारम् II. ५९१
शब्दनः II. ३५९
शब्दयति II. १२०
शब्दायते II. १२०
शब्दायमानम् II. १२०, १२१
शमं शमं I. ६६९
शमथः II. ४६१
शमयेत् II. २१२
शमलम् II. ४०६
शमितः II. ३२८, ३२९
शमित्वा II. ५७९
शमिष्ठलम् II. ३३५
शमी II. ३५२
शमीद्दषदम् I. ३१०
शमीरः I. ६४५
शम्बः II. ४८६
शम्बाकरोति I. ६६६
शम्बूकः II. ४७८
शम्भुः II. ३७९
शयथः II. ४६१
शयनं शयनः II. ६०८
शयनीयम् II. २१८
शयानकः II. ४५६
शयाना भुञ्जते II. ३४५
शयालुः II. ३६६, ३६७, ३६८
शयितं रामस्य I. १३१

शयितम् I. १९३, II. २३६, २३९
शयितमिदमेषां I. १३०
शयित्वा II. ५७७
शयुः II. ३८४
शयुनः II. ४५४
शय्या II. ५५८
शय्योत्थायम् II. ५९०
शरः II. ५४१, ६०३
शरच्छायम् II. ६११
शरणकाम्यसि II. १११
शरणार्थी I. ६१२
शरण्यः I. ५०९, ६४८
शरण्यम् II. ४५९
शरत् II. ४१२, ६००
शरदिजः I. ३३६
शरभः II. ४६२
शरम् II. ६२०
शरमयम् I. ४८३
शरवणभवम् I. २८९
शरवणम् I. ३७७
शरसात् I. ६६४
शरारुः II ६७५
शरावती I. ३७१
शरीरकम् I. ६४५
शरीरबद्धः I. २९१
शरीरम् II. ४७६, ६११
शरुः II. ३८५
शर्करकम् I. ४३७
शर्करा I. ४३७, II. ४७२
शर्करिकम् I. ४३७
शर्करीयम् I. ४३७
शर्धंजहाः II. २७१
शर्म II. ४९८
शर्मद्रः I. २२६, II. २५०
शर्वः II. ४१८
शर्वरी I. २६, २७, II. ४४३
शलभः II. ४६२
शलाका II. ४७३, ४७४, ६०१
शलालुकः I. ४९९
शल्कम् II. ४५१
शल्यं, शल्यः II. ६२२
शल्यम् II. ४८९
शवं, शवः II. ६२२
शशमालः I. ५६९
शशाद II. ४८
शशोर्णम् II. ५९९
शश्वच्चकार II. २००
शश्वदकरोत् II. २००
शश्वद्बभूव II. २०१
शष्कुलिः II. ६००
शष्पम् II. ४४८, ६०९
शस्त्रम् II. ३८०, ५०१, ५०२, ६११
शस्त्राशस्त्रि I. २६२, II. ५०१
शस्त्री I. ३५
शस्त्रैः I. ७९
शस्यम् II. २१९, २२७
शाकटः I. ५०४
शाकटिकः I. ४९०
शाकपणः II. ५४७

शाकपलाशदेश्यम् I. ६४२
शाकपार्थिवः I. २०८
शाकलः I. ४१३
शाकलिकः I. ४१३
शाकुनिकः I. ४९७
शाक्तीकः I. ५००
शाखी I. ६०२, ६०३
शाख्यः I. ६४८
शातः II. ३३२
शातमानम् I. ५२१
शातम् II. ३३२
शातोदरी I. ४३
शात्रवः I. ६५८
शादः II. ४८६
शाद्वलः I. ४३८
शाद्वलम् II. ४८६
शान्तः II. ३२८
शान्तम् II. ३२८
शान्तिः II. ६००
शान्त्वा II. ५७९
शाब्दिकः I. ४९७
शामीलम् I. ४८२
शामीली I. ४८२
शायय II. १९१
शाययति II. १९१
शायय रावणम् I. ५७
शायिका II. ५६६, ५६७, ६६५
शारदः I. ४५६, ५३१
शारदाः I. ४६६
शारावः I. ४१६
शारिः II. ४०५
शारिका II. ४२५
शारिकावणम् I. ३६९
शारिकुक्षः I. २६८
शार्करः I. ५९२
शार्करम् I. ४३७, ६४९
शार्करिकम् I. ४३७
शार्ङ्गः II. ४१२
शार्ङ्गधन्वा I. २७६
शार्दूलः II. ४८५
शालातुरकः I. ४९९
शालिगोपी I. १४
शालिगोप्यः II. २४९
शालीनः I. ५५८
शालीनम् I. ५५८
शालीयः I. ४४५
शाल्वकम् II. ४७८, ६०५
शालेयम् I. ५५२
शाल्मलिः II. ६२१
शासनम् II. ६०७
शास्तिः II. ५०५
शाग्धि तापसान्, अधिपम् I. ५४, ५५
शास्त्रम् II. ६११
शिक्यम् II. ५१४, ६२०
शिक्षति II. १०३
शिक्षते II. १०३, १३३
शिक्षा II. ५६१
शिखण्डः II. ६१३
शिखा II. ५१५
शिखावलः I. ३७०, ४३९, ५९७

शिखावान् I. ५८५
शिखी I. ६०१, ६१२
शितः II. ३३२
शितम् II. ३३२
शिता II. ३३२
शितिः II. ४९३
शितिम I. ५४०
शिथिलम् II. ३९६
शिबिरम् II. ३९६
शिरः II. ५०७
शिर उत्क्षिप्य II. ५९१
शिरसिजः I. २३४, II. ३१२
शिरस्यः I. ५१६
शिरिः II. ४९७
शिरीषः II. ४७५
शिरीषम् II. ६११
शिरीषवणम् I. ३७७
शिरीषवनम् I. ३७७
शिरोधिः II. ५५५
शिलाशया I. ३३७
शिलेयम् I. ६४८
शिल्पकारी I. १४
शिल्पम् II. ४४८, ४४९, ६०९
शिल्पशालम् I. २५२
शिवं राघवाभ्याम् I. १४५
शिवः I. ६४८, II. ४१७
शिवकेशवौ I. २९७
शिवौ I. ३१२
शिबिरं, शिबिरः II. ६११
शिशिरम् II. २९६, ६११
शिशुः II. ३८८
शिशुकन्दीयः I. ४७६
शिश्वाय II. ६०
शिश्वियतुः II. ६०
शिश्वियुः II. ६०
शिष्यः II. २२७
शीतकः I. ५७७
शीतभोजी II. ३०२
शीतहरः II. २५७, २६८
शीतालुः I. ४, ५७७, ६०५, ६०७
शीतोष्णम् I. ३०५
शीतोष्णे I. ३०४
शीधु II. ४७७
शीधु, शीधुः II. ६०४
शीधुपी II. २५६
शीयते II. ४७, ४८, १२७
शीयमानः II. ४७, ४८
शीरः II. ४२६
शीर्षघाती I. २३०, II. २९०,२९१
शीर्षच्छेद्यः I. ५२४
शीर्षच्छेद्यम् I. ५२४
शीर्षण्यः I. ५१६
शीर्षम् II. ६११
शीलं, शीलः II. ६१८
शीलम् II. ४७७
शीलितः II. ३३७
शीवा II. ४९०
शुकः II. ४५१
शुकबकम् I. ३०४
शुकबकाः I. ३०४

शुकः II. ४३०
शुक्रम् II. ६११
शुक्रियम् I. ४१७
शुक्लं, शुक्लः, शुक्ला II. ६२२
शुक्लः I. ५८३, II. ४३०
शुक्लता II. ५११
शुक्लत्वम् I. २५६, II. ६१५
शुक्लम् I. ३१३, II. ४३०
शुक्लशुक्लं रूपं I. ६७२
शुक्लशुक्लः पटः I. ६७२
शुक्लानि I. ३१३
शुक्लिमा I. ५३९
शुक्लीकृत्य I. २१८
शुक्लीभावः I. ३५१
शुक्षिः II. ४६९
शुचिः II. ४९२
शुची भवति I. ६६१
शुण्डकं, शुण्डकः II. ६०५
शुण्डारः I. ६४५
शुण्डालः I. ५८५
शुद्धदन् I. २८०
शुद्धान्तसम्भोगनितान्ततृप्तः I. १९२
शुनःपुच्छः I. ३३९
शुनकः II. ४३१
शुनश्शेफः I. ३३९, ३४०
शुना II. ४२०
शुनासीरीयम् I. ४१८
शुनासीर्यम् I. ४१८
शुनिंधयः II. २७१
शुनोलाङ्गूलः I. ३३९
शुन्ध्युः II. ४४७
शुन्याम् I. ५१५
शुभंयुः I. ६१३, ६१४
शुभा II. २४२
शुभ्रम् II. ४२६
शुभ्ररूप्यः I. ६३०
शुभ्रिः II. ४८१
शुल्बम् II. ४८६, ६११
शुशाव II. ६०
शुशुवतुः II. ६०
शुशुवुः II. ६०
शुश्रुवान् 8I. ३४१, ३४२
शुश्रुवान् वचनम् I. १३३
शुश्रूषते II. १७४
शुश्रूषमाणः II. १७५
शुषिरम् II. ३०५
शुष्कं शुष्कः II. ६०५
शुष्कः II. ३१८, ४५१
शुष्कपेषम् II. ५८४
शुष्कम् II. ३०५, ४५१
शुष्णः II. ४४६
शूद्रः II. ४२८
शूद्रा I. २, II. ४२८
शूद्राभार्यः I. २६०
शूद्री I. २
शूनः II. ३१७
शून्यम् I. ५१५
शून्या I. ५१५
शूरंमन्यः II. २०६
शूरः II. २४९

शूर्पणखी I. २३२, II. ३०६
शूर्पं शूर्पः II. ६०९
शूर्पणखा I. ४५, २६६
शूर्पनिष्पावौ II. ५२९
शूलम् II. ४४८
शूलं, शूलः II. ६१८
शूलपट्टिशाः I. ३०२
शूलपरशुशरचापभृताः I. २९२
शूला करोति I. ६६८
शूल्यम् I. ४१६
शृङ्खलकः I. ५७९
शृङ्गं, शृङ्गः II. ६२२
शृङ्गम् II. ४१२
शृङ्गाटम् II. ६०५
शृङ्गारं, शृङ्गारः II. ६११
शृङ्गारः II. ४६५
शृङ्गारकः I. ६०५
शृङ्गिणः I. ५९८
शृणुतः II. ५३
शृणोति II. ५३
शृणोति नटस्य गाथां I. ९९
शृण्वन्तौ II. ५३
शृतम् II. ३२८
शेते II. १२७
शेदतुः II. ४८
शेदुः II. ४८
शेपालः II. ४७७
शेरते II. १, ६४
शेवः II. ४१८
शेवालम् II. ४७७
शेश्वीयमाने II. ६०
शेषगवी I. २०४
शैबः I. ४३४, ४७७
शैर्षच्छेदिकः I. ५२४
शैलालिनः I. ४७८
शैलेयम् I. ६४८
शैवः I. ३९१
शैवलः II. ४७७
शैशवम् I. ५४६
शैष्योपाध्यायिका I. ५५०
शोकच्छिदः II. २९८
शोकापनुदः I. २१६, II. २५४, २५५
शोकापनोदः II. २५४
शोचनः II. ३६०
शोचिः II. ४४१
शोणा I. ३३
शोणी I. ३३
शोभनः II. २१८
शोभनकर्णः I. ३६७
शौकम् I. ४८३
शौक्ल्यम् I. ५३९, II. ६१५
शौचम् I. ५४८
शौटीरः II. ४७६
शौटीर्यम् II. ४७६
शौभ्रेयः I. ३९४
शौरिः I. ३८९, ३९२
शौल्कशालिकः I. ४७३
शौवस्तिकः I. ४५५, ४५६
शौवस्तिकम् I. ४४५, ४५५

शौवापदः I. ३७६
शौवापदम् I. ४५६, ४९२
श्मशानम् II- ६०७, ६०८
श्मश्रु II. ५१५, ५१६, ६०४
श्यामः II. ४१५
श्यामायमानम् II. ११६
श्यामारुणम् I. २१३
श्येतः II. ४५८
श्येनः II. ४३२
श्येनचित् II. २१०
श्येनी I. २५
श्यैनम्पाता I. ४३३
श्रथित्वा II. ५७८
श्रद्धा II. ५६२
श्रद्धालुः II. ३६६
,, II. ३६७
श्रन्थना II. ५६३
श्रन्थित्वा II. ५७८
श्रपितम् II. ३२८
श्रमी II. ३५५
श्रमोदबिन्दवः I. ३४९
श्रवणेन विसर्जयेत् I. १५४
श्रविष्ठः I. ४६३, ६३५
श्राणम् II. ३२८
श्राणिकः I. ५०१
श्राद्धः I. ५९१
श्राद्धकरः II. २६३
श्राद्धम् I. ५२२, II. ६२०
श्रान्त्वा II. ५७२
श्रायः II. ५३१
श्रायम् I. ४१७
श्रावंश्रावम् II. ५८१
श्रावणः I. ४१७, ४४०
श्रावणिकः I. ४१७
श्राविष्टीयः II. ४६३
श्रियंमन्या II. ३०७
श्रीः II. ३७८, ४३४, ५९८
श्रीमदः I. ३५१
श्रीमन्मन्यः II. ३०७
श्रुतिः II. ५५६
श्रुतिपथः I. ३१७
श्रुती I. ५८०
श्रुतौ वृद्धमतेषु I. १४७
श्रेणिः II. ४७९
श्रेणी II. ४७९
श्रेणीकृताः I. २०७
श्रेणीभूतम् I. २०७
श्रेयान् I. ६३३
श्रेष्ठः I. ६३३
श्रोणः II. ४४५
श्रोणिः II. ४७९, ५९७
श्रोतुमर्हन्ति II. ५२४
श्रोत्रम् I. ५४७, II. ५०३
श्रोत्राक्षिनासावदनम् I. ३००
श्रोत्रियः I. ५७९
श्रोत्रियसात् I. ६६४, ६६५
श्लक्ष्णम् II. ४४७
श्लाघं श्लाघम् II. ५८१
श्लाघमानः परस्त्रीभ्यः I. ८२
श्लेषः II. २४५

श्वोकपाशः I. ६२७
श्वःश्रेयसम् I. ३२६, ३२७
श्वगणिकः I. ४९१, ४९२
श्वगणी I. ४९२, ६००
श्वनिशम् I. २५१
श्वनिशा I. २५१
श्वभ्रम् II. ६११
श्वयथुः II. ५५३
श्वशुरः II. ३९३
श्वशुराज्जिह्रेति I. १००
श्वशुरौ I. ३१४
श्वशुर्यः I. ४०१
श्वश्रूः I. ४८, II. ३९३
श्वश्रूश्वशुरौ I. ३१४
श्वस्त्यम् I. ४४५
श्वस्तनम् I. ४४५
श्वा II. ४१९, ४२०
श्वागणिकः I. ४९१
श्वादंष्ट्रिः I. ४९१
श्वादन्तः I. ३७५
श्वापदः I. ३७५, ४९२
श्वापदम् I. ४९२
श्वाफल्कः I. ३९२
श्वाभस्त्रिः I. ४९१
श्वासः II. २४५
श्वित्रम् II. ४२५
श्विन्दते II. ७
श्वैतच्छत्रिकः I. ५२४
श्वोवसीयम् I. ३२६

ष

षड्वर्षः I. २०३, ५२९
षड्वर्षदेशीयः I. ६४२
षण्डः II. ४०७, ६१३
षण्ढः II. ४८८
षष्टिः II. ५९८
षष्टिक्यम् I. ५५२
षष्टितमः I. ५७६
षष्ठः I. ५७३, ५७५, ६२८
षाड्गुण्यम् I. ५४३
षाण्मातुरः I. ३९२
षाण्मासिकः I. ५२८
षाण्मास्यः I. ५२८
षाष्ठः I. ६२८
षिङ्गः II. ४११
षोडन् I. २८०

स

संकल्पन्ते प्राप्तये I. ९३
संक्रन्दनः II. २४६
संक्रीडता II. १३४
संक्रीडति II. १३३, १३४
संक्रीडते II. १३३
संक्रीडद्भिः II. १३४
संक्रीडन्ती II. १३४
संक्रीडन्ते II. १३४
संक्ष्णुते II. १७८
संक्ष्णुवानः II. १७८, १७९
संख्याताह्नः I. २३८
संगच्छ II. १५२
संगच्छति II. १५२

संगिरन्ताम् II. १६९
संगिरन्ते II. १६८
संगिरमाणः II. १६८
संगीतिः II. ५५७
संग्रहः II. ५३४
संग्राहः II. ५३४
संघसः II. ५४४
संचर्मयति II. ८२
संचस्कार II. ७७, ७९
संचाय्यः II. २३६
संचीवरयते II. १२३
संचीवरयिष्यमाणः II. १२४
संजग्माते II. १७०
संजानानः II. १६५
संजानानः मैथिल्या, निपुणान् I. ७९
संज्ञानानान् II. १६६
संजानीते II. १६५
संज्ञुः I. २७३
संज्वारी II. ३५६
संतर्पणः II. २१८
संतिष्ठते II. १३७
संत्रासयांचकार II. २४
संदावः II. ५३१
संद्रावः II. ५३१
संपश्यते II. १५०
संपातिः II. ५१३
संपीतिः II. ५५७
संपृच्छते II. १५०
संप्रमुह्येच्चेदाश्वस्युः II. २१०
संप्रयच्छते II. १७३
संप्रवदन्ति II. १६७
संप्रवदन्ते II. १६७
संप्रायच्छन्त II. ४६, १६३
संप्रायच्छन्त बन्दिभिः I. ८०
संबृंहयन्ती I. ६३७
संबृंहयन्तीं II. ८६
संभवा II. २४१
संभाण्डयते II. १२३
संभावनं, संभावनः II. ६०८
संमतम् I. १९३, II. ३३७
संमतं, रामस्य I. १२९
संमदः II. ५४७
संमर्दिनी II. २४०
संमादः II. ५४७
संमानं, संमानः II. ६०८
संमुखीनः I. ५५२, ५५३
संयंसी: II. १८४
संयच्छते II. १७३, १८३
संयद्वरः II. ४४४
संयमः II. ५४६
संयामः II. ५४६
संयावः II. ५३१
संरक्ष्य राक्षसेन्द्रस्य I. १४३
संरावः II. ५३०
संवत्सरः II. ४५५
संवर्मयति II. ८५
संवर्मितम् II. ८५
संवस्त्रयति II. १२४
संवस्त्र्य II. १२५
संविग्नः II. ३१७

संवित् II. ६००
संवित्तः II. १५२
संवित्ते II. १४९
संविदते II. १५०
संविदाते II. १४९
संविदानः II. १५१
संविद्रते II. १५०
संविविदे II. १५३
संविशन्ति I. १४, ६४
संशमः II. १९४
संशृणुते II. १५०
संशृणुते हितात् I. ०९
संशृणुमहे II. १५३
संशृणुष्व II. १५०
संशृण्वन् II. १५२
संश्रुत् II. ४३७
संश्रयी II. ३६५
संसत् II. ६००
संसर्गी II. ३५६
संसेव्यमाने II. ३१३
संस्करोति II. ७७
संस्कारजः II. ३१३
संस्कुर्वन्ति II. ७७
संस्कृता II. ७७
संस्कृते II. ७७
संस्तरः II. ५४१
संस्तवः II. ५३३
संस्तावः II. ५३३
संस्थः II. ३०२
संस्था II. ५५७, ५६२
संस्थाः II. ३०२
संस्थास्यते II. २३८
संस्थास्ये II. १३८
संस्रावः II. २४५
संस्वरते II. ५५, ५६, १५०
संस्वरिषीष्ठाः II. १५१
संहर, दीप्यस्व, जहि, भ्रमेति ईहमानः II. २१४
संहारः II. ५७१
संहितोरुः I. ४९
संह्वयस्व II. १५५
सकर्णकः I. २८५
सकृत् II. ६२०, I. ६५२
सकेशा I. ४५
सक्तुः II. ३९९
सक्तु, सक्तुः II. ६०५
सक्थि II. ४६९, ६२०
सखा II. ४९६
सखिपथौ I. ३१६
सखी I. ४६
सख्यम् I. ५४४, II. ६१५
सगवे I. २६४
सङ्कटम् I. ५६१
सङ्कसुकः II. ४३०
सङ्क्रमितुमयं कालः II. ५२६
सङ्कचः II. २५६
सङ्घातरात्रः I. २३६
सङ्गः II. ६१४
सङ्गच्छति II. १४९
सङ्गच्छते II. १४९

सङ्गिरति II. १६८
सङ्गिरते II. १६८
सङ्ग्रामं, सङ्ग्रामः II. ६१०
सङ्ग्रामयायी I. १४२
सङ्घः II. ५५२
सङ्घतिथः I. ५७५
सङ्घर्षयोगिणः I. ३७९
सङ्घुषितः II. ३२९
सङ्घुष्टम् II. ३२९
सङ्घुष्टः II. ३२९
सचक्रम् I. १६६
सच्छलकवचम् I. २६३
सजनपदम् I. ३५६
सजातिः I. ३५६
सजातीयम् I. ३५६
सजानिः I. २७६
सजूःकृत्य I. २१८
सज्योतिः I. ३५६
सञ्चार II. १७२
सञ्चरः II. ५६९, ५७०
सञ्चरते II. १७०
सञ्चरमाणः II. १७१, १७२
सञ्चरमाणौ II. १७२
सञ्चरिष्णुः II. ३५१
सञ्चरेत II. १७१
सञ्जानीते पित्रा, पितरं वा I. ७९
सततगा II. २८९
सतां गतम् I. १०९
सतां षष्ठः I. १९१
सतीर्थ्यः I. ३५९, ५१३
सत्कृत्य I. २२०
सत्त्वमेजयः I. २२७, II. २७०
सत्परिमललक्ष्मीका I. २८२
सत्यं करोति I. ६६८
सत्यंकारः I. ३५४
सत्यभामा I. ६४४, ३५५
सत्यम् II. ६२०
सत्यवद्यः II. २२५
सत्यवद्यम् II. २२५
सत्या I. ६४४, ६४५
सत्या करोति I. ६६८
सत्याकृतः I, ६६८
सत्यापयति II. ८२
सत्यापितः II. ८२
सत्रम् II. ५०२
सत्रायते II. ११७
सदः II. ५०६, ५०७
सदकृत I. २२०
सदा I. ६१८
सदातनी II. ४५९
सदृक् I. २३१
सदृक् I. ३६०, II. २९५, २९६,
,, २९७
सदृक् तया I. १४४
सदृक्षः I. ३६०, II. २९५
सदृशं नन्दनस्य I. १४४
सदृशं श्रुतस्य I. १४२
सदृशः I. २३१, ३६०, II. २९५
सदृशः कृष्णस्य, कृष्णेन I. १४३
सदृशसंलग्नका I. २८६

सदृशी I. १८, ३६०
सदृशी तव I. १४४
सद्यः I. ६२०
सद्रु II. ३६८
सद्रुत्तानन्तु I. १७४
सद्रुद्रः I. २०८
सधनुः I. २७५
सधर्मा I. ६, २७१, ३५६
सध्रीची I. ४
सनातनः I. ४५९
सनाभिः I. ३५७
सनिः II. ४९७
सन्तमसम् I. ३२५, ३२६
सन्तापन्नः II. २९१
सन्त्रासयांचकारारिम् I. ६०
सन् ब्राह्मणः II. ३४४
सन्मङ्गलोऽग्रतरप्रभावः I. २०८
सपक्षः I. ३५६
सपत्नी I. २४
सपत्रं करोति I. ६६६
सपत्रा करोति I. ६६६
सपत्राकृतः I. २१९, ६६६
सपुत्रः I. २६३
सप्त II. ४१८, ४१९
सप्तगङ्गम् I. १७५
सप्तगोदावरम् I. १७५, ३१९
सप्ततिः II. ५९८
सप्तसाली I. २१, २०३
सप्रजाः I. २७१
सब्रह्मचारी I. ३५९
स भवान् I. ६१७
सभाजने I. १४८
सभ्यं I. ५१४
सभ्यः I. ५१३
समं पुत्रेण आगतः I. ७७
समः कृष्णेन, कृष्णस्य I. १४३
समः पाशभृता I. १४४
समक्षम् I. १६१, १६६, १७७
समक्षे I. १७६
समक्ष्णुवत II. १७८
समगंसत II. १५०
समगंस्त II. १४९
समगत II. १४९, १५१
समगध्वम् II. २०५
समचरन्त II. १७०
समचरिष्ट II. १७१
समचारीत् II. १७०
समचिच्छिदत् II. २५, २६
समजः II. ५४७
समज्या II. ५५८
समतिष्ठत II. १३८
समध्वः I. ३२८
समध्वाः I. २१९
समन्तात् दृषदः I. ६६
समन्तकेन I. ७७
सममयम् I. ४७५
समयः II. ६१०
समया I. ६६, II. ५०४, ५०५
समया करोति I. ६६६
समया पम्पां I. ६७

समर्णः II. ३२७
समर्थो दैत्येभ्यः I. ९२
समवर्मयन् II. ८५
समवस्त्रयन् II. १२५
समश्रृणोत् II. १५२
समश्लिषत् II. ७०
समस्कुरुत II. ७७, ७८, ७९
समस्थः II. २५१
समांसमीना I. ५५६
समाः II. ६००
समाजः II. ५४७
समाजग्मुः II. १५२
समाजुहाव II. १५६
समाजुहूषमाणः II. १५६, १७६
समा तस्याः I. १४४
समादाय II. ५८०
समानकालीनम् I. ४५३
समानधर्मा I. २७२
समानरूपम् I. ३५८
समानोदर्यः I. ३५९, ५१३
समानोदर्यम् I. ३५०, ५१४
समारन्त II. ५३, १५०
समाश्वसिमि II. ६७
समासजन्त्या II. ५५
समाहारः II. ५२९
समित् II. ६००
समिथः II. ४२४
समीपम् I. ३१९, II. ६०९
समीयिवान् II. ३४२
समुच्चयः II. ५३६
समुद्रः II. ६०३, ६१४
समुद्रियम् II. ५९५
समूलकाषम् I. २३५, II. ५८३, ५८४
समूलघातम् I. २३५, II. ५८४, ५८५
समूहति II. १५०
समूहते II. १५०
समूह्यः II. २३६
समृच्छिष्यते II. १४०
सम्पत् II. ५५६, ६००
सम्पतिः II. ५५६
सम्पद्यते ज्ञानाय I. ८०
सम्पद्गुरः II. ४४४
सम्पन्नंकारम् II. ५८२
सम्पर्की II. ३५६
सम्बध्या II. ६०१
सम्भविष्याव: II. १०९
सम्भुः II. ३७९
सरः II. ५०६
सरकः II. २४८
सरकम् II. ५१७
सरकं सरकः II. ६०५
सरजः I. ३२१
सरजसम् I. ३२१, ३२३
सरणः II. ३६०
सरणिः II. ४४०
सरण्डः II. ४१२
सरण्युः II. ४५६
सरमाणः II. ३४८

सरयुः II. ४४७
सरयूः II. ४४७, ६०४
सरलः II. ४०५
सरसिजम् II. ३१२
सरसी II. ५०७
सरोजम् I. १६५, १७७, १७८
सरित् II. ४०३, ४०४, ५९९
सरिन्निपातिनी II. ३०५
सरूपता I. ३५७, ३५८
सर्जूः II. ४०१
सर्पः II. ६०९
सर्पः सर्पः I. ६७२
सर्पः सर्पः सर्पः I. ६७२
सर्पिः II. ४४१
सर्पिषो जानीते I. १०९
सर्पिषोऽपि स्यात् I. ७२
सर्पिष्काम्यति II. १११
सर्पिष्पानम् II. ५७६
सर्मः II. ४१४
सर्व II. ४१७
सर्वंसहः I. २२८, II. २८०
सर्वंसहा II. २८०
सर्वः II. ४१७
सर्वकर्मीणः I. ५५३
सर्वगा II. २८७
सर्वङ्कषं II. २८०
सर्वङ्कषः I. २२८, II. २८०
सर्वचर्मीणः I. ५५२
सर्वजनीनः I. ५१७
सर्वज्ञः II. २४२
सर्वतः I. ६५
सर्वतेजस्सु ज्योतिष्टमा I. १९०
सर्वत्रगः II. २८५
सर्वदा I. ६१८
सर्वधनी I. ६११
सर्वधुरीणः I. ३१८, ५०४
सर्वपत्नीणः I. ५५३
सर्वपथीनः I. ५५३
सर्वपथीनम् I. २०२, ३१८
सर्वपथीना I. ५५४
सर्वपात्रीणः I. ५५३
सर्वप्रदः II. २५५
सर्वबीजी I. ६११
सर्वभोगीणम् I. ५१८
सर्वमहान् I. १८८
सर्वयाज्ञिकाः I. २०१
सर्वरात्रः I. २३६, २४४, II. ६१६
सर्वरात्रकल्याणी I. १८३
सर्वरात्रम् I. २०१
सर्वरात्राः I. २०१, २३६
सर्वर्तुसुखा I. २००
सर्वविद्विट् I. २३२
सर्वश्वेतः I. १८८
सर्वाङ्गीणः I. ५५३
सर्वाङ्गीणे I. ५५४
सर्वान्नीनः I. ५५५
सर्वाह्नः I. २३८
सर्वीयम् I. ५१९
सर्षपः II. ४६६
सलक्ष्मणः II. २६३

सलिलम् II. ३९६
सवत्साय I. २६४
सवनः II. ४३६
सवयसः I. ३५८
सवर्णा I. ३५८
सवसथः II. ४६१
सविलम् II. ३८१
सव्यम् II. ४८२
ससृजेतराम् I. ६३०, ६३१
सस्मार महोत्सवानाम् I. ११५
सस्यमतुः II. ४१
सस्युः II. ४२
सस्यम् II. ४८९, ६२०
सस्यात् II. २९९
सस्यिः II. ३७५
सस्यनतुः II. ४१
सस्यनुः II. ४२
सहकृत्वरी I. ५, II. ३१२
सहकृत्वा II. ३१२
सह- चन्द्रमसा, देव्या I. ७७
सहचरी I. १२, II. २४०, २६१
सहपरिवारः I. २६४
सहपुत्रः I. २६३
सहपुत्राय I. २६३
सहपुत्रेण I. ७७
सहयुध्वा I. २३३, II. ३१२
सहरि I. १६६
सहलाय I. २६४
सहशरधि I. २६३
सहसीतः I. २६३
सहस्रं, सहस्रः II. ६१८
सहस्रकृत्वः I. ६५१
सहस्रकृत्वः व्योमनि I. १२१
सहस्रतयम् I. ५७१
सहस्रपात् I. २७९
सहस्रसंख्याः I. २८७
सहस्री I. ५९१
सहानुजः I. २६३
सहामात्याय I. २६३
सहायता I. ४२६
सहारः II. ४६६
सहाश्वम् I. २६३
सहितुं II. ३२
सहितुं क्षमः II. ५२४
सहिरैरुः I. ४०
सहित्रम् II. ३८१
सहिष्णुः II. ३५०, ३५१
सहेमकुम्भः I. २६३
सहोदरः I. ५१४
सहोरः II. ३९८
सहोरूः I. ४९
सह्यम् II. २२१
सांकाश्यसिद्धः I. ३३९
सांग्रामिकः I. ५३०
सांमातुरः I. ३९२
सांयात्रिकः I. ५३२
सांयुगीनः I. ५०९, ५१०
सांराविणम् I. ४२२, II. ५३७
सांवत्सरिकम् I. ४५३
सांशयिकः I. ५२७

साकं पुत्रेण	I. ७७	सानसिः	II. ४८८
साकं मया	I. ७७	सानु, सानुः	II. ६०४
साक्तुकम्	I. ४२८	सान्तापिकः	I. ५३०
साक्षात्कृत्य	I. २२१	सान्धिवेलम्	I. ४५६
साक्षात्कृत्वा	I. २२१	सान्ध्यः	I. ४५६
साक्षी	I. ५८१	सान्नाय्यम्	II. २३५, २३६
साखेयम्	I. ४३६	सान्निध्यम्	I. ५४२
साङ्कलम्	I. ४३५	सापत्नः	I. ३०३
साङ्काश्यम्	I. ४३६	साप्तपदीनम्	I. ५५८, ५५९
साङ्काश्यसिद्धः	I. २००	साम	II. ५००
साक्रन्दनः	I. ४८०	सामगः	I. २२६, II. २५६
साङ्ग्रामिकः	I. ५३०	सामगी	II. २४६
सातत्यः	II. २४४	सामग्री	II. ६१४
सातिः	II. ५५७	सामग्र्यम्	II. ६१४
सात्त्वतः	I. ३८६	सामन्यः	I. ४०१, ५०१
सात्त्वती	I. १५, ३८५	सामयिकं	I. ४३१
सादिः	II. ४०४	सामयिकः	I. ६४६
सादृशी	I. २०, ५४१	सामवायिकः	I. ४०७, ४०८
साद्यन्तः	II. ४६४	सामसज्ञायः	II. २५६
साधर्म्यम्	I. ३५६	सामाजिकः	I. ४०६
साधारणम्	I. ६५४	सामिकृतम्	I. १८२
साधारणी	I. ६५४	सामिधेनी	I. ४८०
साधिष्ठः	I. ६३४	सामिधेन्यः	I. ४८०
साधीयान्	I. ६३४	सामिभुक्तम्	I. १८२
साधुमन्यः	I. २३२, II. ३०६	सामीप्यम्	I. ५४३
साधुः	II. ३८३	सामुद्रिकः	I. ४०७
साधुः कृष्णो मातरि	I. १४७	साम्राजः	I. ४०७
साधुः मातरि	I. १५२	साम्राज्यम्	I. ४०७
साधुदायी	II. ३०२	सायन्तनः	I. ४५९
साधून् रक्षोविद्वत्सु	I. १५२	सायन्तनम्	I. ४५८

सायन्तनी I. १३, ४५९
सायंप्रातिकः I. ४५३
सायाह्नः I. १९६
सारं, सारः II. ६११
सारः II. ५२८
सारङ्गः II. ४१०
सारङ्गजग्धी I. २९०
सारङ्गिकः I. ४९७
सारथिः II. ४८१, ६१४
सारथ्यम् I. ५४६
सारवः I. ४००
सारुन्धतीकाः I. २५५
सार्थः II. ४२३, ४२४
सार्धं पुत्रेण I. ७७
सार्धमुद्धवसीरिभ्याम् I. ७७
सार्वं I. ५१९
सार्वः I. ५१९
सार्वचर्मीणः I. ५५२
सार्वजनिकः I. ५१७
सार्वजनीनः I. ५०१
सार्वभौमः I. ४७१, ५२२
सार्वलौकिकः I. ४६९, ५२२
सार्ववैद्यः I. ५४३
सालं, सालः II. ६१८
सालभञ्जिका I. १९६, II. ५६६
सावनीयम् I. ५१६
सासद्यते II. १०५
सासद्यमाना II. १०५
सासहिः II. ३७५
साह्वा II. ४४६
साहदेवः I. ३९२
साहय्यः II. २४४
साहसम् II ६११
साहसिकः I. ४९५
साहसिकी I. १६
साहसिक्यम् I. ४९५, ४९६, ५४२
साहस्रः I. ५०१
साहस्रम् I. ५२१
साहस्राः I. ५२१
साहायकम् I. ५४८, ५४९, ५५०
साहाय्यम् I. ५४८, ५४९
सिहः II. ५१९
सिंहनर्दी II. ३०४
सिकताः I. ५९२, II. ६००
सिकतावान् I. ५९२
सिकतिलः I. ५९२
सिक्थम् II. ४२४, ६०७
सिच्यते स II. २०१
सिञ्चन्ती I. ६६४
सिञ्चः II. १३
सितः II. ३१६, ३३२
सितम् II. ४५७
सिता II. ३१६
सिध्मम् II. ६१०
सिध्मलः I. ५८६
सिध्मवान् I. ५८६
सिध्यः II. २३०
सिध्रः II. ४२६
सिध्रकावणम् I. ३६९
सिनः II. ३१६, ४४४

सिन्दूरम् II. ३०९
सिन्धुः II. ३८६
सिरालः I. ५८५
सीताघाती II. ३०८
सीत्यम् I. ५०५
सीदन्ति II. ४७
सीधुः सीधुः II. ६०४
सीधुः II. ६२१
सीमा I. ५, ६, ७, II. ४०९, ६०१
सीम्नि पुष्कलको हतः I. १४८
सीरः II. ६१७
सीरम् II. ४२९
सु उत्कं I. ७१
सुकरः II. ५७३
सुकृत् I. २३३, II. ३०२
सुकेशा I. ४२
सुकेशी I. ४२
सुकेशीभार्यः I. २६०
सुखं कृष्णाय, कृष्णस्य I. १४५
सुखजातः I. २९०
सुखजाता I. २९०
सुखदुःखम् I. ३०५
सुखप्रतीक्षा II. [illegible]४०
सुखसुखेन ददाति I. ६७४
सुखाकरी I. ६६७
सुखा करोति I. ६६७
सुखा कुरु I. ६६७
सुखायते II. १२१
सुखार्हः I. २२६
सुखाहरः II. २५८
सुखिना I. ५६५
सुखी I. ६०९
सुखेन ददाति I. ६७४
सुगन्धम् II. १२६
सुगं II. २८८
सुगः II. २८६, २८७
सुगतः I. २००, २७८
सुगन्धि I. २७७
सुगन्धिः I. २७७
सुग्लः II. २४२
सुचतुरः I. ३२०
सुचेतीकृताः I. ६६१
सुजघना I. ४४
सुजाता I. ४२
सुतक्षमः II. २७६, २८५
सुतपाः II. ५११
सुतानुबन्धम् II. २४९
सुत्वा II. ५५८
सुत्रामा II. ४०८
सुत्वा II. ३४०
सुदती I. ४, २८०, २८१
सुदतीजनः I. २६०
सुदन् I. २८०
सुदन्तः I. २८०
सुदिनायते II. १२०, १२१
सुदिनाहम् I. २४०, २४४, २४८
सुदिवः I. २६८, २६९
सुदिवा I. २६९
सुधन्वा I. २७६
सुधर्मा I. २७२

सुधामा	II. ५९४	सुरः	II. ३२८
सुधीः	II. ३७८	सुरक्तः	I. ६४९
सुधीवा	II. ५९४	सुरभिगन्धः	I. २७७, २७८
सुनुतः	II. ७२	सुरभिगन्धिः	I. २७७
सुनोति	II. ७२	सुरसैः अनूना	I. २५१
सुन्दर सुन्दर वृथा ते सौन्दर्यं	I. ६७२	सुराजम्भवम्	II. ५७४
सुन्दरी	I. ३०	सुराजा	I. ३२९
सुपथा	I. ३२९	सुराज्ञी	I. २२
सुपदी	I. ५	सुरापः	I. २२६, II. २५६
सुपात्	I. ५, २७९, २८०	सुरापा	II. २५६
सुपीवा	II. ५९४	सुरापाणं	I. ३०९
सुपुरुषः	I. २२३	सुरापाणाः	I. ३०८
सुप्रजाः	I. २७०	सुरापी	II. २५६
सुप्रलम्भः	II. ५७४	सुरापीतः	I. २०१
सुप्रातः	I. २६८	सुराष्ट्रब्रह्मः	I. २३१
सुप्रातम्	I. २६८	सुलभः	II. ५७३
सुबन्धः	II. ५७३	सुलभम्	II. ५७४
सुबन्धता स्वर्गभर्तुः	I. १३७	सुवर्णं, सुवर्णः	II. ६०६
सुभगङ्करणः	II. २९५	सुविलयः	II. ५०३
सुभगम्भावुकम्	II. २९५, २९६	सुशोफा	I. ४२
सुभिक्षम्	I. १६१	सुश्वः	I. २६८
सुभ्राता	I. २८८	सुषन्धिः	I. ३६२
सुमनसः	II. ६००	सुषामा	I. ३६२
सुमनीचकार	I. ६६१	सुषाम्नी	I. ७, ३६२
सुमनीभवन्ती	I. ६६१	सुषिरः	I. ५५३
सुमर्षणः	II. ५७५	सुषुप्तं	II. ६५
सुमित्राभूः	II. ३०१	सुष्ठु	II. ३८
सुमुखा	I. ४२	सुसखा	I. ३०९
सुमेधाः	I. २७०	सुस्तना	I. ४२
सुयशाः	II. ५१०	सुस्तनी	I. ४३

सुस्तुतम्	I. ७१
सुस्निक्तम्	I. ७१
सुस्मूर्षते	II. १७४
सुस्मूर्षमाणः	II. १७४
सुस्वेदा	I. ४२
सुहितः	I. १९२
सुहितेन जतुगृहैः	I. ७४
सुहृत्	I. २८१, २८२
सुहृदयः	I. २८१
सूसः	I. ४१०
सूकरनिचयः	II. ५३६
सूक्ष्मम्	II. ५०५
सूक्तः	II. ४८५
सूची	II. ४८५
सूतः	II. ६१३
सूत्या	I. ४१२
सूत्रं, सूत्रः	II. ६१९
सूत्रकारः	II. २६८
सूत्रम्	II. ५०२, ६११
सूदिता	II. ३६२
सूनुः	II. ४५०
सूपगन्धि	I. २७८
सूमः	II. ४१५
सूरः	II. ४२८
सूरिः	II. ४८१
सूरी	I. ३९
[illegible]	II. २२८
[illegible]	I. ३९
सूर्याचन्द्रमसौ	I. ३०८
सृकः	II. ४५१
सृणिः	II. ४७९, ४८८
सृणीका	II. ४७४
सृत्वरः	II. ३७०, ३७१
सृत्वरी	II. ३७१
सृत्वा	II. ४९०
सृपः	II. ४४८
सृप्रः	II. ४२५
सृमरः	II. ३६८
सृष्टिः	II. ५५६
सृष्टिः धातुः	I. १२६
सृष्टिः भुवनकोशस्य	I. १२७
सृष्टिः विश्वकर्मणः	I. १२५
सृष्ट्वा जगत्	I. १३१
सेक्तृम्	II. ३८०
सेतुः	II. ३९९, ६०४
सेत्रम्	II. ३८०
सेदिवान्	II. ३४१, ३४२
सेदुषी	II. ३४१
सेध	II. १३
सेना	II. ४४५
सेनाचरः	II. २६१
सेनानी	I. २३२
सेनानीः	II. २९८
सेरुः	II. ३६८
सेव्यः	II. ५७६
सेव्यः मया मम वा	I. १४२
सेसिचा	II. ५६०
सैकतः	I. ५९२
सैकतम्	I. ५९२, ५९३
सैनापत्यम्	I. ५४५

सैनिकः I. ४९८
सैनिकाः I. ४९८
सैन्धवं, सैन्धवः II. ६२२
सैन्धवः I. ४४८, ४७७
सैन्यः I. ४९८
सैन्यम् I. ५४३, II. ६२०
सैन्याः I. ४९८
सैरिकः I. ४९०, ५०४
सैरिकम् I. ४८०
सोढुं II. ३२
सोढुमशक्नुवन् II. ५२३
सोदर्यः I. ३५९, ५१३
सोदर्यम् I. ३५९, ३६०, ५१४
सोपानम् II. ६०७, ६०८
सोमः II. ४१४, ६१०
सोमयाजी II. ३०७
सोमविक्रयी II. ३११
सोमसुत् I. २३३, II. ३१०
सोसूच्यते II. १०४
सोसूत्र्यते II. १०४
सौखप्रसुप्तिकः I. ४८९, ४९०
सौखशायनिकः I. ४७०, ४८८, ४८९
सौगताः I. ४७७
सौतङ्गमिः II. ४३६
सौत्रामणम् I. ४०३
सौत्रामणी I. ४०४
सौत्वनः I. ४०३
सौदामिनी I. ४७८
सौधातकिः I. ३९०
सौधे आसन् I. १४६
सौभद्रः I. ४३३
सौभागिनेयः I. ३९३, ३९५, ३९६
सौभाग्यम् I. ३९६
सौभ्रात्रम् I. २५६, २८८, ५४८
सौमात्रः I. ३४२
सौमित्रिः I. ३८९, ३९०, ३९३
सौमित्रिसीतम् I. ३१०
सौमी I. ४१८
सौमेन्द्रः I. ४१९
सौम्यम् I. ४१८
सौरमेयी I. १२, ३९३
सौरमसः I. ४०९
सौरसैन्धवः I. ३९७, ४७०
सौरी I. ३०, ३१, ४७९
सौवीर्यः I. ४१०
सौष्ठवम I. ५४६, ५४७
सौष्ठवौदार्ये I. २९८
सौस्नातिकः I. ४८८, ४८९
सौहार्दः I. ५०९
सौहार्दम् I. ३४४, ३९६, ५४८
सौहार्द्यम् I. ३४४
सौहृदम् I. ३९६, ५०९, ५४७
सौहृदय्यम् I. ३४४
सौह्मः I. ४०९
स्कन्त्वा II. ५७७
स्कन्दः I. ६४८
स्कन्धः II. ६१४
स्कुनाति II. ८०
स्कुनीते II. ८०
स्कुनुते II. ८०

स्कुनोति II. ८०
स्कुन्दते II. ७
स्तनः II. ६०३
स्तनन्धयः I. २२७, II. २७१, २७२
स्तनयित्नुः II. ४४०
स्तनोपपीडम् II. ५९०
स्तबकः II. ४८६, ६०५
स्तबकस्तना I. ४१
स्तम्बः II. ४८६, ६१४
स्तम्बकरिः II. २६८
स्तम्बकारः II. २६८
स्तम्बघनः II. ५५२
स्तम्बघातः II. ५५२
स्तम्बघ्नः II. ५५२
स्तम्बरमः I. २३५
स्तम्बेरमः I. २२६, ३३५, II. २५९
स्तम्बेरमौ I. ३३५
स्तम्भः II. ६०९
स्तरीः II. ४६९
स्तवः II. ५३२, ५४१
स्तिम्भिः II. ४०३
स्तुतः II. ३१४
स्तुतिः II. ५५६
स्तुत्यः II. २२७
स्तुत्यम् II. २२७
स्तुह्वि II. १३
स्तूयमानः II. ३४५
स्तूयमानम् II. १२७
स्तेयम् I. ५४४, II. ६१५
स्तोकान्मुक्तः I. १०८, १८७, ३३१
स्तोकेनः I. १०८
स्तोकेन मुक्तः I. १०८
स्तोत्रम् II. ३८०
स्तोमः II. ४१४
स्त्यानः II. ३१५
स्त्येनः II. ४३२
स्त्री II. ५०२
स्त्रीपुंसभाषणम् I. १८९
स्त्रीपुंसौ I. ३२१
स्त्रीषु दर्शनीयतमा I. १९०
स्त्रीसभम् I. २५१
स्त्रैणः I. ३८७
स्त्रैणम् I. ३८७, ३८८
स्त्रैणी I. १८
स्थण्डिलशायि I. ३३९
स्थण्डिलशायी I. ३३९, II. ३०५
स्थलम् II. ६१८
स्थली I. ३२
स्थविः II. ४८०
स्थविरः II. ३९६
स्थविष्ठः I. ६३५
स्थवीयसी I. ६३५
स्थवीयान् I. ६३५
स्थाणुः II. ४५०
स्थाण्डिलः I. ४१६
स्थानं, स्थानः II. ६०८
स्थापयिष्यति II. १२
स्थाम II. ४९८
स्थायंस्थायम् I. ६६९, II. ५८१
स्थायुकः II. ३६४

स्थायुकम् II. ३६२
स्थालं II. ४०७
स्थाली II. ४०७
स्थालीपक्वः I. २००
स्थालीबिलीयाः I. ५२६
स्थालीबिल्याः I. ५२६
स्थावरः II. ३७६
स्थाविरम् I. ५४७
स्थास्नुः II. ३५३
स्थितं I. १९३, II. ३३६, ३३९
स्थितं रामस्य I. १३१
स्थितः II. ३३२
स्थिता II. ३३२
स्थितिः II. ५५७
स्थिरम् II. ३९६
स्थीयते स्म II. २०२
स्थूणं, स्थूणा II. ५९९
स्थूणा II. ४४६
स्थूलकः I. ६४९
स्थूलङ्करणः II. २९४
स्थूलनासिकम् I. २६६
स्थूलाक्षा I. २६४
स्थेमा I. ६३७
स्थेयसी I. ६३६
स्थेष्ठः I. ६३६
स्नपितबाहुः II. ९१
स्नपिता II. ९१
स्नातम् II. ३१४
स्नातानुलिप्तः I. २०१
स्नात्वा भुक्त्वा पीत्वा व्रजति II. ५७७
स्नानीयम् II. २१७
स्नावा II. ४२०
स्निग्धाञ्जनम् I. २०७
स्नुषा II. ४५१
स्नेहा II. ५१९
स्नेहुः II. २८५
स्नेहेन इच्छ I. ७३
स्पन्दते II. ७
स्पर्शं स्पर्शम् II. ५८१
स्पर्शः II. ५२७
स्पष्टः II. ३२८
स्पाशितः II. ३२८
स्पृहयति पुष्पेभ्यः I. ८४
स्पृहयमाणः तस्यै I. ८४
स्पृहयसि सेरन्ध्रये I ८४
स्पृहयामि दर्शनाय I. ८५
स्पृहयाम्बभूव मंत्रे I. ८४
स्पृहयालुः II. ३६६, ३६७
स्पृहयालुः स्त्रीभ्यः, एकस्मै I. ८४, ८५
स्फातिः II. ५५६
स्फारम् II. ४२५, ६११
स्फारः II. ५२८
स्फालः II. ५२८
स्फावयति II. ९८
स्फावयन् II. ९८
स्फिक् II. ६००
स्फिरम् II. ३९६
स्फुटोपमं I. १४५
स्फूर्जथुः II. ५५४
स्फूर्जा II. ५३१

स्फेष्ठः I. ६३६
स्म ब्रवीमि II. २०२
स्मरणं मातुः I. ११४
स्मरणां भवतः I. ११५
स्मरति II. २
स्मरति तव II. ११५
स्मरन् कान्तायाः, मैथिल्याः I. ११६
स्मरन् किष्किन्धाम् I. ११९
स्मरन् भ्रातुः I. ११४
स्मारमयम् I. ४७५
स्मरयति वरतनोः I. ११५
स्मरामि ते I. ११४
स्मारं स्मारम् II. ५८१
स्मितस्य अनुकुर्यात् I. ११०
स्मृत्वा शिलीमुखानाम् I. ११७
स्मृत्वा स्मृत्वा II. ५८१
स्मेरः II. ३७२
स्मेरम् II. ३७३
स्यदः II. ५२९
स्यन्त्वा I. ५७७
स्यन्त्वा स्यन्त्वा I. ६६९, II. ५८१
स्यन्त्स्यन्ति II. ३९
स्यन्दः II. ५२९
स्यन्दित्वा II. ५७७
स्यन्दिष्यते II. ३९
स्यात् II. २, २१२
स्येमतुः II. ४१
स्येमुः II. ४२
स्रंसमानांशुकः I. २८६
स्रक् II. ५९९, ६००
स्रग्वी I. ६०५, ६०६
स्रजयति I. ६४०, II. ८६
स्रजिष्ठः I. ६४०
स्रजीयान् I. ६४०
स्रवः II. ५३२
स्रावयति II. १८९
स्रुक् II. ४३४, ५९९
स्रुवः II. ४३४
स्रुवकर्णः I. ३६७
स्रूः II. ४३४
स्रोतः II. ५०८
स्रौघ्नः I. ४६२, ४६४, ४६५, ४६६, ४७२, ४७७
स्वः काम्यति II. १११
स्वकर्तव्यम् I. १९१
स्वङ्गा I. ४४
स्वङ्गी I. ४४
स्वदते तृप्ताय I. ८२
स्वधा पितृभ्यः I. ९२
स्वनः II. ५४५
स्वनितम् II. ३२५
स्वपिति II. ६७
स्वपोषम् II. ५८७
स्वप्नः II. ४४५, ४४६, ५५५
स्वप्नक् II. ३७५
स्वप्नभावसदृशी I. १४४
स्वभोगीना I. ५१८
स्वभ्यासम् I. १६१, १६६
स्वयंग्रहः I. १५७
स्वयम्भूः .. II. ३७९

स्वरजित् II. २९८
स्वरिच्छति II. १११
स्वर्गः II. ६०३
स्वर्गभर्ता I. १८८, २९५
स्वर्गह्वायः II. २५०
स्वर्गाद्धीयते I. ६१५, ६६०
स्वर्गीयः I. ५१६
स्वर्गेवासः I. ३३८
स्वर्णं, स्वर्णः II. ६०६
स्वसा II. ४३९, ५९७
स्वस्ति II. ५०५
स्वस्तिकर्कर्णः I. ३६७
स्वस्ति तुभ्यम् I. ९३
स्वस्ति ते I. ९२
स्वस्ति प्रजाभ्यः I. ९२
स्वस्तिवाचनिकः I. ४८८
स्वसीयः I. ४०६
स्वहेतुना I. ११२
स्वागतं वः I. ८१
स्वागतिकः I. ४८८
स्वाड्यङ्करः II. ५७४
स्वाड्यम्भवम् II. ५७४
स्वादिमा I. ५३८
स्वादु II. ६०४
स्वादुङ्कारम् I. २३४, २३५, II. ५८२
स्वादुं कृत्वा II. ५८२
स्वादुः II. ३८३
स्वाधीनम् I. ६५०
स्वानः II. ५४५
स्वान्तः II. ३२६, ३२९
स्वान्तम् II. ३२५
स्वापतेयम् I. ५११, ५१३
स्वामी I. ६०८
स्वामी गवां गोषु वा I. १४०
स्वामी वानरेषु, धनानाम् I. १४०, १५०
स्वाहा अग्नये I. ९२
स्वेनतुः II. ४१
स्वेने II. ४२

ह

हंसः II. ४५४
हंसकोकिलम् I. ३०५
हंसगामिनी II. ३०४
हंसिका II. ५००
हंसौ I. ३११
ह चकार II. २००
हतदन्तिकम् I. २८५
हतवान् दैत्यान् I. १३१
हताः दैत्याः I. १३१
हथः II. ४२२
हनिष्यति II. २, १९९
हनिष्यन् II. ५०
हनुः II. ३८५, ६०४
हनुमान् I. ३७१
हनूमान् I. ३७१, ५८२, II. ५९५
हन्तव्याः मारुतेः I. १४३
हन्ता II. ४३७
हन्ता तस्य I. १२५
हन्तुम् II. ५२२
हयः II. ६१०
हयद्विपम् I. ३०५

...यी I. ४७
हर II. २१४
हरन् II. ३४५
हरये रोचते I. ८२
हरिं भजति I. ५३
हरिः II. ४९२
हरिः सेव्यते I. ५३
हरिकामाणि I. ३७९
हरिकामिणौ I. ३७९
हरिकामेण I. ३७९
हरिगुरुहराः I. २९६
हरिचन्द्रः I. ३८१
हरिणः II. ४३२
हरितः II. ४५८
हरितायत्तरूः I. ४८
हरितायन्तः II. ११६
हरिनारुणम् I. २१२
हरित् II. ४०३, ४०४
हरित्रातः I. १८४
हरिद्रुः II. ३९१
हरिश्चन्द्रः I. ३८१
हरिहरगुरवः I. २९६
हरिहरौ I. २९६
हरीतकी I. ४८६, II. ६२०
हरीतक्यः I. ४३७
हरेणुः II. ४२२
हर्म्यम् II. ६२०
हर्यतः II. ४६०
हर्षयित्नुः II. ४४९
हर्षुलः II. ४०३
हलम् II. ६१७
हलयति II. १२५
हल्यः I. ५०४, ५०९
हवः II. ५५०
हविः II. ४४१, ६१७
हविर्याजी I. २३३, II. ३०७
हविष्यम् I. ५१६
हव्यम् II. ६२०
हव्यवहः II. २५०
हव्यवाहः II. २४९
हसः II. ५४५
हसनम् II. ५६७, ६१५
हसितं रामस्य I. १३१
हसितम् II. ३३६, ३३९, ३४०, ५६७, ६१५
„
हस्तः II. ३८०, ४५७, ६१३
हस्तग्राहम् II. ५८६, ५९०
हस्तबन्धः I. ३३५
हस्तरोघम् II. ५९०
हस्तवर्तम् II. ५८६
हस्तवान् I. ५८५, ६१०
हस्तिघ्नः I. २३०, II. ४९, २९२
हस्तितुरङ्गम् I. ३०१
हस्तिद्वयसम् I. ५६९
हस्तिपादः I. २७९
हस्तिवर्चसम् I. ३२५
हस्ती I. ६१०
हस्तीति पलायते II. २१०
हस्तेकृत्य I. २२२
हस्तेबन्धः I. ३३५

ह्रस्व:	II. ४२६
हा	I. ६६
हाकरोत्	II. २००, २०१
हात्वा	II. ५७९
हानि:	II. ४७९
हान्त्वम्	II. ५०१
हायन:	II. २४८
हारणा	II. ५६३
हारयति भृत्यं	I. ६१
हारयिष्यन् जीमूतेन	I. ६२
हारणिक:	I. ४९७
हारिद्रम्	I. ४१४
हार्दम्	I. ३४४
हालिक:	I. ४९०, ५०४
हालिकम्	I. ४८०
हास:	II. ५४५
हास्तिक:	II. ४९०
हास्तिकम्	I. २५६, ४२८
हास्तिनम्	I. ५६९
हास्तिनायन:	I. ४००
हास्यलक्ष्म्या: अनुहरमाणम्	I. १११
हिंसक:	II. ३५९
हिंस्र:	II. ३७२, ३७३
हितं कृष्णाय, कृष्णस्य वा	I. १४५
हितं जगते, स्वामिने	I. ९१
हित:	II. ३३३
हित: रामस्य	I. १४५
हितम्	II. ३३३
हिताहितम्	I. ३०६
हित्वा	II. ५७९, ५८०
हिमम्	II. ४१६
हिमवत: प्रभवति	I. ६१५
हिमानी	I. ३०, ४०
हिमानीभृत्	II. ३०१
हिमेलु:	I. ६०५
हिम्या:	I. ६०४
हिरण्मय:	I. ४००
हिरण्मयम्	I. ४००
हिरण्मयी	I. ११, ४००
हिरण्यम्	II. ५१८
हिरण्यार्थी	I. ६११
हृच्छय:	I. ३३७
हृच्छोक:	I. ३४४
हृदयङ्गमम्	I. २२०
,,	II. २८५
हृदयङ्गमा	II. २८५
हृदयम्	II. ४८७, ६१०
हृदयरोग:	I. ३४४
हृदयवान्	I. ६०५
हृदयशोक:	I. ३४४
हृदयालु:	I. ६०५
हृदयाविन्	I. ३६९
हृदयिक:	I. ६०५
हृदयी	I. ६०५
हृदयेशय:	I. ३३३, ३३७
हृदिस्पृक्	I ३३३
हृद्य:	I. ५००
हृद्यता	I. ३४४
हृद्यम्	I. ३४४
हृद्रोग:	I. ३४४

हृल्लासः	I. ३४४	हैमी	I. १४, १७८, ४८४
हृल्लेखः	I. ३४४		
हृल्लेखकरी	I. ३४४	हैयङ्गवीनम्	I. ५५९
हृषितः	II. ३३०	होता	II. ४३८
हृषितम् लोम	II. ३३०	होतापोतारौ	I. ३०६
हृषीकम्	II. ४७४	होतुः पुत्रः	I. ३४०
हृष्टं लोम	II. ३३०	होतुरन्तेवासी	I. ३४०
हृष्टः	I. ३३०	होत्रम्	II. ५०३
हे करिष्यन्	II. ३४६	होमं, होमः	II. ६१०
हेतिः	II. ५५७	होमः	II. ४१४
हेतुः	II. ४००, ६०४	होमी	II. ४५६
हेतोः अल्पस्य, बोधस्य	I. १११	हौतृकम्	I. ४७३
हेतोरल्पस्य	I. १११	ह्यस्तनम्	I. ४४५
हे पचन्	II. ३४४	ह्यस्त्यम्	I. ४४५
हे पचमान	II. ३४४	ह्रदः	II. ६१३, ६१४
हेमन्तः	II. ४६४	ह्रसिमा	I. ६३५
हेमन्तशिशिरवसन्ताः	I. २९७	ह्रसिष्ठः	I. ६३५
हेममयः	I. ४७६	ह्रस्वः	II. ४१७
हे राम	I. ५२	ह्रीका	II. ४५२
हेलिः	II. ४९१	ह्रीकुः	II. ४५६
हैतनामः	I. ४०३	ह्रीणः	II ३२०
हैतनामनः	I. ४०३	ह्रीणा	II. ३२१
हैमनः	II. ४६४	ह्रीतः	II. ३२०
हैमनम्	I. ४५८	ह्रीसन्नकण्ठी	I. ४४
हैमनी	I. ४५८	ह्वेपयति	II. ९१
हैमन्तः	I. ४६६	ह्वेपयन्ति	II. ९१
हैमन्तम्	I. ४५८	ह्रीका	II. ४५२
हैमवती	I. ४७६	ह्रीकुः	II. ४५६

—:*:—